DOCUMENTELE LUI ȘTEFAN CEL MARE

VOL. II

COMIȘIA ISTORICĂ A ROMÂNIEI

DOCUMENTELE

LUI

ȘTEFAN CEL MARE

PUBLICATE DE

IOAN BOGDAN

VOLUMUL II

HRISOAVE ȘI CĂRȚI DOMNEȘTI 1493-1503
TRACTATE, ACTE OMAGIALE, SOLII, PRIVILEGII COMERCIALE,
SALV-CONDUCTE, SCRISORI, 1457-1503

BUCUREȘTI
ATELIERELE GRAFICE SOCEC & Co., SOCIETATE ANONIMĂ
1913

CUPRINSUL

I. Hrisoave şi cărţi domneşti.

(Continuare)

Suceava, 26 Octomvrie 1493. ~ Confirmă lui Stan Grama şi fraţilor săi seliştea Sârbii la obârşia Slivnei. No. XI, p. 28.

Suceava, 4 Noemvrie 1493. ~ Confirmă Nastasiei satele: Stănileştii, cu seliştea Alboteşti, Cristeştii şi Hireştii. No. XII, p. 30.

Suceava, 27 Fevruarie 1494. ~ Confirmă Anei, fetii lui Bobul, a patra parte din satul Petrileşti pe părăul Alb. No. XIII, p. 32.

Suceava, 11 Martie 1494. ~ Confirmă fraţilor Mihăilă şi Ghiţul jumătate din satul Cârneşti la Cobâle. No. XIV, p. 34.

Suceava, 11 Martie 1494. ~ Confirmă lui Toma un sat la Cobâle, cu numele „sub Movilă". No. XV, p. 36.

1494. ~ Confirmă lui Ivanco, surorilor şi nepoatei sale jumătatea de sus a satului Şecani, din sus de Agiud. No. XVI, p. 38.

Vaslui, 10 Ianuarie 1495. ~ Confirmă lui Miclea şi surorilor sale satul „unde a fost casa moşului lor Ivan", pe Cneaja, şi fântâna „Împuţita". No. XVII, p. 39.

(Vaslui), 10 Ianuarie 1495. ~ Confirmă mai multor răzeşi jumătate din satul Fofâşeşti pe Cuţitna. No. XVIII, p. 40.

Vaslui, 11 Ianuarie 1495. ~ Dărueşte uşerului Petru şi surorilor sale jumătate din satul Tomceşti pe Bârlad. No. XIX, p. 41.

Vaslui, 11 Ianuarie 1495. ~ Confirmă lui Câlnău spătarul jumătatea de sus a satului Piscul pe Bârlad. No. XX, p. 42.

Vaslui, 12 Ianuarie 1495. ~ Dărueşte lui Eremie postelnicul jumătatea de jos a satului Piscul pe Bârlad. No. XXI, p. 44.

Vaslui, 12 Ianuarie 1495. ~ Dărueşte lui Alexa şi fraţilor săi satul Ţigăneii dela Dimaciu. No. XXII, p. 45.

Vaslui, 12 Ianuarie 1495. ~ Dărueşte lui Frăţilă şi nepoţilor săi satul Lieştii pe Bârlad. No. XXIII, p. 47.

Vaslui, 12 Ianuarie 1495. ~ Dărueşte lui Petre şi fraţilor săi jumătate din seliştea Fundeni pe Bârlad. No. XXIV, p. 48.

(Vaslui), 13 Ianuarie 1495. ~ Dărueşte lui Stan Mieriul jumătate din seliştea Fundeni pe Bârlad. No. XXV, p. 49.

(Vaslui), 16 Ianuarie 1495. ~ Confirmă fetelor lui Dragomir Tăutul satele Tăuţii la Horince, Rujenii tot acolo şi jumătate din Leuşteni la Chigheciu. No. XXVI, p. 50.

(Vaslui), 16 Ianuarie 1495. ~ Confirmă fraţilor Toader şi Ivan şi surorilor lor satul Gheieştii pe Zeletin. No. XXVII, p. 51.

Vaslui, 17 Ianuarie 1495. ~ Confirmă nepoţilor lui Toader Nănescul şi rudelor lor satul Năneştii pe Studeneţ. No. XXVIII, p. 52.

Vaslui, 22 Ianuarie 1495. ~ Confirmă lui Neagul Dumiea şi fratelui său Băloş a patra parte din satul Buzeşti, pe Sărata. No. XXIX, p. 54.

Vaslui, 22 Ianuarie 1495. ~ Confirmă Micăi satul Pulpeştii pe Tutova, „unde a fost jude Pulpe". No. XXX, p. 56.

Vaslui, 22 Ianuarie 1495. ~ Confirmă urmaşilor lui Laslău globnicul nouă sate de baştină ale lor: Lăslăoanii, Şerbeştii, Mohorâţii, Drăgoeştii, Petreştii, Plăcintenii, Oprişeştii, Cârna şi Răchitişul. No. XXXI, p. 58.

25 Ianuarie 1495. ~ Confirmă lui Oană Petrescul şi fratelui său Stan jumătate din satul Cocoşeri pe Stemnic. No. XXXII, p. 62.

Bârlad, c. Ianuarie 1495. ~ Cercetează şi fixează din nou, descriindu-le cu deamănuntul, hotarele târgului Bârlad şi confirmă Bârlădenilor un vechiu privilegiu de vamă. No. XXXIII, p. 62.

Iaşi, 4 Fevruarie 1495. ~ Confirmă lui Toma Salce satul „La Salce pe Ialan, între Ioanăş Tricolescul şi Găjoae". No. XXXIV, p. 68.

Iaşi, 5 Fevruarie 1495. ~ Confirmă pisarului domnesc Toader satele Rizina şi Sinaşeuţii, amândouă pe Nistru. No. XXXV, p. 70.

Suceava, 13 Martie 1495. ~ Confirmă lui Cozma, fratelui, surorilor şi nepoatei sale jumătate din satul Floreşti, la Polocini. No. XXXVI, p. 73.

(Suceava), 13 Martie 1495. ~ Confirmă lui Cristea, fratelui şi surorilor sale jumătate din satul Spărieţi la Zăbrăuţi. No. XXXVII, p. 75.

Suceava, 15 Martie 1495. ~ Confirmă Măriei, nepoţilor şi nepoatelor sale jumătate din satul Floreşti, la Polocini. No. XXXVIII, p. 75.

Suceava, 15 Martie 1495. ~ Confirmă lui Vlaşin şi nepotului său a treia parte din satul Argişani, pe Prut. No. XXXIX, p. 77.

Suceava, 17 Martie 1495. ~ Confirmă lui Sima Gureş jumătate din satul Sârbii pe Rebricea. No. XL, p. 79.

Suceava, 17 Martie 1495. ~ Confirmă lui Toader Bălcescul şi lui Dragotă Vulpescul satul Hirova la Măiatini. No. XLI, p. 81.

(Suceava), 18 Martie 1495. Confirmă lui Stanciu şi soru-si Stanii satul Lăleşti, pe Tutova. No. XLII, p. 84.

Suceava, 19 Martie 1495. ~ Confirmă lui Nichita şi mai multor rude ale sale satul Jurcanii din Câmpul lui Dragoş. No. XLIII, p. 84.

(Ianuarie-Martie) 1495. ~ Confirmă lui Jurja Cârmeate, fratelui şi surorilor sale satul Mireştii pe Sohului. No. XLIV, p. 87.

1495. ~ Confirmă lui Bogdan, nepotul Giurgii, jumătate din satul Jumătăţeni. No. XLV, p. 88.

Suceava, (24) Ianuarie 1496. ~ Dărueşte lui Ion Frunteş stolnicul jumătatea de jos din satul Ciofreşti la gura Gerului şi a patra parte din venitul bălţii Bârladului. No. XLVI, p. 89.

Suceava, 24 Ianuarie 1496. ~ Dărueşte diacului Toader jumătatea de sus a satului Ciofreşti dela gura Gerului şi a patra parte din venitul bălţii Bârladului. No. XLVII, p. 91.

Vaslui, 1495 s. 1496. ~ Confirmă lui Oană şi altor doi răzeşi două părţi din satul Deochiaţi, pe Suhului. No. XLVIII, p. 92.

Hârlău, 3 Ianuarie 1497. ~ Confirmă popii Ivan Aramă satul Urziceni. No. XLIX, p. 93.

(Iaşi), 20 Ianuarie 1497. ~ Confirmă lui Toader şi unor rude ale sale satul Nedeianii la Cârligătura. No. L, p. 95.

Iaşi, 20 Ianuarie 1497. ~ Confirmă lui Neagul Călmăţuiul jumătate din satul Moleşti, subt Orheiu. No. LI, p. 97.

Iaşi, 22 Ianuarie 1497. ~ Dărueşte mânăstirei Voroneţului o prisacă la Cârligătura, pe părăul Mihalcea, şi o bucată de pământ numită Lazul din hotarul Tomeştilor, cumpărate amândouă dela vechii lor proprietari. No. LII, p. 99.

Iaşi, 28 Ianuarie 1497. ~ Confirmă lui Mihai Mândrea satul Liteşti pe Siret. No. LIII, p. 101.

Vaslui, 25 Fevruarie 1497. ~ Confirmă Ileanei şi nepotului ei Dragotă Frăţiianul satul Frăţieneşti la gura Orbejei. No. LIV, p. 102.

Vaslui, 6 Martie 1497. ~ Confirmă nepoţilor lui Nicoară Pogan satul Pogăneşti pe Tutova. No. LV, p. 104.

Vaslui, 11 Martie 1497. ~ Confirmă fraţilor Ghedeon Harbuz şi Fătul şi nepoţilor lor satul Harbuzi pe Jigălia. No. LVI, p. 105.

Vaslui, 13 Martie 1497. ~ Confirmă lui Jurja Puţeanul satele: Puţenii în Dumbravă şi „unde au fost Muntenii-Puţeni“. No. LVII, p. 106.

Vaslui, 14 Martie 1497. ~ Confirmă lui Micul Măcău jumătate din satul Călimăneşti pe Putna. No. LVIII, p. 108.

(Vaslui), 14 Martie 1497. ~ Confirmă surorilor Anuşca, Negrita şi Maria satul Bezreţenii pe Idriciu. No. LIX, p. 110.

Vaslui, 15 Martie 1497. ~ Confirmă lui Borcea şi surorii sale Dragolea satul Beţeşti în Câmpul lui Dragoş. No. LX, p. 110.

Vaslui, 15 Martie 1497. ~ Confirmă lui Borcea şi surorii sale satele: Beţeştii în Câmpul lui Dragoş, Bărbăşanii pe Bistriţa şi jumătate din Rădiu. No. LXI, p. 112.

(Vaslui), 15 Martie 1497. ~ Confirmă popii Stroe o poiană

pe Tazlău în faţa Bereştilor şi o alta numită Runcul deasupra Strâmbei. No. LXII, p. 114.

Vaslui, 16 Martie 1497. ~ Confirmă lui Ivan satul Ionăşeşti pe Jeravăţ. No. LXIII, p. 114.

Vaslui, 19 Martie 1497. ~ Confirmă lui Toader Dumbravă şi femeii sale Muşa satul Hădărăeştii pe Bârlad. No. LXIV, p. 116.

Vaslui, 20 Martie 1497. ~ Confirmă comisului Ilea împreună cu o soră şi o nepoată a sa jumătate din satul Crăiniceşti la Polocini, iar lui singur jumătate din seliştea Găleşti, tot la Polocini. No. LXV, p. 118.

Vaslui, 20 Martie 1497. ~ Confirmă medelnicerului Mihul satul Rădeni cu o baltă la gura Ialanului. No. LXVI, p. 121.

18 Mai 1497. ~ Confirmă copiilor şi nepoţilor lui Oană şi Toader Căuiu două sate cu numele Căuieşti: unul pe Bârlad, altul pe Rebricea. No. LXVII, p. 122.

1497. ~ Confirmă fraţilor Bratul şi Costea satul „Cârligul lui Dan“ pe Corod. No. LXVIII, p. 123.

11 Aprilie 1498. ~ Confirmă o împărţeală între Petre Hâra şi soru-sa Stanca pe patru sate: Sărăţenii, Lăţeştii, Dragomăneştii şi Spinenii. No. LXIX, p. 125.

Suceava, 24 Septemvrie 1498. ~ Confirmă Vasutcăi, fetii lui Romaşco, satele: Drăgoeştii, Lucăceştii, Boteştii şi Căcăceanii. No. LXX, p. 125.

Hârlău, 13 Noemvrie 1498. ~ Dărueşte mânăstirii Bistriţa o vie la Călugăra lângă Bacău, cu un schit şi o prisacă. No. LXXI, p. 127.

Suceava, 15 August 1499. ~ Confirmă lui Efrem a treia parte din satul Costeşti la gura Ciuhrului. No. LXXII, p. 129.

Suceava, 31 August 1499. ~ Dărueşte mitropoliei de Roman satul Muntenii-Scutaşi, „unde au fost judeţi Itu şi Şerban“. No. LXXIII, p. 131.

Suceava, 15 Septemvrie 1499. ~ Confirmă lui Jurj clucerului de arie a treia parte din partea lui Oană Băeşescul în satele Băeşeşti şi Mălini. No. LXXIV, p. 134.

Suceava, 18 Septemvrie 1499. ~ Confirmă lui Fedor Iureş şi fratelui său Cotea satul Rovcăuţii pe Prut. No. LXXV, p. 139.

Hârlău, 14 Noemvrie 1499. ~ Dărueşte lui Duma Brudur partea de jos a satului Ţăpeşti pe Bârlad şi a patra parte din venitul bălţii dela Lozova. No. LXXVI, p. 140.

Hârlău, 15 Noemvrie 1499. ~ Confirmă mânăstirei Moldoviţa satele

Vaculinţii şi Saşii pe Costâna, satul dela gura Moldoviţei, seliştea „unde a şezut Zârnă“ şi „Vama“ dela Moldoviţa. No. LXXVII, p. 142.

Hârlău, 20 Noemvrie 1499. ~ Dărueşte lui Eremie visternicul satul Juleşti din ţinutul Neamţului. No. LXXVIII, p. 144.

Hârlău, 20 Noemvrie 1499. ~ Dărueşte mânăstirei Voroneţului satul Milcineşti la Cârligătura şi o vie în dealul Hârlăului, confirmând alte două danii de vii: a lui Iuga visternicul şi a soţiei sale Nastea. No. LXXIX, p. 146.

Hârlău, 21 Noemvrie 1499. ~ Confirmă lui Gavriil Dinga, soru-si şi nepoţilor lui satul Bodeşti pe Tazlăul Mare şi jumătate din Poiana Boului. No. LXXX, p. 150.

Hârlău, 23 Noemvrie 1499. ~ Dărueşte mânăstirei Bistriţa satele Ilieşeştii şi Dragomireştii pe Siret, Tălveştii, mai jos de Ilieşeşti, şi câteva fălci de vie la Hârlău, cumpărate dela diferiţi proprietari. No. LXXXI, p. 152.

Hârlău, 26 Noemvrie 1499. ~ Confirmă comisului Ilea seliştea Alba pe Putna. No. LXXXII, p. 159.

Hârlău, 26 Noemvrie 1499. ~ Dărueşte mânăstirei Dobrovăţului trei sate pe Dobrovăţ: Ruşii, Călugărenii şi Dumeştii, luate dela urmaşii lui Ivan Damianovici în schimb pentru alte patru sate: Dumbrăvenii şi Radoteştii pe Bujor, Davideştii pe Berheciu şi Neagomireştii pe Hovrăiata, unele foaste ale mânăstirei Bistriţa, altele cumpărate dela vechii lor proprietari. No. LXXXIII, p. 161.

1499. ~ Confirmă la două nepoate ale lui Stoian Dârmănescul satele: Dârmăneştii pe Suceava, Dârmăneştii pe Jijia şi un al treilea sat pe Prut. No. LXXXIV, p. 166.

Suceava, 1499. ~ Confirmă lui Lupe Cheşanul satul Onţeştii pe Bârlad. No. LXXXV, p. 168.

Iaşi, 17 Martie 1500. ~ Confirmă mânăstirei Neamţului balta Zahorna dela Nistru cu o gârlă şi o prisacă. No. LXXXVI, p. 169.

Iaşi, 22 Martie 1500. ~ Dă mânăstirei Bistriţa patru sate ale sale de pe Bistriţa: Sluganii, Chicoşeştii, Calieneştii şi Laţcanii, în schimbul altor cinci: Cauceleştii, Gâdinţii, Biräeştii, Vâlcsăneştii şi Manuileştii. No. LXXXVII, p. 172.

Iaşi, 25 Martie 1500. ~ Confirmă fraţilor Sima şi Onica, fiii lui Botea, satul Boteştii pe Ialan. No. LXXXVIII, p. 174.

(Iaşi). 30 Martie 1500. ~ Confirmă mânăstirii Pobrata satele Verijanii şi Ciulineştii pe Prut şi cinci sălaşe de tătari. No. LXXXIX, p. 176.

Iaşi, (Martie) 1500. ~ Confirmă lui Danciul Ştiucariul şi nepoţilor săi satul Dobrenii pe Lăpuşna. No. XC, p. 179.

25 Aprilie 1501. ~ Confirmă lui Paşină, o slugă a lui Dumşa postelnicul, satul Petricanii pe Başeu. No. CXI, p. 180.

Iaşi, 27 Iunie 1501. ~ Imputerniceşte pe călugării dela mânăstirea Neamţului să-şi apere de încălcări muntele Fărcaşa şi ceilalţi munţi ai lor. No. XCII, p. 182.

Suceava, 14 Dechemvrie 1501. ~ Dărueşte mânăstirei Putna satele Sineştii şi Onişcanii la Cârligătura. No. XCIII, p. 182.

Huşi, 23 Ianuarie 1502. ~ Confirmă lui Leva şi fratelui său Petru o bucată de loc pe Sărata, din hotarul târgului Huşilor. No. XCIV, p. 189.

Iaşi, 17 Fevruarie 1502. ~ Confirmă diacului Toader satul Mălineştii pe Bârlad. No. XCV, p. 191.

Iaşi, 17 Fevruarie 1502. ~ Confirmă nepoţilor lui Mihail grămăticul satele Murgocenii peste Prut, Băşenii la Turia, jumătate din Târjoaca pe Jijia şi jumătate din Iacobeni. No. XCVI, p. 193.

(Iaşi), 22 Fevruarie 1502. ~ Confirmă visterniceului Isac satul Dolheştii pe Şumuz. No. XCVII, p. 195.

Vaslui, 7 Martie 1502. ~ Confirmă lui Luca Arbure, portarul Sucevei, satul Solca. No. XCVIII, p. 198.

Vaslui, 13 Martie 1502. ~ Confirmă lui Stan, Iuga şi surorilor lor satul Mândreşti la obârşia Gerului. No. XCIX, p. 200.

Vaslui, 14 Martie 1502. ~ Confirmă Fedcăi, Ileanei şi Anuşcăi, fetele lui Nistrea, şi altor rude ale lor satele Marcovicenii şi Terpeştii pe Bârlad. No. C, p. 202.

Vaslui, 14 Martie 1502. ~ Confirmă fraţilor Ion, Nichita şi Mihul a patra parte din satul Făureşti pe Tutova. No. CI, p. 204.

Vaslui, 14 Martie 1502. ~ Confirmă Stanei şi surorilor ei satul Băleşti la gura Stebnicelului. No. CII, p. 206.

Vaslui, 14 Martie 1502. ~ Confirmă lui Petrea a patra parte din satul Mileşti pe Soholuiu. No. CIII, p. 207.

(Vaslui), 14 Martie 1502. ~ Confirmă Neagăi, fetii lui Micşin, satul Micşineştii pe Ialan. No. CIV, p. 208.

Suceava, 17 Noemvrie 1502. ~ Dispune ca popii dela bisericele satelor mânăstirii Putna să asculte numai de această mânăstire şi să fie supuşi jurisdicţiunei egumenului ei; acordă apoi mânăstirei un mertic de 150 drobi de sare pe an şi-i confirmă din nou braniştea din jurul ei. No. CV, p. 209.

1502. ~ Confirmă stolnicului Toader Toc seliştea Foleştii pe Crasna. No. CVI, p. 212.

Suceava, 2 Fevruarie 1503. ~ Confirmă mânăstirii Putna toate satele şi privilegiile ce le-a avut de mai nainte. No. CVII, p. 214.

(Suceava), 8 August 1503. ~ Confirmă preotului Luca, surorii şi nepoatei sale satul Mălineştii pe Bârlad. No. CVIII, p. 219.

Suceava, 26 August 1503. ~ Confirmă mânăstirei Moldoviţa satele Provorotiia şi Oprişinţii. No. CIX, p. 221.

Suceava, 26 August 1503. ~ Confirmă episcopiei Rădăuţilor satele date ei de domnii de mai nainte, anume: Rădăuţii şi Coţmanul Mare, acesta cu cele nouă cătune ale lui. No. CX, p. 224.

Suceava, 26 August 1503. ~ Confirmă mitropoliei Sucevei satul Mihăeşti. No. CXI, p. 227.

Badeuţi, 8 Septemvrie 1503. ~ Confirmă mânăstirei Putna patru sălaşe de „ţigani robi", un holteiu şi trei femei, aduşi toţi din Ţara Românească. No. CXII, p. 227.

Badeuţi, 13 Septemvrie 1503. ~ Dărueşte fraţilor Buda şi Grozea un loc pustiu pe Sărata, din jos de gura părâului Căpăţânoasa. No. CXIII, p. 228.

18 Septemvrie 1503. ~ Confirmă lui Ion tălmaciul satul Ruseni. No. CXIV, p. 229.

Suceava, 30 Septemvrie 1503. ~ Confirmă lui Danciul Buciaţchi, vărului său Isaiu şi mătuşii lor Vasutca satele Hodoreacinţii şi Gvozdăuţii pe Vilia. No. CXV, p. 230.

Suceava, 30 Septemvrie 1503. ~ Dărueşte mânăstirii Neamţului satele Băicenii şi Mogoşeştii pe Siret, o prisacă în braniştea domnească dela Bohotin şi un mertic anual de şase pietre de ceară din venitul domnesc dela târgul Neamţului. No. CXVI, p. 232.

Suceava, 6 Octomvrie 1503. ~ Dărueşte mânăstirei Dobrovăţului satele: Feteştii, Alecseştii, Muntenii, Costăcenii şi Ostrovenii pe Dobrovăţ. No. CXVII, p. 238.

ADAOS

Vaslui, 1 Iulie 1472. Ştefan vv. confirmă lui Lazor Băloş a treia parte din satul Petreşti pe Vilna şi poiana lui Miculiţă. No. CXVIII, p. 245.

5 Aprilie 1474. ~ Confirmă lui Ion Bulbosea şi fratelui său satul Antileşti. No. CXIX, p. 247.

Suceava, 1488. ~ Confirmă lui Toader Gherman seliştea Lăhoveni. No. CXX, p. 247.

Suceava, 16 Martie 1495. ~ Confirmă copiilor lui Oană şi Jula Pântece satele Mărceştii şi Grijlivii pe Bârlad şi jumătate din Horodniceni. No. CXXI, p. 248.

Vaslui, 14 Martie 1502. ~ Confirmă lui Crăciun a patra parte din satul de pe Bârlad „unde au fost juzi Buda şi Drăgoiu". No. CXXII, p. 250.

II. Tractate, acte omagiale, solii, privilegii comerciale, salv-conducte, scrisori.

Bacău, 13 Septemvrie 1457. Ştefan vv. trimete logofătului Mihail şi fraţilor săi salv-conduct ca să se întoarcă din Polonia în Moldova. No. CXXIII, p. 257.

Octomvrie-Noemvrie 1457. ~ Scrie Braşovenilor să vie cu mărfuri în Moldova. No. CXXIV, p. 259.

Suceava, 13 Martie 1458. ~ Reînoeşte Braşovenilor privilegiul comercial pe care îl aveau dela domnii de mai nainte, arătând cu deamăruntul felul mărfurilor şi al vămilor. No. CXXV, p. 261.

Lagărul dela Nistru, 4 Aprilie 1459. ~ Incheie tractat de pace cu plenipotenţiarii regelui polon Andrei Ądrowąž, voevodul Rusiei, şi Hricko din Pomorzany, voevodul Podoliei. No. CXXVI, p. 266.

Suceava, 12 Iunie 1460. ~ Trimete un al doilea salv-conduct logofătului Mihail pentru întoarcerea din Polonia în Moldova. No. CXXVII, p. 269.

Suceava, 3 Iulie 1460. ~ Confirmă Lembergenilor privilegiul comercial ce îl aveau dela unchiul său Ştefan (II) şi dela predecesorii acestuia, restabilind vămile ce vor aveà să plătească pentru mărfurile de import, de tranzit şi de export, cum erau în privilegiul lui Ştefau. No. CXXVIII, p. 271.

Suceava, 2 Martie 1462. ~ Făgădueşte regeluì Cazimir al Poloniei că-i va păstrà aceeaş credinţă, şi-i va slujì, cum predecesorii săi Alexandru, Iliaş, Ştefan (II) şi Bogdan, tatăl său, au slujit regilor Vladislav tatăl (Jagiełło) şi Vladislav fiul (Warnęczyk). No. CXXIX, p. 282.

Suceava, 2 Martie 1462. Mitropolitul Teoctist împreună cu ceilalţi demnitari bisericeşti şi civili ai Moldovei şi cu toţi sfetnicii domneşti jură credinţă regelui Cazimir şi Coroanei polone. No. CXXX, p. 288.

Suceava, 2 Martie 1462. Ștefan vv. făgăduește că va rămâne credincios regelui Cazimir și Coroanei polone, conform tradiției și tractatului încheiat cu plenipotențiarii regelui. No. CXXXI, p. 291.

Iași, 25 Ianuarie 1463. ~ Dă salv-conduct Lembergenilor, ca să poată venì să cumpere și să vânză orice marfă în Moldova. No. CXXXII, p. 294.

Tabàra dela Hotin, 9 Octomvrie 1467. Plenipotențiarii regelui Cazimir și ai lui Ștefan vv., dimpreună cu arbitrul regal Mikołaj Grzymało, hotărăsc ținerea unei noi conferințe, spre a discutà chestiunile pendinte între Moldova, Rusia și Podolia. No. CXXXIII, p. 296.

Suceava, 10 Iulie 1468. Boierii de frunte ai lui Ștefan vv. trimit la Brașoveni o solie prin fratele lor Ilias. No. CXXXIV, p. 299.

Suceava, 28 Iulie 1468. Ștefan vv. făgădueşte regelui Cazimir și Coroanei polone că le va fi supus credincios, cum au fost și predecesorii săi, în special bunicul său Alexandru, numai să fie și el apărat de Coroană în potriva Turcilor, Tătarilor și Ungurilor. No. CXXXV, p. 300.

Suceava, 28 Iulie 1468. ~ Trimite logofătului Mihail, fraților și oamenilor săi de casă al treilea salv-conduct, ca să se întoarcă din Polonia în Moldova. No. CXXXVI, p. 305.

Suceava, 12 Fevruarie 1469. ~ Scrie Brașovenilor că Gheorghe Cutura din Prejmer a fost luat prins și nu va fi liberat până ce concetățeanul lor Pavel Grasul nu-și va plătì datoria de 400 florini ungurești. No. CXXXVII, p. 308.

Roman, 10 August 1470. ~ Trimite logofătului Mihail în Polonia al patrulea salv-conduct pentru întoarcerea sa în țară. No. CXXXVIII, p. 309.

Vaslui, 13 Iulie 1471. ~ Scrie regelui Poloniei că nu poate trimete pe fiul său în ajutorul fiului regal, care fusese chemat rege în Boemia, și-l roagă să intervie pe lângă Radul, domnul Țării Românești, ca acesta să păstreze pacea cu dânsul. No. CXXXIX, p. 311.

Suceava, 3 Ianuarie 1472. ~ Garantează negutătorilor Brașoveni deplină libertate a negoțului în tot cuprinsul țării. No. CXL, p. 315.

Roman, 15 Septemvrie 1474. ~ Scrie Bistrițenilor că a trimis la Ciceu pe sluga sa Nemil și le cere să-l petreacă până acolo. No. CXLI, p. 317.

Vaslui, 29 Noemvrie 1474. ~ Scrie Papei Sixt IV despre propunerea primită prin ambasadorul venețian dela Husun-Asan și-i cere ajutor în contra păgânilor. No. CXLII, p. 318.

Suceava, 25 Ianuarie 1475. ~ Anunţă principilor creştini biruinţa câştigată de oastea sa în ziua de Bobotează împotriva Turcilor (la Podul Inalt). No. CXLIII, p. 319.

Iaşi, 20 Iunie 1475. ~ Vesteşte, prin solii săi din Ungaria, pe regele Matiaş Corvin despre cucerirea Caffei de către Turci şi despre pregătirile acestora de a venì asupra Moldovei cu mari oşti pe apă (la Chilia şi Cetatea Albă) şi pe uscat, sub comanda sultanului însuş. No. CXLIV, p. 324.

Suceava, 10 Iulie 1475. ~ Dă în mâna Braşovenilor un salv-conduct pentru toţi neguţătorii din Ţara Ungurească. No. CXLV, p. 329.

Iaşi, 12 Iulie 1475. ~ Incheie tractat de pace cu Matiaş Corvin, regele Ungariei. No. CXLVI, p. 330.

Roman, 1 Noemvrie 1475. ~ Scrie Braşovenilor că a dat răspuns verbal solilor lor şi că rămâne prieten Ungurilor şi creştinilor. No. CXLVII, p. 336.

Vaslui, 18 Fevruarie 1476 (s. 1470). ~ Roagă pe judeţul Braşovului să dea voe lui Mihai meşterul a se întoarce în ţară cu săbiile şi armele cumpărate acolo. No. CXLVIII, p. 337.

Vaslui, 18 Fevruarie 1476 (s. 1470). ~ Mulţămeşte Braşovenilor pentru ştirile trimise prin Mihai meşterul despre intenţiile Turcilor. No. CXLIX, p. 338.

Bârlad, 5 Iunie 1476. ~ Scrie Braşovenilor că a tăbărît împotriva Turcilor şi-i roagă să-i trimeată ştiri despre mişcările acestora. No. CL, p. 339.

Valea Berheciului, 11 Iunie 1476. ~ Mulţămeşte Braşovenilor pentru ştirile primite dela dânşii şi-i roagă să-i trimeată mai departe noutăţi dela Turci şi dela Munteni. No. CLI, p. 340.

Hârlau, 5 Ianuarie 1477. ~ Mulţămeşte Braşovenilor pentru ştirile trimise despre Vlad Ţepeş şi-i roagă să-l vestească grabnic despre orice i s'ar mai întâmplà acestuia. No. CLII, p. 341.

Hârlau, 27 Ianuarie 1477. ~ Vesteşte pe Braşoveni că a trimes la ei pe Oglindă în misiune. No. CLIII, p. 342.

Veneţia, 8 Mai 1478. Ţamblac, unchiul şi solul lui Ştefan vv., expune Veneţienilor starea cea grea a Moldovei, rugându-i pentru un ajutor grabnic împotriva Turcilor. No. CLIV, p. 342.

Roman, 22 Ianuarie 1479. Ştefan vv. asigură pe regele Cazimir că-i va prestà în persoană omagiul de fidelitate şi că va venì în acest scop la Colomeia cu boierii săi. No. CLV, p. 351.

Suceava, 20 Aprilie 1479. ~ Scrie Braşovenilor că Turcii au trecut cu oaste în Ţara Românească şi-i roagă să-l vestească împotriva cui se îndreaptă. No. CLVI, p. 353.

Suceava, 22 Ianuarie 1480. ~ Scrie Braşovenilor că Turcii fac pregătiri de războiu şi-i roagă să fie gata pentru orice eventualitate. No. CLVII, p. 355.

Hârlău, 9 Iulie 1480. ~ Scrie Braşovenilor că Turcii şi Muntenii au prădat Săcuimea şi să gătesc să prade şi Moldova sau Transilvania; îi roagă să spioneze mişcările lor şi să-l vestească despre ele. No. CLVIII, p. 356.

Târgovişte, Ianuarie 1481. Tricolici vornicul scrie, din închisoarea în care îl ţineà Basaraba cel Tânăr, rudelor sale, rugându-le să îngrijească de averea sa. No. CLIX, p. 358.

Roman, 4 Fevruarie 1481. Ştefan vv. mulţămeşte Braşovenilor pentru ştirile ce i-au trimis despre Ţepeluş. No. CLX, p. 359.

Suceava, 7 Martie 1481. ~ Scrie Bistriţenilor să trimeată la el pe argintarul Antonie, având a-i da ceva de lucru. No. CLXI, p. 360.

Roman, 15 Martie 1481. ~ Inştiinţează pe boierii, cnejii şi ţăranii din judeţul Brăilei, că vine să le pună domn în Ţara Românească pe Mircea vv. No. CLXII, p. 361.

1481. ~ Trimite o solie către regele Poloniei Cazimir, rugându-l să-i dea ajutor împotriva Turcilor, să lase liberă trecerea solilor săi la marele cneaz al Moscvei şi să-l despăgubească de pagubele ce i-au făcut locuitorii din Cameniţa. No. CLXIII, p. 364.

Bacàu, 18 Ianuarie 1482. Alexandru, fiul lui Ştefan vv., roagă pe Laurenţiu Mikó din Hidvég să întoarcă lui Ioan Nagy, o slugă a tatălui său, mai multe scule ce i le luase pe nedrept. No. CLXIV, p. 367.

Roman, 17 Iunie 1482. Ştefan vv. scrie Braşovenilor că a trimis la dânşii pentru nişte cumpărături pe sluga sa Vasco. No. CLXV, p. 369.

Suceava, 17 Septemvrie 1480—84. Chiracol şi Bucium, visternici şi vameşi, cer Braşovenilor restituirea unei sume luate pe nedrept dela sluga lor Mihalco. No. CLXVI, p. 369.

Colomeia, 16 Septemvrie 1485. Ştefan vv. făgădueşte regelui Cazimir că-i va păstrà lui şi Coroanei polone aceeaşi credinţă şi supunere ca şi predecesorii săi. No. CLXVII, p. 370.

Huşi, 17 Dechemvrie 1487. ~ Scrie Braşovenilor că a înţeles solia trimeasă prin concetăţeanul lor Nicolae şi că tot prin el le trimete răspunsul. No. CLXVIII, p. 379.

Bacău, 26 Iunie 1488. Alexandru, fiul lui Ştefan vv., cere Braşovenilor să-i extradeze pe Petru Huszar, care a jefuit şi a omorît pe nişte Turci la Dunăre. No. CLXIX, p. 379.

1490. Ştefan vv. roagă pe regele Poloniei să dea solilor săi trecere prin Litvania la Moscva. No. CLXX, p. 381.

Vilna, 8 Fevruarie 1493. ~ Exprimă marelui principe al Litvaniei Alexandru regrete pentru moartea tatălui său şi felicitări pentru suirea sa pe tron, şi-l roagă să conlucreze cu fraţii săi împotriva Turcilor şi Tătarilor. No. CLXXI, p. 383.

1496. ~ Răspunde, prin vornicul Giurgea şi pitarul Mihail, la o solie a marelui principe litvan Alexandru. No. CLXXII, p. 390.

1496. ~ Trimite la Alexandru, marele principe al Litvaniei, prin Giurgea şi Mateiaş, o solie cu propunerea ca marele principe să aprobe proiectul tractatului de pace şi alianţă prezentat de dânsul şi să-i trimeată un duplicat. No. CLXXIII, p. 397.

1496. ~ Răspunde marelui principe litvan Alexandru că n'a ratificat tractatul trimis prin Petru stolnicul şi Fedco Gavrilovici, de oarece el conţineà lucruri ce lipsesc în proiectul trimis de dânsul prin Giurgea şi Mateiaş. No. CLXXIV, p. 401.

Hârlău, 20 Mai 1498. ~ Scrie lui Bernardinus de Pelheim să dea unele informaţiuni pârcalabului său din Cetatea de Baltă. No. CLXXV, p. 408.

1498. ~ Răspunde la solia marelui cneaz al Moscvei Ivan Vasilievici şi-l îndeamnă să păstreze pacea cu Alexandru, marele principe al Litvaniei, conform înţelegerii stabilite mai înainte între toţi trei. No. CLXXVI, p. 409.

Cracovia, 16 Aprilie 1499. „Significatoria" delegaţilor moldoveni, că primesc în totul condiţiile tractatului de pace încheiat la Cracovia între Moldova şi Polonia. No. CLXXVII, p. 415.

Hârlău, 12 Iulie 1499. Ştefan vv. încheie cu Ioan Olbracht, regele Poloniei, şi cu fraţii săi Alexandru, marele principe al Litvaniei, şi Sigismund, prin mijlocirea fratelui lor Vladislav, regele Ungariei şi al Boemiei, pace perpetuă. No. CLXXVIII, p. 417.

Suceava, 14 Septemvrie 1499. ~ Incheie tractat de alianţă cu Alexandru, marele principe al Litvaniei. No. CLXXIX, p. 442.

1499. ~ Răspunde la solia marelui principe al Litvaniei Alexandru: că solia sa la marele cneaz al Moscvei n'a dat nici un rezultat, de oarece acesta se plânge că ginerele său Alexandru nu se ţine de tractatul încheiat între ei, că pe fiică-sa o sileşte să

treacă la catolicism, că întreţine relaţii cu duşmanii săi ş. a. m. d. No. CLXXX, p. 446.

Vaslui, c. 1450—1500. Şoltuzul şi pârgarii din Vaslui comunică judeţului şi pârgarilor din Braşov depoziţia martorilor în procesul ce văduva lui Anton din Braşov aveà cu Petru din Vaslui. No. CLXXXI, p. 453.

Cracovia, Dechemvrie 1501. Ştefan vv. felicită pe regele Poloniei pentru suirea sa în scaunul părintesc, îl asigură că-i va păstrà aceeaş prietenie ca mai nainte şi că va observà tractatele dintre amândouă ţările, cere trecere către Moscva pentru solul său Sandru, îl roagă să nu tolereze la sine pribegi din Moldova şi să-i dee un alt termen pentru stabilirea graniţelor între Moldova şi Polonia. No. CLXXXII, p. 454.

(Lagărul din Pocuţia), Aprilie 1502. ~ Dă starostelui de Lipoveţ Ivan, trimes la dânsul de cardinalul Frederic, frate cu regele polon şi guvernator al regatului, răspunsul său privitor la delimitarea Pocuţiei. No. CLXXXIII, p. 459.

(Iulie-August), 1502. ~ Inştiinţează pe regele polon că Turcii să pregătesc să-l atace, cere trecere pentru solul său la Moscva şi-l roagă să alunge de lângă sine pe Vasco şi pe ceilalţi pribegi moldoveni. No. CLXXXIV, p. 462.

Lemberg, începutul lui Noemvrie 1502. ~ Roagă pe starostele de Lemberg să intervină pe lângă regele său, ca să i se recunoască stăpânirea asupra Pocuţiei. No. CLXXXV, p. 463.

Suceava, 9 Dechemvrie 1502. ~ Roagă pe dogele Leonardo Loredano să permită Veneţianului Demetrius Purcivi a venì cât mai iute în Moldova, cu doftoriile cerute de Matei Muriano. No. CLXXXVI, p. 465.

Neamţ, 24 Iulie 1503. ~ Inştiinţează pe acelaş despre moartea doctorului Matei Muriano şi-l roagă să-i trimeată un alt doctor. No. CLXXXVII, p. 467.

Suceava, 13 Septemvrie 1500—1503. ~ Roagă pe Braşoveni să înlesnească spătarului Totruşan mai multe cumpărături, scutindu-l şi de vamă. No. CLXXXVIII, p. 467.

Suceava, începutul lui Octomvrie 1503. ~ Eliberează un salv-conduct pentru 200 de oameni ai regelui polon Alexandru, cari trebuiau sá vie în ziua de 2 Noemvrie la Colacin, spre a cercetà graniţele Pocuţiei. No. CLXXXIX, p. 469.

Suceava, 15 Octomvrie 1503. ~ Mulţămeşte dogelui Leonardo

Loredano pentru medicul trimis din Veneţia, acesta s'a bolnăvit însă în drum şi a murit; îl roagă deci să-i trimeată un altul. No. CXC, p. 470.

Cernăuţi, 3—5 Noemvrie 1503. ~ Răspunde lui Firley, trimis la dânsul de cardinalul Frederic, fratele regelui polon, ca să-l înduplece a părăsì Pocuţia. No. CXCI, p. 472.

Lublin, 22 Noemvrie 1503. ~ Expune regelui polon Alexandru, prin solul său 'Luca, întreaga chestiune a Pocuţiei, rugându-l să renunţe odată pentru totdeauna la orice pretenţii asupra acestei provincii şi să asigure astfel o pace perpetuă între Moldova şi Polonia. No. CXCII, p. 482.

I

HRISOAVE ȘI CĂRȚI DOMNEȘTI

(URMARE)

I

Suceava, 3 Martie 1493.

Ştefan confirmă lui Stețco o „bucată“ de pământ din hotarul Toporeştilor vechi, în partea de jos, cumpărată dela fraţii One şi Coste, fiii Anei, nepoţii lui Ioanăş Topor, cu 100 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан оузрит или его чтꙋчи ꙋслышит, ѡже прїидоша прѧд нами и прѧд оусими нашими молдавскими боꙗре наши слꙋги Ѡне и брат его Косте, сынове Ꙗннини, оунꙋкове Іѡанъша Топора, по их доброи воли, ником непонꙋжени ани присиловани, и продали свою правꙋю ѡтнинꙋ, ѡт оурика оуика их Іѡанъша Топора, еднꙋ бꙋкатꙋ земли ѡт хотара старих Топорещ, оу нижнїи краи хотара, слꙋзѣ нашемꙋ Стецкови за р҃ злат татарских. И оустал Стецко та заплатил оуси тоти р҃ злат татарских оу рꙋки Ѡне и братꙋ его Косте, прѧд нами и прѧд нашими боꙗре. Ино мы видѣвше их доброи воли и токмеж и полнꙋю заплатꙋ, а мы такѡждере и ѡт нас есми дали и потвръдили [слꙋзѣ нашемꙋ] Стецкови тотꙋ прѧдреченꙋю бꙋкатꙋ земли ѡт хотара старих Топорещ, оу нижнїи краи хотара, да ест емꙋ ѡт нас оурик и съ въсем доходѡм, емꙋ и дѣтем [его и] оунꙋчатѡм его и прѣвнꙋчатѡм его и прѣщꙋрѣтѡм его и въсемꙋ родꙋ его, кто сѣ емꙋ изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣкы. Ꙗ хотар тои бꙋкати земли ис верха ѡт старих Топо-[рещ] почении, ѡт берег Прꙋта, ѡт един топѡл знаменан, чр[ес] поле на дѧл къ Лъпꙋшнои, а ѡт инших сторѡн по старомꙋ хотарꙋ, кꙋда из вѣка оживали. Ꙗ на то ест вѣра господства мы вышеписаннаго Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡв господства мы Ꙗлеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗр наших: в. п. Дꙋма, в. п. Гангꙋра ѡрхеиского, в. п. Болдора дворника,

в. п. Хръм[а]на, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹшата хотинского, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша паркалаби немецкіи, в. п. Андреика Чорторовского, в. п. Шандра новградского, в. п. Динга, в. п. [Кл]ъ-[нъwа сп]ътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѹнтеш(а) столника, в. п. [Петрики ко]-миса, и вѣра въсѧх боіар наших молдавских, и великих и малих. А по [нашем жив]отѣ, кто бѹдет господаръ [нашеи земли, wт дѣтеи наших или wт нашего рода, или бѹд кого богъ изберет] господарем быти нашеи земли молдавскои, тот [абы] емѹ не порѹшил нашего дааніа и потвръжденіа, але абы емѹ оукрѣпил и оутвръдил, за що [wн соби кѹпил] на свои правїи пинѣзи. А на бwлшее потвръжденїе томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ жѹпанѹ Тъоутѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(а) Тоадер граматик оу Сwч(а)вѣ, в лѣто ҂за, мар. г.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВОДЯ, ГОСПОДЯР ЗЕМЛИ МОЛДЯВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 16. — Descrierea hotarului e, în traducere exactă, aceasta: „Iar hotarul acestei bucăţi de pământ, din sus de Toporeştii vechi, e începând din malul Prutului, dela un plop însemnat, peste câmp la deal către Lăpuşna, iar de celelalte părţi după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au apucat". E vorba de un sat dispărut în Basarabia de azi, în părţile Lăpuşnei; nu-l găsesc nici pe hartă, nici în „Basarabia în sec. XIX" sau în „Dicţionarul Geografic al Basarabiei" de Z. Arbore. Nu poate fi confundat cu Toporăuţii din ţin. Cernăuţilor dela No. XLVIII şi CC din vol. I. — Un suret cu data 3 Mai, în loc de 3 Martie, scris la 17 Ianuarie 1799 şi îndreptat de polcovnicul Pavel Debriţ ot Mitropolie la 30 Mai 1803, se află în posesiunea d-lui N. Volenti din Iaşi. Il reproduc după o copie a d-lui Gh. Ghibănescu, cu unele îndreptări, în parte justificate printr'un alt suret dela Academia Română, cumpărat la 1907 dela anticarul Şaraga. Acesta este legalizat de „divanul judecătoresc a prinţipatului Moldovei" la Iaşi, 25 August 1832. Această legalizare e testată la 12 Septemvrie acelaş an de consulatul rusesc din Iaşi, ceeace este o nouă dovadă că e vorba de un sat în Basarabia.

„Suret de pe un ispisoc vechiu sârbesc dela bătrânul Ştefan Voevod, din let 7001, Mart 3, scris în Suceava de Teodor (Toader) gramaticul.

Precum au venit înaintea domnii mele şi înaintea boerilor noştri a Moldovii, a mari şi mici, slugile noastre One şi frati-său

Coste[1]), ficiorii Anii, nepoţi a lui Ioanăş Topor, şi de nimene siliţi nici asupriţi, ci de a lor bună voe, şi-au vândut a lor dreaptă ocină, din uric a unchiului lor a lui Ioanăş Topor, o bucată de loc de pământ din hotarul Toporăştilor celor vechi, în cea din gios margine a hotarului, slugii noastre lui Steţcu drept 100 zloţi tătărăşti. Şi sculându-se Steţcu a plătit toţi deplin acei 100 zloţi tătărăşti în mâna Onii şi frăţâni-său[2]) Costii, dinainte noastră şi dinainte boerilor noştri. Deci, văzând şi noi ce de buna voea lor tocmală, cum şi deplină plată, noi încă aşijderea şi dela noi am dat şi am întărit slugii noastre lui Steţcu acè de mai sus zisă bucată de loc din hotarul Toporăştilor celor vechi, în cea din gios margine a hotarului, ca să-i fie lui şi dela noi uric cu tot venitul, şi fraţilor lui, nepoţilor, strănepoţilor, prestrănepoţilor şi la tot neamul lui, cine i se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odinioară în veci. Iar hotarul aceştii bucăţi de pământ, începându-se din capul Toporăştilor celor vechi, din malul Prutului, dela un plop însemnat[3]), merge piste câmp la deal către Lăpuşna, iar dinspre alte părţi după vechiul hotar păn unde au apucat din vechiu. Şi spre aceasta este credinţa a însuş domnii mele de mai sus numit Ştefan Voevod, şi credinţa a preiubiţi fii a domnii mele Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovii, şi mari şi mici. Si spre mai mare tărie şi întărire acestor de mai sus scrise, am poroncit credincios boerului nostru Tăutul vel logofăt să scrie şi să lege şi pecetea la această adevărată carte a noastră“.

II

Suceava, 5 Martie 1493.

Ştefan dărueşte lui Sima Bahluianul seliştea Steţcanii pe apa Tazlăului, „din jos de gura Ardzului, la vadul Neguţătorului“.

† Милостїю божїею мы Стефань[4]) воевод(а), господарь[5]) земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто на нем възрит или чтоучи[6]) его ѹслышит, ѡж(е) тот истиным слоуга и боıар нашь вѣрныи пань Сима Бахлѹıань слоужил нам правою вѣрною слоужбою. Тѣ[м] мы видѣвше его правою

[1]) In copia d-lui Ghibănescu „şi fraţii săi Costii“.
[2]) In copia d-lui Ghibănescu „fraţilor săi“.
[3]) In suret „dela o topliţă însămnată“. Traducătorii au citit топлица în loc de топωл.
[4]) In orig. Стефана.
[5]) In orig. pare a fi господарѣ.
[6]) In orig. чтоли.

вѣрною слоужбꙋ до нас, жаловали есмы его ѡсобною нашею милостїю и да[ли] есмы емꙋ оу[1]) нашеи земли оу молдавскои съ едно силищь на водою Тазловѣ что с(ѧ) нмѣнꙋеть Стецьканы, ниже въ оусть Ярꙅоула, ꙋ вадꙋ Негꙋцъторювн, где кꙋплѣет сѧ Тазловъ Велико съ Тазлъви Солино, въ оустїꙗ Калюгерицен, оу лакь Пꙋтꙋрось, а ѡт толѣ на връх гѡрь правою мѣст где ꙋдарѣе[т] въ оубръшїꙗ Слатины. Тое въсе вишеписанное да ест емоу и ѡт нас оурикь съ въсем доходом, им и дѣтем и ꙋнꙋчатѡм и прѣꙋнꙋчатѡм их и прѣщорѣтѡм их и въсемоу родꙋ их, [к]то с[ѧ] изберет наиблыжнїи, непорꙋшено николиже на вѣкы. А хотар томꙋ виш[е]реченомоу село Стецканїи, ниже въ оусти Ярꙅоул, ꙋ вадꙋ Негꙋцъторювн, где кꙋплѣ[е]т сѧ Тазловь[2]) Велико съ Тазловь Солинꙋ, въ оусти Калꙋгерици, оу лакь Пꙋторось, а ѡт толѣ на връх гѡрь правою мѣст, где ꙋдарѣет въ оубръшїꙗ Слатины, да есть емꙋ ѡт оусих сторони по старомꙋ хотарꙋ, покꙋда из вѣка ѡживали. И на то есть вѣра нашего господства више[писан]наго ми Стефан(а) воевод(ы), и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡв господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗр нашиx: в. п. Дꙋми, в. п. Гангꙋра, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмъна, в. п. Щефоула, в. п. Мꙋшата пръкълаба хотинскаго, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша пръкълабове немецскаго, в. п. Шандра новоградскаго, в. п. Андренка Чо[р]торовьскаго, в. п. Динга, в. п. Клънъвꙋ спътарѣ, в. п. Исаика вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтеша стѡлника, в. п. Петрыки комиса, и вѣра ꙋсих боꙗр нашихь мѡлдавских, великих и малих. А по нашим животѣ, кто бꙋдет господаръ нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтии нашиx и[ли] ѡт нашего родꙋ, или пак бꙋд кого богъ изберет господарем бити нашеи земли молдавскои, тѡт би им не порꙋшил нашего даанїе и потвръжденїа, але би им оутвръдил и оукрѣпил, занеже есмы емоу дали и потвръдили за его правою вѣрно[ю] слꙋжбꙋ. А на болшоу[ю] крѣпость и потвръжденїе томꙋ въсемꙋ выш(е)писанномꙋ, велѣли есмы нашемꙋ вѣрномоу жꙋпан[ꙋ] Тъоутꙋлꙋ логофетꙋ писати и наш печат привесити къ семоу листꙋ нашемоу. Писал Алеѯа дїак оу Сꙋчавѣ, в лѣто ѕза, мѣсѧца мрт. е҃.

Pecetea domnească cea mare. — Orig. se află la Teţcani, în posesiunea moştenitorilor lui D. Rosetti-Teţcanu. D-l R. Rosetti

[1]) In orig. ѡ.
[2]) In orig. pare a fi Тазловѣ.

mi-a comunicat o copie a d-sale și o fotografie ce se găsește acum la Academia Română. Textul l-am cetit după fotografie. Abaterile dela redacţiunea obişnuită a formulelor se explică prin nepriceperea şi nedeprinderea diacului Alexa, care apare acì întâiaş dată în cancelaria lui Ştefan. Pasagiul privitor la hotarele seliştei e următorul: „Iar hotarul satului (село) mai sus numit Steţcanii e mai jos de gura *Ardzului*, la *vadul Neguțătoriului*, unde se întâlneşte Tazlăul Mare cu Tazlăul Sărat, la gura *Călugăriței* (Калѹгерици, mai sus Калюгерицен), la *lacul Puturos* (лакь Пѹторось, mai sus Пѹтѹрѡсь), iar deacolo drept spre vârful muntelui până la locul unde dă în obârșia (ѹврѣшїѩ) Slatinei, să-i fie de toate părţile după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au umblat“. Steţcanii (dela *Stețco, demiuutivul lui Stefan) e forma vechie a Teţcanilor din jud. Bacău, pl. Tazlăul de Jos. Nu ştiu dacă numele Ardzul se mai păstrează, căci în dicţionarele geografice lipsește, cf. Frunzescu, p. 13, şi Marele Dicţionar Geografic, I, p. 133; între dânsul şi Ardeoanii de pe Tazlăul Sărat există însă o legătură etimologică. Cu „lacul Puturos“ cf. fântâna „Impuţita“ dela No. XVII.

III

(Suceava), 5 Martie 1493.

Ştefan confirmă o împărţeală între Mărina şi Stana, fetele lui Dragomir Banul, pe satele rămase dela unchiul lor Şolda: Mărina ia satele de pe Dumitra: Şoldenii, Bârlăleștii, Fântâna lui Epure şi Fântâna lui Solomon, şi pe Larga satele „unde a fost Oanca“, „unde a fost Laţco“ şi jumătate din ezerul Horcitei; iar Stana ia Spirenii, Drăgomăneştii, Lăţeştii, Sărăţenii, Socii şi altă jumătate din ezerul Horcitei.

Suret dela Ştefan Voevod din let 7001, Martie 5.

Facem însămnare precum au venit înainte noastră şi înainte a noştri boeri moldoveneşti Mărina şi Stana, fetele lui Dragomir Banul, nepoatele Şoldii dela Dumitra, de nimine sălite nici asuprite, şi au înpărţit a lor sălişti şi moşiia a unchiului lor Şoldi pe Dumitra, anume Şoldenii şi Socii şi Bârlăleştii şi Spirenii şi Drăgomăneştii şi Lăţăştii şi Sărăţineştii şi Fântâna lui Şolomon şi Fântâna lui Epure şi Ciorănii, şi pre Larga unde au şăzut Oanca şi Lascul. Şi au rămas în parte Marinii satele pe Dumitra, anume Şoldenii şi Bârlăleştii şi Fântâna lui Epure şi Fântâna lui Şo-

lomon şi pe Larga unde au şăzut Oanca şi unde[1]) au şăzut Laţcul din câmp; iar în parte Stanii s'au venit satele anume Spirenii şi Drăgomăneştii şi Lăzăştii şi Sărăţineştii şi giumătate din câmp[2]). Pentru aceea văzând şi noi a lor bună învoeală şi înpărţală între sâne pre a lor dreaptă ocină, aşijdere [şi noi] le-am dat şi am întărit Mărinii pre acele sate ce scriu mai sus, parte ei pe Dumitra, anume Şoldenii şi Bârlăleştii şi Fântâna lui Epure şi Fântâna lui Şolomon şi pre Larga unde au fost Oanca şi unde au fost Laţcul din câmp, giumătate[3]) din satele ce scriu mai sus, ce s'au venit în parte ei, ca să-i fie ei uric dela noi cu tot venitul, ei şi copiilor ei, nepoţilor şi strănepoţilor ei şi a tot neamul ei, ce se va alege mai aproape, neruşuit nici odinioară în veci. Iarăşi Stanii dăm şi întărim pre săliştile ce s'au venit în parte ei, anume satul Spirenii şi Drăgomăneştii şi Lăzăştii şi Sărăţineştii, pre toate acele sate ce scriu mai sus, ca să-i fie ei dela noi uric cu tot venitul, ei şi copiilor ei, nepoţilor şi strănepoţilor şi a tot [neamul ei], ce se va alege mai aproape, neruşuit nici odinioară în veci. Iar hotarul a tuturor satelor ce scrie mai sus să fie după hotarul cel vechiu, pe unde au umblat din vechiu. Pentru aceea credinţa domnii mele, şi credinţa a preiubiţi fiii domnii mele, şi credinţa a tuturor boerilor noştri, dela dumnialui Boldur[4]) vornicu până la Petrica[5]) vel comis. Iar după a noastră viiaţă, cin' va fi domn ţării aceştia, să nu strâce a noastră danie şi întăritură. Pentru mai bună credinţa tuturor celor mai sus scrise, am poroncit dumnialui cinstitului şi credinciosului boeriului nostru dumnialui Tăutul vel logofăt să scrie şi a noastră pecete către această adevărată carte să o lege. S'au scris de Alexa[6]) diiacul în Suceavă.

Documentul acesta îl cunoaştem a) din două traduceri vechi: una dela 1752, cu notiţa „iar acum, 7260, Avgust 31, în zâlele luminatului domn Costantin Mihaiu Racoviţă Voevod, s'au tâlcuit

---

[1]) In suret se află „Laţcu" înainte de „unde".
[2]) Cf. nota dela pagina următoare.
[3]) In suret „şi giumătate".
[4]) In suret „Boldul".
[5]) In suret „Trănca".
[6]) In suret „Alixandrul".

de Evopie (Євωпинѧ), dascălul din şcoala slovenească“, alta dela 1750, autentificată de „giudicatoria ţinutului Tutovii“ la 20 Ianuarie 1843 (cu sigilul din 1839) şi cu notiţa „acest suret [l-am] scris eu Simion Cheşco vă let 7258, [Ghenar 12]“ [1]); b) dintr'o copie a originalului slavonesc. Toate trei mi le-a comunicat părintele Ioan Antonovici din Bârlad, care presupuneà că originalul se va fi aflând în posesiunea d-lui I. Docan, dela Ministerul Afacerilor Străine, a cărui familie a stăpânit odinioară satul Sărăţeni. Copia slavonă e din aceeaş vreme cu traducerile, de oarece în dosul ei sunt scrise nişte notiţe dela 1756-1757: извод де пешщи чи саѹ лѹат дин [н]ъвод дин Хорчит, съ съ щие, лт. ѕзсѕ̆д-чинчи“ (7264-5). Traducerea dela 1752 fiind mai completă, am luat-o de bază a textului; în ea lipseşte numai ezerul Horcit (în trad. dela 1750: Hârcete, în copia slavonă: Хорчит, Хърчит), pe care Marina şi Stana îl stăpâniau în două părţi egale. In locul acestui ezer, traducerea dela 1752 are, la întâia înşirare globală a satelor, după „Fântâna lui Epure, Заицева крънициѧ“, satul Ciorănii (Чωрънїи), care, la înşirarea a doua, pe părţi, dispare; în locul lui vine în partea Stanei „giumătate din câmp“, ceeace corespunde în traducerea dela 1750 şi în copia slavonă lui „giumătate din ezeru din Hâr[cete], половина ωт езера Хърчити“. Traducerea din 1752 se mai deosebeşte de cea dela 1750 şi de copia slavonă prin forma Lăzăşti (Лъзъщи), în loc de Lăţăşti (Лъцъщи), singura corectă, de oarece e vorba de satul Lăţeşti din jud. Tutova, pl. Târgu, cătun al comunei Spineni (Spirenii din documentul nostru)—, nu de Lăzăştii din. jud. Roman, pl. Siretul de Jos, unica localitate cu această numire în toată Moldova. Sărăţineştilor din traducerea dela 1752 le corespunde Сърчинѣщїи în copia slavonă şi Sărăţenii în traducerea dela 1750: sunt Sărăţenii din judeţul Tutova, pl. Târgu. Un sat Sărăcineşti nu cunosc în Moldova (cf. Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 417-418). Sărăţineştii este deci o greşală de copiare.

Traducerea dela 1750 şi copia slavonă sunt foarte deteriorate şi rupte în mai multe bucăţi. Comparându-le între sine şi cu traducerea dela 1752, am putut să le întregesc şi le reproduc la sfârşitul acestei note. E un caz interesant de reconstituire a textului primitiv după mai multe copii posterioare.

Satele citate în acest document sunt deci următoarele:

[Şol]denii	Шолденїи
Socii	Со[чї]и
Bârlălestii	Бърлъ[л]ещїи
Spirenii	С[пиренї]и
Dră[gomăneştii]	Др[ъго]мънѣщїи

---

[1]) „Ghenar 12“ e adaos de mine, după o copie a căminarului Iordachi Roşca, dela Academia Română.

Lăţ[ăştii]	Лъцъщїи (trad. dela 1752: Lăzăştii)
Sărăţenii	Сърънинещїи (trad. dela 1752: Sărăţineştii)
Fântâna lui Epure	Заицева кръница
Fântâna lui Solomon	Шоломонова кръница
Unde au fost Oan[c]a	Где бил Ѡнка
Unde au fost [Laţco de] la câmp	Где бил Лацко ѿт поле
Ezeru din Hârcete	Єзеро Хорчит, — Хърчити.

Mai toate sunt în jud. Tutova, pl. Târgului şi Tutovei, şi aproape unele de altele; documentul le înşiră în ordinea lor topografică, dela nord-vest spre sud-ost. Din Şoldeni au rămas numai Valea Şoldeni, lângă Dealul Horgei, în dreptul Epurenilor. Apoi vin Bârlăleştii, Schinenii sau Spinenii (Spirenii din documentul nostru), Sărăţenii (de Sus şi de Jos) şi Lăţeştii. Fântâna lui Epure sunt Epurenii de azi, cătun al comunei Bârlăleşti, spre nord de Spineni. Ezerul Horcitei sau Hârcitei e o revărsare a Prutului lângă satul Hrăniceni; cf. balta Hârşetei pe harta statului major, planşa Murgeni. Drăgomăneştii sunt un cătun al com. Măceşti, pl. Tutova. „Unde a fost Oanca“ poate să fie Onceştii Vechi din jud. Tecuciu, pl. Berheciu, iar „Unde a fost Laţco“ dealul „La Leţcani“ de lângă Coroieştii de Jos, jud. Tutova, pl. Pereschiv. Au dispărut fără urmă Socii şi Fântâna lui Solomon. Din satul Ciorăni (trad. dela 1752) au rămas dealul şi valea Cioranilor, spre nord de Spineni, cam în dreptul Bârlăleştilor. E curios că cele două văi pe care se spune că erau aşezate aceste sate nu se mai numesc azi Larga şi Dumitra, ci au nume noui, cum e Valea Epurenilor, Cioranilor, Ursoaei, Sărăţii (Drăgomăneştii i-am găsit undeva citaţi pe Valea Sărăţii), ş. a. Vezi pentru toate acestea harta statului major, planşa Murgeni.

Asupra Spinenilor, Sărăţenilor, Lăţeştilor şi Drăgomăneştilor cf. No. LXIX din acest volum. Socii sunt atestaţi în timpul lui Ştefăniţă: „Socii spre obârşia Dumitrei“ (Сочи на верхъ Дѹмитри, ap. N. Iorga, Studii şi documente, V, p. 211). Intr'un doc. dela 1679 sunt enumerate mai multe din satele aceste, cu Epurenii ca centru, care în sec. XVI se numià încă satul dela Fântâna Epurelui, село ѹ Заіачои кръници (doc. din 15 Dec. 1508 la Arhivele Statului din Bucureşti): „Epurenii cu toate părţile şi sălişte[le] de prin prejur: Ciocăneştii şi Bârleleştii şi Şoldenii“ ş. a. (Iorga, o. c., VI, p. 33).

Un rezumat greşit al documentului din 5 Martie 1493 (Mărica p. Mărina, Bacu p. Banul) se află în Condica de Anaforale No. 53, f. 67 şi No. 62, f. 181 şi 183 din Arhiva Statului din Iaşi. Documentul a fost prezentat într'un proces la 1842 şi 1843 de către răzăşii din Sărăţeni. In extrasul d-lui Gh. Ionescu se zice greşit „Sărăţenii din ţin. Fălciu“, căci, afară de cei din Basarabia, nu

se găsesc alţi Sărăţeni decât Sărăţenii de Jos şi de Sus din jud. Tutova, amândouă cătune ale comunei Spineni. După Frunzescu, p. 418, această comună s'ar fi numit în vechime Dragomăneşti.

D-l I. Docan, pe care l-am întrebat dacă posedă originalul documentului dela 5 Martie 1493, îmi comunică următorul extras referitor la satele cuprinse într'însul, dintr'o mărturie hotarnică făcută de spătarul Ioan Jora la 25 Aprilie 1820:

„...Au scos dumnialui caminarul Panaite Docan un ispisoc sârbesc din leat 7001, dela răposatul domn Ştefan vv., întăritor Marinei şi surorei sale Stanei, fetele lui Dragomir Banul, nepoatele lui Şoldan, pe a lor drepte moşii şi sate ce au avut dela unchiul lor Şoldan, pe Dimitra anume Şoldenii şi Socii şi Bârlăleştii şi Spinenii şi Dragomăneştii şi Sărăţenii şi Lăţeştii şi Fântâna lui Epure şi Fântâna lui Solomon, şi pe Larga unde a fost Jaucă (=Oancă) şi unde a fost Laşcu (=Laţcu) la câmp şi cu ezerul Hârcetei".

„Suret di pe uricu sârbăsc dela Stefan Vodă, din vălet 7001.

Precum au vinit înainte noastră şi înainte ai noştri boiari, a mari şi a mici, Mărina şi cu soru-sa Stana, fetele lui Dragomir Banu, nepoatele lui Şoldan, de a lor bună voe, de nime [săli]te nici asuprite, şi s'au tocmit ele în de ele [şi şi-au] înpărţit a lor [ocine, satele] ce-au fost dela unchiul lor Şolda pe Dumitra, [anume Şol]denii şi Socii şi Bârlăleştii şi Spirenii şi Dră[gomăneştii] şi [Lăţăştii şi] Sărăţenii şi fântâna lui Epure şi fântâ[na lui] Solomon, şi pe Larga unde au fost Oan[c]a şi unde au fost [Laţco de] la câmp. Şi noi văzând a lor di [bună] voe înpărţeală pentru drepte moşii ce s'au învoit în de ele, noi încă am dat şi i-am întă[rit] Mărinii aceste sate ce scriem mai sus, ce s'au vinit în parte e[i] pe Dumitra, anume Şoldenii şi Bârlăleştii şi fântâna lui Epure şi fântâna lui Solomon şi [la] Larga [unde au] fost Oanca şi unde au fost Laţco dela câmp şi gium[ătate] din ezeru din Hârcete; iar în parte Stanii s'au v[init sa]tele anume Spirenii şi Drăgom[ăneş]tii şi Lăţ[ăştii şi] Sărăţenii şi Socii şi giumătate din ezeru din Hâr[cete]. Şi pe aceste sate ce scriem mai sus le-am dat şi de la noi [uric] şi le-am întărit lor cu tot vinitul, lor şi ficiorilor şi [ne]poţilor şi strănepoţilor şi înprăştieţilor lor şi a tot rodul lor ce se va alege mai de aproape, neclătit nici odănăoară în veci. Şi întru aceasta este credinţa însumi domnii mele de mai [sus] scris Stefan Vodă, şi credinţa a preiubiţi fiilor domnii mele Al[exandru şi] Bogdan, şi credinţa boerilor noştri, [a mari şi a mici]".

„Ѡже принидоша прѣд нами и пред ѹсим[и на]шими молдавскї[ми] болıарї Мърина и сестра его[1]) Стана, дѡчки [Др]агомира Бана, по их д(о)броволю, нѣким нѣпоножени ани пресиловані, и потокміле се премежї съ собою[2]) и [р]азделн[ли] се ѡсобною ѡ[т]нїнѣ,

[1]) Greşit, în loc де ѥн.

[2]) Greşit, pentru промежи собою.

села що били оуика (и)х Шолда, на Дꙋмїт[р]а на име Шолденїи, и Єо[чї]и, и Бърлъ[л]ещїи, и Є[пиренї]и, и Др[ъго]мънѣщїи, и Лъцъщїи, и Є[ръчи]нѣщїи, и З[аниц]ва кръницѧ, и Шоломонова кръиниц, и на Ларга где бил Юнка, и где бил Лѩцко. Ино мї видеьшии доброи воли и разд[ѣле]нїе, що они се премежи[1]) собою потокмили и р[аздѣли]ли их[2]) правии ѡ[т]нинї, а ми также и ѡт нас есми да[ли и пот]фердили Мърині тоти ꙋ вишѧ писанїи села що [се дос]тало ꙋ еи част на Дꙋмитрѣ, на име Шолденїи, и [Бърлълещ]їи, и Заницева кръніци, и Шоломонова кръници, [и] на Ларга где бил Юнка, и где бил Лѩцко ѡт поле, и п[ол]овина ѡт езера Хорчит. Въсе вишеписанное, щ[о се] достало еи част, да ест еи ѡт нас оурик и съ въсем д(о)ходом, и дитѣ(м) еи и оунꙋчатом[3]) еи и прашторатом [еи] и въсем(ꙋ) родꙋ еи, кто се еи изберет наближни, нѣпорошенно николиже на веки. А пак Єтани есми дали и потвердили села що сѧ [до]с[т]ало еи част, на (и)ме сѣла[м] Єпиренїи, и Дръгомънещїи, и Лъцъщїи, и Єръчинещїи, и половина ѡт езера Хърчити, да ест еи и ѡт нас ꙋрик и съ въсем доходом, еи и дитем еи и ꙋнꙋчатом[3]) еи и пращорѣтом[4]) еи и въсем(ꙋ) родꙋ еи“.

IV

(Suceava), 5 Martie 1493.

Ştefan confirmă lui Albul Voinescul şi surorilor sale Ana şi Vasilca satul Oideşti pe Tutova, „unde a fost jude Voina“, împreună cu o mânăstire în acelaş hotar, cumpărate cu 60 de zloţi tătăreşti dela Lazor, fiul lui Petrică Negrilescul, şi dela nepoată-sa Nastea, fata lui Ion Negrilescul.

Suret de pe ispisocul sârbesc dela Stefan Voevod, din lt. 7001, Mart 5 dn.

Facem înştiinţare precum au venit înaintea noastră şi înaintea boerilor noştri ai Moldaviei sluga noastră Lazor, feciorul Petricăi Negrilescul, şi nepoata lui Naste, fata lui Ion Negrilescul, de a lor bună voea, de nime siliţi nici asupriţi, şi au vândut a lor dreaptă ocină dintru a lor drept uric, din uricul moşului lor Negrilescul, un sat pe Tutova anume

---

1) Vezi nota 2 dela pagina precedentă.
2) In ms. greş. р[аздѣли]ва еи.
3) In ms. greş. оу-, ꙋначатом.
4) In ms. greş. прашщорѣтом.

Oideştii, unde au fost giude Voina, şi cu mânăstire întru acel hotar, aceaea au vândut slugii noastre Albului Voinescului şi surorii lui Annei şi Vasilcăi drept 60 zloţi tătărăşti. Şi s'au sculat sluga noastră Albul Voinescul şi surorile lui Anna şi Vasilca şi au plătit tot deplin acei bani de mai sus scrişi 60 zloţi în mânule slugii noastre lui Lazor, feciorul Petricăi Negrilescului, şi a nepoatei sale Nastei, fata lui Ion Negrilescul, dinainte noastră şi înainte boerilor noştri ai Moldaviei. Deci noi văzând a lor de bună voea tocmală şi plată deplin, aşişdere şi dela noi am dat şi am întărit slugilor noastre Albului Voinescul şi surorilor lui Annii şi Vasilcăi pre acel de mai sus zis sat pe Tutova anume Oideştii, unde au fost jude Voina, şi cu mânăstire întru acel hotar, ca să fie lor de la noi uric şi cu tot venitul, lor şi feciorilor lor, nepoţilor şi strănepoţilor şi a tot neamul lor, ce se va alege mai aproape, neruşuit niciodată în veci. Iar hotarul acelui de mai sus scris sat să fie despre toate părţile după hotarul cel vechiu, pe unde au umblat din vac. Spre aceasta iaste credinţa domniei mele de mai sus scris Stefan Voevod, şi credinţa preaiubiţi fiilor domniei meale Alexandru şi Bogdan-Vlad[1]), şi credinţa a tuturor boiarilor noştri, a mari şi mici. Iar după a noastră viiaţă, cine va fi domnu ţării aceştie al Moldaviei, din fiii şi neamul nostru, sau pe cine Dumnezeu va alege a fi domnu ţării aceştie, să nu strâce a noastră danie, ci mai ales să dè şi să întărească, pentrucă şi noi am dat şi am întărit, de vreme ce ei au cumpărat pre a lor drepţi bani. Iar pentru mai mare tărie şi întăritură a celor de mai sus scrise, am poroncit credincios boiariului nostru domnii sale Tăutului logofătului să scrie şi a noastră pecete către această carte a noastră să o leage.

S'au tălmăcit de Gheorghie Evloghi dascal, 1777, Iul. 3 dn.

Intre documentele propuse Academiei Române spre cumpărare de căpitanul D. Duca din Iaşi. — Satul Oideşti pe Tutova nu mai există astăzi. Poate să fi fost în apropiere de Voineşti, care-s tot pe Tutova, în jud. Tutova, pl. Tutova; v. harta statului major, planşa Corodeşti. Negrileştii, cari l-au vândut lui Albul Voinescul, vor fi fost din satul Negrileşti, jud. Tecuciu.

---

[1]) In suret „Bogdan şi Vlad".

V

Suceava, 7 Martie 1493.

Ştefan confirmă lui Rabotă şi Sorei, copiii lui Alexa, nepoatelor lor de frate Anuşca şi Elisafta, fetele lui Jurja, fraţilor Ion, Mihul, Andruşco, alt Ion şi surorilor lor Parasca şi Armeanca, copiii lui Pântea, şi lui Vlaşin, fiul lui Iuga, toţi nepoţi lui Negrea, stăpânirea peste satul „unde a fost casa lui Alexa“ pe Vinna, dăruit întâiu de Negrea fiului său Alexa şi confirmat apoi urmaşilor acestuia de urmaşii lui Mihul, al doilea fiu al lui Negrea: de Magda, fata lui, de nepoţii ei Coste şi Toader diaci, de Luca şi Nichita, de vărul acestora Iliaş, fiul Neagşei, şi de vara lor Donea.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан оузрит или его чтѫчи ѫслышит, ѡже прїидоша прѫд нами и прѫд ѫсими нашими молдавскими болѧре Магда, дочка Михѫлова, ѫнѫка пана Негри, и оунѫкове ен Косте дїак и братове его Тоадер дїак и Лѫка и Никита, и племеники их Илїаш, сынь Нѣгшин, и племеница их Донѣ, оуси ѫнѫкове пана Негри, по их доброи воли, ником непонѫжени ани присиловани, и дали [ѡт] сво[е]го праваго ѫрика, ѡд оурика дѣда их пана Негри, даанїеж пана Негри, едно село на Виннои, на имѣ где бил дѡм Алеѯин, та дали слѫгам нашим Работъ и сестри его Соръ и братаничем [их] Аннѫшки и Елисафти, дочкам Жѫржиним, и Іѡнѫ и братїам его тиж Іѡнѫ и Михѫлѫ и Андрѫшко[1]) и сестрам их Пара[с]ка и Армѧнка, сынове Пънтѣ, и Вла[шинѫ], сынѫ Юга, що бил дал т[ое село еще пан Нег]ра[2]) [сынѫ свое]мѫ[3]) Алеѯи. Тое ѡни им потвръдили. Ино мы видѣвше их доброи воли и потвръжденїе, а мы та[кождере и ѡт нас] есми дали и потвръдили [сын]ѡм Алеѯиним, слѫзѣ нашемѫ Работъ и сестри его Соръ, и братаничем их Анѫшци и Елисафди, дочкам Жѫржиним, и Іѡнѫ и братїам его тиж Іѡнѫ и Михѫлѫ и Андрѫшко и сестрам их Параска и Армѧнка, сынове Пънтѣ, и Влашинѫ, сынѫ Юга, тое село на Виннои, на имѣ где бил дѡм

[1]) Orig. pare a aveà Мандрѫшко, în loc de и Андрѫшко.
[2]) Lipsesc tocmai trei litere în orig.
[3]) In orig. par a lipsì opt litere.

Ꙗлеѯни, да ест им ѡт нас оурик и съ въсем доходѡм, им и дѣтем их и оунꙋчатом их и прѣвнꙋчатѡм их и прѣщꙋрѣтѡм их и въсемꙋ родꙋ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣкы. Ꙗ хотар томꙋ селꙋ по знаменах, кꙋда [по]ставил еще пан Негра: почеиши ѡт Вннни ѡт тополи та на могилꙋ ѡт Могоша, та прост[и на] ꙋзлѣсїе, та долꙋ оузлѣсїем на великїи могили, та прости на дꙋб, та на Делеиовїи лис, та прости ꙋ Вннниꙋ [1]) на мо[гилꙋ], та на горꙋ на мог[илꙋ] та межи дꙋбров[ою] та пре[з дꙋбро]вою на дꙋб, та на дрꙋгїи дꙋб, та прости ꙋ Вннниꙋ на тополю. То ест вес хотар. Ꙗ на то ест вѣра нашего господства вышеписанного ми Стефана воевода, [и вѣра] прѣвъзлюбленних сынѡв господства ми Ꙗлеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боіар наших: в. п. Дꙋма, в. п. Гангꙋра, в. п. Болдора дворника, в. п. Хр[ъман]а, в. п.[2]) . . . . . . п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх боіар наших[3]) . . . . . . богъ изберет господаръ быти нашеи земли молдав[скои, а]бы им не порꙋшил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы им ꙋтвръдил [и ꙋкрѣпил, заноуже] есми им дали [и потвръдили] за их правꙋю слꙋжбꙋ. Ꙗ на болшее потвръжденїе томꙋ въсемꙋ вышеписанномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ жꙋпанꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логоф[етꙋ] писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Писал Тоадер граматик оу Сꙋч(а)вѣ, в лѣто ѕза, мр. з.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВѠДА, [Г]ѠСПО[ДАР ЗЕ]МЛИ МѠЛДАВСКОИ.—Orig. la Academia Română, Pec. No. 173, cu o traducere de Gheorghe Evloghie dascălul dela 30 Mai 1783 şi alta de polcovnicul Pavel Debriţ dela 17 Fevruarie 1801. O copie după aceasta, făcută la 11 Mai 1838 în satul Slobozia-Mogoşeşti pentru comisul Costache Burghele şi autentificată la 29 Sept. 1838 de judecătoria ţinutului Iaşi, mi-a comunicat-o d-l consilier de legaţiune M. Burghele. No. 1 dintr'o colecţie de documente. — Hotarele satului sunt descrise astfel: „Iar hotarul acestui sat, după semnele puse încă de boierul Negrea, începe din Vinna dela un plop (şi merge) la movila dela Mogoş [4]), apoi drept la marginea pădurei [5]), apoi pe marginea pădurei la vale la movilele cele mari, apoi drept la un stejar, apoi la pădurea

[1]) In orig. greşit Вальнꙋ; cf. suretul lui Debriţ „drept în Vilna".
[2]) Două şire din original sunt cu totul şterse, tocite şi rupte la îndoitură. Cf. lista de boieri dela p. 6.
[3]) Urmează aproape un şir întreg şters.
[4]) La Debriţ greş. „movila din Hemeiuş".
[5]) Orig. оузлѣсїе; cf. maloros. узлiсе Waldrand.

Delenilor[1]), apoi drept în Vinna la movilă[2]), apoi la deal la movilă, apoi prin dumbravă şi peste dumbravă la un stejar, apoi la un alt stejar şi apoi drept la Vinna la plop". Se vede deci că „satul unde a fost Alexa" sunt Alexeştii din jud. Vaslui, pl. Funduri, în apropiere de Borăşti, al cărui cătun este, şi de Negreşti, cari aparţineau aceluiaş neam. Vinna, valea pe care sunt aşezaţi Alexeştii, se numeşte azi Velna (în suretul lui Debriţ Vilna); vezi harta statului major, planşa Mogoşeşti.

Raporturile de înrudire dintre vânzători n'au fost bine înţelese de Debriţ, care a tradus pe плємєнник cu „nepot" şi n'a putut să împlinească pasagele şterse din original. De aceea dau o nouă traducere a acestor pasage, cu atât mai mult că documentul e interesant a) prin cuprinsul său juridic — confirmarea unei donaţiuni de către urmaşii primului donator către urmaşii donatarului, b) prin ştirile ce conţine asupra unui vechiu neam boeresc, din care se trăgeau doi diaci cunoscuţi ai lui Ştefan cel Mare, Coste şi Toader. „Au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri moldoveneşti Magda, fata Mihului, nepoata boierului Negrea, şi nepoţii ei Coste diacul şi fraţii lui, Toader diacul şi Luca şi Nichita, şi vărul[3]) lor Iliaş, fiul Neagşei, şi vara lor Donea, toţi nepoţi ai boierului Negrea, de bună voea lor, de nime siliţi nici asupriţi, şi au dat dintr'al lor drept uric, din uricul moşului lor boierul Negrea, aceeaş danie a boierului Negrea, un sat pe Vinna, anume unde a fost casa lui Alexa, şi l-au dat slugilor noastre lui Rabotă şi surorii sale Sora, şi nepoţilor lor de frate Annuşca şi Elisafta, fetele lui Jurja, şi lui Ion şi fraţilor săi tot Ion şi Mihul şi Andruşco cu surorile lor Parasca şi Armeanca, copiii lui Pâutea, şi lui Vlaşin, fiul lui Iuga, că dăduse acel sat încă boierul Negrea fiului său Alexa. Aceasta ei le-au întărit-o. Deci noi văzând bună voinţa lor şi întărirea, le-am dat şi le-am întărit şi dela noi fiilor lui Alexa, slugii noastre Rabotă şi surorii sale Sora, şi nepoţilor lor de frate Anuşca şi Elisafta, fetele lui Jurja, şi lui Ion şi fraţilor săi tot Ion şi Mihul şi Andruşco şi surorilor lor Parasca şi Armeanca, copiii lui Pântea, şi lui Vlaşin, fiul lui Iuga, acest sat pe Vinna, anume unde a fost casa lui Alexa, ca să le fie dela noi uric cu tot venitul, lor şi copiilor lor şi nepoţilor lor şi strănepoţilor lor şi răstrănepoţilor lor şi întregului lor neam, care li se va alege mai deaproape, neclintit niciodată în veci". Urmează descrierea hotarului dată mai sus şi martorii, dintre cari mulţi nu se pot cetì.

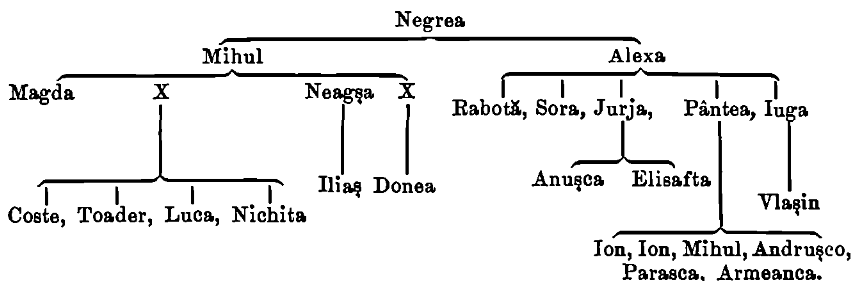
---

[1]) Satul Delenilor a dispărut din părţile acestea. Debriţ a tradus „la rădiul de corni", interpretând probabil pe дєлєновїн лнс ca дєрєновїн лнс; cf. maloros. дерен corn (cornus mascula, germ. Hartriegel), adj. дереновий, дереновий de corn.

[2]) Cf. nota 1 dela pagina precedentă.

[3]) In orig. plur. плємєнники, referindu-se şi la Donea.

Ramificaţia neamului lui Negrea este deci următoarea (cf. şi documentul dela 5 Fevruarie 1495, No. XXXV):

VI

Suceava, 7 Martie 1493.

Ştefan confirmă lui Negrilo, fiul lui Vâlcea Batărescul, stăpânirea: a) peste o jumătate din satul Batăreşti la Cârligătura, pe care tatăl său o stăpânise în puterea unui privilegiu dela Alexandru cel Bun, pierdut de dânsul pe vremea războiului dela Valea Albă, ceeace s'a dovedit prin mărturisirea mătuşei sale Anuşca şi a megieşilor săi; b) peste a doua jumătate din sat, „partea dinspre biserică", cumpărată dela Maruşca, sora tatălui său, cu 60 de zloţi tătăreşti; c) peste o selişte numită „Măcău Vladului" pe Bahlueţ, „unde fusese moara lui Onicĭcă", cumpărată dela Anuşca şi Marta, fetele lui Mădârjac, cu 70 de zloţi.

Orig. foarte deteriorat e proprietate privată. Dintre martori se pot cetì numai fiii domnului Alexandru şi Bogdan[-Vlad] şi boierii: Duma, Gangur, Boldor vornicul, Şteful şi [Mu]şat dela Hotin; logofăt e Tăutul, diac Toader; data: Suceava 7001, Martie 7. Pecetea e pierdută. Am notat din original numirile: на Бѣлом потоцн (la Valea Albă); селнщче Мъкъꙋ Влада (seliştea Măcău Vladului); млнн Ѡнннчковъ (moara lui Onicĭcă); дъщерн Мъдръжаковн (fetele lui Mădârjac). Diacului Toader i se zice граматнк, iar lui Alexandru cel Bun дѣдъ нашь, старын Алеѯандръ воевода (bunicul nostru, bătrânul Alexandru Voevod).— Pe cele trei Bahlueţe ce izvoresc în jud. Suceava şi Roman şi unindu-se curg prin jud. Iaşi până se varsă în Bahlui la Podul Iloaei nu mai există nici Batăreştii, nici Măcău Vladului (cf. Măcăi, sat în jud. Argeş). Ele se aflau însă probabil în apropiere de Sineştii din jud. Iaşi, cari erau în hotar cu Onişcanii. Cf. doc. dela 14 Dech. 1501,

No. XCIII, şi Uricariul, V, p. 243, an. 1690: „satul Ştorneştii la Cârligătura cu părţile din Batireşti (Bitireşti e greşală de tipar) şi din Curteşti“ (se mai pomenesc acì Pleşăştii, Obrijănii, Mădârjacii) şi Uricariul, XXV, p. 197: zapis fără dată al unui fost pârcalab de Cârligătură şi al unuia „Ionaşco ot Batăreşti“. Cf. Mădârjac şi Mădârjeşti în pl. Cârligătura, tot pe Bahlueţ, între Sârca şi Prigoreni (harta statului major, planşa Podul Iloaei). Alţi Mădârjeşti au existat, după Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 95, în jud. Suceava şi anume lângă Foră̆şti, pl. Moldova, iar alţi Batireşti sunt cunoscuţi în jud. Tecuci; cf. Ghibănescu, Surete şi izvoade, II, p. 257-258.

VII

Suceava, 15 Martie 1493.

Ştefan confirmă lui Ivul Mândrea şi nepoţilor săi Toader, Dragotă, Trif, Furdui şi Muşa satul Tăveşti, lângă ezerul dela Crasna, cumpărat cu 120 de zloţi tătăreşti dela Petrea, One, Magoşa, Stanca, Măruşca şi Neagşa, copiii lui Dinga Tălpijanul, nepoţii lui Toader, fratele lui Petru Tălpig. El le confirmă totdeodată şi satul Găneşti şi seliştea lui Bibarţ, pe care le stăpâniau de mai nainte.

† Милостїю божїею мы Стефанъ воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан оузрит или его чтѹчи оуслишит, ѡже прїидоша прѣд нами и прѫд оусими нашими молдавскими боıаре наши слоуги Петрѣ и брат его Ѡне и сестри их Магоша[1]) и Станка и Мъроушка и Нѣгша, сынове Динга Тълпижанѹла, непотове Тоадера брата Петра Тълпига, по их доброи воли, никим непоноужени ани присиловани, и продали свою правѹю ѡтинѹ ѡт их праваго оурика, [ѡт оурика][2]) дедам их Тоадера и Петра Тълпига, едно село на имѣ Тъвещїи, оу ѡзера на Красном, слѹгам нашим Ивоулѹ Мъндрѣ и братаничю его Тоадерѹ, сыноу Ѡнич[к]а[3]), и сестричичю Тоадеровѹ Драготъ, сынѹ Илки, и пак сестричичим Мъндриним[4]) Трифѹ и Фѹрдѹю и Мѹши, сыновем Яниоушки, за рк҃ злат татарских. И оустал наш

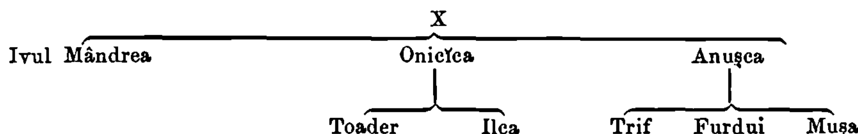
[1]) La Ghibănescu, Surete şi izvoade, Могошн, în copia d-sale Магоше.
[2]) Lipseşte în ediţia d-lui Ghibănescu, se află însă în ms. d-sale.
[3]) In ed. Ѡнича, în ms. Ѡника.
[4]) In ed. Мандриним.

слꙋга Мъндрѣ Ивꙋл и съ своими братаничи и сестричичи, на имѣ Тоадер и Драготъ и Триф[1]) и Фꙋрдꙋю и Мꙋша, та заплатили оуси тоти рк злат татарских оу рꙋки Петрѣ[2]) и братꙋ его Ѡне и сестрам их Магоше и Станка и Мърꙋшка и Негша[3]), сыновем Динга Тълпижанꙋла, прѣд нами и прѣд нашеми боӕре. Ино мы видѣвше их доброи воли и токмеж и полнꙋю заплатꙋ, а мы також и ѡт нас есми дали и потвръдили слꙋѕѣ нашемꙋ Ивꙋлꙋ Мъндрѣ и братаничю его Тоадерꙋ и сестричичю Тоадеровꙋ Драготъ и пак и сестричичем Мъндриним Трифꙋ и Фꙋрдꙋю и Мꙋши тое прѣдреченое село на имѣ Тъвещїи, оу ѡзеро на Краснои, да ест им ѡт нас оурик и съ въсем доходом[4]). И еще есми им дали и потвръдили их правꙋю ѡтнинꙋ, едно селище на имѣ Бибарцово селище, и едно село на имѣ Гънещи. Тое въсе вышеписанное да ест им ѡт нас оурик и съ въсем доходѡм, им и дѣтем [их] и оунꙋчатѡм их [и прѣоунꙋчатѡм их и прѣщꙋрѣтѡм их][5]) и въсемꙋ родꙋ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣкы. А хотар тым вышеписанним селам и тои селищи да ест ѡт въсѣх сторон по старомꙋ [хотарꙋ][6]), кꙋда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боӕр наших: в. п. Дꙋма, в. п. Гангꙋра ѡрхеиского, в. п. Бѡлдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Мꙋшата хотинского, в. п. Микотъ[7]) и п. Рѣцеша паркалаби ѡт Нѣмца, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Динга, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша[8]) столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх бѡӕр наших молдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родꙋ, или пак боуд кого богъ изберет господаръ быти нашеи земли молдавскои, тот бы им не порꙋшил нашего дааниа и потвръжденїѧ, али бы им оутвръдил и оукрѣпил, занꙋже есми им дали и потвръдили за их

1) In ed. Трифꙋ.
2) In ed. Петрꙋ.
3) In ed. Нѣгша.
4) Lipsește formula pentru urmași.
5) Cuvintele din parenteze lipsesc în ediția d-lui Ghibănescu.
6) Lipsește în ms.
7) In ed. Микота.
8) La Ghibănescu în ms. și în ed. „Кꙋсте"; un „Custe" sau „Coste" stolnic nu se constată însă din celelalte documente ale lui Ștefan.

слоужбꙋ. Ꙗ на болшꙋю крѣпωст[1]) н потвръжденїе томꙋ въсемꙋ вышепнсанномꙋ, велѣлн есмн нашемꙋ вѣрномꙋ жꙋпанꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логофетꙋ пнсатн н нашꙋ печат прнвѣснтн к семꙋ лнстꙋ нашемꙋ. Пнсал Тоадер граматнк оу Ѳωчавѣ, в лѣто ҂за, [мѣсѧца][2]) марта ӗі.

Pecetea pierdută.—Orig. la locuitorul Ion Pantea din Boţeşti, sat în jud. Fălciu, pl. Crasna. Publicat, cu câteva greşeli şi cu unele deosebiri de copia sa manuscrisă, de Gh. Ghibănescu în Surete şi izvoade, I, p. 32-36. In textul nostru am reprodus copia d-lui Ghibănescu, îndreptând greşelele evidente de lectură şi completând lipsurile. Un rezumat cu data „7001, Martie 1“ se află în condica de Anaforale No. 20, f. 109, din Arhiva Statului din Iaşi; documentul a fost prezentat într'un proces la 1838 de Grigore Codreanu. Cf. R. Rosetti, Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova, p. 139 (rezumat). In traducerea d-lui Ghibănescu pasagiul „lui Ivul Mândru şi nepoţilor lui de frate lui Toader fiul Onicăi şi nepoţilor lui de soră lui Toader Dragotă fiul Ilcăi şi iar nepoţilor lui de soră Mândrina, Trifu şi Furduiu şi Muşa, fiii Anuşcăi“ trebue îndreptat aşa: „lui Ivul Mândrea şi nepotului său de frate Toader, fiul lui Onicĭca, şi nepotului de soră al lui Toader, lui Dragotă, fiul Ilcăi, şi iarăş nepoţilor de soră ai lui Mândrea: Trif, Furdui şi Muşa, copiii Anuşcăi“. E vorba de doi fraţi şi o soră: Ivul Mândrea, Onicĭca şi Anuşca; dintre aceştia cel dintâiu n'are copii, iar al doilea are pe Toader şi pe Ilca. Dragotă e fiul acesteia şi prin urmare nepot de soră lui Toader, iar Toader, fratele Ilcăi, e nepot de frate lui Ivul Mândrea. Greşala d-lui Ghibănescu provine din traducerea neexactă a adjectivelor posesive Тоадеровъ şi Мъндрннъ (Мандрннъ); acest din urmă a fost transformat într'un nume propriu Mândrina, care mai la vale devine Mândrea. Anuşca, sora lui Ivul Mândrea, are numai trei copii: pe Trif, Furdui şi Muşa; Mândrea le este dar unchiu, nu frate. Genealogia lor se prezentă deci astfel:

Satul Tăveşti nu mai există lângă Crasna (jud. Fălciu); trebue să fi fost însă pe locul ce se numeşte astăzi Mândreşti, pe valea Mândreşti, între Găneşti (cf. alţi Găneşti pe Horie, lângă Idrici şi lângă alte sate din jud. Fălciu, la Ghibănescu, Surete şi izvoade, V, p. 339) şi Tălpigeni (cf. Petru Tălpig, Dinga Tălpigeanul), amândouă cătune ale comunei Boţeşti; numele actual îi vine de sigur dela Ivul Mândrea.

[1]) In ed. крѣпост.
[2]) Adăogit de mine.

Ceva mai jos de Mândreşti se află dealul Ghibarţ. D-l Ghibănescu, l. c., p. 37, n. 5, a identificat pe Tăveşti cu Tăoştii din jud. Vaslui, pl. Crasna, numiţi şi Bălţaţii, cătun al comunei Ştioboreni (cf. Frunzescu, p. 472; Marele Dicţionar Geografic, V, p. 533); aceia sunt însă la o distanţă de c. 13-15 klm. spre sud de Tălpigeni şi Găneşti şi despărţiţi de aceştia prin alte două sate. Este însă probabil că Tăoştii de lângă Ştioboreni, vechiu Tăveştii (numele lor s'a păstrat în „Valea Tăoştilor“ ce trece prin Bălţaţi) sunt colonizaţi de acelaş neam ca Tăveştii de lângă Tălpigeni; v. la Ghibănescu, l. c., p. 38, un document din sec. XIX în care se pomenesc Tăoştii, Ghibarţul şi alte sate din apropiere. Numele vine probabil dela un Tavă, din turc. tava, bulg.-serb. tava. — Interesante pentru modul de formare a numelor de familie în vechime sunt cuvintele Tălpig şi Tălpigeanul. Cele patru surori şi cei doi fraţi dela 1493, copii ai lui Dinga Tălpigeanul, sunt daţi ca nepoţi ai unui Toader, fratele lui Petru Tălpig. Toader şi Petru erau deci fii unui Tălpig, fundatorul satului Tălpigeni, dela care Dingă, ca urmaş al lui, se numeşte Tălpigeanu (cf. talpig = pedal, din talpă).

VIII

Suceava, 15 Martie 1493.

Ştefan dărueşte comisului Petrică satul Oniceanii pe Şumuzul Rece, pe care Avram visternicul îl cumpărase cu 305 zloţi tătăreşti de la Jurj Oniceanul, dela vărul acestuia Ion Oniceanul, dela Manciul şi vărul acestuia Ion Loga, nepoţi de soră ai lui Julea, şi dela preotul Pătru Oniceanul, dar îl pierduse prin „hiclenie“, fugind la Litvani. Domnul dispune deci că dacă s'ar ivì cineva care să ridice pretenţii asupra satului pe temeiul privilegiului de cumpărătură al lui Avram, acesta să nu poată infirmà niciodată actualul privilegiu al lui Petrică.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан оузрит или его чтючи оуслишит, оже тоть истынїи наш вѣрнїи пан Петрика комис слѹжил нам право и вѣрно. Тѣм мы видѣвше его правою и вѣрною слѹжбѹ до нас, жаловали есми его особною нашею милостїю и дали и потвръдили есми емѹ оу нашеи земли оу молдавскои от нас, за его слѹжбѹ, едино село на Стѹденом Шѹмѹзи, на имѣ Оничанїи, що бил кѹпил тое село

Аврам вистарник wт Журжа Онишчанул и wт племинник его wт Іwн Онишчанул и wт Манчюл и wт племинник его wт Іwн Лога, сестричичи Жулини, и wт попа Петру Онишчанул, за ͞те злат татарских. И загубил Аврам вистарник тое село оу хитлѣнстви, коли побежал wт нас до литовской земли. Тое вишеписанное село на имѣ Онишчаніи, що ест на Студеном Шумузи, да есть нашему вѣрному пану Петрика комису wт нас оурик и съ въсем доходwм, ему и дѣтем его и оунучатом его [1]) и прѣщурѣтом его и въсему роду его, кто сѣ ему изберетъ наиближніи, непорушено николиже на вѣки. А пак привиліи Аврамово, що имал wн на тое село wт нас же, wт купеж, а тоты его привиліи, аже сѣ коли изъıавѧт, а wни да не имают добувати на сїе наше привиліе николи на вѣки. А хотар тому вишеписанному селу на имѣ Онишчанилор да есть wт усих сторон по старому хотарю, куда изъ вѣка wживали. А на то есть вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана воевод(и), и вѣра прѣвъзлюбленних дѣтеи наших Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боıар наших: в. п. Думи, в. п. Гангура wрхеиского, в. п. Болдора дворника, в. п. Хърмана, в. п. Щефула, в. п. Мушата паркалаба wт Хотин, в. п. Микотъ и [п.] Рѣцеш(а) паркалаби немецких, в. п. Шандра паркалаба wт Новограда, в. п. Чортороскіи, в. п. Динга, в. п. Клън[ъwа] [2]) спътарѣ, в. п. Еремїѧ постелника, в. п. Исака вистарн[ика], в. п. Могила чашника, в. п. Фрунтеша столника, и вѣра усих боıар наших, великих и малих. А по нашим живо[тѣ, кто будеть господар]ъ нашеи земли, wт дѣтеи наших или wт нашего роду, или пак буд кого богъ изберет господарем бити земли молдавскои, а тот що[би] не порушил нашего дааніѧ и потвръжденіѧ, али що[би] ему оутвръдил и оукрѣпил, зануже есми ему дали за его пра[вую] služбу. А на болшее крѣпост тому въсему вишеписанному, велѣли есми нашему вѣрному пану Тъутулу логофету писати и нашу печать привесити к сему листу нашему. Писал [3]) Косте у Сwч(а)вѣ, в лѣтw ѕза, мартїѧ ͞еі.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВѠ[Д]А, ГѠС[ПОДАР ЗЕМЛИ] МѠЛДАВСКОИ.—Orig. la Academia Română, Pec. No. 147. Spre sfârşit cerneala e foarte ştearsă.

[1]) Lipseşte и прѣоунучатом его.

[2]) Vezi p. 31 (Клънъwа), p. 105 (Хъдъръwа) ş. a. m. d.

[3]) In orig. пиcа с л; diacul a vrut să scrie intâiu prescurtat пис. cu с deasupra şirului, şi apoi a adăogat сал, fără să şteargă pe с de sub titlă.

Un rezumat greşit, prin care se spune că Ştefan „întăreşte lui Petrachi comisul satul Onicenii pe Şomuz, cumpărat dela Avram visternicul“, însă cu data exactă 7001, Martie 15, se află în dosarul 83, f. 28, Tr. 624, op. I, 682 din Arhiva Statului din Iaşi. Documentul se află pe la jumătatea secolului trecut în mânile Ecaterinei Buhascovnei, fiica lui Grigoraş Başotă din ţinutul Sucevei; cf. doc. dela 13 Fevr. 1463, No. XLIII din vol. I.

Anticarul R. Şaraga din Iaşi mi-a comunicat următorul suret, care, afară de câteva greşeli obişnuite la traducătorii din sec. XVIII şi XIX, este una din traducerile vechi cele bune.

„Cu mila lui Dumnezău noi Ştefan Voevod, domn ţării Moldovii, facem ştire cu această a noastră carte tuturor cine va căută pre dânsa sau cetindu-se va auzì, adică acest adivărat şi credincios sluga noastră giupânul Petrica comis au slujât noaă cu credinţă; şi văzând noi a lui dreaptă slujbă, l-am miluit pre dânsul cu osăbită a noastră milă şi i-am dat şi i-am întărit în pământul nostru a Moldovii dela noi, pentru a lui slujbă, un sat pe Şumuzu Rece [1]) anumi Oniceanii, ce-au fost cumpărat acel sat Avram vist. dela Jurja Oniceanul şi dela nepotul său Ion Oniceanul i Manciul [2]) şi nepotul său Ion Loga, verii Julii [3]), şi dela popa Petre Oniceanul drept 305 zlat tătărăşti, şi au prăpădit Avram vist. acel sat în viina şugub[inei] [4]), căci au fugit dela noi la ţara Litfei. Acel sat de sus scris să fie cinstit credincios giupânului Petrica comis dela noi uric şi cu tot venitul, lui şi fiilor lui, nepoţilor, strănepoţilor şi la tot neamul lui, cine se va alege mai de aproapi, neclintit nici odinioare în veci. Şi iarăş dresile ce-au avut Avram pe acel sat tij dela noi de cumpărătură, di se vor ivì, să nu se ţie în samă în potriva acestor a noastre drese, nici odată în veci. Dar hotarul acelui sat Oniceanii să fie din toate părţile după hotarul vechiu, pe undi au îmblat din veci. Şi spre aceasta esti credinţa domnii mele de sus scris noi Ştefan Voevod, şi credinţa preiubiţilor fii a noştri Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa tuturor boerilor noştri, mari şi mici. Dar după viiaţa noastră, cini va fi domn în pământul nostru a Moldovii, din fii noştri sau din neamul nostru, sau ori pe cine va alege Dumnezău, acela să nu strice a noastră danie şi întăritură, ci mai ales să întărească. Şi spre mai mare tărie a celor de sus scrise, am poroncit cinstit şi credincios giupânului Tăutul logofăt să scrie şi pecete noastră să spânzure la aceasta adivărată a noastră carte. Au scris Coste în Suceava, la anul 7001, Mart 15.

Asămine di pe sârbie s'au tălmăcit di mine şi am iscălit. Andrei Sabin, biv vel căpitan. 1795, Sept. 20“.

Onicenii din acest document sunt Onicenii din jud. Suceava,

[1]) In suret „Şomuzu Studenului“.
[2]) In suret „Minciul“.
[3]) In suret „Julinii“.
[4]) „Şugubină“ e întrebuinţat aci în sens impropriu.

pl. Moldova, între Drăguşeni şi Uideşti, cu cătunul Onicenii-Forăşti. Şomuzul Rece curge la o depărtare cam de 3 klm. de Oniceni, în dreptul cărora se varsă în Moldova. Pe harta statului major Şomuzul acesta e numit „Rece" dela Cotu Băii şi Fântâna Mare în jos până la gura lui şi pare a fi o continuare a Şomuzului Mic, care izvorăşte de lângă Bahna Mică, la hotarul Mălinilor-Rotopăneşti. Altfel e descris cursul acestui părâu în Marele Dicţionar Geografic, V, p. 526, unde e numit Şomuzul Mare (Băii). După harta noastră Şomuzul Mare e numai cel ce izvorăşte din Bucovina şi curge mai la nord de Şomuzul Rece şi Şomuzul Mic. „Şumuzu Studenului" din suretul lui Andrei Sabin e o traducere greşită a orig. Стѹденыи Шѹмѹз (slav. стоудєнъ adj. rece; cf. Fr. Miklosich, Ortsnamen aus Appellativen, II, p. 101). Vezi harta statului major, planşele Fălticeni, Drăgăneşti, Cornu Luncii. Cf. doc. din 6 Dech. 1490, No. CCXXV din vol. I.

IX

Suceava, 15 Martie 1493.

Ştefan confirmă lui Mănăilă şi nepoatelor sale Maruşca, Mălina şi Cerna stăpânirea peste două sate pe Bahlui: Balomireştii „unde au fost giude Balomir" şi Hoiseştii „unde au fost giude Dobromir", moştenite amândouă dela moşul lor Lucaciu, care le căpătase ca răsplată pentru slujbele sale dela Alexandru cel Bun. Confirmarea se face cu condiţia ca jumătate din aceste sate s'o stăpânească Mănăilă şi nepoată-sa Maruşca, iar cealaltă jumătate Mălina şi Cerna, şi cu restricţia ca Maruşca să n'aibă nici un amestec în Balomireşti şi la moara de acolo, de oarece ea şi-a vândut partea sa lui Mănăilă cu 100 de zloţi tătăreşti.

Suret de pe ispisoc vechiu pe sârbie dela Stefan Voevod, scris de Toader grammatic în Suceava, din leat 7001, Martie 15.

Inştiinţare facem prin această cartea noastră tuturor cui vor căută asupra ei sau o vor auzi cetindu-se, pentru această adevărată sluga noastră Mănăilă şi nepoata lui de sor Maruşca şi nepoatele lor Mălina şi nepoată-sa de sor Cerna, toţi nepoţi a lui Lucaciu, precum că i-am miluit cu osăbită mila a noastră, de li-am dat şi li-am întărit în ţara noastră a Moldovei drepte ocinile lor şi câştigare din slujbă [1]) a mo-

---

[1]) Orig. выслоужєнїє.

şului lor a lui Lucaciu, cari şi li-au câştigat el cu slujbă de la moşul nostru de la Alexandru Voevod, doao sate pe Bahluiu, un sat anume Balomireştii, unde au fost giude Balomir, şi moară în matca Bahluiului, şi alt sat anume Hoiseştii, unde au fost giude Dobromir, pentru ca toate aceste de mai sus numite să le fie lor de la noi uric cu tot venitul; însă dintr'aceste de mai sus numitile sate giumătate să fie slugii noastre lui Mănăilă şi nepoatei sale de sor Maruşcăi, iar ceealaltă giumătate dintr'aceleaş sate să fie nepoatelor lor Mălinei şi nepoatei sale de sor Cernii, şi fiilor lor, nepoţilor, strănepoţilor, preastrănepoţilor şi la tot neamul lor, cine li se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odinioară în veci. Iar după aceasta iarăş s'au sculat Maruşca, nepoata de sor lui Mănăilă, şi de bună voea ei, de nime sălită nici asuprită, ş'au vândut partea sa din sat din Balomireşti şi partea sa din moară unchiului său lui Mănăilă drept 100 zloţi tătărăşti; şi i-au plătitu-i Mănăilă tot în bani gata. Drept aceea această parte a Maruşcăi din satul Balomireştii şi partea ei din moară să fie slugii noastre lui Mănăilă, deosăbit de ciialalţi nepoţi a lui. Iar hotarul acestor sate să fie începându-se dela movila din capul rădiului de sus, apoi dela movilă drept peste câmp la Bahluiu, la capul piscului celui din sus, în râpă; iar dela pisc drept peste Bahluiu la fântâna ce-i în capul pisculeţului; iar dela fântână drept peste câmp la capul iazăturii Tătăraşului; iar dela iazătură la vârvul dealului la movilă, apoi apucă dealul la altă movilă, iar de acolea tot dealul în sus până la capul piscului; apoi pe pisc la vale şi peste părău şi la deal la o groapă, apoi drept la deal la movila Vulturului, apoi acole în vârvul dealului se întoarce la drumul cel mare; apoi peste drum păn' la movilă; apoi drept peste câmp păn' la movila ce-i lângă drum; iar de acole drept la sărătura cea albă, apoi pe supt deal păn' la movila din şes; iar de acole drept peste câmp păn' la Bahluiu, apoi peste Bahluiu drept la fântâna Dringăi, ce-i supt deal; iar de acole la părăuţ în sus, drept peste drum la un stâlp, unde se înpreună hotarul Nejeştilor cu hotarul Hoiseştilor, apoi drept peste deal păn' la fântâna ce-i în obârşie părăuţului; iar dela fântână iarăş peste deal şi peste părău, păn' la capul piscului celui din gios,

iar de acole apucă părăul şi drept peste rădiu păn' la rupturi, ce-s în deal la movilă; iar de acole apucă dealul păn' la movilă. Acesta este tot hotarul acestor sate, şi din sus şi din gios şi din toate părţile, păn' unde s'au apucat din veac. Şi spre aceasta este credinţa a mai sus numitei domniei noastre Stefan Voevod, şi credinţa a preaiubiţilor fii a domniei mele Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovei, a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritură, am poroncit credincios boeriului nostru Tăutului logofăt să scrie şi către adevărată cartea noastră această pecete a noastră să lege.

(L. P. Gospod.)

De pe sârbie pe limba moldovenească am tălmăcit, la anul 1806 Iulie 25. Polcovnicul Pavel Debriţ ot Mitropolie.

Academia Română, sign. 159/LXXVI, în dublu exemplar. O altă copie a acestui suret posede Academia între hârtiile Ghica, No. 2.— Balomireştii şi Hoiseştii se aflau amândouă în judeţul Iaşi, plasa Cârligătura, unde există şi astăzi Hoiseştii. Balomireştii, cari, cum se vede din descrierea hotarelor, erau în imediata vecinătate a celuilalt sat, au dispărut, ca şi Nejeştii (Negeştii), al căror hotar dădeà în hotarul Hoiseştilor. „Fântâna Dringăi“ se aflà probabil pe unde este astăzi „dealul Drâncei“, lângă Dumeşti. Vezi harta statului major, planşele Podul Iloaei şi Iaşi.

X

Suceava, 26 Martie 1493.

Ştefan confirmă diacului Alexa o selişte la Cârligătură, „unde a fost jude Iuga“, cumpărată cu 110 zloţi tătăreşti dela Ciorciolina, fata lui Drăgoicea dela Cârligătură, nepoata lui Şerb Răspopă, care o stăpânise sub Alexandru cel Bun.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто на нем оузрит или его чтѹчи оуслышит, иже прїиде прѫд нами и прѫд оусими нашими молдавскими боıаре Чорчолинъ, дочка Дръгоичина ѡт К[рълигъ]тѹръ, непоата Шерба Ръспопа, по своеи доброи воли, никим непонѹжена ани присилована, и продала свою

правѹю отнинѹ от еи праваго оурика, от оурика дѣда еи Шерба Ръспопа и не привилїе що имал он от дѣда нашего от Алеѯандра воеводї, едно селище ѹ Кръличътѹрѣ на имѣ где бил жѹде Юга, та продала слѹѕѣ нашемѹ Алеѯи дїакѹ за ꙃі злат татарских. И ѹставше слѹга наш Алеѯа дїак та заплатил оуси тоти ꙃі злат татарских оу рѹ[ки Чорчо]лини, дочци Дръгоичеви, ѹнѹки Шерба Ръспопа, прѣд нами и прѣд нашими боѩре. Ино мы, видѣвше их доброи воли и токмеж и полнѹю заплатѹ, а мы т[акождере и от нас] есми дали и потвръдили слѹѕѣ нашемѹ Алеѯи дїакѹ тое прѫдреченое сели[ще] ѹ Кръличътѹрѣ на имѣ где бил жѹде Юга, да ест емѹ от [нас оурик и съ въсем] доходом, емѹ и дѣтем его и братїам его и ѹнѹчатом его и прѣоунѹчатом его и прѣщѹрѣтом его и въсемѹ родѹ его, кто сѣ емѹ изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар тои вышеписаннои селищи да ест от Драгоещи, кѹда хотарил пан Братоул армаш и съ межиѫше, [почнши от] врѣх дѣла от могили от Копосѫн та право черес зъподїю ѹ серед дѹбровѹ на могилѹ, от толѣ на могилѹ що на врѣх потока Дръгоещилор, от толѣ пра[во] черес дѹбровѹ ѹ конец дѹброви на могилѹ, от толѣ право черес поле на могилѹ та от [толѣ] черес поле на могилѹ на врѣх дѣла, от толѣ право черес врътоап[е и право] на могилѹ ѹ поток що сѣ зовет Рѣча; а от инших сторон по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка оживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленних сынов господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боѩр наших: в. п. Дѹма, в. п. Гангѹра о[рхеис]кого, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹшата хотинского, в. п. Микотъ и п. [Рѣцеша] пркалабове от Нѣмца, в. п. Андреика Чорторовского, в. п. Ш[андр]а пркалаба новоградского, в. п. Динга, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроун[теша] столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѫх боѩр наших молдавск[их, великих и м]алих. А по нашем животѣ, кто бѹдет [господар нашеи земли, от] дѣтеи наших или от нашего родѹ, или пак бѹд кого богъ изберет господаръ быти нашеи земли молдавс[кои, тот бы] емѹ не порѹшил [нашег]о даанїа и потвръжденїа, али бы емѹ оутвръдил и ѹкрѣпил, занѹже есми емѹ дали и потвръдили за его правѹ и вѣрнѹ слоужбѹ, и за що он соби кѹпил на свои правїи пинѣзи. А на болшѹю крѣпост и потвръжденїе томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ

вѣрном8 ж8пан8 Тъоутвл8 логофет8 писати и[1]) наш8 печат привѣсити [к с]ем8 лист8 нашем8. Писал Тоадер граматик оу Сw-ч(а)вѣ, в лѣто ѕза, мѣсѧца март. кѕ.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЄЧЯТЬ IѠ СТЄФЯНЬ ВОЄВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЄМЛИ МѠЛДЯВСКОИ, foarte bine păstrată.—Orig. la Academia Română, Pec. No. 89. Cerneala e albastră-verzue şi foarte spălăcită; deaceea textul e greu de cetit.

Descrierea hotarelor e următoarea: „Iar hotarul acestei mai sus scrise selişti va fi dela Drăgoieşti, pe unde a hotărnicit dumnialui Bratul armaşul împreună cu megieşii, începâud din vârful dealului, dela movila din Coposeni drept peste zăpodie la mijlocul dumbrăvii, la movilă, deacolo la movila dela obârşia pârâului *Drăgoeştilor*, deacolo drept prin dumbravă la capătul dumbrăvii, la movilă, deacolo drept peste câmp la movilă şi deacolo peste câmp la movila din vârful dealului, deacolo drept prin *vârtoape* şi drept la movila de lângă pârâul ce se chiamă *Recea* (Рѣча); iar de celelalte părţi după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au apucat". Cum se vede, seliştea unde a fost jude Iuga se află în jud. Iaşi, plasa Cârligătura, lângă Scopoşeni, cari îmi par a fi identici cu Coposenii dela 1493. Satul Brătuleni de pe Bahlui, la nord de Cucuteni, pare a fi fost al armaşului Bratul, care ca vecin al locului a fost însărcinat să hotărnicească seliştea lui Alexa. După hartă, nu pot constată dacă păraele „Recea" şi al „Drăgoeştilor" mai poartă aceleaşi numiri; celui din urmă i s'a zis aşà probabil după Drăgoicea (deminutiv din *Drăgoi), stăpânul mai vechiu al locului; vezi harta statului major, planşa Iaşi. O vale „Recea" se află între dealul Sineştilor şi dealul Ilei, aproape de Găneşti şi Buznea, — aceasta e însă alta; vezi harta statului major, planşa Târgu Frumos.

XI

Suceava, 26 Octomvrie 1493.

Ştefan confirmă lui Stan Grama şi fraţilor săi Sima, Bodea şi Bogdan seliştea Sârbii la obârşia Slivnei, cumpărată cu 64 de zloţi tătăreşti dela Giurgea, fiul lui Banciu Prodănescul, şi dela nepoată-sa Mica, amândoi nepoţi lui Miclea Prodănescul.

Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, gospodariu ţării Moldovei, facem ştire cu această scrisoare a noastră tuturor cine va vedeà sau cetindu-o va auzì, precum au venit înaintea domnii mele şi înaintea tuturor ai noştri boeri a Moldovei

---

[1]) In orig. de două ori.

sluga noastră Giurge, sin Banciului[1]) Prodănescului, şi nepoata lui Mica, nepoţi a lui Micle Prodănescul, de a sa bună voe, de nime nesiliţi, neasupriţi, şi au vândut dreapta sa ocină din dreptul lor uric, de pe uricul moşului lor a Miclei Prodănescul, un sat adică o moşie anume Sârbii, în vârvul Slivnei, şi au vândut acè moşie slugii noastre lui Stan Grama şi fraţilor lui, Simei şi Bodii şi lui Bogdan, drept 64 zloţi tătărăşti. Şi sculându-se slugile noastre Stan Grama şi fraţii lui Sima i Bode i Bogdan, şi au plătit cei mai sus scrişi bani 64 zloţi tătărăşti în mânile slugii noastre Giurgei, sin Banciului[1]) Prodănescului, şi nepoatei lui Mica, fiica lui Brândză[2]), nepoţilor a Miclei Prodănescului, înaintea domnii mele şi înaintea boerilor noştri. Dar noi văzând a lor voe bună şi învoeală şi plătire deplin, iată şi de către noi am dat şi întărit slugilor noastre lui Stan Grama şi fraţilor lui Sima i Bodei i Bogdan acì mai sus arătată moşie anume Sârbii, în vârvul Slivnei, ca să fie lor şi dela noi uric cu tot venitul, lor şi feciorilor lor şi nepoţilor lor şi strănepoţilor lor şi prestrănepoţilor lor şi la tot neamul lor şi cine s'a aleage mai de aproape, neclătit nice odeneoară în veci. Iar hotarul acei moşii anume Sârbii, în vârvul Slivnei, să fie den toate părţile di pe hotariul cel vechiu, până unde au stăpânit din vechiu. Iar pentru aceea iaste încredinţarea domnii mele, şi încredinţarea preiubiţilor fii gospodstva mi anume Alexandru [şi] Bogdan-Vlad[3]), şi încredinţarea boerilor noştri, adecă d-lui Duma părcălabu, d-lui Gangur părcălabu, d-lui Boldur vornic, d-lui Gherman, d-lui Şteful, d-lui Muşat, d-lui Micotă şi d-lui Răţăş părcălabii[4]) ot Neamţ, d-lui Purice şi d-lui Toder părcălabii[4]) Hotinului, şi d-lui Ciortorovschi, şi d-lui Şandra părcălabu dela Novograd, d-lui Dinga, d-lui Cleneu spătariu, d-lui Eremie postelnicu, d-lui Isac visternicu, d-lui Movila păharnicu, d-lui Frunteş stolnicu, d-lui Petrică comis, [şi] încredinţarea tuturor boerilor noştri a Moldovei, mari şi mici. Iar după moartea noastră, cine va fi domnu ţării Moldovei, din copii noştri sau din neamul nostru, au pe cine va alege Dumnezeu,

---

1) In suret „Bancii".
2) In suret „fiica lui Brendină"; orig. probabil дъщи Бръндзина.
3) In suret „Alexandru Bogdan Vlada".
4) In suret „părcălabu".

acela să nu strice dania noastră şi întărirea, încă să mai întărească şi să mai apere, fiindcă le-am dat şi am întărit pentru a lor dreaptă slujbă, însă că şi-au cumpărat ei cu a lor drepţi bani. Iar pentru mai mare credinţă şi întărire a celor mai sus scrise, am poroncit noi la credinciosu nostru d-lui logofet Tăutul ca să scrie şi să pue şi pecetea noastră la această scrisoare a noastră. Şi au scris Mateiaş diiacu la Suceavă, vlt. 7001, Octomvrie 26.

Acest suret l-am scos de pe uric sârbesc, ieromonahos chir (urmează o iscălitură ilizibilă). 1784, Maiu 26.

Acest suret l-am scris cu tălmăcirea preotului ce iaste mai sus iscălit, erodiiacon Simion Cozma.

Arhiva sf. Spiridon din Iaşi, lada V, sacul 6, pach. No. 92, doc. No. 1. — Traducerea dela 1784, făcută, se pare, de un Grec, are o sumă de greşeli de limbă românească, pe care le-am îndreptat în textul nostru. Celelalte îndreptări, d. p. la numele proprii, le-am relevat în note. Un rezumat, în care nepoata lui Banciu Prodănescul e numită „fata Brădinii“, se găseşte în Condica de Anaforale No. 136, f. 47 şi Cond. lit. K, No. 380, f. 16 dela Arhiva Statului din Iaşi. Documentul a fost prezentat într'un proces la 1853 de răzăşii din Slivna, ţin. Covurluiului. Un alt rezumat, scos dintr'un suret „tălmăcit de diacul Ion Pelin“ cu ajutorul neguţătorului din Galaţi Marcu Sârbul, se află într'o carte de judecată dela 23 Oct. 1820, dată de divanul domnesc din Iaşi în procesul dintre răzăşii din Slivna cu boierul Manolache Cârjă, proprietarul de atunci al moşiei Onceşti, vecină cu dânşii (comunicat de părintele Ioan Antonovici din Bârlad). In acesta Mica e numită „fata Bredinei“. — Seliştea Sârbii nu mai există; ea se află probabil pe locul unde e satul Slivna (jud. Covurlui, pl. Horincea), foarte aproape de Prodăneşti, satul vânzătorilor Giurgea şi Mica dela 1493. Cf. Uricariul, VI, p. 315.

XII

Suceava, 4 Noemvrie 1493.

Ştefan confirmă Nastasiei, fata Mărinei, satele rămase ei dela bunicul său Cârstea, anume: Stănileştii şi seliştea Alboteşti în acelaş hotar, Cârsteştii pe Moldova, „unde a fost Miroslav“, şi Hireştii, în acelaş hotar cu Cârsteştii.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мwлдавскои, знаменито чиним ис сим листwм нашим въсѣм кто ни

ѹзрыт или чтѹчи его ѹслышит, ѡже тота истина Настасїа, дочка Мъриннина, ѹноѹка Кръстина, жаловали есмы еи ѡсѡбною нашею милостїю, дали и потвърдили есмы еи ѹ нашеи земли ѹ мѡлдавскои еи правда ѡтнина, ѡтнинѹ дѣда еи Кръсти, села на имѣ: Стънилещїи, и едноѵ селищоѵ ѹ томже хотароѵ на имѣ Ябо-тещїи, и Кръстещїи на Молдавѣ, где бил Мирослав, и ѹ томже хотарѹ дрѹгое село на имѣ Хирещїи. Тѡе въсе вишеписанное да ест еи ѡт нас ѹрик и съ въсем доходом, еи и дѣтемь еи и оѵнѹ-чатом еи и прѣѹнѹчатѡм еи и пращоѵрѣтѡм еи и въсемѹ родѹ еи, кто сѣ еи изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар тимь селам вишеписанным да ест им ѡт ѹсих сторон по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра на-шего господства вишеписанаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣ-възлюбленых сынѡв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боıар наших: в. п. Дѹма пръкалаба, в. п. Гангѹра пръ[ка]-лаба ѡрхеиского, в. п. Болдора двѡрника, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹ-шата, в. п. Пѹрече и п. Тоадера пръкалаби хотинскїи, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша пръкалаби немецкїи, в. п. Чорторѡвского, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Динга, в. п. Клъ-нъѡа спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѹнтеша стѡлника, в. п. Петрика [комиса, и вѣра оѵсих боıар наших] мѡлдавскых, великих и малих. А по [нашем животѣ, кто бѹдет] господаръ нашеи земли молдавскѡи, ѡт дѣтеи наших [или ѡт] нашего родѹ, или пак боѵд кого богь изберет господарь бити [нашеи земли мѡлдавскои], тѡт бы еи не [1]) порѹшил нашего даанїа и потвържденїа, али би еи ѹтвърдил и ѹкрѣпил, занѹже [есми е]и дали и потвърдили, за що ест еи правда ѡтнина. А на болш[ѹю] крѣпост и потвържденїе томѹ въсемѹ вишеписанномѹ, велѣ[ли ес]мы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Писал Мътїа[ш] къ Сѹчавѣ, в лѣто ҂зa, ноев. д҃.

Pecetea cea mare domnească, foarte bine păstrată, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВѠД[А], ГѠСПОДАР ЗЕМЛИ МѠЛДАВСКОИ.— Orig. la Creditul Rural din Bucureşti, dosarul moşiei Cristeşti a răposatului Grigore Sturza, cu o traducere necompletă de Gheorghie Evloghie din 19 Iulie 1789. — Stănileştii din acest document sunt Stănileştii sau Stălineştii din jud. Fălciu, lângă Prut (în Ma-

[1]) Repetat încă odată în orig.

rele Dicţionar Geografic Stănileşti, pe harta statului major Stălineşti); la 1493 erau una cu Stălineştii din ţinutul Hotinului în Basarabia (Arbore, Basarabia, p. 720; pe harta rusească a institutului cartografic Iljin din St. Petersburg Сталинещи). Selişteа Alboteşti a dispărut; ea se află probabil de partea stângă a Prutului. Cf. No. CXCVIII din vol. I. Cârsteştii s. Crâsteştii sunt Cristeştii de azi din jud. Suceava, pl. Siret, iar Hireştii sunt cătunul Hereşti al acestei comune (Frunzescu, p. 232; în Marele Dicţionar Geografic lipsesc); numele şi-l au, de bună samă, de la începătorul lor Hâra.

XIII

Suceava, 27 Fevruarie 1494.

Ştefan confirmă Anei, fetii lui Bobul, a patra parte din satul Petrileşti pe pârâul Alb, partea din jos, cu moară pe amândouă malurile apei, cumpărată dela Luca, fiul lui Zeaicu, cu 50 de zloţi tătăreşti. Acesta o stăpânise în puterea unui privilegiu dela voevozii Iliaş şi Ştefan, care se găsià în păstrarea lui Iurşa aprodul, coproprietar cu Luca.

† Милостїю божїю мы Стєфан воєвода, господаръ землли молдавской, знамєнито чиним и сим листом нашим въсѧм кто нан ȣзрыт или чтȣчи єго ȣслишит, ѡжє прїидє прѧд нами и прѧд ȣсими нашими молдавскыми боꙗрє слȣга наш Лȣка, сынь Зѣиков, по своєи доброи воли, никим нєпонȣжєн ани присилован, и продал свою правȣю ѡтнинȣ ѡт своєго праваго ȣрика, четвъртȣю част село ѡт Петрилєщь на Билом потоци, нижнȣю част, и съ млином по ѡбѣ сторони потока, та продал Ꙗнни, дочки Бобоулови [1]), за н̃ злат татарскых. И ȣставшє Ꙗнна, дочка Бобȣлова, та заплатила ȣси тоти вишєписаннїи нинѣзи н̃ злат татарскых ȣ рȣки слȣѕѣ нашємȣ Лȣка, сынȣ Зѣиковȣ, прѧд нами и прѣд нашими боꙗрє. Ино мы выдѣвшє их добрȣю волю и токмєж и полнȣю заплатȣ, а мы такождєрє и ѡт нас єсмо єи дали и [по]твърдили [2]) Ꙗнни, дочки Бобȣлови, тотȣ прѧдрєчєнȣю четвъртȣю част село ѡт Петрилєщь на Билом потоцѣ, нижнȣю част, и съ млйном по ѡбѣ сторони потока, да єст єи ѡт нас ȣрик и съ въсєм доходом,

[1]) In orig. Бобоулова; cf. mai jos.
[2]) In orig. твърдили.

 єи и дѣтем єи и ѹнѹчатом єи и прѣѹнѹчатом и пращѹрѣтом єи и въсемѹ родѹ єи, кто сѧ єи изберєт наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар тои четвъртои част село, нижнои част, да єст ѡт ѹсего хотара четврьтаа част, и кѹда хотарил пан Микотъ пръкалаб съ межиаши. А пак привилїє що имал Лѹка, ѡтца єго Зѣика, ѡт наших ѹиков ѡт Илїашиа воєводї и ѡт Стефана воєводи, а ѡна єст ѹ рѹки слѹѕѣ нашемѹ Юрши апродѹ. А на то єст вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана воєводї, и вѣра прѣвъзлюбленых сынѡв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боiар наших: в. п. Дѹма пръкалаба, в. п. Болдѹра двѡрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹшата, в. п. Пѹрече и п. Тоадера пръкалаби ѡт Хотин, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша пръкалаби ѡт Немца, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Динга, в. п. Клън[ъѹ] спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, [в. п.] Петрика комиса, и вѣра ѹсих боiар на[ших] молдавскых, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бѹдет господарь нашеи земли молдав[скои, ѡт дѣ]теи наших [или ѡт н]ашего родѹ, [или пак бѹд] кого богъ [изберетъ господа]рь быти нашеи земли молдавскои, тѡт би єи не порѹшил наше[го даанїа и] потвръжденїа, али бы єи ѹтвърдил [и ѹк]рѣпил, занѹже [єсми] єи дали, за що ѡна соби кѹпила за свои правїи пинѣзи. А [на болшѹю] крѣпост и потвържденїє томѹ въсемѹ вишеписанномѹ, велѣли єсмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и [нашѹ пе]ча[т] привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(а) Мътї[аш] въ Сѹчавѣ, в лѣто ѕзв, мѣсѧца фев. кз.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВѠДА, ГѠСПОДАР ЗЕМЛИ МѠЛДАВСКОИ. — Orig. mi l-a comunicat d-l Aeţiu Hogaş. E tipărit de două ori, sub No. XI şi XII, de Gh. Ghibănescu în broşura Din domnia lui Ştefan cel Mare, p. 47-52 (Arhiva din Iaşi, XV, p. 276 şi urm.), cu multe greşeli de lectură şi ortografie. In traducere trebue să se îndrepte la p. 50 „Luca fiul Zeaicăi" în „Luca fiul Zeaicului" (Зѣиков)", cum e la p. 51, iar „privilegiile ce le-a avut Luca tatăl *ei* Zeaică" (p. 51) în „privilegiul ce l-a avut Luca dela tatăl său Zeaicu" sau „privilegiul ce l-a avut Luca, al tatălui său Zeaicu".

Am tradus pe Зѣиковъ (adj. poss.) cu „al lui Zeaicu"; acest nume propriu a putut să aibă însă şi forma Zeaica sau Zeaică; cf. dealul Zeica în jud. Putna, satele Zeicoiu (Zăicoiu) în jud. Dolj şi Zeiceşti (Zăiceşti) în jud. Botoşani (Frunzescu, p. 534; Marele

Dicţionar Geografic, V, p. 783, 789). Satul Petrileşti pe Părâul Alb (jud. Neamţ) nu mai există.

XIV

Suceava, 11 Martie 1494.

Ştefan confirmă fraţilor Mihăilă şi Ghiţul o jumătate din satul Cârneşti la Cobâle, cumpărat cu 80 de zloţi tătăreşti dela Bonciac şi dela surorile lui Ana şi Rusca, copiii Stanei, nepoţii lui Mihul Cârnul, cari o stăpâniau pe baza unui privilegiu dela voevozii Iliaş şi Ştefan, ce se află în păstrarea lui Toma, coproprietar cu dânşii.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѧм кто нан узрыт или чтучи его услишит, оже прїидоша прѧд нами и прѧд усими нашими молдавскими боꙗре слуга наш Бончакь и сестри его Анна и Руска, сынове Станини, унукове Михула Крънула, по их доброи воли, никим непонужени ани присиловани, и продали свою правую отнину от своего праваго урика, от урика дѣда их Михула Крънула, половина село на Кобълех на имѣ Крънещїи, та продали слугам нашим Михъилъ и брату его Гицулу за п҃ злат татарских. И уставше наши слуги Михъилъ и брат его Гицул та заплатили уси тоти вишеписаннїи пинѣзи п҃ злат татарскых у руки слузѣ нашему Бончаку и сестрам его Анни и Руски, прѧд нами и прѧд нашими боꙗре. Ино ми видѣвше их добрую волю и токмеж и полную заплату, а мы такождере и от нас есмы дали и потвърдили слугам нашим Михъилу и брату его Гицулу тое прѧдреченое половина село на Кобълех на имѣ Крънещїи, да ест им от нас урик и съ въсем доходом, им и дѣтем их и унучатом их и пращурѣтом их и въсему роду их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорушено николиже на вѣки. А хотар тои половинни[1]) село на Кобълех на имѣ Крънещїи: почнши от нижнїи конець става Крънулова та по столпам Расуловим на един дуб знаменан, от дуба на хлъбничел, от хлъбничел черес поле на крънницу, та прости у дѧл, та черес дѧл на глодуре, от глодуре на нижнїи конець става

[1]) In orig. половинно.

Крънѹлова, ѡт где смо пръво почали. То ест вес хотар тои половини село ѡт Крънещь. А привилїе старое що имал Бончакь и сестри его Анна и Рѹска, сынове Станини, на тоти села ѡт ѹиков наших ѡт Илиꙗша воеводї и ѡт Стефана воеводї, коли били ѹ мирѹ, ѡно ест ѹ рѹки Тома. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго ми Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡв господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗр наших: в. п. Дѹма пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹ[шат]а, в. п. Пѹреча и п. Тоадера пръкалаби ѡт Хотин, в. п. Микотъ и п. Рѣцеша пръкалаби ѡт Немца, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкалаба ѡт Новоград(а), в. п. Динга, к. п. Клънъѹ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, к. п. Петрика комиса, и вѣра ѹсих боꙗр наших молдавскых, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бѹдет господарь нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родѹ, или пак бѹд кого богь изберет господарь бити[1]), тот [би] им не порѹшил нашего даанїѧ и потвържденїа, али би им ѹтвърдил и ѹкрѣпил, занѹже есмо им дали за их слѹжбѹ, и за що ѡни соби кѹпили за свои правїи пинѣзи. А на болшѹю крѣпост и потвържденїе томѹ въсемѹ вишеписаномѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати [и нашѹ] печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Писал Мътїꙗшь въ Сѡчавѣ, в лѣто ѕзв, мѣсѧца мр. аі.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 14/LX. — Din dată se vede bine numai ѕз; a doua literă, după urmele lăsate de peniţă, pare a fi в; aceasta concordă şi cu lista boierilor, care este cea dela sfârşitul anului 1493 şi din 1494. Cf. documentul de sub No. următor, scris de acelaş diac în aceeaş zi.

Hotarul satului e descris astfel: „Iar hotarul acestei jumătăţi de sat dela Cobâle, anume Cârneştii, începe dela capătul de jos al heleşteului Cârnului şi merge dealungul stâlpilor Rasului până la un stejar însemnat, dela stejar la *hlăbnicel*, dela hlăbnicel peste câmp la o fântână, apoi drept la deal, apoi peste deal la *glodure* (глодѹре), dela *glodure* la partea de jos a heleşteului Cârnului, de unde am început mai întâiu. Acesta este tot hotarul acestei jumătăţi de sat din *Cârneşti*“. Acest sat nu mai există astăzi; el se află însă probabil în apropiere de „Ceretienii dela Cobâle“ din doc. dela 17 Ian. 1491; vezi No. CCXXXI din vol. I. In amândouă

---

[1]) Scriitorul a uitat cuvintele „нашеи земли молдавскои“.

documentele e vorba de o localitate *Cobâle* (pl.), nu *Cobâla;* în amândouă, la descrierea hotarelor, se pomeneşte un *hlabnic* sau *hlăbnicel*. Un alt sat la Cobâle e *„Sub Movila"* dela No. următor, evident în aceeaş regiune. Cobâle se mai citează la No. XCVIII din vol. I, pe Prut (cf. târla *Cobela* de pe moşia Camena, districtul Cernăuţilor, în Bucovina: Dicţionarul geografic al Bucovinei, p. 70) şi în ţinutul Soroca, lângă Miţova şi Şiştaci (Uricariul, VI, p. 191). Vezi şi cronica lui Miron Costin, ed. 2 a lui M. Kogălniceanu, I, p. 330. Se numiau astfel probabil locurile unde se creşteau hergheliile de cai, cu mult mai numeroase în sec. XV decât astăzi (dela slav. *kobyla* iapă).

XV

Suceava, 11 Martie 1494.

Ştefan confirmă lui Toma un sat „la Cobâle" cu numele „Sub Movilă", „unde a fost Ivan la Ulmi", cumpărat dela Bonciac şi dela surorile acestuia Ana şi Rusca, copiii Stanei, nepoţii lui Mihul Cârnul, cu 110 zloţi tătăreşti. Privilegiul ce l-au avut Bonciac şi surorile lui asupra acestui sat dela voevozii Iliaş şi Ştefan se află în mânile lui Toma, coproprietar cu dânşii.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан ѹзрыт или чтѹчи его ѹслишит, иже прїидоша прѣд нами и прѣд ѹсими нашими молдавскыми боıаре слѹга наш Бончак и сестри его Анна и Рѹска, сынове Станини, ѹнѹкове Михѹла Кръиѹла, по их доброи воли, никим непонѹжени ани присилованни, и продали свою правѹю отниӻ от их праваго ѹрика, от ѹрика дѣда их Михѹла Кръиѹла, едно село ѹ Кобълех на имѣ под Могилѹ, где бил Иван ѹ Берести, та продали тое село слѹзѣ нашемѹ Томи за рї злат татарских. И ѹставше слѹга наш Тома та заплатил ѹси тоти вишеписаннїи пинѣзи рї злат татарскых ѹ рѹки слѹзѣ нашемѹ Бончакѹ и сестрам его Анни и Рѹски, прѣд нами и прѣд нашими боıаре. Ино мы видѣвше их добрѹю волю и токмеж и полнїи заплат, а мы такожде и от нас есмы дали и потвърдили слѹзѣ нашемѹ Томи тое прѣдреченое село ѹ Кобълех на имѣ под Могилѹ, где бил Иван ѹ Берестри, да ест емѹ от нас ѹрик и съ въсем доходом, емѹ и дѣтем его и ѹнѹчатом его и прѣѹнѹчатом его и пращѹрѣтом его и въсемѹ родѹ его, кто сѣ емѹ изберет наи-

блнжнїн, непорꙋшено николиже на вѣкн. А хотар томꙋ селꙋ вишеписаномꙋ да ест емꙋ wт ꙋсих сторон по старомꙋ хотарꙋ, кꙋда нз вѣка wжнвалн. А привилїе старое що нмал Бончак н сестри его Анна н Рꙋска, що било на тотн села wт ꙋнков нашнх wт Илїашa воеводї н wт Стефана воеводї, коли билн ꙋ мирꙋ, wно ест ꙋ рꙋкн слꙋѕѣ нашемꙋ Томи. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанного мн Стефана воеводн, н вѣра прѣвъзлюбленнх сынwв господства мн Алеѯандра н Богдана-Влада, н вѣра боıар нашнх: в. п. Дꙋма пръкалаба, в. п. Болдꙋра дворника, в. п. Хрьмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Мꙋшата, в. п. Пꙋреча н п. Тоадера пръкалабн wт Хотин, в. п. Микотъ н п. Рѣцеша пръкалабн wт Немца, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкалаба wт Новограда, в. п. Днига, в. п. Клънъꙋ спъѱарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, н вѣра ꙋсих боıар нашнх молдавскых, велнкнх н малнх. А по нашем животѣ, кто бꙋдет господарь нашен землн молдавскон, wт дѣтен нашнх нлн wт нашего родꙋ, нлн пак бꙋд кого богь нзберет господарь бнтн нашен землн молдавскон, тот бн емꙋ не порꙋшнл нашего дааниїа н потвържденїа, алн бн нм ꙋтвърдил н ꙋкрѣпил, занꙋже есмы емꙋ далн н потвърдилн за его правꙋ слꙋжбꙋ, н за що wн собн кꙋпнл за свон правїн пинѣзн. А на болшꙋю крѣпост н потвържденїе томꙋ въсемꙋ вишеписанномꙋ, велѣлн есмы нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логофетꙋ писатн н нашꙋ печат привѣснтн к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Писал Мътїашь въ Сꙋчавѣ, в лѣто ꙁзв, мѣсяца мр. аı.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВѠ[Д]А, ГѠСПОДАР ЗЕМЛИ МѠЛДАВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 17. No. 1 dintr'o colecţie de documente. Cf. nota de la documentul precedent.

XVI

1494.

Ştefan confirmă lui Ivanco, surorilor sale Neagşa, Anuşca şi Anasia şi nepoatei sale de frate Sora, fata Marincăi, jumătatea de

sus a satului Şecani „din sus de Ajud“, cumpărată dela Şerban şi dela Brânduşa, nepoata lui Jurj Şecanul, cu 60 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господарь земли молдавскои, знамєнито чиним нс сим листѡм нашим въсѧм кто нан ꙋзрыт или чтꙋчи єго ꙋслышит, ѡжє прїидоша прѧд нами и прѧд ꙋсими нашими молдавскыми боꙗрє слꙋга наш Шєрбан и Бръндꙋшє, нєпоата Жꙋржа Шєканꙋла, по их доброю воли, никим нєпонꙋжєни ани присиловани, и продали своꙋ правꙋю ѡтчинꙋ ѡт их праваго ꙋрика, половина село ѡт Шєкан, вишнѣѧ част, по вишє Ꙗжꙋда, та продали тоє половина село ѡт Шєкан слꙋѕѣ нашємꙋ Иванка и сєстри єго Нѣгши и Ꙗнꙋшки и Ꙗнасїи и братанича их Сори, дочки Мърникъєи, за ѯ҃ злат татарскых. И ꙋставшє слꙋга наш Иванка и сєстри єго Нѣгша и Ꙗнꙋшка и Ꙗнасїа и братанича их Соръ та заплатили ꙋси тоти вишєписанїи пинѣзи ѯ҃ злат татарскых ꙋ рꙋки слꙋѕѣ нашємꙋ Шєрбанꙋ и Бръндꙋшє, прѧд нами и прѧд нашими боꙗрє. Ино мы видѣвшє их добрꙋю волю и токмєж и полнꙋю заплатꙋ, а мы такождєрє и ѡт нас єсмы дали и потвърдили слꙋѕѣ нашємꙋ Иванка и сєстрам єго Нѣгши и Ꙗнꙋ[шци и] Ꙗнисїи и братаничи их Соръ, дочка Мърникъєи, тоє прѧдрєчєноє половина село ѡт Шєкан, вишнѣѧ част, по вишє Ꙗжꙋда, да єст им ѡт нас ꙋрик и съ въсєм доходом, им и дѣтєм их и ꙋнꙋчатом их и прѣꙋнꙋчатом их и пращꙋрѣтом их и въсємꙋ родꙋ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, нєпорꙋшєно николижє на вѣки. Ꙗ хотар тои половина село на имѣ Шєканїи, вишнои част, да єст ѡт ꙋсєго хотара половина, и по старомꙋ хотарꙋ, кꙋда из вѣка ѡживали. Ꙗ на то єст вѣра нашєго господства вишєписанного ми Стєфана воєводї, и вѣра прѣвъзлюблєных сынѡв господства ми Ꙗлєѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗр наших: в. п. Дꙋма пръкалаба, в. п. Болдꙋра дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щєфꙋла, в. п. Мꙋшата, в. п. Пꙋрєча и п. Тоадєра пръкалаби ѡт Хотин, в. п. Микоть и п. Рѣцєша пръкалаби ѡт Нємца, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Динга, в. п. Клънъꙋ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Єрємїѧ постєлника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрꙋнтєша столника, в. п. Пєтрика комиса, и вѣра ꙋсих боꙗр наших молдавскых, [вєликих и малих. Ꙗ по нашєм животѣ], кто бꙋдєт господарь нашєи земли, ѡт дѣтєи .....[1]).

[1]) Restul e rupt.

Pecetea a fost ruptă odată cu partea de jos a pergamentului.— Orig. la Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea Bogdana, pach. 42, cu notiţa în dos „пол сат Шиканїи". — Deşi data nu e păstrată, documentul se vede a fi din 1494: lista boierilor dintr'însul este identică cu a celor din acest an. Să fie vreo legătură între Şecanii sau Şicanii aceştia şi Şişcanii, cătunul comunei Agiudul Vechiu? Se pare că da. Poziţia geografică se potriveşte, şi Şişcanii ar puteà să fie o etimologie populară din Şicani.

XVII

(Vaslui), 10 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă lui Miclea şi surorilor sale Mălina, Burae şi Greaca, copiii Stanei, nepoţii lui Ivan, stăpânirea peste satul „unde a fost casa moşului lor Ivan", pe Cneaja, şi peste fântâna „Imputita" din acelaş hotar.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мwлдавскои, знаменито чиним и сим листwм нашим ѕсим кто нан ѕзрит или чтѕчи его ѕслишит, wже тоти истиннїи слѕга наш Миклѣ и сестри его Мълинъ и Бѕрае и Грѣка, сынове Станини, ѕнѕкове Ивана, жаловали есмы их wсобною нашею милостїю, дали и потвърдили есмы им ѕ нашеи земли ѕ мwлдавскои их правѕю wтнинѕ, едно село на Кнѣжа на имѣ где бил дом дѣда их Ивана, и ѕ тwмже хотарѕ крънницѣ на имѣ Ꙗмпѕцита[1]). Тое въсе вишеписаное да ест им wт нас ѕрик и съ въсем доходом, им и дѣтем их и ѕнѕчатом их и прѣѕнѕчатом их и прачѕрѣтwм их и въсемѕ родѕ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорѕшено николиже на вѣки. А хотар томѕ селѕ вишеписаномѕ да ест емѕ wт ѕсих сторон по старомѕ хотарѕ, кѕда из вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства кишеписанаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленних сынwв господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра бояр наших: в. п. Дѕма пръкалаба, в. п. Болдѕра двwрника, в. п. Хрълмана, в. п. Щефѕла, в. п. Мѕшата, в. п. Тоадера пръкалаба хотинского, в. п. Микотъ немецкого, в. п. Чорторwвского, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Клънъѕ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Ерем[ї]ꙗ постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѕнтеша столника, в. п. Петрика комиса,

[1]) Ortografie interesantă, în loc de Ꙛпѕцита.

и вѣра ѹсих болѧр нашиⷯ мол[давскиⷯ, великиⷯ и малиⷯ. А по нашем животѣ], кто бѹдет[1]).... в лѣто ѕг, мѣсѧца ген. і.

Pecetea pierdută. — Orig. în posesiunea unui domn Tatos din Botoşani. L-am reprodus acì după o copie decalchiată comunicată de d. N. Iorga. Neavând nicio informaţie asupra moşiei de astăzi la care se rapoartă documentul, nu pot identificà localitatea pomenită în el cu cea de astăzi. *Cneaja* poate să fie *Chineja* din jud. Covurlui, pl. Prut-Horincea, sau cea presupusă în ţinutul Cârligăturei; cf. „Bran la Cneaja" la No. XXI, vol. I. Fântâni „Imputite", adecă izvoare de ape sulfuroase, se pomenesc în multe părţi, ca şi „Büdös Kút" în ţările Ungureşti; d. p. „fântâna Imputita, Ѫпѹцита, cu moară în Pereschiu" la satul Jugani din ţinutul Tutovei, lângă Pereschiu (doc. dela 16 Martie 1593 la Arhivele Statului din Bucureşti); un părâu Imputita e în jud. Vaslui la Dumeşti (Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 89).

XVIII

(Vaslui), 10 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă lui Vasco, Mihul Bontea, Mihăilă şi Toderică Lungul o jumătate din satul Fofăşeşti pe Cuţitna, cumpărată cu 80 de zloţi tătăreşti dela Pătru Gârbovăţ, fiul lui Pantea şi nepotul lui Petru, cari stăpâniseră mai nainte această jumătate de sat.

Лт. ѕзг, ген. і.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим ѹсим кто нан ѹзрит или чтѹчи его ѹслышит, ωж(е) прїиде прѣд нами и прѧд ѹсими нашеми молдавскими болѧри слѹг[а] наше Пътрѹ Гръбовъц, сынъ пана Пантин[2]), непот Петров, по свои доброи волю, неким непонѹжен ани присилован, и продал свою правою ωтнинѹ ωт своего праваго ѹрика, ωт ѹрика ωтца своего Панти и ѹика своего Петра, полѹвина село на Кѹцитнои, на имѣ Фофъшъщи, та продали слѹгам нашим Васкови и Михѹл Бонтѣ и Михъилъ и Тодерика Долхїи за п҃ злат татарскиⷯ. И ѹставше наше слѹги Васко и Михѹл Бонтѣ и Михъил и Тодерика Долхїи та заплатили ѹсе исполна ѹси тоти вишеписаннїи пинѣзи п҃ злат татарскиⷯ ѹ рѹки слѹѕѣ

[1]) Restul lipseşte.
[2]) In condică pare a fi Истин.

нашемꙋ Пътрꙋ Гръбовъц, пред нами и пред нашеми боꙗри. Іно мы видѣвше их доброю волю [и токмеж и полнꙋю] заплатꙋ, а ми такождере и ѡт нас есмо дали и потвръдили слꙋгам нашим Баскови и Михꙋлꙋ Бонти и Михъилъ и Тодерика Долхїи тое предречено полꙋвина село на Кꙋцитнои, на имѣ Фофъшъщи, да ест ѡт нас ꙋрик и съ въсем дохо[до]м, им и дѣтем их равно и ꙋнꙋчатом их и прѣꙋнꙋчатом их и пращорѣтом их и въсемꙋ рꙋдꙋ их, кто сѣ им изберет наиближни, непорꙋшено николиже на вѣки. А хотар тои полꙋвини село да ест ѡт ꙋсего хотар(а) полꙋвина и по старомꙋ хотарꙋ, кꙋда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сыновъ [1]) господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗрь [2]) наших.

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Asachi II, f. 23. — Satul Fofăşeşti nu mai există astăzi; el se află însă în jud. Vaslui, pl. Mijlocu, prin care trece pârâul Cuţigna sau Cuţicna, vechiu Cuţitna. Vezi Marele Dicţionar Geografic, III, p. 45, şi harta statului major, planşa Codăeşti. Astăzi pe tot cursul Cuţicnei nu e nici o urmă de numele Fofăşeşti. Cf. vol. I, No. XIX.

XIX

Vaslui, 11 Ianuarie 1495.

Ştefan dărueşte uşarului Petru şi surorilor sale Neaga şi Mica jumătate din satul Tomceşti pe Bârlad, partea de sus, şi jumătate din venitul năvodului de pe apa Bârladului.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листѡм нашим ꙋсим кто нан ꙋзрит или чтꙋчи его ꙋслишит, ѡже тѡт истиннїи слꙋга наш пан Петрꙋ ꙋшар слꙋжил нам право и вѣрно. Тѣ[мь] ми видѣвше его правꙋю и вѣрною слꙋжбою до нас, жаловали есмы его ѡсобною нашею милостїю, дали и потвръдили есмы емꙋ ѡт нас ꙋ нашеи земли ꙋ молдавскои половина село на Бръладѣ на имѣ Томчещїи, вишнѣѧ част, и половина ѡт плотꙋ, що ест ꙋ Бръладꙋ. Тое въсе

[1]) In cond. сынове.
[2]) In cond. боꙗри.

вишеписанное да ест емꙋ ѿт нас ꙋрик и съ въсем доходом, емꙋ и сестрам его Нѣга и Мика, им и дѣтем их и ꙋнꙋчатом их и прѣꙋнꙋчатом их и прашꙋрѣтом их и въсемꙋ родꙋ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣки. А хотар половини село да ест ѿт ꙋсего хотара половина, и по старомꙋ хотарꙋ, кꙋда из вѣка ѡжикали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленых сынѡв господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боӕр наших: в. п. Дꙋма пръкалаба, в. п. Болдꙋра двѡрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Мꙋшата, в. п. Тоадера пръкалаба хотинского, в. п. Микоть пръкалаба немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкалаба новградского, в. п. Клънъꙋ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїѧ постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ꙋсих боӕр [1]) наших молдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли, ѿт дѣтеи наших или ѿт нашего родꙋ, или пак боуд кого богъ изберет господарь бити нашеи земли молдавскои, тот би им не порꙋшил нашего даанїѧ и потвържденїѧ, али би им ꙋтвръдил и ꙋкрѣпил, занꙋже есмо им дали и потвърдили за его правꙋю и вѣрною слꙋжбꙋ. А на болшꙋю крѣпост и потвържденїе томꙋ въсемꙋ вишеписанномꙋ, велѣли есмы нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логофетꙋ писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Писал Мътеи ꙋ Васлꙋи, в лѣто ѕг, мѣсѧца ген. аі.

Pecetea pierdută.—Orig. la Academia Română, sign. 1/LXXII.—Satul Tomceşti (*Tomiceşti din Tomiţă) nu mai există astăzi pe Bârlad. Dat fiind că un document dela 17 Martie 1492 îl pune pe Crasna, el a trebuit să se afle între Crasna şi Bârlad, poate unde azi e Gura Crasnei (jud. Fălciu, pl. Crasna). Cf. No. CCXLIX din vol. I, unde am arătat părerea d-lui Ghibănescu că Tomceştii se aflau pe teritoriul de azi al Tăbălăeştilor. Pentru nume, cf. Tomceştii din jud. Tecuciu la 1632, ap. Iorga, Studii şi documente, XI, p. 257.

XX

Vaslui, 11 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă lui Călnău spătarul stăpânirea peste jumătatea de sus a satului Piscul pe Bârlad, cu jumătate din moara

[1]) In orig. боар.

de pe Bârlad, cealaltă jumătate de moară fiind a lui Eremia postelnicul.

† Милостїю божїєю мы Стефан воевода, господаръ земли мwлдавскои, знаменитw чиним ис сим нашим листwм въсѣм ктw на нь възрить или его чтоучи ѹслышить, wже тwть истинїи нашь вѣрнїи пань Клънъоу спътарь слоужиль намь право и вѣрнw. Тѣмь мы видѣвше его правою и вѣрною слоужбою до нас, жаловали есмы его wсобнwю нашею милwстїю и дали и потвръдили есмы емоу wт нась оу нашеи земли оу мwлдавскwи половина селw на Брълалѣ на имѣ Пискоуль, вышнѣа часть, и половина млина що есть оу Брълад; а дроугаа полwвина тwгож млина да есть панѹ Еремїи постелникоу. Тw въсе вышеписанное да есть емѹ wт нась оурикь и съ въсемь доходwмь, емѹ и дѣтемь его и оуноучатwмь его и прѣоуноучатwмь его и прѣщоурѣтwмь его и въсемоу рwдѹ его, ктw сѣ емоу изберeть наиближнїи, непороушеннw никwлиже на вѣки. А хwтарь тои полwвини села да есть wт оусего хwтара половина, и по старомоу хwтароу, коуда из вѣка wживали. А на тw есть вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана вwевwди, и вѣра прѣвъзлюбленых сынwвь господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра бwıарь наших: в. п. Дѹма пръкалаба, в. п. Бwлдwра двwрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефоула, в. п. Моушата, в. п. Тwадера пръкълаба хwтинскwго, в. п. Микwть пръкълаба немецкогw, в. п. Андреика Чwртwрwвскwго, в. п. Шандра пръкълаба нwвwградского, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фроунтеша стwлника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх бwıарь наших мwлдавскых, великых и малых. А по нашемь живwтѣ, ктw боудеть господарь нашеи земли, wт дѣтеи наших или wт нашего рwда, или пак боуд[ь] кwго богь изберeть госпwдаремь быти нашеи земли мwлдавскwи, тwть бы емоу не пороушиль нашего даанїа и потвръжденїа, али бы емоу оутвръдиль и оукрѣпиль, заноуже есмы емѹ дали wт нас за его правою и вѣрнwю слоужбѹ. А на бwлшоую крѣпwсть и потвръжденїе тwмоу въсемоу вышеписаннwмоу, велѣли есмы нашемоу вѣрнwмоу паноу Тъоутоулови логофетѹ писати и нашоу печать привѣсити к семоу листѹ нашемѹ. Писал Шандрѹ Кръже оу Васлоуи, в лѣтw ҂зг, мѣсяца генварїа ӑі.

Pecetea pierdută. — Orig. la Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea Neamţului, depozite private, cu o traducere veche, păstrată

într'o copie dela 1818 şi autentificată de Ilarie arhimandritul şi stariţul mânăstirilor Neamţul şi Secul, şi cu un suret şi mai vechiu fără dată. — Documentul e interesant prin forma sa exterioară, deoarece e foarte lat în raport cu înălţimea, e scris cu cerneală neagră ce bate în verde şi are crucea şi iniţiala Ⰿ din Ⰿилостїю aşa de mari, încât cuprind aproape toată marginea stângă a textului. Pentru explicări, cf. documentul următor.

XXI

Vaslui, 12 Ianuarie 1495.

Ştefan dărueşte lui Eremie posteluicul jumătate din satul Piscul pe Bârlad, partea de jos, şi jumătate din moara de pe Bârlad, cealaltă jumătate de moară fiind a spătarului Căluău.

† Ⰿилостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменнито чиним и сим листωм нашим въсѧм кто нан ѹзрить или єго чтючи оуслышит, ωже тоть истинини нашь вѣрнїи пан Єремїѧ постєлник слоужил нам право и вѣрно. Тѣм мы видѣвше єго правою и вѣрною слоужбою до нас, жаловали єсми єго ωсобною нашєю милостїю, дали и потвръдили єсми ємоу ωт нас оу нашєи земли оу мωлдавскои половина село на Бръладѣ на имѣ Пискоул, нижнѣа част, и половина ωт млин що єст на Бръладѣ; а дроугаа половина ωт того млина да єст паноу Клънъоу спътароу. Тоє въсє вышєписанноє да єст ємоу ωт нас оурик и съ въсєм доуходωм, ємоу и дѣтєм єго и оуноучатωм єго и прѣоуноучатωм єго и пращоурѣтωм єго и въсємоу родоу єго, кто сѣ ємоу извєрєт наиближнїи, нєпороушєно николиже на вѣки. А хотар тои половини село да єст ωт оусєго хотара половина, а ωт иншиχ сторωн да єст по старомоу хотароу[1]), коуда из вѣка ωживали. А на тω єст вѣра нашєго господства вышєписаннаго мы Стєфана воєводи, и вѣра прѣвъзлюблєнних сынωв господства мы Алєѯандра и Бωгдана-Влада, и вѣра боіар нашиχ: в. п. Доумни пръкалаба, в. п. Бωлдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щєфоула, в. п. Моушата, в. п. Тоадєра пръкалаба хотинского, в. п. Микоть пръкалаба нємецкого, в. п. Чорторωвского, в. п. Шандра пръка-

[1]) Pisarul a scris întâiu хотаромѹ, care a rămas neşters, şi apoi forma corectă хотароу.

лаба новоградского, в. п. Клънъоу спътароу, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтеша стwлника, в. п. Петрика комиса, и вѣра оусих боıар наших молдавских, и великих и малих. А по нашим животѣ, кто боудет господаръ [на]шеи земли молдавскои, wт дѣтеи наших или wт нашего родоу, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тwт бы емоу не пороушил [на]шего даанїа и потвръжденїа, али би емоу ѹтвръдил и оукрѣпил, заноуже есми емоу дали и потвръдили за его правою и вѣрною слоужбоу. А на бwлшоу[ю] кр'ѣпост и потвръжденїе томоу въсемоу вышеписанномоу, велѣли есми нашемоу вѣрномоу жоупаноу Тъоутоулѹ логофетоу писати и нашоу печат привѣсити к семоу листоу нашемѹ. Писал Алеѯа оу Васлоуи, в лѣтw ѕзг, мѣсѧца ген. ві.

Pecetea pierdută. — Orig. în Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea Neamţului, depozite particulare, cu o traducere veche, păstrată într'o copie dela 1818 şi autentificată de Ilarie, arhimandritul mânăstirei Neamţului şi Secului. No. 1 dintr'o colecţie de documente. In dos însemnarea veche † пан Еремїѧ постелник şi alta mai nouă Пискѹл з Текѹч. E vorba, prin urmare, de satul Piscul din jud. Covurlui, aproape de vărsătura Gerului în gârla Bârlăzel, care mai nainte se ţineà de jud. Tecuciu; cf. doc. dela 24 Ian. 1496 referitor la Ciofreşti, No. XLVI. In părţile acestea se aflau „morile dela Covurlui“ (млины Коворлѹнскын) de care vorbeşte actul de împăcare dela 1 Sept. 1435 între Ilie şi Ştefan, fiii lui Alexandru cel Bun (Uljanickij, Materialy, p. 44). Bârlăzelul de azi se numià prin urmare pe vremea lui Ştefan cel Mare Bârlad. Cf. documentul citat dela 24 Ian. 1496. Că e vorba de Piscul din jud. Covurlui, se vede şi din tabloul moşiilor secularizate dela Ministerul Agriculturei şi Domeniilor, în care e trecută la jud. Covurlui moşia „Piscu şi Mârşeşti“; cf. moşia „Piscu şi Penea“, comuna Piscu, foastă a M-rei Neamţului, în broşura Improprietărirea clăcaşilor din an. 1864, Bucureşti 1906, p. 50. Cf. în ms. No. 110 al Academiei Române, f. 102 v., „Piscul la Tecuciu“.

XXII

Vaslui, 12 Ianuarie 1495.

Ştefan dărueşte fraţilor Alexa, Jurca, Dragoşe şi Jurja satul Ţigăneii dela Dimaciu.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мwлдавскои, знаменитw чиним не сим листwм нашим въсѧм кто

или взрит или чтвчи его вслишит, оже тоти истинніи наши слвги Алеѯа и Жврка и Драгоше и Жвржа слвжили нам право и вѣрно. Тѣ[мь] ми видѣвше их правѕю и вѣрноую слвжбв до нас, жаловали есми их особною нашею милостїю, дали и потврьдили есмы им от нас в нашеи земли в молдавскои едно село в Димач, на имѣ Цигънеин [1]). Тое въсе вишеписаное да ест им от нас врик и съ въсем доходом, им и дѣтем их и внвчатом их и прѣвнвчатом их и пращврѣтом их и въсемв родв их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорвшено николиже на вѣки. А хотар томв селв вишеписаномв да ест им [2]) от всих сторон по старомв хотарв, квда из вѣка оживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленых сынов господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боıар наших: в. п. Двмы пръкалаба, в. п. Болдвра дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефвла, в. п. Мвшата, в. п. Тоадера пръкалаба хотинского, в. п. Микоть пръкалаба немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Клъньв спътарѣ, в. п. Исака вистїарника, в. п. Еремїѫ постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрвнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра всих боıар наших молдавскых, великых и малих. А по нашем животѣ, кто бвдет господарь нашеи земли, от дѣтеи наших или от нашего родв, или пак бвд кого богъ изберет господаръ бити нашеи земли молдавскои, тот би им не порвшил нашего даанїѫ и потвърждепїѫ, али би им втвърдил и вкрѣпил, занвже дали и потвърдили есмы им от нас за их правѕю и вѣрнвю слвжбв. А на болшвю крѣпост и потвърждепїе томв въсемв вишеписанномв, велѣли есмы нашемв вѣрномв панв Тъвтвлв логофетв писати и нашв печат привѣсити к семв листв нашемв. Писал Мътеи в Васлви, в лѣто ѕзг, мѣсѧца ген. ві.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 4/LI. No. 1 dintr'o colecţie de documente. Dimaciul e un cătun al comunei Suraea din jud. Putna, pl. Bilieşti (Marele Dicţionar Geografic, V, p. 499). Ţigăneii vor fi fost spre sud-vest de Dimaciu, unde astăzi e „Cotul-Ţiganului", la o depărtare de c. 4 klm. dela Dimaciu, pe pârâul Putna; v. harta statului major, planşele Iveşti şi Focşani.

[1]) Ortografie neobişnuită, în loc de Цигънеін.
[2]) In orig. емв.

XXIII

Vaslui, 12 Ianuarie 1495.

Ştefan dărueşte lui Frăţilă şi nepoţilor săi Mareş, Florea, Danciul şi Bădea satul Lieşti pe Bârlad, la Rătud.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господаръ земли мwлдавской, знаменито чиним ис сим нашим листwм въсѣм кто нан възрит или єго чтѹчи оуслышит, wж(є) тоти истиннїи наши слѹги Фрѫциль и ѹнѹкове єго Марєшь и Флорѣ и Данчѹлѹ и Бѫди [1]) слѹжили нам право и вѣрно. Тѣм мы видѣвше их правою и вѣрною слѹжбою до нас, жаловали єсмы их wсобною нашєю милостїю и дали и потвръдили єсм[ы] им wт нас оу нашеи земли оу мwлдавской єдно село на Бръладѣ, оу Рѫтѹд [2]), на имѣ Лїєщїи. Тоє въсє вышеписанноє да єст емѹ [wт] нас оурик и съ въсем доходwм, им и дѣтем их равно и ѹнѹчатwм их и прѣоунѹчатwм их и прѣщѹрѣтwм их и въсемѹ родѹ их, кто сѣ им изберетъ наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар томѹ вышеписанномѹ селѹ да єст wт оусих сторwн по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка wживали. А на то єст вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стєфана воєводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сынwвь господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗрь наших: в. п. Дѹма пръкълаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹшата, в. п. Т[оад]ера пръкълаба хотинского, в. п. Микоть пръкълаба нем[є]цкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоград[ско]го, в. п. Клънъѹ спъ[тарѣ, в. п. Еремїꙗ] постелника, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрик[а комиса, и вѣра оусих наших боꙗр молдавских, великых и] малых. А по нашем животѣ, кто [бѹдет господарь нашеи земли молдавской, wт дѣ]теи наших или wт нашего рода, или пак боуд кого богъ [изб]ерет господаремь [быти нашеи земли молдавской], тот бы им не порѹшил

---

[1]) Cuvintele „и Бъди“ sunt scrise cu altă mână, pe o ştersătură, şi par a fi introduse mai târziu. Данчѹлѹ şi Бъди sunt dative, în loc de nominativele Данчѹль şi Бъдѣ.

[2]) Cuvântul Рътѹд este scris peste o răsătură, din care se mai cunosc х.. а. є, ceeace ar puteà să fie [Го]х[ор]а[н]є sau [Гро]х[оï]а[н]є: Gohoreni = Gohor sau Grohoieni = dealul Grohoieni, mai jos de Lieşti, jud. Tutova, pl. Pereschiv.

нашєго даанїа и потвръждєн[їа], али бы им оутвърдил и оукрѣпил, занꙋжє єсмы им дали и потвръдили ѡт [нас за их правꙋю] слꙋжбꙋ. А на болшꙋю крѣпѡст и потвръждєнїє томꙋ въсємꙋ вышєписанномꙋ, вєлѣли єсми нашємꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логофєтꙋ писати и наш[ꙋ пєчат] привѣсити к сємꙋ листꙋ нашємꙋ. Писал Шандрꙋ Кръжє оу Васлꙋи, в лѣтѡ ҂зг, мѣсѧца гєнварїє в҃і.

Pecetea pierdută.—Orig. la d-l Dimitrie Greceanu dela Stânca, foarte deteriorat. — E vorba de satul Lieşti din jud. Tutova, pl. Pereschiv, din sus de Priponeşti (în harta statului major, planşa Gohor, Proponeşti, la Frunzescu, în Marele Dicţionar Geografic şi pe harta căilor de comunicaţie Priponeşti). „La Rătud“ indică o localitate azi dispărută sau netrecută în hartă şi în dicţionare. Poate un deal „Rătundul“. Regiunea dela Lieşti e foarte deluroasă şi numele Rătundul, Rătunda foarte răspândit în munţii româneşti.

XXIV

Vaslui, 12 Ianuarie 1495.

Ştefan dărueşte fraţilor Fete, Văsiiu şi Tatul jumătate din seliştea Fundeni pe Bârlad, partea de jos.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господаръ зємли молдавской, знамєнито чиним ис сим листѡм нашим въсѧм кто нан възрит или єго [ч]тоучи оуслишит, ѡжє тоти истиниии наши слоугы Фєтє и братовє єго Въсїю и Татоул слоужили нам право и вѣрно. Тѣмь мы видѣвшє их правою и вѣрною слоужбоу до нас, жаловали єсми их ѡсобною нашєю милостїю, дали и потвръдили єсми им ѡт нас оу нашєи зємли оу молдавской половина сєлищи на Бръладѣ на имѣ Фоундѣнїи, нижнѣа част. Тоє въсє вышєписанноє да єст им ѡт нас оурик и съ въсєм доуходѡм, им и дѣтєм их равно и оуноучатѡм их и прѣоуноучатѡм их и пращоурѣтѡм их и въсємоу родоу их, кто сѣ им изберет наиближнїи, нєпороушєно николижє на вѣки. А хотар той половини сєлищи да єст ѡт оусєго хотара половина, а ѡт иних сторѡн да єст по старомоу хотароу, коуда из вѣка ѡживали. А на то єст вѣра нашєго господства вышєписаннаго мы Стєфана воєводи, и вѣра прѣвъзлюблєних сынѡв господства мы Алєѯандра и Богдана-Влада,

и вѣра боꙗр наших: в. п. Дꙋми пръкалаба, в. п. Бѡлдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Мꙋшата, в. п. Тоадера пръкалаба хотинского, в. п. Микоть пръкалаба немецкого, в. п. Чорторѡвского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра боꙗр наших оусих, [великих] и малих. А по нашим животѣ, кто боудет господарь нашеи [земли] молдавскои, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего [родꙋ, или пак бꙋд кого богь изберет господарь бити] нашеи земли молдавскои, тот бы им не по[рꙋшил нашего даанїа] и потвръжденїа, али бы им оутвръдил и оукрѣпил, заноуже [есмы им дали и потвръди]ли за их правою и вѣрною слоужбоу. А на бѡлш[ее крѣпост и по]твръжденїе томꙋ въсемꙋ вышеписанномꙋ, велѣли есми наше[моу вѣр]номоу жоупаноу Тъоутоулꙋ логофетоу писати и нашꙋ печат привѣсити к семоу листоу нашемꙋ. Пис(ал) Алеѯа оу Басльи, в лѣтѡ ꙅзг, мѣсꙗца ген. ӣі.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 64/LXXXVII. E vorba de satul Fundeni din jud. Tecuciu, pl. Bârlad, pe malul Siretului, aproape de vărsătura Bârladului în acest râu; v. Marele Dicţionar Geografic, III, p. 437.

XXV

(Vaslui), 13 Ianuarie 1495.

Ştefan dărueşte lui Stan Mieriul jumătate din seliştea Fundeni pe Bârlad, partea din sus.

7003, Ghenarie 13.

Io Stefan Voevoda. Iată că domnia mea m'am milostivit ş'am dat ş'am miluit pre sluga noastră Stan Mieriul cu giumătate de selişte la Bârlad, anume Fundenii, parte din sus. Această mai sus scrisă ca să-i fie lui dela domnia mea uric cu tot venitul, lui şi ficiorilor lui şi a tot neamul lui. Şi spre aceasta iaste credinţa domnii meale mai sus numit Stefan Vodă, şi credinţa a preiubiţi fii domnii meale Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa a boiarilor noştri anume: Tăutul vel logofăt, Duma părcălabul, Boldur vel vornic, Hrăman i Şteful,

i Muşat, i Toader părcălab de Hotin[1]), Micotă părcălab de Neamţu, Ciortorovsco, i Şendre părcălab de Novograd, Clănău vel spatar, Isac vel vistier, Erimie vel postelnic, Mohila vel paharnic, Frunteş stolnic, Petrica comis.

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Asachi II, f. 24, cu titlul „Pe Fundeni pe Bârlad, partea de sus, a Pălădeştilor". — Jumătatea de jos a Fundenilor o dăruise Stefan cu o zi mai 'nainte altor supuşi ai săi; v. documentul precedent.

XXVI

(Vaslui), 16 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă Neagăi şi Stanei, fetele lui Dragomir Tăutul, stăpânirea peste satele lor de baştină: a) Tăuţii la Horince, b) Rujenii tot acolo, c) jumătate din Leuşteni la Chigheciu; cealaltă jumătate din Leuşteni o stăpânià logofătul Tăutul, vărul lor.

7003, Ghenarie 16.

Iată aceasta adevărată Neaga şi soru-sa Stana, fetili lui Dragomir Tăutul, le-am miluit dintru a noastră osăbită milă, li-am dat şi li-am întărit în pământul nostru a Moldovii pe a sa dreaptă ocină şi moşii, satul anume Tăuţii pe Hurance (Horince), şi Rujanii (Rujenii) tij pe Hurance, şi din Chigheaci giumătate de la Leuştani (Leuşteni); şi ceealaltă giumătate de sat din Leuştani ca să fie vărului său dumisale (seminţii lor dumnialui) Tăutul logofăt. Aceste de mai sus scrise ca să le fie lor de la noi uric cu tot vinitul, lor şi feciorilor, nepoţilor, strănepoţilor şi a tot neamul ce s'a alege mai de aproape. Şi întru aceasta credinţa a preiubiţi fii domniei mele Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa boiarilor domnii mele dumnialor: Tăutul logofăt, Duma părcalab, Boldur vornic, Hrăman, Şteful, Muşat părcalab de Hotin, Micotă părcalab de Neamţu, Ciortorovschi, Şendre părcalab Cetăţii Nouă, Clănău spătar, Isac vistier, Erimia postelnic, Movila paharnic, Frunteş stolnic, Petrica comis[2]).

[1]) In condică greşit „părcălabii de Hotin".
[2]) Titlurile de boierie sunt date în ms., ca de obiceiu, prescurtate.

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Asachi II, f. 26, cu notiţa „a Pălădeştilor". O altă traducere, mai prescurtată, se află în aceeaş condică, f. 25 şi 27 (dublu exemplar). Am pus în parenteze formele de cuvinte deosebite din această a doua versiune, nerelevând însă greşelele ei. Copia dela f. 27 are notiţa „a lui Ioniţă Păladi, treti logofăt". — Tăuţii şi Rujanii s. Rujenii se aflau în jud. Covurlui, pe valea Horincei, care merge până la Prut. Astăzi nu mai există nici unul. Au dispărut şi Leuştenii de pe Tigheciu, în Basarabia. Lectura „Rujenii" ar puteà să fie însă o greşală în loc de „Rogojenii (Rogojanii)"; aceştia sunt tocmai la gura Horincei (v. harta statului major, planşa Bereşti). Cu atât mai mult, că astăzi nu există în Moldova nici un sat cu numele Rujani s. Rujeni.

XXVII

(Vaslui), 16 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă fraţilor Toader şi Ivan şi nepoatelor lor Nastea, Stana şi Măria stăpânirea peste satul Gheieştii pe Zeletin, unde a fost Gheia, „între Negoane şi între Colunoi", cumpărat cu 85 de zloţi tătăreşti dela Pătru Ghilţu, dela soru-sa Muşa şi dela verii lor Ion Buză şi Drăgălina, toţi patru nepoţi popii Pătru Scolofindie şi popii Dragomir.

Suret de pe uricul lui Stefan Vodă, din lt. 7003, Ghenar 16.

Facem ştire cu această carte a domniei mele, precum au vinit înnainte domniei mele şi înnainte a lor noştri moldovineşti boiari, a mari şi a mici, a noastre slugi Pătru Ghilţu şi sora lui Muşa şi cu sămenţie lor Ion Budză şi cu sora lui Drăgălina, toţi nepoţi popii lui Pătru Scolofindie[1]) şi a popii lui Dragomir, de a lor bună voe, de nime siliţi nici asupriţi, ce de a lor bună voe[2]) ş'au vândut a lor dreaptă ocină şi moşie dintru a lor drept uric, din uricul moşului lor popii Pătru Scolofindie[1]) şi popii Dragomir, un sat pe Zălitin anume Gheieştii (Гѣещнй), între Negoane şi între Colunoi, unde au fost Gheia (Гѣѧ); aceasta au vândut-o slugilor noastre lui Toader şi lui Ivan şi nepoatelor sale Nastii şi Stanii şi Mării drept 85 zloţi tătăreşti. Şi s'au sculat slugile noastre Toader

[1]) In suret „Pătraşco Lofindie"; v. nota de la pagina următoare.
[2]) Cuvintele „a lor bună voe" sunt şterse cu o linie.

şi cu frate-său Ivan şi cu nepoatele lor Nastea i Stana i Măria şi au plătit tot deplin toţi câţi mai sus scriu bani 85 zloţi tătăreşti întru mânule [lui] Pătru Ghilţu şi stră[ne]poatii sale Muşii şi săminţii lor lui Budză şi nepoatii lor Drăgălină, tuturor câţi mai sus s'au scris anume.

Pe cât s'au putut scoate s'au scris aici, dar cel vechiu tot de faţă este. Iosif diiacon am tălmăcit.

Suretul e din sec. XVIII şi mi-a fost comunicat de părintele Ioan Antonovici din Bârlad. — Satul Gheieşti nu mai există astăzi; celelalte două, între cari erà situat, sunt cătunul de azi Negoaia (com. Mohorîţii) de pe Dobrotfor, 3 klm. departe de Zeletin, şi un sat dispărut din sus de Tochile (com. Burdusaci), care se numià probabil Colonoasa; în partea locului (jud. Tecuci, pl. Zeletin) s'au păstrat numirile: Colonoasa, dealul şi părâul Colonoasei; v. harta statului major, planşa Pueşti, şi cf. Coloneştii în aceeaş plasă.

Nepotrivirea în terminii de rudenie dela sfârşitul suretului cu cei dela începutul lui provine din cetirea greşită a orig. сестри его Мѹши (sorei sale Muşii), pe care diaconul Iosif l-a cetit сестричичи его Мѹши (nepoatei sale Muşii, greş. strănepoatii), şi din neînţelegerea atributelor племенникъ, племенница pe lângă Ion Budză şi Drăgălina; orig. a fost probabil и племенникѹ ихъ Бѹѕи и племенници их Дрѫгѫлини. Se pare că Pătru Ghilţu şi Muşa erau nepoţii lui Scolofindie, iar Ion Budză şi Drăgălina ai fratelui său Dragomir. Ei stăpâniau împreună satul Gheieşti.

Am îndreptat în suret pe „Pătraşcu Lofindie" în Pătru Scolofindie, conform documentului original dela 4 Fevruarie 1495, No. XXXIV, unde acest popă e pomenit cu numele Scolofendie; cf. Calafindeştii din Bucovina, districtul Siretului, din *Scalafindeşti, *Scalafendeşti. Eroarea traducătorului vine din lectura Пѫтрашко Лофиндїе în loc de Пѫтра Школофиндїе = Єколофиндїе, un nume foarte rar în sec. XV. Пѫтра e la genetiv.

XXVIII

Vaslui, 17 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă nepoţilor lui Toader Nănescul, ai lui Baliţa, ai lui Fărcaş şi ai Stanei, tuspatru copiii lui Nan, satul Năneştii pe

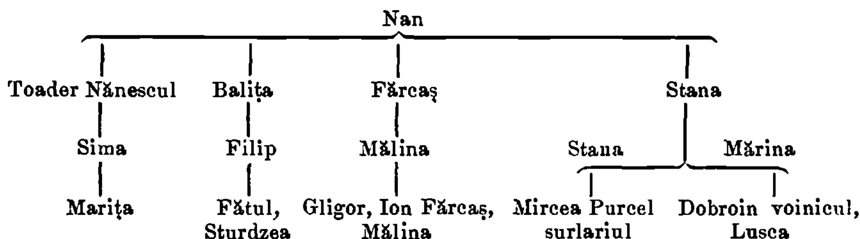
Studeneţ, şi anume: o parte o va stăpânì Mariţa, fata lui Sima, nepoata lui Toader Nănescul; a doua parte o vor stăpânì verii ei Fătul şi Sturdzea, fiii lui Filip, nepoţii lui Baliţa; a treia parte verii lor Gligor, Ion Fărcaş şi Mălina, copiii Mălinei, nepoţii lui Fărcaş; a patra parte verii lor Mircea Purcel surlariul, fiul Stanei, şi Dobroin voinicul cu soru-sa Luşca, copiii Mărinei, nepoţii Stanei.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним сим листωм нашим въсѣм кто нан възрит или его чтючи оуслишит, иже тоти истиннїи Марицъ, дочка Симина, оуноука Тоадера Нънескоула, и племенники еи Фътоул и брат его Стоурзѣ, сынωве Филипа, оуноукове Балица, и племенники их Глигωр и брат его Іωн Фъркашь и сестра их Мълинъ, сынωве Мълинии(и), оуноукове Фъркаша, и племеник их Мирча Поурчел соурларюл,| сынъ Стании, и племеник их Доброин воиникоул и сестра еи Лоушкъ, сынωве Мърини, оуноукове Станиии, жаловали есми их ωсобною нашею милостїю, дали и потвръдили есми им оу нашеи земли оу молдавскои их правоую ωтинноу, едно село на Стоуденець на имѣ Нънещїи. Тое въсе вышеписанное да ест им ωт нас оурик и съ въсем дꙋходωм, али да ест им на четири части: една част ωт того села да ест Марицъ, дочки Симиноу, оуноуки Тωадерꙋ Нънескоулꙋ; а дрꙋгаа част ωт того села да ест племинники еи Фътоулоу и братоу его Стоурзи, сынωвом Филипа, оуноуковωм Балица; а третѣа част ωт того села да ест племиникωм их Глигорꙋ и братоу его Іωнꙋ Фъркашоу и сестри их Мълини, сынωвом Мълинъ, оунꙋковωм Фъркаша; а четврътаа част ωт того села да ест племеникꙋ их Мирчи Поурчелоу соурларюл, сыноу Станин(ꙋ), и племиники его Доброиноу воиникоул и сестри его Лоушки, сынωвωм Мърини, оуноуковωм Станини, им и дѣтем их и оуноучатωм их и прѣоуноучатωм их и пращоурѣтωм их и въсемꙋ родоу их, кто сѣ им изберет наиближїи, непороушено николиже на вѣки. А хотар томоу вышеписанномоу селоу да ест им[1]) ωт оусих сторωн по старомоу хотароу, коуда из вѣка ωживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сынωв господства мы Алеѯандра и Бωгдана-Влада, и вѣра боꙗр наших: в. п. Доумы пръкалаба, в. п. Бωлдора дворника, в. п. Хръмана,

1) In orig. емоу.

в. п. Щєфоула, в. п. Моушата, в. п. Тоадєра хотинского, в. п. Микотъ пръкалаба нємєцкого, в. п. Чорторωвского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Єрємїѧ постєлника, в. п. Могила чашнїка, в. п. Фроунтєшıа стωлника, в. п. Пєтрика комиса, и вѣра оусих бοѧр наших молдавских, и вєликих и малих. Ѧ по нашим животѣ, кто боудєт господаръ нашєи зємли молдавскои, ωт дѣтєи на[ших ил]и ωт нашєго родѹ, или пак боуд кого богъ изберєт господарєм быти нашєи зємли, тωт бы им нє пороушил нашєго даанїа и потвръждєнїа, али бы им оутвръдил и оукрѣпил, заноужє єсми им дали, за що єст им правда ωтни[на. Ѧ] на бωлшоую крѣпост и потвръждєнїє томѹ въсємоу вышєписанномоу, вєлѣли єсми нашємоу вѣрномоу жоупаноу Тъоутоулоу логофєтоу писати и нашоу пєчат привѣсити к сємоу листоу нашємоу. Писал Ѧлєѯа оу Васлоуи, в лѣтω ҂зг, мѣсѧца гєн. ѕ҃ı.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЄ[ЧЯТ]Ь IѠ СТЄФЯНЬ ВОЄВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЄМЛИ МѠЛДЯВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 119, cu o traducere veche. Rezumat de R. Rosetti, Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova, p. 157. Cf. Genealogia familiei Sturdza, tot la Academia Română.—Năneştii sunt cei din jud. Bacău, pl. Bistriţa de Jos. Părăul pe care sunt aşezaţi se numeşte astăzi părăul Năneştilor, numele lui mai vechiu erà însă Recea, slav. Стоудєнєць, care a şi rămas pentru partea de jos a lui, pe care se află cătunul Răcea, din sus de Răcătău; v. harta statului major, planşa Răcăciuni. Năneştii sunt întemeiaţi de cunoscutul boier Nan al lui Alexandru cel Bun, ai cărui urmaşi, după documentul acesta, sunt următorii:

XXIX

Vaslui, 22 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă lui Neagul Dumia şi fratelui său Băloş a patra parte din satul Buzeşti pe Sărata, unde a fost Bericïca, cumpărată

dela Nastea, nepoata lui Mihăilă Buzea, şi dela nepoata ei Mărina, fata lui Husul, cu 25 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господарь земли мwлдавскои, знаменито чиним ис сим листwм нашим въсѣм кто нан ѹзрит или чтѹчи его ѹслишит, wже прїиде прѣд нами и прѣд ѹсимы нашимы мwлдавскыми богаре Настѣ, непоата Михъила Боузѣ, и ѹноука еи Мърина, дочка Хоусѹлова, по их доброи воли, никим непоноужени ани присиловани, и продали свою правоую wтнинѹ wт их праваго ѹрика, wт ѹрика ѹика их Михъила Боузѣ, четвъртаа част wт село на Сѫратѣ на имѣ Боузещїи, где бил Беричка, та продали слѹгам нашим Нѣгоулѹ Дѹмїѧ и братѹ его Бълошоу за ке злат татарскых. И ѹставше наши слоуги Нѣгоул Доумїѧ и бр[ат] его Бълwш та заплатили ѹси тоты вишеписанїи пинѣзи ке злат татарскых ѹ рѹкы Насти и оунѹка еи Мърини, непоти Михъила Боузѣ, прѣд нами и прѣд нашими богаре. Ино мы видѣвше их добрѹю волю и тwкмеж и полнѹю заплатѹ, а мы такwждере и wт нас есмо дали и потвърдили слѹгам нашим Нѣгѹлѹ Дѹмїѧ и братѹ его Бълошѹ тотоу прѣдреченоую четвръттоую част wт село на Сѫратѣ на имѣ Бѹзещїи, где бил Беричка, да ест им wт нас ѹрик и съ въсем доходwм, им и дѣтем их и ѹнѹчатwм и прѣѹнѹчатом их и праурѣтwм их и въсемѹ родѹ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар тои четвъртои част(и) wт село на Сѫратѣ да ест wт ѹсего хотара четвъртаѧ част, и wт иншиx сторон по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка wживали. А на то ест вера нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленних сынwв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра бwгар наших: в. п. Дѹми пръкалаба, в. п. Болдора двwрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹшата, в. п. Тоадера хотинского, в. п. Микотъ немецкого, в. п. Чорторwвского, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Клънъѹ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. [Єр]емїѧ постелника, в. п. Могила [ча]шника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѹсих богар наших [молдавск]ых, великих и малих. А по нашем животѣ, [кто бѹ]дет господарь нашеи земли, wт дѣтеи наших или wт нашего родѹ, или пак боуд кого богь [из]берет господарь бити нашеи земли молдавскои, тот би им не порѹшил нашего даанїѧ и потвържденїѧ, али би им ѹтвърдил и оукрѣпил, заноуже есмо им дали и потвърдили за их

правоую слоужбѹ, и за що [ѡ]ни соби коупили за свои правїи пинѣзи. Ꙗ на болшоую крѣпост и потвърждение томоу въ[семѹ] вишеписанномоу, велѣли есмы нашемоу вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Писал Мътеи ѹ Васлѹи, в лѣто ҂зг, мѣсѧца ген. кв҃.

Pecetea cea mare, stricată. — Orig. în Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina; în dosul pergamentului un rezumat românesc mai nou şi sign. „pachetul 45, episcopia de Huşi". No. 1 dintr'o colecţie de documente. Tot la Arhivele Statului se găseşte un suret cu următoarea însemnare: „De pe sârbie pe limba moldovenească s'au tălmăcit, Duminica Avgust 18, tocma în vreme sosirii la Gălata a Mării Sale Alexandru Nicolau Şuţul Voevod, când au venit domn în ţara Moldovei, la anul 1801, de polcovnicul Pavăl Debriţ ot Mitropolie". Sigilul Arhivelor e acoperit de cerneală neagră proaspătă. — O traducere, probabil după o copie veche, a publicat epp. Melchisedec în Chronica Huşilor şi a episcopiei cu asemenea numire, p. 14-15. Se zice acì că traducerea e făcută după „uricul slavon ce se păstrează la episcopie între documentele Buzeştilor, scris pe pergament", însă afirmaţiunea aceasta nu poate să fie exactă, de oarece originalul a ajuns, împreună cu celelalte documente ale episcopiei Huşilor, la Ministerul Cultelor din Bucureşti înainte de 1869, când a apărut cartea epp. Melchisedec. Această împrejurare ne explică atât lipsa boierilor Isac, Eremie, Moghilă, Frunteş şi Petrică, pe cari epp. Melchisedec ar fi putut să-i citească în original, cât şi lectura *20* în loc de *22* Ianuarie. Se ştie că mai târziu, sub răposatul Hasdeu, epp. Melchisedec, ca şi mulţi alţi învăţaţi ai noştri, n'a putut pătrunde nici odată în Arhivele Statului. — Satul Buzeşti nu mai există acum; pe locul unde a fost satul, numele lui îl poartă un deal şi o vale lângă părâul Sărata, jud. Fâlciu, pl. Prut, între Căpoteşti şi Ivăneşti; v. harta statului major, planşa Huşi. Cf. Aricescu, Revista Arhivelor României, II, p. 70, No. 1983 (rezumat); Arhiva societăţii ştiinţifice şi literare din Iaşi, XV, p. 181.

XXX

Vaslui, 22 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă Micăi, fetii lui Mihăilă Andriescul, satul Pulpeştii pe Tutova, „unde a fost jude Pulpe", cumpărat cu 80 de zloţi tătăreşti dela Mihul Dragoslav, fiul lui Toader Negrul, dela nepoată-sa Nastea, fata lui Ivanco, dela nepotu-său Lazor, fiul lui

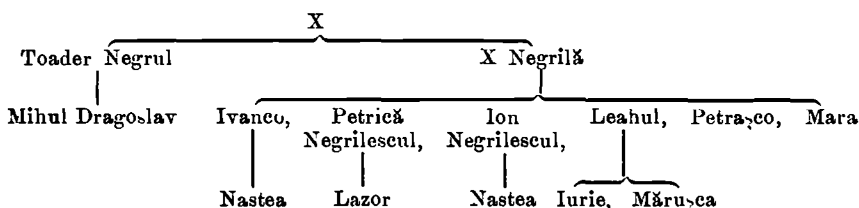
Petrică Negrilescul, dela vară-sa Nastea, fata lui Ioan Negrilescul, şi dela verii lor Iurie şi Măruşca, fiii Leahului, nepoţii lui Petraşco şi ai Marei, toţi nepoţi lui Negrilă, fost paharnic.

† [М]илостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним ис сим ли[ст]ωм нашим въсѧм кто нан възрит или его чтючи оуслишит, ωже прїидошѣ прѧд нами и прѧд оусими нашими молдавскими богаре [слоу]га наш пан Михоул Драгославь, сынъ Тоадера Негроула, и братаничѣ его Настѣ, дочка Иванкова, и оунȣк его Лазωр, сынъ Петрики Негрилеск[оул]а, и племеника его Настѣ, дочка Іωна Негрилескоула, и племенники их Юрїи и сестра его Мъроушка, сынωве Лѣхоула, оунȣкове Петр[ашк]о[1]) и Марѣ, оуси оуноукове Негрилово[2]), бившаго чашник(а), и продали их правȣю ωтниноу, ωт оурика оуика их Негрилово бывшаго чашн[ика], едно село на Тоутовѣ на имѣ Поулпещїи, где был жоуде|Поулпе, та продали тое село Мика[3]), дочци Михъилъ Андрїескоула, за п̄ злат татарских. И оуставше Мика и заплати[ла][4]) оуси тоти пинѣзи п̄ злат оу рȣки паноу Михоулȣ Драгославȣ и братаничи его Насти и оунȣкоу его Лазорȣ и племеники его Насти и племенникωм их Юрїю и сестри его Мъроушки, прѧд нами и прѧд нашими молдавскими богаре. Ино мы видѣвше межи ними их доброи воли и тωкмежь и полноую заплатоу, а мы такωждере и ωт нас есми дали и потвръдили Мики тое прѧдреченное село на Тоутовѣ на имѣ Поулпещїи, где был жоуде Поулпе, да ест ей ωт нас оурик и съ въсем дȣходωм, юи и дѣтем ей и оуноучатωм ей и прѣоуноучатωм ей и пращоурѣтωм ей и въсемоу родȣ ей, кто сѧ ей изберет нлиближнїи, непорȣшено николиже на вѣки. А хотар томоу вышеписанномȣ селоу да ест ей[5]) ωт оусих сторωн по старомоу хотарȣ, коуда из вѣка ωживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сынωв господства мы Алеѯандра и Бωгдана-Влада, и вѣра богарь наших: в. п. Доуми пръкалаба, в. п. Бωлдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефȣла, в. п. Моушата, в. п. Тоадера хотинского, в. п. Микотъ нѣмецко[го][6]), в. п. Чорторωвского,

1) Ar trebuì dat. Петрашкоу.
2) Ar trebuì nom. plur. Негриловн.
3) Ar trebuì dat. Мики.
4) In orig. заплати.
5) In orig. greşit емоу.
6) In orig. нѣмецко.

в. п. Шандра новградского, в. п. Клъньоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Єремїѧ постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра оусих боıар наших молдавских, и великих и малих. Ѧ по нашим животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родꙋ, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тот бы юн не порꙋшил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы юн оутвръдил и оукрѣпил, заноуже есми юн дали и потвръдили, за що ѡна собы кꙋпила за свои правїи пинѣзи. Ѧ на бѡлшоую крѣпост и потвръжденїе томꙋ въсемꙋ вышеписанномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномоу панꙋ Тъоутоулꙋ ло[го]фетоу[1]) писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Пис(ал) Ѧлеѯа оу Васлꙋи, в лѣтѡ ꙁзг, ген. кв.

Pecetea pierdută.—Orig. la Academia Română, sign. 11/XL.—Satul Pulpeşti pe Tutova nu mai există astăzi; poate să fi fost însă pe cursul de jos al ei, în apropierea Negrileştilor din jud. Tecuci, pl. Bârlad. Cu numele judelui şi al satului cf. pârâul *Pulpă* în jud. Suceava, Marele Dicţionar Geografic, V, p. 127. — Genealogia persoanelor amintite în acest document se prezintă în chipul următor:

XXXI

Vaslui, 22 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă urmaşilor lui Laslău globnicul stăpânirea peste nouă sate de baştină ale lor: Laslăoanii pe Cracău, Şerbeştii sub Piatra Cracăului, Mohorîţii din jos de gura Pojerîtei, Drăgoeştii pe Dobrotvor, Petreştii pe Zeletin şi Plăcintenii, Oprişeştii, Cârna şi Răchitişul în acelaş hotar. Ei aveau să le stăpânească în trei părţi, şi anume: o parte Toader Iucaş şi nepoţii săi de frate Farco

[1]) In orig. лофетоу.

aprodul, Dolca şi Măruşca, fiii lui Petru Iucaş; o altă parte Anuşca, fata Stanei; iar a treia parte vărul ei Isai, fiul lui Oană Mustea, verii săi Andreica, Ion şi Toader, fiii Ilcăi, şi vărul lor Jurja Vulpe, fiul Maruşcăi, toţi nepoţi lui Laslău globnicul.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листωм нашим ȣсим кто нан възрит или его чтючи оуслишит, ωже тоти истиннїи наши слоуги Тоадер Юкаш и братаничь его Фарко апрод/ и сестри его Дωлкъ и Мъроушка, сыныве Петра Юкаша, и племенница их Яноушка, дочка Стани, и племеник их Исаю, синъ Ωани Моусти, и племенникове их Яндреика и братїа его Іωн и Тоадерь, сыныве Илкини, и тиж племеник их Жоуржа Воулпе, синъ Мъроушкини, оусим оуноуковωм Ласлъωа глωбника, жаловали есми их ωсобною нашею милостїю, дали и потвръдили есми им оу нашеи земли оу молдавскои их правая ωтнина, села що били дѣда их Ласлъωа глωбника, на имѣ Ласлъωанїи на Кракове, и Шербещїи под Каменем Кракове, и Мохорицїи пониже оустїе Пожерити, и пониже Дръгоещїи на Добровтворѣ, и на Зелетинѣ Петреєщїи, и оу тωмже хотароу село Плъчинтѣнїи, и Ωпришещїи, и Кръна, и Ръкитишоул. Тое въсе вишеписанное да ест им ωт нас оурик и съ въсем доуходωм, али да соут им тоти села на три части: една част ωт тих сел да ест слоугам нашим Тоадероу Юкашоу и братаничем его Фарко апродȣ и сестрам его Долкъ и Мъроушки, сыныввωм Петра Юкаша; а дроугаа част ωт тѧх сел да ест Яноушки, дочки Стани, самои; а третѣа част ωт тѧхже сел да ест Исаю, сыноу Ωани Моусти, и племенникωм его Яндреика и братоу его Іωноу и Тоадероу, сыныввωм Илкини[м], и тиж племенникоу их Жоуржи Воулпе, им и дѣтем их и оуноучатωм их и прѣоуни[оу]чатωм их и прѣщоурѣтωм[1]) их и въсемоу родȣ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непороушено николиже на вѣки. А хотар тим оусим вышеписанним селам да ест им ωт оусих сторωн по старомоу хотароу, коуда из вѣка ωживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписанного мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сыныввь господства ми Алеѯандра и Бωгдана-Влада, и вѣра боıар наших: в. п. Доумни пръкалаба, в. п. Бωлдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефоула, в. п. Моушата, в. п. Тоадера хотинского, в. п. Микотъ пръкалаба немецкого,

---

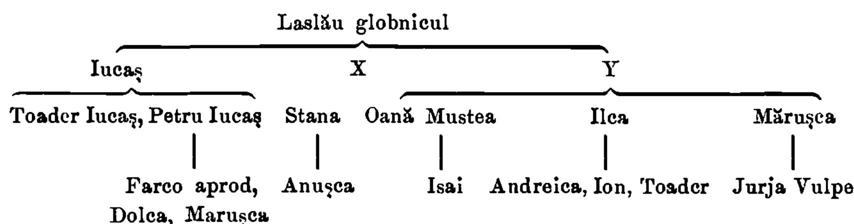
1) In orig. прѣоущоурѣтωм.

в. п. Чорторωвского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Єремїѧ постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра оусих болар наших молдавских, и великих и малих. А по нашим животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли молдавскои, ωт дѣтеи наших или ωт нашего родоу, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тот бы им не пороушил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы им оутвръдил и оукрѣпил, заноуже есми им дали и потвръдили за их правѹю слоужбѹ, и за що ест им правая ωтнина. А на болшоую крѣпост и [потвръ]жденїе томоу всемоу вышеписанномоу, келѣли есми нашемѹ вѣрномоу жоупаноу Тъоутоулѹ логофетоу писати и нашоу печат привѣсити к семоу листоу нашемоу. Писал Алеѯа оу Васлоуи, в лѣтω ҂зг, мѣсѧца ген. кв҃.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 12/XL, cu o traducere din 1830 dela şcoala din Sf. Sava. — O traducere greşită s'a publicat în Uricariul, vol. XXII, p. 393-396; o alta şi mai greşită în vol. XXV, p. 17-18: aceasta are data „7003, Aprilie 24" şi e făcută de Evloghie dascălul la 1762. Un rezumat necomplet şi cu multe greşeli la numele proprii şi la terminii de rudenie se găseşte la Gh. Ghibănescu, Din domnia lui Ştefan cel Mare, p. 54-55, No. XV: Iocaş în loc de Iucaş, Olca în loc de Dolca, Vilchina în loc de Ilca, Mohorăştii în loc de Mohorîţii, Pojorăştii în loc de Pojerîta sau Pojorîta, Dobrotvar în loc de Dobrotvor, rudenie (seminţie, neam) în loc de văr, vară, ş. a. m. d. Inţelesul documentului reiese de acì cu totul confuz. Cf. Surete şi izvoade, I, p. 226-228. Modelul acestei traduceri, ca şi a celei din Uricariul XXII, este o „tălmăcire de pe sârbie" autentificată, după cererea vornicului Petrachi Roset, la 6 Aprilie 1840 de „Divanul Apelativ a Ţării de Jos", cu o încheere caracteristică pentru erudiţiunea românească de la jumătatea secolului trecut. O reproduc acì în întregime: „Divanul Apelativ a Ţării de Gios. Dumnialui vornicul Petrachi Rosit, faţă aducând în presudstfia divanului origbinalul *ispisoc*, s'au văzut că este în *dialectul sârbesc*, pe pergament, fără să fie *ras* undeva, adiverit că s'au scris de un *Alexa pisar;* are şi legătură de matasă, iar pecete spânzurată de acè legătură nu, precum nici iscălitura domnească, sau a altui cuiva, iarăş în *ispisoc* nu este trecută. Iar copia aceasta fiind întocmai după acel ispisoc, apoi după cerire, ce şi prin jalobă au făcut dumnialui vornicul Rosit, se încredinţează cu iscăliturile cuviincioase şi punerea peceţii divanului". Isc. Iacovachi Veisa, spatariu; director: stolnicul Burada; şeful secţiei: Zagură stolnic. Traducerea astfel autentificată erà făcută de „jignicerul"

Neculai Ieni (în Uricariul, XXII, p. 395, „Tacu“). Greşala de căpetenie a ei, din punctul de vedere al raporturilor de înrudire între persoanele amintite într'însa, este că *verii* (племенници) sunt numiţi *nepoţi*, deşi o cetire mai atentă a documentului ar fi învederat îndată această nepotrivire de rudenie între coproprietari. Celelalte greşeli sunt: 25 în loc de 22 Ianuarie; „Pietrile Cracovii“ în loc de „Piatra Cracăului“; Dima în loc de Duma; polcov(nicul) în loc de postelnicul (Eremia); „pentru că aşa este dreptul adevăr“ în loc de „pentru că este dreapta lor ocină“, ş. a. Cf. Dosarul Trib. Iaşi, Secţia III, No. 49, Tr. 1765, f. 207-208, în Arhiva Statului din Iaşi. Un alt rezumat se găseşte în Condica de Anaforale No. 39, f. 51, din aceeaş arhivă, cu data „7003, Ghenarie 22“; documentul a fost prezentat Tribunalului de răzeşii din neamul Vlădicesc, ţin. Tecuciu, la 1841. In sfârşit, o tălmăcire pe o foae ruptă dintr'o condică se află la Academia Română între documentele cumpărate dela anticarul Şaraga la 1907.

Genealogia urmaşilor lui Laslău globnicul se prezintă în chipul următor:

Din satele stăpânite de ei, două erau în judeţul Neamţ: Şerbeştii din pl. Piatra şi Laslăoanii, astăzi dispăruţi, probabil aproape de Şerbeşti, pe părâul Cracău (cf. „Lăslăoanii pe Cracău“ într'un document dela 9 Ian. 1519 la Arhivele Statului din Bucureşti, — e vorba în el tot despre urmaşii lui Laslău globnicul); celelalte erau toate pe Dobrotvor şi Zeletin (pl. Zeletin din jud. Tecuciu), aproape unele de altele. Mohorîţii (cf. „Mohorîţii pe părâul Dobrotvorului la ţin. Tecuciului“, în Uricariul, X, p. 234, an. 1758), Plăcintenii (Plăcinţenii), Oprişeştii, Cârna şi Răchitişul (Răchitoasa) există şi astăzi: Plăcinţenii sunt un cătun al com. Giurgiana (sau Giurgioana, cum e scrisă în harta căilor de comunicaţie a judeţului Tecuciu), Oprişeştii un cătun al comunei Burdusaci, Cârna un cătun al comunei Răchitoasa. Petreştii pe Zeletin şi Drăgoeştii pe Dobrotvor, un părăiaş ce se varsă în Zeletin, au dispărut. Asupra Drăgoeştilor, documentul dela 25 Aprilie 1481, vol. I, No. CXL, ne spune că erau la gura Dobrotvorului; cf. aceeaş determinare într'un document dela 21 Dech. 1452 pentru boierul Oană Cândescul (orig. în Arhivele Statului din Bucureşti); în documentul acesta se pomenesc şi Petreştii pe Zeletin.

XXXII

25 Ianuarie 1495.

Ştefan confirmă lui Oană Petrescul şi fratelui său Stan o jumătate din satul Cocoşeri pe Stemnic, „unde au fost Oancea“, cumpărată dela Iliaş, nepotul lui Ianuş Negrescul, cu 60 de zloţi tătăreşti.

Arhiva Statului din Iaşi, Condica de Anaforale No. 18, f. 48, cu data 7003. Documentul a fost prezentat într'un proces de razăşii de Chetreşti, ţin. Vaslui (nu al Tutovei), la an. 1838. Chetreştii sunt Petreştii de azi din jud. Vaslui, pl. Fundurile-Stemnic, lângă pârâul cu aceeaş numire, nu departe de târgul Vaslui. Numele nou Petreşti, dela Oană Petrescul, a înlocuit pe cel vechiu de Cocoşeri; cf. cu acesta satul Cocoşari din jud. Râmnicul Sărat. — In rezumatul Condicei de Anaforale am schimbat pe Anuş în Ianuş (în orig. va fi fost Ꙗнъшь). Cf. vol. I, No. CLXV.

XXXIII

Bârlad, c. Ianuarie 1495.

Ştefan, ascultând rugămintea şoltuzilor, pârgarilor şi târgoveţilor din Bârlad, precum şi a săracilor din satele şi seliştele ce se ţineau de acest târg, pune să se cerceteze din nou hotarele lui şi le fixează descriindu-le cu deamănuntul. Cumpără apoi, cu 100 de zloţi tătăreşti, dela Anuşca şi Muşa, fetele lui Mihăilă Tudor, nepoatele lui Petru Tudor, şi dela copiii lui Jurja, Ivanco şi Coste Danovici, fraţii Anuşcăi şi Muşei, nepoţii lui Petru Tudor, seliştea Ivancea dela Tătarca, pe care acesta o avuse dela Alexandru cel Bun, şi o alipeşte şi pe ea la hotarul târgului. In sfârşit, reînoeşte şoltuzilor, pârgarilor şi tuturor locuitorilor din Bârlad vechiul privilegiu de a nu plătì vama cea mică în târgul lor, afară de cazul când vor aduce peşte cu carul: atunci vor da dela o maje sau dela o căruţă un peşte.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господарь земли молдавской, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто на нем оузрит или [єго] чтѹчи оуслышит, оже тоти истиннїи шол-

тѹзове и паргарове и ѹси наши мешчане ѡт мѣста ѡт Бръладѹ, и пак ѹси ѹбогїи люді ѡт ѹсих сель що к томѹ мѣстѹ прислѹхают [и що] по хотар осажени соут, прїидоша прѧд нами и прѣд ѹсими нашими молдавскими болѧре и ѹпросили себѣ ѡт нас, како абихмо им досмотрили старїи их хотар, коуда из вѣка при[слѹ]хало к томѹ мѣстѹ тръгѹ Бръладѹ. Ино мы есмо им досмотрили и познаменали кѹда [б]ило и прислѹхало издавна: почънши ис верха ѡт берегь Бръладa ѡт еднѹ вербѹ и ѡт могилѹ к[оп]анѹ та черес рωвню на великы дил на могилѹ копанѹ, ѡт това черес поле на могилѹ копанѹ, та ѡпѧт [черес] поле на дрѹгѹ могилѹ копанѹ; ѡт това на краи дѹбрoви на два дѹби близчата и знаменани, ѡт това ѹсе дѹбровою ѡт дѹба до дѹба, що соут знаменани, до краи бѹковини, п[о вр]ъх дѣла противѹ Анпенещи; ѡт това по връх дѣла долѹ ѹсе Лаховою бѹкоувин[о]ю, по ѡбчинѹ, до дороги що переходит ѡт долгого полѣ до Трестїѧна, та черес тотѹ дорог[ѹ на ръс]пънтїи, та пак дорогою що идет межи Бръдещи и межи Лїещи, долѹ до краи лѣса ѹ дѹбровѹ, где ест ꙗма копана; та ѡпѧт черес дѹбровѹ и черес дорогѹ що идет ѡт Бръдещи до Лїещ[и, на е]дин дѹбь знаменань, ѡт това ѹсе дѹбровою та поиниже Шѹшнещи на поле на едни доуб що ест сам; ѡт това право черес поле на могилѹ копанѹ що ест выше Чехани, ѡт тока право [н]а .... на[1]) могилѹ копанѹ, та ѹ Жеравець, та старою маткою Жерав[ца д]олѹ поиниже ѡт Хрънещи, до где ѹпадает Жеравец ѹ Бръладѹ, та право черес Бръладѹ на могилѹ копанѹ що ест на берег Бръладa, ѡт това право черес рωвню и черес поут на могилоу копанѹ, ѡт това право на дил ѹ черленѹю дѹбровѹ на едни доубь знаменан, та черес черленѹю дѹбровѹ право на рѹпт[ѹрѹ], та на берегь Тѹтовѣ на могилѹ копанѹ, поиниже Рошкаи, ѡт това ѹсе по маткѹ Тѹтова водою горѣ до ѹстїе потока Крънга, на могилѹ копанѹ, ѡт това черес поле на дил и[а черлено]и дѹброви на едни доубь знаменан, ѡт това горѣ дѹбровою, та на конець рѣдѣ и на конец нивам Перїꙗном, на два дѹби близчата и знаменани, та по краи лѣсωм та на връх пот[оком П]ерїꙗнωм на едни доубь знаменан, ѡт това черес Сѹхїи поток на дил на два дѹби знаменани, ѡт това черес Секшоаръ на едни дѹбь знаменан, ѡт това право на Смила, та черес Смила на [е]днѹ крънницѹ що ест межи Портар(и) и межи Дрѹжещи, и на могилѹ копанѹ, та черес черѣте на дил на

---

[1]) Lipsesc înainte de на două sau trei cuvinte din original.

могилѫ копанѫ, ѡт това черес поле на могилѫ копанѫ, ѡт това право черес поле и черес дорогѫ и черес рокню и черес Брълад на вербѫ на берег Бръладa, ѡт где есмо пръво почали. То ест вес хотар тръгѫ Бръладѫ и оусим селам и селищем що прислѫхают къ тръгѫ Бръладѫ. И пак ѫ том прїидоше прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскими боӕре Аннoушка и сестра [1]) еи Мѫша, дочки Михълъ Тѫдора, сына Петра Тѫдора, и братаничеве их Иванко и сестри его Ѡлюшка и Дръгълинъ, сынове Жоуржини, и племеники их Исаико и брат его Ѳилїѡн и сест[р]и их Нѣ[г]ша и Дръгълинъ, сынове Иванкови, и тиж племеник их Кръстѣ и сестри его Подолѧнка и Ѳтана и Настѣ и Нѣгша, сынове Кости Дановича, оуси ѫнѫкове Петра Тѫдора, по их доброи воли, никим непонѫжени ани присиловани, и продали свою правѫю ѡтнинѫ ѡт своего праваго оурика, ѡт оурика дѣда их Петра Тѫдора, и ис привилїе що имал ѡн ѡт дѣда нашего ѡт Алеѯандра воеводи, едно селище на Тѫтовѣ на имѣ Иканча ѡт Татарки, що ест тое селище оу вънѣтръже осажено, выше писанного хотара, та продали тое селище самомѫ господствѫ мы за р҃ злат татарских. И заплатих господство мы оуси тоти р҃ злат татарских оу рѫкы въсѧм елико их выше пишем, прѣд въсѣми нашими молдавскими боӕре. И заплатише оусе исполна, а господство мы поверноух и тое селище да прислѫхает к нашемѫ тръгѫ Бръладѫ. А хотар тои селищи да ест по старомѫ хотарѫ, кѫда из вѣка оживали. И тиж пак оу том промыслили есмо та смо пожаловали шолтѫзове и паргаре и оуси оубогїи людї ѡт наш тръг ѡт Брълад, та смо потвръдили им старїи закѡн, како ни един чловѣкь ѡт которих живѫт оу Брълад ѡни абы не платили малое мыто тамо ѫ Бръладѣ, ни ѡт единои тръгѡвли; развѣ которїи боудѫт возити рибѫ, ѡн абы давал ѡт еднѫ мажѫ еднѫ рибѫ, а ѡт един возик такѡж еднѫ рибѫ, дрѫго нищо. А на то ест вѣра нашего господства вышеписанного мы Ѳтефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боӕр наших: в. п. Дѫма паркалаба, в. [п. Бол]дора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѫла, в. п. Мѫшата, в. п. Тоадера паркалаба хо[тинского] . . . . . [2]).

Pecetea s'a pierdut, odată cu partea de jos a pergamentului,

[1]) In orig. greşit сй.и.
[2]) Restul e rupt.

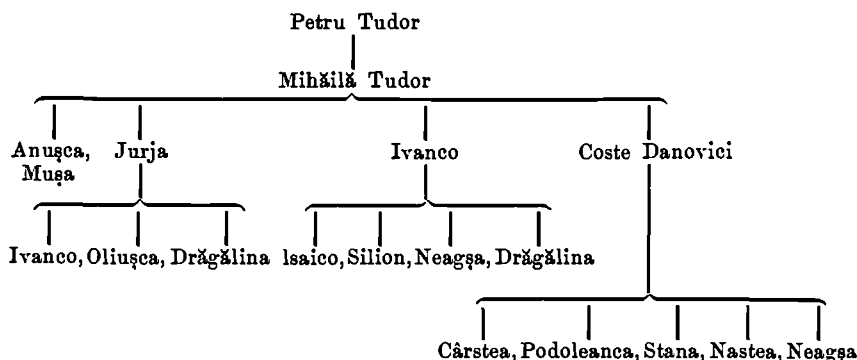
căzută din pricina rosăturii dela îndoitură. — Orig. se află până la 1905 în arhiva foastei case a obştii Bârladului; astăzi se păstrează la Academia Română, împreună cu celelalte acte ale obştii.

Cu ajutorul celor şase nume păstrate din lista boierilor martori (Duma pârcalabul, Boldur vornicul, Hârman, Şteful, Muşat şi Toader pârcalabul de Hotin) data documentului se poate pune cu multă probabilitate în anul 1495. Din acest an avem câteva documente date de Ştefan în Vaslui între 10 şi 22 Ianuarie şi unul dat în Iaşi la 4 Fevruarie. Se poate deci ca pe la sfârşitul lui Ianuarie 1495 Ştefan să fi plecat din Vaslui la Iaşi, după ce pe la începutul aceleiaşi luni, sau pe la sfârşitul lui Dechemvrie 1494, va fi petrecut câteva zile la Bârlad, unde a dat documentul care interesà aşà de mult pe locuitorii acestui oraş. Exordiul documentului nu lasă nici o îndoeală asupra acestui fapt: el arată că documentul a fost dat în Bârlad.

Inainte de a fi publicat traducerea acestui document în „Convorbiri Literare“, an. XLI (1907), p. 46-52, el erà cunoscut din alte două traduceri, una la d-l Gh. Ghibănescu, Din domnia lui Ştefan cel Mare (1904), p. 59-61, alta la d-l N. Iorga, Studii şi documente, VII (1904), p. 206-208, amândouă necomplete şi greşite, ca multe din traducerile secolului al XVIII-lea. Reproduc mai jos traducerea mea diu Convorbiri, cu câteva schimbări, între care merită să fie relevată numai aceea a cuvintelor „ѧаховою бѹкоѵвиною“, pe care le traduc acum „prin bucovina (făgetul) Leahului“, explicând pe ѧахов, în loc de ѧѩхов, ca adj. posesiv din numele propriu *Leahul*, *Leahu;* cf. maloros. Лях Leah, Polon; Ляхová, Ляхвá, Ляшня́ Leşi. Că numele acesta erà întrebuinţat în Moldova, ne-o dovedeşte No. XXX din acest volum.

Iınportauţa acestui document pentru studiul organizaţiei municipale în Moldova am arătat-o în articolul din Convorbiri. Adaog la cele spuse acolo, că hotarul târgului aveà următoarea întindere: el plecà din ualul stâng al Bârladului, cam 2 klm. mai sus de târg, treceà pe la Dealu Mare şi dumbrava Leahului, care nu mai există astăzi, spre părâul Trestiana, deacì la Brădeşti şi până la dealul şi părâul Şuşneştilor, care se varsă în Jeravăţ în faţa Bălăbăneştilor, apoi o luà pe Jeravăţ în sus până la vărsătura lui în Bârlad, deaci mergea drept la Tutova, din sus de Iveşti, apoi pe Tutova în sus până la gura părâului Crângului, de unde se ridicà până în hotarul Perienilor, al Roşcanilor (Valea Roşcanilor) şi al Drujeştilor, şi apoi se scoborà pe Simila în jos până la vărsătura ei în Bârlad. Hotarul târgului se mărginià deci cu Zorlenii, Fruntişenii, Brădeştii, Docanii, Iveştii şi Perienii de astăzi şi aveà un diametru ce varià dela 10 până la 18 klm. Erà ceva mai mic decât hotarul Vasluiului (v. doc. din 15 Oct. 1491 în vol. I), dar totuşi foarte întins. Diametrul lui erà de două ori şi în unele părţi de trei ori mai mare decât diametrul actual al Bucureştilor; cf. harta statului major, planşele Bârlad, Podu Turcului şi Drăguşeui.

Interesante sunt notiţele ce ne dă documentul acesta asupra descendenţilor lui Petru Tudor, între cari erà şi Coste Danovici, cunoscutul boier al lui Ştefan cel Mare. Iată geuealogia acestui neam până la 1495, aşà cum reiese din documentul nostru:

„Din mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră tuturor celor ce se vor uità la dânsa sau o vor auzì cetindu-se, că aceşti adevăraţi şoltuzi şi pârgari şi toţi târgoveţii noştri din târgul Bârladului, aşişderea şi toţi oamenii săraci din toate satele ce se ţin de acel târg şi sunt aşezaţi pe hotarul lui, au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri moldoveneşti şi ne-au rugat să le cercetăm hotarul lor cel vechiu, care de veacuri s'a ţinut de acel târg al Bârladului. Deci noi li l-am cercetat şi l-am însemnat pe unde a fost şi cât s'a ţinut de ei din vechime: începând din sus, din malul Bârladului, dela o salce şi dela o movilă săpată peste şe la Dealul cel Mare, la movila săpată; deacolo peste câmp la movila săpată şi iarăşi peste câmp la altă movilă săpată; deacolo la marginea dumbrăvii, la doi stejari îngemănaţi şi însemnaţi, deacolo tot prin dumbravă, din stejar în stejar, câţi sunt însemnaţi, până în marginea făgetului, în vârful dealului din faţa Lipeneştilor [1]); deacolo din vârful dealului în jos tot prin dumbrava Leahului, pe opcină, până la drumul ce trece dela câmpul lung la Trestiana, apoi pe acest drum la răspântie; apoi iarăşi pe drumul ce merge între Brădeşti şi între Lieşti, în jos până la marginea pădurei lângă dumbravă, unde este o groapă săpată, şi-apoi iarăş peste dumbravă şi peste drumul ce merge dela Brădeşti la Lieşti [2]), până la un stejar însemnat; deacolo tot pe lâugă dumbravă şi mai

---

[1]) Satul acesta nu mai există astăzi; el se trăgeà dela un Lipan, de unde Lipăneşti, apoi Lipeneşti.

[2]) E vorba de satul Lieşti din jud. Tecuciu, lângă Pereschiv, al cărui hotar mergeà probabil până la Criveşti; drumul treceà prin Odaea-Bursucani.

jos de Şuşneşti[1]) spre câmp până la un stejar ce este singur; deacolo drept peste câmp la movila săpată ce se află mai sus de Cehani[2]); deacolo drept la . . . ., la o movilă săpată şi la Jeravăţ, şi pe matca cea veche a Jeravăţului la vale din jos de Hrăneşti[3]), până unde se varsă Jeravăţul în Bârlad; apoi drept peste Bârlad la movila săpată ce este pe malul Bârladului; deacolo drept peste şes şi peste drum la movila săpată; deacolo drept spre deal la dumbrava roşie la un stejar însemnat şi peste dumbrava roşie drept la ruptură şi la malul Tutovei la movila săpată, din jos de Roşcani[4]); deacolo tot pe matca Tutovei, pe apă în sus, până la gura pârâului Crângului la movila săpată; deacolo peste câmp la deal până la dumbrava roşie la un stejar însemnat, deacolo pe dumbravă în sus până la capătul rădiului şi până la capătul ţarinilor Periianilor la doi stejari îngemănaţi şi însemnaţi; apoi pe sub marginea pădurei şi pe vârful (dealului) Periianilor la un stejar însemnat; deacolo prin Valea Seacă la deal la doi stejari însemnaţi; deacolo prin Secşoară[5]) la un stejar însemnat; deacolo drept la Smila[6]) şi peste Smila la o fântână ce se află între Portari[7]) şi între Drujeşti, şi la o movilă săpată; apoi peste ciritei la deal la movila săpată; deacolo peste câmp la movila săpată; deacolo drept peste câmp şi peste drum şi peste şes şi peste Bârlad la salcea din malul Bârladului, de unde am început întâiu. Acesta este tot hotarul târgului Bârladului şi al tuturor satelor şi seliştelor ce se află sub ascultarea târgului Bârladului. — Şi într'aceea au mai venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri moldoveneşti Anuşca şi sora ei Muşa, fetele lui Mihăilă Tudor, fiul lui Petru Tudor, şi nepoţii lor de frate Ivanco cu surorile sale Oliuşca şi Drăgălina, copiii lui Jurja, şi verii lor Isaico cu fratele său Silion şi cu surorile sale Neagşa şi Drăgălina, copiii lui Ivanco, asişderea şi vărul lor Cârstea cu surorile sale Podoleanca şi Stana şi Nastea şi Neagşa, copiii lui Coste Danovici, toţi nepoţi lui Petru Tudor, de bună voea lor, de nimenea siliţi nici asupriţi, şi şi-au vândut dreapta lor ocină din dreptul lor uric, din uricul moşului lor Petru Tudor şi din pri-

[1]) Satul a dispărut, a rămas însă numele la un părău şi la un deal. La 1840 răzăşii de Şuşneşti purtau un proces de hotare la tribunalul din Iaşi şi arătau un document dela 29 Ian. 1434 (Condica No. 31, f. 108, din Arhiva Statului din Iaşi).

[2]) Dispărut.

[3]) Dispărut.

[4]) In partea aceasta nu mai există satul Roşcani; Roşcanii de lângă Perieni, dispăruţi ca sat, au trebuit să aparţină însă aceluiaş neam (Roşca).

[5]) Un afluent al Văii Seci, al cărui nume nu ştiu dacă se mai păstrează; pe hartă nu e însemnat.

[6]) Azi Simila, în popor Sâmila.

[7]) Cf. Portarii (-de Mijloc,-de Jos,-Fundătura) de lângă Vaslui — erau probabil oamenii ce păziau porţile târgului—şi Portăreştii, sat în hotar cu târgul Bârladului la 1641 (Ghibănescu, Surete şi izvoade, III, p. 236).

vilia ce au avut acela dela moşul nostru, dela Alexandru Voevod, o selişte pe Tutova, anume Ivancea[1]) dela Tătarca, care selişte e aşezată afară de hotarul târgului mai sus scris, şi au vândut acea selişte însăş domniei mele pentru 100 de zloţi tătăreşti. Şi am plătit domnia mea toţi aceşti 100 de zloţi tătăreşti în mânile tuturor celor ce-i scriem mai sus, înaintea tuturor boierilor noştri moldoveneşti. Şi după ce am plătit tot deplin, domnia mea am dat şi acea selişte, ca să se ţie de târgul nostru al Bârladului. Iar hotarul acelei selişti să fie după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au apucat.—Şi într'aceea ne-am mai gândit şi am miluit pe şoltuzii şi pârgarii şi pe toţi oamenii săraci din târgul nostru al Bârladului şi le-am întărit obiceiul lor cel vechiu, ca nici unul din oamenii ce trăesc în Bârlad să nu plătească vama cea mică acolo la Bârlad, dela nici o marfă, afară de cei ce vor aduce peşte: aceştia vor aveà să dea dela o maje un peşte şi dela o căruţă tot un peşte, altceva nimic. Şi spre aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrisului Ştefan Voevod, şi credinţa prea iubiţilor fii ai domniei noastre Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa boierilor noştri: credinţa dumnialui Duma pârcălabului, cr. d. Boldur vornicului, cr. d. Hârman, cr. d. Şteful, cr. d. Muşat, cr. d. Toader pârcalabului de Hotin . . . . . ".

XXXIV

Iaşi, 4 Fevruarie 1495.

Ştefan confirmă lui Toma Salce, fiul lui Ivaşco Tricolescul, satul „La Salce pe Ialan, între Ioanăş Tricolescul şi Găjoae", cumpărat dela Ion Buzea şi soru-sa Drăgălina, nepoţii popii Scolofendie, şi dela un alt Ion, fiul lui Vasilie, nepotul popii Dragomir, cu 70 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменитѡ чиним ис сим листѡм нашим въсѧм кто нан ѹзрит или чтѹчи его ѹслишит, ѡже прїидоша прѧд нами и прѧд ѹсими нашимы мѡлдавскими боıаре, великимы и малими, слѹга наш Иѡн Бѹѕѣ и сестра его Дръгълинъ, оунѹкове попа Сколофендїѧ, и дрѹгїи Иѡн, сынь Василиевь, ѹнѹкь попа Драгомира, по

[1]) Probabil pe locul unde sunt astăzi puţurile lui Ivanciu, spre Tutova, din jos de Perieni şi Drujeşti (vezi harta statului major, planşa Bârlad); cel de sub Perieni e pe valea Lica. O vale Tătarca nu e consemnată pe hartă.

их доброи воли, никим непонѹжени ани присилованы, и продали свою правѹю штинѹ шт своего праваго ѹрика, едно село на Жланѣ на имѣ ѹ Салче, межи Іwанышь Триколескѹл и межи Гъжоане[1]), та продали слоѹѕѣ нашемѹ Томи Салче, сыноу Ивашка Триколескѹлѹ, за б злат татарских. И ѹставше слѹга наш Тома Салче та заплатил ѹси тоти вишеписаніи пинѣзи б злат татарскых ѹ рѹки слѹѕѣ нашемѹ Іwи Бѹзъ и сестри его Дръгълини, ѹнѹком попа Сколофендіа, и пак дрѹгіи Іwи, сынь Василиев, ѹнѹк попа Драгомира, прѧд нами и прѧд нашими боꙗре. Ино мы видѣвше их добрѹю волю и тwкмеж и полнѹю заплатѹ, а мы такождере и шт нас есмы дали и потвърдили слѹѕѣ нашемѹ Томи Салче, сынѹ Ивашка Триколескѹла, тое прѧдреченое селw на Жланѣ на имѣ ѹ Салче, межи Иwаньш[2]) Триколескѹл и межи Гъжоане, да ест емѹ шт нас ѹрик и съ въсем доходом, емѹ и дѣтем его и ѹнѹчатwм его и прѣѹнѹчатом его и праџѹрѣтом его и въсемѹ родоу его, кто сѣ емѹ изберет наиближніи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар томѹ вишеписанномѹ селѹ да ест съ въсѣми своими старими хотари, кѹда из вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сынwв господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗр нашиx: в. п. Дѹма пръкалаба, в. п. Болдѹра дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Мѹшата, в. п. Тоадера пръкалаба хотинского, в. п. Микотъ немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъѹ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѹсих боꙗр наших молдавскых, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бѹдет господарь нашеи земли, шт дѣтеи наших или шт нашего родѹ, или пак боуд кого богь изберет господарь бити нашеи земли мwлдавскои, тот би емѹ не порѹшил нашего дааніа и потвръжденіа, али би емѹ оутвръдил и ѹкрѣпил, заиѹже есмо емѹ дали и потвърдили за его правѹю и вѣрнѹю слѹжбѹ, и за що wи соби кѹпил за свои правіи и ч(и)стіи пинѣзи. А на болшѹю крѣпост [и] потвържденіе томоу въсемѹ вишеписаномѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ паиѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Писал Мътеи ѹ Жсwх, в лѣто ѕзг, мѣсѧца фев. д.

[1]) *Găjoane* = *Găjoae* e femeia unui *Gaja*.
[2]) Mai sus Іwанышь, rom. Ioanăş şi Ioanâş, ung. *János*.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 137/LII. — Publicat în Uricariul, XVIII, p. 71 şi urm., cu unele greşeli la numele proprii, şi în Arhiva societăţii ştiinţifice şi literare din Iaşi, II, p. 124-127, de Gh. Ghibănescu. — Satul „La Salce“ sau Salcea se află probabil în acelaş hotar cu Buzeştii de lângă Huşi, între Ivăneşti şi Urlaţi sau Grumezoaia. Pentru Tricolescul, vezi scrisoarea vornicului Tricolici publicată de mine în broşura Documente moldoveneşti în arhivul Braşovului, Bucureşti 1905, p. 57-58, şi reprodusă în partea a doua a acestui volum.

XXXV

Iaşi, 5 Fevruarie 1495.

Ştefan confirmă pisarului său Toader satele Rizina pe Nistru, „la gura Rizinei, unde a fost Alexa vatamanul“, şi Sinaşeuţii tot pe Nistru, cumpărate cel dintâi cu 70, al doilea cu 80 de zloţi tătăreşti dela nişte veri ai lui, şi anume: Rizina dela Done, fata Nastei, nepoata Marei, strănepoata lui Negrea, iar Sinaşeuţii dela Fedca, Marina şi Ghinda, fetele Mălinei, dela Tudora, fata lui Sima Rugiră, şi dela nepoţii ei de soră Saula, Ivan şi Nistor, toţi strănepoţi lui Negrea. Aceşti din urmă predau lui Toader privilegiul ce-l căpătaseră dela Ştefan pentru Sinaşeuţi, când şi-au împărţit satele rămase dela strămoşul lor.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим всѧм кто на нь възрит или чтоучи его оуслишит, ѡже прїиде прѧд нами и прѧд оусими нашимы молдавскимы боѧре, великими и малими, Доне, дочка Настина, оуноучка Марина, по своеи доброи воли, никимъ непонѫжена ани присилована, и продала свою правоую ѡтинноу, ѡт своегож праваго ѫрика, едно село на Днистрѣ, на оустїе Ризинѣ, на имѣ село Ризина, где бил Алеѯа ватамань, що сѣ приходило тое село ѫ еи част ѡт ѡтинны прѣдѣда еи[1]) пана Негри, та продала тое село своемоужь племенникѫ, слѫѕѣ нашемоу вѣрномоу паноу Тоадероу, писареви нашемоу вѣрномоу, за ō[2]) злат татарских. На

[1]) La Murzakiewicz его.

[2]) La Murz. ѡ, în original probabil un о mai lat ca cel obişnuit, căci ѡ=800 e un preţ imposibil pentru un sat mic dela Nistru, cum trebue să fi fost Rizina. Cf. şi mai jos acelaş semn.

томъ[1]) також прїидоша прѫд нами и прѫд оусими нашимы молдавскими бояре Федка и сестри еи Мърина и Гинда, дочки Мълинины, и племеница их Тоудора, дочка Сима Роужиръ, и сестричичи еи Саоула и Иван и Нистор, оуси оунѹкове Сима Роужиръ, також по их доброи воли, никимъ непонѹжени ани присиловани, и продали свою правоую wтнинѹ, також wт своего правaго оурика, едино село на Днистрѫ, на имѣ село Синашевци, що сѣ пак оу их част приходило тое село wт wтнинь прѣдѣда их пана Негри, коли соби прѫд нас же розделили, та продали тое село також своемѹ племеникоу, слоусѣ[2]) нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тоадерѹ, писареви нашемѹ, за п̃ злат татарских. И оуставше слоуга наш вѣрнїи Тоадер писар та заплатил оуси тоти вишеписаннїи пинѣзи о̃ злат татарских оу роуки Дони, дочка Настина, оунѹка Марина, а пак п̃ злат оу роуки Федки и сестрам еи Мърини и Гинда, дочкамъ Мълинини, и племеницы их Тоудори, дочка Сима Рѹжиръ, и сестричичемь еи Савла и Иванѹ и Нисторѹ, оуноуковом Сима Рѹжиръ, прѫд нами и прѫд оусимы нашимы молдавскимы бояре. А пак Федка и сестри еи Мърина и Гинда, дочкы[3]) Мълинины, и племеница их Тоудора, дочка Сима Рѹжиръ, и сестричичи еи Саоула и Ивань и Нистор, оуси ѹнѹкове Сима Рѹжиръ, привилїе що имали wни wт нас же на тое село, коли соби роздѣлили, wни такоже еи дали оу роуки слоусѣ нашемоу вѣрномоу панѹ Тоадерѹ, писареви нашемѹ. Ино мы видѣвше ихъ доброую волю и токмеж и полнѹю заплатѹ, а мы такождере и wт нас есмы дали и потвръдили слѹсѣ нашемоу вѣрномоу панѹ Тоадерѹ, писареви нашемѹ, тоты прѫдреченїи села на Днистрѣ, на оустїе Ризинѣ, на име село Ризина, где бил Алеѯа ватамань, и село Синашевцїи тыж на Днистрѫж, како да соуть емоу и wт нас оурикь и съ въсѣм доходом, емоу и дѣтем его и братїамь его и оунѹчатом его и праоунѹчатом его и пращоурѣтом его и въсемоу родоу его, кто сѣ емоу изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотар тым двомь вишеписаным селамь да ест им съ въсѣми своими старими хотари, кѹда из[4]) вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленых сынов господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра бояръ

---

[1]) In orig. trebue să fie въ томъ.
[2]) La Murz. слоусѣ, şi aci şi în locurile de mai jos.
[3]) Murz. дочка.
[4]) Murz. и из.

нашиχ: в. п. Дѹма прѣкалаба, в. п. Болдѹра дворника, в. п. Хрѣмана, в. п. Щефоула, в. п. Моушата, в. п. Тоадера прѣкалаба хотинскаго, в. п. Микотѣ прѣкалаба немецкаго, в. п. Андренка Чорторовскаго, в. п. Шандра прѣкалаба новоградскаго, в. п. Клѣнѣоу[1]) спатарѣ, в. п. Исака вистерника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Іѡна Фроунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра оусиχ боıарѣ нашиχѣ молдавскыχ, великиχ и малиχ. А по нашем животѣ, кто бѹдетѣ господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи нашиχ или ѡт нашего родѹ, или пак боуд кого богь изберет господарь бити нашеи[2]) земли молдавскои, тот би емоу не порѹшил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы[3]) емоу ѹтврѣдил и оукрѣпил, заноуже[4]) есми емоу дали и потвърдили[5]) за его правою и вѣрною слѹжбоу[6]), и за [що ѡн] соби коупил[7]) за свои правїи и честїи[8]) пинѣзи. А [на болш]ѹю крѣпост и потврѣженїе[5]) томоу вѣсемоу вишеписаномѹ, велѣли есмы нашемоу вѣрномѹ панѹ Тѣоутоулови логофетоу писати и нашѹ печат привѣсити к семоу листоу нашемоу. Писал Мѣтеи дїак ѹ Исоχ, въ лѣто ѕзг, мѣсяца феврѹар. е҃ день.

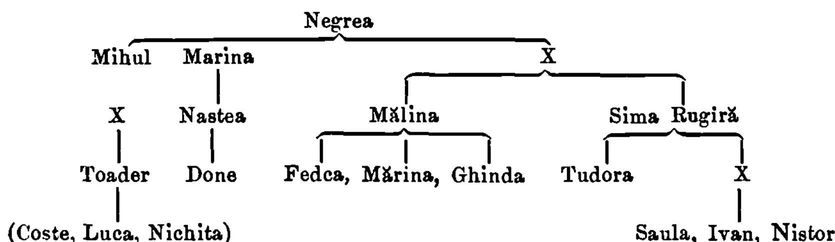
Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † печать іѡ стефань воеводя, гѡсподяр земли мѡлдявскои. — Orig. se aflà odată în Muzeul societăţii istorice şi arheologice din Odessa, de unde l-a editat Murzakiewicz în Memoriile acestei societăţi, Записки одесскаго общества исторіи и древностей россійскихъ, V (1863), p. 838-839; cf. Revista pentru istorie, arheologie şi filologie, vol. VII, p. 236. După informaţiile luate prin d-l P. Maurojeni, consulul nostru de la Odessa, dela presidentul acestei societăţi v. Roop, documentul nu se mai găseşte astăzi în colecţiile Muzeului. Am reprodus deci textul lui Murzakiewicz, care, după obiceiul editorilor ruşi, n'a păstrat ortografia originalului şi a comis şi câteva greşeli de lectură, relevate în note. Afară de aceasta am schimbat pe ь în ъ în toate cazurile unde documentele moldoveneşti au acest din urmă semn. Dacă numele Сима Роужирѣ, care se repetă de câteva ori sub aceeaş formă, e bine cetit, atunci avem într'însul un caz de rotacism şi trebue cetit Sima Rujiră=Rugină; cf. Arjişani=Argi-

---

1) Murz. Клѣьоу.
2) Murz. нашеа.
3) Murz. алиБь.
4) Murz. заноужї.
5) Murz. подт-.
6) Murz. слѹжьбоу.
7) Murz. и за . . . особитѹ коупи, de sigur greşit.
8) Murz. чстиїи.

şani în doc. dela 15 Martie 1495, No. XXXIX, şi Rumârul=Rumânul în doc. dela 13 Martie 1489, No. CXCVIII din vol. I. Cu Rugină cf. Rugineştii, două sate în judeţele Covurlui şi Putna.

Genealogia neamului lui Toader pisarul, scriitorul a o mulţime de documente ale lui Ştefan cel Mare dintre anii 1484-1503, se prezentă, după documentul acesta şi după cel dela 7 Martie 1493 pentru satul Alexeşti din ţinutul Vaslui (No. V), în chipul următor:

Rizina s. Râzina este astăzi un târguşor în Basarabia, în ţin. Orheiului, tocmai pe Nistru, în faţa târguşorului Rybnica, iar Sinaşeuţii sunt un sat în acelaş ţinut, vreo 8-10 klm. spre sud-vest de Rizina şi câţiva kilometri departe de Nistru. Pe harta institutului geografic austriac sunt trecute sub formele Rezeni şi Szineszeucy (Czinimiucy). In catalogul de sate basarabene al d-lui Z. Arbore (Basarabia, p. 725) e trecută numai Râzina, pe harta anexată se află însă şi Sineşauţii. In Dicţionarul Geografic al Basarabiei de acelaş autor, Bucureşti 1904, Râzina e dată sub forma Răzeni, rus. Rezina (p. 176), iar Sinaşeuţii lipsesc.

XXXVI

Suceava, 13 Martie 1495.

Ştefan confirmă lui Cozma, fratelui său Vladul, surorilor sale Neaga şi Stana şi nepoatei sale de frate Pătrana o jumătate din satul Floreşti la Polocini, partea de sus, cumpărată dela Măgdălina, fata lui Petru spătarul, cu 36 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли мwлдавской, знаменито чиним ис сим листwм нашим въсѧм ктw нан ѹзрит или чтѹчи его ѹслышит, wже прїиде прѧд нами и прѧд оусими нашимы мwлдавскыми боꙗре Мъгдълинъ, дwчка Петра спътарѣ, по ен доброи воли, никим непонѹжена ани присилована, и продала свою правоѹю wтнинѹ wт своего праваго ѹрика, поло-

вина село на имѣ половина ѡт Флорещи на Полочине, вышнѣѧ част, та продали слꙋгам нашим Козми и братꙋ его Владоулꙋ и сестрам их Нѣги и Стани и братаничеви их Пътрани за л҃s злат татарскых. И ꙋставше наши слꙋги Кѡзма и брат его Влад и сестра их Нѣга и Стана и б[рат]анича их Пътран(а), та заплатили оуси тоты вишеписанїи пинѣзи л҃s злат татарских ꙋ рꙋки Мъгдълини, дочка Петра спътарѣ, прѧд нами и прѧд нашимы боѩре. Ино мы видѣвше их добрꙋю волю и тѡкмеж и полнꙋю заплатꙋ, а мы такѡждере и ѡт нас есмо дали и потвърдили слꙋгам нашим Козми и братꙋ его Владꙋлꙋ и сестрам их Нѣги и Стани и братаничеви их Пътрани тое прѧдреченое половина село ѡт Флорещи на Полочине, вишнѣѧ част, да ест им ѡт нас ꙋрик и съ въсем доходом, им и дѣтем их равно и ꙋнꙋчатѡм их и прѣꙋнꙋчатѡм их и пращꙋрѣтѡм их и въсемꙋ родꙋ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣки. А хотар тои половини село да ест ѡт ꙋсего хотара половина, и ѡт инших сторон да ест съ въсѣмы своими старими хотари, кꙋда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленных сынѡв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боѩр наших: в. п. Дꙋма пръкалаба, в. п. Болдꙋра двѡрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Мꙋшата, в. п. Т[оа]дера хотинского, в. п. Микотъ немецкого, в. п. Чорторѡвского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистїарника, в. п. Еремїѧ постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ꙋсих боѩр наших молдавскых, великых и малих. А по нашем животѣ, кто бꙋдет господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родꙋ, или пак боуд кого богь изберет господарь бити нашеи земли молдавскои, тѡт би им не порꙋшил нашего даанїѧ и потвържденїѧ, али би им ꙋтвърдил и ꙋкрѣпил, занꙋже есмы им дали и потвърдили, за що ѡни соби кꙋпили за свои правїи пинѣзи. А на болшꙋю крѣпост и потвържденїе томꙋ въсемоу вишеписаномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрнꙋмоу панꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логофетоу писати и нашꙋ печат привѣсити к семоу листꙋ нашемꙋ. Пис(а) Мътїи [1]) дїѩк ꙋ Сѡч(а)вѣ, в лѣто ҂зг, мѣсѧца мартїа г҃i.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, între materialele luate dela răposatul profesor Gr. G. Tocilescu, care în

[1]) Sau Мътеи.

vol. IV al Revistei pentru istorie, arheologie şi filologie a publicat o heliogravură a acestui document, fără partea dela sfârşit. La 1885 el se aflà dar în Muzeul nostru de antichităţi. Din citaţiile răposatului Tocilescu, p. 479, nota 3, şi p. 494 din acelaş volum al Revistei, se vedeà că documentul e din 1495. Lista boierilor corespunde în adevăr anului acestuia. — Floreştii sunt în jud. Tecuciu, pl. Berheciu, lângă Hurueşti, pe părâul Polocin, care în partea Floreştilor se chiamă, după satul aşezat în susul apei, părâul Hurueştilor. Polocin e numit pe harta statului major, planşa Tătăreşti, părăiaşul ce curge la apus de Hurueşti, dela Drăgueşti spre Tătăreşti. Vezi şi Marele Dicţionar Geografic, V, p. 43.

XXXVII

(Suceava), 13 Martie 1495.

Ştefan confirmă lui Cârstea, fratelui său Dobre şi surorilor sale Neaga şi Nastea jumătate din satul Spărieţi la Zăbrăuţ „unde a fost Spărietul", cumpărată dela Şteful şi fraţii acestuia cu 25 de zloţi tătăreşti.

Arhiva Statului din Iaşi, Condica de Anaforale No. 62, f. 39, cu data 7003. Documentul a fost prezentat la 1843 de răzăşii din Diocheţi şi Spărieţi, ţinutul Putnei. Spărieţii sunt astăzi un cătun al Deocheţilor, plasa Zăbrăuţ, numită aşà după părâul Zăbrăuţ (Zebrăuţ). (Frunzescu, p. 453; Marele Dicţionar Geografic, V, p. 455).

XXXVIII

Suceava, 15 Martie 1495.

Ştefan confirmă Măriei, fetii lui Bârsan, nepoţilor şi nepoatelor ei de frate Toma Bănilă, Petrea, Sofiica şi Muşa, copiii lui Bănilă, şi nepoţilor ei de soră Ion, Trif şi Dragoşe, fiii Malei, stăpânirea peste o jumătate din satul Floreşti la Polocini, partea de jos, cumpărată de ei toţi dela Măgdălina, fata lui Petru spătarul, cu 36 de zloţi tătăreşti. Ei vor stăpânì această jumătate de sat în trei părţi: o parte Măria; altă parte nepoţii şi nepoatele ei

Toma Bănilă, Petrea, Sofiica şi Muşa; iar a treia parte nepoţii ei Ion, Trif şi Dragoşe.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним сим листωм нашим въсѣм кто нан възрит или его чтючи оуслишит, ωже прїиде пред нами и пред оусими нашими молдавскими боаре Мъгдълинъ, дочка Петра спътарѣ, по ей доброи воли, никим[1]) непоноужена ани присилована, и продала свою правоую ωтнинѹ ωт ей праваго и питомаго ѹрика, ωт ѹрика ωтца ей Петра спътарѣ, половина село ωт Флорещи на Полочние, нижнѣа част, та продала Мърїи, дочки Бръсанова, и братаничем ей Томи Бънилъ и братѹ его Петри и сестрам их Софїинки и Моуши, сынωм Бъниловωм, и сестричичем ей Іωноу и братїам его Трифоу и Драгоше, сынωм Мълиниωм, за л҃ѕ злат татарских. И оуставше Мърїе, дочка Бръсанова, и съ своим братаничем и сестричичем та заплатили оуси тоти пинѣзи л҃ѕ злат оу рѹки Мъгдълини, дочки Петра спътарѣ, пред нами и пред оусими нашими молдавскими боаре. Ино мы видѣвше межи ними их доброю воли и токмеж и полноую заплатоу, а мы такождере и ωт нас есми дали и потвръдили Мърїи, дочки Бръсана, и бр[атан]ичем ей Томи Бънилъ и братѹ его Петри и сестрам их Софїинки и Моушии, сынωм Бъниловωм, и сестричичем[2]) ей Іωноу и братїам его Трифѹ и [Драго]ше, сынωм Мълинем, тое предреченное половина село ωт Флорещи на Полочиних, нижнѣа част, да ест им ωт нас оурик и съ въсем доходωм; али да ест тое половина село ωт Флорещ на три части: една част ωт тои половини села Мърїи, дочки Бръсана, а дрѹга част ωт тои половини села да ест братаничем ей Томи Бънилъ и братѹ его Петри и сестрам их Софїинки и Моушии, а третѣа част ωт тои половини да ест Іωноу и братїам его Трифѹ и Драгоше, им и дѣтем их и ѹнѹчатωм их и прѣоунѹчатωм их и пращѹрѣтωм их и въсемѹ родѹ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣки. А хотарь тои половини село да ест ωт оусего хотара половина; а ωт иниших сторωни да ест по старомѹ хотарѹ, коуда из вѣка ωживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сынωв господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боарь наших:

[1]) Repetat încă odată în original.
[2]) S'ar puteà ceti şi сестричичим, corectat din -чем.

в. п. Д8ми пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хрьмана, в. п. Щефоула, в. п. М8шата, в. п. Тоадера хотинского, в. п. Микотъ немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъоу спътарѣ, к. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Могила чашника, в. [п. Фр8н]теша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра 8сих боıар наших молдавских, и великих и малих. А по нашим животѣ, кто боуд[ет] господаръ нашеи земли молдавскои, wт дѣтеи наших или wт нашего род8, или пак боудь кого богъ изберет господарем быти нашеи земли, тоть бы им не пор8шил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы им оутвръдил и 8крѣпил, зан8же есми им дали и потвръдили, за що wни соби к8пили за их правїи пинѣзи. А на болш8ю крѣпост и потвръжденїе том8 въсем8 вышеписанном8, велѣли есми нашем8 вѣрном8 ж8пан8 Тъоут8л8 логофетоу писати и наш8 печат привѣсити к сем8 лист8 нашем8. Пис(ал) Алеѯа 8 Сwч(а)вѣ, в лѣтw ҂згı, мѣсяца мр. еı.

Pecetea pierdută. — Orig., fost în colecția lui Grig. G. Tocilescu, acum la Academia Română. — „Floreștii la Polocini“ sunt cei din jud. Tecuciu, pl. Berheciu, la 1872 cătun al com. Condăcheștii Bănesei (Frunzescu, p. 193), apoi al comunei Colonești (Marele Dicționar Geografic, III, p. 394). Cf. No. XXXVI.

XXXIX

Suceava, 15 Martie 1495.

Ștefan confirmă lui Vlașin și nepotului său Ciocan a treia parte din satul Argișani pe Prut, partea de sus, cumpărată cu 160 de zloți tătărești dela Coste Orâș. Acesta predă cumpărătorilor privilegiul ce-l aveà asupra acestei părți de sat dela însuș Ștefan.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли мwлдавскои, знаменитw чиним ис сим листwм нашим въсям кто нан 8зрит или чт8чи его 8слишит, wже прїиде пряд нами и пряд 8сими нашимы мwлдавскыми боıаре сл8га наш Косте Юръшь, по своеи доброи воли, никым непон8жен ани присилован, и продал свою прав8ю wтнин8 wт своего праваго 8рика, третая част wт село wт Аржишан на Пр8тѣ, вишнѣя част, та продал сл8гам на-

шим Влашиноу и непотꙋ его Чоканꙋ за ҂рꙁ злат татарскых. И ꙋставше наши слꙋги Влашинь и непот его Чокан та заплатили ꙋси тоты вишеписанїи пинѣзи ҂рꙁ злат татарскыхь ꙋ рꙋкы слꙋꙃѣ нашемꙋ Косте Ѡръшь, пред нами и пред нашими болѧре. Ино мы видѣвше их добрꙋю волю и тwкмеж и полноую заплатоу, а мы такwждере и wт нас есмо дали и потвърдили слꙋгам нашим Влашинꙋ и непотꙋ его Чоканꙋ тота третаѧ част wт село wт Аржишан на Прꙋтѣ, вишнѣѧ част, да ест им wт нас ꙋрикь и съ въсем доходом, им и дѣтем их и ꙋнꙋчатом их и прѣꙋнꙋчатwм их и праїщꙋрѣтом их и въсемꙋ родꙋ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣки. А хотар тои третои част wт село wт Аржишан, що сꙋт на Прꙋтѣ, вишнои части: почнши из долꙋ wт похребь та прости на дил оу глwд, wт толѣ на врьх дила на един столпь, та на wбочи дила на дорогꙋ на столпь, wт толѣ прости на потокь що сѣ зовет Рихилѣ, на берегь на столпь, против wдиного писка, та горѣ потокwм Рихилем до хотара Сълъжанилwр, а пак wт хотара Сълъжанилор по старомꙋ хотарꙋ, кꙋда из вѣка wживали. А пак привилїе що имал слꙋга наш Косте Ѡръшь wт нас же на тотꙋ третоую част wт село wт Аржишань на Прꙋтѣ, вишнѣѧ част, еще еи дал ꙋ рꙋки слꙋгам нашим Влашинꙋ и непотꙋ его Чоканꙋ, пред нами и пред нашими болѧре. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленых сынwв господства ми Алеѯандра и Бwгдана-Влада, и вѣра болѧр[1]) наших: в. п. Дꙋма пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Мꙋшата, в. п. Тоадера хотинского, в. п. Микотъ немецкого, в. п. Чwртwрwвского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїѧ постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх болѧр наших мwлдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бꙋдет господарь нашеи земли, wт дѣтеи наших или wт нашего родꙋ, или пакь боуд кого богь изберет господарь бити нашеи земли молдавскои, тwт би им не порꙋшил нашего даанїѧ, али би им ꙋтвърдил, занꙋже есмы им дали, за що wни соби кꙋпили за свои правїи п[и]нѣзи. А на болшꙋю крѣпост и потвържденїе томоу въсемꙋ вишеписаномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ

---

[1]) In orig. greşit болар; tot aşa mai sus боларе.

панȣ Тъȣтȣлȣ логоф[ет]ȣ писати и нашȣ печат привѣсити к семȣ листȣ нашемȣ. Пис(а) Мътеи ȣ Сȣчавѣ, в лѣто ѕзг, мѣсяца мр. ѕі[1]).

Pecetea cea mare domnească, bine păstrată, cu legenda: † ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛДЯВСКОИ. — Orig. la Arhivele Statului din Bucureşti, secţiunea istorică. In dosul lui notiţele: „Martie 15" şi „† Чокънещї — Сълъжанїи — на Прȣт". Tot la Arhivele Statului, între documentele aduse dela Câmpina, se află un suret al acestuia, „tălmăcit de Evloghie dascal, l. 7270 (= 1762), Ghen. 14". Sigilul arhivelor e şters cu cerneală neagră; ştersătura cuprinzând o parte din text, aceasta a fost adaosă de mâna lui B. P. Hasdeu. No. 1 dintr'o colecţie de documente.— Hotarele satului sunt descrise astfel: „Iar hotarul acestei a treia părţi din satul Arjişanilor, cari sunt pe Prut, partea de sus, începe din vale dela morminte şi merge drept spre deal la glod, deacolo în vârful dealului la un stâlp şi pe coasta dealului la drum la un stâlp, deacolo drept la părâul ce se cheamă Rihilea până în mal la un stâlp, în faţa unui pisc, apoi pe părâul Rihilea în sus până la hotarul *Sălăjanilor*, iar dela hotarul Sălăjanilor pe vechiul hotar, pe unde din veac au apucat". Satul Arjişanilor (Argişanilor) se află în jud. Fălciu, pl. Podoleni, pe malul Prutului, în hotar cu Sălăjanii (Sălăgeanii). Şi-a schimbat numele, după un proprietar Ciocan, în Ciocăneşti şi apoi a dispărut. Cel puţin pe hărţile geografice ce le am la disposiţie nu există o asemenea numire nici la dreapta Prutului în Moldova, nici la stânga lui în Basarabia. Nici părâul Rihilea nu e însemnat în hărţi; îmi pare însă a fi în Basarabia între Brătuleanca şi Nirnova. Pentru Sălăgeani, v. harta statului major, planşa Răducăneni.

XL

Suceava, 17 Martie 1495.

Ştefan confirmă lui Sima Gureş jumătate din satul Sârbii pe Rebricea, partea de jos, ce i s'a cuvenit la împărţeala dintre el şi nepotul său Nicoară Ciocârlie. Privilegiul ce l-au avut asupra acestui sat moşii lor Oană Popşa şi Moiş Filosoful rămâne în păstrarea lui Sima Gureş.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листом[2]), ѡж(е) тот истинїи слоуга наш Сима Гоурешь слȣжил нам право и вѣрно.

[1]) Dela ѕ din ѕі se cunosc numai urmele de jos, documentul fiind rupt în acest loc. Lectura ѕі e confirmată şi printr'o notiţă din dosul pergamentului.

[2]) Lipsesc cuvintele всѣмъ кто на нь възрить или его чтоучи оуслышить.

Тѫм мы видѧвши его правою и вѣрною слоужбою до нас, жаловали есмы его wсобною нашею милостїю и дали и потвръдили есмы емоу ѹ нашеи земли оу молдавскои половина село на Ребричи на имѧ половина wт Сръби, нижнѧа част, що соби wн роздилил [1]) съ своим оуноуком съ Никоарь Чокрьлїе. Тое въсе вышеписаное да ест емоу wт нас оурик и съ въсем доходом, емоу и дѣтем его и оуноучатом его и прѫоуноучатом его и пращѹрѧтом его и въсемоу родоу его, кто сѣ емоу изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣкы. А хотар тои половини села да ест wт оусего хотара полови[на], а wт иниших сторон по старомоу хотароу, коуда из вѣка wживали. А пак привилїе дѧдwв их Ѡана Попши и Моиша Философа, що имали wни wт деда нашего wт Алеѯандра воеводи на тое село, а wна ест оу роукы Сима Гоурешоу. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѧвъзлюбленых сыновь господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боıар наших: в. п. Доуми пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефоула, в. п. Моушата, в. п. Т[оаде]ра пръкалаба хотинского, в. п. Микоть пръкалаба немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клъньоу спатарѣ, в. п. Исака вистѧрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. [Фроу]нтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх боıар наших молдавскых, великых и малых. А по на[шем животѣ, кто боудет] господарь нашеи земли, wт дѧтеи наших [или wт на]шего рода, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молд[авскои [2]), тот бы] емоу не пороушил нашего даанїа и пот[връжденїа, али бы] емоу оутвръдил и оукрѣпил, заноуже есмы емоу дали и потвръдили за его правою слоужбоу, и за що ест емоу правая wтнина [3]). А на болшоую крѣпост и на потвръжденїе томоу въсемоу вышеписанномоу, велѣли есмы нашемоу вѣрномоу панѹ Тъоутоулови логофетоу писати и нашоу печат привѣсити к семоу листоу нашемоу. Писал Шандрѹ [4]) Кръже въ Сочавѣ, в лѣто ҂зг, мѣсѧца мр. ҃ӏ.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: [† ПЕЧАТЬ ІѠ СТЕ]ФАНЬ ВОЕ[ВѠДА, ГѠСПОДАР ЗЕМЛИ] МѠЛДАВСКОИ. — Orig. la un răzăș din

---

[1]) La Ghib. greș. wни раздили сѧ.
[2]) La Ghib. greș. мwлдавстѣи, formă neobișnuită în documentele moldovenești; în original se vede numai молд.
[3]) La Ghib. greș. wтниноу.
[4]) La Ghib. Шандръ.

satul Grajduri, jud. Vaslui, aşezat pe locul unde înainte fusese Sârbii şi Filosofii. Publicat întâiu în traducere de d-l Gh. Ghibănescu într'o foaie volantă „Uricele satului Grajduri“ (1904) şi apoi împreună cu textul original în Surete şi izvoade, I, p. 26-29. In traducere trebue să se zică „se află în mâna lui Sima Gureş“ în loc de „să stee la mâna lui Sima Gureş“ şi „Şandru dela Cetatea Nouă“, în loc de „Şandru dela Novograd“. Copia manuscrisă a d-lui Ghibănescu e mai bună decât textul tipărit de d-sa în Surete şi izvoade; acesta conţine şi alte greşeli, afară de cele relevate în note. Suretul documentului din 18 Martie 1494, reprodus de acelaş autor la l. c., p. 30-31, în legătură cu documentul dela 17 Martie 1495, este suspect şi nu merită să fie reprodus. Documentul însuş a fost prezentat înaintea tribunalului din Iaşi la 1838 de răzeşii din Căueşti, ţinutul Vaslui (nu al Tutovei); cf. Condica de Anaforale No. 20, f. 54 şi Condica No. 96, f. 110 din Arhiva Statului din Iaşi.—Satul Sârbii a luat, după proprietarul Ciocârlie, numele Ciocârleşti, pe care l-a păstrat până astăzi. E un cătun al comunei Valea Satului, aproape de Rebricea, pl. Fundurile din jud. Vaslui. Cf. Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 116, unde pentru Ciocârleşti se dă numele vechiu de „Sârbii-filosofi“. Căueştii sunt cam 1 klm. departe de ei; v. harta statului major, planşa Mogoşeşti. — Numele Moiş (= Moişe, Moise) a avut şi forma Moişa; cf. Moişa mânăstirei Neamţului şi Moişa mânăstirei Râşcăi, două cătune în jud. Suceava, pl. Moldova. Şi un părâu din jud. Suceava are acest nume ; v. Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 380-381. Asupra lui Oană Popşa şi asupra lui Moiş Filosoful, cf. No. XXXIX din vol. I şi documentul dela 31 Martie 1423 al lui Alexandru cel Bun, în Surete şi izvoade, I, p. 21 şi urm.

XLI

Suceava, 17 Martie 1495.

Ştefan confirmă lui Toader, fiul lui Miclea Bălcescul, şi lui Dragotă Vulpescul satul Hirova la Măiatini, între Dereneu şi Grişani, „unde a fost casa lui Rosomac“, cumpărat de amândoi cu 55 de zloţi tătăreşti dela Nastea, fiica lui Rosomac. Ea le predă şi privilegiul de stăpânire ce-l aveà dela însuş Ştefan.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листом въсѣм кто нан възрит или єго чтоучи оуслышит, ѡжє прїидє пръд нами и пръд нашими молдавскыми болѧрє, великыми и малыми, Настѧ, дочка

Росомакова, по еи доброи воли, никим непонѫжена а непрсилована, и продала свою правое штнина шт еи правагo оурика, едно село на Магатинех на имѣ Хирова, межи Деревевь и межи Гришан, гдѣ былъ дом штца еи Росомака, та продала слѫгам нашим Тоадерѫ, сыноу Миклѣ Бълческоула, и Драготъ Боулпескоуль, за н҃е злат татарскых. И оуставше наши слоуги Тоадерь, сынъ Миклѣ Бълческоула, и Драготь Боулпескѫль и заплатили оусе исполна тоты вышеписанїи пинѣзи н҃е злат татарских оу рѫки еи Насти, дочки Росомакова, прѧд нами и прѧд нашими молдавскими болре. [Ино] мы видѣвше меж(и) ними [их][1]) доброи воли и ток[меж и] полноу[ю] заплатѫ, а мы такождере и шт нас дали и потврьдили слѫгамъ нашим Тоадерѫ, сынѫ Миклѣ Бълческоула, и Дpaгот[ъ] Боулпескоуль тое прѧдреченное село що на Магатинех, на имѧ Хирова, и що ест межи Дереневь и межи Гришан, где был дом Росомаков, како да ест им шт нас оурикъ и съ въсѣм доходом, им и дѣтем их и оунѫчатом [их] и праѫнѫчатом их и пращѫрѧтом [их] и въсемоу родѫ их, кто сѧ им изберeть наиближнїи, непорѫшено николиже[2]) на вѣкы. А хотар томѫ селѫ по старомѫ хотарѫ, кѫда из вѣка шжикали. А пак привилїе що шна имала на тое село шт нас же, еи дала ѫ рѫки Тоадерѫ, [сынѫ] Миклѣ Бълческоула, и Драгота Боулпескоула, прѧд нами и прѧд нашими болре. А на то ест вѣра нашего господства выш(е)писаннаго мы Стефана воеводи, [и] вѣра прѣвъзлюбленых сыновь господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра болѣрь наших: [в.] п. Дѫми пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана[3]), в. п. Щефѫла[4]), в. п. Моушата, [в. п.] Тоадера пръкалаба хотинского[5]), [в. п. Ми]коты пръкалаба [нѣмецкого][6]),...... в. п. Петрика комиса[7]), и вѣра въсѣх болрь наших [молдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бѫдет господарь нашеи земли молдавскои, шт дѣтеи] наших[8]) или шт наше[го родѫ, или пак бѫд кого богь изберет] гос-

---

[1]) La Murzakiewicz межи им и.
[2]) La Murz. ни комже.
[3]) La Murz. Хрънака.
[4]) La Murz. Цифѫла.
[5]) La Murz. . . . . дора Тоадера пръкалаба хотѣньских.
[6]) Murz. n'a putut ceti în original pe boierii: Ciortorovschi, Şandru dela Roman, Cãlnău spătarul, Eremia postelnicul, Isac visternicul, Moghila paharnicul şi Frunteş stolnicul.
[7]) La Murz. чашника, strecurat aci prin greşală dintr'un rând anterior al originalului, căci чашникъ eră Мохила.
[8]) La Murz. нашеи, probabil dela cuvintele anterioare нашеи земли.

подарем[1]) быти нашен земли молдавскои, тот бы им не порѹшил нашего даанїа и потвръжденїа, [али бы им] оутвръдил[2]) и оукрѣпил[3]), [занѹже есмы им] дали и потвръдили, за що [wни] соби коупили за свои правїи пинѣзи. А на болшѹю крѣпост и потвръжденїе томоу въсемоу вышеписанномѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъоутоулови логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листоу нашемоу. Писал Шандрѹ К[ръ]же[4]) въ Сочавѣ, в лѣто ѕзг, мѣсяца мр. ѕі.

Pecetea stricată. — Orig. se va fi aflând în mânăstirea Hirova din Basarabia, ţinutul Orheiului, a cărei proprietate este şi astăzi satul Hirova. Publicat de N. Murzakiewicz în Memoriile societăţii istorice şi arheologice din Odessa (Записки одесскаго общества исторіи и древностей), III (1853), p. 248-249, însă cu foarte multe greşeli, din care o parte sunt relevate în note, altele, de ortografie sau de lectură, ca има în loc de имѣ, Миклъ în loc de Миклѣ, Блъческоула sau Блческоула în loc de Бълческоула, тоеты în loc de тоты, рѹка în loc de рѹки, тои . . . în loc de ток[меж], от în loc de wт şi altele asemenea, nu le-am mai relevat. Unde formele sunt îndoelnice, am lăsat textnl lui Murzakiewicz neschimbat; aşa d. p. dat. Дрaгота, în loc de Драготѣ sau Драготѧ. Cf. Revista pentru istorie, arheologie şi filologie, VII, p. 236.—Mânăstirea Hirova se află la o depărtare de o poştă de Orheiu (Z. Arbore, Basarabia, p. 325); satul de care e vorba acì aflându-se între Dereneu şi Hirişani, Grişanii dela 1495, este o altă Hirova, cea care se află vre-o 20 klm. spre vest de mânăstire, lângă râuleţul Cula (Kuľa). Pe harta institutului geografic austriac aceste trei sate sunt numite Girowo, Chiriszeni, Dereniewa (planşa Jampol-Bielcy), la d-l Arbore, l. c., p. 724, Ghirova, Hiriseni, Dereneu, iar în Dicţionarul Geografic al Basarabiei mai exact Hirişeni, Hirova (p. 113) şi Dereneu, rus. Derenev (p. 86). Măiatinii nu sunt însemnaţi nici pe hartă, nici la d-l Arbore; îi găsim însă citaţi într'un document dela 20 Dech. 1437 (orig. la Acad. Rom.), unde între mai multe sate din ţinutul Orheiului, pe apele Rezina, Răut etc. se numără: „un sat pe Moiatinul de Jos, unde stă Nichita, o selişte sub Moiatini, nnde stă Rujici, şi pe Moiatinul de Sus satele ce fuseseră ale Doamnei: село оу Нижнїи Моıатин где Никита, ... силище поуд Мъıатинами, где Роужич сидит, и оу Вишнїи Моıатин села що кнѣгиннина была“. Toate acestea erau proprietăţi ale cunoscutului boier Mihail din Dorohoiu.

---

[1]) La Murz. кпред, în loc de orig. гпрем҃.

[2]) La Murz. оутвръдили, prob. din -л҃.

[3]) La Murz. оукрѣпили; cf. nota precedentă.

[4]) La Murz. Шандрѹкже, orig. probabil Шандрѹ Крже cu р deasupra rândului.

XLII

(Suceava), 18 Martie 1495.

Ştefan confirmă lui Stanciu şi soru-si Stanii satul Lăleşti pe Tutova, cumpărat cu 120 de zloţi tătăreşti.

Arhiva Statului din Iaşi, Condica No. 30, f. 170, cu data 7003. — Documentul a fost prezentat într'o judecată la 1840 de căminarul Pavel Cerchez şi de Iancu Avramescu. Lăleştii, parte răzăşeşti, parte boereşti, sunt în jud. Tutova, pl. Tutova, spre sud de Avrameşti (Frunzescu, p. 261; Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 143).

XLIII

Suceava, 19 Martie 1495.

Ştefan confirmă lui Nichita şi soru-si Mărinei, copiii lui Iachim Pelpea, verelor lor Nastea şi Măria, fetele Neagăi, nepoţilor lor Ion şi Costea, fiii popii Ivaşco, şi unchiului lor Ilea, fiul Dragolei, toţi nepoţi lui Ştefan Pelpea, stăpânirea peste satul Jurcanii din Câmpul lui Dragoş, cu condiţia ca ei să-l ţie în patru părţi: o parte Nichita şi Mărina, alta Nastea şi Măria, a treia Ion şi Costea, a patra Ilea.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листωм нашим ѹсим кто [или оуѕрит или єго ч]тючи оуслишит, ωже тоти истиннӥи слоуга наш Никита и сестра єго Мърина, сынове Ѩкима Пѫлпѣ, и племинници их Настѣ и сестра єи Мърїє, дочки Нѣгини, и оуноуки их Їωн и брат єго Косте, оуноукове попа Ивашка, и оунко их Ил[ѣ], сынъ Драголи, оуси оуноукове Щєфана Пѫлпѣ, жаловали єсми их ωсобною нашєю милостїю, дали и потвръдили єсми им оу нашєи земли оу молдавскои их правоую ωтинноу, єдно село на имѣ Жоурканӥи на Драгошєво поле. Тоє въсе вишеписанноє да ест им ωт нас оурик и съ въсем доходωм, али да ест им тоє село на четири части: єдна част ωт того село да ест слоуѕѣ нашемоу Никити и сестри єго Мърини, сыновом Ѩкимовωм Пѫлпѣ; а дроугаа част ωт

того села да ест племнинницам их Насти и сестри ен Мърїн, дочкам Нѣгнин; а третѣа част ѡт того села да ест оунокуѡм их Іѡноу и братоу его Кости, оуноукѡм п[о]па Ивашка; а четвратаа част того села да ест оуйковоу их Или, сыноу Драголи, им и дѣтем их и оуноучатѡм их и прѣоуноучатѡм их и пращоурѣтѡм их и въсемоу родоу их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непороушено николиже на вѣки. А хотар томоу вишеписанномоу селоу да ест ѡт оусих сторѡн по старомоу хотароу, коуда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленних сынѡвь господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗрь наших: в. п. Доуми пръкалаба, в. п. Бѡлдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефоула, в. п. Моушата, в. п. Тоадера пръкалаба хотинского, в. п. Микотъ пръкалаба немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клъньоу спътарѣ, в. п. Еремїа постелника, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Моги[ла чашника], в. п. Фроунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѹсих боꙗрь наших молдавских, и великих и малих. А по нашим животѣ, кто [бѹдет господар нашеи зем]ли молдавскои, ѡт дѣтеи наших или ѡт на[ше]го родоу, или пак боуд кого б[ог]ъ изберет господарем бити нашеи земли, тот бы им не пороушил [нашего дааніа и потвръ]ждениа, али би им оутвръдил и оукрѣпил, заноуже есми им дали и потвръдили, за щ[о им ест п]раваа ѡтнина. А на [болшоую крѣпост томоу] въсемоу вишеписанномоу, велѣли есми нашемоу вѣрномоу жоупаноу Тъоутоулѹ логофетоу писати и наш[ѹ печат привѣсити къ семѹ листѹ на]шемѹ. Писал Алеѯа оу Сѡч(а)вѣ, в лѣтѡ ѕзг, [мѣсяца] мр. ді.

Pecetea a fost ruptă odată cu partea de jos a pergamentului. — Orig. la Academia Română, sign. 85/xxx. Academia posede sub sign. 3/LXXIII un suret cu data greşită 9 Martie, al polcovnicului Pavel Debriţ dela 1803. Il reproduc acì întreg:

„Suret de pe ispisoc vechiu pe sârbie dela Ştefan Voevod, scris de Alexa în Suceavă, din leat 7003, Martie 9.

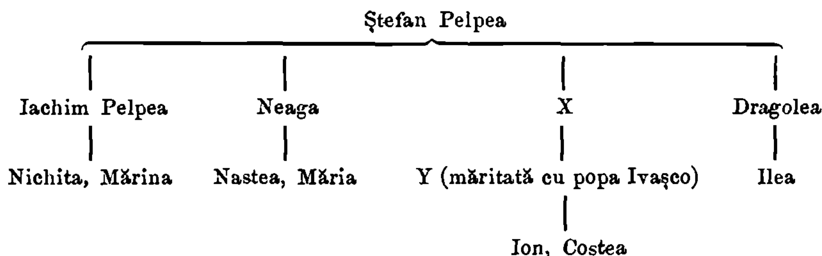
Inştiinţare facem prin această carte a noastră tuturor cui vor căutà spre dânsa sau o vor auzì citindu-se, pentru aceste adevărate slugile noastre Nechita şi soru-sa Mărina, fiii lui Ichim Pelpea, şi verele lor Naste şi soru-sa Măriia, fetele Neagăi, şi nepoţii lor Ion şi frate-său Coste, nepoţii popii lui Ivaşcu, şi unchiul lor Ilea [1]), feciorul Drăgolii, toţi nepoţi a lui Ştefan Pelpea, precum că i-am

[1]) In suret „Ilie".

miluit[1]) cu osăbită a noastră milă de le-am dat şi le-am întărit lor în pământul nostru a Moldovei dreaptă a lor ocină, un sat anume Giurcanii pe Câmpul lui Dragoşe. Acest de mai sus numit sat să le fie lor de la noi uric şi cu tot venitul, însă să le fie lor satul acesta în patru părţi: o parte dintr'acest sat să fie slugii noastre Nechitei şi surori-sa Mărinii, fiilor lui Iachim Pelpea; şi altă parte dintr'acest sat să fie verelor lor Nastii şi surori-sa Măriei, fetelor Neagăi; şi al treile parte de sat să fie nepoţilor lor, lui Ioan şi frăţini-său Costii, nepoţilor popii lui Ivaşcu; iar al patrăle parte dintr'acest sat să fie a unchiului lor a lui Ilea[2]), feciorul Drăgolei[3]), şi fiilor lor, nepoţilor, strănepoţilor, prestrănepoţilor şi la tot neamul lor, cine li se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odinioară în veci. Iar hotarul acestui de mai sus numit sat să fie despre toate părţile după vechiul hotar, până unde au apucat din veac. Şi spre aceasta iaste credinţa a însumi domnii mele de mai sus numit Ştefan Voevod, şi credinţa a preiubiţilor fii ai domnii mele Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovii, a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritură tuturor acestor de mai sus scrise, poroncit-am credincios boeriului nostru Tăutul logofăt să scrie şi către adevărată cartea noastră această pecete a noastră să lege.

De pe sârbie pe limba moldovenească am tălmăcit la anul 1803, Iulie 1. Polcovnicul Pavel Debriţ ot Mitropolie".

Genealogia persoanelor amintite acì se prezintă în chipul următor:

Satul Jurcani s. Giurcani e în judeţul Suceava, pl. Moldova, cătun al com. Tătăruşi (Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 250; Marele Dicţionar Geografic, III, p. 537; IV, p. 72). In harta căilor de comunicaţie a judeţului Suceava, ediţia Ministerului Lucrărilor Publice, e Jorcani; în harta statului major Iorcani (planşele Drăgăneşti şi Paşcani). Jurcanii sunt aproape de Drăguşenii de pe Moldova, care-şi trag numele probabil dela aceeaş persoană ca şi Câmpul lui Dragoş.

[1]) In suret „le-am miluitu-le".
[2]) In suret „Ilie".
[3]) In suret „lui Drăgole".

XLIV

(Ianuarie-Martie) 1495.

Ștefan confirmă lui Jurja Cârmeate, fratelui său Dragoșe și surorilor sale Drăgălina și Stana satul Mireștii pe Sohului, „unde a fost Ivan Mieriul", din sus de Deochiați, cumpărat cu 100 de zloți tătărești dela Toader, fiul Nastei.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господаръ земли мωлдавскои, знаменитω чиним ис сим нашим листωм въсѣм ктω нан възрит или его чтоучи оуслышит, ωже прїиде прѣд нами и прѣд нашими мωлдавскими боѩре, великими и малими, слоуга наш Тоадерь, сынъ Настинь, по своеи доброи воли, ником непонꙋжен ани присилован, и продал свою правою ωтниноу ωт своего праваго и питомаго оурика, едно село на Сохоулоуи на имѣ Мирещїи, где был Иван Мїерїоул, выше Деωкѣци, та продаль[1]) слоугам нашим Жоуржи Кръмѣти и братꙋ его Драгоше и сестрам их Дръгълини и Стани за р҃ злат татарских. И оуставше наш[и слоуг]и Жꙋржа Кръмѣте и брат его Драгоше и сестри их Дръгълинь и Стана и заплатили оусех исполна тоты вышеписаннїи пинѣзи р҃ злат татарских оу рꙋки слꙋѕѣ нашемоу Тоадерꙋ, сынꙋ Настин(ꙋ), прѣд нами и прѣд нашими мωлдавскими боѩре. Ино мы видѣвше меже ними их доброи вол[и] и тωкмеж и полноую заплатоу, а мы такождере и ωт нас есмы дали и потвръдили слꙋгам нашим Жꙋржии Кръ[мѣти и бр]атꙋ его Драгоши и сестрам их Дръгълинь и Стани тое прѣдреченое село що ест на Сохолꙋи на имѣ Мирещїи, где был Иван Мїерноул, и що соут выше Деω[кѣци], како да ест и ωт нас оурик и съ въсѣм дохωдωм, [им] и дѣтем их равнω и оуноучатωм их [и праоуноучатωм] их и прѣщꙋрѣтωм их и въсемоу родꙋ их, ктω сѣ им изберет наиближнїи, непороушенно николиже на вѣки. А хотар томꙋ вышеписанномꙋ селꙋ да ест ωт оусих сторωн по старомоу хотарꙋ, кꙋда из вѣка ωживали. А на тω ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленных сыновь господства ми Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра боѩр наших: в. п. Дꙋма пръкълаба, в. п. Бωлдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Мꙋ-

[1]) In orig. продали.

шата, в. п. Тоадера пръкълаба хотинскωгω, в. п. Микωть пръкълаба немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкълаба новградского, в. п. Клънъ8 спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фр8нтеша стωлника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх боıар наших мωлдавских, великих и малых. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли, ωт дѣтеи наших или ωт нашего рода, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли мωлдавскои, тωт бы им не пор8шил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы им оутвръдил и 8крѣпил, заноуже есмы им дали и потвръдили за их правою сл8жб8 и за що ωни соби к8пили [за свои прав]їи и чистїи [пинѣзи]. А на бωлшоую крѣпωст и потвръжденїе том8 въсем8 ....[1]).

Orig. în Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea Adam, pach. 3, No. 2.—Am pus acest document la 1495, de oarece lista boierilor martori corespunde acestui an. Satul Mireşti (scris în original consecvent Мирещїи; forma mai veche pare a fi fost *Miereştii, dela Mieriul) nu mai există astăzi; pe teritoriul lui se află însă Drăguşenii (vechiu *Drăgoşenii, din Dragoşe) lângă părâul Sohului, care în partea aceasta curge paralel cu Covurluiul, în jud. Covurlui, pl. Horince. Deochiaţii sunt un cătun al Drăguşenilor, ca Ghingheştii şi Oncanii, toate trei în apropierea mânăstirei Adam. Vezi Marele Dicţionar Geografic, III, p. 248, şi harta statului major, planşa Drăguşeni. Cf. cu numele Mireşti localitatea „Mireasca“ din jud. Tecuciu, pl. Bârlad (Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 294; în Marele Dicţionar Geografic lipseşte). In tabloul moşiilor secularizate dela Ministerul Agriculturei şi Domeniilor găsesc între proprietăţile foaste ale mânăstirei Adam la Covurlui două: Mileştii şi Oncanii, iar în broşura „Instrăinarea unor părţi din bunurile Statului“ etc., Bucureşti 1906, p. 10, se citează în judeţul Covurlui aceste două înstrăinate după legea din 1868: Mileştii la comuna Smulţi şi Oncanii la comuna Drăguşenii-Crăeşti, foaste ale mânăstirei Adam. Deci Mireştii s'au transformat în Mileşti. Pentru numele „Mieriul“, cf. No. XXV de la 13 Ian. 1495.

XLV

1495.

Ştefan confirmă lui Bogdan, fiul Marinei, nepotul Giurgii, jumătate din satul Giumătăţeni, partea de sus, „unde a fost curtea

[1]) Restul este rupt împreună cu pecetea.

lui Căliman", cumpărată dela fratele său Oancea cu 230 de zloţi tătăreşti.

Gh. Ghibănescu, Din domnia lui Ştefan cel Mare, p. 55, No. XVI, şi Surete si izvoade, I, No. 8, p. 43-44, cu un comentar, asupra căruia vezi nota dela No. CCXLVIII, vol. I. Suretul pe care l-am rezumat aici a fost făcut de Axentie Uricarul şi copiat la 1756, Iulie 4, de Evloghie dascălul; între martori se pomenesc numai fiii domnului Alexandru şi Bogdan-Vlad şi logofătul Tăutul; în loc de „curte", se zice „dvorişte"; cf. maloros. дворище din двíр (двора́), loc unde a fost o curte, ca городище din городъ, loc unde a fost o cetate, селище din село, loc unde a fost un sat, etc. Asupra Giumătăţenilor vezi documentele dela 17 Fevruarie 1492, No. CCXLVII şi CCXLVIII din vol. I.

XLVI

Suceava, (24) Ianuarie 1496.

Ştefan dărueşte lui Ioan Frunteş stolnicul jumătate din satul Ciofreşti, partea de jos, la gura Gerului, lângă balta cea mare a Bârladului, şi a patra parte din venitul bălţii Bârladului, care va aveà s'o împartă cu Toader diacul.

† Милостію божією мы Стєфан воєвода, господаръ земли мѡлдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листѡм въсѣм кто нан възрит или єго чтоучи ꙋслышит, ѡж(є) тот[ь] истинныи слоуга и боꙗрин наш вѣрніи пан Іѡн Фрꙋнтєшь столник слꙋжил нам право и вѣрно. Тѧм мы видѣвшє єго правою и вѣрною слꙋжбою до нас, жаловали [єсмы] єго ѡсобною нашєю милостію и дали и потвръдили єсмы ємоу ѡт нас оу нашєи земли оу мѡлдавскои половина село на Бръладѧ, на краи великаго ѡзєра Брълада, що на ꙋстіє Жєрꙋ[л]а, [на имѧ Чо]фрєщіи, [ниж]нѣа част. Тоє въсє вышєписанноє да єст ємоу ѡт нас оурик и съ въсєм доходѡм, ємоу и дѣтєм єго и ꙋнꙋчатѡм єго и праꙋнꙋчатом єго и пращꙋрѧтѡм єго и въсємоу родꙋ єго, кто сѧ ємоу изберет наиближніи, нєпорꙋшєнно николижє на вѣкы. А пак оу ѡзєро оу Брълад, що на ꙋстіє Жєрꙋла, да имаєт съ паном Тѡадєрѡм писарєм нашим ѡба чътврътꙋю част. А хотарь ·тои половини сєла да єст ѡт оусєго хотара половина, а ѡт иних сторѡн да єст по старомоу хотарꙋ,

коүда из вѣка ѡживали. Я на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленных сыновь господства мы Алеѯандра и Богдана-Влада, и вѣра бояр наших: в. п. Дꙋми пръкалаба немецкого, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Моушата, в. п. Дꙋма и п. Тоадера пръкалабове хотинскын, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра пръкалаба новградского, в. п. Клънъꙋ спатара, в. п. Исака вистїарника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх боярь наших мѡлдавскых, великых и малых. Я по нашем животѣ, кто боудет господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего рода, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти [нашеи земли] молдавскои, тот бы емоу не порꙋшил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы емоу ꙋтвръдил и ꙋкрѣпил, занꙋже [есмы емꙋ дали и потвръдили] за его правою и вѣрною слоужбꙋ. Я на болшꙋю крѣпѡст и потвръжденїе томꙋ въсемоу вышеписанномоу, велѣли есмы нашемоу вѣрномоу панꙋ Тъꙋтоулови логофетоу писати и нашꙋ печать привѣсити к семоу листоу нашемоу. Писал Шандрꙋ Кръже въ Сочавѣ, в лѣтѡ ӡзд, мѣсѧца генар[1]).

Pecetea pierdută. — Orig. la Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea Neamţului. In dosul pergamentului o noţită veche: Чофрещ, дѣд[ина] = Ciofreşti, moşia, şi una mai nouă: пе сатꙋл Чофрещїи, партѣ дин џос, ла Текꙋч. No. 1 dintr'o colecţie de documente. Intre materialele aduse dela Câmpina se află un suret al acestui document cu data „7004 Ghen.", autentificat la 23 Iulie 1813 de Silvestru, arhimandritul şi stareţul mânăstirei Neamţului şi Secului. Cf. Uricariul, VI, p. 236 şi 287.—Satul Ciofreşti nu mai există astăzi. El se află însă la vărsătura Gerului în Bârlăzel, o gârlă mare a Siretului, căreia se vede că i se ziceà şi Bârlad, aproape de satul Piscul din jud. Covurlui. Cf. Uricariul, X, p. 163, an. 1570: „jumătate de sat pe Bârlad, pe marginea Ezerului celui Mare al Bârladului, ce este în gura Gerului, anume Ciofreştii". Frunzescu citează în Dicţionarul topografic, p. 116, în jud. Tecuciu, pl. Bârlad, o moşie nelocuită cu numele Ciofreşti, pe care în Marele Dicţionar Geografic n'o găsesc. Va fi moşia ce a aparţinut mânăstirei Neamţului şi care acum se ţine de comuna Fundeni din jud. Tecuci; vezi broşura Improprietărirea clăcaşilor din an. 1864, p. 114. Cf. şi documentul următor, care are data 24 Ianuarie; amândouă au aproape acelaş text şi sunt scrise probabil în aceeaş zi.

---

1) In orig. cu р deasupra şirului; întreg trebue cetit генар[їа].

XLVII

Suceava, 24 Ianuarie 1496.

Ştefan dărueşte diacului Toader jumătatea de sus a satului Ciofreşi pe Bârlad, în marginea bălţii celei mari a Bârladului, la gura Gerului, şi a patra parte din venitul acestei bălţi, pe care va aveà să-l împartă cu Frunteş stolnicul.

Suret de pe uric vechiu pe sârbie dela Stefan Voevod, scris de Şandru Cârjă în Suceavă la leat 7004, Ghenar 24.

Cu mila lui Dumnezeu noi Stefan Voevod, domnu ţării Moldovii, înştiinţare facem prin această carte a noastră tuturor cui vor căutà spre dânsa sau o vor auzì citindu-se, precum această adevărată şi credincioasă sluga şi boeriul nostru Toader, pisariul nostru, slujindu-ne noao cu dreptate şi cu credinţă, şi a căruia vâzând noi cea cu dreptate şi cu credinţă către noi slujbă, l-am miluit pre dânsul cu osăbită a noastră milă şi i-am dat şi i-am întărit lui dela noi în pământul nostru a Moldovei giumătate de sat pe Bârlad în marginea ezerului celui mare a Bârladului, ce-i în gura Gerului, anume Ciofreştii, parte cea din sus, ca să-i fie lui acest de mai sus numit sat de la noi uric cu tot venitul, lui şi fiilor lui, nepoţilor, strănepoţilor, prestrănepoţilor şi la tot neamul lui, cine i se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odinioară în veaci. Insă în ezer în Bârlad, ce-i în gura Gerului, să aibă împreună cu dumnialui Frunteş stolnicul amândoi a patra parte. Iar hotarul acei giumătăţi de sat ce-i pe Bârlad, in margine ezerului celui mare a Bârladului, ce-i în gura Gerului, anume Ciofreştii, parte cea din sus, să fie din tot hotarul giumătate; iar despre alte părţi să fie după vechiul hotar, păn' unde au apucat din veac. Şi spre aceasta este credinţa a însuş domniei mele de mai sus numit Stefan Voevod, şi credinţa a preiubiţilor fii a domniei mele Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovei, a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritură tuturor acestor de mai sus scrise, poruncit-am credincios boeriului

nostru Tăutului logofăt să scrie şi să lege şi pecete către această adevărată cartea noastră.

Locul peceţii gospod.

De pe sârbie pe limba moldovenească s'au tălmăcit la anul 1801, Iunie 20, de polcovnicul Pavel Debriţ ot Mitropolie.

Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina; sigilul Arhivelor e şters cu cerneală neagră proaspătă. Cf. documentul precedent, scris de acelaş diac şi probabil în aceeaş zi, şi Uricariul, VI, p. 287: 7004, Ian. 24.

XLVIII

Vaslui, 1495 s. 1496.

Ştefan confirmă lui Oană, lui Fedor şi vărului acestuia Albul stăpânirea peste două părţi din satul Deochiaţii pe Suhului, „unde a fost Bogdan, fratele lui Ştefan Leghetiş", cumpărate cu 100 de zloţi tătăreşti dela Drăgălina, fata lui Laţco Leghetiş, nepoata lui Ştefan Leghetiş. Ei aveau să le stăpânească în două părţi: o parte Oană singur, alta Fedor şi Albul.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листωм нашим, ... пржд нами и пржд оусними нашими мωлдавскими боıаре, великими и малими, Дръгълинъ, дочка Лацка Легет[ниша], ... иникм непоноужена ани присилована, и продала свою правоую ωтинноу ωт оурика и ис привилїе дѣда ей Щеф[ана Легетиша .... вое]води[1]), двѣ части ωт село ωт Деωкѣци на Сохоулоуи, где был Бωгдан, брат Щефана Легетиша, та продала слоугам н[ашим] .... татарских. И заплатили наши слоуги Ѡна и Федωр и племеник его Албоул оуси тоти пинѣзи р̃ з[лат татарских] .... пржд нашими боıаре. Ино мы видѣвше их доброи воли и тωкмеж и полноую заплатоу, а мы такωжде[ре .... Ѡни и Федωрȣ и племеникȣ его Албоул]ȣ тоти вышеписаннїи дви части ωт село ωт Деωкѣци на Сохоулоуи, где был Бωгдан, брат Щефана Ле[гетиша] .... двѣ части на двое: една част да ест Ѡани самомоу, а дрȣгаа част да ест Фъдорȣ· и Албоулȣ, и и дѣт[ем] .... родȣ их, кто сѣ им изберет наи-

[1]) Aici lipseşte numele voevodului care dăduse un privilegiu lui Ştefan Leghetiş.

ближнїи, непороушено николиже на вѣки. А хотар тим двωм чѧстем да.... [старо]моу хотароу, коуда из вѣка ωживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана во[еводи.... Бог]дана-Влада, и вѣра боѧр нашиx: в. п. Дѹми пръкалаба, в. п. Бωлдора дворника, в. п. Хрь[ма]на,.... [Тоа]дера пръкалаба хотинского, в. п. Микоть пръкалаба немецкого, в. п. Чорторωвского, в. п....., в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїѧ постелника, в. п. Могила чашника, в. п..... [коми]са, и вѣра оусиx боѧр наших молдавских, и великих и малих. А по нашим животѣ, кто боудет господарь нашеи з[емли]...., или пак боуд кого богь изберет господарем быти нашеи земли, тот бы им не пороушил нашего даанїа и потвръ[жденїѧ].... есми им дали и потвръдили за.... [со]вы ωни коупили за их правїи.... [вы]шеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ.... Писал Алеѯа оу Вас[лоуи]....

Pecetea lipseşte. — Orig., rupt în două şi cu partea dreaptă pierdută, în Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse de la Câmpina. Partea păstrată, ruptă şi ea la îndoituri, are sigilul „Câmpina, castelul Iulia Hasdeu“. — Fragmentul este sau din 1495, sau din a doua jumătate a anului 1496. In documentele anului 1495 şi în cel dela Ianuarie 1496 sunt citaţi ca martori ambii fii ai domnului, Alexandru şi Bogdan-Vlad. Acesta apare singur întâiaş dată la Ianuarie 1497. Dacă deci în documentul nostru a fost citat şi Alexandru, el e din 1495; dacă e însă numai Bogdan-Vlad, atunci e probabil că a fost dat în 1496. La Ianuarie 1497 lista boierilor martori este alta. — Deochiaţii (Deocheţii) sunt în jud. Covurlui, pl. Horince, acum cătun al com. Drăguşeni (Frunzescu, p. 160; Marele Dicţionar Geografic, III, p. 120). Cf. mai sus No. XLIV şi No. LXXVI din vol. I.

XLIX

Hârlău, 3 Ianuarie 1497.

Ştefan confirmă popii Ivan Aramă satul Urziceni, cumpărat cu 250 de zloţi tătăreşti dela Miclăuş şi fratele acestuia Iancu, cari îl cumpăraseră dela Mara, fata Neagăi, nepoata lui Ion Ţutcu.

Suret di pe un suret tălmăcit de polcovnicul Pavăl Debrinschi al Mitropolii, di pe un uric vechiu sârbăsc de la Stefan Voevod din let 7005, Ghenarie 3, scris în Hârlău de Matei diiac.

Inştiinţare facem prin această carte a noastră tuturor cui vor căutà spre dânsa sau o vor auzì cetindu-se, precum au

venit înnaintea noastră şi înnaintea boerilor noştri a Moldovii slugile noastre Miclăuş şi frate-său Iancu şi de a lor bună voe, de nime siliţi nici asupriţi, ş'au vândut a lor dreaptă şi adivărată cumpărătură, un sat anume Urzicenii, ce şi l-au fost cumpărat ei de la Mara, fata Neagăi, nepoată lui Ion Ţutcu, dintr'al ei drept uric, din uric şi din ispisoc ce l-au avut[1]) unchiul ei Ion Ţutcu de la moşul nostru de la Alexandru Voevod, acel sat Urzicenii l-au vândut popii lui Ivan Aramă drept 250 zloţi tătărăşti. Sculându-se dar popa Ivan Aramă au plătit toţi acei de mai sus arătaţi bani 250 zloţi tătărăşti în mânule slugilor noastre Miclăuş şi fratelui său Iancului, cum şi ispisocul cel de cumpărătură, ce l-au avut de la noi slugile noastre Miclăuş şi frati-său Iancu pe acel sat anume Urzicenii de la Mara, fata Neagăi, nepoată lui Ion Ţutcu, încă l-au dat în mâna popii lui Ivan Aramă, denainte noastră şi denainte boerilor noştri a Moldovii. Deci văzând noi a lor cea de bună voe tocmală şi deplin plată, noi încă aşijdere şi de la noi am dat şi am întărit popii lui Ivan Aramă acel de mai sus zis sat anume Urzicenii, ca să fie lui şi de la noi uric cu tot venitul, lui şi fiilor lui, nepoţilor, strănepoţilor, prestrănepoţilor şi la tot neamul lui, cine i se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odinioară în veaci. Iar hotarul acelui de mai sus numit sat anume Urzicenii să fie începând dela drum din capul câmpului, apoi pe margine dumbrăvii la deal la drumul cel vechiu, de acolo tot drumul cel vechiu păn' la troian în margine dumbrăvii despre Broşteni; de acole tot margine dumbrăvii păn' la hotarul Arămeştilor; de acole peste pădurea şi peste părăul ce-i în râpă; de acolo pe supt deal în jidovină; de acolo pe din sus de mănăstire, păn' la codru la părăul cel Rău; apoi peste părăul cel Rău iarăş la capul câmpului, de unde iasă drumul din pădure. Atâta este tot hotarul acelui de mai sus numit sat anume Urzicenii. Şi spre aceasta este credinţa a însumi domnii mele de mai sus scris Stefan Voevod, şi credinţa a preiubit fiiu a domnii mele Bogdan-Vlad, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovii, a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritură acestor de mai sus

---

[1]) In ms. „le-au avut".

scrise, poroncit-am credincios boerului nostru Tăutului logofăt să scrie şi să lege şi pecete la această adevărată cartea noastră.

Di pe sârbie pe limba moldovinească s'au tălmăcit la anul 1800, Martie 2, de polcovnicul Pavel Debrinschi ot Mitropolie.

De mine s'au poslăduit[1]) copia aceasta din cuvânt în cuvânt cu tălmăcire ce o am văzut, cu însuş slova şi iscălitura dumisale polcovnicului Pavel de la sfânta Mitropolie, zicând că este scoasă di pe uricul vechiu sârbăsc de la Stefan Voevod din let 7005 Ghenarie 3, scris în Hârlău de Matei diiac, şi fiind întocma încredinţăz cu iscălitura mè. 1810, Avgust 4. Scântea sulger.

De la divanul Cnejii Moldavii. Copia aceasta fiind scoasă întocma, s'au încredinţat. 1810, Avgust 4. Vasile Balş vel vornic, Lupu Balş vornic, Theodor Balş vornic, Mihail Roset vornic, Theodor vornic, ... vornic, Vasile Roset vornic, Iordachi Ghica spatar.

Academia Română, sign. 13/XL. O altă copie tot la Academie cu sign. 98/XVII şi un rezumat în ms. 1122, p. 39, sub No. 2: în acest din urmă se zice greşit „Ţeatcu" în loc de Ţutcu şi „Arame" în loc de Aramă. — Urzicenii sunt satul Urzici din jud. Roman, pl. Siretul de Jos, cătun al com. Bahna, ca şi Arămeştii. In apropierea lor sunt Broştenii cu cătunul Ţuţcani, care-şi trage numele de sigur dela Ţutcă. Vezi Marele Dicţionar Geografic, V, p. 682, şi Frunzescu, p. 69. Cf. No. CCXXVIII din vol. I.

L

(Iaşi), 20 Ianuarie 1497.

Ştefan confirmă lui Toader, fiul lui Gavril, vărului acestuia popii Toader din Iaşi şi surorii acestuia Stanei, copiii lui Jurja, satul Nedeianii la Cârligătura, cumpărat dela Iurşa, fiul Mărinei, şi dela nepotul său Iliaş, fiul Neagşei, nepoţii lui Ivaşco Procelnicul, cu 70 de zloţi tătăreşti. Aceştia predau lui Toader şi rudelor sale privilegiul pe care moşul lor Ivaşco îl aveà asupra satului dela voevodul Iliaş. Satul va fi stăpânit în două părţi: o parte de Toader al lui Gavril, cealaltă de popa Toader şi de soru-sa Stana.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан

[1]) S'a comparat, s'a urmărit, dela rus. послѣдовать, pres. послѣдую.

въ3рнт нлн его чтючн 8слн[шнт, wже п]рїндоша прѣд намн н прѣд оусимн нашнмн молдавскнмн боꙗре, велнкимн н малнмн, слоуга наш Юрша, сынъ Мърнннњ, н [оуноук его Ил]їꙗш, сынъ Нѣгшнн, оуноукове Ивашка Прочелнника, по нх доброн волн, нинкїнм непон[8жени ан]н прнснлованн, н продалн свою правоую wтннноу wт нх праваго н пнтомаго 8рнка, wт оурнка дѣда нх Ивашка Прочелннка, едно [село на Кръангъ]тоурн на нмѣ Недеꙗнн, та продалн тое село слоуsѣ нашемоу Тоадероу, [сыно]у Гаврнловоу, н племеннкоу его попоу Тоадероу wт Исwх н сестрн его Станн, сынwм Жоуржннwм, за ѻ҃ злат татарскнх. И оуставше слоуга [наш Тоадер н пл]еменнк его поп Тоадер н сестра его Стана та заплатнлн оусн тотн пннѣзн [ѻ҃] злат оу р8кн слоуsѣ нашемоу Юршн, сыноу Мърнннн(оу), н оун8коу его Илїꙗшоу, сыноу Нѣгшнноу. И прївнлїе, що нмалн нашн слоугн Юрша н [оуноук его Ил]їꙗш, дѣда нх Ивашка Прочелннка, wт оунка нашего wт Илїꙗша воеводї, еще ю далн оу р8[кн сл]8sѣ нашемоу Тоадер8 н племеннкоу его попоу Тоадер8 н сестрн его Станн, прѣд намн н прꙗд нашнмн боꙗре. Ино мы вндѣвше м[ежн нн]мн нх доброн волн н токмеж н полноую заплатоу, а мы такождере н wт нас есмн далн н потвръднлн слоуsѣ нашемоу Тоадероу, сыноу Гаврнловоу, н племеннкоу его попоу Тоадер8 н сестрн его Станн, сынwм Жоуржннwм, [тое] прꙗдреченное село на нмѣ Недеꙗнн, како да ест нм wт нас оурнк н съ въсем доходом; алн да ест половнна wт того села сл8sѣ нашемоу Тоадер8 самомоу, а др8гаа половнна wт того села да ест попоу Тоадероу н сестрн его Станн, [нм н д]ѣтем нх н оуноучатом нх н прѣоуноучатом нх н пращоурѣтwм нх н въсемоу род8 нх, кто сѣ нм нзберет наиблнжнїн, непор8шено ннколнже на вѣкн. А хотар тое вншепнсанное село на нмѣ Недеꙗнн да ест wт оусих ст[орон] по старомоу хотароу, коуда нз вѣка wжнвалн. А на то ест вѣра нашего господства вышепнсаннаго мы Стефана воеводї, н вѣра прѣвъзлюбленаго мы сына господства мы Богдана-Влада, н вѣра боꙗрњ нашнх: в. п. Д8мн пръкалаба, в. п. Болдора дворннка, в. п. Хръмана, в. п. Щеф8ла, в. п. Д8мн н п. Тоадера пръкалабн wт Хотннѣ, в. п. Еремїꙗ немецкого, в. п. Шандра новоградского, в. п. Чорторовского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака внстѣ[рннка, в.] п. Д8мша постелннка, в. п. Могнла чашннка, в. п. Фр8нтеша столннка, в. п. Пет[р]нка комнса, н вѣра оусих боꙗр нашнх молдавскнх, н велнкнх н малнх. А по нашнм ж[нвотѣ, кто боудет господар] нашен земли молдавскон, wт дѣтен нашнх нлн wт на-

шего родоу, или пак боуд кого богъ изберет го[с]по[дарем быти] нашеи земли молдавскои, тот бы им не порꙋшил нашего даанїа и [потвръжденїа, али бы им] оутвърдил и оукрѣпил, заноуже есми им дали и потвръдили, [за що wни соби кꙋпили за свои правїи] пинѣзи. А [на бо]лшоую крѣпост и потвръжденїе т[омоу въсемоу вышеписанномоу, велѣли е]сми нашемоу вѣрномоу жꙋ[паноу Тъоу]тоулоу логофетоу писатї и нашоу [печат привѣсити к] семоу листоу нашемоу. [Писал Шандрꙋ Кръжевич оу Ѩс, въ лѣто][1]) ѕзе, мѣсѧца геноуа[р] к҃ день.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † печать ıω стефянь воевωдя, гωсподяр земли мωлд[я]вскои. — Orig. mi l-a comunicat d-l N. D. Spineanu din Turnu Severin. O traducere necompletă şi în multe locuri greşită, din pricina neînţelegerii numelor de rudenie, făcută de Evloghie dascălul la 1782, a publicat Gh. Ghibănescu, Din domnia lui Ştefan cel Mare, No. XVII, p. 58-59; cf. Arhiva dela Iaşi, XV, p. 285-286. Marina e acì „Mărin", Neagşa e „Neagşu", племеникъ „rudenie" ş. a. m. d. — Satul Nedeianii nu mai există astăzi; el pare a fi fost însă pe teritoriul satului Todirel, lângă Bârnova (jud. Iaşi, pl. Codru); acesta nu e prea departe de „Proselnicii" din acelaş judeţ, pl. Stavnic. Cf. „valea Nedeianilor, mai gios de sat (sc. de Nedeiani), ţinutul Cârligăturii" în Surete şi izvoade, III, p. 104 (a. 1649). Un deal şi o vale a „Nedeii" se găsesc în jud. Vaslui, pl. Crasna, lângă satul Bouşori, nu sunt însă în legătură cu Nedeianii din documentul nostru.

LI

Iaşi, 20 Ianuarie 1497.

Ştefan confirmă lui Neagul Călmăţuiul stăpânirea peste o jumătate din satul Moleşti subt Orheiu, partea de jos, cumpărată dela Ilca, fata lui Stan, cu 90 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мwлдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан възрит или его чтꙋчи ꙋслышит, wже прїиде прѣд нами и прѣд нашими мwлдавскыми болѣре, великыми и малыми, Илка, дочка Станова, по еи доброи воли, никим непонꙋжена [а]ни присилована, и продала свою правою wтнинꙋ wт еи праваго ꙋрика, wт ꙋрика

[1]) Intregirea aceasta e făcută pe baza asemănării între scrisoarea acestui document şi a celui următor.

ѡтца ѥи Стана, половина село ѡт Молещи под Ѡрхеем, нижнѣа част, та продали тое половина село слꙋзѣ нашемꙋ панꙋ Нѣгꙋлови Кълмъцꙋю за ҃ѕ злат татарскых. И ꙋставше слꙋга наш пан Нѣгꙋл Кълмъцꙋю и заплатил ꙋс[е] исполна тоты вышеписанныи пинѣзи ҃ѕ злат татарскых ꙋ рꙋкы Илкы, дочци Станова, прѧд нами и прѧд нашими болѧре. Ино мы видѣвше меже ними их доброи воли и токмеж и полнꙋю заплатꙋ, а мы такождере и ѡт нас есмо дали и потвръдили слꙋзѣ нашемꙋ панꙋ Нѣгꙋлови Кълмъцꙋю тотꙋ прѧдреченною половина село ѡт Молещи под Ѡрхеѡм, нижнѣа част, како да ест емꙋ и ѡт нас ꙋрик и съ въсем доходѡм, емꙋ и дѣтем его и ꙋнꙋчатом его и прѣꙋнꙋчатом его и прѣщꙋрѣтом его и въсемꙋ родꙋ его, кто сѧ емꙋ изберет наиближнїи, непорꙋшенно николиже на вѣкы. А хотар тои половини села ѡт Молещи що сꙋт под Ѡрхеем, нижнои части, да ест ѡт ꙋсего хотара половина, и по старомꙋ[1]), кꙋда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго [мы] Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана-Влада, и вѣра болѧр наших: в. п. Дꙋми пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Дꙋм[и и п.] Тоадера пръкалабове хотинскїи, в. п. Еремїѧ пръкалаба немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъꙋ спатарѣ, в. п. Исака вистѧр[ника, в. п. Дꙋмша] постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх болѧр наших молдавских, великых и малых. А по нашем животѣ, кто бꙋд[ет господар нашеи земли], ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего рода, или пак бꙋд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли мѡлдавскои, тоть щобы емꙋ не порꙋшил нашего дааниїа и потвръжденїа, али бы емꙋ ꙋтв[ръдил и ꙋ]крѣпил, занꙋже есмо емоу дали и потвръдили за его правою и вѣрною слꙋжбꙋ, и за що ѡн соби кꙋпил за свои правїи пинѣзи. А на болшꙋю крѣпост и потвръжденїе томꙋ въсемꙋ вышепи[санномꙋ], велѣли есмо нашемꙋ вѣрномꙋ [п]анꙋ Тъꙋтꙋлови логофетꙋ писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Писал Шандрꙋ Кръжевич ꙋ Ѩс, в лѣто ҂зе, мѣсѧца генꙋар[2]) ҃к.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 139/XLV. Satul Moleşti nu mai există astăzi. Aproape de Orheiu, în Basa-

---

[1]) Lipseşte probabil хотарꙋ.
[2]) Vezi nota dela p. 90.

rabia, este însă un sat Molovatu, rus. Моловаты (plur.-t.), pe Nistru, care ar puteà să fie identic cu Moleştii vechi. Pe harta institutului geografic austriac greş. Małowata.

LII

Iaşi, 22 Ianuarie 1497.

Ştefan cumpără dela Drăguş Carâmbu, dela verii lui, popa Luca Plotun şi Ion, şi dela vărul acestora Gaja, toţi nepoţi lui Petru Bertea, o prisacă la Cârligătura, pe părâul Mihalcea, cu 70 de zloţi tătăreşti, iar dela Toma, fiul lui Mihnea, nepotul lui Oană, o bucată de pământ numită Lazul din hotarul Tomeştilor, aproape de acea prisacă, cu 20 de zloţi tătăreşti, şi după ce le trage hotarele prin logofătul Tăutul şi megieşii locului, le dărueşte mânăstirei Voroneţului, unde erà egumen Macarie.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан оузрит или его чтѹчи ѹслышит, оже прїндоша прѧд нами и прѣд оусими нашими молдавскими богаре наши слѹгы Драгѹш Каръмбѹ и племенникове его поп Лѹка Плотѹн и брать его Iwн и племенник их Гажа, оуси оунѹкове Петра Бертѣ, по их доброи воли, никим непонѹжени ани присиловани, и продали свою правѹю wтнинѹ wт их праваго ѹрика, еднѹ паснкѹ на Кръличгътѹри, на краи бѹковини, на поток на Михалчѣ, та продали господствоу ми за о̃ злат татарских. А пак оу том такwж прїнде прѧд нами и прѧд нашими богаре слѹга наш Тома, сынь Михнин, оунѹк Wанин, такwж по егwж доброи воли, никим непонѹжен ани присилован, и продал свою правѹю wтнинѹ wт своего пак праваго оурика, еднѹ бѹкатѹ земли wт хотара своего села Томещилwр, на имѣ тои бѹкати земли Лазоул, що ест подли тонж вышеписаннои пасѣкы, та продал такwж господствоу мы за к̃ злат татарских. И заплатих господство мы оуси тоти пинѣзи о̃ злат оу рѹкы Драгѹшѹ Каръмбѹ и племенникwм его попѹ Лѹка Плотѹнѹ и братѹ его Iwнѹ и племенникѹ их Гажи, а пак к̃ злат оу рѹкы Томы, сынь Михнин, оунѹк Wанин, прѧд оусими нашими молдав[ски]ми богаре. И заплативше господство мы оусе исполна, а господство мы оу том благопроизволих нашим благым произволенїем и чистим и свѣтлим сръдцем, и съ оусею нашею доброю волею и wт бога по-

мощїю, и оучинили есми и въ задȣшїе свѧтопочившиⱈ предкѡв и родителеи нашиⱈ, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи, и за здравїе и спасенїе богѡм данниⱈ нашиⱈ чед, ꙗко да ȣтвръдим и оукрѣпим наш свѧтыи монастир що на Воронець, идеже ест храм свѧтаго и славнаго великомȣченика и побѣдоносца Геѡргїа, и где ест игȣмен молебник наш кѵр поп Макарїе, и дали есми томȣ свѧтомȣ мо[нас]тирȣ тотȣ вышеписаннȣю пасикȣ що на Кръличгътȣрѣ, на краи бȣковини, на поток на Миⱈалчѣ, и тотȣ бȣкатȣ земли ѡт хотара Томещилѡр, на имѣ Лазоул, що ест подли тиж вышеписаннои пасѣкы, како да ест томоу свѧтомȣ монастирȣ ѡт нас оурик и съ въсем доходѡм, непорȣшено николи на вѣкы. А хотар тои пасици и тои бȣкати земли на имѣ Лазоул да ест кȣда еи ѡсмотрил и хотарил пан Тъоутоул логофет и съ межиꙗши: почнши ис верⱈа ѡт краи лѣса ѡт един пись, та черес поток и черес полѣнȣ и черес лѧс до дороги, та долȣ дорогою до Миⱈалчев поток на един берест знаменан, ѡт толѣ право черес полѣнȣ до конець рѣдѣ на копанȣю могилȣ, ѡт толѣ долоув до дрȣгои могили копанои, та на един доуб знаменан, ѡт дȣба на берест що ест на краи лѣ[с]а, та черес лѣс до нижнїи конец полѣни, до поток до езерѣ. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленнаго мы сына Богдана-Влада, и вѣра боꙗр нашиⱈ: в. п. Дȣма паркалаба, в. п. Бѡлдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефȣла, в. п. Дȣмы и п. Тоадера паркалабове хотинскїи, в. п. Еремїа паркалаба немецкого, в. п. Андреика Чорторѡвского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Доумши постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрȣнтеш столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра оусиⱈ боꙗр [на]шиⱈ молдавскиⱈ, и великиⱈ и малиⱈ. А по нашем животѣ, кто боудет господарь нашеи земли молдавскои, ѡт дѣтеи нашиⱈ или ѡт нашего родȣ, или пак бȣд кого богъ изберет господарь б[ыти нашеи зем]ли молдавскои, тот бы не порȣшил нашего даанїа, али [бы емȣ оутвръ]дил и оукрѣпил. А кто сѣ покȣсит нашего даанїа и потвръжденїа порȣшити, таков[ы] да ест проклѧт ѡт господа бога спаса нашего [ісоу христа, и ѡт прѣчистїѧ его богоматери, и ѡт свѧтыⱈ д҃ еваггелисти, и ѡт в҃і апостоль][1]) връⱈѡвниⱈ, и ѡт свѧтыⱈ т҃иі богоносниⱈ ѡтець никеискиⱈ,

[1]) Intregirea nu e sigură.

и ѡт свѧтых въсѧх иже ѡт вѣка богоу оугодившиx. Я на болшую крѣпѡст и потвръжденїе въсемꙋ вышеписанномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъоутꙋлꙋ логофетꙋ писати и нашю печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Тоадер писа оу Ѩсѡх, в лѣто ҂ЗЕ, генꙋар К҃В.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЄЧѦТЬ IѠ СТЄФѦНЬ ВОЄ[В]ѠДѦ, ГѠСПОДѦР ЗЄМЛИ МѠЛДѦВСКОИ. — Orig. la d-l Alexandru Cantacuzino-Păşcanu în Iaşi. O traducere a publicat N. Beldiceanu în Uricariul, XIV, p. 63-66. Pasagiul cu hotărnicia este următorul: „începând din sus din marginea pădurii dela un pisc, apoi peste părâu şi peste poiană şi peste pădure până la drum, apoi pe drum în jos până la părâul Mihalcii la un ulm însemnat, deacolo drept peste poiană până la capătul rădiului la movila săpată, deacolo în jos la altă movilă săpată şi apoi la un stejar însemnat, dela stejar la ulmul ce se află în marginea pădurii şi apoi peste pădure până la capătul de jos al poienii, la părâu (şi) la iezăr“. — Prisaca şi bucata de pământ pe care le-a dăruit Ştefan Voroneţului prin acest document se aflau pe hotarul Tomeştilor din jud. Iaşi, pl. Codru, nu departe de Iaşi. Părâul Mihalcea şi-a schimbat numele, căci pe harta statului major nu-l găsesc. Să fie părâul ce se numeşte azi al Tomeştilor?

La 1775, când Vartolomeiu Măzăreanu a alcătuit condica mânăstirei Voroneţului (ed. de S. Fl. Marian la Suceava 1900), documentul acesta nu se mai află în mânăstire; el nu se găseşte nici la Wickenhauser în monografia asupra Voroneţului şi Putnei. Aceasta însamnă că mânăstirea vânduse sau schimbase această proprietate cu vreunul din strămoşii d-lui Alex. Cantacuzino-Păşcanu, sau cu alţi proprietari, dela cari ea a trecut în stăpânirea Cantacuzineştilor. Cf. No. LXXIX.

LIII

Iaşi, 28 Ianuarie 1497.

Ştefan confirmă lui Mihai Mândrea stăpânirea peste satul Liteşti pe Siret, cumpărat dela Mara, fata lui Nestorescul, nepoata lui Miroslav şi a lui Iurşa.

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Mitropoliei Iaşilor, VI, 126, unde se găseşte următoarea însemnare, pe care mi-a comunicat-o d-l Iulian Marinescu: „Insămnare de scrisori ce am aflat la un loc afară de Fiscus, Leov, 30 Iulie 1815 (e vorba poate de

procuratura financiară, aşa zisa „Kammerprokuratur“ din Lemberg). Ştefan vv. întăreşte vânzarea satului Liteştii pe Siret, care sat vinde lui Mihai Mândrea Mara, fiica Nestorescului, nepoata Miroslavului şi Iorşina (în orig. probabil оунoука Юршина = nepoata lui Iurşa), dar că acest sat l-am aflat în catastihul Mitropolii, am însemnat. Iaşi 7005, Ghenarie 28 zile“.

Acelaş document e rezumat astfel în Index Żółkieviensis: „Stephan Wojwoda bestättiget den Besitz des Dorfes Lipieszty am Flusse Seret für den Michael Mundry, dd-to Iassy 7005, den 28 Jänner“ („Candela“ pe an. 1884, p. 552). Cf. Erbiceanu, Istoria mitropoliei Moldaviei şi Sucevei, p. 23: „7005, Ghenar 28. Ispisoc dela Stefan Vodă întăritor lui Mihail Mustre pe satul Lipieştii ot Siret“. Lipieszty (Lipieştii) este de sigur o greşală de lectură: Липїєщїи în loc de Литєщи, confundându-se т cursiv cu пї. Un sat cu numele Lipieştii nu există nicăiri în Moldova sau în părţile ce s'au ţinut de dânsa. Unde să fi fost însă Liteştii?

LIV

Vaslui, 25 Fevruarie 1497.

Ştefan confirmă Ileanei şi nepotului ei de frate Dragotă Frăţiianul satul Frăţieneşti la gura Orbejei, cumpărat dela Toader Căuiu şi dela nepoata lui de frate Ana, fata lui Oană Căuiu, cu 70 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господаръ земли молдавскои, знамєнито чиним нс сим листwм нашим въс[ѣ]м кто нан възрит нли єго чтоучи ѹслышит, wжє прїидоша прѣд нами и прѣд нашими молдавскими болꙗрє, вєликыми и малыми, слѹга наш Тоадєрь Късꙗ[1]) и братаннча єго Анна, дочка Wана Късꙗ, по их доброи волн, никим нєпонѹжєни ани приснловани, и продали сво[ю] правою wтниннѹ wт их правагo оурика, єдно сєло за Прѹтом на оустїє Wрбѣжа на имѣ Фръцїєнєщїи, та продали тоє сєло Илѣни и [братаничѹ єи] Драготь Фръцїꙗнѹ за о҃ злат татарскых. И оуставши И[л]ѣ[на и братанич]ь[2]) єи Драготъ Фръцїꙗн и заплатили оуси тоты вышєписанныи пинѣзи о҃ злат та-

[1]) Forma de gen. întrebuinţată acì greşit în locul formei de nom. Късн, cum e mai jos.

[2]) In orig. se vede numai ь dela sfârşit, ce pare a fi а.

тарских оу ρ8кы сл8зѣ нашем8 Тоадер8 Къ8и и братаничи его Яноушци[1]), дочци Шана Къ8и, прѧд нами [и прѧд] нашими боıаре. Ино мы видѣвше меже ними их доброи воли и токмеж и полн8ю заплат8, а мы такождере и wт нас есмы дали и потвръдили тое прѧдреченное [село][2]) за Пр8том, що ест на 8стїе Шрбѣжи, на имѣ Фръцїенещїи, Илѣни и братанич8 ен Драготъ Фръцїıан8, како да ест им wт нас оурик и съ въсем доходwм, им и дѣтем их и 8н8чатом их и прѣ8н8чатом их и прѣщ8рѣтом их и въсем8 род8 их, кто сѧ [им] изберет наиближнїи, непор8шено николиже на вѣки. А хотар том8 вышеписанном8 сел8 да ест wт 8сих сторон по старом8 хотар8, к8да из вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго [мы] Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленна[го] сына господства мы Богдана-Влада, и вѣра боıар наших: в. п. Д8ми пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щеф8ла, в. п. Д8ма [и п. Т]оадера пръкалабове хотинскїи, в. п. Еремїѧ пръкалаба немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. [Клън]ъ8 спатарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Д8[м]ш[и] постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фр8нтеша столника, в. п. Петрика [комиса], и вѣра [8сих боıарь] наших молдавскых, [и вели]кых и малых. А по нашем животѣ, [кто б8дет господаръ нашеи земли, wт дѣтеи на]ших или [wт нашего] рода, или пак [боуд кого богъ] изберет господарем быти нашеи земли мwлдавскои, тот бы им не пор8шил нашего даан[їа и] потвръжденїа, [али бы им оутвръдил и оукрѣпил, зан8же wни соби [к8пили] за свои правїи пинѣзи. А на болш8ю крѣпост и потвръжденїе том8 въсем8 [вышеписан]ном8, велѣли есмы нашем8 вѣрном8 пан8 Тъ8т8лови л[огофет8 писати и наш8] печат привѣ[сити] к сем8 лист8 на[шем8]. Писал Шандр8 Кръжевич оу Васл8и, в лѣто ҂зе, мѣсѧца феврʼ8ар ке.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВѠДА, [ГѠСПОДАР ЗЕМЛИ МѠ]ЛДАВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 161; pergamentul e foarte şters, ros şi rupt în două. Cf. Rosetti, Pământul etc., p. 159. — Satul Frăţieneşti nu mai există astăzi; Orbeaja este Bahna Orbeja de lângă Hilişăul lui Vârnav, jud. Dorohoiu, pl. Prutul de Sus, pe şesul Jijiei; cf. Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 598, şi harta statului major, planşa Dorohoiu.

[1]) Deminutivul din Янна.
[2]) Uitat de diac.

LV

Vaslui, 6 Martie 1497.

Ştefan confirmă lui Danciul Pogan, fratelui şi surorii sale, fii ai lui Ion, nepoţi ai lui Nicoară Pogan, stăpânirea peste satul Pogăneşti pe Tutova, unde a fost casa bătrânului Nicoară Pogan.

Uric sârbăsc dela Ştefan Vodă cel Bun din vălet 7005, Marte 6.

Ştire facem cu această carte a noastră tuturor cine va căutà pre dânsa sau cetindu-se va audzì, adică acel adivărat sluga noastră Danciul Pogan, ficiorul lui Ion, nepot bătrânului Necoară Poganul, slujitu-ne-au în dreptate şi cu credinţă. Pentru aceea şi noi văzând a lui dreaptă şi încredinţată slujbă către noi, miluitu-l-am pre însul cu osebită a noastră milă, şi i-am dat şi i-am întărit lui de la noi întru a noastră ţară a Moldovii pre a lui dreaptă ocină, un sat pre Tutova anume Pogăneştii, unde au fost casa lui Nicoară bătrânul Pogan, ca să-i fie lui dela noi uric şi cu tot venitul, lui şi fratelui său lui Nicoară şi surorii lor Măriuţii şi ficiorilor lor întocma şi nepoţilor şi strănepoţilor şi înprăştiiaţilor lor şi a tot neamului lor, cine li se va aleage mai aproape, neclătit nici odănăoară în veci. Iar hotarul acelui sat ce scriem mai sus ca să fie cu toate ale sale hotară bătrâne, pe unde au ţinut de vac. Şi spre aceasta iaste credinţa domniei mele care ne-am scris mai sus noi Ştefan Voevod, şi credinţa a prea iubitului mieu fiiu Bogdan-Vlad, şi credinţa boiarilor noştri: giupânul Duma pârcălabul, şi giupânul Boldur vornicul, şi Hârman, şi Şteful, şi Duma şi Toadir pârcălabi de Hotin, şi giupânul Eremia de Neamţu, şi Şandru de Cetate Nooă, şi credinţa a giupânului Ciortorovschii, şi a lui Câlnău spătar, şi a lui Isac visternic, şi Dumşa postelnic, şi Movila ceaşnic, şi Frunteş stolnicul, şi Petrica comis, şi a tuturor boiarilor, a mari şi a mici. Şi pentru mai mare tărie şi întăritură poroncit-am a lui nostru credincios boiarin lui Tăutul logofătul ca să scrie şi a noastră pecete ca să o lege către aceasta carte a noastră. Scris-au Dragotă Tăutulovici [1]) în Vaslui.

---

[1]) Vezi pentru acest diac No. LX.

Academia Română, Documentele mitropolitului Iosif Naniescu, moşia Pogoneşti (copia d-lui Iulian Marinescu). Rezumat necomplet de N. Iorga, Studii şi documente, V, 1, p. 79. Satul se chiamă acum Pogoneşti; e în jud. Tutova, pl. Pereschiv (Marele Dicţionar Geografic, V, p. 25; Frunzescu, p. 370). Cf. Iorga, l. c., p. 84: şoltuzul de Tecuci pentru o vânzare la Pogăneşti. Alţi Pogăneşti erau în ţin. Putnei; v. Uricariul, XVII, p. 136-138.

LVI

Vaslui, 11 Martie 1497.

Ştefan confirmă fraţilor Ghedeon Harbuz şi Fătul, nepoţilor lor Ivaşcu şi Dragoşe şi unui alt nepot Andreica satul Harbuzi pe Jigălia, „unde a fost Bădioae". Ei aveau să-l stăpânească în trei părţi: una Ghedeon şi Fătul, alta Ivaşcu şi Dragoşe, a treia Andreica.

Tălmăcire din uricu vechiu sârbăsc dela Ştefan Vodă, scris de Alexă în Vasluiu la anul 7005, Martie 11.

Cu mila lui Dumnezău noi Ştefan Voevod, domn ţării Moldovei, înştiinţare facem prin această carte a noastră tuturor cui vor căutà spre dânsa ori cetindu-o vor auzì-o, pentru aceste adevărate slugile noastre Ghedeon Harbuz şi fratele său Fătul şi nepoţii lor Ivaşcu şi fratele său Dragoşe şi nepotul lor Andreica, ce ne-au slujit nouă drept şi cu credinţă. Deci noi văzând a lor cea dreaptă şi cu credinţă slujbă către noi, i-am miluit pe dânşii cu deosebită mila noastră, de le-am dat şi le-am întărit lor în pământul nostru al Moldaviei a lor dreaptă ocină, un sat pe Jigălie anume Harbuzii, unde au fost Bădiuae. Toate acele de mai sus scrise să le fie lor şi dela noi uric cu tot venitul, însă să le fie lor acel sat pe Jigălie anume Harbuzii, unde au fost Bădiuae, în trei părţi: o parte dintr'acel sat să-i fie lui Ghedeon Harbuz şi fratelui său Fătul, iar cealaltă parte dintr'acelaş sat să-i fie lui Ivaşcu şi fratelui său Dragoşe, dar al treile parte dintr'acelaş sat să-i fie lui Andreica, lor şi ficiorilor lor, nepoţilor, strănepoţilor, prestrănepoţilor şi la tot neamul lor, cine li se va alege mai de aproape, nestricat nici odinioară

în veci. Iar hotarul mai sus numitului sat să-i fie din toate părţile după hotarul cel vechiu, pe unde din veci au stăpânit. Şi spre aceasta este credinţa domniei mele de mai sus numit noi Ştefan Voevod, şi credinţa a prea iubitului a fiiului domniei mele a lui Bogdan-Vlad, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldaviei, a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritură a tuturor acelor de mai sus scrise, am poruncit cinstit credincios boeriului nostru d-sale Tăutul logofăt să scrie şi pecetea noastră să o lege către această carte a noastră.

Din limba sârbască pe limba moldovenească s'au tălmăcit de mine Ion Stamati pitar, în Eşi, la anul 1815, Fevruarie 18.

Publicat de I. Antonovici în revista literară „Făt-Frumos" din Bârlad, an. I (1904), p. 159-160, din actele d-lui Har. Popa dela Zorleni. Lista boierilor a completat-o Antonovici după documentul din 19 Martie 1497, Uricariul, XVIII, p. 76. Un alt suret, în posesiunea d-lui Caraivan, proprietarul actual al moşiei Harbuzi din jud. Fălciu, a fost publicat de Gh. Ghibănescu în Surete şi izvoade, I, p. 274-276. Acesta are şi pe boierii martori: Duma, Boldur vornicul, Hârman, Şteful, Duma şi Toader dela Hotin, Irimie dela Neamţ, Şendrea dela Cetatea Nouă, Ciortorovschi, Câlnău spătarul, Isac visternicul, Dumşa postelnicul, Movilă ceaşnicul şi Petrică comisul; logofăt e Tăutul, diac Alexa. Lipseşte numai Frunteş stolnicul. In textul d-lui Ghibănescu e de îndreptat însă „Bogdan şi Vlad" în Bogdan-Vlad, „Clin" în Câlnău, „Duma" (postelnicul) în Dumşa. — Moşia Harbuzi e lângă satele Jigălia şi Şuletea din jud. Fălciu, pl. Mijlocu-Prut.

LVII

Vaslui, 13 Martie 1497.

Ştefan confirmă lui Jurja Puţeanul satele „Puţenii în Dumbravă" şi „unde au fost Muntenii Puţeni, la marginea Dumbrăvii", cumpărate cu 100 de zloţi tătăreşti dela fraţii Toader Turcul şi Mihuţă, dela nepotul lor de frate Şaidir, fiul lui Ivanco, şi dela vara lor Armeanca, fiica Anei, toţi nepoţi lui Simeon Turcul.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣмь кто

нан възрит или его чтючи оуслишит, wже прїидоша пржд нами и пржд оусими нашими молдавскими болре слоугы наши Тоадерь Тоуркоул и брат его Михоуца и братанич их Шаидир, сынъ Иванковь, и племеница их Ярмѣнка, дочка Яннина, оуноукове Симешна Тоуркоула, по их доброи воли, никїим непоноужени ани присиловани, и продали их правоую wтниноу wт их праваго и питомаго 8рика, wт оурика дѣда их Симешна Тоурк8ла, два села: едно село на имѣ Поуцѣни оу Д8бровоу, а др8гое село на краи Д8брови, где били Моунтѣне Поуцѣне, та продали тоти села сл8зѣ нашемоу Ж8ржи Поуцѣноу за р҃ злат татарских. И оуставше слоуга наш Ж8ржа Поуцѣноул та заплатил оуси тоти пинѣзи р҃ злат оу р8ки слоугам нашим Тоадер8 Тоурк8л8 и брат8 его Михоуци и братаничю их Шаидироу и племеници их Ярмѣнки, оуноукwм Симешна Т8рк8ла, пржд нами и пржд оусими нашими молдавскими болре. Ино мы видѣвше межи ними их доброи воли и токмеж и полноую заплатоу, а мы такождере и wт нас есми дали и потвръдили сл8зѣ нашемоу Жоуржи Поуцѣн8 тоти пржреченнїи два села на имѣ Поуцѣни оу Д8бровоу, а др8гое село на краи Д8брови, где били Моунтѣне По[у]цѣне, како да с8т емоу wт нас 8рик съ въсем доходом, ем8 и дѣтем его и 8н8чатом его и прѣоун8чатом его и пращ8рѣтом его и въсемоу род8 его, кто сѣ емоу изберет наиближнїи, непор8шено николиже на вѣки. А хотарь тим вишеписанним селам да с8т съ въсѣми своими старими хотари, коуда из вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго м[ы] Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленаго сына господства мы Богдана-Влада, и вѣра болр наших: в. п. Д8ми, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щеф8ла, в. п. Д8ми и п. Тоадера хотинских, в. п. Еремїа немецкого, в. п. Шандра новоградского, в. п. Чорторовского, в. п. Клънъоу спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Д8мши постелника, в. п. Могила чашника, в. п. [Фр8н]теша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра 8сих болр наших молдавских, и великих и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли молдавскои, wт дѣтеи наших или wт нашего род[а], или пак боуд кого богъ изберет господаремь бити нашеи земли, тот бы емоу не пор8шил нашего данїа и потвръжденїа, али бы емоу 8твръдил и оукрѣпил, зан8ж есми емоу дали и потвръдили, за що wн соби к8пил за свои правїи и чистїи пинѣзи. А на болш8ю крѣпост и потвръжденїе том8 въсемоу вишеписанном8, велѣли есми нашемоу вѣрномоу пан8 Тъ8т8л8 лого-

фєтȣ писати и нашȣ пєчат привѣсити к сємȣ листȣ нашємȣ. Пис(ал) оу Васлѹю Алєѯ[а], в лѣтѡ ҂зє, мѣсѧца мар. г҃і.

Pecetea lipseşte. — Orig. în Arhiva sf. Spiridon din Iaşi, pach. Roşieşti, plicul IV, No. 1, cu o traducere dela 1701. Publicat de Gh. Ghibănescu în Opt urice slavone, p. 37-42, cu mai multe greşeli de lectură şi de ortografie şi cu următoarele greşeli în traducere: „Şandir", în loc de Şaidir (cf. Şaidir ibid., p. 37 şi 38); „seminţia lor Armeanca", în loc de vara lor Armeanca; „nepoată lui Simeon Turcul", în loc de nepoţi lui Simeon Turcul; „unde a fost Muntean Puţean", în loc de unde au fost Muntenii Puţeni. Reprodus de acelaş în Ispisoace şi zapise, I, p. 36-40, cu îndreptarea „vară" în loc de „seminţie". Inaintea lui Ghibănescu publicase o traducere şi mai greşită N. Beldiceanu în Uricariul, XIV, p. 72-74. — Puţenii şi satul unde fuseseră Muntenii-Puţeni se aflau pe hotarul Roşieştilor de astăzi din jud. Fălciu, pe valea Idriciului; un deal în apropierea lor se numeşte şi azi „dealul Puţenilor"; v. harta statului major, planşa Vutcani. „Muntenii-Puţeni" poate să fi fost o colonie din Ţara Românească, cum au fost probabil şi Muntenii de lângă Ţigăneşti, jud. Tecuci, pl. Nicoreşti, şi Oltenii despre cari se vorbeşte în doc. dela 1 Sept. 1435; vezi nota dela No. LXXVI, p. 142. Munteni poate să însemne însă şi simplu locuitori dela munte. Un sat Puţeni mai există în jud. Tecuciu, pl. Bârlad-Nicoreşti, pe pârâul Gerul, mai sus de Cudalbi (Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 386; Marele Dicţionar Geografic, V, p. 147).

LVIII

Vaslui, 14 Martie 1497.

Ştefan confirmă lui Micul Măcău din Suceava jumătate din satul Călimăneşti pe Putna, „la vad", partea de sus, cumpărată cu 70 de zloţi tătăreşti dela Ion Batin din Suceava, nepotul lui Batin, care îl stăpânise în puterea unui privilegiu dela Alexandru cel Bun.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господаръ землн молдавскои, знамєнито чиним и сим нашим листом въсѧм кто нли ȣзрит или чтȣчи єго ȣслышит, ѡжє прїндє прѧд нами и прѧд ȣсимы нашимы молдавскыми боꙗрє Іѡн Батин ѡт Сȣчавѣ, ȣнȣкь Батинѡв, по своєи добрѡи воли, никым нєпонȣжєн[1]) ани присило-

[1]) In orig. нєпонȣжєни.

ван, и продал свою правѸю wтнинѸ wт своего праваго ѸрикА, wт Ѹрика дѣда его Батина и ис привилїе що имал wн wт дѣда нашего wт Алеѯандра воеводи, половина село на имѣ Кълимънещїи на ПѸтно[и][1]), Ѹ брод, вишнѣѧ част, та продал слѸѕѣ нашемѸ МикѸлѸ МъкъѸ за ѻ҃ злат татарскых. И Ѹставше слѸга наш МикѸль МъкъѸ та заплатил Ѹси тоты вишеписаннїи пинѣзи ѻ҃ злат татарскых Ѹ рѸкы ІwнѸ БатинѸ wт СѸчавѣ, прѧд нами и прѧд нашими болѣре. Ино мы видѣвши их добрѸю волю и токмеж и полнѸю заплатѸ, а мы такождере и wт нас есми дали и потвърдили слѸѕѣ нашемѸ МикѸлѸ МъкъѸ тое прѧдреченное половина село на имѣ Кълимънещи на ПѸтнои, Ѹ брод, вишнѣѧ част, да ест емѸ wт нас Ѹрик и съ въсем доходом, емѸ и дѣтем его и ѸнѸчатом его и прѣѸнѸчатом его и пращѸрѣтом его и въсемѸ родѸ его, кто сѣ емѸ изберет наиближнїи, непорѸшено николиже на вѣки. А хотар тои вишеписанной половини село да ест wт Ѹсего хотара половина и по старомѸ хотарѸ, кѸда из вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленаго сына господства мы Богдана-Влада, и вѣра болѣр наших: в. п. ДѸма пръкалаба, в. п. БолдѸра дворника, в. п. Хръмана, в. п. ЩефѸла, в. п. ДѸма и п. Тоадера пръкалабове хотинскїи, в. п. Еремїѧ пръкалаба немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоград[с]кого, в. п. КлънъѸ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. ДѸмша постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. ФрѸнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра Ѹсих болѣр наших молдавскых, великых и малих. А по нашем животѣ, кто бѸдет господарь нашеи земли, wт дѣтеи наших или wт нашего родѸ, или пак бѸд кого богь изберет господарь бити нашеи земли молдавскои, тот би емѸ не порѸшил нашего даанїѧ и потвърждениїѧ, али би емѸ Ѹтвърдил и Ѹкрѣпил, занѸже есмо емѸ дали и потвърдили, за що wн соби кѸпил за свои правїи пинѣзи. А на болшѸю крѣпост и потвърждениїе томѸ въсемѸ вишеписанномѸ, велѣли есми нашемѸ вѣрномѸ панѸ ТъѸтѸлѸ логофетѸ писати и нашѸ печат привѣсити к семѸ нашемѸ листѸ. Писал Мътею Ѹ ВаслѸи, в лѣто ҂зе, мѣсѧца мар. д҃і.

Pecetea pierdută. — Orig. în Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina. In dosul pergamentului, lângă o tăietură recentă, o însemnare contimporană: [М]ъкъѸ şi una

[1]) In orig. ПѸтно.

mai nouă grecească χρυσόβουλον τοῦ Καλιμανέστου εἰς τὴν Πούτνα. E vorba probabil de satul Căliman din jud. Putna, pl. Vrancea, lângă Vidra, pe părâul Putna. Pe Putna din Bucovina nu ştiu să fi existat sau să existe acuma vre-un sat cu asemenea numire. S'ar puteà să fie şi Bătineştii din acelaş judeţ, aproape de Putna, mai ales că pe acì duceà drumul mare dela Focşani la Bacău; cf. „la vad" sc. la vadul Putnei. Numele noului proprietar ar fi înlocuit în cazul acesta pe al celui vechiu. Ion Batin trebue să fi fost un neguţător din Suceava. Pentru numele „Măcău", cf. No. V.

LIX

(Vaslui), 14 Martie 1497.

Ştefan confirmă surorilor Anuşca, Negrita şi Maria stăpânirea peste satul Bezreţenii pe Idriciu, cumpărat dela Voicul, feciorul lui Scoarţă, cu 60 de zloţi tătăreşti.

Arhiva Statului din Iaşi, Condica de Anaforale No 20, f. 257, cu data 7005. Documentul a fost prezentat într'un proces la 1838 de proprietarii Dumitrachi şi Iordachi Pantaşescu din ţin. Fălciu. Am îndreptat în rezumatul Condicei numai „Negrina" în Negrita. Idriciul curge dela Tărzii până la Gura Idriciului, unde se varsă în Bârlad; pe cursul lui nu există însă nici un sat cu numele Bezreţenii. Nu cumva aceasta este o greşală de lectură?

LX

Vaslui, 15 Martie 1497.

Ştefan confirmă lui Borcea şi surorii sale Dragolea stăpânirea peste satul Beţeşti în Câmpul lui Dragoş, „unde a fost moara lui Beţea", cumpărat cu 100 de zloţi tătăreşti dela Ivan, fiul lui Danciul, nepotul lui Toader Beţea, care îl stăpânise împreună cu fratele său Miclea.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господарь земли молдавскои, знаменито чинними ис сим листом нашим въсѧм кто нан възрит или чтѹчи его ѹслишит, ѡже прїиде прѣд нами и прѣд нашими молдавскими боѧре, великими и малими, слѹга наш Иван, сынъ Данчѹла, ѹнѹк Тоадера Бецѣ, по его добрoи воли, никїим непонѹжен ани присилован, и продал свою правѹю ѡтнинѹ ѡт своего праваго и питомаго ѹрика, ѡт ѹрика дѣдѡв его Тоа-

дера Бецѣ и Микаѣ, едно село на Драгошево поле, на имѣ Бецещїи, где бил мани Бецин, та продал слꙋѕѣ нашемꙋ Борчи и сестри его Драголи за р̃ злат татарских. И ꙋставши слꙋга наш Борча и сестра его Драголи[1]) та заплат[или ꙋ]си тоти вишеписаннїи пинѣзи р̃ злат татарских ꙋ рꙋки слꙋѕѣ нашемꙋ Иванꙋ, сынꙋ Данчꙋла, ꙋнꙋк Тоадера Бецѣ, прѣд нами и прѣд нашими бояре. Ино ми видѣвше межи ними их доброи воли и токмеж и полнꙋю заплатꙋ, а ми такождере и ѡт нас есми дали и потвръдили слꙋѕѣ нашемꙋ Борчи и сестри его Драголи тое прѣдреченое село на Драгошево поли на имѣ Бецещїи, где бил мани Бецин, како да ест им ѡт нас ꙋрик и съ въсѧм доходом, им и дѣтем их и ꙋноучатом их и прѣꙋнꙋчатом их и прѣщꙋрѣтом их и въсемꙋ родꙋ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорꙋшенно николиже на вѣки. А хотар томꙋ вишеписанномꙋ селꙋ да ест ѡт въсѧх сторон по старомꙋ хотарꙋ, кꙋда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленаго сына господства ми Богдана-Влада, и вѣра бояр наших: в. п. Дꙋми, в. п. Болдора двѡрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Дꙋми и п. Тоадера хотинскїи, в. п. Еремїа немецкого, в. п. Чѡртороꙋского[2]), в. п. Шандра новоградского, в. п. Клъиъꙋ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Дꙋмша постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. [Фрꙋн]теша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх бояр наших молдавских, и великих и малих. А по нашем животѣ, кто бꙋдет господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родꙋ, или пак бꙋд кого богъ изберет господарем бити нашеи земли молдавскои, тот би им не порꙋшил нашего даанїа и потвръжденїа, али би им ꙋтвръдил и ꙋкрѣпил, заꙋже есми им дали и потвръ[ди]ли, за що ѡни соби кꙋпили за свои правїи и чистїи пинѣзи. А на болшꙋю крѣпост и потвръжденїе томꙋ въсемꙋ вишеписанномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтꙋлꙋ логофетꙋ писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Писал ДрагоТъ Тъꙋтꙋлович ꙋ Васлꙋи, в лѣтѡ ѕ҃з҃е, мар. е҃і.

Pecetea cea mare domnească, ruptă în două, cu legenda: † ПЄЧАТЬ IѠ СТЄФАНЬ ВОЄ[ВѠДА, ГѠСПОДАР ЗЄМЛ]И МѠЛДАВСКОИ.— Orig. în colecția d-lui Dr. C. Istrati. Cf. documentul următor.

---

[1]) Forma de dat. în locul formei de nom. Драголѣ sau Драголе.
[2]) Cf. la No. VII Чорторосків, la No. LXI Чорториского, polon. Czartoryski.

LXI

Vaslui, 15 Martie 1497.

Ştefan confirmă lui Borcea, fiul lui Trif Borzescul, şi surorei sale Dragolea stăpânirea peste următoarele ocine şi cumpărături ale lor: a) satul Beţeştii în Câmpul lui Dragoş, unde erà casa lui Borcea, lângă moară, cumpărat de Trif Borzescul dela Toader Beţea cu 100 de zloţi tătăreşti, b) satul Bărbăşanii pe Bistriţa, tot în Câmpul lui Dragoş, c) jumătate din satul Rădiu.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, чиним знаменито и сим листωм нашим въсѣм ктω нан оузрит алибо его чтѹчи оуслишит, колиже того аще кωмѹ потрѣбизна бѹдет, ωже тωт истынїи слѹга наш Борчѧ, сынь Трифѹла Борзескѹла, слѹжил нам правою вѣрною слѹжбою; жаловали [1]) есми его ωсобною нашеи милостїю, дали есми и потвръдили есми емѹ оу нашеи земли ѹ молдавскои правїи его ωтни[ни] [2]) и выкѹпленїи: едно село на имѣ Бецещїи оу Драгошево поле, где ест дом его, ѹ млин, щоже кѹпил ωтець его Триф Борзескѹл ωт Тоадера Бецѣ за р̄ злат татарских; да ест емѹ ωт нас оурик тое сел[о] [3]) Бецещїи и съ въсѣм дохωдом, емѹ и се[с]три [4]) его Драголи, им и дѣтем их равно [5]) и ωнѹчатом их и прѣωнѹчатом их и прѣщѹрѣтом их и въсемѹ родѹ их, кто сѣ изберет им наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣкы. И такождере дали и потвръдили есми слѹѕѣ на[шем]ѹ Борчѣ и сестри его Драголи правои их ωтнинѹ, село на имѣ Бърбъшанїи, тиж оу Драгошево поле, на Бистрици, и половина село ωт Рѣд. Тын села що выше пишем да ест им ωт нас оурик, и дѣтем их равно [5]) и ωнѹчатωм их и пр[ѣω]нѹчатом их и прѣщѹрѣтом их и въсемѹ родѹ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорѹшено на вѣкы. А хотаръ тим селам да ест им по старомѹ [х]отарѹ, кѹда из вѣка ωживали. А на то ест вѣра господства ми вышеписаннаго ми Стефана воевода, и

---

[1]) Inainte de жаловали lipseşte тѣмь мы вндѣвше его правѹю и вѣрнѹю слѹжбѹ до нас.
[2]) In orig. ωтни.
[3]) In orig. сел.
[4]) In orig. сетри.
[5]) In orig. равном̄.

вѣра прѣвъзлюбленаго сына господства ми Богдана-Влада, и вѣра [въс]ѣх бољр наших молдавских, великих и малих: в. п. Дꙋма пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, [в. п.][1]) Щефꙋла, в. п. Дꙋми и п. Тоадера пръкалабове хотинскыи, в. п. Еремїа немецкыи, [в. п.][1]) Чорторического, в. п. Шандра новоградскыи, в. п. Кълнъша спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Дꙋмши постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, вѣра въсѣх бољр наших молдавских, великих и малих. А[2]) кого богъ изберет господаръ нашеи земли молдавскои, wт нашех дѣти, или wт нашеи братїа, или wт нашего родꙋ, или пак бꙋд кого изберет богъ быти господаръ нашеи земли, аби емꙋ не порꙋшил нашего даанїа и потвръжденїе, али аби емꙋ оукрѣпил[3]). А на[4]) бꙋлшеи крѣпостъ и потвръжденїе, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтꙋлови логофетꙋ исписати[5]) и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Пис(анъ) ꙋ Васлꙋю, в лѣтw ,зе, мартїа ꙇ҃і. Писал Шандрꙋ Кръже.

Pecetea domnească cea mare, ruptă; din legendă se cunoaște numai: пєчат și земли молдавскои. — Orig. în colecția d-lui Dr. C. Istrati. Formulele acestui document prezintă, cum se vede din note, unele abateri dela redacțiunea obișnuită; acestea, împreună cu greșelele de limbă, arată puțina siguranță în cunoștințele de limbă slavă ale diacului. — Satele de care e vorba acì erau toate trei în jud. Neamț, pl. Bistrița, între Tazlău și Bistrița, pe șesul dintre aceste două râuri, care se numià „Câmpul lui Dragoș": Bărbășanii au dispărut, Rădiul și Bețeștii mai există și se află la o distanță de c. 3 și 4 klm. de Bistrița, din sus de Cândești; v. harta statului major, planșa Buhuș. Asupra Bețeștilor și altor sate dinprejur ni s'a păstrat un document de confirmare al lui Petru Aron pentru Trif Borzescul din 20 Aug. 1455 (azi în posesiunea d-lui D. Greceanu); extrag din el următoarele: „села на имѣ Бецещи, где домъ его (sc. a lui Триф Борзескꙋл), на Драгошево поле, где млин, що он (orig. greș. бы) скꙋпил wт Бецѣ за сто златых, и Щефанещи, що проминѣли съ Бецею и дал чѧсти жони его wт Маринешещи за Щефанещи, и Болчещи, и половина Маринешещи, чѧсти Щефꙋлова и Петрова, и Черетїани подли того село: satele anume Beţeştii, unde este casa lui (sc. a lui Trif Borzescul), pe Câmpul lui Dragoș, unde e moara, pe care l-a cumpărat dela Bețea cu

[1]) Lipsește în orig.
[2]) Dupa а lipsește по нашем животѣ.
[3]) Formula aceasta e prescurtată.
[4]) In orig. нан.
[5]) Termin interesant, ce trebue pus în legătură cu subst. исписокъ.

100 de zloţi, şi Ştefăneştii, pe care i-a schimbat cu Beţea şi a dat părţile soţiei sale din Marişeşti pentru Ştefăneşti, şi Bolceştii, şi jumătate din Marişeşti, partea lui Şteful şi a lui Petru, şi Ceretianii lângă acest sat". Pasagiul e interesant pentru a stabilì întinderea Câmpului lui Dragoş, pomenit deseori în documentele secolului XV. Pentru Beţeşti, cf. Ghibănescu, Surete şi izvoade, IV, p. 45 (doc. dela 1667) şi Analele Academiei Române, seria II, tom. XXVI (1903/1904), p. 267-268, unde se află o traducere a celor două documente dela 15 Martie 1497.

LXII

(Vaslui), 15 Martie 1497.

Ştefan confirmă popii Stroe stăpânirea peste o poiană pe Tazlău, în faţa Bereştilor, şi peste o altă poiană numită Runcul, deasupra Strâmbei, cumpărată dela Mărina, fata lui Mihul Berescul, cu 200 de zloţi tătăreşti.

Arhiva Statului din Iaşi, Condica lit. K, No. 378, f. 262 şi 368, cu data 7005. Documentul a fost prezentat într'un proces la 1817 de răzăşii din Stroeşti, ţin. Bacăului. Hotarul poienelor se spune că începeà din gura Strâmbei, unde aceasta cade în Tazlău, mergeà pe Tazlău la deal până în gura Topoliţei, apoi pe Topoliţă în sus până la Cernu, pe Cernu în sus până la un loc pustiu (în rezumat „Puştină", în orig. probabil до поустыни), de acì pe deasupra Strâmbei şi apoi în jos până la gura acesteia. E vorba deci de hotarul satului Stroeşti — nume rămas dela popa Stroe — cătunul com. Bereşti, pl. Tazlăul de Jos. Poiana „Runcul" se numeşte acum „Runcul lui Stan"; v. harta statului major, planşa Berzunţu. Cf. Uricariul, VI, p. 309-310 şi 314.

LXIII

Vaslui, 16 Martie 1497.

Ştefan confirmă lui Ivan satul Ionăşeşti pe Jeravăţ, „unde a fost jude Ioanăş", cumpărat dela Stana, fata lui Micu Opinteală, cu 120 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним и сим листωм нашим въсѣм кто

нан възрит или его чтоучи оуслишит, иже прїиде прѣд нами и прѫд оусими нашими молдавскими боıаре, великими и малими, Стана, дочка Мика Сѡпинтѣлъ, по своеи доброи воли, никїим непонѫжена ани присилована, и продала свою правоую wтнинноу wт оурика wтца своего Мика Сѡпинтѣлъ, едно село на Жеравцѣ на имѣ Іwнъшещи, где бил жѫде| Іwаныш, та продала тое село слѫзѣ нашемѫ Иванѫ за рк злат татарских. И оуставше слѫга наш Иван та заплатил ѫси тоти пинѣзи рк злат ѫ рѫки Стани, дочки Мика Сѡпинтѣлъ, прѫд нами и прѫд нашими боıаре. Ино мы видѣвше межи ними их доброи воли и токмежь и полнѫю заплатѫ, а мы такождере и wт нас есми дали и потвръдили слѫзѣ нашемоу Иванѫ тое прѫдреченное село на Жиравцѣ на имѣ Іwнъшещи, гд[е] бил жѫде Іwаныш, како да ест емоу wт нас ѫрик съ въсем доходом, емѫ и дѣтем его и оунѫчатом его и прѣнѫчатом его и пращѫрѣтом его и въсемѫ родѫ его, кто сѣ емѫ изберет наиближнїи, непорѫшено николиже на вѣки. А хотар томѫ вишеписанномѫ селѫ да ест емѫ wт ѫсих сторwн по старомѫ хотарѫ, кѫда из вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленаго мы сына Богдана-Влада, и вѣра боıар наших: в. п. Дѫми, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѫла, в. п. Дѫми и п. Тоадера хотинских, в. п. Еремїа немецкого, в. п. Шандра новоградского, к. п. Клънъѫ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Дѫмши постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѫнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ѫсих боıар наших молдавских, и великих и малих. А по нашим животѣ, кто бѫдет господаръ нашеи земли молдавскои, wт дѣтеи наших или wт нашего родѫ, или пак боуд кого богъ изберет господарем бити нашеи земли, тот бы емѫ не порѫшил нашего дааніа и потвръжденіа, али бы емѫ оутвръдил и ѫкрѣпил, занѫже есми емѫ дали и потвръдили, за що wн соби кѫпил за свои правїи и чистїи пинѣзи. А на болшѫю крѣпост и потвръжденїе томѫ[1]) вышеписанномѫ, велѣли есми нашемѫ вѣрномѫ панѫ Тъѫтѫлѫ логофетѫ писати и нашѫ печат привѣсити к семѫ листѫ нашемѫ. Писал Алеѯа ѫ Васлѫю, в лѣтw ѕзе, мѣсѧца мар. ѕі.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧАТЬ ІѠ СТЕФАНЬ ВОЕВѠДА, ГѠСПОДАР ЗЕМЛИ МѠЛДАВСКОИ, foarte bine păstrată. — Orig. la anticarul R. Şaraga din Iaşi, vândut în urmă

[1]) In orig. omis въсемѫ.

Academiei Române. O traducere greşită în Condica Asachi I, f. 402: din Ѡтана, дочка Мика Ѡпинтѣлъ (Stana, fiica lui Micu Opinteală) traducătorul a făcut „Stana, fata Micăi şi a lui Pintilie“. Sunt şi alte greşeli de asemenea natură.—Satul Ionăşeşti pe Jeravăţ (jud. Tutova) nu ştiu să mai existe astăzi.

LXIV

Vaslui, 19 Martie 1497.

Ştefan confirmă lui Toader Dumbravă şi femeii sale Muşa satul Hădărăeştii pe Bârlad, cu moară în apa Bârladului, cumpărat cu 200 de zloţi tătăreşti dela fraţii Nechita şi Jurja şi dela sora lor Dobra, copiii lui Dan, nepoţii lui Stan Hădărău, care îl stăpânise pe temeiul unui privilegiu dela voevozii Iliaş şi Ştefan. Privilegiul acesta e dat de vânzători în mâna cumpărătorilor.

† Милостїю божїею мы Ѡтєфан воєвода, господаръ земли мѡлдавской, знаменито чиним ис сим листѡм нашим въсѧм кто на нь възрит или єго чтоучи ѹслышить, ѡжє прїидоша прѧд нами и прѧд ѹсими нашими [1]) мѡлдавскыми бояре, великими и малими, наши слѹги Нєкита и брат єго Жѹржа и сєстра их Добра, сынове Дана, ѹнѹкове Ѡтана Хъдъръѹ, по их доброи воли, никим непонѹжени ани присиловани, и продали свою правѹю ѡтнинѹ ѡт своєго праваго и питомаго ѹрика, ѡт ѹрика дѣда их Ѡтана Хъдъръѡа, єдно село на Бръладѣ на имѧ Хъдъръєщїи, и млин ѹ Бръладѧ, та продали тоє село слѹѕѧ нашемѹ Тоадерѹ Дѹмбравъ и жени єго Мѹши за є҃ злат татарских. И ѹставшє слѹга наш Тоадерь Дѹмбравъ и жена єго Мѹша и заплатили ѹси тоти вишеписаннїи пинѣзи є҃ злат татарских ѹ рѹкы слѹгам нашим Нєкити и братѹ єго Жѹржи и сєстри их Добри, сыновѡм Дана, ѹнѹковѡм Ѡтана Хъдъръѡа. А пак привилїє що имали наши слѹги Нєкита и брат [єго] [2]) Жѹржа и сєстра их Добра на тоє село ѡт наших ѹикѡв ѡт Іліяша воєводи и ѡт Ѡтєфана воєводи, коли были ѹ мирѣ, а ѡни єщє ю дали ѹ рѹкы слѹѕѧ нашемѹ Тоадерѹ Дѹмбравъ и жени єго Мѹши, прѧд нами и прѧд нашими бояре. Ино мы видѣвшє межє ними их доброи воли и токмеж и полнѹю за-

[1]) In orig. de două ori.
[2]) In orig. lipseşte.

платꙋ, а мы такождере и ѿт нас есмы дали и потвръдили слꙋꙁѣ нашемꙋ Тоадерꙋ Дꙋмбравъ и жени его Мꙋши тое прѣдреченное село на Бръладѣ Хъдъръещїи и съ млинѡм ꙋ Бръладѣ, како да ест ѿт нас ꙋрик и съ въсѣм доходѡм, им и дѣтем их и ꙋнꙋчатом их и прѣꙋнꙋчатѡм их и прѣщꙋрѣтѡм их и въсемꙋ родꙋ их, кто сѧ им изберет наиближнїи, непорꙋшенно николиже на вѣки. А хотарь томꙋ вишеписанномꙋ селꙋ да ест по старомꙋ хотарꙋ, кꙋда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана-Влада, и вѣра боꙗрь нашихъ: в. п. Дꙋми, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. [Д]ꙋма и п. Тоадера пръкалабове хотинскїи, в. п. Еремїѧ немецкого, в. п. Чорторѡвского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъꙋ спата[рѣ], в. п. Исака вистѧрника, в. п. Дꙋмша постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въ[сѣх боꙗр на]ших мѡлдавскых, великих и малых. А по нашем животѧ, кто бꙋдет господаръ нашеи земли, ѿт дѣтеи наших или ѿт нашего рода, или пак бꙋд кого богъ из[берет господарем быт]и нашеи земли мѡлдавскои [1]), тот бы им не порꙋшил нашего даанїѧ и потвръжденїѧ, али бы им ꙋтвръдил и ꙋкрѣпил, занꙋже есмы им дали и потвръдили, за що ѡни соби кꙋпили за свои правїи пинѣзи. А на болшꙋю крѣпост и потвръжденїе томꙋ въсемꙋ вышеписанномꙋ, велѣли есмы нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ [2]) Тъꙋтꙋлови логофетꙋ писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Писал Шандрꙋ Кръжевич ꙋ Васлꙋи, в лѣто ꙁ҃ѕ҃е, мѣсѧца мар. ѳ҃і [3]).

Pecetea cea mare pierdută. — Orig. la d-l Gh. Sion-Brătești, în Brătești, lângă Târgu-Ocnii. Publicat cu multe greșeli de ortografie și unele de lectură de Gh. Ghibănescu în Uricariul, XVIII, p. 76-80, după o copie făcută de altcineva (cf. ziarul „Românul“ dela 1887, No. din 13 și 14 Iunie). Documentul e pus într'o ramă, ceeace îngreue cetirea lui.—Satul Hădărăești erà în ținutul Vasluiului, pe lângă Canțirești (azi Cantălărești) și Condrești, în apropiere de Bălteni,

---

[1]) In Uricariul: или правнꙋков наших, из рода въ родъ, на нашеи земли молдавскои, ceeace ar fi „sau (din neamul) strănepoților noștri, din neam în neam, în țara noastră moldovenească“, formulă necunoscută în diplomatica moldovenească din sec. XV-lea.

[2]) In Uricariul: нашемꙋ.

[3]) In Uricariul, p. 76, data 10 în loc de 19 Martie e greșită.

fosta moşie a mânăstirei Fâstâcilor; vezi o hotarnică foarte amănunţită a Canţireştilor sau Scanţireştilor din an. 1786 în Uricariul, XXIII, p. 390 şi urm., mai ales p. 398, 399, 408.

LXV

Vaslui, 20 Martie 1497.

Ştefan confirmă comisului Ilea, surorii sale Ancăi şi nepoatei sale de frate Maria jumătate din satul Crăiniceşti la Polocini, partea de jos, cu jumătate din moară, dăruită lor de Drăgălina, vara lui Ilea, fata Nastii, şi de nepoata ei de soră Tudora, fata Vasilisei, nepoatele clucerului Nan, vechiul stăpân al Crăiniceştilor. Odată cu aceasta îi mai confirmă lui Ilea, tot la Polocini, partea de sus a seliştei Găleşti, „unde a fost Micu Gălescul", dăruită numai lui de Drăgălina.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господарь земли мωлдавскои, знамєнито чиним ис сим листωм нашим въсѧм кто нан възрит или єго чтоүчи оүслышить, ωжє прїидоша прѧд нами и прѧд нашими мωлдавскими болѧрє, великыми и малими, Дрьгълинь, дωчка Настина, и сєстричича єи Тоүдора, дочка Василисина, оүноүки Нана ключника, по их доброи воли, никим нєпонѹжєни ани присиловани, и дали свою правѹю ωтнинѹ ωт их праваго и питомаго оүрика, ωт оүрика дѧда их Нана ключника, половина село на Полочинєх на имѧ половина ωт Краиничєщи, нижнѣа част, и половина ωт млина[1]) плємєникωм своим слѹгѧ нашємоү панѹ Или комисоү и сєстри єго Анки и братаничи их Мърїи. Ино мы видѧвшє мєжє ними их доброи воли и доброє их даанїє, що ωни им дали по свою доброи воли, а мы такождєрє и ωт нас єсмы дали и потвръдили слѹгѧ нашємоү панѹ Или комисѹ и сєстри єго Анки и братаничи их Мърїи тоє прѧдрєчєнноє половина село на Полочинєх на имѧ половина ωт Краиничєщи, нижнѧа част, и съ половина ωт млина, да єст им и ωт нас ѹрикь и съ въсѧм доходωм, им и дѧтєм их равно и оүнѹчатом их и прѣѹнѹчатом их и прѧщоүрѧтом их и въсємѹ родѹ их, кто сѧ им изберєть

[1]) Orig. are după млина o răsătură de vreo şase litere; la sfârşitul ei se vede urma lui $\overset{м}{\text{и}}$.

наиблнжнїи, непороушенно николнже на вѧкы. И пак оу том и оу тотже часъ також прїиде прѧд нами и прѧд нашими молдавскими богаре тотаж(е) вышепнсанна Дръгълинъ, дочка Настина, оунѕка Нана ключника, по еиж(е) доброи воли, никим непоноужена ани приснлована, и дала wна сама wт свою части и wт ен правѕю и питомѕю wтинѕ, wт ен праваго оурика, wт ѕрика дѧда ен Нана ключника, половина селище тиж на Полочинех на имѧ половина wт Гълещи, где биль Мнкь Гълескоуль, вишнѧа част, та дала тиж слѕѕѧ нашемѕ панѕ Иан комисѕ, wпроче wт его сестра wт Янка и wт братаннча его wт Мърїе. Ино мы видѧвше мѣже ними их доброи воли и доброе ен даанїе, що wна емоу дала по своен доброи воли, а мы такождере и wт нас есмы дали и потвръднли слѕѕѧ нашемѕ панѕ Иан комисѕ тое прѧдреченное половина селище на Пwлwчинех на имѧ половина wт Гълещи, где был Мик Гълескѕл, вышнѣа част, како да ест емоу wт нас оурикь и съ въсѧм доходwм, емѕ и дѧтем его и оунѕчатом его и прѣоунѕчатом его и прѣщѕрѧтом его и въсемоу родѕ его, кто сѧ емоу[1]) изберет на(н)близкнїи, непорѕшено николнже на вѧки. А хотарь томоу вишепнсанноn половин(н) села що ест на Полочинех на имѧ половини wт Кръниичещи, нижнои части, да ест wт части Дръгълини почении wт Єтоганwва потока та прости черес едииь пискь, та черес Полочинех и повыше едиои кръници, та на връх дила на единѕ ꙗмоу и на едии столпь, wт толѣ прости на двох ꙗблони; а wт иниих сторон по старомѕ хотарѕ, кѕда из вѧка wживали. А пак хотарь тои вишепнсаннои половини селищи, тиж що на Полочинех, на имѧ половини wт Гълещи, где был Мик Гълескоул, вишнои части, да ест wт ѕсего хотара половина, и по старомѕ хотарѕ, кѕда из вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства вышепнсанного мы Єтефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана-Влада, и вѣра богарь наших: в. п. Дѕми, в. п. 'Болдора [дворн]нка, в. п. Хръмана, в. п. Щефѕла, в. п. Дѕма и п. Т[оа]д[ера п]ръ[калабо]ве хотинскїи, в. п. Єремїѧ немецского, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра ново[градского], в. п. Клънъѕ [спъта]рѣ, в. п. Исака вистѧрника, в. п. Дѕмша постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѕнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх богарь наших молд[авск]их, великих и малих. А по нашем животѧ, кто

[1]) In orig. имоу.

боудет господарь нашеи земли, ѡт дѧтеи наших или ѡт нашего рода[1]), или пак боуд кого богь изберет господарем быти нашеи земли мѡ[лд]авскои, тот бы емꙋ не порꙋшил нашего дааніѧ и потвръжденіѧ, али бы емꙋ ꙋтвръдил и ꙋкрѣпил, занꙋже есмы емоу дали и потвръдили за его правою и вѣрною слꙋжбꙋ, и за що ест емꙋ правда дааніѧ[2]). Ꙗ на болшꙋю крѣпост и потвръжденіе томꙋ въсемꙋ вишеписанномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтоулови логофетоу писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Писал Шандрꙋ Кръжевич ꙋ Басляи, в лѣто ҂зє, мѣсѧца мр. к.

Pecetea pierdută. — Orig. la R. Şaraga, anticar în Iaşi, vândut în urmă Academiei Române. Textul a fost tipărit şi de Gh. Ghibănescu în Surete şi izvoade, I, p. 84-90, cu câteva omisiuni (d. p. boierii Duma şi Ciortorovschi, cari se află însă în traducere) şi greşeli de ortografie. O traducere se află în dosarul No. 574, f. 40, Tr. 1349, op. 1501, din Arhiva Statului din Iaşi.

Hotarele sunt descrise astfel: „Iar hotarul acestei mai sus zise jumătăţi de sat ce este la Polocini, anume jumătate din Crăiniceşti, partea de jos, va fi, din partea Drăgălinei, începând dela părâul lui Stoian şi drept peste un pisc, apoi peste Polocini, şi pe din sus de o fântână şi la vârful dealului la o groapă şi la un stâlp, deacolo drept la doi meri; iar din celelalte părţi după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au apucat. Iară hotarul acestei mai sus zise jumătăţi de selişte ce este tot la Polocini, anume a jumătăţii din Găleşti, unde a fost Micu Gălescul, partea de sus, va fi din tot hotarul jumătate şi după vechiul hotar, pe unde din veac au apucat". Crăiuiceştii aceştia nu mai există astăzi; ei se aflau însă de sigur în acelaş hotar cu Găleştii, cătun al com. Huruieşti, jud. Tecuci, pl. Berheciu, 1 klm. departe de părâul Polocin, lângă cătunul Pradaeş (la Frunzescu, p. 237 şi 377, „Prădăiş", în Marele Dicţionar Geografic, V, p. 83, „Prădăiaş"); v. harta statului major, planşa Tătăreşti. In document se zice „la Polocini" (на Полочинех), ceeace însamnă că şi părâul care azi se numeşte, după satele prin care trece, când al Perchiului (Perchiul e vreo 4 klm. mai sus de Găleşti), când al Huruieştilor, se numià înainte tot Polocin. Amândoi Polocinii se unesc la Găleşti şi curg spre Lespezi, de unde se îndreaptă spre Siret. — Alţi Crăiniceşti erau cei pomeniţi într'un documeut fără dată al lui Alexandru cel Bun, împreună cu Leucuşeştii pe Drăslivca, precum şi cei din ţinutul Sucevei, pomeniţi în 1490 la No. CCXIV din vol. I.

---

1) In orig. или ѡт нашего рода e repetat încă odată.
2) In loc de правое дааніе, după fem. rom. *dania adevărată*.

LXVI

Vaslui, 20 Martie 1497.

Ştefan confirmă medelnicerului Mihul satul Rădenii dela gura Ialanului, cu balta de lângă el, cumpărat cu 200 de zloţi tătăreşti dela Sima şi sora acestuia Muşa, dela nepotul lor de frate Buda şi dela verii lor Avram şi Stana, toţi nepoţi lui Creţul dela Ialan, vechiul stăpân al Rădenilor.

Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли молдавской, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан възрит или его чтоучи оуслышит, ωже прїидоша пр҄ѧд нами и пр҄ѧд нашими молдавскыми боıары, великими и малыми, слꙋга нашь Сима и сестра его Мꙋша и братаничь их Бꙋда и племеникь его Ѧврамь, и пак племеница его Стана, оуси ꙋнꙋкове Креца ωт Ӣлана, по их доброи воли, никимь непонꙋжени ани присиловани, и продали свою правꙋю ωтниноу ωт их правого и питомаго оурика, ωт оурика и кыслоужєнїе д҄ѧда их Крецꙋла ωт Ӣлана, едно село на оустїе Ӣлан҄ѧ на им҄ѧ Рѫдѣнїи, и съ ωзерωм що на оустїе Ӣлан҄ѧ, та продали нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Михоулꙋ медєничарю за с҃ злат татарскы. И оуставше нашь верпїи пань Михоуль медєничарь и заплатиль оуси исполна тоты вышеписанїи пин҄ѧзи с҃ златы татарскы, оу рꙋкы сл҄ѧз҄ѧ[1]) нашемоу Сими и сестри его Мꙋши, и братаничꙋ их Боуди и племенникоу его Ѧврамоу, и пак племеници его Стани, оунꙋковом Крецꙋла ωт Ӣлана, пр҄ѧд нами и пр҄ѧд нашими боıаре. Ино мы вид҄ѧвше меже неми их доброи воли и токмежꙋ и полнꙋю заплатꙋ, а мы такождере и ωт нас есмы дали и потвръдили нашемоу вѣрномоу паноу Михоулωви медєничарю тое пр҄ѧ[д]реченное село що естъ на ꙋстїе Ӣлан҄ѧ, на им҄ѧ Рѫд҄ѧнїи, и съ ωзерωм що есть на ꙋстїе Ӣлан҄ѧ, како да есть емꙋ ωт нас оурикь и съ въс҄ѧмь дохωдωмь, емꙋ и д҄ѧтемь его и оунꙋчатомь его и прѣꙋнꙋч҄ѧтомь его и пр҄ѧщоур҄ѧтомь его и въсемꙋ родꙋ его, кто с҄ѧ емꙋ изберет наиближнїи, непороушенно николиже на вѣкы. Ѧ хотарь томоу вышеписанномꙋ село[у] що есть на ꙋстїе Ӣлан҄ѧ на им҄ѧ Рѫд҄ѧнїи да есть ωт ꙋси[х] сторонь по старомоу хотарꙋ, кꙋда из вѣка ωживали. Ѧ на то ест вѣра нашего господства

[1]) In condică злꙋз҄ѧ.

вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства ми Богдана-Влада, и вѣра боıарь наших.

Тъутул вел логофът, ши Думе пъркълабул, ши Болдур вор., ши Хръман[1]), ши Щефул, ши Дума ши Тоадер пъркълабїи де Хотин, ши Еримие пър. де Нıамцу, ши Андреикы Чорторїе[2]), ши Шендре пъркълабул де Четате Ноаж, ши Клънъу спътарюл, ши Ісак вист., ши Думше[3]) пост., ши Мохила пах., ши Фрунтеш столникул, ши Петрика комисул.

Дин Васлую, лт. ѕзе, мар. к.

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Asachi I, f. 445, cu titlul: пе Ръдени, ↑ гура Еланулуи ла Фълчию, Добровъц". Aceeaş copie, mai rea şi mai puţin completă, în Condica Asachi II, f. 28. Satul Rădeni se află pe şesul Elanului, la vărsătura acestuia în Prut, unde există şi astăzi o baltă numită Rădeanu (jud. Covurlui); vezi harta statului major, planşa Bereşti.

LXVII

18 Mai 1497.

Ştefan confirmă Anuşcăi, fetii lui Oană Căuiu, şi fiicelor ei Tudora şi Marina, apoi lui Irimie, Mărinei, Tudorei şi Crâstinei, copiilor lui Toader Căuiu, două sate cu numele Căuieşti: unul pe Bârlad, din jos de Lipovăţ, cu moară în apa Bârladului, altul pe Rebricea, „unde au fost Leontineştii". Pe cel dintâiu îl va stăpânì Anuşca, fata lui Oană Căuiu, cu fetele sale, pe al doilea copiii lui Toader Căuiu.

Arhiva Statului din Iaşi, Condica de Anaforale No. 12, f. 1, cu data 7005. Documentul se află la 1836 în mâna răzăşilor de Hăvăşeşti, ţinutul Vasluiului, ce-şi mai ziceau Zăzinca şi Curăluşa. Rezumatul nostru se deosebeşte de al condicei: în aceasta amândouă satele sunt atribuite fetii şi nepoatelor lui Oană Căuiu, iar Irimie e numit şi frate al lor şi fiu al lui Toader Căuiu. In loc de Căuiu condica are forma gen. slav. Căuia (Къуıа). Asupra lui Oană şi Toader Căuiu, cf. documentul din 25 Fevruarie 1497, No. LIV: Anuşca e numită acì Ana. — Unul din cele două sate dela 1497 şi-a păstrat numele până astăzi: este cătunul Căueşti al comunei Şcheia din

---

[1]) In condică Хръмана.
[2]) Ar trebui *Andreica* s. *Andreico de la Ciortorie.*
[3]) Ar trebui *Dumşa;* cf. mai sus Dume în loc de *Duma.*

jud. Vaslui, pl. Funduri, c. 2 klm. departe de Rebricea. Altul şi-a schimbat numele în Hăvăşeşti, Zizinca şi Curăluşa (=Cureluşa, dela cureà); astăzi îi zice Zizinca. E cătun al com. Lipovăţ din acelaş judeţ, pl. Racova, c. 2 klm. departe de Bârlad, pe pârâul Căueasca. Cf. Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 535; Marele Dicţionar Geografic, V, p. 793. In harta căilor de comunicaţie a judeţului Vaslui e tipărit greşit „Căneşti". Frunzescu, p. 103, dă două cătune cu numele Căueşti în jud. Vaslui, amândouă ale comunei Şcheia: unul Căueştii-Răzeşi şi altul care mai înainte se numià Căueştii-lui-Leon. Acesta va fi cel despre care documentul dela 1497 spune că „au fost Leontineştii". Cf. Marele Dicţionar Geografic, II, p. 307, şi harta statului major, planşa Mogoşeşti. Pentru Căueştii de lângă Şcheia, v. Surete şi izvoade, IV, p. 200 (an. 1668), iar pentru Căueştii de pe Bârlad, ibid., II, p. 171 (an. 1617) şi „Candela" din Cernăuţi pe 1884, p. 697 (document din 20 August 1661: Cheuesci; tot acolo, p. 689, e amintit un Căueşti pe Prut în judeţul Iaşi, proprietate a episcopiei Romanului).

Un rezumat cu data 18 Martie în loc de 18 Mai 1497 (7005) se află în Uricariul, VI, p. 232-233 şi 262, unde se zice „Căueştii de pe apa Răvirine (greş. în loc de Răbricea) dela ţinutul Vasluiului".

LXVIII

1497.

Ştefan confirmă fraţilor Bratul şi Costea satul „Cârligul lui Dan" pe Corod, cumpărat cu 50 de zloţi tătăreşti dela Ion, fiul lui Ionăşel aprodul, şi dela nepoţii lui de soră Sima, Ion şi Dragotă, fiii Stanei, nepoţii lui Ionăşel, care l-aveà dela voevozii Iliaş şi Ştefan.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листwм въсѧм кто нан ѹзрит или чтѹчи его ѹслишит, wже прїидоша прѣд нами и прѣд ѹсими нашими молдавскыми боꙗре слѹга наш Іwн, сынь Іwнъшела апрода|| и сестр[ич]ичеве его Сима и братове его Іwн и Драготъ, сынове Станини, ѹнѹкове Іwанъшела апрода, по их доброи воли, никым непонѹжени ани присиловани, и продали свою правѹю wтнинѹ wт своего праваго ѹрика, wт ѹрика wтца Іwнова, що имал wн wт ѹикwв наших wт Илїꙗша воеводи и wт Стефана воеводи, едно село на Кородѣ на имѣ селѹ Крълигь Дановь, та продали слѹгам нашим Братѹлѹ и братѹ его Косте за н҃ злат татарскых. [И оус]тавши наши слѹги Братѹл и брат его Косте та запла-

тнли тотн внше писаннїи пннѣзи и злат татарскых ѹ рѹки Іѡнѹ, сынѹ Іѡ[нъшел]а апрода[\] и сестрнчичем его Єнма и братѡм его Іѡнѹ и Драготъ, сынѡм Єтанин[нм], ѹнѹком Іѡнъшела апрода, прѣд нами и прѣд нашими бо[ıарє]. Ино мы видѣвши их добрѹю волю и токмеж и полнѹю заплатѹ, а мы такождере и ѡт нас есмы дали и потвърдили слѹгам нашим Братѹлѹ [и братѹ] его [Кости] тое прѣдреченое село на Кородѣ на имѣ село Кръинг Даново[1]), да ест [им] ѡт нас ѹрик и съ въсем доходом, им и дѣтем их и ѹнѹчатом их и прѣѹнѹчатом их и пращѹрѣтом их и въсемѹ родѹ их, кто сѣ им изберет наиближнї[н, не]порѹшено николиже на вѣки. А хотар томѹ село внше[пис]анномѹ да ест съ въсѣми своими старими хо[тари, кѹда из вѣка ѡ]жнвали. А на то ест вѣра нашего господства [внше]писанного мы Єтефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленных сынѡв господства мы Богдана[2]) .... [Бо]лдѹра дворника, в. п. [Хръм]ана, в. п. Щефѹла, в. п. Дѹми ....[3]).

Pecetea lipseşte, ca şi partea de jos a pergamentului, acesta fiind rupt în două. — Orig. la Academia Română, sign. 17/XL. I-am pus data 1497, admiţând că în text s'a strecurat greşala „и вѣра прѣвъзлюбленных сынѡв господства мы Богдана“ în loc de „вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана[-Влада]“, deoarece în nici un document al lui Ştefan cel Mare pe lângă Bogdan nu se citează ca martor un alt fiu al său, ci dela 1498 încoace, când începe a se cità Bogdan, întâiu fără atributul воевода, apoi cu acest atribut, se citează el singur până la sfârşitul domniei tatălui său. Greşala diacului a fost provocată de numele dublu al lui Bogdan-Vlad, din care şi traducătorii sec. XVIII şi XIX au făcut adese ori două persoane. Şirul celor dintâi patru boeri ce se pot cetì în textul de mai sus este identic cu al documentelor din anul 1497. Formula testificării ar trebuì deci întregită aşà: „А на то ест вѣра нашего господства [внше]писанного мы Єтефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана[-Влада, и вѣра боıаръ наших: вѣра пана Дѹми пръкалаба, вѣра пана Бо]лдѹра дворника, вѣра пана [Хръм]ана, вѣра пана Щефѹла, вѣра пана Дѹми [и пана Тоадера пръкалабове хотинскїи] ş. a. m. d. până la Petrică comisul. In registrele Academiei documentul e trecut, după o însemnare în dosul lui a d-lui I. Tanoviceanu, între anii „1491-1502, prob. 1502“. Dacă, prin descoperirea vre-unei traduceri vechi, sau altmintrelea, s'ar dovedì că în formula

[1]) In original Даново, concordat cu село.
[2]) După Богдана nu se poate cetì cam o jumătate de şir.
[3]) Restul nu se poate cetì de loc.

testificărei nu era Bogdan-Vlad, ci Bogdan, documentul ar trebui pus la 1498 sau 1499, Ianuarie—Octomvrie, când dispare dintre boieri Hârman; pentru ultima oară e pomenit la 18 Sept. 1499. In acest interval şirul celor dintâi cinci boieri martori este: 1) Duma pârcalabul, 2) Boldur vornicul, 3) Hârman, 4) Şteful, 5) Duma Brudur. — Cârligul lui Dan îmi pare a fi fost pe locul unde sunt astăzi Brătuleştii (partea superioară a Corodului, jud. Tecuciu, pl. Bârlad-Nicoreşti, din sus de Corodu şi de Blânzi); numele cel nou ar proveni dela Bratul care a intrat la 1497 în stăpânirea satului. Dela Brătuleşti începe şi pârâul să poarte numele Corodu, deşi e o continuare a pârâului Nicoreşti, iar acesta a Fundeanului; v. harta statului major, planşele Puţeni şi Drăguşeni.

LXIX

11 Aprilie 1498.

Ştefan confirmă o împărţeală între Petre Hâra şi soru-sa Stanca pe patru sate ce le aveau dela mama lor Stana: Stanca ia Sărăţenii şi Lăţeşti, iar Petre Dragomăneştii şi Spinenii.

Rezumat într'o mărturie hotarnică a stolnicului Scarlatachi Costachi dela 1 Iunie 1752, azi în posesiunea d-lui I. Docan, în chipul următor: „...Au scos Antohi Strătilă un ispisoc sârbesc dela Ştefan Voevod din veleat 7006, April 11, scriind într'acel ispisoc, tălmăcit de Cheşcu uricariul, precum au venit înaintea domnului şi a toată boerimea, carele sunt puse şi numele a toţi boerilor, Stanca şi frate-său Petre Hâra, feciorii Stanei, şi de a lor bună voe ş'au împărţit între dânşii patru sate, anume Sărăţenii şi Dragomăneştii şi Spinenii şi Lăţeştii, şi li s'a venit: Stancăi două sate, anume Lăţeştii şi Sărăţenii, iar fraţine-său Petre Hâra i s'au venit Dragomăneştii şi Spinenii“. Asupra acestor sate cf. doc. dela 5 Martie 1493, No. III, din care se vede că Stana eră fiica lui Dragomir Banul.

LXX

Suceava, 24 Septemvrie 1498.

Ştefan confirmă Vasutcăi, fetii lui Romaşco şi nepoatei lui Drăgoiu, femeii lui Stanciul aurariul, stăpânirea peste satele ei de baştină Drăgoeştii, Lucăceştii, Boteştii şi Căcăceanii.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мwлдавской, знаменито чиним ис сим листwм нашим въсѣм кто

на нь оузрить или чтучи его услышить, ѡже тота истинна Васутка, дочка Ромашка, унука Дрьгоѧ, жена Станчюла аурарѧ, жаловали есмы еи ѡсѡбною нашею милостїю, дали и потврьдили есмы еи оу нашеи земли оу мѡлдавскои еи праву и[1]) ѡтнину и дѣдину, села на имѧ Драгоещїи[2]) и Лукьчещи и Ботещи и Кькьчани. Тое вьсе вышеписанное да сут еи ѡт нас оурикь и сь вьсемь доходѡмь, юи и дѣтемь еи и оунучатѡмь еи и прѣоунучатомь еи и пращурѣтомь еи и вьсему роду еи, кто сѧ еи изберетъ наиближнїи, непорушенно николиже на вѣкы. А хотарь тѧм вышеписанным селамь на имѧ Драгоещимь[2]) и Лукьчещим и Ботещимь и Кькьчанимь да ест имь ѡт оусих сторѡн по старому хотару, по куда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвьзлюбленнаго сына господства мы Бѡгдана воеводи, и вѣра боіар нашихь: в. п. Думи паркалаба, в. п. Бѡлдора дворника, в. п. Хрьмана, в. п. Щефула, в. п. Думи Брудура, в. п. Тоадера и п. Негрилъ паркалабове хотинскїи, в. п. Еремїѧ и п. Драгоше паркалабове немецкїи, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лука Арбуре портарѣ соучавского, в. п. Клънъу спатарѣ, в. п. Исака вистѧрника, в. п. Думши постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрунтеша стѡлника, в. п. Петрика комиса, [и] вѣра вьсѧх боіарь нашихь мѡлдавскихь, великихь и малихь. А по нашем животѧ, кто будеть господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи нашихь или ѡт нашего рода, или пак боуд кого богь изберетъ господаремь быти нашеи земли молдавскои, тот бы еи не порушиль нашего даанїѧ и потврьжденїа, али бы еи утврьдиль и оукрѣпиль, зануже есмы юи дали и потврьдили, за що ест еи праваѧ ѡтнина и дѣдина. А на бѡлшую крѣпость и потврьжденїе тому вьсему вышеписанному, велѣли есмы нашему вѣрному пану Тьоутулови логофету писати и нашу печать привѣсити к сему листу нашемоу. Писал Іѡн Попович оу Сучавѣ, в лѣтѡ ѕЗS, мѣсѧца сентеврїа КД день.

Pecetea pierdută; s'a rupt odată cu partea de jos a pergamentului. — Orig. la Academia Română, sign. 48/LXXXV. In dosul per-

[1]) Aci poate să lipsească питому „proprie".
[2]) După Драгоещїи urmă un nume, care a fost scos făcându-se în pergament o tăietură de forma aceasta: ▭; la locul de mai jos, cu o tăietura identică, se recunosc următoarele litere: .ъ.ъ..ъ... м҃=.ъ.ъ.. ъ[ещн]м. Tăietura e foarte veche. Translatorul J. Marcińkiewicz o relevează şi el într'o notă la traducerea sa.

gamentului sign. „Litt. A“ şi mai multe însemnări, între cari cele mai vechi sunt „[монас]тирь Воронець на село Дрѫгоєщи: mânăstirei Voroneţului pentru satul Drăgoeşti“ şi „[Вас]ѹтка, дочка Ромашка: Vasutca, fata lui Romaşco“. Academia posede sub sign. 25/LXXXIII o copie în slavoneşte, făcută în Cernăuţi la 16 Oct. 1787 de Andrei Daşcovici şi purtând aceeaş signatură cu originalul. O traducere germană cu sign. „Litt. A, fasc. 34“, făcută de translatorul J. Marcińkiewicz, se află în posesiunea d-lui Al. Czołowski din Lemberg. Anul lipseşte acì, iar locul peceţii e indicat cu „L. S. Offi. Babicz“. Un rezumat cu data 24 Sept., dar fără an, în Condica Voroneţului de V. Măzăreanu, ed. S. Fl. Marian, Suceava 1900, p. 36-37. Wickenhauser n'are acest document în colecţia sa; el a fost găsit în Galiţia acum câţiva ani de d-l Czołowski, care l-a vândut Academiei Române. — Am arătat în vol. I, la No. XL, că din cele patru sate amintite acì două, Drăgoeştii şi Lucăceştii, se află în Bucovina, în districtul Gura Humorului, iar Boteştii sunt în jud. Suceava, pl. Şomuz, la graniţa ţării, aproape de celelalte. Căcăcenii se aflau în jud. Neamţ, pe Cracău, şi la anexarea Bucovinei nu mai erau în stăpânirea mânăstirei, de oarece nu-i găsim nici în catalogul satelor dat de V. Măzăreanu la 1775 (Condica Voroneţului, ed. cit., p. 105-106), nici în inventarele dela 1781 şi 1782, publicate de Wickenhauser în Woronetz und Putna, p. 117 şi urm., 133 şi urm. La 1623 acest sat a fost dăruit de hatmanul Miron Barnovschi, domnul de mai târziu, mânăstirei Solca; v. Condica acestei mânăstiri de V. Măzăreanu, ed. de S. Fl. Marian, Suceava 1902, p. 64. La 1741 îl stăpânià totuşi mânăstirea Voroneţului, căci într'un manuscris din acest an, copiat în Condica Asachi I, f. 567, se zice : „Uric dela Ştefan Voevod cel Bătrân, veletul stricat, de întăritură.... pe satul Drăgoeştii şi Lucăceştii şi Boteştii..., iar pentru satul Căcăcenii, ce mai scrie întru acest uric, direasele de danie mânăstirei (sc. Voroneţului) pe dânsul deade sam molitfa sa ieromonah Calistru egumenul că s'au prăpădit, iar satul tot îl stăpâneşte mânăstirea ; drept aceea şi noi l-am însemnat aicea pe mărturiea egumenului“. Cf. documentul dela 3 Dechemvrie 1462, No. XL din vol. I.

LXXI

Hârlău, 13 Noemvrie 1498.

Ştefan dărueşte mânăstirei Bistriţei, unde erà egumen Teodor, cu consimţământul mitropolitului Teoctist, al episcopului de Roman Tarasie şi al marilor boieri, pentru pomenirea fiului său Alexandru,

o vie la Călugăra, lângă Bacău, „până la viile Ungurenilor“, cu un schit unde petrecuse călugărul Teofan şi cu o prisacă.

Suret de pe ispisoc vechiu pe sârbie dela
Ştefan Voevod, scris în Hârlău de Şandru Cârjovici, din
leat 7006, Noemvrie 13.

Inştiinţare facem prin această carte a noastră tuturor cui vor căutà asupra ei sau o vor auzì citindu-se, precum domniea mea am binevoit cu a noastră buna voinţă, cu curată şi luminată inima, din toată buna voinţa noastră şi cu agiutoriul lui Dumnezeu, ca să întărim şi să înputernicim mănăstirea noastră dela Bistriţă, unde este hramul Adormirea preacuratei stăpânei noastre de Dumnezeu născătoarei şi pururea fecioarei Mariei, şi unde este igumen rugătoriul nostru chir popa Theodor, şi ne-am sfătuit cu mitropolitul nostru chir Theoctist şi cu părintele nostru chir Tarasie, episcopul Romanului, şi cu tot sfatul nostru cel de sus[1]), ne-am milostivit domniea mea de am dat şi am miluit, pentru pomenirea fiiului nostru Alexandru Voevod, cu un loc ce este în Bacău, de ceea parte, cu un schit şi cu o prisacă, sfintei mănăstirii Bistriţii, din viile Bacăului, însă satul se numeşte păn' la viile Ungureanilor [2]), unde au petrecut părintele nostru călugărul ieromonah Theofan, a căruia loc se începe hotarul dela un frasin ce-i lângă varniţă, dela părăul Călugărului la munte, dela un stejar la drum de vale, la piscul lui Bran, la vârvul dealului, la Rătăoani, şi cu toate obârşiile păraelor Călugărei, apoi peste părău în gios păn' în dreptul Sinovei, apoi dealul Sinovei păn' la părăul Călugărei, apoi la câmp 12 pământuri din gios de drumul Călugărei, cu tot venitul. (Apoi după credinţa boerilor a vremii acie şi după legătura blăstămului ce pune asupra cui ar strâcà dania şi miluirea această). Şi spre mai mare credinţă am poroncit credincios boerului nostru Tăutului logofăt către adevărată cartea noastră această pecetea noastră să lege.

De pe sârbie pe limba moldovenească am tălmăcit la anul 1806, Ghenarie 26. Polcovnicul Pavăl Debriţ ot Mitropolie.

---

[1]) Cu sfetnicii mari, orig. probabil съ прѣвосъвѣтникы.
[2]) Corectat din „Ungureanului“.

Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina. La cuvântul „varniță" Debriţ adaugă în margine explicarea următoare: „Varniţa nu numai este aceea unde se arde varul, ci se poate ennoisì şi velniţa unde se face rachiu sau berea, căci ruseşte chiriius (кирїюс) velniţa se zice винокурниа şi bărăriea (бъръріѧ) se zice пивоварниа; varul se zice moldoveneşte, iar ruseşte известн[1]) şi вапно[2]). Varniţa are paragoghì dela rima варю, care va să zică fierb". La sfârşitul suretului se află nota: „Această de sus tălmăcirea procetih şi eu, ca unul ce înţeleg limba slaveano-sârbască, şi cu amăruntul poslăduind cu cel adevărat sârbesc ispisoc, am văzut că întru nimica nici o greşală tălmăcitoriul n'au făcut, iar la cuvântul ce s'ar păreà cuiva cu îndoeală, undeziceà и со всѣм ѡвършїем потока, bine s'au zis, adecă moldoveneşte că cu toate obârşiile păraelor Călugărei. Şi după cererea mănăstirei am iscălit. Protoiereu Lazar, 819 Septemvrie 27". — In dosul suretului „viile şi prisaca dela Călugăra". In acelaş pachet al M-rei Bistriţei se află un al doilea suret ceva mai prescurtat la început şi cu blestemul întreg; notez din acesta variantele: „cu o prisacă păn la viile Bacăului şi păn la viile Ungurenilor ce se numeşte Selo (село)", „într'un paltin", în loc de „frasin", „din sus din părău Călugăra", „şi dâlma păn la Rătăoani", „în dreptul Sinoiului, dâlma Sinoiului", în loc de „Sinovei". La sfârşit notiţa „şi alt hrisov iaste dela Vasile Vodă, din let 7142, Sept. 2, cu care întăreşte toate semnile mai sus arătate în hrisovu lui Ştefan Voevod".— Locurile dăruite Bistriţei prin acest document se aflau în hotarul Călugărei Mari de astăzi, care mai 'nainte se numià şi Ungurenii, c. 6 klm. spre vest de Bacău. Vezi harta statului major, planşele Bacău şi Scorţeni, şi Marele Dicţionar Geografic, II, p. 272-273. Din termenii topografici amintiţi în hotarnică nu găsesc pe harta statului major „piscul lui Bran", „Rătăoanii" şi „dealul Sinovei", care poate să-şi fi schimbat numele.

LXXII

Suceava, 15 August 1499.

Ştefan confirmă lui Efrem a treia parte din satul Costeşti la gura Ciuhrului, partea de mijloc, cumpărată cu 200 de zloţi tătăreşti dela Oliuşca, care o aveà în dar dela rudele sale: Iurii Braevici, fiul lui Boris Braevici, nepoatele lui de soră Marina şi

---

1) Ar trebuì известь.
2) Devenit arhaic.

Nastea, vărul lor Ivanco cu surorile sale Nastea, Fădora şi Anuşca, copiii lui Ivaşco, şi o altă Nastea, fata Oliuşcăi. Actul de danie ce-l aveà Oliuşca dela aceste rude îl dă în mâna lui Efrem.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листѡм въсѧм кто нан ѹзрыт или чтоучи его ѹслышит, ѡже прїиде прѧд намы и прѧд ѹсими нашимы мѡлдавскыми боıаре, великимы и малимы, Ѡлюшка, по еи доброи воли, ником непонѹжена ани присилована, и продала свою правоую ѡтнинѹ ѡт еи праваго ѹрика, третѹю част село ѡт Костещ на ѹстїе Чюхра, где ѹпадает ѹ Прѹт, середнѹю част, що юи были дали прѧд нами ж(е) слоуга наш Юрїю Бравич, сынъ Бориса Браевича, и сестричичи его Марина и Настѣ и племеници их Иванко и сестри его Настѣ и Фъдора и Анѹшка, сынове Ивашкови, и тыж дрѹгаа Настѣ, дочка Ѡлюшчина, та продала тотѹ третѹю част село слоуѕѣ нашемоу Ефремоу за ͞с злат татарскых. И оуставше наш слѹга Ефрем та заплатил оуси тоти вишеписаннїи пинѣзи двѣ ста злат татарскых ѹ рѹкы Ѡлюшци; и привилїе що имала Ѡлюшка ѡт нас же на тотоу середнѹю третѹю част село ѡт Костещи на ѹстїе Чюхра, где ѹпадает ѹ Прѹт, що же ѡна имала ѡт даанїе ѡт тых вишеписанних, ѡна еще еи дала ѹ рѹкы Ефремѹ, прѧд нами и прѧд нашимы боıаре. Ино мы видѣвши меже нимы их добрѹю волю и тѡкмеж и полноую заплатѹ, а мы такождере и ѡт нас есмы дали и потвърдили слоуѕѣ нашемоу Ефремоу тотѹ прѧдреченнѹю третѹю середнѹю част село ѡт Костещи на ѹстїе Чюхра, где ѹпадает оу Прѹт, како да ест емѹ ѡт нас ѹрик и съ въсем доходом, емѹ и дѣтем его и ѹнѹчатом его и прѣѹнѹчатом его и пращѹрѣтом его и въсемоу родѹ его, кто сѣ емоу изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣкы. А хотар тои третои середнои части село ѡт Костещи що на ѹстїе Чюхра, где ѹпадает оу Проут, да ест ѡт ѹ[се]го хотара третаѧ част, а ѡт иниих сторон по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра боıар наших: в. п. Дѹма пръкалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефѹла, в. п. Дѹма Брѹдѹра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабы хотинскїи, в. п. Еремїѧ и п. Драго[ш]е пръкалабы ѡт Немца, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Лѹка Арбоуре портарѣ сѹ-

чавского, в. п. Клънъ8 спътарѣ, в. п. [Ис]ака вистѣрника, в. п. Д8[м]ша постелника, в. п. [Мо]хила чашника, в. п. Фр8нтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра 8сих боıар наших молдавскых, и великых и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли молдавскои, wт дѣтеи наших или wт нашего род8, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тwт бы ем8 не пор8шил нашего даанїа и потвърждениа, али бы емоу 8твърдил и 8крѣпил, зан8же есмо ем8 дали и потвърдили за его прав8ю сл8жбоу, и за що wн соби коупил за свои правїи пинѣзи. А на бwлш8ю крѣпост и [по]твърждениє томоу въсемоу вишеписанном8, велѣли есмы нашемоу вѣрномоу пан8 Тъ8т8л8 логофет8 писати и наш8 печать привѣсити к сем8 нашемоу листоу. Писал Мътею въ Сwчавѣ, в лѣто ѕзз, мѣсяца аугуст ѳі.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛДЯВСКОИ. — Orig. la R. Şaraga, anticar în Iaşi, vândut în urmă Academiei Române. Publicat de d-l Gh. Ghibănescu în Opt urice slavone, p. 43-48, cu multe greşeli de ortografie şi unele de lectură; în traducere trebue pus „Ciuhru“ în loc de „Ciuhura“, „veri“ (племеници) în loc de „rude“ (p. 44), „Hârman“ în loc de „Herman“, „ceaşnic“ în loc de „postelnic“, — e vorba de Mohila (p. 47). Un rezumat al acestui document se găseşte între nişte acte dela 22 August 1827, cumpărate de Academia Română dela Isidor Kupperman din Iaşi la 31 Oct. 1903 (III, 1817-1830 „Spravca de lei lucrată de comisia hotărîturilor ţinutului Hotin“; comunicat de Iulian Marinescu). — Satul Costeşti există şi astăzi în Basarabia, la gura Ciugurului, Ciuhrul dela 1499 (pe harta rusească a lui Iljin Чугуръ, pe harta institutului geografic austriac Czugur, pe cea anexată la Basarabia d-lui Z. Arbore Ciuguru); acesta se varsă în Prut pe malul stâng. Cf. „Costeşti pe Prut, cu loc de heleşteu şi cu moară pe Ciuhur“, la Ghibănescu, Surete şi izvoade, II, p. 117 (1632) şi Costeşti în ţinutul Cernăuţilor, ibid. V, p. 16 (1655).

LXXIII

Suceava, 31 August 1499.

Ştefan cumpără dela Vasutca, fiica lui Cozma, nepoata lui Şandru şi a lui Martin, cu 300 de zloţi tătăreşti satul Muntenii-Scutaşi, „unde au fost judeţi Itu şi Şerban“, şi-l dărueşte mitropoliei de Roman, unde erà episcop Vasilie, odată cu privi-

legiul ce l-au avut Şandru, Martin şi Cozma dela Alexandru cel Bun şi pe care Vasutca îl dăduse în mâna domnului la primirea banilor.

Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domn ţărâi Moldaviei, facem ştire cu această a noastră carte tuturor cine va videà-o sau cetindu-se va auzì-o, că au venit înaintea noastră şi înaintea boerilor noştri a Moldaviei, mari şi mici, Vasutca, fiica Cozmii, nepoată lui Şandru şi lui Martin, şi de bună voea sa, de nimene silită nici asuprită, au vândut a sa ocină din dreptul său uric, al moşilor ei Şandru şi Martin şi a tatălui său Cozmii, şi din dresuri ce-au avut ei de la moşul nostru Alexandru Voevod, un sat anume Muntenii-Scutaşi, unde au fost judeţ Itu şi Şărban, acesta au vândut însuş domnii mele drept trii sute zloţi tătărăşti. Şi sculându-mă domniea mea, am plătit toţi banii deplin de sus arătaţi, trii sute de zloţi tătărăşti, în mânule Vasutcăi, fiicii Cozmii, nepoatii lui Şandru şi a lui Martin, înaintea boerilor noştri, cum şi dresurile ce au avut Vasutca pe acel sat, ce au fost a moşilor ei a Şandrului şi a lui Martin şi a tatălui ei Cozmii, dela moşul nostru Alexandru Voevod, tij au mai dat domnii mele, înaintea boerilor noştri. Şi iarăş sculându-mă domniea mea, di bună voea noastră, am miluit şi i-am dat acest sat de sus arătat, anume Muntenii-Scutaşi, unde au fost judeţ Itu şi Şărban, rugătoriului şi duhovnicului nostru chir Vasilie, episcopului ot mitropolia de gios de la târgul Romanului, cum şi dresurile ce am avut în mânile noastre de la Vasutca, fiica Cozmii, de la moşul nostru Alexandru Voevod pe acel sat anume Muntenii, le-am dat[1]) toate în mâinele duhovnicului chir Vasilie, episcopul ot mitropoliea de gios de la târgul Romanului, înaintea boerilor noştri, să le fie lor uric în veci cu tot venitul. Iar hotarul acestui sat să fie din toate părţâle pe unde au umblat din veac. Şi spre aceasta este credinţa domnii mele di sus arătată Ştefan Voevod, şi credinţa tuturor boerilor noştri, mari şi mici. Şi am poroncit credinciosului boeriului nostru, giupânului Tăut logofăt să scrie şi să lege şi a noastră pecete

[1]) In suret „şi le-am dat".

la această carte a domnii mele. S'au scris de Şandru Crijăvici în Suceava, la let 7007, Avgust 31.

(L. S.)

S'au tălmăcit de Andrei tălmaciul ot divan, biv vel căpitan, în Eşi.

Academia Română, sign. 10/LXIV.—Muntenii-Scutaşi sunt unul din cele două sate cu numele Munteni din jud. Roman, plasa Moldova, cătune ale comunelor Văleni şi Gherăeşti. Erau aproape de Lecuşeni, un alt sat al episcopiei Romanului; v. harta statului major, planşele Bozieni şi Roman. La Melchisedec, Chronica Romanului, documentul acesta lipseşte.

In Condica Asachi I, f. 398 v.—399, se află rezumatul unui document prin care episcopul Vasile dela Roman dărueşte satul Muntenii „unde au fost judeci Şitul şi Prodan“, — sat dăruit episcopiei de Ştefan Vodă —, unor fraţi Costea şi Lazar şi surorilor acestora Anuşca şi Marta. Această danie e confirmată de domn la 31 Martie 1499. Rezumatul acesta, pe care îl reproduc mai jos întreg, e suspect din mai multe puncte de vedere. Intâiu acţiunea însăş e stranie: episcopul de Roman nu puteà să cedeze unor persoane particulare şi fără nici o despăgubire un sat primit dela domn nu pentru sine personal, ci pentru episcopia sa. Un al doilea caz de felul acesta n'am întâlnit nici în documentele din epoca lui Ştefan cel Mare, nici în cele posterioare. Potrivirea în dată (31 Martie—31 August) şi asemănarea între numele judecilor (Itu şi Şerban—Şitu şi Prodan) arată că documentul din condica Asachi este plăzmuit după cel dela 31 August 1499. Plăzmuitorul a pus însă o dată care îl trădează, căci satul Muntenii nu puteà fi cedat de episcop la 31 Martie, când el i-a fost dăruit abià la 31 August 1499. Celelalte deosebiri între contextele acestor două documente, şi unele greşeli de redacţiune ce pot să fie intenţionate, confirmă şi mai mult părerea că cel dela 31 Martie este falş.

Iată-l întreg:

„Stefan Voevod, venit-au înainte noastră Vasutca, fata Cozmii, nepoata lui Şandru şi Martin, de bună voe lor au vândut a lor dreaptă ocină din uricu ce-au avut moşu-său Şandru de la Alixandru Vodă, un sat anume Muntenii, unde au fost judeci Şitul şi Prodan, aceşti au vândut acel sat sângur domnii mele drept 300 zloţi tătărăşti. Şi i-am plătit domnia mea toţi acei bani în mânule lor, şi uricile ce-au avut de la Alixandru Vodă, le-au dat toate în mânule domnii mele. Şi m'am sculat domnia mea şi l-am dat acel sat Muntenii ş'am miluit pre duhovnicul nostru părintele chir chir Vasilie, episcopul de Roman, şi ispisoacele ce am luat dela acei vânzători pe acest sat Muntenii le-am dat în mânule părintelui Vasili episcopul, înaintea tuturor boiarilor noştri. Şi iar într'aceea vreme s'au sculat părintele Vasili episcopu şi de a lui bună voe au dat acel

sat Muntenii slugii noastre Costii şi Lazar şi nepoţilor lor şi surorilor lor Anuşca şi Marta, feciorii lui Ion, înainte noastră şi înainte boerilor noştri. Deci domniea mea dac' am văzut a lui de bună voe danie şi tocmală, de la domniea mea încă am dat ş'am întărit acelor de mai sus scrişi Costii şi neamului său pe acel sat Muntenii, ca să le fie de la domniea mea dreaptă ocină şi moşie, lui şi feciorilor, nepoţilor şi strănepoţilor şi a tot neamul, ce se vor alege mai de aproape, neruşiit stătător în veci. Şi hotarul acestui sat ca să fie din toate pe hotarul cel vechiu, pe unde din veci au înblat. Aceasta scriem. Leat 7007, Martie 31".

LXXIV

Suceava, 15 Septemvrie 1499.

Ştefan confirmă lui Jurj, clucerul de arie, stăpânirea peste a treia parte din partea lui Oană Băeşescul în satele Băeşeşti şi Mălini, în acesta din urmă cu o moară pe topliţa dela vadul Todereştilor. Partea din Băeşeşti o cumpărase cu 300 de zloţi tătăreşti dela Gurban, fiul lui Oană Băeşescul, dela nepoată-sa de soră Nastea, fata Anuşcăi, preoteasa popii Mihului din Baia, dela nepoţii de frate ai Nastei Mircea şi Stana, copiii lui Jurj Udob, de la nepoată-sa de frate Nastea, fata lui Costea, şi dela fiul acesteia Dragotă, toţi nepoţi lui Oană Băeşescul. Partea din Mălini o cumpărase cu 100 de zloţi dela acelaş Gurban, dela nepoată-sa de soră Nastea şi dela nepoţii ei de frate Mircea şi Stana. Amândouă aceste părţi le stăpânise Oană, moşul vânzătorilor, în puterea unor privilegii de la Alexandru cel Bun.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним нс сим нашим листωм въсѧм кто нан ѹзрыт или чтоучи его ѹслышит, ωже прїидоша прѧд намы и прѧд оусимы нашимы молдавскыми богаре, [великы]мы и малимы, наш слоуга Гоурбан, сынь Ѡана Бъешескоула, и сестричича его Настѣ, попадїꙗ попа Михоула ωт Бани, дочка Анинѹшчина, и братаничи Настинии Мирча и сестра его Стана, сынове Жоуржа Оудоба, и тыж братани[ч]а тогож Гоурбана Настѣ, дωчка Костина, и сынь тои Насти Драготъ, ѹси оунноукове Ѡана Бъешескоула, по их доброи воли, никым непоиѹжени ани присиловани, и продали свою правѹю ωтинин ѹ ωт их праваго ѹрика, ωт ѹрика дѣда

их Ѡана Бъешескоула и нс привилїє що имал дѣд их Оана Бъешескоуль ѡт дѣда нашего ѡт Алеѯандра воеводы, ѡт колико ест част оу село ѹ Бъешещи дѣда их Ѡанина, ѡни продали третоую част ѡт тои части ѡт Бъешещи та продали слѹѕѣ нашемоу верномоу панѹ Жѹржѹ гѹменникѹ за три ста злат татарскых. И оутѡм такѡж прїидоша прѣд намы и прѣд оусимы нашимы ж(е) молдавскымы боıаре тыж вишеписаннїи слоуга наш Гоурбан, сынь Ѡана Бъешескѹла, и сестричича его Настѣ, попадїа попа Михоула ѡт Бани, дочка Аннѹшчина, и братаничи Настини Мирча и сестра его Стана, сынове Жоуржа Ѹдоба, также по их доброи воли, ни-[кым] непонѹжени ани присилованi, и продали свою правѹю ѡтнинѹ ѡт своего правого ѹрыка, ѡт ѹрика дѣда их Ѡана Бъешескѹла и нс привилїє що имал дѣд их Ѡана Бъешескѹл ѡт дѣда нашего ѡт Алеѯандра воеводы, ѡт колико ест част ѹ село ѹ Мълинь, що за Молдавою, дѣда их Ѡанина, ѡни продали ѡт тои части тыж третѹю част села ѡт Мълин и млин на топлицѹ ѹ брод Тодорещилѡр также слоуѕѣ нашемѹ вѣрномѹ панѹ Жоуржѹ гоуменникоу за сто злат татарскых. И ѹставше пан Жѹржь гѹменник та заплатиль ѹси тоты вышеписаннїи пинѣзи т҃ злат татарскых ѹ рѹкы слѹѕѣ нашемѹ Гоурбанѹ, сынѹ Ѡана Бъешескѹла, и сестричичи его Насти, попадїи попа Михоула ѡт Бани, дочки[1]) Аннѹшчини, и братаничем Настиним Мырчи и сестри его Стани, сынѡм Жѹржа Оудоба, и тыж братаничи тогож Гоурбана Насти, дочка Костина, и сынѹ тои Насти Драготъ; и тыж сто злат татарскых ѹ рѹкы вышеписаннаго ж(е) слѹѕѣ нашемѹ Гѹрбанѹ, сынѹ Ѡани Бъешескѹла, и сестричичи его Насти, попадїи попа Михоула ѡт Бани, дочка Аннѹшчина, и братаничам Настиним Мырчи и сестри его Стани, сынове Жоуржа Оудобъ, прѣд намы и прѣд ѹсимы нашимы молдавскыми боıаре. Ино мы видѣвши их добрѹю волю и токмеж и полнѹю заплатѹ, а мы такождере и ѡт нас есмы дали и потвърдили слѹѕѣ нашемоу вѣрномоу панѹ Жоуржоу гоуменникоу тоую прѣдреченнѹю третѹю част села ѡт Бъешещи, ѡт колико ест част Ѡани Бъешескѹла, и тыж тотѹ третѹю част села ѡт Мълинь, ѡт колико ест част Ѡани Бъешескѹла, що за Молдавою, и млин на топлицоу ѹ брод Тодерещилѡр, како да ест емѹ ѡт нас ѹрикь и съ въсем дохѡдом, емѹ и дѣтем его и ѹнѹчатѡм его и прѣѹнѹчатом его и пращѹрѣтом его и въсемоу родѹ его, кто сѣ емѹ изберет най-

[1]) In orig. greşit дочка.

ближнїи, непорꙋшено николиже на вѣкы. А хотар тои третои вышеписаннои части ѡт Бъешещи, али едно оу село, поченши ѡт берег Молдавѣ мало ниже ѡт где выходит топлица ѡт Молдави ѡт столпь, та черес тотꙋ топлицꙋ на дрꙋгїи столпь, та черес малꙋю топлицꙋ и черес ровнинꙋ прости ꙋ Прокопов сад на столпь, ѡт толѣ черес серед сада Тꙋличева та на поут що идет до Бани [н]а [с]то[лпь, а пак] по тѡм[1]) гори до столпа, та ѡп[ꙗть] вернꙋвши сѧ к селꙋ та прости на столпь що ест против Щефанѡв [дѡ]м, ѡт тов[а] на столпь що ест ꙋ поле, та повыше грꙋшах на столпь що на берег Молдавѣ; а хотар ꙋ поле, царини и [с]иножат[и] да имает третꙋю част ѡ[т коли]ко ест част Ѡанина Бъешескꙋла. А хотар тои части ѡт село ѡт Мълинь, [що] за Молдавою, да ест также третаꙗ част ѡт колико ест част Ѡани Бъешескꙋла, и по старомꙋ хотарꙋ, кꙋда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводы, и вѣра наших боꙗр: в. п. Дꙋмы пръкалаба, в. п. Болдꙋра дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла. в. п. Дꙋ[мы] Брꙋдꙋра, в. п. Тоадера и п. Негрила пръкалабове хотинскых, в. п. Еремїꙗ и п. Драгоша пръкалабы немецкїи, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Лꙋка Арбоуре портарѣ соучавского, в. п. Кълнъꙋ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Дꙋмша постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ꙋсих боꙗр наших молдавскых, и великых и малих. А по нашем животѣ, кто бꙋдет господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родꙋ, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тѡт бы емꙋ не порꙋшил нашего дааниꙗ и потвържденїꙗ, али бы емꙋ ꙋтвърдил и ꙋкрѣпил, занꙋже есмы емꙋ дали и потвърдили за его правꙋю слꙋжбꙋ, и за що ѡн собы кꙋпил за свои правїи пинѣзи. А на болшꙋю крѣпост и потвържденїе томꙋ въсемꙋ вишеписанномꙋ, велѣли есмы нашемꙋ вѣрномоу панꙋ Тъꙋтоулови логофетꙋ писати и нашꙋ печат привѣсити к семоу нашемоу листꙋ. Писал Матею ꙋ Сѡч(а)вѣ, в лѣто ꙁꙁ, мѣсѧца септеврїꙗ єі.

Pecetea e pierdută; ea pare a fi fost ruptă odată cu partea de jos a pergamentului. — Orig. la Direcţiunea bunurilor fondului bisericesc din Cernăuţi, No. 26. In partea din lăuntru a pergamentului, la stânga, pe locul rămas gol, sunt următoarele încercări de

---

1) Inainte de по тѡм (s. тем) sunt şterse 3-4 litere, întregite cu а пак.

scriere: шн wнако, испитах, а нз wнашко, испитахмо пе, а, а, а, а, şi nota nemţească „tradus de Wickenhauser“. In dosul pergamentului, între mai multe notiţe recente e una ceva mai veche: † на третѹю част wт Бъешещи=pe a treia parte din Băeşeşti. F. A. Wickenhauser şi-a publicat traducerea în Geschichte der Klöster Homor, Sct.-Onufri, Horodnik und Petranz, p. 90-92, ea are însă multe greşeli atât în contextul documentului cât şi în transcrierea numelor proprii, d. p. Hurban în loc de Gurban, Bana în loc de Baia, Mălină în loc de Mălini (orig. Мълинь), Prokow în loc de Procop, ş. a. m. d.

Hotarele celor două părţi din satele Băeşeşti şi Mălini sunt descrise astfel: „Iar hotarul acestei mai sus scrise a treia părţi din Băeşeşti, dar numai din sat, începe din malul Moldovei, ceva mai jos de locul unde ese topliţa din Moldova, dela un stâlp, apoi peste acea topliţă la alt stâlp, apoi peste topliţa mică şi peste şes drept la grădina lui Procop la un stâlp; deacolo prin mijlocul grădinii lui Tulici (Tulescul) la drumul ce merge spre Baia la un stâlp şi-apoi în sus până la un stâlp; apoi întorcându-ne îndărăt spre sat, drept la un stâlp aşezat în faţa casei lui Ştefan, deacolo la stâlpul din câmp, şi pe din sus de peri la stâlpul din malul Moldovei. Iar hotarul în câmp, în ţarini şi în fâneţe să fie a treia parte din partea lui Oană Băeşescul. Iar hotarul părţii din satul Mălini, dincolo de Moldova, este deasemenea a treia parte din partea lui Oană Băeşescul [1]), după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au umblat“.

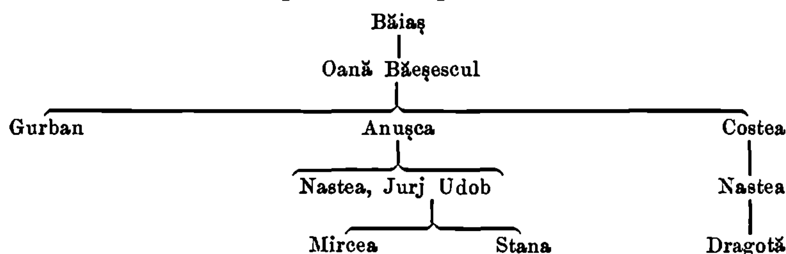
Inţelesul acestui document este următorul: Oană Băeşescul, care sub Alexandru cel Bun stăpânià o parte din satul Băeşeşti, probabil o jumătate, a avut trei copii: pe Gurban, Anuşca şi Costea, înşiraţi în document, ca de obiceiu, în ordinea vârstei lor. Gurban n'aveà la 1499 copii; Anuşca aveà o fată Nastea, măritată după popa Mihul din Baia, care este cam cinci kilometri departe de Băeşeşti, şi un fecior Jurj Udob, care aveà doi copii : pe Mircea şi pe Stana; Costea, al treilea copil al lui Oană, a avut o fată ce se chemà tot Nastea şi aceasta aveà un fecior cu numele Dragotă. Toţi aceştia, adecă Gurban deoparte, urmaşii Anuşcăi de alta şi urmaşii lui Costea de alta, stăpâniau la 1499 în Băeşeşti partea ce o avuse tatăl şi moşul lor Oană Băeşescul, care se trăgeà dintr'un Băiaş, exploatator de mine în Baia înainte de Alexandru cel Bun. Ei vând atunci în comun lui Jurj clucerul a treia parte din proprietatea lor indiviză din Băeşeşti cu 300 de zloţi; fiecare din cele trei părţi a luat prin urmare câte 100 de zloţi: a) Gurban, b) Nastea, Jurj Udob, Mircea şi Stana, c) Nastea şi Dragotă. Anuşca şi Costea muriseră înainte de 1499. Satul Băeşeşti întreg erà preţuit deci la 900 de zloţi.—La Mălini vânzători sunt numai Gurban şi urmaşii Anuşcăi: Nastea şi Jurj Udob cu copiii săi. Urmaşii lui Costea sau că n'aveau nici o parte de moştenire în Mălini sau că n'au vroit

---

[1]) Literalmente în amândouă aceste propoziţii originalul are „a treia parte din câtă este partea lui Oană Băeşescul“.

s'o vânză, şi astfel Jurj clucerul cumpără numai dela Gurban şi dela urmaşii Anuşcăi a treia parte din partea lor cu 100 de zloţi, ceeace înseamnă că fiecare din cele două părţi vânzătoare a luat câte 50 de zloţi: Gurban 50, Nastea şi Jurj Udob cu copiii lui alţi 50 (Nastea 25, Jurj Udob 25).

Filiaţiunea acestor persoane se prezintă deci astfel:

Satele Băeşeşti şi Mălini sunt foarte aproape unul de altul şi cam 5 klm. departe de Baia: Băeşeştii sunt în Bucovina, pe malul stâng al Moldovei, în districtul Gura Humorului [1]), iar Mălinii în Moldova, jud. Suceava, pe malul drept al râului. Amândouă sunt din vremea descălicătorilor din Maramureş, cari trecând pe acì s'au oprit mai întâiu la Baia, căreia, după apa pe care erà aşezată, îi dederă numele de „târgul Moldovei" (civitas Moldaviensis). Dela teritoriul acestui târg, care a avut la început şi o cetate primitivă [2]), s'a întins apoi numele asupra ţerii întregi, întâi asupra celei de sus cu centrul în Suceava, apoi asupra celei de jos cu centrul la Roman, unde tatăl lui Alexandru cel Bun zideşte o cetate. Este foarte probabil că toiul descălicătorilor s'au coborît din Maramureş în Moldova pe Bistriţa Aurie (Zlata Bystrica, Goldene Bistritz) care intră în Bucovina pe la Cârlibaba, punctul unde se întretae drumurile din Maramureş, Galiţia şi Transilvania spre Moldova; dela Cârlibaba au venit pe Bistriţa în jos până la Mestecăniş şi Câmpu-Lung, unde au dat de valea Moldovei; aceasta se lărgeşte tocmai la Baia, de unde pe Şomuz în jos şi pe Siret în sus se deschide drumul la Suceava. Aşezările cele mai vechi se constată, după Baia, tocmai pe aceste două ape mai mari. Drumurile le erau cunoscute Maramurăşenilor prin Saşii dela Rodna şi dela Bistriţa, cari înainte de dânşii se coborîseră pe aceeaş Bistriţă Aurie, navigabilă cu plute, până la Piatra lui Crăciun (Karacson Kő), Piatra de astăzi. Spre a apără această cale, au înfiinţat ei Cetatea Neamţului. Teoria d-lui Iorga, clădită pe baza numelui vechiu al târgului Baia, se confirmă astfel prin studiul mersului ce a luat colonizarea Moldovei în a doua jumătate a sec. XIV. Cf. Geschichte des rumänischen Volkes, Gotha 1905, vol. I, p. 264 şi urm.

---

[1]) In catastihul dela 1742/43 sunt citaţi printre proprietăţile mănăstirei Humorului (ms. Academiei Române No. 110, f. 101).

[2]) Tradiţia despre locul unde a fost s'a păstrat până astăzi.

LXXV

(Suceava), 18 Septemvrie 1499.

Ştefan confirmă lui Fedor Iureş şi fratelui său Cotea stăpânirea peste satul lor de baştină Rovcăuţii, pe Prut.

7007, Sept. 18.

Iată acesta adevărată sluga noastră Fedor Iureş şi frate-său Cotea[1]), nepot Maruşcăi, fetii lui Paico, slujindu-ne noaă cu dreptate şi văzând a lui dreaptă şi încredinţată slujbă către noi, l-am miluit în pământul nostru a Moldovii, i-am dat şi i-am întărit pe a lui dreaptă ocină şi moşie anume giumătate de satul Rovcăuţii pe Prut; acesta de mai sus scris ca să-i fie dela domniea mè dreaptă ocină şi moşie şi uric de'ntăritură cu tot venitul, neruşiit nici odănăoară în veci, lui şi feciorilor şi nepoţilor şi strănepoţilor şi răstrănepoţilor şi a tot neamul, cât se va alege lui de aproape. Iar hotarul ca să fie din toate [părţile] pe hotarul vechiu, pe unde de veci au îmblat. Şi întru aceasta credinţa boerilor domnii mele dumnialor:

Tăutul logofăt, Duma părcălab, Boldor[2]) vornic, Gherman[3]), şi Şteful, Duma Brudur[4]), Toader [şi] Negrilă păr. Hot[in], Erimie i Dragoş, păr. de Neamţu, Şiandre păr. Cetăţii Noaă, Luca Arbure portar Sucevii, Clănău spăt., Isac vist., Dumşa post., Movila păh., Frunteş stol., Petrica comis.

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Asachi II, f. 32, cu titlul „Pe Rovcăuţi pe Prut". — Presupun că în original erà „Fedor Iureş şi frate-său Cotea, verii Maruşcăi, fetii lui Paico" („nepot" este greşit pentru плємєнники). — Rovcăuţii sunt Răucăuţii din Basarabia (rus. Ревкауцъ), pe Răchitna, lângă Prut. Numele vine probabil dela un nume propriu Rovca, Răuca (Rauca), întrebuinţat şi astăzi la Români. Cf. Ravacăuţii într'un document dela 1552, împreună cu Bilăuţii, în ţinutul Hotinului, ap. N. Iorga, Studii şi documente, VII, p. 74.

---

[1]) Cf. cu acest nume localităţile numite *Coteşti* (Frunzescu, p. 140).
[2]) In condică „Hărbor".
[3]) Greşit, în loc de „Hârman".
[4]) In cond. „Brudăr".

LXXVI

Hârlău, 14 Noemvrie 1499.

Ştefan dărueşte lui Duma Brudur partea de jos a satului Ţăpeşti pe Bârlad, „la Olteni", şi a patra parte din venitul bălţii dela Lozova.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѧм кто нан възрит или его чтѹчи ѹслышит, ѡж(е) тот истинїи слѹга и боıарин наш вѣрнїи пан Дѹма Брѹдѹрь слѹжил нам прако и вѣрно. Тѫм мы видѧвше его правою и вѣрною слѹжбою до нас, жаловали есмы его ѡсобною нашею милостїю и дали и потвръдили есмы емѹ ѡт нас ѹ нашеи земли ѹ молдавскои половина село на Бръладѣ въ Ѡлтѧнох, на имѣ Цъпещїи, нижнѣа част, и четврътаıа част ѡзера на имѣ ѡт Лозова. Тое въсе вишеписанное да ест емѹ ѡт нас ѹрик и съ въсѧм доходом, емѹ и дѣтем его и ѹнѹчатом его и прѣѹнѹчатом его и прѣщѹрѣтом его и въсемѹ родѹ его, кто сѧ емѹ изберет наиближнїи, непорѹшенно николиже на вѣкы. А хотар тои половини села да ест ѡт ѹсего хотара половина, а ѡт иншиx сторѡн по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра боıарь нашиx: в. п. Дѹми, в. п. Бѡлдора дворника, в. п. Щефѹла, в. п. Тоадера и п. Негрила пръкалабове хотинскїи, в. п. Еремїѧ и п. Драгоше пръкалабове немецкїи, в. п. Шандра новоградского, в. п. Лѹка Арбѹре портарѣ сѹчавского, в. п. Клънъѹ спатарѣ, в. п. Исака вистїѧрника, в. п. Дѹмши постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧx боıарь нашиx молдавскыx, великыx и малыx. А по нашем животѧ, кто бѹдет господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи нашиx или ѡт нашего рода, или пак бѹд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тѡт бы емѹ не порѹшил нашего даанїѧ и потвръжденїа, али бы емѹ ѹтвръдил и ѹкрѣпил, занѹже есмы емѹ дали и потвръдили за его правѹю и вѣрною слѹжбѹ. А на болшѹю крѣпѡст и потвръжденїе томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тътѹлови ло-

гофетꙋ писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Писал Шандрꙋ Кръжевич ꙋ Хрълов, в лѣтѡ ꙁЗЗ, мѣсяца ноев. ді.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 9/LXIV. Pergamentul e rupt. In dosul lui notița veche: на село Цъпещи оу Ѡлтѣнех, ѡт Стефан воевод=pe satul Țăpești la Olteni, dela Ștefan Voevod. Publicat, după o condică a episcopiei dela 1756, de epp. Melchisedec în Chronica Romanului, I, p. 150-152, cu o traducere în care, afară de expresiile arhaizante nefericite ca „dădum și întărităm", sunt de îndreptat: Brudul în Brudur, iazul Lozova în balta Lozova, Ștefan în Șteful, Tăutulov în Tăutul (nu e vorba aci de un fiu al lui Tăutul, ci de el însuș, Тъꙋтꙋлови fiind un dat. sing. dela Тъꙋтꙋл, nu un adj. poses.), Sandul Crăjăvici în Șandru al lui Cârje. Și textul e plin de greșeli; dintre acestea relevez numai lipsa cuvintelor „нижнѣа част" după Цъпещїи; altfel donația lui Ștefan ar păreà că e făcută pentru satul întreg, pe când se știe, chiar din documentele publicate în Chronica Romanului, că o altă jumătate din Țăpești, partea de sus, o stăpânià Luca Arbure, căruia i-o dăruise tot Ștefan cel Mare; v. doc. dela 28 Iulie 1520, l. c., p. 156-158. In orig. cuvintele „и четвротаꙗ част ѡзера на имѣ ѡт Лозова: și a patra parte din balta dela Lozova" sunt șterse cu cerneală veche, poate chiar de mâna care a scris textul. Ștergerea ar aveà în acest caz înțelesul că venitul părții a patra din balta Lozovei, dăruit de Ștefan odată cu jumătatea de jos a satului Țăpești, a fost revocat tot de dânsul, sau curând după moartea lui de un alt voevod. Tot o a patra parte din venitul acestei bălți aveà și Luca Arbure, care la 1520 a cedat-o nepotului său „Dragoș dela Poartă" (Melchisedec, l. c., p. 156). Balta Lozovei se află în jud. Covurlui, pl. Siret, aproape de gura pârăului Lozova, lângă satele Lozova și Braniștea; are o lungime de c. 3 klm. și o lărgime de c. 1 klm.; v. harta statului major, planșa Corbu, și Marele Dicționar Geografic, IV, p. 189.

Un sat cu numele Țăpești nu mai există astăzi în Moldova; el se află însă în hotar cu Braniștea, la ost de Lozova, pe Siret; v. harta statului major, planșele Corbu și Galații. Cf. moșia „Brăniștea și Țepeștii" din comuna Braniștea, foastă a episcopiei Romanului, în broșura „Improprietărirea clăcașilor din an. 1864", București 1906, p. 80. Intr'un document dela 1681/82 hotarul Țăpeștilor e descris astfel: „se începe hotarul Țăpeștilor: și au luat din Siretiu prin coada bălții Stanciului din gios, iară di acolo într'o movilă din gios peste Bârlad deasupra dealului, iară de acolo drept peste drumul Gălaților într'o movilă și deacolo drept în zăpodie îngimănată, unde se împreună cu hotarul Corlăteștilor, și drept în curmeziș la rediul lui Colun în Lozova cea mare, iară de acolo pe matca Lozovii până în coada ezerului cel mare și de acolo drept pisti mijlocul ezerului până în Bârlad și drept în coada Strâmtei la Siretiu. Acesta este tot hotarul Țăpeștilor" (Melchisedec, l. c.,

p. 308). Despre hotarul Braniştei se spune tot acolo că merge din hotarul Ţăpeştilor şi al Corlăteştilor până în movila Hămeiului (există şi astăzi), în Lozoviţă şi în matca Lozovei cei mari, deci până la satul nou Costache Negri; v. harta statului major, planşa Galaţi. Bârladul din această hotarnică e deci, ca şi în documentul satului Piscul, gârla numită azi Bârlăzel, ce iese din Siret pe la Tălăbasca şi pare a fi o continuare a gârlei Sireţelu, cu o întrerupere între satele Piscu şi Independenţa; ea se arată iarăş dela Independenţa în jos până la Troiana. Desenul de pe harta statului major, planşa Corbu, nu este destul de lămurit în ce priveşte cursurile gârlelor şi numirile lor; unele îşi vor fi schimbat, în timp de 400 de ani, şi cursul şi numele lor vechiu.

Unde erau însă *Oltenii,* de care vorbeşte documentul dela 14 Nov. 1499? Probabil în apropierea Ţăpeştilor, spre nord. Am presupus mai sus (p. 110) că Muntenii-Puţeni din sec. XV, azi Puţenii pe Gerul, şi Muntenii de lângă Ţigăneşti, pe Bârlad, erau nişte colonii de Munteni din Ţara Românească, cari pe la începutul secolului XV sau în secolul precedent ocupaseră unele părţi din Moldova, între Siret, Bârlad şi Geru. O bună parte din aceştia trebue să fi fost Olteni. Că teritoriul acelor Olteni erà destul de întins, se vede din documentul dela 1 Sept. 1435, prin care Ilie şi Ştefan, fiii lui Alexandru cel Bun, îşi împart veniturile ţerii în două, venindu-se de partea lui Ştefan „ţinutul (дєржава) cetăţii Chiliei cu vama şi cu bălţile ce se ţineau de acea cetate, şi târgul Vasluiului cu ocolul (волость) ce se ţineà de acel târg, şi ţinutul dela Tutova, şi târgul Bàrladului cu tot ocolul, şi morile dela Covurlui şi târgul Tecuciului cu tot ocolul, şi *Oltenii*" (Uljanickij, Materialy, p. 44; Documentele Hurmuzaki I, 2, p. 855-856). Oltenii se aflau deci în părţile Tecuciului şi ale Covurluiului; „morile dela Covurlui" din 1435 erau situate ori pe balta Covurluiului, între Măstăcani şi Folteşti, c. 30 klm. dela Ţăpeşti în sus, ori prin apropiere (v. p. 45).

E foarte probabil că Ţăpeştii (dela Ţapu, Ţepu; cf. Ţepoaie, un sat în jud. Tecuciu, pe pârâul Dobrotvor) erau tot o colonie de Munteni din Ţara Românească, şi poate nu este o simplă întâmplare, că în toată România nu mai există decât un singur sat cu acest nume, în jud. Vâlcea, pl. Olteţul de Sus; v. Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 472 şi 481 (acelaş sat), şi Marele Dicţionar Geografic, V, p. 673.

LXXVII

Hârlău, 15 Noemvrie 1499.

Ştefan confirmă mânăstirei Moldoviţei stăpânirea peste următoarele sate ale ei: a) Vaculinţii, b) seliştea „unde a şezut Zârnă,

sub pădure", c) Saşii pe Costina, d) satul de pe Moldova „la gura Moldoviţei", e) Vama dela Moldoviţa. — Martori au fost Bogdan, fiul domnului, şi boierii: Duma, Boldor vornicul, Şteful, Duma Brudur, Toader şi Negrilă pârcalabi de Hotin, Eremie şi Dragoş pârcalabi de Neamţ, Şandru dela Cetatea Nouă, Luca Arbure portar de Suceava, Câlnău spătarul, Isac visternicul, Dumşa postelnicul, Mohila ceaşnicul, Frunteş stolnicul şi Petrică comisul; logofăt Tăutul şi diac Şandru al lui Cârje.

Extras din traducerea germană a lui Wickenhauser, Urkunden des Klosters Moldowiza, p. 72-73 (după original). Transcrierile lui Wick. sunt în parte greu de recunoscut: aşa Wakulinzä (orig. probabil Бакꙋлинцы) = Vaculinţii sau Văculeştii din jud. Dorohoiu, pl. Coşula; Säran = Zârnă (orig. probabil Зрън҄ъ; cf. seliştea lui Zârnă, селища Зрънова, în doc. lui Ştefan II din 29 Noemvrie 1443, prin care se confirmă mânăstirei aceleaşi proprietăţi); Sassü = Saşii (orig. probabil Сасы), în alte locuri Săsciorii, d. p. Съшчори în doc. citat dela 1443, Сасчори în cel dela 25 August 1454 al lui Petru (originalele sunt în Muzeul Rumjancev din Moscva). „Satul dela gura Moldoviţei" şi „Vama" sunt numite la 1443: мыто ѿ Молдавице и съ селомъ[1]). Numele diacului a fost cetit de Wick. . . aşevici, în loc de . . ăjevici, orig. . . ъжевичь, adecă [Шандрꙋ Кр]ъжевичь, Şandru al lui Cârje. Acest diac întovărăşà tocmai atunci pe Ştefan la Hârlău. Celelalte şapte documente date de domn în Hârlău între 14 şi 26 Noemvrie 1499 sunt scrise patru de Şandru (14, 20, 21 şi 23 Noemvrie), două de Matei (20 şi 26 Noemvrie), unul de Toader (26 Nov.). — Asupra proprietăţilor Moldoviţei v. Wickenhauser, l. c., p. 215 şi urm. „Saşii pe Costina", numiţi şi Săsciorii, — Costina îmi pare a fi pârâul Ilişeşti de astăzi—nu mai există. Seliştea lui Zârnă erà lângă Văculeşti, ceeace se indică şi prin ordinea în care sunt înşirate în document proprietăţile mânăstirii Moldoviţei şi prin numele „Zârna" (gen. Zârnii), păstrat până azi pentru o vale ce se află între „dealul Raţeşului" şi „dealul deasupra morilor", spre răsărit de satele Văculeşti, Brăeşti şi Popeni din jud. Dorohoiu, pl. Coşula; v. harta statului major, planşa Bucecea. Cf. în documentul dela 29 Nov. 1443: и за бꙋковиною Бакꙋлинци, подли Бранници, и селища Зрънова: şi dincolo de făget (bucovină) Văculeştii, lângă Brăeşti, şi seliştea Zârnii (sau seliştea lui Zârnă). Dintr'un document dela 1714, emanat dela soborul mânăstirei Moldoviţei (ms. Academiei Române No. 110, f. 163-164) se vede că Săsciorii au fost cumpăraţi atunci de mânăstirea Ilişeşti.

---

[1]) Vezi ediţia destul de bună a d-lui A. I. Jacimirskij, Дарственныя, жалованныя, льготныя и подтвердительныя грамоты молдавскихъ господарей XV вѣка, Moscva 1907, p. 8-9. La cetirea numelor de sate s'au strecurat câteva greşeli uşor de recunoscut.

LXXVIII

Hârlău, 20 Noemvrie 1499.

Ștefan cumpără dela Lupșe din Sirețel, fiul lui Ivașco din Sirețel, cu 130 de zloți tătărești, satul Julești din ținutul Neamțului, pe părâul Negru, și-l dăruește lui Eremie visternicul, fiul lui Galeș.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменитω чиним ис сим нашим листом въсѧм ктω на нь ѹзрыт или чтоучи его ѹслышит, ωже прїиде прѧд намы и прѧд оусимы нашимы молдавскыми бοꙗре, великыми и малимы, слоуга наш Лоупше ωт Сирецелъ, сынъ Ивашкωвь ωт Сирецела, по своеи доброи воли, никым непоноужень ани присилован, и продаль свою правоую ωтнинноу ωт его праваго ѹрика, ωт оурика ωтца его Ивашка и ис привилїꙗ що ималь ωтець его Ивашко ωт дѣда нашего ωт Алеѯандра воеводы, едино село ѹ Немецкои волости на Чωрнωм потоцѣ на имѣ Жоулещи, та продал тое село самомоу господствоу мы за р҃л злат татарскых. И оустах аз господство мы та заплатих въси тоти вишеписаннїи пинѣзи сто тридесѧт злат татарскых оу рѹкы слоуѕѣ нашемоу Лоупше ωт Сирецела, сыноу Ивашковоу, прѧд ѹсимы нашимы мωлдавскыми боꙗре. И заплативше господство мы въсе исполна елико више пишем, а господство мы аз ѹ тωм оустах та пожаловах нашѹ слѹгѹ пана Еремїю вистѣрника, сына Галешова, и дадох емоу тое прѧдреченное село що ѹ Немецкои волости на Чорном потоцѣ на имѣ Жоулещїи, како да ест емоу ωт нас оурыкь и съ въсемь доходом, емоу и дѣтем его и ѹнѹчатωм его и прѣоуноучатом его, и пращоурѣтом его и въсемоу родѹ его, кто сѣ емоу изберет наиближнїи, непорѹшено николиже на вѣкы. А хωтарь томѹ вишеписанномоу селоу що ѹ Немецкои волости на Чорном потоцѣ на имѣ Жоулещи да ест емоу съ въсѣмы своимы старимы хотармы, по коуда из вѣка ωживали. А на то есть вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра наших боꙗрь: в. п. Дѹма пръкалаба, в. п. Болдѹра дворника, в. п. Щефоула, в. п. Дѹма Брѹдѹра, в. п. Тоадера и п. Негрила пръкалабове хотинскїи, в. п. Еремїѧ и п. Драгоше пръкалабы ωт Немца, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Лоука Арбоуре портарѣ сѹчавского,

в. п. Клънъ8 спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Д8миша постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Іѡна Фр8нтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх боıар наших молдавскых, и великых и малих. А по нашем живoтѣ, кто б8дет господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего род8, или пак б8д кого богъ изберет господаръ быти нашеи земли молдавскои, тит бы емоу не пор8шил нашего даанїѧ и по8твръжденїѧ, али бы емоу 8твръдил и 8крѣпил, заноуже дали и потвръдили есмы емоу за его прав8ю и вѣрн8ю сл8жб8. А на бѡлш8ю крѣпѡст и потвръжденїе том8 въсемоу вишеписанномоу, велѣли есмы нашемоу вѣрном8 пан8 Тъ[8т8л]ови логофет8 писати и нашю печат привѣсити к семоу нашемоу лист8. Писал Матеи въ Хрълoвѣ, в лѣто ѕзз, мѣсѧца ноеврїа к денъ.

Pecetea domnească cea mare, foarte bine păstrată, cu legenda: + ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛДЯВСКОИ.— Orig. la Academia Română, Pec. No. 170. Sub sign. 90/XLIX Academia posede şi un suret al lui Evloghie dascalul, care, fiind una din rarele traduceri bune ale acestui „diac de divan“, o reproduc aci întreagă:

Suret de pe un ispisoc sârbăsc dela Ştefan Vodă, din veleat 7007, Noemvrie 20.

Facem înştiinţare, precum au venit înainte noastră şi înainte tuturor boerilor noştri, a mari şi a mici, sluga noastră Lupşă[1]) din Sărițăl, ficiorul lui Ivaşcu din Sărițăl, de a lui bună voe, de nimene sălit nici asuprit, şi au vândut a sa dreaptă ocină dintru al său drept uric, din uricul tatălui său Ivaşcu şi din dres ce-au avut tată-său Ivaşcu dela moşul nostru Alexandru Voevod, un sat la ţânutu Neamţului pe părăul Negru, anume Giuleştii, acel sat l-au vândut însumi domnii meale drept 130 zloţi tătărăşti. Şi sculându-mă însumi domnia mea, am plătit toţi acei bani de mai sus scrişi, 130 zloţi tătărăşti, în mânule slugii noastre Lupşăi din Sărițăl, feciorul lui Ivaşcu, dinainte tuturor boerilor moldoveneşti. Şi plătind domnia mea toţi acei bani, cât scrii mai sus, domnia mea după aceaea m'am sculat şi am miluit pe sluga noastră dumnialui Irimia vistiernic, feciorul lui Galeş, şi i-am dat lui acel sat de mai sus zis, ci iaste în ţânutul Neamţului pe părăul Negru, anume Giuleşti, ca să-i fie lui de la noi uric şi cu tot venitul, lui şi feciorilor lui şi nepoţilor lui şi strănepoţilor şi a tot neamul ci se va alege mai aproape, nerușiit nici odată în veci. Iar hotarul de mai sus scris acelui sat, ci iaste în ţânutul Neamţului pe părăul Negru, anume Giuleştii, să-i fii lui cu toate hotarăle sale cele vechi,

[1]) In suret „Lucşă“.

pe unde au înblat din veci. Spre această credinţa a însumi domnii meale de mai sus scris Ştefan Voevod, şi credinţa preiubit fiului domnii meale Bogdan Voevod, şi credinţa a tuturor boerilor noştri, a mari şi a mici.

S'au tălmăcit de Gheorghie Evloghie, diiac de divan, 1765, Mai 3.

Sireţelul e în jud. Suceava, pe părâul Sireţel, pl. Siret, iar Giuleştii sau Juleştii sunt azi în jud. Roman, pl. Moldova-Siretul de Jos, între Butnăreşti, al cărui cătun erà la 1872, şi Bogzeşti, de care se ţine astăzi, pe o vale care în harta statului major, planşa Bozieni, e numită Valea Danciului şi curge aproape paralel cu Valea Neagră până la Trifeşti, la o distanţă de c. 6 klm. S'a determinat poziţia Juleştilor prin Valea Neagră, de oarece erà mai cunoscută decât Valea Danciului, care pe la 1499 purtà poate alt nume. Cf. Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 260; Marele Dicţionar Geografic, III, p. 536.

LXXIX

Hârlău, 20 Noemvrie 1499.

Ştefan dărueşte mânăstirei Voroneţului, unde erà egumen Macarie: a) satul Milcineştii la Cârligătura, „unde a fost Milcin Ştefan", cumpărat cu 230 de zloţi tătăreşti dela nepoţii lui Petru Bertea: Drăguş Carâmbu, verii acestuia popa Luca Plotun, Ion şi sora lor Fedea, şi nepoţii acestora Nistor Gaja şi Vasca, copiii bătrânului Gaja; b) o falce de vie în dealul Hârlăului, cumpărată cu 65 de zloţi tătăreşti dela Nastea, jupâneasa visternicului Iuga, care la rândul ei o cumpărase cu 40 de zloţi dela Agâta, femeia lui Carvac Leurinţ din Hârlău; c) alte două fălci de vie şi un „fertal", sădite de el însuş lângă via Nastei. Pe lângă acestea, el confirmă mânăstirei d) stăpânirea peste o falce de vie şi trei „fertale", dăruite ei tot în dealul Hârlăului şi în apropiere de celelalte vii de visternicul Iuga, care le cumpărase cu 25 de „zloţi roşii ungureşti" dela Jurcău măcelarul, fiul lui Chiş Laslău din Hârlău.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѧм кто нан възрит или его чтоучи оуслышит, оже прїидоша прѧд нами и прѧд нашими болѧре, великыми и малыми, наши слоуги Дръгуш Каръмбь и племенникове его попа Лука Плотун и брат его Іон и сестра их Федѣ, и унукове их Нисторь Гажа и сестра его Васка,

сынове старого Гажа, оуси оунꙋкове Петра Берти, по их доброи воли, никым непонꙋжени ани присиловани, и продали своюю правꙋю ѡтнинꙋ ѡт их праваго и питома[го][1]) оурика, ѡт оурика оуика их Петра Берти, едно село на Крълигатоурѣ на имѧ Милчинещїи, где был Милчин Щефан, та продали тое село самомоу господствоу мы за ҃сл злати татарских. И пак оу том и ꙋ тотже час прїиде прѣд нами и прѣд нашими болѧре Настѧ, кнѣгинѧ пана Юга вистѧрника, по еиж доброи воли, никым непонꙋжена ани присилована, и прода[ла][2]) своюю правꙋю ѡтнинꙋ и выкꙋпленїе, еднꙋ фалчоу винограда на Хръло[в]скꙋ[3]) горꙋ, що же была кꙋпила тотꙋ фалчꙋ винограда ѡт Ѧгъта, жена Карвак Леꙋринци ѡт Хрълова, за ҃м злати татарских, та продала самомꙋ господствꙋ мы за ҃ѯе злати татарских. И оустах аз господство мы и заплатих ꙋси исполна тоты вышеписанныи пинѣзи ҃сл злати татарских оу рꙋкы слꙋгам нашим Дръгꙋшꙋ Каръмбꙋ и племеникѡм его попꙋ Лꙋка Плотꙋнꙋ и братоу его Іѡнꙋ и сестри их Феди и оунꙋкѡм их Нисторꙋ Гажи и сестри его Васкы, сынѡм старого Гажа, ꙋнꙋкѡм старого Петра Берти, и пак оу рꙋкы Насти, кнѣгыни пана Югы вистїѧрника, заплатих ҃ѯе злати татарских, прѣд нашими болѧре. И заплативши и оутокмивши господство мы оусе вышеписанное, а аз господство мы оустах оу том и оу тотже час и благопроизволих господство мы нашим благым произволенїем и чистим и свѣтлим сръдцем и съ въсеꙗ нашеѧ доброѧ волеꙗ и ѡт бога помощїѧ, и ꙋчинили есмо въ задꙋшїе свѧтопочившиих прѣдкѡв и родителеи наших, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи, и за здравїе и спасенїе дѣтеи наших, и дали есмо тое вышеписанное село що на Крълигатꙋри на имѧ Милчинещїи, где был Милчин Щефан, и тотꙋ фалчꙋ винограда що на Хръловскꙋ горꙋ, и еще есмо дали два фалчи и един фертал винограда, поꙋзли вышних же виноградѡв, що есмо ѡсадили господствꙋ мы ѡт пꙋстини. Тое въсе вышеписанное дали есмо свѧтомоу нашемоу монастирю що на Воронец, идеже ест храм свѧтаго и славнаго великомꙋченика и побѣдоносца Геѡргїѧ, и где ест игꙋмень иеромонах кѵр поп Мака[р]їе. И також есмо дали и потвръдили[4]) томꙋ свѧтомоу нашемоу монастирꙋ ҃а фалчꙋ и три фертали винограда на

[1]) In orig. питома.
[2]) In orig. прода.
[3]) In orig. Хрълоскꙋ.
[4]) In orig. и потвръдили se repetă încă odată.

Хрълоbскꙋ горꙋ, поꙋзан тыхже bиноградоbь, що был дал тотꙋ фалчꙋ и три фертали томоу сbѧтомꙋ нашемꙋ монастирꙋ пан Юга bистїѧрник, що же был ѡн кꙋпил тот bиноград ѡт Жꙋркѡbь мѧсникь, сына Книш Ласлъꙋ ѡт Хрълоbа, за ҃кє златы ꙋгръскых чер-bенин. Тое bъсе bышепнсанное да ест томꙋ сbѧтомоу нашемоу монастири що на Ворониц, идеже ест храм сbѧтаго и сланаго bеликомꙋченика и побѣдоносца Геѡргїа, и где ест игꙋмень[1]) иер-монах кvр поп Макарїе, ѡт нас оурик и съ bъсем доходѡм, непо-рꙋшенно николиже на bѣкы. А хотар томоу bышепнсанномꙋ селꙋ що на Кръилгатꙋрѣ на имѧ Милчинещїн, где был Милчин Щефан, да ест починши ѡт Томина хотара ѡт новою могилꙋ що ест bыше Бїезꙋрїн, ѡт толѣ праbо черес поле на... [що] ест bъше п...[2]) що ест ꙋзли Миходиричеbа дома, ѡт толѣ черес потѡк Ръдѧнѡм, та на bрьх дѣла на копанꙋ могилꙋ, ѡт толѣ на старꙋю могилꙋ, ѡт толѣ черес поле та на долинꙋ берестким на копанꙋ могилꙋ, ѡт толѣ на bрьх потока Ръдѧнѡм на копанꙋ могилꙋ, ѡт толѣ черес царинꙋ на копанꙋ могилꙋ, що ест над бꙋлбокꙋ, та прости черес селище над старѡм монастири, на bрьх писка, на копанꙋ могилꙋ, ѡт толѣ ꙋсе лѣсѡм прости на дорогꙋ Корлатем [оу][3]) bеликою горꙋ; а ѡт [иниших][4]) сторѡ[н] по старомоу [хотарꙋ][5]) и кꙋда хотарил пан Щефꙋл пръ-калабь и съ межїаши. А на то ест bѣра нашего господстbа bы-шепнсаннаго мы Стефана bоеbоди, и bѣра прѣbъзлюбленнаго сына господстbа мы Богдана bоеbоди, и bѣра боꙗрь наших: b. п. Дꙋми, b. п. Болдора дbорника, b. п. Щефꙋла, b. п. Дꙋма Брꙋдꙋра, b. п. Тоадера и п. Негрила пръкалабоbе хотинскыи, b. п. Еремїѧ и п. Драгоше пръкалабоbе немецкїн, b. п. Шандра ноbоградского, b. п. Лꙋка Арбꙋре портарѣ сꙋчаbского, b. п. Кълнъоу спатарѣ, b. п. Исака bистїѧрника, b. п. Дꙋмши постелника, b. п. Могила чашника, b. п. Фрꙋнтеша столника, b. п. Петрика комиса, и bѣра bъсѣх бо-ꙗрь наших мѡлдаbскых, bеликых и малых. А по нашем жиbотѧ, кто бꙋдет господаръ нашеи земли[6]), ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего рода, или пак бꙋд кого богъ изберет господарем быти на-шеи земли мѡлдаbскои, тот бы томꙋ нашемꙋ монастирꙋ не по-

---

[1]) In orig. їгꙋменнь, cu un и deasupra şirului.
[2]) După на urmează o răsătură de c. 30 litere, iar după п... o altă răsătură tot cam de 30 litere.
[3]) Două litere rupte.
[4]) Ras în orig.
[5]) In orig. lipseşte.
[6]) In orig. земли мли.

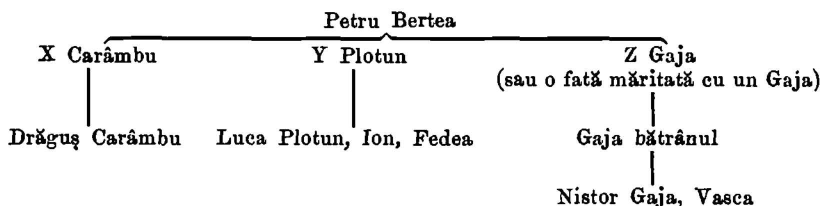
р8шил нашего даанїа и потвръждеїа, али бы ем8 оутвръдил и оукрѣпил. А кто са покоусит пор8шити нашего даанїа и потвръждеиїа, тот да б8дет проклат wт господа бога и спаса нашего ісоу христа, и wт прѣчистїа его богоматери, и wт сватых д̃ ıѵаггелисти, и wт сватых ві̃ връховных апостоль, и wт т̃ии сватых богоносных wтець иже вь Никїи, и wт въсах сватых, и да б8дет подобен Іоуда и проклатом8 Арїи, и 8частїе да имает сь wнѣми Іоудїи еже възъпиша на господа бога ісоу христа: кръвь его на них и на чадах их. А на бwлш8ю крѣпwст и потвръждеиїе томоу въсем8 вышеписанном8, велѣли есмы нашемоу вѣрном8 пан8 Тъоутоулови логофет8 писати и наш8 печат привѣсити к сем8 лист8 нашемоу. Писал Шандр8 Кръжевич вь Хрълов, в лѣто ѕз3, мѣсаца ноев. к̃.

Pecetea cea mare domnească cu legenda: † ПЕЧЯТЬ ІѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛДЯВСКОИ. — Orig. la d-l Alexandru Cantacuzino-Pășcanu, în Iași.

Hotarele Milcineştilor sunt descrise astfeliu: „Iar hotarul mai sus scrisului sat dela Cârligătura, anume Milcineştii, unde a fost Milcin Ştefan, va fi: începând din hotarul lui Toma dela movila cea nouă ce este din sus de *Viedzuri* (Вїез8рїи), deacolo drept peste câmp la . . . ce este din sus de . . . ce este lângă casa lui Mihodrici, deacolo peste părâul Rădeanilor şi în vârful dealului la movila săpată, deacolo la movila cea veche, deacolo peste câmp la valea Ulmilor (s. Ulmuşorilor) la o movilă săpată, deacolo la obârşia părâului Rădeanilor la movila săpată, deacolo peste *ţarină* la movila săpată ce se află deasupra *bulboacăi* (над б8лбок8), şi apoi drept peste selişte deasupra vechei mânăstiri, în vârful piscului, la movila săpată; deacolo tot prin pădure drept la drumul Corlatelor în dealul cel mare; iar de celelalte părţi după hotarul cel vechiu, pe unde au tras hotarul dumnialui Şteful pârcalabul cu megiaşii". Satul Milcineşti a dispărut; după descrierea hotarelor lui, el se află lângă Rădenii din jud. Iaşi, pl. Cârligătura, şi lângă Popeşti şi Doroşcani; între acestea e un deal „al Gagi" (Gagea=Gaja dela 1499). La răsărit de Rădeni este şi părâul Rădenilor; v. harta statului major, planşa Podul Iloaei, şi Marele Dicţionar Geografic, V, p. 207.

Documentul acesta este interesant din două puncte de vedere. Intâiu, că ne dă un exemplu tipic de modul cum se năşteau în timpurile vechi numele de familie din *porecle.* Este evident că moşul Petru Bertea, ai cărui nepoţi vând lui Ştefan satul Milcineşti, întemeiat de Ştefan Milcin, au trebuit să aibă trei copii, sau toţi trei feciori, sau doi feciori, porecliţi Carâmbu şi Plotun, şi o fată căsătorită cu un Gaja. Drăguş Carâmbu e fiul lui Carâmbu, deci nepotul lui Bertea; Luca Plotun, Ion şi sora lor Fedea sunt copiii lui Plotun,

dela care fiul său mai mare, devenit popă, a moştenit această poreclă (cf. slav. *plotunъ* τραγέλαφος cerb, macedorom. plătunu). Gaja bătrânul poate să fi fost nepot de fată lui Bertea; el şi-a luat în cazul acesta porecla dela tatăl său şi a transmis-o fiului său mai mare Nistor. Filiaţiunea tuturor se prezintă deci astfel:

Al doilea, documentul acesta confirmă — ceeace ştiam şi din alte izvoare — originea ungurească a o mare parte din locuitorii Hârlăului, ca şi ai Cotnarilor: Карвак Лєврінци este ung. Kárvák Lörincz (Laurentius), Жєркwвь (Jurcău) este ung. Gyurkó, dialectal Zsurkó, deminutiv din Gyuri Gheorghe (cf. tău = tó, calău = kaló, etc.), iar Киш Ласлъв e ung. Kis László (Ladislaus Parvus): la Unguri numele de botez se pune după poreclă sau după numele de familie. Influenţa ungurească în Hârlău se vede şi din întrebuinţarea cuvântului *fertal* (ung. *fertály*, din germ. *Viertel)* pentru o pătrime, un sfert de falce. Cf. şi No. LXXXI. Asupra nepoţilor lui Petru Bertea, cari la 1497 vânduseră lui Ştefan o prisacă la Cârligătura, dăruită tot Voroneţului, v. No. LII din acest volum. Gaja dela acest No. este Gaja bătrânul dela No. LXXIX.

LXXX

Hârlău, 21 Noemvrie 1499.

Ştefan confirmă lui Gavriil Dinga, soru-si Ruscăi, nepoţilor lui de frate Sima şi Mierla, fiii lui Ignat, şi nepoţilor lui de soră Giurgea şi Negrita satul Bodeşti pe Tazlăul Mare şi jumătate din poiana Boului, cumpărate cu 220 de zloţi tătăreşti dela Neacşa, fata lui Hană. Ei îl vor stăpânì în două părţi: partea din sus Gavriil Dinga şi soru-sa Rusca, partea din jos nepoţii şi nepoatele lor: Sima, Giurgea, Mierla şi Negrita.

Suret de pe un uric vechiu sârbesc dela Ştefan Voevod, scris de Şandru Cârjă în Hârlău la let 7007.

Cu mila lui Dumnezău noi Ştefan Voevod, domnu ţării Moldovii, înştiinţare facem prin această carte a noastră tu-

turor cui vor căută spre dânsa sau vor auzì-o cetindu-se, precum au venit înainte noastră şi înainte boerilor noştri a Moldovii, a mari şi mici, Neacşa, fata Hanii, şi de a ei bună voe, de nime silită nici asuprită, şi-au vândut a ei dreaptă ocină din uricul tătâni-său a lui Hană, un sat pe Tazlău Mare anume Bodeştii, giumătate de poiana Boului, care acel sat l-au vândut slugii noastre lui Gavriil Dingăi şi surori-sa Ruscăi şi nepoţilor lor de frate Simii şi sorori-sa Merlii, fiilor lui Ignat, şi nepoţilor de sor a lui Gavril Dingăi, Giurgii şi surori-sa Negritii, drept 220 zloţi tătărăşti. Şi sculându-se sluga noastră Gavril Dinga şi soră-sa Rusca şi nepoţii lor de frate Sima şi soru-sa Mierla, fata lui Ignat, şi nepoţii de sor a lui Gavril Dingăi, Giurgea şi soru-sa Negrita, au plătit deplin acei de mai sus arătaţi bani doă sute doă zăci zloţi tătărăşti în mânule Neacşii, fetii Hanăi, dinainte noastră şi dinainte boerilor noştri. Deci văzând noi între dânşii cè de bună voea lor tocmală şi deplină plată, noi încă aşijdere şi dela noi am dat şi am întărit slugii noastre lui Gavriil Dingăi şi surori-sa Ruscăi şi nepoţilor lor de frate Simii şi surori-sa Mierlii, fiilor lui Ignat, şi nepoţilor de sor a lui Gavriil Dingăi Giurgii şi surori-sa Negritii, acel de mai sus numit sat ce-i pe Tazlău cel Mare anume Bodeştii, giumătate de poiana Boului, ca să le fie lor dela noi uric[1]) şi cu tot venitu. Insă să le fie lor acest sat în doă, parte cè din sus dintr' acel sat să fie lui Gavriil Dingăi şi surori-sa Ruscăi, iar cealaltă parte, parte ce din gios, să fie nepoţilor lor de frate Simii şi surori-sa Merlii şi nepoţilor de sor a lui Gavriil Dingăi Giurgii şi surori-sa Negritii, şi fiilor lor, nepoţilor, strănepoţilor, prestrănepoţilor şi la tot neamul lor, cine li se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odinioară în veci. Iar hotariul aceluia de mai sus numit sat să fie după vechiul hotar, pe unde au apucat din vechiu. Şi spre aceasta este credinţa a însumi domnii mele de mai sus numit Ştefan Voevod, şi credinţa a preiubitului fiu[2]) a domnii mele Bogdan Voevod, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovii, a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritură tuturor acestor de mai

[1]) In suret „suric".
[2]) In suret „mieu fii".

sus scrise, poroncit-am credincios[1]) boeriului nostru Tăutului logofăt să scrie şi către adivărată carte noastră această şi pecete noastră să lege.

Locul peceţii cei
mari gospod.

Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina. In dos notiţele: Бодєщїи, хрисов а Бодєщилор, „Pachet 6, M-rea Bistriţa din Moldova". De pe suretul acesta am găsit o copie dela 1801, Apr. 13, între hârtiile răposatului Grig. Tocilescu; din această copie am luat data „Nov. 21". O verificare dela 18 Oct. 1813, dela isprăvnicia ţinutului Bacăului, ne spune că traducerea a fost făcută de polcovnicul Pavăl ot Mitropolie la an. 1801, Apr. 13. Traducerea pare a fi bună; copia e însă foarte rea, cum se vede şi din greşelele relevate în note şi din ortografia ei neconsecventă.—Satul Bodeşti pe Tazlău nu mai există astăzi; „poiana Boului" se numeşte însă şi acum o poiană de lângă Scorţeni, jud. Bacău, pl. Tazlăul de Sus, pe unde erau şi Bodeştii. Tot acolo e şi părâul Boului; v. harta statului major, planşa Scorţeni. Scorţeni (dela *Scoarţă) poate să fie numele mai nou al Bodeştilor (dela *Bodea).

LXXXI

Hârlău, 23 Noemvrie 1499.

Ştefan dărueşte mânăstirei Bistriţei, unde erà egumen Grigorie, pentru mântuirea sufletelor fiului său Alexandru şi a fiicei sale Ana, următoarele sate şi vii: a) Ilieşeştii pe Siret, cumpărat dela nepoatele lui Iliaş Cârjescul cu 200 de zloţi; b) Dragomireştii tot pe Siret, şi Tălveştii, mai jos de Ilieşeşti, cumpărat dela nepoţii şi nepoatele lui Stan Bârlici cu 400 de zloţi; c) cinci fălci şi două fertale de vie la Hârlău, cumpărate: o falce şi două fertale dela Nastea, jupâneasa lui Iuga visternicul, cu 150 zloţi, altă falce şi două fertale dela Paisie, egumenul Putnei, tot cu 150 de zloţi, şi două fălci şi două fertale dela orăşenii din Hârlău Olah Ioaniş şi Gaşpar cu 218 zloţi.

† Милостїю божїєю мы Стєфан воєвода, господаръ зємли мwлдавскwи, знамєнитw чиним нс сим листwм нашим въсѣм ктw нан възрит или єго чтоүчи оүслышит, wжє прїидоша прѧд нами и прѧд нашими мwлдавскыми боꙗрє, вєликыми и малыми, Ма-

[1]) In suret „credincioşi".

рѹшка, дочка Настина, и племеница еи дрѹгаа Марѹшка, дwчка Ѡлчина, ѹнѹкы Иліаша Кръжевича, по их доброи воли, никым непоноужени ани присиловани, и продали свою правѹю wтнинѹ wт их праваго и питомаго оурика, wт оурика дѧда их Иліаша Кръжевича, и ис привиліѧ що имал дѧд их Иліашь Кръжевичь wт дѧда нашего wт Ѧлеѯандра воеводи, едно село на Серетѧ на имѧ Иліешевци, и съ млини оу Серетѧ, та продали самомоу господствоу мы за с҃ златы татарскых. И оу тwм такwж пріидоша прѧд нами и прѧд нашими боꙗре, великыми и малыми, Мърина, дwчка Ѡанца Бръличa, и племеница еи Илка, дочка Мѹшатина, и сестричичи их Моуша и сестра еи Ѧнѹшка, дочкы Настини, и оунѹкове их Мърина, дочка Грози Коуфта, и племеница еи Настѧ, дочка Юрина, и племеникове их Гидіwн и брат его Петрѧ и сестра их Ѧнноушка, сынове Ивашка Коуфта, и оунѹка их Мълинъ, дwчка Лазорова, оуси ѹнѹкове Стана Бръличa, по их доброи воли, никым непоноужени ани присиловани, и продали свою правѹю wтнинѹ wт их праваго и питомаго оурика, wт ѹрика дѧда их Стана Бръличa и ис привиліѧ що ималь дѧд их Стан Бръличь wт дѧда нашего wт Ѧлеѯандра воеводи, два села на Серетѧ ж(е), на имѧ Драгомирещи на оустіе Брълинского потока, а дрѹгое село на имѧ Тълвещи, що ест wсажено тое село на хотарь кръници, где был Ѡника, пониже Илиешевци, та продали самомоу господствоу мы за ѹ҃ златы татарскых. И оу том такwж пріиде прѧд нами и прѧд нашими боꙗре, великыми и малыми, Настѧ, кнѧгинѧ пана Юга вистѧрника, по еи доброи воли, никым непонѹжена ани присилована, и продала свою правѹю wтниноу, едноу фалчѹ и к҃ фертал(и) [1]) винограда на Хръловскоу горѹ, повыше Поутенскых виноградwвь, та продала самомоу господствѹ мы за рн҃ златы татарскых. И оу тwм також пріидоша прѧд нами и прѧд нашими боꙗре, великыми и малыми, кѵр поп Пансіе і архимандрить и съ късѣми братіѧми wт Поутенскои монастири, по их доброи воли, никым непоноужени ани присиловани, и продали свою правѹю wтниноу, wт своих правых виноградwв, еднѹ фалчѹ и два фертали винограда, та продали самомѹ господствѹ мы за рн҃ златы татарскых. И пак ѹ тwм такwж пріиде прѧд нами и прѧд наши[ми] [2]) боꙗре, великыми и

[1]) Cf. mai jos şi la pagina următoare два фертали. Se înţelege că ar puteà să fie şi два фертала. Asupra cuvântului acestuia vezi nota dela No. LXXIX, p. 150.
[2]) In orig. -ми lipseşte.

малымн, Ѡлах Іѡаныш н Гашпар, мѣсчане ѡт Хрълова, по нх доброн волн, нкым непонꙋженн ани присиловани, и продали свою правꙋю ѡтнинꙋ, два фалчи н два фертали винограда на Хрълловскꙋю ж(е) горꙋ, поꙋзли вышеписанных виноградове, та продали самомꙋ господствꙋ мы за с҃п злат татарскых. И оустах азь господство мы и заплатнх оусн вышеписанныи пинѣзи є҃ злат татарскых оу рꙋкы Марꙋшкы, дочци Настини, и племенници ен, дрꙋгои Мар'шкы, дѡчци Ѡлчинн, ꙋнꙋкам Илїаша Кръжевича; а пак ꙋ҃ злат татарскых заплатнх оу рꙋкы Мърнни, дѡчци Ѡанца Бръланча, и племенници ен Илкы, дѡчци Моушатнни, и сестричичи нх Мꙋша и сестра ен Янꙋшка, дочкам Настини[м], и ꙋнꙋкам нх Мърнни, дѡчци Грозѧ Коуфта, и племенници ен Насти, дѡчка Юрина, и племенникѡм нх Гндїѡнꙋ и братꙋ его Петри и сестри нх Янꙋшкы, сынѡм Ивашка Коуфта, и оунꙋкы нх Мълини, дѡчци Лазоровꙋ, оунꙋкѡм Стана Бръланча; а пак р҃н злати татарскых заплатнх оу рꙋкы Наст[н, к]нѧгынн пана Югы вистѧрника; а пак р҃н златы татарскых заплатых оу рꙋкы кvр попꙋ Пансїе архимандритꙋ и въсѧм братїам ѡт Поутенскои монастирѧ; а пак с҃п злати татарскых заплатнх оу рꙋкы Ѡлах Іѡанышꙋ и Гашпарꙋ, мѧсчанѡм ѡт Хрълова, прѧд оуснми нашими болѧре. И оутокмивш[и] и заплативши господство мы въсе вышеписанное, а аз господство мы ꙋ том въстах и благопроизволнх господство мы нашим благым произволенїем и чистим и свѣтлим сръдцем, и съ въсеѧ нашеѧ доброѧ волеѧ и ѡт бога помощїѧ, и оучинили есмо въ задꙋшїе свѧтопочившых дѧтеи господства мы Алеѯандра воеводи и дъщери нашеи Анны и дали есмо въси вышеписанныи села що на Серетѧ, на имѧ [Илїешевци], и съ млинн на Серетѧ, и Драгомирещи, що соут на оустїе Бръланского потока, и Тлъвещи, що сꙋт ѡсажени на хотар кръници, где был Ѡника, пониже Илїешевци, и тоты пѧт фалчи и два фертали виноград[а], що сꙋт на Хрълловскꙋ горꙋ, та есмо дали вышеписанное нашем[оу] свѧтомоу монастири що на Быстрици, идеже ест храм ꙋспенїе прѣсвѧтыѧ владычици нашеи богородици и приснодѣвѣи Марїи, и где ест игꙋмень іеромонах кvр попь [Гри]горїе, како да бꙋдет оусе вышеписанное томꙋ свѧтомꙋ нашемоу монастирꙋ ѡт нас оурик и съ въсѧм доходом, непорꙋшенно николиже на вѣкы. А хотарь тѧм селам да ест томоу вышеписанномоу селꙋ на имѧ Илїешевци [ѡт въсѣх] сторѡн по старомоу хотарꙋ, кꙋда из вѣка ѡживали. А хотар Драгомирещем, що сꙋт на ꙋстїе Бръланского потока, из верха

ѡт ....[1]) става Крълижанѡм, да ест ѕсе долѕк потокѡм Бръ-линскым[2]).... [на] Серетѫ, а ѡт иншиⷯ сторѡн по старомѕ хотар[ѕ, кѕда и]з вѣка ѡживали. А пак хотарь Тлъкещ[е]м ѡт кръници Сѡничанѡм, [ѡт] где был Сѡн[ика], що сѕт пониже Илїешевци, да ест по коуда хота[рил пан .....][3]) и пан Динга питарь и съ ме-жїѫши. А ѡт инш[иⷯ сто]ронъ да ест по старомѕ хотарѕ, кѕда из вѣка ѡживали. А и привилїе що имали Марѕшка, дочка Настина, и племеница еи дрѕгаа М[арѕшка][4])...., тата привилїѫ на тое село на Илїешевци, що на Серетѫ, дѫда иⷯ Илїѫша Кръжевича, ѡт дѫда нашегѡ ѡт Алеѯандра воевод[ы, а] тота привилїѫ загибла, какѡ ест видомо нам и боꙗрѡм. Про [тож ...][5]) да не имает тѧгати ани до-бѕвати [ни] еднимн привилїѫми на сїе наше привилїе, ни прѫд нами ни прѫд иншими господар[и]. А на то ест вѣра нашего господства в[ыше]писаннаго мы Стефана [воеводи, и вѣра прѣвъз]любленнаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра б[оꙗ]рь нашиⷯ: в. п. Дѕмы, в. п. Болдора дворника, в. п. Щефоула, в. п. Дѕмы Броу-дѕра, в. п. Тоадера и п. [Нег]рила пръкалабове хотинскыи, в. п. Еремїѫ и п. Драгоше пръкалабове немец[кыи, в. п.] Шандра ново-градского, в. п. Лѕка Арбѕре портарѫ сѕчавского, в. п. Кълнъѕ спатарѫ, в. п. Исака вистїѫрника, в. п. Дѕмши постелника, в. п. Могыла чашника, в. п. Фроунтеша [стол]ника, в. п. Петрика ко-миса, и вѣра въсѫⷯ боꙗрь нашиⷯ мѡлдавскыⷯ, великыⷯ и малыⷯ. А по нашем животѫ, кто боудет господаръ наше[и земли], ѡт дѫ-теи нашиⷯ или ѡт нашего рода, или пак бѕд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли мѡлдавскои, тѡт бы томоу свѫ-томѕ нашемѕ мона[сти]рѕ не порѕшил нашего даанїѫ и потвръ-жденїѫ, али бы емоу ѕтвръдил и оукрѣпил. А кто сѧ покоусит по-рѕшити нашего даанїѫ и потвръжденїѫ, тѡт да ест проклѧт ѡт господа бога и спаса нашего ісу христа, и ѡт прѣчистыѫ его бо-гоматери, и ѡт свѧтыⷯ четири іѵаггелисти, и ѡт свѧтыⷯ ві връховныⷯ апостоль и прочїиⷯ, и ѡт свѧтыⷯ тиі богоносныⷯ ѡтець иже въ Никеи, и ѡт въсѫⷯ свѧтыⷯ, и подобен д[а бѕдет] Іоудѫ и съ проклѧтѡм Арїею, и оучастїе да имает съ ѡнѫми Іоудеи еже възъпиша на господа бога ісу христа: кръвь его

[1]) Lipsesc c. 5 litere rase într'adins.
[2]) Nu se pot ceti c. 15 litere, mânjite de cerneală mai nouă.
[3]) Cuvântul ce nu se poate ceti e şters cu cerneală; se vede că în loc de doi boieri hotarnici a fost numai unul.
[4]) Pată de cerneală; nu se pot ceti c. 24 de litere.
[5]) Lipsesc c. 18 litere, poate: ни едни ѡт нашиⷯ боꙗрь.

на ных и на чадѧх их. Ѧ пак вышеписанны игоумен кvр поп Григоріе и съ въсѧми братіѧми ѡт вышеписаннои монастири що на Быстрици, ѡни сѧ ѡбѧщали за вышеписанное наше даніе и потвръжденіе, како да чинѧт свѧтопочившиx вышеписанныx дѧтеи нашиx, Ѧлеѯандрꙋ воеводи и дъщери нашеи Ѧнны, помѧн на годинꙋ ꙋ [едн]и день, за едно ѡбѡм, и прѣз год да им слꙋжѧт на въсѧкꙋ неделю литоургію, на день съботныи. Тое да бꙋдет непрѣмѧнно до их живота. Ѧ по них, кто бꙋдет намѧсник томꙋ свѧтомꙋ мѧстꙋ, також да дръжит по вышеписанн[омоу], до колѣ бꙋдет стоꙗти и свѧтыи монастирь. Ѧ кто порꙋшит или въ забвеніе ѡставит, таковыи да даст ѡтвет въ день страшнаго съда христова[1]). Ѧ на болшꙋю крѣпѡст и потвръжденіе томоу въсемꙋ вышеписанномоу, велѣли есмы нашемоу вѣрномоу панꙋ Тъꙋтꙋлови логофетꙋ писати и нашꙋ печат привѧсити к семꙋ листоу нашемꙋ. *Писал Шандрꙋ* Кръжевич въ Хрълѡвѣ, в лѣтѡ ꙁ҃з҃, мѣсѧца ноемвріа кг҃.

Pecetea ruptă, ca şi partea de jos a pergamentului, de care erà atârnată. — Orig. la d-na Maria Moruzi din Iaşi. In dosul pergamentului o însemnare veche, probabil contimporană, † села и виноградове за памет Ѧлеѯандра воеводы и Ѧнны, сынѡм Стефана воеводи (satele şi viile spre pomenirea lui Alexandru Voevod şi a Anei, copiilor lui Ştefan Voevod), un rezumat grecesc şi câteva însemnări mai nouă, din cari citez numai următoarele: „No. A., Илишещи"; „Stefan Voevod, din leat 7007, Noemv. 23, ·dă sfintei mânăstiri Bistriţii sate pe Săretiu Ilişenţii sau Ilişeştii, Dragomireştii şi Tălveştii, şi cinci fălci şi doao fârtale de vie în dealul Hârlăului"; „ispisoc a domnului Stefan Voevod, prin care dărneşte mânăstirii Bistriţii trei sate pe Săret, anume Ilieșăştii, Dragomireştii şi Tălveşti, numite acum Osoiu, cu mori, cari sate le-au cumpărat dela Maruşca, fiica Olcinăi (= Olcăi), nepoata lui Ilieş Cârjovici". No. 1 dintr'o colecţie de documente.

Documentul fiind inedit şi interesant din mai multe puncte de vedere, dau o traducere completă a lui.

„† Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domn al ţerii Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, că au venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici, Maruşca, fata Nastei, şi vara ei, altă Maruşcă, fata Olcăi, nepoatele lui Iliaş Cârjescul (s. Cârjevici), de a lor bună voie, de nimenea silite ori asuprite, şi şi-au vândut dreapta lor ocină din al lor drept şi

[1]) Orig. хв҃а.

adevărat uric, din uricul moşului lor Iliaş Cârjescul, şi din privilia pe care moşul lor Iliaş Cârjescul a avut-o dela moşul nostru Alexandru Voevod, un sat pe Siret cu numele Ilieşeştii (s. Ilieşeuţii), cu mori pe Seret, şi l-au vândut însăş domniei mele cu 200 de zloţi tătăreşti. Intr'aceea au venit tot aşa înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri, mari şi mici, Mărina, fata lui Oanţă Bârlici, şi vara ei Ilca, fata Muşatei, şi nepoatele lor de soră Muşa cu sora ei Anuşca, fetele Nastei, şi nepoatele lor Mărina, fata lui Grozea Cufta, şi vara ei Nastea, fata lui Iura, şi verii lor Ghidion cu fratele său Petrea şi cu sora lor Anuşca, copiii lui Ivaşcu Cufta, şi nepoata lor Mălina, fata lui Lazor, toţi nepoţi lui Stan Bârlici, de bună voea lor, de nimenea siliţi sau asupriţi, şi şi-au vândut a lor dreaptă ocină din al lor drept şi adevărat uric, din uricul moşului lor Stan Bârlici şi din privilia pe care a avut-o moşul lor Stan Bârlici dela moşul nostru Alexandru Voevod, două sate tot pe Seret, anume Dragomireştii, la gura părâului Bârleascăi, şi alt sat anume Tălveştii, care sat este aşezat la hotarul fântânei unde a fost Onica, din jos de Ilieşeşti (s. Ilieşeuţi), şi le-au vândut însăş domniei mele cu 400 de zloţi tătăreşti. Şi într'aceea au mai venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri, mari şi mici, Nastea, jupâneasa dumnialui Iuga visternicului, de a ei bună voie, de nimenea silită nici asuprită, şi şi-a vândut a sa dreaptă ocină, o falce şi două fertale de vie în dealul Hârlăului, din sus de viile Putnei, şi le-a vândut însăş domniei mele cu 150 de zloţi tătăreşti. Şi într'aceea au mai venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri, mari şi mici, chir popa Paisie arhimandritul şi cu toţi fraţii din mânăstirea Putnei, de bună voea lor, de nimenea siliţi sau asupriţi, şi şi-au vândut a lor dreaptă ocină, din adevăratele lor vii, o falce şi două fertale de vie, şi le-au vândut însăş domniei mele cu 150 de zloţi tătăreşti. Şi într'aceea au mai venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri, mari şi mici, Olah Ioanâş şi Gaşpar, orăşeni din Hârlău, de bună voea lor, de nimenea siliţi nici asupriţi, şi şi-au vândut a lor dreaptă ocină, două fălci şi două fertale de vie tot în dealul Hârlăului, lângă viile mai sus scrise, şi le-au vândut însăş domniei mele cu 218 zloţi tătăreşti. Şi m'am sculat eu, domnia mea, şi am plătit toţi banii mai sus scrişi: 200 de zloţi tătăreşti în mânile Maruşcăi, fetii Nastei, şi ale verei ei, celeilalte Maruşte, fetii Olcăi, nepoatelor lui Iliaş Cârjescul; şi apoi 400 de zloţi tătăreşti i-am plătit în mânile Mărinei, fetii lui Oanţă Bârlici, şi verii ei Ilcăi, fetii Muşatei, şi nepoatelor lor de soră Muşa cu sora ei Anuşca, fetelor Nastei, şi nepoatelor lor Mărina, fata lui Grozea Cufta, şi verei ei Nastea, fata lui Iura, şi verilor lor Ghidion cu fratele său Petrea şi cu sora lor Anuşca, copiii lui Ivaşcu Cufta, şi nepoatei lor Mălina, fetii lui Lazor, nepoţilor lui Stan Bârlici; şi apoi 150 de zloţi tătăreşti am plătit în mânile Nastei, jupânesii dumnialui Iuga visternicului; şi apoi 150 de zloţi tă-

tăreşti am plătit în mânile lui chir popa Paisie arhimandritul şi a tuturor fraţilor din mânăstirea Putnei; şi apoi 218 zloţi tătăreşti am plătit în mânile lui Olah Ioanâş şi Gaşpar, orăşeni din Hârlău, înaintea tuturor boierilor noştri. Şi după ce m'am tocmit şi am plătit domnia mea toate cele mai sus scrise, m'am sculat domnia mea şi am binevoit domnia mea cu a noastră bună voinţă şi cu inimă curată şi luminată şi cu toată a noastră bună voinţă şi cu ajutorul dela Dumnezeu, şi am făcut spre mântuirea sufletelor sfânt-răposaţilor copii ai domniei mele, a lui Alexandru Voevod şi a fiicei noastre Ana, şi am dat toate cele de mai sus scrise sate de pe Seret, anume Ilieşeştii cu mori pe Seret, şi Dragomireştii ce sunt la gura pârâului Bârleascăi, şi Tălveştii ce sunt aşezaţi pe hotarul fântânei unde a fost Onica, din jos de Ilieşeşti, şi acele cinci fălci şi două fertale de vie ce sunt în dealul Hârlăului, şi am dat aceste mai sus scrise sfintei noastre mânăstiri dela Bistriţa, unde este hramul Adormirei prea sfintei stăpânei noastre născătoarei de Dumnezeu şi pururea fecioarei Maria, şi unde este egumen ieromonahul chir popa Grigorie, ca să fie toate cele mai sus scrise acestei sfinte mânăstiri a noastre dela noi uric cu tot venitul, neclintit în veci. Iar hotarul acestor sate să fie pentru acest de mai sus scris sat cu numele Ilieşeşti din toate părţile după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au trăit. Iar hotarul Dragomireştilor, ce sunt la gura pârâului Bârleascăi, din sus de iazul Cârligenilor, să fie tot la vale pe pârâul Bârleascăi până în Seret, iar din alte părţi după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au apucat. Iar hotarul Tălveştilor dela fântâna Onicenilor, unde a stat Onica, ce sunt mai jos de Ilieşeşti, să fie pe unde a hotărnicit dumnialui Dinga pitarul împreună cu megiaşii, iar din celelalte părţi să fie după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au apucat. Iar privilia ce au avut Maruşca, fata Nastei, şi vara ei, cealaltă Maruşcă, dela moşul lor Iliaş Cârjescul, acea privilie asupra satului Ilieşeştii de pe Seret, a moşului lor Iliaş Cârjescul, dela moşul nostru Alexandru Voevod, acea privilie a perit, precum ne este cunoscut nouă şi boierilor. De aceea nimenea n'are să se jeluească nici să dobândească ceva cu nicio privilie împotriva acestei privilii a noastre, nici înaintea noastră, nici înaintea altor domni. Şi spre aceasta este credinţa domniei noastre a mai sus scrisului noi Ştefan Voevod, şi credinţa preaiubitului fiu al domniei mele Bogdan Voevod, şi credinţa boierilor noştri: cr. p. Duma, cr. p. Boldor vornicul, cr. p. Şteful, cr. p. Duma Brudur, cr. p. Toader şi a p. Negrilă pârcalabi de Hotin, cr. p. Eremie şi a p. Dragoşe pârcalabi de Neamţ, cr. p. Şandru dela Cetatea Nouă, cr. p. Luca Arbure portarul Sucevei, cr. p. Câlnău spătarul, cr. p. Isac visternicul, cr. p. Dumşa postelnicul, cr. p. Moghila ceaşnicul, cr. p. Frunteş stolnicul, cr. p. Petrică comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Iar după viaţa noastră, cine va fi domn

în ţara noastră, dintre fiii noştri sau dintre rudele noastre, sau oricine pe care îl va alege Dumnezeu să fie domn în ţara noastră a Moldovei, acela să nu strice acestei sfinte mânăstiri a noastre dania şi întăritura noastră, ci să i-o întărească şi împuternicească. Iar cine se va încercà să strice dania şi întăritura noastră, acela să fie blestemat de domnul Dumnezăul şi mântuitorul nostru Isus Hristos şi de prea curata lui maică dumnezeească şi de cei patru sfinţi evanghelişti şi de cei doisprezece sfinţi apostoli verhovnici şi de ceilalţi, şi de cei 318 sfinţi şi purtători de Dumnezeu părinţi dela Nicheia şi de toţi sfinţii, şi să fie asemenea lui Iuda şi afurisitului Arie, şi să aibă parte cu acei Iudei cari au strigat împotriva domnului Dumnezeului nostru Isus Hristos: sângele lui asupra lor şi asupra copiilor lor. Şi apoi, mai sus scrisul egumen chir popa Grigorie, împreună cu toţi fraţii din mai sus scrisa mânăstire de pe Bistriţa, au făgăduit, pentru mai sus scrisa danie şi întăritură a noastră, să le facă mai sus scrişilor sfânt-răposaţilor copii ai noştri, lui Alexandru Voevod şi fetii noastre Ana, pomană odată pe an, într'aceeaş zi pentru amândoi, iar peste an să slujască liturghia pentru ei în fiecare săptămână in ziua Sâmbetei. Aceasta să fie neschimbat, cât vor trăi ei. Iar după ei, cine le vor fi urmaşi în acest sfânt lăcaş, să se ţie de cele mai sus scrise, câtă vreme va sta şi sfânta mânăstire. Iar cine va stricà sau va lăsà în uitare, acela să dea răspuns în ziua înfricoşatei judecăţi a lui Hristos. Iar spre mai mare tărie şi întărire a tuturor celor mai sus scrise, poruncit-am credinciosului nostru boier logofătului Tăutul să scrie şi pecetea noastră s'o atârne la această scrisoare a noastră. Scris-a Şandru Cârjevici (s. Cârjescul) în Hârlău, anul 7007, luna Noemvrie în 23".

Nici unul din cele trei sate dăruite mânăstirei Bistriţei la 1499 nu mai există astăzi; ele se aflau, precum se vede din notiţele de pe dosul pergamentului, pe teritoriul moşiei Osoiu din jud. Sucevei, com. Valea-Glodului, care la secularizarea averilor mânăstireşti aparţineà încă mânăstirei Bistriţei, după tabloul comunicat de Ministerul Domeniilor şi Agriculturei; cf. Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 610. Intr'un document dela 26 Iulie 1645 referitor la aceeaş moşie a d-nei Moruzi, se spune despre Ilişeşti că sunt în ţinutul Romanului, că hotarul lor merge până în Bârleasca şi în Cârligeana (Бърлѣскꙋ, Кърлицанꙋ долнꙋ), unde aceasta cade în Siret; cf. în textul de mai sus потокъ Брълинскїи, ставъ Крълижанωм.

LXXXII

Hârlău, 26 Noemvrie 1499.

Ştefan confirmă comisului Ilea seliştea Alba pe Putna, „unde a fost Miclăuş Catina", cumpărată cu 100 de zloţi tătăreşti dela

Ivul, fiul Voicăi, nepotul stolnicului Bogdan, care o stăpânise mai înainte.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним не сим нашим листом въсѧм кто нан 8зрыт или чт8чи его 8слышит, иже прїнде прѧд нами и прѧд 8сими нашими молдавскыми болѣре слоуга наш Ив8ль, сынъ Воикын, 8н8к Богдана столника, по своеи доброи воли, никым непон8жень ани присилован, и продал свою прав8ю wтчин8 wт его праваго 8рика, wт оурика дѣда его Богдана столника, едино селище на Поутнои на имѣ Бѣлѣ, где был Мыклъоушь Катина, та продал тое село слоузѣ нашемоу вѣрномоу пан8 Или комис8 за р҃ злат татарских. И 8ставше пан Илѣ комис та заплатил 8си тоты вишеписаннїи пинѣзи р҃ злат татарскых 8 р8кы слоузѣ нашемоу Ив8л8, прѧд нами и прѧд 8сими нашими болѣре. Ино мы видѣвши меже ними их добр8ю волю и токмеж и пак и полн8ю заплатоу, а мы такождере и wт нас есмы дали и потвърдили сл8зѣ нашемоу вѣрномоу пан8 Или комис8 тое прѧдреченное селище на П8тнои на имѣ Бѣлѣ, где был Миклъ8шь Катина, како да ест емоу и wт нас 8рик и съ въсем доходом, ем8 и дѣтем его и 8н8чатом его и прѣ8н8чатом его и пращ8рѣтом его и въсемоу род8 его, ктw сѣ емоу изберет наиближнїи, непор8шено николиже на вѣкы. А хотар тои вишеписанної селищи да ест wт 8сих сторон по старом8 хотар8, по к8да из вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводї, и вѣра наших болѣр: в. п. Д8ма пръкалаба, в. п. Болд8ра дворника, в. п. Щеф8ла, в. п. Д8ма Бр8д8ра, в. п. Тоадера и п. Негрила пръкалабы wт Хотин, в. п. Еремїѧ и п. Драгоше пръкалабы wт Н[ѣ]мца, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Арб8ре портарѣ соучавского, в. п. Клънъ8 спатарѣ, в. п. Исака [вистѣрника, в.] п. Д8миша постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фр8нтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра 8[сих бо]лѣр наших молдавскых, и великых и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господарь нашеи земли, wт дѣтеи наших или wт нашего род8, или па[к] боуд кого богъ изберет господарь быти нашеи земли молдавскои, тwт бы ем8 не пор8шил нашего даанїѧ и по8твържденїѧ, али бы емоу 8твърдиль и 8крѣпил, заи8же есмы ем8 дали и потвърдили за его прав8ю и вѣрною сл8жб8, и за що wн соби к8пил за свои правїи пинѣзи. А на

болшую крѣпост и потвърждение тому въсемоу вишеписанному, велѣли есмы нашему вѣрному пану Тъутулу логофету писати и нашу печат привѣсити к семоу нашемоу листоу. Писал Мътеи въ Хрълковѣ, в лѣто ꙁꙁꙁ, мѣсяца ноев. кѕ.

Pecetea domnească cea mare, cu legenda: † печать іѡ стефань воевода, господар земли молдавской, foarte bine păstrată.—Orig. la Academia Română, Pec. No. 143. Publicat cu traducere de Th. Burada în Revista pentru istorie, arheologie şi filologie, V, p. 392-394, cu data 1498, cu unele greşeli de ortografie şi cu altele de tipar, ca сили=или, печата=печат[ь] ş. a. m. d. Traducerea e bună. Unde se va fi aflat seliştea Alba — aşà mi se pare că trebue tradus Бѣлѣ = Бѣла — nu putem şti, de oarece amintirea ei nu s'a păstrat în nici o numire topografică dealungul Putnei. Poate că se aflà pe părăiaşul Alba din plasa Zăbrăuţ (Marele Dicţionar Geografic, I, p. 34). Pentru Miclăuş Catina, cf. satul Cătina din jud. Buzău.

LXXXIII

Hârlău, 26 Noemvrie 1499.

Ştefan dărueşte mânăstirei Dobrovăţului, unde erà egumen Ioanichie, trei sate pe Dobrovăţ: a) Ruşii „unde a fost casa lui Stan Popovici", b) Călugărenii „unde a fost Jurj călugărul", c) Dumeştii „unde a fost Dadul". Toate acestea i-au fost date lui de Crâstina, fata Voislavei, şi de nepoata ei de soră Nastasia, fata Anuşcăi, care le moşteniseră dela unchiul lor Ivan Damianovici, stăpânul lor pe vremea lui Alexandru cel Bun, în schimbul a patru sate, două pe Bujor: a) Dumbrăvenii „unde a fost Belici" şi b) Radoteştii „unde a fost Borta", pe care Alexandru cel Bun le luase dela mânăstirea Bistriţa pe sama domniei în schimbul altor trei sate pe Bistriţă, din sus de Bacău: Biraviceştii „unde a fost Birai", Vâlcsăneştii şi Manoileştii; c) Davideştii pe Berheciu „unde a fost David", cumpăraţi dela Gheorghie, fiul lui Negrilă ploscarul, cu 240 de zloţi tătăreşti; d) Neagomireştii pe Hovrăiata, din jos de Orgoeşti, cumpăraţi dela Filip, Tudoran şi o soră a lor, copiii lui Mircea, nepoţii lui Micul Orgoae, cu 150 de zloţi tătăreşti.

† Милостію божією мы Стефан воевода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто

на немь оузрить или чтѹчи его ѹслышит, оже прїидоша прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскими боıаре Кръстина, дочка Боиславина, и сестричича Кръстинина Настасїѧ, дочка Яниоушчина, оунoукы Ивана Дамїановича, по их доброи воли, никым непоноужени ани присиловани, и измѣнили съ господство мы свои правїи wтнини wт своего праваго оурика, wт оурика и ис привилїа дѣда ихъ Ивана Дамїановича, що имaль wн wт дѣда нашего wт Алеѯандра воеводи, и дали господствоу мы три села на Добровець: едно на имѣ Роуси, где быль дворь Станwв Поповича, дроугое село Калоугърѣне, где быль Жоуржь калоугерь, третее село Доумещи, где быль Дадоул, що оу ихъ част были достали сѣ тоти три села wт сель дѣда ихъ Ивана Дамїановича. Пакь господство мы даль съм имь чътири села измѣноу за тоти села: двѣ соуть на Боужорѣ, едно Доумбравѣне, где быль Беличь, дроугое Радотещи, где быль Борта, и привилїе wт Алеѯандра воеводї дѣда нашего еще есмо имь дали що на тоти села, що быль измѣниль тоти двѣ села дѧд нашь Алеѯандръ воевода wт Бистричъскаго монастира, и Бистричъскомоу монастирѹ даль три села на Бистрици, выше Бакова, на имѣ Биравичеици, где быль Бирaн, и Блъксанещи, и Маноилещи. Третее село есми имь дали на Берхѣчи, на имѣ Давидеици, где быль Давид, що смо кѹпили тое село wт Геwргїе, сынь Негрилwв плоскарѣ, за с҃м злат татарскых, що продал wн намь по своеи доброи воли. Чътвръто село есми имь дали на Ховрълѣти, на имѣ Нѣгомирещи, ниже Оргоеици, що смо кѹпили тое село wт Филиппа и wт Тоудорана и wт сестри их wт [... М]ирчини[1]), оунoукове Микоула Оргоае, за р҃н злат татарскых, що wни[2]) нам продали по своеи доброи воли. И потокмивше и заплативше оусе вышеписанное, господство мы благопроизволи нашимь благым произволенїемь и чистым и свѣтлим сръдцемь и съ оусеѧ нашеѧ доброѧ волеѧ и пакь wт бога помощїа, и оучинили есми и въ задѹшїе свѧтопочивших предкwв, дѣдwв и родителеи наших, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи, и за здравїе и спасенїе дѣтеи наших, ıако да оутвръдимь и оукрѣпимь нашь свѧтыи монастирь що на Добровець, идеже есть храмь прѣображенїе господа бога и спаса нашего ісу христа, и где есть іегоумень молебникь нашь кѵр пwпь Іwаникїе, и дали

[1]) Inainte de Мирчини, care nu e tocmai sigur, lipsesc c. 10 litere rupte; ele cuprindeau un nume propriu de femee şi cuvântul сынове.
[2]) Sau wнь.

єсми томоу светомоу нашемоу монастироу тоты вышеписаніи три села що на Добровєць: єдно на имѣ Роуси, гдє быль дворь Станωв Поповича, дрꙋгоє село Калоугърѣнє, гдє быль Жоуржь калꙋгерь, третєє село Доумєщи, гдє быль Дадоуль, како да соуть томоу светомоу нашемоу монастироу ωт нас оурикь и съ въсємь доходωмь и нєпороушєно николи на вѣкы. А хотарь тим вышеписанним трем селам по водоу Добровєцωм долоу до оусти Коуцитнои, та пакь по водоу Коуцитнои гори до хотара Ромашкова, а ωт хлабника половина, а ωт Ромашка и ωт иншиx сторонь по старомоу хотарꙋ, по коуда из вѣка оживали. А на то єсть вѣра нашєго господства вышеписаннаго мы Стєфана воєводы, и вѣра прѣвъзлюблєннаго сына господства мы Богдана воєводі, и вѣра нашиx боарь: в. п. Доумы паркалаба, в. п. Бωлдора дворника, в. п. Щєфоула, в. п. Доумы Броудоура, в. п. Тоадєра и п. Нєгрила паркалабовє хотинскіи, в. п. Єремія и п. Драгоша паркалабовє немецкіи, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Арбꙋрє портарѣ сочавского, в. п. Клънъоу спатарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Доумши постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтєша столника, в. п. Пєтрика комиса, и вѣра въсѣxь боарь нашиx молдавскиx, и великыx и малиx. А по нашем животѣ, кто бꙋдєт господарь нашеи земли, ωт дѣтєи нашиx или ωт нашего родꙋ, или пак боуд кого богъ изберєть господарь быти нашеи земли молдавскои, тот бы нє порꙋшиль нашего даанія, али бы оутвръдил и оукрѣпиль. А кто бы хотѣль тоє порꙋшити, таковыи да єст проклѣть ωт господа бога и спаса нашего ісꙋ христа, и ωт прѣчистія єго матєрє, и ωт светыx д҃ іваггєлисти, и ωт светыx връxовниx апостоль Пєтра и Павла и прочіиx, и ωт светыx бого[носныx] т҃ии ωтєць никєискыx, и ωт ꙋ[сиx свє]тыx иже ωт вѣка богꙋ оугодившиx, и да єст подобєнь Іюдѣ и проклѣтомꙋ Аріи, и да имает оучастіє съ ωнѣми Іюдєє єжє възъпиша на господа христа: кръвь єго на ниx и на чєдоx иx, єжє и єст и бꙋдєт въ вѣкы, аминь. А на болшꙋю крѣпωст въ[сємꙋ вы]шеписанномꙋ, велѣли єсми [нашемоу вѣр]номоу панꙋ Тъоутꙋлꙋ логоф[єт]оу завѣсити нашꙋ печат к сємоу листꙋ нашемоу. Тоадєръ писа оу Хрълов̈ѣ, к лѣто ѕзз, мѣсеца ноємвріє к҃ѕ.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВО[ДА, ГѠС]ПОДАР ЗЕМЛИ МѠЛДАВСКОИ. — Orig. la mănăstirea Zugrafu din muntele Atos; textul după o fotografie adusă de acolo de d. St. Nicolaescu. O copie prescurtată se află la

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Asachi II, f. 31; o altă copie, mai rea şi cu unele omisiuni, tot acolo f. 29-30; aşa de pildă la f. 29 şi 29 v. lipsesc cuvintele „Кръстиннна Настасїꙗ, дочка Яннoушчина, оунoукы Ивана Дамїꙗновича“ şi „дворъ Стано́в Поповича, дрꙋгое село Калоугърѣне“.

Ca un exemplu de modul cum se copiau şi se prescurtau înainte documentele, reproduc acì copia întâia din condica Asachi.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода и господарь земли молдавскои, знаменито чиним ис симь листомь нашимь вьсѣм кто на немъ оузрить или чтꙋчи его ꙋслышит, иже прїидоша прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскими боꙗре Кръстина, дочка Боиславина, и сестричича Кръстинина Настасїꙗ, дочка Яннoушчина, оунꙋкы Ивана Дамїꙗновича, по их доброи воли, никымь непоноужени ани присиловани, и измѣнили съ господство мы свои правїи wтнини wт своего праваго оурика, wт оурика и ис привилїа дѣда их Ивана Даминовича, що имал wн wт дѣда нашего wт Алеѯандра воеводи, и дали господствоу мы три села на Добровецъ: едно на имѣ Роуси, где был дворь Станwв Поповича, дроугое село Калоугърѣне, где быль Жꙋржъ калоугерь, третее село Доумещи, где быль Дадоул, що оу ихь част были достали сѣ тоти три села wт сель дѣда ихь Ивана Дамїꙗновича. Пакь господство мы дал сьм имь чьтири села измѣноу за тоти села: двѣ соуть на Боужорѣ, едно Доумбравѣне, где быль Беличь, дроугое Радотещи, где былк Борта, и привилїе wт Алеѯандра воевода дѣда нашего еще есмо имь дали що на тоти села, що былъ измѣнилъ тоти двѣ села дѣд нашь Алеѯандрꙋ воевода wт Бистричъскаго монастира, и Бистричъскомоу монастирꙋ даль три села на Бистрици, выше Бакова, на имѣ Биравичещи, где быль Биран, и Блъксанещи[1]), и Манoилещи. Третїе село есми имь дали на Бѣрхѣчи на имѣ Давидещи, где быль Давид, що смо кꙋпили тое село wт Геwргїе, сынъ Негрилов плоскарѣ, за с҃м злат татарскых, що продал wн[2]) нам по своеи доброи воли[3]). Чътвръто̂е село есми имь дали на Ховрълѣти на имѣ Нѣгомирещи, ниже Юргоещи, що смо кꙋпили тое село wт Филипа[4]) и wт Тꙋдорана и wт сестри и[х wт[5]) . . . .], оунꙋкове Микоула Юргоае, за р҃н злат татарскых, що wни нам[6]) продали по своеи доброи воли. И потокмивше и заплативше оусе вышеписанное, господство мы благопроизволи нашимь благым произволенїем, и чистым и свѣтлим сръдцемь, и съ оусеꙗ нашеꙗ доброꙗ волеꙗ, и пакь wт бога помощїа, и оучинили есми и въ задꙋшїе сватопочившиx предкwв, дѣдwв и родителеи нашиx, и за

[1]) In copia dela f. 29 Бълсанещи.
[2]) In cond. що продии (s. продат) wт, în ambele copii.
[3]) In cond. вола.
[4]) In cond. Филипиа s. Филиппа.
[5]) Vezi nota 1 dela p. 162.
[6]) In cond. wна нм.

наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи, и за здравїе и спасенїе дѣтеи наших, ꙗко да оутврьдимъ и оукрѣпимъ нашъ свѧтыи монастирь що на Добровецъ, идеже есть храмь прѣѡбраженїе господа бога и спаса нашего ıсу христа, и где есть ıегѹмень молебникъ нашъ кур попъ Иѡаникїе, и дали есми томоу свѧтомоу нашемоу монастироу тоты вышеписанїи три села що на Добровецъ, едно на имѣ Рѹси, где быль дворъ Станов Поповнча, дрѹгое село Калоугърѣне, где быль Жѹрже калѹгеръ, третее село Дѹмещи, где быль Дадоуль, како да соуть томѹ свѧтомѹ нашемоу монастирѹ ѿ нас оурикь и съ въсемь доходѡмь, и непороушено николи на вѣкы. А хотарь тим вышеписаннимь трем селам по водоу Добровецѡм долоу до ѹсти Коуц[и]тнои[1]), та пакь по водоу Кѹцитнои гори до хотара Ромашкова, и ѿ хлабника[2]) половина, а ѿ Ро[ма]шка[3]) и ѿ иниих сторонь по староме хотарѹ, по коуда из вѣка ѡживали. А на [то] есть вѣра[4]) нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воевода, и вѣра наших бояре.

Дии Хърлъѹ, лт. ≠зз, ноем. кѕ.

Боꙗрїи анѹме: Тъѹтѹл вел логоф., Дѹма паркалаб,Болдѹр вор., Щефѹл, Дѹма Брѹдѹр[5]), Тоадер и Негриль пър. де Хотин, Еремїе и Драгош пър. де Нꙗмцѹ, Шендре пъркълаб де Четате Ноаѫ, Арбѹре портарюл де Сѹчава, Клънъѹ спат., Исакѹ вистерникѹл, Дѹмша[6]) пост., Мовила пах., Фрѹнтеш столникѹл. Петрика комисѹл.

Hotarul celor trei sate dăruite mânăstirei Dobrovăţului este descris aşà: „Iar hotarul acestor mai sus scrise trei sate este pe apa Dobrovăţului în jos până la gura Cuţitnei, apoi în sus pe apa Cuţitnei până la hotarul lui Romaşco, şi jumătate din hlabnic, iar de către Romaşco şi de către alte părţi după hotarul cel vechiu, pe unde din veac au umblat“. El cuprindeà dar tot teritoriul dintre păraele Dobrovăţ şi Cuţigna, începând dela mânăstire şi până la satul Codăeşti. Ruşii sunt Dobrovăţul-Ruşi, Dumeştii Dumasca şi Călugărenii probabil Dobrovăţul-Moldoveni de azi. Cf. No. CXVII, p. 242.

Ce să fie hlabnicul, în orig. хлабникъ, în copia condicei Asachi хламникъ? Nu pare a fi un nume propriu, căci nu există nici în Moldova nici în alte părţi locuite de Români un nume de localitate care să se asemene sau să derive dintr'acesta. Este de sigur un termin topografic (v. Orest Popescul, Câteva documente moldovene, p. 7) şi poate să însemne „curătură“. In ruseşte хламникъ însamnă

[1]) Condica are acì în amândouă copiile Коукѹцтнои (f. 29 v. şi f. 30).
[2]) F. 30 хламника.
[3]) In cond. Рошка.
[4]) In cond. а на вет вера (f. 30), а на вет вѣра (f. 31 v.).
[5]) In cond. gen. slav. Дѹми Брѹдѹра.
[6]) In cond. Дѹмши.

„resturi de lemne tăiate“ (angeschwemmtes Reisholz, Pawlowski), iar хлабникъ o plantă, pe care Dicţionarul Academiei Ruseşti, ed. dela 1847, o traduce cu „telephinua“, probabil greşit în loc de „telephium“. Se 'nţelege că însemnarea dintâi ar fi mai potrivită pentru pasagiul nostru, ea nu este însă sigură. Cf. p. 34-36 din volumul acesta şi p. 456-457 din vol. I.

Din cele patru sate pe care Ştefan le dă Crâstinei şi Nastasiei (asupra acestora cf. No. CXVII) în schimbul satelor de pe valea Dobrovăţului, nici unul nu şi-a păstrat numele până astăzi. Pe pârâul Bujor din jud. Fălciu sau pe Covurlui nu se află nici un sat cu numele Dumbrăveni sau Radoteşti; pe valea Horoiatei, din jos de Orgoeşti, nu există nici o localitate Neagomireşti. Frunzescu citează în Dicţionarul său topografic, p. 311, o moşie a statului cu acest nume în jud. Tutova, dar nu precizează mai de aproape situaţia ei; pe harta statului major n'o găsesc. Tot aşà pe Berheciu, în jud. Tutova sau Tecuciu, nu există nici un sat Davideşti. E probabil că Neagomireştii se aflau pe teritoriul Limbăeştilor (la Frunzescu „Limboeşti“) sau Vlădeştilor de azi, amândouă mai jos de Orgoeşti. Cf. No. CXXXI din vol. I.

Din cele trei sate pe Bistriţa, date de Alexandru cel Bun mânăstirei Bistriţei, numai unul şi-a păstrat numele vechiu: Gherăeştii de lângă Bacău, din *Birăeşti, *Ghirăeşti, apoi Gherăeşti; cf. Ghibărţeni în jud. Covurlui, din *Bibărţeni, dela *Bibarţ. „Biraviceştii, Birai“ sunt ortografii stângace în loc de Birăeşti, Birău, din ung. *biró* jude. Vâlcsăneştii şi Manoileştii au fost absorbiţi în hotarul târgului Bacău. Toate aceste trei sate sunt puse la No. LXXXVII „din sus de Bacău“.

LXXXIV

1499.

Ştefan confirmă Taţei, fata lui Petru Dârman, şi verei sale Vascăi, fata Nastasiei, amândouă nepoate lui „Stoian fiul lui Dârman“, stăpânirea peste trei sate moştenite dela bunicul lor: Dârmăneştii pe Suceava, Dârmăneştii pe Jijia şi un al treilea sat pe Prut.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листwм въсѣм кто нан узрыт или чтоучи его услышит, wже тоты истинниїи Тацѣ, дочка Петра Дрьмана, и племенница еи Васка, дочка Настасїина, унoукы Стоiана сына Дрьманова, жаловали есмы их wсобною нашею милостїю и дали и потвърдили есмы им у нашеи земли у молдавскои их правую wтинину, що же была тая wтинина дѣда их Стоiана

сына Дръманова, три [села: едно село] на Сꙋчавѣ на имѣ Дръ[мъне]щи....їи [1]) и дрꙋгое село на Прꙋтѣ на имѣ [....]ъꙋци [и третїе село] на Жежїи на имѣ Дръмънещи. Тое въсе вышеписанное да ест им ѿт нас ꙋрикь и съ въсем доходом, им и дѣтем их и ꙋнꙋчатом их и прѣꙋнꙋчатомь их и пращꙋрѣтѡм их и въсемоу родоу их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорꙋшено николиже на вѣкы. А хѡтар тѣм вышеписанным селам да ест им ѿт ꙋсих сторѡи съ въсѣмы их старимы хотари, по кꙋда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра бояр наших: в. п. Дꙋмы, в. п. Болдора дворника, в. п. Хръмана, в. п. Щефꙋла, в. п. Дꙋма Брꙋдꙋра, в. п. Тоадера и [п.] Негрилъ паркалабове хотинскїи, в. п. Еремїа и п. Драгоше пръкалабове немецкїи, в. п. Шандра пръкалаба новоградского, в. п. Лꙋка Арбꙋре портарѣ соучавского, в. п. Кълнъꙋ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Дꙋмша постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ꙋсих бояр наших молдавскых, и великых и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли молдавскои, ѿт дѣтеи наших или ѿт нашего родꙋ, или пак боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тѡт бы им не порꙋ[шил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы им ꙋ]твърдил и ꙋкрѣпил, занꙋже есмы им дали и потвърдили, за що ест их праваа ѡтчина. А на болшꙋю . . . . . [2]).

Pecetea a fost ruptă, odată cu partea de jos a pergamentului. — Orig. la Academia Română, sign. 16/XL, cu o traducere necompletă de clucerul Pavel Debriţ, care între cele trei sate a putut cetì, ca şi noi, numai pe Dârmăneşti, n'a observat însă că e vorba de două sate cu acest nume, unul pe Suceava care există şi astăzi — e un cătun al Hatnei din Bucovina, districtul Suceava (v. Şematismul Arhidiecesei gr.-or. din Bucovina pe 1904, p. 81), altul pe Jijia care a dispărut. Al treilea sat de pe Prut, terminat în *-ăuţi*, nu-l putem ghicì. Cele două sate Dârmăneşti au fost, se vede, înfiinţate de moşul proprietarului dela 1499, Dârman, care a trăit pe vremea lui Alexandru cel Bun şi al cărui fiu se numià „Stoian Dârman“ sau „Stoian Dârmănescul“. Acesta a avut pe Petru

[1]) Locul şters cuprindeà probabil două cuvinte, bănuesc că подли Мерецеїи, deoarece Mereţeii se află în imediata vecinătate cu Dârmăneştii şi sunt, ca şi aceştia, un cătun al Hatnei. Inainte de и дрꙋгое село se distinge bine terminaţiunea -їи.

[2]) Restul e rupt.

Dârman şi pe Nastasia, tatăl Taţei şi mama Vascăi dela 1499. — Documentul îmi pare a fi din Ianuarie—Octomvrie 1499, boierii martori fiind cei cunoscuţi din acest an, împreună cu Hârman, care dela Noemvrie 1499 încoace nu mai apare în documente.

LXXXV

Suceava, 1499.

Ştefan confirmă lui Lupe Cheşanul satul Onţeştii pe Bârlad, cumpărat cu 60 de zloţi tătăreşti dela Danciul Pleşa şi dela soru-sa Neaga, copiii lui Petru Pleşa, nepoţii lui Toma, care îl stăpânise pe temeiul unui privilegiu dela voevodul Ştefan, unchiul domnului.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, [зна]менито [чиним не сим листом нашим всѣм кто на нь оузрит или] чтоучи его ȣслышить, оже прїидоша прѧд нами и прѧд ȣсими нашими молдавскими боꙗре [слȣга наш] Данчюл Плеша и сестра его Нѣга, [по их доброи воли, никым непонȣжени а] непосиловани, и продали свою пра[вȣю отчин]нȣ от их праваго ȣрика, едно село на Бръладѧ на имѧ Ѡнцещи, та продали тое село сл[ȣѕѣ нашемȣ] Лȣпе Ке[ш]ѣнȣлȣ за [ѯ҃] злат [татарских. И оуставше] слȣга нашь Лȣпе Кешѣнȣл и заплатиль ȣси тоти вышеписанныи пинѣзи ѯ҃ злат татарских ȣ рȣки слȣѕѣ нашемȣ Данчюлȣ Плеши и се[стри его Нѣги], сыном Петра Пле[ша, оунȣком Томи, прѣд нами и прѣд нашими боꙗри. И пак] привилїе, що имал оунко их Тома на тое село на Ѡнцещи от нашего оунка от Стефана [вое]води, еще дали оу рȣки слȣѕѣ нашемȣ [Лȣпе Кешѣнȣлȣ. Ино мы видѣвше их] добрȣю волю и токмежь и полнȣю за[платȣ, а] мы такождере и от нас есмы дали и потвръдили слȣѕѣ нашемȣ Лȣпе Кешѣнȣлȣ [тое прѣдреченное село на Бръладѧ на имѧ Ѡнцещи, како да ест емȣ и от нас оурик и съ въсем доходом, емȣ и дѣтем его и оунȣчатом его и праȣнȣчатом его и пращȣрѣтом его и въсемȣ родȣ его, кто сѧ емȣ изберет наиближнїи, непорȣшено николиже на вѣкы. А хота]рь томȣ вышеписанномȣ селоу на [Бръладѧ на имѧ Ѡнцещи] да ест емȣ от оусих сторон по ста[ромȣ] хотарȣ, по кȣда из вѣка ожи[вали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанного мы Стефана воеводи, и вѣра прѣ]възлюбленнаго сына господства мы Богдана [воеводи, и вѣра

ѹсих бољ]рь наших: в. п Дѹм[и] пapкала[ба], в. п. Бwлдора двwр-[ника, в. п. Щефѹла, в. п. Дѹми Брѹдѹра, в. п. Тоадера и] п. Не-грила паркалабов[е хотинскыи, в. п. Еремїа и пан]а Д[раго]ша [паркалабове нѣм]ецкь[ін], в. [п......... на]шеиземли, wт дѣтеи наших [или wт нашего родѹ, или пак бѹд кого богъ изберет гос-подаръ быти нашеи земли молдавскои, тот бы емѹ не порѹшил нашего даанїа и потвръжденїа, али бы емѹ оу]твръдил и оукрѣ-пил, занѹже есмы [емѹ дали и потвръдили за его правѹю и вѣр-нѹю слѹжбѹ, и за що wн соби кѹпил за свои правїи] пинѣзи. [А на болшѹю крѣпост и потвръжденїе томѹ въсемѹ вы]шеписанномѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ [панѹ Тъѹтѹлѹ лого]фетѹ писати [и нашѹ печат привѣсн]ти к семѹ листѹ нашемоу. Пис[ал Іwн По]-пови[ч][1]) ѹ Сѹчавѣ, в лѣтw ,зз, мѣсаца... ке день.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 3/xxxvii. Pergamentul este foarte şters, rupt, ros, deteriorat de umezeală şi pătat cu cerneală; păstrându-se data şi părţi izolate din textul documentului, l-am reconstituit aproape în întregime. El a putut să fie dat în orice lună a anului, afară de Noemvrie, când Ştefan se află la Hârlău, nu la Suceava. — Onţeştii sunt probabil Unţeştii (Unţăştii) din jud. Tutova, pl. Simila, al căror hotar mergeà până în şesul Bârladului, care se mărgineşte cu Dealul Unţeştilor. Cf. *Onţ* în jud. Neamţ şi *Onţeni* în jud. Botoşani.

LXXXVI

Iaşi, 17 Martie 1500.

Ştefan confirmă mânăstirei Neamţului, unde erà egumen Teoctist, stăpânirea peste balta Zahorna dela Nistru, cu o gârlă şi o prisacă, dăruite toate de Alexandru cel Bun, adăogâud dela sine balta Strâmba şi balta de sub Dubrovca, cu gârlele lui Chişca, în apropiere de Zahorna.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мол-давскои, знаменито чиним ис сим нашим листом въсѣм ктw[2]) на нь ѹзрыт или чтѹчи его ѹслышит, wже дали и потвърдили есмы

[1]) S'ar puteà ceti şi .... новн[ч]. Ion Popovici este însă un pisar cunoscut al anilor din urmă din domnia lui Ştefan cel Mare.
[2]) In copia lui Grigorovič greş. въсѣкwм.

нашемѹ свѧтомѹ монастирѹ ѡт Нѣмца, идеже есть храм възнесеніѧ господа бога и спаса нашего ісѵ христа, и где есть игоѹмень молебникь нашь кѵр пѡп Ѳеѡктисть, дааніе и потвържденіѧ дѣда нашего Алеѯандра воеводы, едно ѡзеро на Днистрѣ на имѣ Захорна, и съ грълою що ѹпадаеть ѹ Днистрь и съ пасикою що есть их же. Пакь оу тѡм ѹчинили есмы въ задѹшіе свѧтопочившиx предкѡв, дѣдѡв и родителеи нашиx, и за наше здравіе и спасеніе, и за здравіе и спасеніе госпожди нашеи Маріи, и за здравіе и спасеніе дѣтеи нашиx, іако да ѹтвърдим и ѹкрѣпим наш свѧтыи монастырь ѡт Немца, и дали и приложили есмы ѡт нас томоу вышеписанномоу нашемоу свѧтомѹ монастирѹ ѡт Немца болото Криваѧ и ѡзеро на имѣ под Дѹбровка и съ грълою на имѣ Кышчина, що есть не верха ѡт под конець писка, ѡт где выходить гръла из Днистра и течет до іазерѹ Дѹбровка, и ѡт Дѹбрѡвка до где ѹпадаеть оу іазер ѹ Захорна. Тое въсе вышеписанное да есть томоу нашемѹ свѧтомѹ монастирѹ ѡт Немца и ѡт нас оурыкь, и съ въсемь доходомь, непорѹшенно николи на вѣкы вѣчнаѧ. А на то есть вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводы, и вѣра нашиx болрь: в. п. Доумы, в. п. Болдѹра дворника, в. п. Щефѹла, в. п. Дѹма Брѹдѹра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабове хотинскыи, в. п. Еремїѧ и п. Драгоша паркалабове немецкыи, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лѹка Арбѹре портарѣ сѹчавского, в. п. Кълнъѹ спатарѣ, в. п. Исака выстѣрника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх болр нашиx молдавскыx, и великыx и малиx. А по нашемь животѣ, кто бѹдет господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи нашиx или ѡт нашего родѹ, или пакь боуд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тѡт бы не порѹшил нашего дааніѧ и потвържденіѧ, али бы оутвърдил и ѹкрѣпил томѹ нашемѹ свѧтомѹ монастирѹ ѡт Немца. Пак кто сѣ покѹсит порѹшити того вышеписаннаго нашего дааніѧ и потвържденіѧ, таковіи да есть проклѧт ѡт господа бога и спаса нашего ісѵ христа, и ѡт прѣчистїѧ его богоматере, и ѡт свѧтыx четыри еѵаггелистаx, и ѡт ві свѧтыx връховныx апостоль и прочїиx, и ѡт свѧтыx т҃иі ѡтець иже въ Никеи, и ѡт въсѧx свѧтыx иже ѡт вѣка богоу ѹгодившиx, и да есть подобень Іѹдѣ и проклѣтомѹ Аріи, и да имат ѹчастіе исъ ѡнѣми Іоудеие, еже възъпиша на господа христа: кръв его на ниx и на чадѧx иx, еже есть и

бѫдет въ вѣки. А на болшѹю крѣпость и потвърждение томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тѫѹтѹлови логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ нашемѹ листѹ. Матеи писал въ Ꙗсох, в лѣто ꙁ҃зи, мѣсѧца марта ꙁі день.

După o copie găsită între manuscrisele lui Victor Grigorovič din Muzeul Rumjancev, Moscva. Originalul se vede că s'a pierdut, de oarece la Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea Neamţului (depozite particulare, No. 4287) se găseşte numai o traducere românească veche, adecă o copie „din cuvânt în cuvânt" după un „suret de pe ispisocul lui Ştefan vv.", autentificată la 10 Sept. 1814 de Silvestru, arhimandritul şi stareţul mânăstirei Neamţului şi Secului, şi reautentificată la 16 Ian. 1815. Există şi o traducere rusească modernă. Traducerea românească, afară de cele două greşeli relevate în note, e bună şi o reproduc întreagă:

„Suret de pe ispisocul vechiu pe sârbie dela Stefan vv., scris de Matei în Iaşi, din leatul 7008, Mart 17.

† Cu mila lui Dumnezeu noi Stefan Voevod, domn pământului Moldaviei, facem înştiinţare cu această carte a noastră tuturor cui o vor vedeà sau citindu-se o vor auzì, precum am dat şi am întărit sfintei mănăstirii noastre dela Neamţu, unde este hramul Innălţării domnului Dumnezeului şi mântuitorului nostru Iisus Hristos, şi unde este igumen rugătoriul nostru chir popa Theoctist, danie şi întăritură dela unchiul [1]) nostru Alexandru Voevod, un iazăr la Nistru anume Zahorna, şi cu gârla ceea ce cade în Nistru, şi cu prisaca ce este iar a lor. Iarăşi aceasta o am rânduit noi pentru sufletele celor ce cu sfinţenie s'au odihnit mai 'nainte moşilor şi născătorilor noştri, şi pentru a noastră sănătate şi mântuire, şi pentru sănătatea şi mântuirea doamnei noastre Mariei, şi pentru sănătatea şi mântuirea fiilor noştri, precum am întărit şi am întemeiat a noastră sfântă mănăstire dela Neamţu şi am dat şi am mai adaos dela noi acei mai sus scrise sfintei mănăstiri dela Neamţu balta Crivaia şi iazăru anume supt Dubrovca, şi cu gârlele ce se numesc Chişcina [2]), care iaste din sus de după sfârşitul piscului, de unde es gârlele din Nistru şi curg la vale până în iazerul Dubrovca, şi din Dubrovca până unde cade în iazerul Zahorna. Acele toate mai sus scrise să fie acei a noastre sfinte mănăstiri dela Neamţu şi dela noi uric, şi cu tot venitul, nestrămutat nici odată în vecii vecilor. Iar la aceasta este credinţa domniei mele mai sus scris noi Stefan Voevod, şi credinţa prea iubitului fiiului domniei mele Bogdan Voevod, şi credinţa tuturor boerilor noştri a Moldaviei, şi a mari şi a mici. Iar după a noastră viiaţă, cine va fi domn pă-

---

[1]) Greşit, în loc de „moşul", slav. дѣдъ.

[2]) Greşit, pentru „gârlele lui Chişca", orig. съ грълою на имѣ Кышчина; Кышчина este un adj. poses. fem. din Кышка. Cf. moldov. *chişcă*.

mântului nostru, din fii noştri, ori din neamul nostru, sau iarăş ori pre carele Dumnezeu va alege a fi domn pământului nostru Moldaviei, unul ca acela să nu strămute a noastră danie şi întăritură, ci mai vârtos să o întărească şi să o întemeeze acei sfinte mănăstiri a noastre dela Neamţu. Şi iarăşi cine se va ispitì a strămutà acea mai sus scrisă a noastră danie şi întăritură, unul ca acela să fie blestemat dela domnul Dumnezeu şi mântuitoriul nostru Iisus Hristos, şi de prea curata maica lui Dumnezeu, şi de sfinţii 4 evanghelişti, şi de 12 sfinţi verhovnici apostoli şi de ceialalţi, şi de sfinţii 318 părinţi cei dela Nichea, şi de toţi sfinţii cari din veac au plăcut lui Dumnezeu, şi să fie asemenea lui Iuda şi blestematului Arie, şi să aibă parte cu Jidovii aceia cari au strigat asupra domnului Hristos: sângele lui asupra lor şi asupra fiilor lor, care este şi va fi în veac. Iar spre mai mare tărie şi întăritură tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului boeriului nostru Tăutul logofăt, ca să scrie şi a noastră pecete să o lege către această carte a noastră. Leat 7008, Martie 17“.

Bălţile de care e vorba aci se află toate în ţinutul Benderului în Basarabia, din jos de Bender şi Tiraspol. Cea mai mare, lungă de c. 2 klm., e numită de Ruşi Озеро Загорное (Zahorna din suret, în orig. Захорна, e în alte documente Загорна). După Z. Arbore (Basarabia, p. 69) Românii îi zic Chiţcani, ca şi satului din apropierea ei (rus. Кицканы); acesta îşi trage deci numele dela Chişca: Chişcani-Chiţcani, cf. gârlele lui Chişca. Lângă sat se află balta Crivaia (orig. Кривал), pe ruseşte Озеро Кривое, pe rom. Strâmba, Strâmbu; aceasta e mai mică şi nu e însemnată pe harta lui Iljin. Pe harta anexată la scrierea d-lui Arbore nu e nici Zahorna, nici Chiţcanii. Balta „de sub Dubrovca“ (=de sub Dumbrăviţa) erà între Nistru şi Zahorna; va fi existând şi astăzi. Cf. vol. I, No. XLV.

LXXXVII

Iaşi, 22 Martie 1500.

Ştefan dă mânăstirei Bistriţei, unde erà egumen Grigorie, din satele sale proprii, patru sate pe Bistriţa, anume: a) Sluganii, b) Chicoşeştii, c) Calieneştii şi d) Laţcanii „în faţa Calieneştilor, sub dumbravă“, în schimbul altor cinci sate, pe care mânăstirea i le cedează dintre cele dăruite ei de Alexandru cel Bun, anume: a) Cauceleştii pe Cracău „unde au fost juzi Mihail şi Dieniş, între Grieleşti şi între Lupşa“, b) Gâdinţii pe Siret, „unde a fost curtea lui Negrea“, c) satul lui Birai (Biräeştii), d) satul lui

Vâlcsan (Vâlcsăneştii) şi e) Manuileştii, aceste trei din urmă pe Bistriţă, din sus de Bacău.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим вьсѣм кто на нем оузрить или чтоучи его оуслышить, оже прїидоша прѣд нами и прѣд оусими нашими молдавскыми болѧре молебникь нашь кѵр попь Григорїе, игоумень и архимандрить Бистричьскаго монастира, и сь вьсѣми ıаже ѡ христѣ братїами, по их доброи воли, никым непоноужени ани присилованы, и измѣнили сь господство мы правоую монастирскоую ѡтчиноу ѡт правого монастирскаго оурика и не привилїах що имаеть тоть свѧтыи монастир ѡт дѣда нашего ѡт Алеѯандра воеводї, и дали господствоу мы петь сель: едно на Краковѣ на имѣ Каоучелещи, где были жоудеве Михаиль и Дїенишь, межд Грїелещь и межд Лоупшею, дроугое на Серетѣ на имѣ Гыдинци, где быль дворь Негрииь, три на Бистрици, выше Бакова: село Бираино, и село Вълксаново, и село Маноилещи. И господство мы видѣвши их волю, мы по их воли оучинили есми и дали смо томоу нашемоу свѧтомоу монастироу Бистричьскомоу измѣноу за тоти вышеписаннїи села наши пракїи и питомыи чьтири села на Бистрици ж(е): едно село Слоугани, дроугое село Бикошещи, третее село Калїенещи, чьтврьтое село Лацкани, що противь Калїенещь под доубровою. Тое вышеписанное чьтири села, що дали смо им измѣноу, да соуть томоу свѧтомоу нашемоу монастироу Бистричьскомоу ѡт нас оурикь и сь вьсем доходом, непороушенно николи на вѣкы. А хотарь им по старом хотар ѡт оусих сторонь, по коуда из вѣка ожиьали. А на то есть вѣра нашего господства вышеписанного мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвьзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводы, и вѣра наших болѧрь: в. п. Доумы, в. п. Болдора дворника, в. п. Щефоула, в. п. Доумы Броудора, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабове хотинскыи, в. п. Еремїа и п. Драгоша паркалабове немецкїи, в. п. Шандра новоградского, в. п. Лоука Арбоуре портарѣ сочавского, в. п. Клъньоу спатарѣ, в. п. Исака вистїарника, в. п. Могила чашника, в. п. Фроунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра вьсѣх болѧрь наших молдавскых, и великых и малих. А по нашем животѣ, кто боудеть господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родоу, или пакь воуд кого богь изберет господарем быти нашеи земли

молдавскои, тот бы не порѹшиль нашего даанїа, али бы ѹтвръдиль и оукрѣпиль, занѹже есми им дали измѣнѹ за нх же правїи штинии. А на болшѹю крѣпост и потвръ[ждение] въсемѹ вышеписанномоу, велѣли есми нашемоу вѣрномоу панѹ Тъоутѹлови логофетоу завѣсити нашоу печать к семоу листоу нашемоу. Писал [Мътеи] оу Ясwх, в лѣто ѕзи, мѣсяца мр. кв.

Pecetea pierdută. — Orig. în Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina; o parte din pergament, la dreapta jos, e ruptă. In dos notiţa „Лъскани, Ѹлѹгани, Калїенещи, Кикошещи", două însemnări greceşti mai nouă, data greşită „7050, Mart 22" (н din ѕзи a fost cetit н) şi o notiţă de mâna lui B. P. Hasdeu „Pachet No. 8, Tazlău". Numele diacului l-am completat după documentul precedent, dela 17 Martie 1500, dat tot în Iaşi. Se 'nţelege că poate să fi fost şi Ion Popovici, însă în locul ilizibil n'a putut să încapă mai mult de un cuvânt.

Din cele unsprezece sate pomenite în acest document s'au păstrat până azi numai trei: a) Laţcanii, cari îmi par a fi Laţcana din jud. Bacău, pl. Bistriţa de Sus, la marginea judeţului Roman, aproape de apa Bistriţei şi de comuna Racova; b) Gădinţii din jud. Roman, pl. Siretul de Sus, c. 6 klm. spre nord-ost de Roman, cf. Surete şi izvoade, II, p. 114 (a. 1632); c) Biräeştii, pe cari îi cred identici cu Gheräeştii din jud. Bacău, pl. Bistriţa de Sus, c. 4 klm. spre nord de Bacău, v. Uricariul, XVII, p. 205-214: hotarul Biräeştilor pe Bistriţă, ţin. Bacău. La o distanţă de c. 10 klm. de Bacău, pe Bistriţa în sus, de partea stângă a ei, se află o localitate Lupşa, în faţa Iteştilor ce-s de partea dreaptă; aceasta nu este însă identică cu Lupşa din documentul nostru; v. harta statului major, planşa Bacău. Sluganii, Chicoşeştii şi Calieneştii se aflau în vecinătatea Laţcanilor, iar Canceleştii, Grieleştii şi Lupşa pe Cracău în jud. Neamţ, poate pe unde sunt astăzi Căciuleştii, cf. „selişte a Canceleştii pe Cracău în ţin. Neamţului,... atârnătoare de ocolul Pietrei" la an. 1618, ap. Ghibănescu, Surete şi izvoade, V, p. 255, 257. Vâlcsăneştii şi Mauuileştii au fost probabil pe lângă Biräeşti, pe hotarul târgului Bacăului; cf. No. LXXXIII.

LXXXVIII

Iaşi, 25 Martie 1500.

Ştefan confirmă fraţilor Sima şi Onica, fiii lui Botea, satul Boteştii pe Ialau, cumpărat cu 70 de zloţi tătăreşti dela Sima Benea

şi sora acestuia Muşa, dela nepotul lor de frate Buda şi dela verii lor Avram şi Stana, toţi nepoţi lui Creţu dela Ialan, care îl stăpânise mai 'nainte.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним не сим листwм нашим въсѣм ктw нан оузрит или чтоучи его 8слышит, wже прїндоша прѧд нами и прѧд оусими нашими мwлдавскими боꙗре, великими и малими, слоуга наш Сима Бенѧ и сестра его Моуша и братанич их Боуда и племенникове их Аврам и племенница его Стана, оуси оун8кове Креца wт Илана, по их доброи воли, никим непон8жени ани присиловани, и продали свою прав8ю wтчиноу wт их праваго оурика, wт оурика дѣда их Креца, едно село на Иланѣ на имѧ Ботещи, та продали тое село слоугам нашим Сими и брат8 его Юники, сынwм Ботиним, за ѻ҃ злат татарских. И оуставши наши слоуги Сима и брат его Юника та заплатили оуси тоти вышеписаннїи пинѣзи ѻ҃ злат татарских оу р8ки сл8зѣ нашем8 Сими Бенѣ и сестри его М8ши и братаничю их Боуди и племенником их Аврам8 и племенници их Стани, оуноукwм Креца, прѧд нами и прѧд нашими боꙗре. Ино мы видѣвши их доброи воли и токмеж и полноую заплатоу, а мы такwждере и wт нас есмы дали и потвръдили сл8гам нашим Сими и брат8 его Юники тое прѧдреченное село на имѧ Ботещи що на Иланѧ, како да ест им wт нас оурик и съ въсем доходwм, им и дѣтем их и оуноучатом их и прѣоун8чатом их и прѣщ8рѣтwм их и въсем8 род8 их, кто сѧ им изберет наиближнїи, непор8шенно николиже на вѣкы. А хотар томоу вышеписанном8 сел8 на имѣ Ботещим що на Иланѧ да ест wт оусих сторwн по старомоу хотар8, по к8да из вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Бwгдана воеводи, и вѣра боꙗр наших: в. п. Д8ми паркалаба, в. п. Билдора дворника, в. п. Щефоула, в. п. Д8ми Бр8д8ра, в. п. Тоадера и п. Негрил[а] паръкалабwв хотинских, в. п. Ере[мїѧ и] п. Драгоша паркалабwв неме[цк]их, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лоук[а] Арбоуре пwртарѧ с8чавского, в. п. Клън8 спатарѧ, в. п. Исака вистѧрника, в. п. [Могили ча]шника, в. п. Фроунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх боꙗр наших молдавских, великих и малих. А по нашем животѧ, кто боудет господаръ нашеи земли, wт дѣтеи наших или wт нашего

рода, или пак боуд кого богъ изберет҄ господарем быти нашеи земли молдавскои, тѡт бы им не порꙋшил нашего даанїѧ и҆ потвръжденїѧ, але бы им оутвръдил [и] оукрѣпил, занꙋже есмы им дали и потвръдили за их правоую слꙋжбоу, и за що ѡни коупили соби за свои правїи пинѧзи. Ѧ на бѡлшоую крѣпость и потвръжденїе томоу въсемꙋ вышеписанномꙋ, велѣли есмы нашемꙋ вѣрномоу панꙋ Тъоутꙋлови логофетоу писати и нашꙋ печат завѣсити к семꙋ листоу нашемоу. Писа Іѡн Попович ꙋ Ѩсѡх, в лѣтѡ ѕзи, мѣсѧца мартїꙗ ке день.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЄЧАТЬ ІѠ СТЄФАНЬ ВОЄВѠ[ДА, ГѠСПОДАР] ЗЄМЛИ МѠЛДАВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 80, cu o traducere de epp. Melchisedec. No. 1 dintr'o colecţie de documente. Publicat în Uricariul, XVIII, p. 433-438, după copia şi cu traducerea lui Melchisedec. Textul are câteva greşeli de ortografie şi o greşală de lectură, care schimbă cu totul înţelesul unei formule: или ѡт иниго рода „sau dintr'alt neam" (p. 435, 437), în loc de или ѡт нашего рода „sau din neamul nostru". Traducerea are mai multe greşeli la numele de rudenie: братанич (nepot de frate) e tradus cu „văr primar de frate" (p. 435), iar племеник (văr) cu „nepot", племеница (vară) cu „nepoată" (p. 436); сынѡм Ботиним҄ (fiilor lui Botea, — Ботинъ e un adj. posesiv din Ботѧ) e tradus cu „fii Boteştilor" (p. 436). Pârcalab de Neamţ erà nu numai Dragoş, ci şi Eremie (p. 437).

Satul Boteşti pe Elan (vechiu *Ialan*) nu mai există acum. Presupun că erà aproape de izvorul lui, nu departe de Creţeştii de pe Crasna, cari îşi vor fi luat numele dela Creţul, stăpânul Boteştilor, şi cari au devenit apoi proprietate a episcopiei de Huşi; v. Melchisedec, Chronica Huşilor, p. 106.

LXXXIX

(Iaşi), 30 Martie 1500.

Ştefan confirmă mânăstirei Pobrata stăpânirea peste două sate pe Prut, Verijanii şi Ciulineştii, dăruite ei de Alexandru cel Bun, şi peste cinci sălaşe de tătari, dăruite de acelaş domn, cu voea şoldanului Petru, dintre tătarii dela Tamârtăşeşti pe Şomuz.

Suret de pre uricul lui Ştefan Voevod din vleat 7008, Mart 30.

Precum am dat şi am întărit sfintei mănăstirei noastre de la Pobrata, unde iaste hramul sfântului ierarh şi de mi-

nuni făcătoriu Neculae şi unde iaste igumen rugătoriul nostru popa Vasilie, dania şi întăritura moşului nostru lui Alexandru Vodă ce-au dat el acei sfintei mănăstiri a noastre, două sate pe apa Prutului: un sat anume Verejanii, unde au fost Dan, iar alt sat pre nume Ciulineştii, ce s'au aşăzat pre hotarul unde au fost Manoil. Şi încăş dăm şi întărim acei sfinte mănăstiri a noastre de la Pobrata aşijdere danie moşului nostru Alexandru Vodă, cinci odăi tătăreşti ce-au fost luat moşul nostru Alexandru Vodă aceale odăi tătăreşti de la Tămârtaşevţi de la Şomuz, cu voea lui şoldan Petru. Şi au dat sfintei mănăstirei noastre de la Pobrata toate acele mai sus scrise, ca să-i fie sfintei mănăstirei noastre Pobratii de la noi uric şi cu tot venitul, nemutat nici odinioară în veci. Iar hotarul acelor mai sus scrise două sate ce-s pre apa Prutului, pre nume Verejenii, unde au fost Dan, iar alt sat pre nume Ciulineştii, ce-au descălecat pe hotarul unde au fost Manoil, ca să fie incepând din Prut pe din gios de Verejeni, unde au fost Dan, den margine luncii, dentr'un stejar însemnat la alt stejar însemnat, de acolo la o movilă săpată în ţărmurile bălţii lui Buda, decì drept preste balta lui Buda[1]) la altă movilă săpată, ce iaste în gura văii, de acolo drept la capul cel de sus a rădiului[2]), de acole curmeziş la unghiul bălţii la o movilă săpată, de acole drept peste şes la o movilă săpată, ce iaste supt deal aproape de drum, la gura văii, de acole pre vale drept la deal, decìi de la deal din vârvul văii drept preste şes la movila săpată aproape de drum, de acolo tot pe drum în sus iarăşi la o movilă săpată lângă drum, de acolo, întorcând spre mâna cea dreaptă, drept peste vale lui Cucoară la deal, la movila săpată, de acole pre altă vale în sus pe costişe la o movilă săpată, de acolo în curmezişul văii şi pre vale cea mică la deal la o movilă săpată, de acolo drept la o movilă mare şi de la acè movilă la vălcè, şi peste baltă la şesul Prutului la movila săpată, şi de acolea preste câmp la o movilă săpată aproape de drumul cel mare, unde au fost stâlpul cel bătrân, şi de acolè drept la o movilă şi la un plop mare în ţărmurile bălţii Ciulinii

[1]) In suret „Budin“ în amândouă locurile; tot aşà în Condica de Anaforale dela Arhiva Statului din Iaşi. Evident în loc de *Buda*.
[2]) In suret „readului“.

den gios de Bratu[1]); decì preste Ciulină şi preste luncă în ceea parte de Ciulina la movila săpată între doi stejari, şi de acolo drept la un stejar însămnat, de acolè preste luncă drept la Prut. Acela iaste tot hotarul acelor mai sus scrise două sate. Iară drese ce-au fost a moşului nostru Alexandru Vodă, un dires pre acele mai sus scrise doao sate ci-s pre apa Prutului, anume satul Verejenii, unde au fost Dan, iar alt sat anume Ciulineştii, ce-au descălecat pre hotarul unde au fost Manoil, iar alt dires pre acele mai sus scrise cinci odăi[2]) tătăreşti, acele direse amândoo s'au stricat, precum ştim şi noi şi boerii noştri. Pentru aceea nime nici odată nici c'un fel de direse ca să n'aibă a pârî şi a dezbate preste acesta al nostru dires pre acele mai sus scrise două sate, nici înainte noastră nici înainte altor domni, cine va fi după noi, nici odată în veci. Spre aceea iaste credinţa domniei noastre ce-i mai sus scris Stefan Voevod, şi credinţa prea iubitului fiiu a domniei noastre Bogdan Vodă şi a tuturor boerilor noştri.

Efrem dascal.

Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina, cu sigilul arhivelor şters. La sfârşit notiţa: „Posleduit-am şi eu acest suret din cuvânt în cuvânt şi l-am aflat foarte bine tălmăcit. Evloghie dascal". Academia Română posede între hârtiile fostului mitropolit al Moldovei Iosif Naniescu, pachetul II, o copie după acest suret, autentificată de un mare logofăt la 2 August 1781. „Ifrim dascălul" nu e copistul, ci autorul suretului. Documentul a fost prezentat de epitropia Sf. Mormânt într'un proces la 1844, în urma căruia s'a păstrat un extras dintr'însul în Condica de Anaforale No. 65, f. 39 dela Arhiva Statului din Iaşi (variante: Verijăni, Ciolina). O altă traducere, mai rea, se află la Ministeriul Domeniilor, Mânăstirea Pobrata, I, 6: în loc de „odăi" se zice „case" tătăreşti, iar în loc de „Tămârtaşevţii[3]) dela Şomuz" se zice „Marta Şoacăţu di pre Şomuz" şi altele asemenea. — Ciulineştii sunt azi un cătun al com. Pobrata din jud. Iaşi, pl. Turia; Verijanii sau Verujanii erau tot acolo. Cf. Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 120. In catalogul moşiilor Probotei dela Ministeriul de Domenii ambele moşii sunt citate într'una „Ciulineştii-Verujeni".

---

1) In suret „brat"; tot aşà în Condica de Anaforale.

2) „Odae" este sinonim aici cu „sălaş s. curte", slav. челѣдь, дворъ.

3) Aceştia sunt Tamârtaşinţii s. Tamârtaşovţii din documentele lui Alexandru cel Bun. Donaţia acestuia e făcută la 22 Sept. 1410 (orig. la Arh. Stat.).

XC

Iaşi, (Martie) 1500.

Ştefan confirmă lui Danciul Ştiucariul şi nepoţilor săi Onţa Goceanul şi Trif satul Dobrenii pe Lăpuşna, cumpărat cu 100 de zloţi tătăreşti dela Sora, fata Muşei, nepoata comisului Stanciul. Ei aveau să-l stăpânească în două părţi, una Danciul şi alta nepoţii săĭ.

Suret de pe ispisocul lui Stefan Vodă, din vlet 7008.

† Cu mila lui Dumnezeu noi Stefan Voevod, domn ţării Moldovii, facem ştire cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedeà sau cetind vor auzì, adecă au venit înnaintea noastră şi înnaintea a tuturor boerilor noştri a Moldovii Sora, fata Muşii, nepoata Stanciului comis, după a ii bună voea, de nime silită nici asuprită, şi-au vândut a sa dreaptă ocină dintr'a ei drept uric, un sat anume Dobrenii pe Lăpuşna, aceea o au vândut slugilor noastre Danciului Ştiucariu şi nepoţilor lui Onţii Goceanului şi fratelui său Trif, ficiorilor Mărinii, drept o sută de zloţi tătăreşti. Şi sculându-se slugile noastre Danciul Ştiucariul şi nepoţii lui Onţa Goceanul şi frate-său Trif şi-au plătit toţi acei bani 100 zloţi tătăreşti în mânule Sorii, fetii Muşii, înnaintea noastră şi înnaintea a tuturor boerilor noştri a Moldovii. Deci noi văzând a lor bună învoeală şi tocmală, aşijderea şi deplină plată, şi noi aşijderea am dat şi am întărit slugilor noastre Danciului Ştiucariul şi nepoţilor lui, Onţii Goceanul şi fratelui său Trif, acel mai sus numit sat ce este pe Lăpuşna, anume Dobrenii, ca să fie lor şi dela noi uric cu tot venitul. Şi să fie lor acel sat în doao, giumătate dintr'acel mai sus numit sat, anume Dobrenii, slugii noastre Danciului Ştiucariu, şi ceaealaltă giumătate din sat din Dobreni ca să fie nepoţilor lui, Goceanului şi fratelui său Trif, şi copiilor lor şi nepoţilor lor şi strănepoţilor lor şi a tot neamul lor, cine s'ar alege mai de aproape, neclătit nici odănăoară în veci. Iar hotarul acelui mai sus numit sat ca să fie lui din toate părţile după hotarul cel vechiu, pe unde din vechiu au înblat. Şi spre aceasta credinţa domnii mele de mai sus scris Io Stefan Voevod, şi credinţa a prea iubit fiiului domnii

mele Bogdan Voevod, şi credinţa tuturor boerilor noştri: credinţa dumisali Duma, şi cr. dum. Boldur dvornic, cr. dum. Ştefu![1]), cr. dum. Duma Brudur, cr. dum. Toader [şi] cr. dum. Negrilă părcălabii Hotinului, cr. dum. Ieremii şi dum. Dragoş păr. ot Neamţ, cr. dum. Şandru păr. ot Cetate Noao, cr. dum. Lucăi Arbure portar ot Suceava, cr. dum. Cleneu spat., cr. dum. Isac vist., cr. dum. Mohila[2]) păh., cr. dum. Frunteş[3]) stoln., cr. dum. Petrica com., şi credinţa a tuturor boerilor Moldovii, şi mici şi mari. Iar după viiaţa noastră, cine va fi domn pământului nostru, din feciorii noştri sau din neamul nostru, sau pe cine va alegi Dumnezău ca să fie domn pământului nostru Moldovii, acela să nu strâce daniea şi întărirea noastră, ce să le mai întărească, pentru care am dat şi am întărit lor, pentru că ei ş'au cumpărat cu a lor drepţi bani. Iar pentru mai mare credinţa şi întărirea a acelui mai sus numit sat, am poroncit credinciosului boeriului nostru Tăutului logofăt ca să scrie şi să spânzure pecete către această carte a noastră. Au scris Matei în Iaş.

Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina. Sigilul arhivelor e şters cu cerneală neagră recentă. — Faptul că documentul e scris în Iaşi de diacul Matei ne îndreptăţeşte a-l pune în luna lui Martie, când se ştie că domnul se află în Iaşi; v. No. LXXXVI—LXXXVIII. C. Aricescu, în rezumatul publicat în Revista istorică a Arhivelor României, II, p. 75/2030, îi pune greşit data 22 Mai 1500 (epp. Huşilor, pach. 55).—Dobrenii pe Lăpuşna (în Basarabia) nu mai există astăzi.

XCI

25 Aprilie 1501.

Ştefan confirmă lui Paşină, o foastă slugă a răposatului postelnic Dumşa, nepotul său de soră, satul Petricanii pe Başeu, pe care Dumşa i-l lăsase moştenire cu limbă de moarte.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим вьсѣм кто нан

[1]) In suret „Ştefula“; tot aşà mai jos „Şandra“.
[2]) Iu suret „Mihău“.
[3]) In suret „Bantăş“.

възрит или его чтоучи оуслышит, иже тот истинній наш сестричич пан Дѹмша постелник, покойникь, коли сѧ емоу пригодила съмрьть, wн на своей съмрьти, оумираючи, своим ѩзыком дал по своей воли своемоу слоуѕѣ на имѣ Пашини wт своих правых wтчин едно село на имѣ Петрикани на Баши. Ино мы видѣвше его доброе дааніе, що же wн емоу дал на своей съмрьти, а мы такwж по его даани еще есмо дали и потвръдили слоуѕѣ нашемоу Пашини тое прѣждереченое село на имѣ Петриканїи на Баши, како да есть емоу и wт нас оурик съ въсем доходwм, емоу и дѣтем его и оуноучатwм его и прѣоуноучатом его и пращоурѣтом его и въсемоу родоу его, кто сѧ емоу изберет наиближніи, непороушенно николи на вѣки. А хотар томоу вышеписанномоу селоу на имѣ Петрикани що на Баши да ест емоу wт оусих сторон по старомоу хотароу, по коуда из вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра наших боѩр: в. п. Дѹми, в. п. Болдора дворника, в. п. Щефоула, в. п. Доуми Броудоура, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалаби wт Хотин, в. п. Еремїи и п. Драгоша паркалаби немецкїи, в. п. Шандра Новоградского, в. п. Лоука Арбоуре портарѣ сочавского, в. п. Клънъоу спатарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Козма Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх [бо]ѩ[р] наших молдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашей земли, wт дѣтей наших или wт нашего родѹ, или пак боуд кого богъ изберет господарем [быти] нашей земли молдавской, тот бы емоу не пороушил наш[его дааніѩ и потвръжденіѩ], али бы емоу ѹтвръдил и оукрѣпил, заноуж дали и потвръдили есми емоу, [за] що wн емоу дал съ оусею своею волею. А на болшоую крѣпост и потвръжденіе въсемоу вышеписанномоу, велѣли есми нашемоу вѣрномоу паноу Тъоутоулоу логофетоу писати и нашоу печат завѣсити к семоу листоу нашемоу. Писал Баскан Бладичин, в лѣтw ѕзѳ, мѣсѧца ап. ке.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛДЯВСКОИ. — Orig. la D-l Dimitrie Greceanu dela Stânca, între documentele familiei Rosetti-Roznovanu, cu o traducere făcută la 29 Dech. 1786 de Andrei Rașcovici la Iași și verificată de polcovnicul Pavel Debriț ot Mitropolie la 1 Aprilie 1805. — Petricanii sunt un cătun al

comunei Ştubeeni din jud. Dorohoiu, pl. Başeu (Frunzescu, p. 352; Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 691).

XCII

Iaşi, 27 Iunie 1501.

Ştefan împuterniceşte pe călugării dela mânăstirea Neamţului să-şi apere muntele Fărcaşa până la gura Largului, precum şi ceilalţi munţi ai lor, şi să-şi iea venitul cuvenit dela cei ce vor să pască vite sau să vâneze peşte în branıştea lor.

Noi Stefan Voevod, cu dumnezeească milă domn ţării Moldavii, dat-am aceasta carte noastră rugătoriului nostru egumenului de la a noastră sfântă rugă mănăstire Neamţul şi celorlalţi fraţi de opştie de acolo, spre aceea ca să fie tari şi puternici cu această a noastră carte a-ş apără a lor muntele din Fărcaşa şi până la gura Largului, iar de acolo pe unde au mai fost munţi şi plaiuri în hotarul cel din vechiu, dat de domnii cei vechi, cu toate păraele sale. Iar pe cine vor găsi în munţii aceia cu oi păscând sau peşte prinzând, iar ei ca să aibă a-ş luà venitul de la dânşii, precum au fost din vechiu; şi să nu îndrăznească nimică a face acolo, sau oi a paşte sau peşte a prinde, fără de ştire egumenului sau a fraţilor, denainte aceştia cărţi a noastre. Scris în Iaşi, 7009, Iunie 27.

(L. S.)

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica „Munţilor" mânăstirei Neamţului (No. 4337 al opisului), No. V. — Muntele Fărcaşa e în jud. Suceava (Marele Dicţionar Geografic, III, p. 343-344).

XCIII

Suceava, 14 Dechemvrie 1501.

Ştefan dărueşte mânăstirei Putnei, unde erà egumen Paisie, două sate la Cârligătura: a) Sineştii, cumpărat cu 200 de zloţi tătăreşti dela Jurja Sinescul şi fraţii săi Mănăilă şi Isaia, fiii Stan-

ciului, nepoții lui Ioan Sinescul; b) Onișcanii, lângă Sinești, cumpărat tot cu 200 de zloți dela Jurja Palmeș, fiul lui Iliaș, nepotul lui Onicĭco dela Cârligătura, care îl stăpânise pe temeiul unui privilegiu dela Alexandru cel Bun. Călugării dela Putna vor aveà dreptul să întemeieze sate nouă și să-și facă prisăci pe hotarul acestor două sate.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господарь земли молдавской, знаменито чиним ис сим нашим листом въсѧм кто на нь възрыт или чтоучи его ѹслышит, иже прїидоша прѧд нами и прѧд ѹсими нашими молдавскыми болѣре наши слѹгы Жѹржа Синескоул и братїа его Мънънило и Исаю, сынове Станчюла, ѹноуковe Иwна Синескѹла, по их доброи воли, никым непонѹжени ани присиловани, и продали свою правѹю wтнинѹ wт их праваго ѹрика, wт оурика дѣда их Iwна Синескѹла и wтца их Станчюла, едно село на Крълигътоурѣ на имѣ Синещи, где биль дwм дѣда их Iwна Синескоула и wтца их Станчюла, та продали господствоу мы за с҃ злат татарскых. И заплати аз господство мы ѹси тоти пинѣзи с҃ злать татарскых оу рѹкы слѹгамъ нашим Жѹржи Синескѹлѹ и братїам его Манаилови и Исаю, прѧд нашимы болѣре. И оу тwм також прїиде прѧд нами и прѧд нашими болѣре слоуга нашь Жоуржа Палмешь, сынь Илиашев, ѹноукь Wничковь wт Кръливатѹри, також по его доброи воли, никим непонѹжень ани присиловань, и продаль свою правоую wтнинѹ wт своего праваго ѹрика, wт ѹрика дѣда его Wнички wт Кръливатѹри и ис привилїѧ що имал wн wт дѣда нашего wт Алеξандра воеводы, едно село на Карлигатоурѣ ж(е) на имѣ Wничкани, подли Синещи, тыж господствоу мы за с҃ злать татарскых. И заплатих господство мы вышеписаннїи пинѣзи с҃ злат татарскых оу роукы слѹзѣ нашемоу Жоуржи Палмешѹ прѧд нашими ж(е) болѣре. А пакь привилїе староe що имал Жоуржа Палмешь, дѣда его Wничково wт Карлигатоури, wт дѣда нашего wт Алеξандра воеводы, wн еще дал ю оу рѹкы господствоу мы, прѧд нашими ж(е) болѣре. И заплативше господство ми ѹсе исполна, ѹсе готовими пинѣзми, ѹсе елико више пишем, господство мы оу тwм благопроизволих нашим благым произволенїемь и чистым и свѣтлим срьдцемь, и съ оусею нашею доброю волею и wт бога помощїю, и оучинили есмо въ задѹшїе свѧтопочившиx предковь, дѣдwв и родителеи наших, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи,

и за здравїе и спасенїе дѣтеи наших, íако да оутвърдим и оукрѣпим нашь свѧтыи монастирь, идеже ест храмь оуспенїю прѣсвѧтѣи владычици нашеи богородици, и где есть игоумень архимандрит молебникь нашь кvр пwп Пансїе, и дали iемо томоу свѧтомоу монастироу тоти вишеписаннїи двѣ села, на имѣ Єниещи и Ѡничкани що на Крълигътѕри, како да соут томоу нашемоу свѧтомоу монастиреви wт нас оурикь и съ въсемь доходwм, непорѕшенно николи на вѣкы. И тое старое привилїе wт Ѧлеѯандра воеводи що на Ѡничкан(и) еще дали смо оу' рѕкы молебникѕ нашемоу попѕ Пансїю, игѕменѕ архимандритоу Пѕтенскомоу. Ѧ хотар вышеписанним селам, на имѣ Єниещем и Ѡничканwм, с верха почънши межи Ѡничкан(и) и Гоецiи wт воуковини поутем що испоускает сѧ Ѡни[ч]ковою Кичерою до полѣ, та и полем тымже поутем, та по връх дѣла и тымже поутем, та дѕбровою до Нѣгwв рѧд и чрѧс тwт рѧд тымже поутем до копаннои могили, и знаменань лип близиеи, wт тѕт чрѧс рѧд до краѧ рѣдѣ на знаменан берест, та прѧз пѕт и прѧз долинѕ полем по wбочи до краia рѣдѣ що над Шептешан на знаменань íасень, та чрѧс тwт рѧд на солотвиникѕ, [т]а [на] дѧл над Шептешан на копанноу могилоу, та на връх долини Талпалаева на двѣ старїи могили що промеже них поут проходит, та тым поутемь до распѕтїѧ, та wверноувши тым дрѕгым поутем чрѧс дѧл до дрѕгых распоутїiах на копаннѕ могилоу, та wпѧт к полю черес малѕю долинѕ по wбочи на копаннѕ могилѕ, близ вритоапе, та чрѧс вритопах до потока Батърещем, та тым потокwм долоу до дороги, та дорогою гори по близ потока що сѣ зовет Єзерѣwа на копаннѕ могилѕ близ дороги, wт това черес заподїю та на връх дѣла, та дилом на могилѕ копаннѕ, где бил единь дѕб, та верхwм дѣла на великїи дѧл оу воуковинѕ. То ест вес хотар тым вышеписан[ным д]вwм селам на имѣ Єниещем и Ѡничканwм. И оу тот хотар що боудет игѕмень и съ калѕгери wт Пѕтнои wсадити села и пасикы, и тое да ест томоу свѧтомоу монастирѕ оурикь. Ѧ на то ест вѣра нашего господства вышеписан[наго] мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводы, и вѣра боiар наших: в. п. Дѕма, в. п. Болдора дворника, в. п. Щефѕла, в. п. Дѕма Брѕдѕра, в. п. Тоадера и п. [Негрила] паркалабове хотинскїи, в. п. Єремїѧ и п. Драгоше паркалабове немецкых, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лѕка Арбѕре пwртарѣ сочавского, в. п. Клънъѕ спатарѣ, в. п. [Исака] вистѣрника, в. п. Козма

Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѫнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра всих бояр наших молдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господаръ нашеи земли, wт дѣтеи наших или wт нашего родѫ, или пак боуд кого богъ изберет господарем бити нашеи земли молдавскои, тот би не порѫшил нашего даанїа и потвържденїа, али би ѫтвърдил и [ѫкрѣ]пил томоу сватомѫ монастирѫ. А кто сѣ покѫсит порѫшити [того] нашего даанїа и потвръждєнїа, таковїи да ест проклат wт господа бога и спаса нашего ісу христа, и wт прѣчистїа его богоматере, и wт сватых четири еvангелисти, и wт [вї вр]ъховних апостоль и прочїих, и wт тӣі богоносних wтецъ иже въ Никеи, и wт въсах сватых иже wт вѣка богѫ оугодивших, и да есть подобен Іоудѣ и проклѣтомѫ Арїи, и да имат оучастїе съ wнѣми Іѫдеие иже възъпи[ша] на господа христа: кръв его на них и на чедах их, еже есть и бѫд[еть]. А на болшѫю крѣпост и потвържденїе томоу въсемѫ вишеписанномѫ, велѣли есми нашемоу вѣрномѫ панѫ Тъоутѫловы логофетѫ писати и нашоу печать привѣсити к семоу нашемѫ листѫ. Писал Матеи ѫ Со[ча]вѣ, в лѣто ,ѕз,ѳ, мѣсаца дек. ДІ денъ.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВѠДА, ГѠ[СПОДАР] ЗЕМЛИ МѠЛДАВСКОИ, cu învelişul de ceară albă îmbrăcat în mătase roşie. In dosul pergamentului notiţa contimporană: † Пѫтенскомѫ монастирѫ на села Синещи и Ѡничкани, що на Карлигатѫрѣ (mânăstirei Putnei pentru satele Sineşti şi Onicĭcani, ce sunt la Cârligătura) şi altele mai nouă fără însemnătate. — Orig. la Arhivele Statului din Bucureşti, fost mai 'nainte al Mitropoliei din Iaşi; însemnarea privitoare la aceasta este ştearsă de curând şi înlocuită cu ştampila „Câmpina, Castelul Iulia Hasdeu“, ca şi la documentele din 15 August 1471 şi 22 Ianuarie 1495, duse de B. P. Hasdeu, fostul director al Arhivelor Statului, la Câmpina şi readuse de d-l D. Onciul, actualul director, la locul lor. — Cunosc trei traduceri vechi ale acestui interesant document: a) întâia şi cea mai bună, a polcovnicului Pavel Debriţ, din 23 Mai 1804, în două exemplare: unul la Arhivele Statului din Bucureşti, adus tot dela Câmpina, şi altul în colecţia de documente a d-lui P. P. Carp la Ţibăneşti — un rezumat după aceasta a dat d-l N. Iorga în Studii şi documente, VI, p. 73-74 —; b) a doua dela 9 Mai 1755 la Academia Română, sign. 33/IV; c) a treia dinainte de 30 Aprilie 1797, când i s'a făcut autentificarea, în colecţiunea d-lui D. Greceanu dela Stânca. A doua are titlul: „suret scos de pe un uric dela Ştefan Vodă din let 7009, Dechemvrie 14, pentru daniia şi hotărîrea Sineştilor şi a Onişcanilor, ce sunt a călugărilor

de Putna, lt. 7263, Mai 9 dn."; a treia: „suret asămine scos de pe alt suret de pe uricul lui Ştefan Vodă, ce s'au scos din condica mitropoliei". Aceasta din urmă a fost tipărită de d-l Gh. Ghibănescu în Surete şi izvoade, I, p. 53-56. Traducerile dela 1755 şi 1797 sunt mai rele ca cea dela 1804, care are însă în dată greşala „14 Fevruarie" în loc de „14 Dechemvrie". Cea dela Academie e o prescurtare ce nu omite nimic esenţial din text; cea dela Stânca e o traducere liberă fără lista boierilor, pomenind însă pe Duma, pe Boldur şi blestemul („iar asupra acelora ce s'ar ispiti să strâce această danie dela sfânta mânăstire Putna, scrie straşnic blăstăm. 7009, Dech. 14"). Reproduc mai jos traducerea lui Pavel Debriţ, ca una din cele mai bune traduceri vechi, dând şi câteva variante din celelalte două.

E curios că dania Sineştilor şi Onişcanilor nu e rezumată în condica lui Vartolomeiu Măzăreanu (vezi D. Dan, Mânăstirea şi comuna Putna, Bucureşti 1905, p. 164 şi urm.), deşi între moşiile dăruite Putnei de Ştefan cel Mare el pune şi pe aceste două (l. c., p. 238). Ea lipseşte şi în Geschichte der Klöster Woronetz und Putna de Fr. A. Wickenhauser. Se vede că aceste două sate fuseseră înstreinate înainte de 1764. Protocolul de hotărnicii dela 1782 arată că în acest an mânăstirea nu le mai stăpâniă. — Ele se aflau în jud. Iaşi, plasa Cârligătura, unde mai există şi astăzi Sineştii, moşie a statului (Marele Dicţionar Geografic. V, p. 393). Amândouă erau foarte vechi, căci fuseseră înfiinţate de boierii *Sin*, din care se trăgeà Ion Sinescul, moşul lui Jurja Sinescul, şi *Onicĭco*, cunoscuţi amândoi din documentele lui Alexandru cel Bun. Cf. Синъ Кырлич҄ь la 16 Sept. şi 18 Nov. 1408, la 28 Ian. 1409, la 22 Sept. 1410 ş. a. m. d., acelaş cu Сынко Кырличь dela 18 Noemvrie 1393 (documentul lui Roman I). Despre Onicĭco spune chiar documentul nostru că el aveà un privilegiu asupra Onicĭcanilor dela Alexandru cel Bun. Acest Onicĭco îmi pare a fi fost identic cu vistiernicul lui Bogdan, tatăl lui Ştefan cel Mare, pomenit în documentul dela 31 Iulie 1451 dela Arhivele Statului din Bucureşti: в. п. Ѡничци вистѧрника. Numele se pronunţă probabil în două feluri: *Onicĭco* şi *Onicĭca.*

Numirile de localităţi şi de ape pomenite în hotarnica Sineştilor şi Onişcanilor s'au păstrat numai în parte. „Părâul Batăreştilor" a dispărut odată cu neamul ce l-a stăpânit; poate să fie părâul Storneştilor de lângă Sineşti. „Şepticenii" sau „Şeptişenii" se perpetuează în pădurea Şepticenilor din faţa Goeştilor (Şeptici din *Şepte; cf. Şepteşti în jud. Vâlcea). Orice urmă de neamul lui Onişco a dispărut; satul lui se află însă, după descrierea hotarnicei, pe Valea Goeştilor şi a Lacului, din jos de Goeşti. „Valea Lacului" de azi e părâul „Ezereaua" dela 1501. Vezi harta statului major, planşa Podul Iloaei. Cf. şi rezumatul d-lui Radu Rosetti, Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova, p. 140.

„Suret de pe ispisoc vechiu pe sârbie de la Stefan Voevod, scris de Mătei în Suceavă, din leat 7009, Fevr. 14.

Cu mila lui Dumnezău noi Stefan Voevod, domnul ţării Moldovii, înştiinţare facem prin această carte a noastră tuturor cui vor căutà asupra ei sau o vor auzì cetindu-se, precum au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boerilor noştri ai Moldovei slugile noastre Giurgea Sănescul şi fraţii lui Mănăilă şi Isaiu, ficiorii Stanciului, nepoţii a lui Ion Sănescul, şi de a lor buna voe, de nime săliţi nici asupriţi, ş'au vândut a lor dreaptă ocină din drept uricul lor, din uric a moşului lor a lui Ion Sănescul şi a tatălui lor a Stanciului, un sat pe Cârligătură anume Săneştii, unde au fost casa a moşului lor a lui Ion Sănescul şi a tatălui lor a Stanciului, care l-au vândut domniei mele drept 200 zloţi tătăreşti. Şi am plătit domnia mea toţi aceşti bani 200 zloţi tătăreşti în mâinile slugilor noastre Giurgii Sănescului şi fraţilor lui, lui Mănăilă şi lui Isaiu, denaintea boerilor noştri. După aceea tij au venit înaintea noastră şi înaintea boerilor noştri sluga noastră Giurgea Palmeş [1]), ficiorul lui Iliaş, nepot Onicĭcăi din Cârligătură, şi iarăş de a lui buna voe, de nime sălit nici asuprit, şi-au vândut dreaptă a lui ocină din drept uricul lui, din uric a moşului lui a Onicĭcăi din Cârligătură şi din ispisoc ce l-au avut el dela moşul nostru dela Alexandru Voevod, un sat tot pe Cârligătură, anume Onicĭcanii lângă Săneşti, iarăş domniei mele drept 200 zloţi tătărăşti. Şi am plătit domnia mea aceşti de mai sus arătaţi bani 200 zloţi tătărăşti în mâinile slugii noastre Giurgii Palmeş [2]) tot dinaintea boerilor noştri, cum şi ispisocul cel vechiu [3]) ce l-au avut Giurgea Palmeş, a moşului său a Onicĭcăi din Cârligătură dela moşul nostru dela Alexandru Voevod, încă l-au dat în mâna domniei mele, iarăş denaintea boerilor noştri. Deci plătind domnia mea tot deplin, tot cu bani gata, tot ce este mai sus pomenit, apoi după aceea am binevoit domnia mea cu a noastră bună voinţă, cu curată şi luminată inima şi cu toată buna voea noastră, şi cu agiutoriul dela Dumnezău, şi-am făcut pomană pentru sufletele a întru sfinţi odihniţilor procatohilor [4]), a moşilor şi a părinţilor noştri, şi pentru sănătatea şi mântuirea noastră, şi pentru sănătatea şi mântuirea doamnei noastre Mariei, şi pentru sănătatea şi mântuirea fiilor noştri, pentru ca să întărim şi să împuternicim sfânta mânăstirea noastră, unde este hramul Adormirea prea sfintei stăpânei noastre de Dumnezău născătoarei, şi unde este egumen arhimandritul rugătoriul nostru chir popa Paisie, şi am dat acei sfintei mânăstiri acele mai sus numite doao sate, anume Săneştii şi Onicĭcanii ce sunt pe Cârligă-

---

[1]) Trad. dela 1755: Pameş, cea dela 1797: Pacliş sau Palliş.
[2]) Trad. dela 1797: Palliş.
[3]) Trad. dela 1755: dresi vechi, cea dela 1797: privileghia cè veche, corectat în: privileghia cele veche.
[4]) Traduce pe прѣдкы din orig. = strămoşi, πρόγονοι.

tură, ca să-i fie acei sfintei mânăstirii noastre dela noi uric şi cu tot venitul, nestrămutat nici odinioară în veci; cum şi ispisocul cel vechiu[1]) dela Alexandru Voevod, ce-i pe Onicĭcani, încă l-am dat în mâinile rugătoriului nostru popii lui Paisie, egumen arhimandrit Putnii. Iar hotarul acestor mai sus numitelor sate, anume Săneştii şi Onicĭcanii[2]), începând din sus[3]), despre Onicĭcani şi despre Goeşti, dela codru pe drumu ce se sloboade pe Chicera Onicĭcăi[4]) la câmp, apoi câmpul pe acelaş drum, apoi pe deasupra dealului[5]) şi pe acelaş drum, apoi prin dumbravă până la rădiul Neagului[6]) şi prin acel rădiu pe acelaş drum până la movila săpată, şi s'au însemnat un teiu lângă dânsa; de aicea prin rădiu până la marginea rădiului, s'au însămnat un ulm; apoi peste drum şi peste vale câmpul pe costişă[7]) până la marginea rădiului ce-i deasupra Şepticenilor, s'au însămnat un frasăn[8]); apoi prin rădiul acela la sărătură şi la deal deasupra Şepticenilor[9]) la movila săpată, apoi pe deasupra văii Tălpălariului[10]) la doao movile vechi, printre care trece drumul, apoi drumul acela până la răspântie, apoi întorcând pe celalalt drum peste deal până la alte răspântii[11]), la movila săpată, apoi iarăş spre câmp peste valea mică pe costişă la movila săpată ce îi lângă *vârtoape*, apoi prin vârtoapele[12]) acele până la pârâul Batireştilor[13]), apoi pe pârâul acela la vale până la drum, apoi drumul în sus[14]) pe lângă pârâul ce se numeşte Iazareaoa[15]), la movila săpată lângă drum, de aice peste zăpodie[16]) şi la vârvul dealului, şi apoi dealul până la movila săpată unde au fost un stejar, apoi pe vârvul dealului până la dealul cel mare în codru. Acesta este tot hotarul acestor de mai

---

[1]) Trad. dela 1755: dresili vechi, cea dela 1797: acè privileghie veche.

[2]) Trad. dela 1755 are acì şi în alte locuri: Oniţcani, cea dela 1797 peste tot Onicĭcani; cf. tot în aceasta „Ilieş nepotu lui Onicĭcov (Ѡнічковъ)".

[3]) Trad. dela 1755 greş.: din vârvul dintâi începându-se.

[4]) Idd. trad. dela 1797; cea dela 1755 are greşit: se pogoară din Chicera Oniţcanii.

[5]) Trad. dela 1755 greş.: şes în vârvul dealului.

[6]) Trad. dela 1755: lui Neagoia, cea dela 1797: Nigăi.

[7]) Idd. trad. dela 1797, cea dela 1755 greş.: pe câmpu pe de înbe părţile; aceleaşi variante mai jos, în pasagiul „peste vălceà, pe înbe părţi" (1755). Greşala provine din confundarea lui ѡбочи cu ѡба.

[8]) Trad. dela 1755: paltin, cealaltă loc gol.

[9]) Trad. dela 1755: Şeptişenilor, cealaltă: Şăpticenilor, Şăptişănilor.

[10]) Trad. dela 1797: pe din sus de vale lui Talpă, cea dela 1755: în obârşia văii lui Tălpălae. Exactă e numai cea dela 1804, căci e vorba de un tălpălar. Талпалаева din orig. poate să fie o greşală pentru Талпаларева.

[11]) Trad. dela 1797: răspintie, cea dela 1755: răspintini.

[12]) Trad. dela 1797: gropi; propr. peşteri sau bălţi.

[13]) Idd. trad. dela 1797; cealaltă: Batăreştilor.

[14]) Trad. dela 1755 greş.: apoi drumul din deal.

[15]) Trad. dela 1797: Ezărăoanul, cea dela 1755 greş.: ce se chiamă Ezăre. Orig. *Ezereaoa.*

[16]) Idd. trad. dela 1797, cealaltă: zăpodii (plur.).

sus numitelor sate anume Săneştilor şi Onicĭcanilor. Şi într'acest hotar egumenul ce va fi şi călugării dela Pntna să-şi aşaze sate şi prisăci, şi să-i fie aceştii sfintei mânăstiri uric. Şi spre aceasta este credinţa a însuş domniei mele de mai sus numit Stefan Voevod, şi credinţa a preiubitului fiu a domniei mele Bogdan Voevod, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovei, a mari şi mici[1]). (Apoi după legătura de blestăm ce urmează după credinţele boerilor) Şi spre mai mare tărie şi întăritură tuturor acestor de mai sus scrise, poruncit-am credincios boerului nostru Tăutului logofăt să scrie şi către adevărată cartea noastră această pecete a noastră să lege.

De pe sârbie pe limba moldovenească am tălmăcit, la anul 1804, Mai 23, polcovnicul Pavăl Debriţ ot Mitropolie".

XCIV

Huşi, 23 Ianuarie 1502.

Ştefan confirmă lui Leva şi fratelui său Petru o bucată de loc pe Sărata, partea de către Elan din hotarul târgului Huşilor, cumpărată dela Nastea, nepoata lui Mihăilă Buzea, şi dela nepoata ei Mărina, fata Husului, cu 40 de zloţi tătăreşti.

Suret scos de pe sârbie pe moldovenie, dela Stefan Vodă, domn ţării Moldovii, din veleat 7010, Ghenar 23, zicând:

Insemnare facem cu această carte a noastră tuturor cine a vidè-o sau citind a auzì-o, precum au vinit înaintea noastră şi înaintea a noştri moldovineşti boeri, mari şi mici, Nastea şi cu nepoata ei Marina, fata Husului, de a lor bună voe, de nime silite nici asuprite[2]), şi au vândut a sa dreaptă ocină şi moşie dintru al său drept şi adevărat uric, din uricul[3]) . . . . , o bucată de pământ pe Sărata, partea ce este despre Ialan pe din jos de târgul Huşului, ce-i pe Drislavăţ părăul, şi au vându[t-o slugilor] noastre lui Leva şi frăţânisău lui Petru în patruzeci galbini tătăreşti. Şi sculându-se slugile noastre Leva şi frate-său Petru şi-au plătit toţi mai sus scrişi banii, 40 galbini tătăreşti, în mânile Nastei, nepoatei lui Mihăil Buză, şi nepoatei sale Mărinii, fetei Husului,

[1]) Trad. dela 1797: şi credinţa boerilor Duma, Boldura i proci.
[2]) In suret „silită nici asuprită".
[3]) Lipseşte probabil „moşului lor . . . . ".

înaintea noastră şi înaintea a lor noştri moldovineşti boeri. Iar noi văzând între dânşii a lor bună învoeală şi tocmeală şi deplină plată, şi noi aşijderea dela noi am dat şi am întărit slugilor noastre lui Leva şi fraţâni-său lui Petru acea mai sus numită bucată de pământ ce este pe Sărata, partea ce este despre Ialan şi ce este pe din jos de hotarul târgului nostru de Huş, ce este pe Drisla[1]) părăul, ca să fie lor dela noi uric cu tot venitul, lor şi feciorilor lor şi nepoţilor lor şi strănepoţilor lor şi a tot neamul lor, cine s'a alege lor mai aproape, neruşăit în veci. Iar hotarul acei bucăţi de pământ ca să fie din hotarul târgului nostru din Huş, pe din gios, iar despre alte părţi după hotarul cel vechiu, pe unde au umblat din veci. Şi pentru aceea este credinţa domnii noastre Stefan Voevod, şi credinţa preaiubiţilor fiilor noştri Alexandru şi Bogdan-Vlad[2]), şi credinţa boerilor noştri, mari şi mici. Iar pe cine a alege Dumnezeu a fi domn în pământul nostru moldovenesc, ca să aibă a întări şi a milui, pentru credincioasa[3]) lor slujbă. Şi pentru aceea am poroncit credinciosului boer al domniei noastre, logofătului Tăutul, ca să scrie şi să spânzure pecetea noastră către această carte a noastră. S'au scris în Huş de Şandru.

Textul de mai sus e o contopire a două surete vechi: unul de preotul Ion(iţă Raţă) dela 1757, care a adăogat dela sine fraza „singur domnul au zis", şi altul de Ioniţă Stamati, fost căpitan de dărăbani, diac de divan domnesc şi tălmăcitor la departamentul pricinilor străine, dela 4 Noemvrie 1798, când s'a făcut o a treia traducere de polcovnicul Pavel Debriţ ot Mitropolie. Cele două dintâi sunt reproduse de Gh. Ghibănescu în Surete şi izvoade, I, p. 71-72, 82-84; a treia şi cea dintâiu au fost utilizate de epp. Melchisedec pentru textul dat în Chronica Huşilor, Bucureşti 1869, p. 16-17: aci documentul are data 1502, fără loc, lună şi ziuă. Originalul dispăruse înainte de 1869 din arhiva episcopiei Huşilor, pachetul Cârligaţilor. Copiile d-lui Ghibănescu sunt luate din actele de proprietate ale locuitorului N. Bădărău din satul Cârligaţi, jud. Fălciu, ai cărui strămoşi au purtat proces cu episcopia pentru acest loc şi au ticluit o traducere falsă a originalului, cu data 7042 (=1534), reprodusă de Ghibănescu la p. 79-80 din

---

[1]) Cf. mai sus „Drislavăţ".
[2]) In suret „Bogdan şi Vlad".
[3]) In suret „încredinţată".

scrierea citată. In Arhivele Statului din Bucureşti, epp. Huşilor, pach. 46, No. 1, se află un rezumat făcut de Ion gram(aticul) la 1 Iulie 1757, cu titlul „Ispisoc dela Ştefan Voevod, l. 7010, Ghen. 23"; acì însă Nastea e luat drept nume bărbătesc, numindu-se „nepotul lui Mihăilă şi al lui Buzea". Cf. C. Aricescu, Revista istorică a arhivelor României, II (Bucureşti 1876), p. 70, No. 1983.

Dela Leva din documentul acesta se trage probabil satul Leoşti de lângă Huşi, zis şi Cotroceni, cătun al com. Rusca, din jos de Cârligaţi; v. harta statului major, planşa Huşi, şi Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 154. Legătura ce vrea să stabilească însă d-l Ghibănescu, l. c., p. 74-77, între Husul şi Ghervasă Gânscă (=Gâscă), un presupus urmaş al fraţilor Leva şi Petru dela 1502, e cu totul arbitrară. Husul ca nume propriu sau Huşii ca nume de târg n'au nimic a face cu porecla Gâscă sau Gânscă (forma arhaică a lui Gâscă), cum n'au a face nici cu ungurescul *hus* (citeşte *huş*) carne. Huşii îşi trag originea, cum recunoscuse de mult B. P. Hasdeu, dela Husiţi, numiţi în sec. XV *Huşi*, la sing. *Hus*. Dacă oraşul de azi şi-ar fi luat numele dela un prim proprietar Husul, s'ar fi numit „Husuleşti", „Huseşti" sau „Huseni"; cf. No. CLXIX din vol. I. Nici un învăţat serios nu poate să fie de altă opinie în această privinţă. „Husul, alias Gânscă" sau „Gânsca, adică Husul" (p. 76) sunt equaţii ridicole, ca şi afirmaţia că „Gânscă, Focşa, Bădărău" sunt „urmaşii în linie dreaptă şi prin încrucişare ai vechilor proprietari din părţile Sărăţii şi Elanului de prin sec. XV" (p. 77).

XCV

Iaşi, 17 Fevruarie 1502.

Ştefan confirmă diacului Toader satul Mălineştii pe Bârlad, „la stejarul roşu", cumpărat cu 150 de zloţi tătăreşti dela Maruşca şi Stanca, fetele Nastei, nepoatele lui Costea Stravici, care îl stăpânise pe vremea lui Alexandru cel Bun împreună cu fratele său Jurj Stravici.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис си[мь] листомь нашимь въсѣмь кто на нь възрить или чтоучи его ѹслышить, оже тоты истиннїа Марѹшка и сестра еи Станка, дочки Настины, ѹноуки Костѧ Ст[рав]нча, прїидоша прѣд нами и прѣд ѹсими нашими молдавскими богаре, по их доброи воли, никимь непоноужены ани присиловани, и продали свою правѹю отниноу от их праваго ѹрика, от оурика дѣда [их]ь Кости и брата Костина Жѹржа, Стравичичи,

и ис привилїахъ що имали wни wт нашего дѣда wт Алеѯандра воеводы, едно селw на Бръладѣ на имѣ Малинешти [оу крас]но[го дѕба], та продали нашемѕ вѣрномѕ паноу Тоадерѕ, писареви нашемѕ, за рн злат татарскихъ. И наш вѣрнїи пан Тоадеръ, писаръ нашь, заплатиль оуси тоты рн златъ татарскых [оу рѕкы] вышереченнымь Марѕшки и сестри еи Станки, прѣд нами и прѣд нашими болѧре. И[но] [1]) мы видѣвше добрѕю ихъ волю и токмежь и полнѕю заплатоу, а мы такwж[дере и wт нас] дали и потвръдили есми нашемоу вѣрномѕ паноу Тоадерѕ, писареви нашемѕ, тое прѣдреченное селw, що ѕ красного дѕба на Бръладѣ, на имѣ Малинешти, како да ест[ь ем]ѕ и wт нась ѕрикь и съ въсемь доходомь, емѕ и дѣтемь его и ѕнѕчатомь его и прѣѕнѕчатом его и пращѕрѣтомь его и въсемѕ родѕ его, кто сѣ емѕ изберет[ь най]ближнїи, непорѕшенно николи на вѣки. А хотаръ томоу вышеписанномѕ селоу, що на Бръладѣ ѕ красного дѕба, на имѣ Малинешти, да есть емоу wт ѕсихъ сторонь по старомѕ хо[тарѕ], по кѕда wживали из вѣка вѣчного. А на то есть вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра наш[их болѧрь] : в. п. Дѕми, в. п. Болдѕра дворника, в. п. Щефѕла, в. п. Дѕми Брѕдѕра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалаби хотинскїи, в. п. Еремї[ѧ и п. Драгоша па]ркалаби wт Немца, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лѕка Арбѕре портарѣ соучавского, в. п. [Кланъѕ спатарѣ, в. п. Исака вистїѧрника, в. п. Козма Шарпе постелника] [2]), в. п. [Могила ча]шника, в. п. Фрѕнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣхъ [болѧрь нашихъ], великихъ и малихъ. А по наш[емь животѣ], кто господаръ боудет, [или] wт дѣтеи наших, или wт нашего родѕ, или пакь бѕдь кого богъ изберетъ господаремь быти нашеи земли молдавс[кои], тот бы емѕ не порѕшиль на[шего дааніа и потвръ]жденїа, [али] бы емоу ѕтвръдиль и ѕкрѣпиль, занѕже сwби коупиль за свои правїи пинѣѕи, и мы також потвръдили есм[ы е]моу за его правовѣрнѕю слѕжбѕ. [А на болшее] потвръжденїе и крѣпость въсемоу вышеписанномѕ, велѣли есми нашемѕ вѣрномѕ паноу Таѕтоулѕ логwфетоу [3]) нашѕ печать завѣсити к [семѕ] наше[мѕ лис]тѕ. Писалъ Васкань Владичинь оу Ясwхъ, в лѣто ѕзі, мѣсѧца фев. ві.

---

[1]) In orig. н.
[2]) Cam o jumătate de şir nu se poate ceti.
[3]) Diacul a uitat să pue vorbele писати и. Cf. No. LXXXIII, p. 163.

Pecetea pierdută.—Orig. la Academia Română, sign. 2/LXXVII. No. 1 dintr'o colecţie de documente. Pergamentul, rupt şi deteriorat, are în dos mai multe însemnări, între care una pare a fi chiar de mâna diacului Vascan: [†] пан Тоадєр вторїи словоположитєль= dumnialui Toader, al doilea logofăt; словоположитєль e traducerea literală a grecescului λογοθέτης; e un cuvânt ce se întâlneşte şi sub forma словоположникъ în documentele noastre vechi, mai ales în cele munteneşti.—Satul Mălineşti şi-a schimbat numele în Iezerul, după valea Iezerului, care se varsă în Bârlad lângă Băceşti, jud. Vasluiu, pl. Funduri. E cătun al com. Dumeşti şi e situat între dealurile Chetrosul şi Mălineşti; v. Frunzescu, p. 186; Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 38; harta statului major, planşa Băceşti. Cf. şi No. CVIII dela 8 Aug. 1503.

XCVI

Iaşi, 17 Fevruarie 1502.

Ştefan confirmă nepoţilor lui Mihail grămăticul, lui Gavril fiul Negritei, nepoţilor săi Stanciul, Andruşco, Simion şi Vasco şi nepoatei sale Neagşei, copiii lui Coste Murgoci, următoarele sate de baştină ale lor şi vislujenii ale moşului lor Mihail: a) Murgocenii peste Prut „unde au fost cneaz Ivan“, cu un cătun „unde au fost Torontai“; b) Băşenii la Turia „unde au fost Başa“; c) jumătate din Târjoaca pe Jijia, partea din jos; d) jumătate din Iacobeni, partea din jos „unde au fost Iacob vătămanul“. Ei aveau să le stăpânească în două părţi: o parte Gavril singur şi altă parte nepoţii săi.

Suret de pe un hrisov vechiu sârbesc dela Stefan Voevod, din leat 7010, Fev. 17, scris în Iaşi de Vascan Vladicin.

† Cu mila lui Dumnezeu Io Stefan Voevod, domnu ţării Moldovei, înştiinţare facem cu această carte a noastră tuturor cui vor căutà spre dânsa sau o vor auzì citindu-se, precum pe aceste adevărate slugile noastre Gavril, feciorul Negritei, şi pe nepoţii lui: Stanciul şi Andruşco şi Simion şi Vasco[1]) şi sora a lor Negşa, fiii a lui Coste Murgociu,

[1]) In suret „Vascăi“, ceeace ar însemnà că Gavril aveà două nepoate, una Vasca şi una Neagşa; expresia „şi sora a lor Negşa“ arată însă că el aveà o singură nepoată. Confuzia provine probabil din traducerea greşită a dat. slav. Васковн, dela nom. Васко.

toţi nepoţi a lui Mihail gramaticul, i-am miluit pre dânşii cu osăbită a noastră milă şi le-am dat şi le-am întărit lor în pământul nostru a Moldovei a loru-şi dreaptă ocină şi câştigare din slujbă a moşului lor a lui Mihăilă grammaticul, sate: peste Prut un sat anume Murgocenii, unde au fost cneaz Ivan, şi cu cotunul lor, unde au fost Torontai[1]), şi pe Turiia Băşenii, unde au fost Başa, şi pe Jejia Târjoaca[2]), partea cea din gios, şi giumatate de Iacobeni, unde au fost Iacob vătămanul, giumatate cea din gios. Pe aceste pe toate de mai sus scrise să le fie lor dela noi uric şi cu tot venitul; însă să le fie lor în doao: giumatate dintr'acestea ocine să fie slugii noastre lui Gavril şi ceealaltă giumatate să fie nepoţilor lui: Stanciului şi lui Andruşcu şi lui Simion[3]) şi lui Vasco[4]) şi surorii lor Negşei, lor, fiilor lor, nepoţilor, strănepoţilor, prestrănepoţilor şi la tot neamul lor, cine li se va alege mai de aproape, nestrămutat nici odinioară în veci. Iar hotarul acelor de mai sus scrise sate să le fie lor despre toate părţile după vechiul hotar, pe unde s'au hrănit din veac. Şi spre aceasta este credinţa a însuş domniei mele de mai sus scrisul Stefan Voevod, şi credinţa a preiubitului fiiu a domniei mele Bogdan Voevod, şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovei, a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritură acestor de mai sus scrise, am poroncit credincios boeriului nostru Tăutul logofăt să scrie şi să lege şi pecete la această carte a noastră.

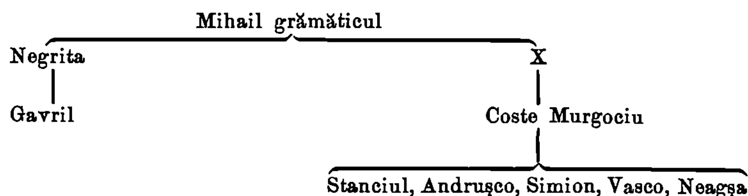
De pe sârbie pe limba moldovenească s'au tălmăcit la anul 1799, Noem. 2, de polcovnicul Moldovii Pavel Debriţ ot Mitropolie.

Arhivele Statului din Bucureşti, M-rea sf. Ioan Zlataust, pach. 17, No. 2.—Documentul a fost prezentat înaintea tribunalului de Iaşi la 1844 şi 1846 de mânăstirea sf. Ioan Gură de Aur din Iaşi, de unde un rezumat necomplet şi greşit în Condica de Anaforale No. 65, f. 133 şi în Condica No. 79, f. 40 dela Arhiva Statului din Iaşi. Cf. rezumatul d-lui R. Rosetti, Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova, p. 35; I. Bogdan, Despre cnejii români, p. 24 (extras din Analele Academiei Române, Memoriile secţiunei istorice,

---

[1]) Cuvântul acesta poate să fie rău transmis; cf. numele propriu *Tolontan* la 1814, în Studii şi documente de N. Iorga, vol. VI, p. 68.
[2]) In suret Тръжока.
[3]) In suret „Silion“.
[4]) In suret „Vascăi“.

vol. XXVI). Urmașii cunoscutului grămătic al lui Alexandru cel Bun sunt deci următorii:

Din satele amintite în acest document mai există astăzi Iacobenii, probabil cei din jud. Iași, pl. Bahluiu, pe Jijia. Bășenii de la Turia și Târjoaca de pe Jijia se aflau între Jijia și Prut, pe teritoriul plășii Turia. Iacobenii erau aproape de marginea acestei plăși și aveau un teritoriu destul de întins, dacă ne închipuim că și dealul Iacobenilor aparțineà lor; v. harta statului major, planșa Andrieșeni. Alți Iacobeni (Mari și Mici) sunt în județul Botoșani, tot pe Jijia, astăzi proprietatea Statului (Marele Dicționar Geografic, IV, p. 6). Cf. „Iacobenii pe Jijia, de ceastă parte a Jijiei în ținutul Hârlăului“ în Arhiva istorică, I, 2, p. 20 (doc. al lui Ilie Rareș) și Iacoveni pe Jijie în ms. No. 110 al Academiei Române, f. 128. Murgocenii erau în Basarabia.

In suret se zice greșit „pe Turia Bășenii“, în loc de „la Turia Bășenii“; acì nu e vorba de un părâu, ci de dealul Turia dintre Prut și Jijia, lângă satele Rădeni, Bălteni și Perieni; dela deal își vor fi luat numele pădurile întinse de pe vremea aceea, prin cari treceà „drumul furilor“ și în cari se adăpostiau în sec. XV încă mulți bouri. Numele Turia se explică din rus. și maloros. *turъ* taurus, bos nrus, bou sălbatic; din acest cuvânt s'au format o sumă de nume proprii în țările vecine cu Moldova, d. p. Turja, Turje, Tury în Galiția rusească, Tury, Turzec, Turza (din *Turja) în Polonia. „Dealul Turia“ (rus. *turja gora) însamnă deci „dealul bourilor sau buorilor“, cum se ziceà în limba veche. Vezi Miklosich, Ortsnamen aus Appellativen, II, p. 110. Târjoaca (așà mi se pare că trebue cetită ortografia Тръжока) e un cuvânt de origine rusească, și anume deminutivul *тържокъ din *тържекъ, *тържькъ, cf. rus. торжекъ târgușor; ър în loc de ор se explică priu rom. *târg;* v. Miklosich, l. c., p. 109.

XCVII

(Iași), 22 Fevruarie 1502.

Ștefan confirmă visternicului Isac stăpânirea peste satul Dolheşti pe Șumuz, cumpărat cu 600 de zloți tătărești dela Dobra, fata lni Ivanco, și dela verii ei Toader Mecïca și Berzea, fiii Mărinei, toți

nepoţi lui Şăndrea portarul. Aceştia predau lui Isac, după primirea banilor, privilegiul ce-l avuse unchiul lor Şăndrea asupra satului Dolheşti dela însuş Ştefan şi alte două privilegii pe care le avuseră copărtaşii lui asupra aceluiaş sat dela Alexandru cel Bun.

Милостїю божїю мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменнито чиним нс сим нашим листwм въсѧм кто наи възрит или чтѹчи его ѹслишит, wж(е) прїидоша прѧд нами и прѧд ѹсими нашими молдавскыми боѩри Добра, дочка Иванкова, и племенникове ен Тоадер Мечка и брат его Бѣрзѧ, сынове Мърииини, ѹси оунѹкове пана[1]) Шандрѣ портарѣ, по их доброи воли, никим непонѹжени ани присиловани, и продали свою правѹю wтинѹ wт их праваго ѹрика, wт ѹрика и выкѹпленїѧ оунка их пана Шандри портарѣ, едино село на Шѹмѹзѣ, на имѣ Долхещи, та продали тое село нашемѹ вѣрномѹ панѹ Исакѹ вистѣрникѹ за шест сѫт злат татарскых. И ѹставше наш вѣрнїи пан Исак вистѣрник та заплатил ѹси тоти прѧдреченнїи пиниѣзи шест сът злат татарскых оу рѹки Добри и племенникwм ен Тоадерѹ Мечка и братѹ его Бѣрзѧ, прѧд нами и прѧд нашими боѩри. А пак Добра, дочка Иванкова, и племенникове ен Тоадер Мечка и Бѣрзѧ, привилїѧ що имали оунка своего пана Шандрѣ портарѣ wт нас же на тое село на Долхещи, и еще двѣи старїи привилїи, що имали их содъшеве wт нашего деда wт Алеѯандра воеводи на тоежь вишеписанное село на Долхещи що на Шѹмѹзѣ, wни[2]) еще их оуси дали оу рѹки[3]) панѹ Исакѹ вистѣрникѹ, прѧд намиж и прѧд нашими боѩри. Ино мы видѣвши их добрѹю волю и токмеж, пак и[4]) полнѹю заплатѹ, а мы такождере и wт нас есмы дали и потвръдили нашемѹ вѣрномѹ панѹ Исакѹ[5]) вистѣрникѹ тое прѧдреченное село на Шѹмѹзѣ на имѣ Долхещи, како да ест емѹ и wт нас ѹрик и съ въсѣм доходwм, емѹ и дѣтем его и ѹнѹчатwм его и прѣѹнѹчатом его и пращѹрѣтом его и въсѣмѹ родѹ его, кто сѣ емѹ изберет наиближнїи, непорѹшено николи на вѣки. А хотар томѹ вишеписанномѹ селѹ на имѣ Долхещи що на Шѹмѹзѣ да ест съ въсѣми своими старими хотарми, по кѹда из вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана вое-

[1]) In cond. нана.
[2]) In cond. wтии.
[3]) In cond. рики.
[4]) In cond. нс.
[5]) In cond. Исаак.

водн, н вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мн Богдана воеводн, н вѣра нашнх боiар.

Въ лѣт ҂зı, фев. кв҃.

Тъѫтѫл логофът, Дѫма пъркълаб, Болдѫр ворннк, Щефѫл, Дѫма Брѫдѫр, Тоадер н Негрнлъ пъркълабн де Хотнн, Єрнмїе н Драгош пъркълабн де Нıамцѫ, Шѫндре пъркълаб [де] Новоград, Лѫка Ябрѫре портар де Сѫчава, Кълнъѫ спътар, Козма Шѫрпе постелннк, Мовнла пахарннк, Иwн Фрѫнтеш столннк, Петрнка комнсѫл[1]).

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Asachi II, f. 33. O altă copie, aproape identică, la f. 34; aceasta are Берзѫ în loc de Бѣрзѣ şi содшеве în loc de содъшеве. E foarte interesantă întrebuinţarea acestui cuvânt, care propriu însamnă „garant, chezaş" (v. I. Bogdan, Documente moldoveneşti din sec. XV şi XVI în arhivul Braşovului, p. 28), în înţeles de „copărtaş, coproprietar, răzeş"; căci fraza „н еще двѣн старїн прнвнлїн, що нмалн нх содъшеве wт нашего деда wт Ялнѯандра воеводн на тоежь вншепнсанное село на Долхещн що на Шѫмѫзѣ, wнн еще нх оусн далн оу рѫкн панѫ Исакѫ" nu se poate traduce decât aşà: „şi încă două privilegii vechi, pe cari copărtaşii s. răzăşii lor (sc. ai lui Şăndrea şi urmaşilor lui) le aveau dela moşul nostru Alexandru Voevod pentru acelaş sat de mai sus scris Dolheştii pe Şumuz, le deteră şi pe acelea amândouă în mânile panului Isac". Se vede că documentul dela Ştefan erà în păstrarea uneia din cele două părţi stăpânitoare, iar documentele dela Alexandru cel Bun în păstrarea celeilalte, după cei doi copii ai portarului Şăndrea: Ivanco şi Marina, ai căror urmaşi erau de o parte Dobra, de alta verii ei Toader, Mecĭca şi Berzea. — Un rezumat cu totul greşit al acestui document se găseşte în Condica de Anaforale No. 38, f. 139 şi în dosarul No. 28, f. 194, Tr. 692, op. I, 765 dela Arhiva Statului din Iaşi. Documentul a fost prezentat Tribunalului de mănăstirea Probota la an. 1839. — Dolheştii sunt în jud. Sucevei, pl. Şomuz, lângă Dolhasca de pe Siret. Printr'un document dela 13 Aprilie 1554 (7062) Alexandru Lăpuşneanu întăreşte urmaşilor lui Isac visternicul stăpânirea peste acest sat, pe care Isac îl cumpărase sub Ştefan cel Mare (orig. la Arhivele Statului). La Dolheşti există şi astăzi biserica înfiinţată de tatăl portarului Şăndrea, şi într'însa se păstrează încă pietrele de pe mormântul portarului şi al soţiei sale, care erà soră cu Ştefan cel Mare. Inscripţia acestei din urmă a cetit-o d-l N. Iorga în Inscripţii din bisericile României, fasc. 1, Bucureşti 1905, p. 63. Poate că mormântul „visternicului" din aceeaş biserică (l. c.) să fie al lui Isac.

---

[1]) Titlurile de boierii sunt scrise în condică unele în întregime, altele prescurtat.

XCVIII

Vaslui, 7 Martie 1502.

Ştefan confirmă lui Luca Arbure, portarul Sucevei, satul Solca, cumpărat cu 680 de zloţi tătăreşti dela nepoţii lui Cârstea Goraeţ şi ai lui Şandru Gherman, cari îl stăpâniseră pe temeiul unui privilegiu „cu pecetea verde“ dela Alexandru cel Bun. Din suma întreagă Sima şi Nastasia, copiii Stanei, nepoţii lui Cârstea Goraeţ, primesc pentru jumătatea de jos a satului şi pentru a cincea parte din jumătatea de sus 350 de zloţi; iar Ivul şi Nastea, copiii Mihului, şi verii lor: Fădor, fiul Malinei, şi Dragotă şi Stana, copiii Ivului, nepoţii lui Şandru Gherman, primesc pentru patru părţi din jumătatea de sus a satului 330 de zloţi.

† Милостїю божїею мы Стефань воевода, господаръ земли молдавскѡи, знаменито чи[ним и]с сим нашим листѡм въсѧм ктѡ на нь възрыт или чтȣчи его ȣслышит, ѡже прїидоша прѧд нами и прѧд оусими нашими мѡлдавскы[ми][1]) боꙗре слоуга нашь Сима и с[естра ег]о На[ста]сїѧ, дѣти Станини, оунȣкове Кръсти Гораеца, по их доброи воли, никым непонȣжени ани присиловани, и продали свою правȣю ѡтииноу ѡт их пра[ваго оу]рика, едно село на и]мѣ Сѡлка, нижнȣю половинȣ, и петоую часть вышнеи половини тѡгѡж села, та продали нашемȣ вѣрномȣ панȣ Лȣка Ꙗрбоуре, портарȣ сѡча[вскомȣ, за три] ста и петь десѧт злать татарскых. И оу тѡм такѡж прїидоша прѧд нами и прѧд нашими боꙗре слоуга нашь Ивоуль и сестра его Настѧ, дѣти Михоула, и племени[кове][2]) их Фъдѡр, сынъ Малинин, и Драгота и сестра его Стана, дѣти Ивȣла, оуни оунȣкове Шандра Герман[а][3]), такѡж по их доброи воли, никым непонȣжени ани при[силовани, и продали] свою правȣю ѡтининȣ ѡт их праваго ȣрика, ѡт вышнеи половини тогож села на имѣ Сѡлка, чътири части, що била их часть, такѡж нашемоу вѣрномоу панȣ Лȣка Ꙗрбȣре, портарȣ сѡчавскомоу, за три ста и тридесѧт злать татарскых. И оуставше нашь вѣрнїи

---

[1]) In orig. мѡлдавскы.

[2]) F. A. Wickenhauser are în copia sa племеник (Ms. Wickenhauser la Comitetul ţerii din Cernăuţi, pachetul XXXV).

[3]) După Герман urmează în orig. un loc ras de unul sau două cuvinte; Wick. a cetit Герман[ского].

пань Лоука Ярбꙋре портарь та заплатил вышеписаннїи пи[нѣзи] ти злат татарскых ꙋ рꙋкы слꙋѕѣ нашемоу Єима и сестри его Настасїи, дѣти Єтанини, пакь тл злать оу рꙋкы слоуѕѣ нашемоу Ивоулꙋ и сестри его Наст[и [1]), дѣ]тем Михꙋловим, и племеникꙋ их Фъдорꙋ, сыноу Малининꙋ, и Драготы и сестри ег[о Є]тани, прѧд нами и прѧд нашими боꙗре. Пакь wни старое их привилїе, що имали р[одител]е их Гораець Кръстѣ и Шандръ Герман [2]) wт дѣда нашего wт Алеѯандра воеводы, [а]ли съ зеленою печат, на тое село на Єолкꙋ, wни еще ю дали ꙋ рꙋки панꙋ Лꙋка Ярб[ꙋре п]ортарꙋ, прѧд нами ж(е) и прѧд нашими боꙗре. Ино мы видѣвши их добрꙋю волю и тwкмеж, пакь и полноую заплатꙋ, а мы такwждере и wт нас есмы дали и потвърдили нашемоу вѣрномꙋ панꙋ Лоука Ярбꙋре, портарꙋ сочавскомꙋ, тотꙋ прѧдреченнꙋю половинꙋ села на имѣ Єолка, нижнꙋю половинꙋ, и петꙋю часть вишнеи половини тогwж села Єолкы, пакь и тоти чътири части села що wт вишнои ж(е) половини тогwж села Єwлкы, како да соут емоу и wт нас оурикь и съ въсемь доходом, емоу и дѣтем его и внꙋчатом его и братїꙗм его и прѣвнꙋчатом их и пращоурѣтwм их и въсемоу родꙋ их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непорꙋшенно николи на вѣкы. А хwтар томоу селꙋ въсемоу на имѣ Єwлка да есть съ въсѣми своими старими хwтарми, по кꙋда из вѣка wживали. А на то есть вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Єтефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства ми Богдана воеводы, и вѣра боꙗр наших: в. п. Дꙋмы паркалаба, в. п. Болдора дворника, в. п. Щефꙋла, в. п. Дꙋма Брꙋдꙋра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабове хотинскїи, в. п. Єремїѧ и п. Драгоше паркалабове немецкїи, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Кълнъꙋ спатарѣ, в. п. Исака вистїꙗрника, в. п. Козма Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра ꙋсих боꙗр наших мwлдавскых, и великых и малих. А по нашем животѣ, кто бꙋдет господарь нашеи земли, wт дѣтеи наших или wт нашего родꙋ, или пак бꙋд кого богъ изберет господарем бити нашеи земли молдавскои, тwт би емꙋ не порꙋшил нашего даанїѧ и поꙋтвърждениїѧ, али бы емꙋ оутвърдиль и ꙋкрѣпиль, занꙋже дали и потвърдили есмы емꙋ за его правꙋю и вѣрнꙋю слоужбꙋ, и за що wн сwби кꙋпил за свои правїи

[1]) In copia lui Wick. Настѧ.

[2]) După Герман urmează o răsătură de 5 sau 6 litere, pe care Wick. o completează în copia sa Германескїи; mai natural ar fi Герман[ескꙋл].

пинѣзи. А на вѫшѫю крѣпост и потвръжденїе томѫ въсемѫ вишеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѫ Таѫтѫлѫ лѡгофетѹ[1]) привѣсити нашѫ печать к семѹ нашемѫ листѫ. Матею писал ѹ Васлѫи, в лѣтѡ ꙁ҃і, мѣсѧца мартїѧ ѕ҃ день.

Pecetea pierdută.—Orig. la Direcţia bunurilor fondului bisericesc din Cernăuţi, No. 7. Pergamentul e în multe părţi rupt şi şters. O traducere bună a publicat Wickenhauser în Geschichte und Urkunden des Klosters Solka, Czernowitz 1877, p. 61-62: e de îndreptat într'însa numai „Simon“ în „Sima“ şi „Sippen“ în „veri“ (orig. племенникове). Dacă cetirea Германескїи sau Германескѫл (în trad. Germanesku) este exactă (v. nota 2 dela pagina precedentă), atunci pe la 1877 documentul se aflà într'o stare mai bună decât astăzi; acum nu se poate distinge nici o literă după Герман. Un rezumat defectuos se află în Condica mânăstirei Solca de V. Măzăreanu, ed. lui S. Fl. Marian, Suceava 1902, p. 22. — Este clar că Şandru Gherman şi Cârstea Goraeţ au stăpânit la început fiecare câte o jumătate din satul Solca, astăzi în Bucovina, districtul Gura Humorului (v. Şematismul citat, p. 88), primit dela Alexandru cel Bun ca răsplată pentru slujbele lor. In ce raport de înrudire se vor fi aflat ei, sau dacă a existat măcar vreun astfel de raport între dânşii, nu se vede din document. Se pare că nu erau înrudiţi de fel. Filiaţiunea urmaşilor lor e următoarea:

Cârstea Goraeţ
- Stana
  - Sima, Nastasia

Şandru Gherman
- Mihul
  - Ivul, Nastea
- Malina
  - Fădor
- Ivul
  - Dragotă, Stana

XCIX

Vaslui, 13 Martie 1502.

Ştefan confirmă lui Stan, Iuga şi surorilor lor Marga, Ana, Ilca şi Drăguţa satul Mândreşti, „unde a fost Ivan Mândrul“, la obârşia Gerului, cumpărat cu 200 de zloţi tătăreşti dela Drăgălina, fata postelnicului Zance, şi dela nepoţii ei de soră Dumitru şi Luca, feciorii Neagşei.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавской, знаменито чиним ис сим листѡм нашим въсѣм ктѡ на нь

[1]) Asupra omisiunei cuvintelor писати и, v. nota dela p. 192.

възрит или чтоучи [его] 8слышить, wже прїидоша прѧд нами и прѧд 8сими нашими молдавскими болѧре Дръгълинъ, дwчка Занча постелника, и сестричичеве ен Д8митр8 и брать его Л8ка, сынове Нѧгшинии, по ихь доброи воли, никимь непоиноуженни ани присилованни, и продали свою прав8ю wтинин8 wт ихь праваго 8рика, єдинw селw на верхь Жер8ла на имѣ Мъндрещи, где быль Ивань Мънд р8л, сл8гамь нашимь Стан(8) и брат8 его Юги и сестрамь ихь Марги и Анни и Илки и Дръг8ци за ѯ злать татарских. И 8ставше наши сл8ги Ста[н] и брать его Юга и сестри их Марга и Анна и Илка и Дръг8цъ и заплатили 8си тоти вышеписании пинѣѕи ѯ злать татарскых 8 р8кы Драгалини, дочки Занча постелника, и сестричичеве ен Д8митр8 и брат8 его Л8ки, сынwм Нѣгшинимь, прѧд нами и прѧд нашими болѧре. Ино мы видѣвше их доброи воли и токмежь и полн8 заплат8, а мы такождере и wт нась есмы дали и потвръдили сл8гамь нашим Стан(8) и брат8 его Юги и сестрамь их Марги и Анни и Илки и Драг8ци тое прѧдреченное село, що на верхь Жер8ла на имѣ Мъндрещи, где был Ивань Мъндр8л, да ест им wт нась 8рикь и съ въсем доходwм, имь[1]) и дѣтемь их и 8н8чатwм ихь и прѣ8н8чатомь их и пращ8рѣтомь их и въсем8 род8 ихь, кто сѧ имь изберет наиближїи, непор8шенно николиже на вѣкы. А хотар том8 сел8 да ест по старом8 хотар8, по коуда из вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленнаго мы сына Богдана воеводї, и вѣра болѧр наших: в. п. Д8ми, в. п. Бwлдора двwрника, в. п. Щеф8ла, в. п. Д8ми Бр8д8ра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабов хотинскых, в. п. Еремїѧ и п. Драгоша паркалабwв нем[е]ц[кых], в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Арб8р[е пор]тарѧ сwчавского, в. п. Кльнъ8 спатарѧ, в. п. И[са]ка вистѣрника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фр8нтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх болѧр наших молдавскых, великих и малих. А по нашемь животѣ, кто [боуде]ть господарь нашеи земли, wт дѣтеи наших, или wт нашего рода, или пакь б8д кого богь изберет господарем быти нашеи земли мwлдавскои, тwт бы имь не пор8шиль нашего даанїѧ и потвръжденїѧ, али бы имь оутвръдиль и 8крѣпиль, зан8же есмы дали и потвръдили, за що wни к8пили за свои правїи пинѣѕи. А на болш8ю крѣпость и

---

[1]) In orig. имы.

потвръжденїе томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлови ло[го]фетѹ писати и нашѹ печат завѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Писал ѹ Васлоүи Іwн Попович, в лѣтw ѕ҃з҃і, мѣсѧца мар[т] [1]) ѓі день.

Pecetea pierdută. — Orig. mi-a fost comunicat de d-l Radu Rosetti. No. 1 dintr'o colecţie de documente. — Mândreştii sunt în jud. Tecuciu, pl. Bârlad-Nicoreşti, mai sus de Puţeni, aproape de izvoarele Gerului. Valea Gerului e numită azi, pe teritoriul lor şi între ei şi Puţeni, valea Mândreştilor. Ceva mai sus de ei, în jud. Covurlui, se află valea Mândra; v. harta statului major, planşa Puţeni.

C

Vaslui, 14 Martie 1502.

Ştefan confirmă Fedcăi, Ileanei şi Anuşcăi, fetelor lui Nistrea, vărului lor Stanciul, feciorul lui Dragoş, nepoţilor de frate ai lui Stanciul Sima şi Urîta, copiii lui Aver, şi nepoţilor lui de soră Isai şi Iurii stăpânirea peste satele lor de baştină Marcovicenii şi Terpeştii pe Bârlad, aşà ca Fedca, Ileana şi Anuşca să aibă a stăpânì jumătate din Marcoviceni, „unde au fost casele lui Nistrea şi Dragoş", iar Stanciul şi nepoţii săi cealaltă jumătate, împreună cu Terpeştii întregi.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли мwлдавскои, знаменито чиним ис сим листwм нашим въсѣм кто на нь възрить или чтѹчи его оуслышить, wже тоти истиннїи дочки Нистра, Федка и Илѣнъ и Анѹшка, и племеникь их Станчѹль, сынь Драгошев, и братаничи Станчѹлови Сима и Ѹрита, дѣти Авера, и сестричичи тогwж Станчѹла Исаи и Юрїи, жаловали есмы ихь wсобною нашею милостїю, дали и потвръдили есмы имь ѹ нашеи земли ѹ молдавскои ихже правѹю wтиинѹ, села на Бръладѣ на имѣ село Марковичани, где были домове Нистринь и Драгошевь, и село Терпещи на Бръладѣ жь. Тое въсе вышеписанное да ест имь wт нась ѹрикь и съ въсемь доходwм, али да есть Федки и Илѣни и Анѹщи половина села Марковичани, а пак Станчѹлови и непотомь его Сими и Ѹрити, дѣтемь Аверовим, и Исаеви и Юрїю да есть половина села Марковичани и село Тер-

[1]) Completat aşà şi nu мартїа, fiindcă e ştearsă o singură literă.

пещи, имь и дѣтемь ихь и внвчатомь ихь и прѣвнвчатѡм их и пращврѣтѡм их и въсемв родв ихь, кто сѧ им извереть най-ближнїи, непорвшенно николиже на вѣкы. А хотарь тѧм выше-писанним двѧм селам по им[ѣ] Марковичанемь и Терпещемь да ест по старомв хотарв, по квда из вѣка ѡжнвали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго мы сына Богдана воеводи, и вѣра болрь наших: в. п. Двми, в. п. Бѡлдора двѡрника, в. п. Щефвла, в. п. Двми Брвдвра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабѡв хотинских, в. п. Еремїѧ и п. Драгоша паркалабѡв немецких, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Арбврѣ портарѣ свчавского, в. п. Кльнъв спатарѣ, в. п. Исака в[истї]ѧрника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могили чашника, в. п. Фрвнтеша столника, в. п. [Петрики] к[о]миса, и вѣра въсѧх болрь наших молдавскых, вели-кых и малих. А по нашем животѣ, ктѡ бвдеть господарь нашеи [земли, ѡт дѣтеи на]ших или ѡт нашего рода, или пак [боуд кого богь извереть господаремь быти нашеи земли молдавскои, тот бы имь [не порвшил нашего даанїа и] потврьжденїѧ, али бы имь втвръдиль и вкрѣпиль, занвже есмы имь дали и потврьдили, за що ѡ[на ест правая им ѡти]ина. А на болшвю крѣпость и потвръжденїе томв въсемв вышеписанномоу, велѣли есмы нашемв вѣрномв [панв Т]ъвтвлв логофетв писати и нашв печать завѣсити к семв листв нашемв. Писал Іѡн Поповичь в Васлоуи, в лѣтѡ ,зі, мѣсѧца мар. д҃і.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВОДА, ГѠСПОДАР ЗЕМЛИ МѠЛДАВСКОИ. — Orig. în Arhiva sf. Spiridon din Iaşi, moşia Dumeşti, plicul IV, No. 2. Publicat de Gh. Ghibănescu în Opt urice slavone, p. 49-54, cu multe greşeli de lectură şi ortografie, şi reprodus cu aceleaşi greşeli în Ispisoace şi zapise, I, p. 40-44. La traducere trebue îndreptat „seminţia lor Stanciul“ în „vărul (племенникь) lor Stanciul“, „Bârlăzel“ în „Bârlad“ (Бръладѣжь din orig. nu e un deminutiv din Бръладъ, ci trebue cetit: на Бръладѣ жь=на Бръладѣ же=tot pe Bârlad); la p. 53 din Opt urice slavone traducerea trebue întregită aşà: „fiindcă este dreapta lor ocină“. Documentul e menţionat şi de N. Iorga în Studii şi documente, V, p. 4. — Satele Marcoviceni şi Terpeşti pe Bârlad nu mai există astăzi. Numele Marcovicenilor s'a păstrat pentru o selişte a Dumeştilor, jud. Vaslui; al Terpeştilor a dispărut fără urmă. Cu Terpeştii aceştia cf. Tercheştii, sat şi pădure în jud. Râmnicul Sărat (Frunzescu, p. 481; Marele Dicţionar Geografic, V, p. 593).

CI

Vaslui, 14 Martie 1502.

Ştefan confirmă fraţilor Ion, Nichita şi Mihul stăpânirea peste a patra parte din satul Făureşti pe Tutova, partea de jos „unde a fost Stanco“, cumpărată cu 50 de zloţi tătăreşti dela Mircea Ezereanul, fiul Drăguţei, nepotul Gradei.

† Милостїю божїєю мы Стефан воєвода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис симь листом нашим въсѣмь кто нан възрит или єго чтоучи ѹслышит, ѡже прїидє прѧд нами и прѣд ѹсими нашими молдавскими боiарє слѹга наш Мирча Єзерѣнѹл, сынъ Драгоуцинь, ѹноук Градин, по своєи доброи воли, никимь нєпонѹжєн ани присилован, и продал свою правѹю ѡтнинѹ ѡт своєго праваго ѹрика, чътврътѹю част сєла на Тоутовѣ на имѣ Фаѹрєщи, гдє был Станко, ѹ нижнѹю сторонѹ, слѹгам нашимь Іѡнѹ и братїiам єго Никити и Михѹлови за н҃ злат татарских. И ѹставшє наши слѹги Іѡн и братїiа єго Никита и Михѹл та заплатили тоты н҃ злат татарских ѹ рѹки слѹѕѣ нашємоу Мирчи Єзерѣнѹлѹ, прѧд нами и прѣд нашими боiарє. И[1] мы видѣвшє ихь доброю воли и токмєжь и полнѹю заплатоу, а мы такѡждєрє и ѡт нас дали и потвръдили єсми нашим слѹгам Іѡнѹ и братїам єго Никити и Михѹлѹ тотоу вышєписаннѹю чътврътѹю част сєла Фаѹрєщи, како да єст имь и ѡт нас ѹрик и съ въсємь доходом, и дѣтємь ихь и ѹнѹчатомь ихь и прѣѹнѹчатомь их и пращѹрѣтом ихь и въсємѹ родѹ их, кто сѣ имь изберєть наиближнїи, нєпорѹшєно николи на вѣки. А хотар тои вышєписаннои чътвртъои части сєла Фаѹрєщи, нижнєи сторони: почънши с вєрха их мєжи ними съ Фаѹрєщи ѡт Тоутовѣ ѡт ѹсти гръли чєрєсь полє на солотвинѹ, та на Пѹєвѹ могилѹ близ дороги, та на три дѹбы, та на єдин дѹбь знамєнан вышє рѣдѫ, та на връхь дѣла на пѹт, а ѡт инших сторонь по старомѹ хотарѹ, по кѹда из вѣка ѡживали. А на то єст вѣра господства мы вышєписаннаго Стефана воєводи, и вѣра прѣвъзлюблєннаго ми сына Богдана воєводи, и вѣра боiарь наших: в. п. Дѹми, в. п. Болдѹра дворника, в. п. Щєфѹла, в. п. Дѹми Брѹдѹра, в. п. Тоадєра и п. Нєгрила паркалаби хотинскїи, в. п. Єрємїѫ и п. Драгоша паркалаби [нє]мєцкїи, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лѹка Арбѹра портарѣ

[1]) Probabil în loc de ино; cf. p. 192.

сѹчавского, в. п. Клънъѹ спатарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Шарпе постелника, в. п. Могили чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣхь боıар наших молдавских, великих и малих. А по нашемь животѣ, кто бѹдет [господаръ, ѿт дѣтеи на]ших или ѿт нашего рода, или пак бѹд кого богъ изберет [господа]ремь быти нашеи земли молдавскои, тоть би им [не порѹшил н]ашего даанїа и потвръжденїа, али бы им ѹтвръдил и ѹкрѣпил, занѹж соби кѹпили за свои правїи пинѣзи. [А на болшѹю крѣпост и] потвръжденїе въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ листѹ нашемѹ. Писал Васканъ Владичинь ѹ Васлѹи, в лѣто ⷽзı, мр. ді.

Pecetea domnească cea mare, cu legenda: † печать іѡ стефань воеводя, гѡ[сподар земли молдав]ской.— Orig. împreună cu o traducere a epp. Melchisedec la Academia Română, Pec. No. 82.

Hotarele părţii a patra din Făureşti sunt descrise astfel: „Iar hotarul acestei mai sus scrise părţi a patra din satul Făureşti, partea din jos, începe din susul lor, dintre ei şi Făureştii dela Tutova, dela gura gârlei, (şi merge) peste câmp la sărătură (солотвинѹ), apoi la movila Puiului aproape de drum, apoi la trei stejari, apoi la un stejar însemnat din sus de rădiu, apoi în vârful dealului la drum; iar din celelalte părţi pe hotarul cel vechiu, pe unde din veac au umblat“. In jud. Tutova nu există acum nici un sat cu numele Făureşti; bănuesc însă că cel dela 1502 se aflà lângă vărsătura Ezerului în Tutova, a) pentru că Mircea Ezereanul şi-aveà numele dela părâul Ezerul, b) pentrucă Pueştii de pe Tutova sunt foarte aproape de Gura Ezerului şi derivă dela Puiul, a cărui movilă se pomeneşte în document, c) pentrucă spre sud de Gura Ezerului, la Poliţeni pe Tutova, este şi astăzi un loc „la Sărături“; v. harta statului major, planşa Pueşti.

Documentul acesta a fost publicat de d. Gh. Ghibănescu, după o copie a lui Th. Codrescu, în Uricariul, XVIII, p. 438-443, cu mai multe greşeli şi omisiuni. Astfel e omis и Михѹлови după Никити şi nu sunt întregite unele formule uşor de întregit. Dintre lecturile greşite relevez pe починши în loc de почъниши, солотовинѹ în loc de солотвинѹ, Драгоши în loc de Драгоша, новоградскаго în loc de новоградского, Арбѹре în loc de Арбѹра (originalul are în adevăr această din urmă formă, cf. No. CV şi CVII), ş. a. m. d. Data este de asemenea greşit cetită ⷽз (=7000), în loc de ⷽзı (=7010). Greşala ar fi putut s'o observe foarte lesne editorul după martori: la 7000=1492 ar fi trebuit să avem dintre fiii domnului martori pe Alexandru şi Bogdan-Vlad, nu pe Bogdan. Apoi nici boierii nu sunt aceiaşi.

CII

Vaslui, 14 Martie 1502.

Ştefan confirmă Stanei şi surorilor ei Zoicăi, Marenăi şi Parascăi stăpânirea peste satul Băleşti la gura Stebnicelului, rămas lor dela moşul lor Marcu.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменнто чинним нс сим листомь нашим въсѣмь ктѡ на нь възрить или чтȣчи его оуслышит, ѡже тоти истиннїи Стана и сестри еи Зоика и Марена и Параска, ȣнȣки Марка, жаловали есмы их ѡсобною нашею милостїю, дали и потвръдили есмы им ȣ нашеи земли ȣ молдавскои нхже правȣю ѡтниннȣ, едно село на ȣсти Стебничела на имѣ Балещи, село дѣда их Марка. Тое въсе вышеписанное да ест имь ѡт нас ȣрикь и съ въсемь доходѡм, нмь и дѣтемь их и ȣнȣчатомь их и прѣȣнȣчатѡм ихь и прѣщȣрѣтѡм ихь и въсемȣ родȣ ихь, кто сѧ нмь изберет ианближнїи, непорȣшенно николиже на вѣкы. А хотарь томȣ вышеписанномȣ селȣ Балещим да ест по старомȣ хотарȣ, по кȣда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленнаго мы сына Богдана воеводи, и вѣра бояр наших: в. п. Дȣми, в. п. Болдора дворника, в. п. Щефȣла, в. п. Дȣми Брȣдȣра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабѡв хотинских, в. п. Еремїѧ и п. Драгоша паркалабѡв немецкых, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Арбȣрѣ портарѣ сѡчавского, в. п. Клънъȣ спатарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могили чашника, в. п. Фрȣнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх бояр наших молдавскых, великих и малих. А по нашемь животѣ, ктѡ боудеть господаръ нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего рода, или пак боуд кого богь изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тот бы имь не порȣшил нашего даанїѧ и потвръжденїѧ, али бы им ȣтвръдиль и ȣкрѣпиль, занȣже есмы имь дали и потвръдили, за що ест имь правая ѡтнина. А на болшȣю крѣпость и потвръжденїе томȣ въсемȣ вышеписанномȣ, велѣли есмы нашемȣ вѣрномȣ панȣ Тъȣтоулȣ логофетȣ писати и нашȣ печат завѣсити к семȣ листоу нашемоу. Писал Іѡн Поповнч ȣ Васлȣи, в лѣтѡ ѕ҃ӡ҃і, мѣсѧца мар. д҃і.

Pecetea domnească cea mare, cu legenda: † ПЕЧАТЬ ІѠ СТЕФАНЬ ВОЕВОДА, ГОСПОДАР ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 19. — Băleştii sunt astăzi un cătun al comunei Cosmeşti din jud. Vaslui, plasa Stemnic, aproape de părâul Stemnic, la gura Fâstâcului, care poate să fie vechiul „Stebnicel“. Deminutivul acesta nu-l găsesc nici în dicţionarele geografice, nici pe harta statului major (planşa Negreşti). Vezi No. CLIX şi CLXXXI din vol. I.

CIII

Vaslui, 14 Martie 1502.

Ştefan confirmă lui Petrea a patra parte din satul Mileşti pe Soholuiu, partea de jos „unde a fost Milea Uliul“, cumpărată dela Oancea, nepotul lui Bodea ploscarul, vechiul ei proprietar, cu 70 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листом въсѧм кто на нь ѹзрыт или чтѹчи его ѹслышит, ѡже прїиде прѧд нами и прѧд ѹсимы нашимы молдавскыми боıаре слѹга наш Оанча, оунѹк Бодин плоскарѣ, по своеи доброи воли, никым непонѹжен ани присиловань, и продал свою правѹю ѡтнинѹ ѡт ѹрика дѣда его Боди плоскарѣ, чътвъртѹю част села на Сохолѹи на и[м]ѣ Милещи, где был Милѣ Ѹлиѹл, ѹ нижнїи краи, слѹзѣ нашемѹ Петри за о̄ злат татарских. И ѹставше наш слоуга Петрѣ та заплатил ѹси тоти вышеписаннїи пинѣзи о̄ злат татарскых ѹ рѹкы Ѡанчи, прѧд нами и прѧд нашимы боıаре. Ино мы видѣвши их добрѹю волю и токмеж, пак и полнѹю заплатѹ, а мы такѡждере и ѡт нас есмы дали и потвърдили слѹзѣ нашемѹ Петри тое прѧдреченное чътвъртѹю част села що на Сохѹлѹи на имѣ Милещи, где бил Милѣ Ѹлиѹл, како да есть емѹ и ѡт нас ѹрикь и съ въсем доходѡм, емѹ и дѣтем его и ѹнѹчатѡм его и прѣѹнѹчатом его и пращѹрѣтом его и въсемѹ родѹ его, кто сѣ емѹ изберет наиближнїи, непорѹшено николи на вѣкы. А хотар тои чътвъртои част села що на Сохолѹи на имѣ Милещи, где был Милѣ Ѹлиѹл, да ест ѡт ѹсего хотара чътвъртаа част, а ѡт иниших сторѡн да ест по старомѹ хотарѹ, по кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго мы Стефана воеводи, и

вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводы, и вѣра боıар наших: в. п. Дѹмы, в. п. Болдора дворника, в. п. Щефѹла, в. п. Дѹма Брѹдѹра, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалаби шт Хотина, в. п. Еремїѧ и п. Драгоше паркалаби шт Немца, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лѹка Арбѹре портарѣ сѡчавского, в. п. Кълнъѹ спатарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Козма Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, в. п. Петрика комиса, [и вѣра ѹс]их боıар наших молдавскых, и великых и малих. А по нашем живо[тѣ], кто бѹдет [господар нашеи земли][1]), шт наших дѣтеи или шт нашего родѹ, или пак бѹд кого богъ изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тот бы емѹ не порѹшил нашего даанїѧ и потвържденїѧ, али бы емѹ ѹтвърдил и ѹкрѣпил, занѹже дали и потвърдили есмы емѹ, за що шн соби кѹпил за свои правїи пинѧзи. А на болшѹю крѣпшст и потвържденїе томѹ въсемѹ вишеписанномѹ, велѣли есмы нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ логофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити к семѹ нашемѹ листоу. Матеи писал ѹ Васлѹи, в лѣто ҂зı, мѣсѧца мар. д҃ı.

Pecetea domnească cea mare, cu legenda: † ПЄЧАТЬ ІѠ СТЄФАНЬ ВОЄВѠДА, [ГѠ]СПОДАР ЗЄМЛИ МѠЛДАВСКОИ. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 18. — Mileştii sunt un cătun al comunei Smulţi, jud. Covurlui, pl. Siret, şi au aparţinut mânăstirei Adam (Marele Dicţionar Geografic IV, p. 342; Frunzescu, p. 292). Erau în apropiere de Mireştii = Mileştii dela No. XLIV.

CIV

(Vaslui), 14 Martie 1502.

Ştefan confirmă Neagăi, fetii lui Micşin, stăpânirea peste satul ei de baştină Micşineştii pe Ialan.

Gh. Ghibănescu, Surete şi izvoade, I, p. 126-127: copia unui suret al lui Evloghie dascălul din 1775, între hârtiile d-lui Adam Mitache, proprietar în jud. Fălciu. Intre martori se pomeneşte numai fiul domnului Bogdan şi logofătul Tăutul. O altă copie a suretului posede d-na Maria Moruzi din Iaşi între documentele moşiilor

[1]) Cuvintele din parenteze lipsesc în original.

„Micşuneşti, Feteleşti, Hurdugi şi Dăneşti“, plicul I, No. 1. Micşuneştii s. Micşineştii s'au contopit într'unul din cestelalte trei sate, probabil în Hurdugi (jud. Fălciu, pl. Mijlocu). Vezi Uricariul, XXIII, p. 184 (document fără dată).

CV

Suceava, 17 Noemvrie 1502.

Ştefan dispune, cu consimţământul mitropolitului Sucevei Gheorghe şi al episcopilor de Roman şi Rădăuţi Teoctist şi Ioanichie, ca popii dela bisericile satelor atârnătoare de mânăstirea Putnei, unde erà egumen Spiridon, să asculte numai de această mânăstire, ca ea să incaseze dajdea şi veniturile dela dânşii şi tot ea să-i judece, fără niciun amestec al diregătorilor episcopeşti. El mai dă mânăstirei un mertic anual de 150 de „drobi“ de sare din ocna dela Totruş şi-i confirmă din nou braniştea din jurul ei, dispunând ca nimenea, afară de călugări, să nu vâneze peşte sau altceva, să nu pască vite sau să întreprinză ceva în cuprinsul ei.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто на нем оузрит или его чтѹчи оуслышит, оже благопроизволи господство ми нашим благым произволенїем и чистим и свѣтлим сръдцем, и съ въсеѧ нашеѧ доброѧ волеѧ и ѿт бога помощїѧ, и оучинили есми въ задѹшїе свѧтопочившиҳ предкѡв, дѣдѡв и родителеи нашиҳ, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи [1]), и за здравїе и спасенїе дѣтеи нашиҳ, ꙗко да оутвръд[им и] оукрѣпим наш свѧтыи монастир що на Пѹтнои, идеже ест ҳрам оуспенїю прѣсвѧтѣи богородици, и где ест егѹмен арҳимандрит молебник нашь кир Спиридѡн, и оучинили смо, съ благословенїемь ѿтцевь и богомолцев нашиҳ, митрополита сочавского кѵр Геѡргїꙗ, и епискѹпа Долнеи митрополїи ѿт Романова тръга кѵр Ѳеѡктиста, и епискѹпа Радовского кѵр Іѡаникїа, и дали есми вышереченномѹ монастирѹ оуси попове що оу ѹсиҳ цръкваҳ по оусиҳ того монастира селаҳ, везде по въсеи нашеи земли, що колико тот свѧтыи монастирь имаеть и що

[1]) In orig. prescurtat М҃рїи, ca la No. CXVI şi în alte câteva locuri.

бꙋдꙋт сѧ емꙋ и ѡт сели на пред придавати, оуси да слꙋхают вышереченнного монастира и з данею и съ оусим приходѡм, и да их и сꙋдит Пꙋтенскїи егꙋмен, а оурѣдници владичнїи да не имают ни едного дила до тых попѡв на вѣкы. Пак же дали есми вышереченномꙋ ж(е) монастирꙋ, да имает на въсѣкыи гѡд ѡт нашеи ѡкни| ѡт Тотрꙋша по сто и петдесѧт дробѡв соли. И еще оучинили есми вышеписанномꙋ монастирꙋ бранище//ѡколо монастира и потвръдили есми ис сим нашим листом: Сꙋчава съ оусими ей изворами, почъныши хотар ѡт връх Шиковѣ ѡбчиною на връх Лаоури и ѡбчиною, та на връх Фалкъѡа и ѡбчиною, та на връх Садъва и ѡбчиною, та на връх Рꙋскова и ѡбчиною, та на серед Плоски и ѡбчиною, та на връх Шипота, та на Погонишча, та на дѡм Бенев ѡбчиною, та на Ѧрсꙋри ѡбчиною, та на дѧл Тимотеѡв ѡбчиною, та на рꙋнкь Беркѣзев и ѡбчиною, та на Бѣцев, та на връх Малѣси, та на оусти Пꙋтнои, где оупадает на Сꙋчавꙋ. То ест вес хотарь. И оу тꙋ бранищꙋ монастир да ловит соби рибꙋ и ѕвѣрь, и монастирскыи товарь да сѣ пасеть, а инь никто без игꙋменовꙋ волю да не смѣеть оу тотꙋ бранищꙋ ни рибꙋ ловити, ни инїи ѕвѣрь, ни товарь пасти, и ни инꙋ ни еднꙋ роботꙋ робити. Тое оусе вышеписанное [да ест] [1]) вышеписанномꙋ монастирꙋ ѡт нас оурик, и непорꙋшено на вѣкы. Ѧ на то вѣра наша вышеписаннаго Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства ми Богдана воеводї, и вѣра боѧр наших: в. п. Бѡлдора дворника, в. п. Щефꙋла, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабове хотинскыи, в. п. Еремїѧ и п. Драгоша паркалабове немецкїи, в. п. Шандра новоградского, в. п. Ѧрбꙋра портарѣ сочавского, в. п. Клънъꙋ спатарѣ, в. п. Исака вистїарника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могили чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх боѧр наших молдавскых, и великих и малих. Ѧ по нашемь животѣ, кто бꙋдет господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи наших или ѡт нашего родꙋ, или пак бꙋд кого богь изберет господаремь быти нашеи земли молдавскои, тот бы не порꙋшил нашего даанїа и потвръжденїѧ, али бы потвръдил и оукрѣпил. Пак кто сѣ бы того покꙋсил порꙋшити, таковыи да ест проклѧт ѡт господа бога спаса нашего ісꙋ христа, и ѡт прѣчистїѧ его матере, и ѡт свѧтых д҃ еваггелистѡв, и ѡт свѧтых връховних апостол, Петра и Павла и прочїих, и ѡт свѧтых т҃ии богоносних ѡтьц никеискых,

[1]) Uitat de diac.

и ѡт въсѧх свѧтых иже ѡт вѣка богꙋ оугодившиx. А на болшее потвръжденїе въсемꙋ вышеписанномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъоутꙋлꙋ логофетꙋ [1]) завѣсити нашꙋ печат к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Тоадеръ писа оу Сочавѣ, в лѣто ꙁі, мѣсѧца ноемврїѧ ꙁ҃і день.

Pecetea domnească cea mare, într'o ceară roşie maí deschisă decât cea obişnuită şi cu relieful legendei foarte lămurit: † ПЄЧЯТЬ IѠ СТЄФЯНЬ ВОЄВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЄМЛ[И МѠ]ЛДЯВСКОИ. — Orig. în arhiva mânăstirei Putnei, Inv. No. 3; o copie sub No. Inv. 216, iar un suret în dublu exemplar sub No. Inv. 167. — O traducere nemţească după original, cu lista completă a boierilor şi cu puţine greşeli, a publicat F. A. Wickenhauser în Geschichte der Klöster Woronetz und Putna, p. 182-184: „Uri“ în loc de Лаоури, „Pogonisch“ în loc de Pogoniştea (Погонишча), „Wezun“ în loc de Veţeu (Вѣцев), ş. a. O altă traducere nemţească, de locotenentul Lopeisky, se află la „Tabula“ din Cernăuţi, iar un rezumat în catastihul dela 1764 al lui Vartolomeiu Măzăreanu, ed. de D. Dan, Mânăstirea şi comuna Putna, Bucureşti 1905, p. 166 (1520 în loc de 1502); cf. tot acolo, p. 88, un alt rezumat greşit al părintelui Dan. — Hotarele braniştei sunt descrise astfel: „Şi am mai făcut şi am întărit mai sus zisei mânăstiri, cu această scrisoare a noastră, braniştea din jurul mânăstirei: Suceava cu toate izvoarele ei, începându-se hotarul din obârşia Şicovului (şi mergând) pe opcină până la obârşia Laurei, şi pe opcină până la obârşia Falcăului, şi pe opcină până la obârşia Sadăului, şi pe opcină până la obârşia Ruscăi, şi pe opcină până la mijlocul Ploscăi, şi pe opcină până la obârşia Şipotului, apoi la Pogonişte, apoi pe opcină la casa lui Benea, apoi pe opcină la Arsuri, apoi pe opcină la dealul lui Timoteiu, apoi pe opcină la runcul lui Bercheaz, apoi la Veţeu, apoi la obârşia Maleasei, apoi la gura Putnei, unde (aceasta) cade în Suceava. Acesta e tot hotarul“. In comparaţie cu hotarnica dela 15 Martie 1490 (vol. I, No. CCXV), cea dela 1502 e ceva mai cuprinzătoare, întrucât după cea dintâi hotarul începeà numai la obârşia Laurei, fără Şicovul (=Jicovul?). E interesant a constatà că cuvintele din hotarnică връх (1502) şi ѡбръшїе (1490) au acelaş înţeles. — Pe harta institutului geografic militar dela Viena 1:200.000 sunt însemnate toate păraele şi toţi munţii pomeniţi în document, afară de părâul „Şicov“, care bănuesc a fi spre ost de Laura, pe teritoriul Jicovului de Sus, de muntele Pogoniştea, care la D. Dan (p. 24) e numit Păgăniştea, de dealul lui Timoteiu şi de părâul Maleasa, care şi-a schimbat poate numele, deoarece în enumerarea munţilor şi hotarelor mânăstirei Putnei din monografia părintelui Dan (p. 24 şi 9-11) nu-l găsesc. Incepând dela nordul Sucevei şi mer-

[1]) Cf. nota 3 dela No. XCV, p. 192.

gând spre vest şi spre sud, harta institutului geografic austriac (planşa Sniatyn) dă următoarea nomenclatură topografică, pe jumătate românească, pe jumătate polonă: Laura, Falcheu, Sadeu, Ruska, Ploska, Szipot, Arşiţa, Benski (= al lui Bene), Bercheza, Veceu (= Veţeu, Viţeu, în satul Putna). Din punctul de vedere istoric e totdeauna interesant a şti care din numirile vechi s'au păstrat şi care s'au schimbat; în această privinţă monografia părintelui Dan nu ne dă desluşirile trebuincioase.

CVI

1502.

Ştefan confirmă stolnicului Toader Toc seliştea Foleştii pe Crasna, cumpărată cu 60 de zloţi tătăreşti dela Toader şi Marina, copiii lui Luca, şi dela verele lor Marina şi Magda, fetele lui Condrea (Cudrea). Luca şi Condrea stăpâniseră această selişte pe temeiul unui privilegiu dela voevodul Ştefan, unchiul domnului, pe care vânzătorii îl predau lui Toader Toc.

Suret di pe ispisocul dela Stefan Vodă, velet 7010.

Adică au venit înnaintea noastră şi înnaintea a tuturor ai noştri moldovineşti boeri sluga noastră Toader şi sora lui Marina, feciorii lui Luca[1]), şi cu ruda lor Marina şi sora iei Magda, fetile lui Condrea[2]), cu a lor bună voe, nici de o nevoe nici de o sâlă, ş'au vândut a lor drept uric, a părinţilor lor a Cudrii şi a fratelui lui Lucăi, o sălişte la Crasna anume Foleştii, slugii noastre credincios boiar Toader Toc stolnic drept 60 zloţi tătărăşti. Şi s'au sculat a noastră credincioasă slugă[3]) boiar Toader Toc stolnic de au plătit această ce mai sus scrie, aceşti bani 60 zloţi tătărăşti, în mâna slugii noastre Toader şi sora lui Marina, feciorii lui Luca[1]), şi a rudelor[4]) Marina şi sora iei Magda, fetile a Condrii, dinaintea noastră şi înnaintea boerilor noştri. Şi noi văzând a lor de bună voe [tocmală], şi nici de o nevoe au plătit, iar noi aşijderea şi dela noi am dat şi am întărit slugii noastre boiariului Toa-

[1]) In suret „Luchin".
[2]) In suret „Codrin".
[3]) In suret „ai noştri credincioasă slugi".
[4]) „Rudă" e pus în loc de „vară", orig. плємінница.

der Toc stolnic aceea mai înnainte ce s'au zâs [săliște] la Crasna pre numile Foleștii, precum să fie dela noi uric și cu tot venitul, lui și feciorilor lui și nepoților lui și strănepoților lui și a tot neamu lui, cine s'ar alege dintr'însul, să le fie lor pomană în veci. Iar hotarul acela ce mai sus s'au scris săliște pe numile Foleștii să fie[1]) di pe hotarul cel bătrân, carile în veci va trăì. Și iar prin marturi ce au avút iei carte, au fost părinții lor Cudre și fratile său Luca, dela unchiul nostru domnu Ștefan Vodă la cè săliște Foleștii, noi încă i-am dat în mâna slugii noastre credinciosului boiar Toader Toc stolnic, ce-au fost înaintea noastră și înnaintea boerilor noștri[2]). Iar la cela au fost credinciosul domn ce mai sus scrie Ștefan Vodă, și credinciosul și preaiubitul său fiiu Bogdan Vodă, și credincioșii boerii noștri: credinciosul boer Dume[3]), cr. b. Budur[4]) vornic, cr. b. Ștefula[5]), cr. b. Dume Brudar[6]), cr. b. Toader și boeriul Negrilă pârcălabi di Hotin, cr. b. Irimiea [și] cr. [b.] Dragoș [pârcălabi] despre Nemți[7]), cr. b. Șandra[8]) pârcălab de Cetatea Albă[9]), cr. b. Arbur[10]) portariul Sucevii, cr. b. Isac visternic, cr. b. Cozma[11]), cr. b. Moghila pah., cr. b. Fruntaș[12]) stolnic, cr. b. Petrica comisul, și toți credincioșii boeri Moldovii. Și care după a noastră vieață l-a orândui să fie domn în pământul nostru Moldovii, după a noastră danie și întăritură, după a lui dreaptă cumpărătură, să aibă a întărì cu mari întărituri, precum mai sus am scris cu această scrisoare a noastră.

Arhivele Statului din București, între documentele aduse dela Câmpina. Sigilul arhivelor e șters cu cerneală neagră recentă. Foleștii sunt astăzi un cătun al com. Solești, lângă Bălțați, jud. Vaslui, pl. Crasna, 6-7 klm. departe de Crasna. Cf. dealul Foleș-

---

[1]) In suret „care este", orig. probabil да єст.

[2]) Ințelesul e acesta: privilegiul (cartea) ce Condrea și Luca aveau dela unchiul domnului asupra seliștei Folești l-au dat lui Toader Toc.

[3]) Duma.

[4]) Boldur.

[5]) Șteful.

[6]) Duma Brudur.

[7]) De Neamț.

[8]) Șandru.

[9]) Greșit în loc de „Cetatea Nouă".

[10]) Arbure. După acesta lipsește spătarul Călnău.

[11]) Cozma Șarpe postelnicul.

[12]) Frunteș.

tilor şi dealul „Topu“ în apropierea lor, ceeace mă face să cred că „Toc“ din acest suret atât de greşit poate să fie o greşală în loc de „Top“; v. harta statului major, planşa Drânceni-Huşi. In sec. XVII Foleştii erà târg; cf. la 1685: „vătavul Golia, aprod de târgu dela Foleşti, dela Vaslui“ (Iorga, Studii şi documente, VI, p. 93).

CVII

Suceava, 2 Fevruarie 1503.

Ştefan confirmă mânăstirei Putnei, unde erà egumen Spiridon, toate privilegiile ei de mai înainte: a) asupra satelor: Jicovul de Sus, Jicovul de Jos, Voitinul, Maneuţii, Balosineştii, Botăşanii, Vicşanii, Măcĭcăteştii, Frătăuţii, Climăuţii şi Târnauca pe valea Sucevei; Balcăuţii şi Grecii lângă târgul Siretului; Cozminul şi Clicĭcăuţii în ţinutul Cernăuţilor; Ostriţa pe Prut; Ştubeiul pe Başeu; Sineştii şi Onicĭcanii la Cârligătură; apoi o bucată de pământ diu hotarul Boiştei, ceva mai jos de gura acesteia, la Prut, cu mlaştine cu tot; satul Balinteşti, balta Roşie şi selіştea lui Manea la gura Frumoşiţei; satul „unde a fost Falcin“ pe Frumoşiţa „din jos de Andriaş“ şi trei sate pe Frumoasa: Farceanii „din jos de Troian“, Şcheii la gura Frumoasei şi Măceşul „la fântâna“ dela capătul de jos al bălţii Roşii; — toate aceste sate şi balta Roşie fuseseră cumpărate şi dăruite mânăstirei de dânsul. El îi mai confirmă cele trei sate de pe Siret: Camenca, Tomeştii şi Cupca, lăsate la moartea sa de Iurii Cupcici, şi cele două sate din ţinutul Cernăuţilor: Stroinţii şi Urvicolesa, lăsate de răposatul Simca. Toate aceste sate le va stăpânì mânăstirea pe veci, cu toate hotarele şi veniturile lor, cum se specifică în privilegiile ei de cumpărătură şi de danie. Domnul îi mai confirmă privilegiile: b) asupra viilor din dealul Hârlăului, c) asupra popilor, d) asupra sării dela ocnă, e) asupra ţiganilor, f) asupra braniştei din jurul mânăstirei, g) asupra pietrelor de ceară din târgul Siretului, h) asupra morilor de pe Siret, în apropiere de târgul Siretului, i) asupra vămii celei mici a Sucevei, ce se incasà la Jicov, k) asupra gloabelor din satele mânăstireşti, l) asupra prisăcii dela Comarna, m) asupra scutirei de vamă pentru peştele adus la mânăstire, şi n) asupra tuturor lucrurilor ce ar mai adăogà de acì înainte el sau altcineva.

† Въ имѧ ѡтца и сына и свѧтаго дѹха, троица свѧтаа, єдиносъщнаа и нераздѣлимаа. Се азь раб владыкы моего ıсѵ христа

Іѡ Стефан воевода, божїею милостїю господаръ земли молдавской, знаменито чиним ис сим листѡм нашим въсѣмь кто на нем оузрит или его чтѹчи оуслышит, оже благопроизволи господство мы нашим благым произволенїемь, и свѣтлим и чистым сръдцем, и съ въсеѧ нашеѧ доброѧ волеѧ, и ѿт бога помощїѧ, и оучинили есми и въ задѹшїе свѧтопочившиⷯ предкѡв, дѣдѡв и родителей нашиⷯ, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашей Марїи, и за з[д]равїе и спасенїе дѣтей нашиⷯ, и потвръдили есми с сим нашим привилїемь оуси привилїи Поутенскаго монастира, идеже ест храм оуспенїю прѣсвѧтѣи богородици, и где ест ігѹмень архимандрит молебник нашь кѵрь Спиридѡн, що колико привилїи тоть свѧтыи монастир имает на оусиⷯ его селаⷯ, а на имѣ селам: село Вышнїи Жикѡв, село Нижнїи Жикѡв, село Воитин, село Маневци, село Балосинещи, село Вотъшане, село Викшане, село Мачкатещи, село Фратовци [1]), село Климовци, село Тернавка; вышнїи села оуси соут на Соучавѣ; и пак село Балковци, що подли Серетского тръга, и село Гречи на Сиретѣ, подли Серетскогѡ ж(е) тръга; и оу Черновской волости село Козминь и село Кличковци; и село Ѡстрица на Прѹтѣ; и село Щѹбей на Башию; и на Крълигътѹрѣ село Синещи и село Ѡничкани; и на Прѹтѣ єднѹ бѹкатѹ земли ѿт хотара Воинщева, мало ниже оусти Воинщи, и ѿтмѡк гръла; и село Балинтещи, и Черленое озеро, и селище Манево на оусти Фрѹмошици; и на Фрѹмошицѣ село где был Фалчин, ниже Андрїѧша; и на Фрѹмоасѣ три села, на имѣ Фарчани ниже Троѧна, и Шкѣи на оусти Фрѹмоасѣ, и оу Крънпци Мачеш, що на нижнїи конець Черленого озера, що оуси тоти вышеписаннїи села и тое Черленое озеро ѿт нас покѹплени и дани томѹ вышеписанномѹ свѧтомѹ Пѹтенскомѹ монастирѹ; и пак на Сиретѣ село Каменка, и село Томещи, и село Кѹпка, що тоти три села Юрїи Кѹпчич покойникь на своей съмръти въ задѹшїе себѣ дал томѹж вышеписанномѹ свѧтомѹ Пѹтенскомѹ монастирѹ; и еще оу Черновской волости двѣ селѣ, на имѣ село Строинци и село Оурвиколеса, що Симка покойник такѡж на своей съмръти въ задѹшїе себѣ дал томѹж свѧтомѹ Пѹтенскомѹ монастирѹ. Тое въсе вышеписанное, оуси выше-

---

[1]) După Фратовци o mână modernă a adaos, în marginea documentului, село Плешц (Pleşniţa s. Pleşcenţii). Cf. D. Dan, Mânăstirea şi comuna Putna, p. 175 şi 257; Şematismul arhidiecesei gr.-or. din Bucovina pe 1904, p. 133. Pleşniţa e în districtul Storojineţului.

писаннїи села, съ оусими их старими хотарми и съ оусим приходωм и съ оусим що з вѣка вѣчного к тым селам прислꙋхало и их сѣ держало, ꙗко и въ привилїꙗх кꙋпежних и данних оуписано, непорꙋшенно и неподвижно да ест вышеписанномꙋ свѧтомꙋ монастирꙋ Пꙋтенскомꙋ на вѣкы. И еще потвръждаем снѧже привилїем и дрꙋгїи тогωж вышеписанного монастира привилїи, що ωт нас же дано и записано, на виноградωв що на Хрълωвскои горѣ, на попы, на сωл ωт ωкни, на циганех, на бранище що ωкòло монастира, на восковыи камени що ꙋ Сиретскωм търгꙋ, на млиновь що оу Сиретѣ, близ Серетскогω ж(е) търга, на малое мыто що на Сꙋчавѣ оу Жикωв, за глобах що ωт монастирскых селах, на пасикꙋ що на Комарнѣ, на мажах по рибꙋ без мыта, такωж ꙗко оу привилїꙗх написано и дано, непорꙋшенно и неподвижно на вѣкы да ест томꙋ свѧтомꙋ Пꙋтенскомꙋ монастирꙋ. И такωж и ωт сели на пред, що аче и ωт нас бꙋдет сѧ придавати, или ωт нѣкых иных, такωж ꙗко сѣ бꙋдет давати и записавати, ωно и тое непорꙋшено и неподвижно да ест томꙋ свѧтомꙋ Пꙋтенскомꙋ монастироу. А на то есть вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводї, и вѣра наших боꙗрь: в. п. Бωлдора дворника, в. п. Щефꙋла, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабове хотинскыи, в. п. Еремїѧ и п. Драгоша паркалабове немецкїи, в. п. Шандра новоградского, в. п. Арбꙋра портарѣ сꙋчавского, в. п. Клънъоу спатарѣ, в. п. Исака вистїарника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѣх боꙗр наших молдавских, и великых и малих. А по нашем животѣ, кто бꙋдет господарь нашеи земли, ωт дѣтеи наших или ωт нашего родꙋ, или пак бꙋд кого богъ изберет господаремь быти нашеи земли молдавскои, тот бы не порꙋшил нашего даанїа и потвръжденїѧ, али бы ꙋтвръдиль и оукрѣпиль, занꙋже покꙋпили еми нашими пинѧзми, тωж дали и записали еми томꙋ свѧтомꙋ Поутенскомꙋ монастирꙋ. А кто бы хтѣ[ль] порꙋш[ити на]шего даанїѧ, таковыи да ест проклѧть ωт господа бога спаса нашего ісꙋ христа, и ωт прѣчистїѧ его матере, и ωт свѧтых чътирех еvаггелистωв, и ωт свѧтых връхωвних апостоль, Петра и Павла и про[чїих, и] ωт свѧтых т͠ӣ богоносних ωтець никеискых, и ωт въсѣх свѧтых иже ωт вѣка богꙋ оугождьших, и да ест подобень Іюдѣ и проклѧтомꙋ Арїи, и оучастїе да имает съ ωнѣми Іюдеи иже въз[ъ]пиша на господа спаса на-

шего ісꙋ христа, глаголюще: кръвь его на них и на чедѣх их, еже и ест и бъдет въ вѣкы, аминь. А на болшее потвръжденіе въсемꙋ вышеписанномꙋ, велѣли есми нашемꙋ вѣрномꙋ панꙋ Таоутꙋлꙋ логофетꙋ завѣсити нашꙋ печат к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Тоадерь писа оу Сꙋчавѣ, в лѣто ҂заі, мѣсаца феврꙋаріа в҃ денъ.

Pecetea pierdută. — Orig. în Muzeul Rumjancev din Moscva, în dos cu sign. „Lit. B., fasc. 18“, cu o notiță veche „великаа привилїаа Синещи“ (marele privilegiu pentru Sinești) și altele mai nouă. O traducere germană, probabil după traducerea comisiunei de hotărnicii dela 1782/83, a publicat Fr. A. Wickenhauser în Woronetz und Putna, p. 184-186, cu data „Fevruarie 7011“ și cu multe greșeli la citirea numelor proprii, d. p. „Kuzman“ pentru Cozmin, „Moku Gerla“ pentru mlaștină (orig. wтмwк sc. гръла e rus. отмока feuchte Stelle einer Wiese, eines Feldes), „Gütchen Maneu“ pentru seliștea lui Manea, „Urikolesa“ pentru Urvicolesa, „Simek“ pentru Simca, „Frontisch“ pentru Frunteș, „Plätze zum Fischen“ (locuri de pescuit) pentru măji de pește, ș. a. m. d. Tot acolo, p. 187, se dă un rezumat după o traducere românească, care nu se mai găsește în arhiva mânăstirei, și se citează documentele cu acelaș cuprins dela 1520 și 1529 ale lui Ștefăniță și Petru Rareș. O altă traducere germană, cu unele nume mai bine cetite, se află la „Tabula“ din Cernăuți; a treia, de translatorul J. Marcińkiewicz, cu signatura „Litt. B, fasc. 18“, la d-l Al. Czołowski din Lemberg. Vartolomeiu Măzăreanu a rezumat acest document în catastihul dela 1764, publicat de D. Dan în Mânăstirea și comuna Putna; multe nume sunt însă rău cetite de editor: Bonștii, ot Mocăgârla, Fălciul, Cupcin, Stroinei, Unroicolesa (p. 213-214), în loc de Boiștii, otmocul gârlei, Falcin, Cupcici, Stroinții, Urvicolesa. Asupra celor două sate din urmă mai puțin cunoscute, Stroinții și Urvicolesa, cf. No. XXIX din vol. I. Alți Stroești erau mai sus de târgul Sucevei, în fundul Șomuzului, în țin. Sucevei (Surete și izvoade, II, p. 168). Aceștia sunt foasta proprietate a mânăstirei Secul (Ms. Academiei Române No. 110, f. 118). Asupra Balinteștilor din jud. Covurlui, aproape de Cneja, cf. Uricariul, X, p. 79. In ce privește celelalte proprietăți ale Putnei, colecția noastră cuprinde o sumă de documente importante asupra lor, cari trebuesc căutate la Indice, sub numele fiecărei proprietăți.

Documentul dela 2 Fevr. 1503 fiind foarte important pentru istoria imunităților mânăstirești, dau o traducere completă a lui, deși regestul ce îl precede e destul de amănunțit.

„In numele tatălui și al fiului și al sfântului duh, treime sfântă, de o ființă și nedespărțită. Iată eu, robul stăpânului meu Isus Hristos, Ioan Ștefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al țerii Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor câți o vor vedeà sau cetindu-se o vor auzì, că a binevoit domnia

mea cu a noastră bunăvoinţă, şi cu inimă luminată şi curată, şi din toată buna noastră voe, şi cu ajutorul lui Dumnezeu, şi am făcut pentru odihna sufletelor sfânt-răposaţilor strămoşi şi părinţi ai noştri, şi pentru sănătatea şi mântuirea noastră, şi pentru sănătatea şi mântuirea doamnei noastre Mariei, şi pentru sănătatea şi mântuirea copiilor noştri, şi am întărit prin acest hrisov al nostru toate hrisoavele[1]) mânăstirei Putnei, unde este hramul Adormirei prea sfintei născătoare de Dumnezeu, şi unde este egumen arhimandritul şi rugătorul nostru chir Spiridon, ori câte hrisoave ar aveà această sfântă mânăstire pentru toate satele ei, şi anume pentru satele: satul Jicovul de Sus, satul Jicovul de Jos, satul Voitin, satul Maneuţi, satul Balosineşti, satul Botăşani, satul Vicşani, satul Macĭcateşti, satul Fratăuţi, satul Climăuţi, satul Ternavca: toate satele de mai sus sunt pe Suceava; şi apoi satul Balcăuţi de lângă târgul Siretului, şi satul Grecii pe Siret, tot lângă târgul Siretului; şi în ţinutul Cernăuţilor satul Cozmin şi satul Clicĭcăuţi; şi satul Ostriţa pe Prut; şi satul Ştubeiu pe Başiu; şi la Cârligătură satul Sineşti şi satul Onicĭcani; şi la Prut o bucată de pământ din hotarul Boiştei, ceva mai jos de gura Boiştei, şi mlaştina[2]) gârlei; şi satul Balinteşti, şi balta Roşie, şi seliştea lui Manea la gura Frumoşiţei; şi pe Frumoşiţa satul unde a fost Falcin, din jos de Andriiaş; şi pe Frumoasa trei sate, anume Farceanii din jos de Troian, şi Şcheii la gura Frumoasei, şi la fântână Maceşul, care se află la capătul de jos al bălţii Roşii: aceste mai sus scrise sate şi balta aceasta Roşie au fost cumpărate şi date de noi acestei mai sus scrise sfinte mânăstiri dela Putna; şi apoi pe Siret satul Camenca, şi satul Tomeşti, şi satul Cupca: aceste trei sate le-a dat la moartea sa, pentru mântuirea sufletului său, răposatul Iurii Cupcici aceleiaşi mai sus scrise sfinte mânăstiri dela Putna; şi încă două sate în ţinutul Cernăuţilor, anume satul Stroinţii şi satul Urvicolesa, pe care tot la moartea sa şi pentru mântuirea sufletului său le-a dat aceleiaşi sfinte mânăstiri dela Putna răposatul Simca. Toate aceste mai sus scrise, adecă toate mai sus scrisele sate, cu toate hotarele lor cele vechi şi cu tot venitul, şi cu toate câte de vecii vecilor de aceste sate au ascultat şi de ele s'au ţinut, precum stă scris şi în hrisoavele de cumpărătură şi de danie, nestricate şi nestrămutate să rămâe în veci mai sus scrisei sfinte mânăstiri dela Putna. Şi mai întărim tot prin acest hrisov şi pe celelalte hrisoave ale aceleiaşi mai sus scrise mânăstiri, date şi scrise tot de noi: pentru viile din dealul Hârlăului, pentru popi, pentru sarea dela ocnă, pentru ţigani, pentru braniştea din jurul mânăstirei, pentru pietrele de ceară din târgul Siretului, pentru morile de pe Siret aproape de târgul Siretului, pentru vama cea mică de pe Suceava, la Jicov, pentru gloabele din satele mânăstireşti, pentru

[1]) In orig. привилїи, dela привилїє privilegium, sinonim cu хрисовоулъ.
[2]) Orig. ωтмωк; v. pagina precedentă.

prisaca dela Comarna, pentru măjile de peşte fără vamă, aşà precum e scris şi dat în hrisoave, nestricat şi nestrămutat pe veci să rămâe acestei sfinte mânăstiri dela Putna. Deasemenea şi deacì înainte, orice s'ar mai adăogà dela noi, sau dela altcineva, aşà cum se va da şi se va scrie, şi una şi alta nestricat şi nestrămutat să rămâe acestei sfinte mânăstiri dela Putna. Iar pentru aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrisului noi Ştefan Voevod, şi credinţa prea iubitului fiu al domniei mele Bogdan Voevod, şi credinţa boierilor noştri: cr. d-sale Boldur vornicul, cr. d-sale Şteful, cr. d-sale Toader şi a d-sale Negrilă pârcalabi de Hotin, cr. d-sale Eremie şi a d-sale Dragoş pârcalabi de Neamţ, cr. d-sale Şaudru dela Cetatea Nouă, cr. d-sale Arbure portarul Sucevei, cr. d-sale Câlnău spătarul, cr. d-sale Isac visternicul, cr. d-sale Cozma Şarpe postelnicul, cr. d-sale Moghila paharnicul, cr. d-sale Frunteş stolnicul, cr. d-sale Petrică comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti, şi mari şi mici. Iar după a noastră viaţă, cine va fi domn în ţara uoastră, diu copiii noştri sau din neamul nostru, sau pe ciue va alege Dumnezeu să fie Domu în ţara noastră a Moldovei, acela să nu strice dania şi întăritura noastră, ci s'o întărească, căci ce am dat noi şi am scris acestei sfiute mânăstiri dela Putna, am cumpărat cu banii noştri. Iar cine ar vreà să strice dania noastră, acela să fie afurisit de domnul Dumnezeul şi mântuitorul nostru Isus Hristos, şi de preacurata lui maică, şi de cei patru sfinţi evanghelişti, şi de sfinţii apostoli verhovnici, Petru şi Pavel şi ceilalţi, şi de cei 318 de Dumuezeu purtători părinţi dela Nicheia, şi de toţi sfinţii cari de mult au plăcut lui Dumnezeu, şi să fie asemenea lui Iuda şi afurisitului Arie, şi să aibă parte cu acei Jidovi, cari au strigat împotriva domuului mântuitorului nostru Isus Hristos, zicând: sângele lui asupra lor şi asupra copiilor lor, ceeace este şi va fi îu veci, amin. Iar spre mai mare tărie a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru dumnialui Tăutului logofăt să atârue pecetea noastră la această carte a noastră. Scris-a Toader în Suceava, în anul 7011, luna Fevruarie îu 2".

CVIII

(Suceava), 8 August 1503.

Ştefan confirmă preotului Luca, surorei sale Stanca şi nepoatei sale Safta, fata Elenei, satul Mălineştii pe Bârlad „lângă stejarul roşu", dat lor de logofătul Toader, fratele Lucăi, împreună cu privilegiul său de cumpărătură asupra acestui sat, în schimbul

părţii lor de ocină din satele Todereşti şi Iurcăuţi pe Bârlad, cari rămân proprietate exclusivă a lui Toader.

† Cu mila lui Dumnezău Ion Ştefan, Voevod zemli moldavskoi, facem ştire cu această carte a noastră şi cine va cătà într'însa citindu-[o] să înţeleagă, că iată credincios sluga noastră dumnialui Toader logof[ăt au] vinit înnainte domnii mele şi înnainte tuturor boiarilor zemli moldavskoi şi i-a dat frăţin[i]-său preutului Luchi şi surorilor Stanca şi nepoat[ii] Safti, fetii Eleni, satul său cel cumpărat anume Mălineşti pe [apa] Bârladului, lângă stejaru frumos[1]). Şi carte[a de] cumpărătură a satului împreună le-a dat-o în mâna lor[2]). Şi i-a dat satul a lui, parte celor doo sate parte lor într'acele doo sate anume Todereştii şi Iurcovţii, tij pe apa Bârladului, de unde au fost luând, şi i-au rămas parte a popi [Luchi] şi Stanchi şi a Safti la dumnelui Toader logofătul pentru satu Mălineşti, ce s'au dat dela dânsu; aceia s'au to[c]mit iei de bună voea lor tocmală. Şi noi aşijdere le-am întărit lor acele ce s'au scris mai sus, precum s'au tocmit iei, şi le-am dat şi de la domniia mè lor uric[3]) cu tot vinitul, lor şi ficiorilor şi nepoţilor şi strenepoţilor şi a tot neamul lor, şi cine s'a aflà mai aproape, nemişcat nici odăneoară în veci. Iar hotarul satelor ce s'au scris mai sus să fie pe hotarul cel vechiu, unde le-au fost lângă apă traiul lor. Pentru aceea este credinţa domniei noastre[4]) ce s'au scris mai sus Ion Ştefan Voevod, şi cu preiubitul fiiul său Ion Bogdan Voevod, ... Eremiia, Şandra şi dumnelui . . . . . . Isac[5]) şi alţi boiari, mari şi mici, cari s'au întâmplat la divanu domnii mele. Iar cu vrerea Dumnezăului nostru cine ar fi de neamul nostru domn pământului nostru moldavskoi, acela să nu strice[6]) a nostră întărire, precum s'au dat dela noi şi s'au întărit, precum ieste dreaptă ocină şi moşie a lor. Şi [spre] mai multă încredinţare [celor] ce s'au scris mai sus,

---

1) Ar trebui „stejarul roşu", orig. probabil оу красного доуба, ca la doc. din 17 Fevr. 1502, No. XCV.

2) In suret „şi carte satului împreună i-a dat . . . . . cumpărat în mâna lor".

3) In suret „în urâc".

4) In suret „domnului nostru".

5) In suret „Săciav".

6) In suret „mişce".

şi pe porunca noastră le-a scris sluga credincioasă a domniei noastre Teutul logofet şi a legat pecetea noastră la acest uric.

V let 7011, luna Avgust 8 dni.

Copie comunicată d-lui V. Pârvan de studentul N. Bucă din Bacău de pe o veche traducere românească. Deşì traducerea e rea, într'o limbă neliterară, cu multe greşeli şi cu o ortografie imposibilă, înţelesul documentului reiese cu destulă claritate. Cei trei boieri martori pe cari i-a putut cetì traducătorul în original sunt: Eremia pârcalabul de Neamţ (tovarăşul lui Dragoş în această funcţiune), Şandru pârcalabul de Roman şi Isac visternicul, toţi trei cunoscuţi din anul 1503. Cf. documentul dela 17 Fevruarie 1502 pentru satul Mălineşti (No. XCV) şi documentul dela 20 Noemvrie 1499, unde e vorba de popa Luca Plotun (No. LXXIX). Toader logofătul nu e altul decât cunoscutul diac Toader, înălţat înainte de 1503 la rangul de logofăt al doilea sau al treilea. Asupra neamului său cf. documentul din 7 Martie 1493, No. V.

Todereştii sunt Todireştii din jud. Vaslui, pl. Funduri, pe valea Bârladului; Iurcăuţii trebue să fi fost în apropierea lor, în spre Mălineşti.

CIX

Suceava, 26 August 1503.

Ştefan confirmă mânăstirei Moldoviţei, unde erà egumen Ioasaf, satele Provorotiia şi Oprişinţii din ţinutul Sucevei, dăruite ei de boierul Sin Bârlici pe vremea lui Alexandru cel Bun.

† Въ имѣ ѡтца и сына и свѧтого дȣха, троица свѧтаа, єдиносѫщнаа и нераздѣлима. Се азь рабь владыкы моєго ісѵ христа Іѡ Стефан воєвода, божїєю милостїю господарь земли молдавскои, знаменито чиним нс сим листѡм нашим въсѣм ктѡ на нь възрить или чтȣчи єго ȣслышить, ѡже дали и потврьдили єсмы нашемȣ свѧтомȣ монастирȣ що на Молдавици, идеже єст храм благовѣщенїѧ прѣчистѣи владычици нашеи богородици и присно-дѣвѣи Марїи, и идеже єст їегȣмень молебникь нашь пѡп Іѡасафь, двѧ села ȣ волости Сȣчавскои, на имѧ Проворотїѧ и Ѡпришинци, що же быль даль тоти двѧ села Синъ Брьличь, при дѣдѣ нашем при Алеѯандрѣ воєводї, томȣ нашемȣ свѧтомȣ монастирȣ що на Молдавици. Тоє въсє вышеписанноє да єст томȣ нашемȣ свѧтомȣ

монастирȣ що на Молдавици, идеже ест храм благовѣщенїю прѣчистѣи богородици, wт нась оурикь и съ въсемь доходwм, непорȣшенно николи на вѣкы вѣчнїа. А хотарь там вышеписаннимь двwм селамь на има Проворотїа и Ѡпришинци да ест wт ȣсих сторwн по старомȣ хотарȣ, по кȣда из вѣка wживали. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра болѣр наших: в. п. Жȣржи двwрника, в. п. Щефȣла, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабwв хотинских, в. п. Еремїа и п. Драгоша паркалабwв немецкихь, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лȣка Арбȣре портарѣ сȣчавского, в. п. Кльнъȣ спатара, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могили чашника, в. п. Фрȣнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсах болѣр наших молдавскых, великых и малих. А по нашемь животѣ, кто бȣдеть господарь нашеи земли, wт дѣтеи нашихь или wт нашего рода, или пакь боуд кого богь изберетъ господаремь быти нашеи земли молдавскои, тоть бы не порȣшиль нашего даанїа и потврьжденїа, али бы ȣтврьдиль и оукрѣпиль томȣ нашемȣ свѧтомȣ монастирȣ. Пак кто би сѧ покȣсиль порȣшити того нашего даанїа и потвръжденїа, таковыи да ест проклѧть wт господа бога и спаса нашего ісу христа, и wт прѣчистїа его матере, и wт дванадесѣте апостоль врьховных, Петра и Павла и прочїих, и wт д҃ ıваггелисти, и wт т҃ıı свѧтых wтець иже въ Никеи, и wт въсах свѧтых иже wт вѣка богоу ȣгодивших, и да ест подобень Иȣдѣ и проклѣтомȣ Арїи и да имат ȣчастїе съ wнѣми Иȣдеи иже възъпиша на господа христа: крьвь его на них и на чадах их, иже ест и бъдеть. А на б[ол]шȣю крѣпость и потврьжденїе томȣ въсемȣ вышеписанномȣ, велѣли есмы нашемȣ вѣрномȣ панȣ Тъȣтȣлови логофетȣ писати и нашȣ печать завѣсити к семȣ листȣ нашемоу. Писал Іwн Попович дїак ȣ Сȣчавѣ, в лѣтw ѕаı, мѣсѧца августа к҃ѕ.

Pecetea domnească cea mare, foarte bine păstrată, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВОДА, ГОСПОДАР ЗЕМЛИ МОЛДАВС[КОИ]. — Orig. în Muzeul Baworowski din Lemberg. In dosul pergamentului însemnarea: Проворотїа и Ѡпришинци, ѕ҃аı, ав. (=Avgust) к҃ѕ, şi sign. „Lit. B. fasc. 12". In faţă, pe partea acoperită de îndoitura dela pecete, o notiţă pe jumătate criptografică a diacului: а ми есмо должни писати.. за мое п се се зз (=за мое спасенїе?), i. e. „iar noi suntem datori a scrie pentru mântuirea noastră".

Textul original a fost publicat întâiu de Ja. Th. Golovackij în Лѣтопись занятій археографической коммиссіи, St.-Peterburg 1868, Materialy, p. 6-8, No. III, cu câteva greşeli de ortografie. O traducere germană, completă şi bună, după traducerea oficială din hotărniciile lui Metzger şi după o copie în slavoneşte — cum arată însemnarea bibliografică *Sr.* (=Serbisch),—a dat F. A. Wickenhauser în Urkunden des Klosters Moldowiza, p. 73-74; lipseşte numai între martori Mohila ceaşnicul. O altă traducere germană, de locotenentul Łopeisky, se află la „Tabula" din Cernăuţi. Un rezumat, după Wickenhauser, la N. Iorga, Studii şi documente, V, p. 387. — Academia Română posede sub sign. 147/LXXXIV un suret dela 8 Aug. 1766 al lui Vartolomei Măzăreanu, pe care îl reproduc întreg, cu toate particularităţile lui, tocmai pentru că este al lui Măzăreanu.

„Suret din uricul lui Stefan Voevoda din anul 7011,
Avgust 26.

In numele tatălui şi a fiiului şi a sfântului duh, a sfintei cei de o fiinţii şi nedispartitii troiţii. Iată eu robul stăpânului mieu a lui Iisus Hristos, Io Stefan Voevod, din mila lui Dumnezău domnu ţării Moldovii, facem ştiri cu această scrisoare a noastră tuturora celora ce vor vidè-o sau vor citì-o sau vor audzì-o: iată am dat şi am întărit sfintii a noastre mânăstirii ce este pe Moldoviţă, unde este hramul Bunavestirea a precuratei stăpânii noastre născătoarii de Dumnezău şi pururea fecioarii Marii, şi unde este egumen rugătoriul nostru popa Ioasaf, doo sate în ţinutul Socevii, anume Provorotiia şi Oprişinţii. Şi acesti doo sate li-au fost dat feciorul lui Bârlici[1]) în zilele moşului nostru, a lui Alexandru Voevodă, aceştii ai noastre sfintei mânăstirii ce esti pe Moldoviţă. Aceste toate ce s'au scris mai sus să fie sfintei mânăstirii noastre ce este pe Moldoviţa, unde este hramul Bunavestirea a precuratei născătoarii de Dumnezău, dela noi uric şi cu tot venitul, neruşiit nici odănăoară în vecii vecilor. Iar hotarul acestor mai sus scrise doo sate, anume Provorotiia şi Oprişinţii, să fie din toate părţile după vechiul hotar, pe unde au fost din veci. Iar spre aceasta este credinţa domnii noastre a celui mai sus scris Io Stefan Voevoda, şi credinţa a prea iubitului fiiului domnii mele Bogdan Voevod, şi credinţa boerilor noştri: a dumnialui boeriului Jurjii vornic, a dumnialui Şteful, a dumnialui Toader şi a boeriului Negrilă pârcălabii Hotinului, a dumnialui boeriului Irimiia şi a boeriului Draguşi pârcălabii Neamţului, a dumnialui boeriului Şandra pârcălabul Cetăţii Noao, a dumnialui boeriului Luca portariul Socevii, a dumnialui boeriului Clinău spatar, a dumnialui boeriului Isaac vistiernic, a dumnialui boeriului Cozmii Şerpi postelnic, a dumnialui boeriului Movila paharnic, a dumnialui boeriului Fruntiş stolnic, a dumnialui

[1]) In loc de „Sin Bârlici", adecă „Sin, fiul lui Bârlea".

boeriului Petric comisul, şi credinţa a tuturor boerilor moldoveneşti, mari şi mici. Iar după viiaţa noastră, cine va fi domnu ţării noastre, din ficiorii noştri sau din neamul nostru, sau ori [pe cine] va alege Dumnezău a fi domnu ţării noastre Moldovii, acela să nu strice daniia şi întărirea noastră, ce mai vârtos să o întărească acei sfintei ai noastre mânăstiri. Iar di s'ar ispitì cineva să strice această danie şi întărire a noastră, unul ca acela să fie procleat de domnul Dumnezău şi mântuitoriul nostru Iisus Hristos, şi de precurata lui maică, şi de 12 apostoli verhovnici, Petru şi Pavel şi de ciialalţi, şi de 4 evanghelişti, şi de 318 sfinţi părinţi de la Nicheia, şi de toţi sfinţii, carii din veci s'au făcut plăcuţi lui Dumnezău, şi să fie aseminea Iudii şi blăstămatului Ariia, şi să aibă parte cu Jidovii aceia carii au strigat asupra domnului Hristos: sângele lui asupra lor şi asupra feciorilor lor, care este şi va fi. Iar pentru mai buna întărire a tuturora celora ce s'au scris mai sus, am poroncit credinciosului boeriului nostru Tăutului logofăt să scrie şi să spândzure pecete la această scrisoare a noastră. Am scris eu Ioan Popovici diiac la Soceavă, anul 7011, luna Avgust 26 dni.

Din adevăratul uric au tălmăcit Vartholomei arhimandrit Putneanu. Şi am scris eu ieromonah Dosoftei, igumenul ot sfeti Onufrei, anul 1766, Avgust 8 dni".

Satele Provorotiia şi Oprişinţii se numesc astăzi Prevorochi (Preworokie) şi Oprişeni sau Panţiri (Opriszeny, Pancif) şi se află amândouă în Bucovina, districtul Siretului, între Tărăşeni şi Terebleşti, nu departe de apa Siretului. Vezi harta institutului geografic austriac 1:200.000, planşa Czernowitz, şi Şematismul arhidiecesei bucovinene gr.-or. pe an. 1904, p. 66.

CX

Suceava, 26 August 1503.

Ştefan confirmă episcopiei Rădăuţilor, unde erà episcop Ioanichie, satele date ei de predecesorii şi strămoşii săi: Rădăuţii cu morile şi Coţmanul Mare cu toate cătunele lui: Havrileştii (Havrilăuţii), Hlivişcea, Davideştii (Davidăuţii), Sadcăul, Clivodinul, Bludna, Suhoverhul, Ciaplinţii şi Valeva, „cari sunt o parte din episcopia de Rădăuţi".

† Въ имѣ ѡтца и сына и свѧтаго дѹха, троицє свѧтаа, єдиносѫщнаа и нєраздѣлимаа. Сє азь рабь владыкы .моєго ісѹ христа Іѡань Стєфан воєвода, божїєю милостїю господаръ зємли

молдавской, знаменито чиним ис сим нашим листwм въсѧм кто на нь оузрит или чтоучи его ѹслишит, wже благопроизволи господство ми нашим благым произволенїем и чистым и свѣтлым сръдцем, и съ въсеѧ нашеѧ доброѧ волеѧ и wт бога помощїѧ, и ѹчинили есми въ задѹшїе и спасенїе свѧтопочивших предков, дѣдов и родителеи наших, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи, и за здравїе и спасенїе дѣтеи наших, ꙗко да ѹтвърдим и ѹкрѣпим нашѹ свѧтѹю iепископїю wт Радовцех, идеже ест храм свѧтаго wтца нашего архиерарха и чюдотворца Николаа, и где ест iепископь молебник наш кїр Iwаникїе, и дали [и][1]) потвърдили есмы тои нашеи свѧтои iепископїи wт Радовцех еи правѹю wтнинѹ, даанїе предкwв, дѣдwв наших, села на имѣ: Радwвци и съ млини, и Великыи Кwцман и съ оусими своимы приселкы, що къ Коцманѹ прислѹхают, на имѣ приселкwм: Хавриловци, и Хливишча, и Давидовци, и Садкwв, и Кливодиноул, и Блоудна, и Сѹховерхь, и Чаплинци, и Валева, що ест част iепископїи Радовской. Тое въсе вишеписанное да ест тои нашои свѧтои iепископїи Радовской, идеже ест храм свѧтаго wтца нашего архїерарха и чюдотворца Николаа, и где ест iепископь молебник наш кир Iwаникїе, wт нас ѹрик и съ въсем дохwдомь, непорѹшенно николи на вѣкы вѣчнїѧ. А хwтар тым вышеписанным селам и съ приселкы, що к ним прислѹхают, да сѹт съ въсѣмы своими старимы хотармы, по кѹда из вѣка wживали. А на то есть вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводы, и вѣра прѣвъзлюбленнаго[2]) сына господства мы Богдана воеводї, и вѣра боꙗрwв наших: в. п. Жѹржи Долха дворника, в. п. Щефѹла, в. п. Тоадера и п. Негрила пиркалабове хотинскїи, в. п. Еремїѧ и п. Драгоше пиркалабове немецкїи, в. п. Шандра пиркалаба новоградского, в. п. Лоука Арбоуре портарѣ сwчавского, в. п. Клънъѹ спатарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрѹнтеша столника, и в. п. Петрика комиса, и вѣра ѹсих боꙗр наших молдавскых, и великих и малих. А по нашем животѣ, кто боудет господарь нашеи земли, wт дѣтеи наших или wт нашего родѹ, или пак боуд кого богъ изберет господаремь быти нашеи земли молдавской, тwт бы не порѹшил нашего даанїѧ и потвържденїѧ, али бы оутвърдил и ѹкрѣпил нашеи iепископїи

[1]) Lipseşte în original.
[2]) În orig. greşit прѣвѣз-.

Радовскои. Я на болшꙋю крѣпѡст и потвърждениє томоу въсемоу вишеписанномꙋ, велѣли есми нашемоу вѣрномꙋ панꙋ Таꙋтꙋлꙋ логофетꙋ писати и нашꙋ печат привѣсити к семꙋ нашемꙋ листоу. Матею писал въ Сꙋчавѣ, в лѣтѡ ҂заі, мѣсѧца авгꙋста кѕ денъ.

Pecetea lipseşte.—Orig. în colecţia d-lui Alexandru Czołowski din Lemberg. Pergamentul e sfâşiat în două, probabil de când i s'a smuls pecetea, şi are în dos însemnarea veche: † книга іепископіи Радовскои, потвръждениє старомꙋ Стефан воевод на въсѣ села= cartea episcopiei de Rădăuţi, întăritura lui Ştefan Voevod cel Bătrân pentru toate satele. D-l Czołowski posedă şi o traducere germană, care într'o vreme se află în arhivul ministeriului de războiu din Viena, căci poartă cunoscutul sigil mic şi rotund, în tuş negru, cu legenda „ex archivo bellico". Traducerea nu este semnată de nimeni, n'are signatură şi e foarte greşită în ce priveşte numele proprii, d. p. „Klivochinul" pentru Clivodinul, „Sterhul" p. Şteful, „Sklina" p. Câlnău, „Schandru Porkalab, des Bojaren Vogradskij" p. Şandru, pârcalab de Cetatea Nouă, ş. a. m. d. O copie bună după original, cu boierii înşiraţi pe coloană şi cu titlul „а епископіи Ръдъꙋцилор пе Ръдъꙋцй ши пе Коцманй", se află în Condica Asachi I, f. 615, iar una necompletă, cu titlul greşit „Добровьц" şi cu data 1511 (҂зді), în aceeaş condică, II, f. 36 (Arhivele Statului din Bucureşti). F. A. Wickenhauser n'a cunoscut acest document; v. Geschichte des Bistums Radauz und des Klosters Gross-Skit, Czernowitz 1890, p. 11 şi 135 sq. La 1782 el se află la episcopia de Rădăuţi (ibid., p. 161).—Satele confirmate acestei episcopii la 1503 şi dăruite probabil de Alexandru cel Bun există şi astăzi aproape toate. Coţmanul Mare este târgul Coţmani, centrul unui district la graniţa din spre Galiţia a Bucovinei, nemţeşte Kozman, Kotzman (v. Şematismul arhidiecesei gr.-or. din Bucovina pe 1904, p. 151); din cătunele lui s'au dezvoltat comunele de azi Gavrileştii (sau cu pronunţare ruteană Havrileştii), Hliveştii, Davideştii, Clivodinul, Suhoverha şi Valeva. Sadcăul (Садкꙍв) şi-a schimbat numele în Laşchiuca (Laşkiuca [1]) în Şematismul citat, p. 161; pe harta institutului geografic austriac Laszkówka), dacă tradiţia despre acest lucru este adevărată; vezi depoziţia călugărului Inochentie dela 1782 în Wickenhauser, Bistum Radauz, p. 161. Celelalte două cătune, Bludna şi Ciaplinţii, nu mai există; ele nu se pomenesc nici la 1782 în stăpânirea episcopiei, ceeace ar indică dispariţia lor înainte de această dată; vezi Wickenhauser, o. c., p. 162, unde s'a tipărit greşit Caplinze şi Platna. Cu numele Ciaplinţi cf. Ceplenița din jud. Iaşi, pl. Bahluiu, Ceplenița la ţin. Hârlăului în 1617, ap. Ghibănescu, Surete şi izvoade, II, p. 170, Cepleniţii la Cotnari în 1758/59, ap. N. Iorga, Studii şi documente, V, p. 61.

---

[1]) Ortografii de felul acesteia ar trebui să dispară în Bucovina cel puţin din cărţile româneşti.

CXI

Suceava, 26 August 1503.

Ştefan confirmă mitropoliei Sucevei stăpânirea peste satul Mihăieşti, cu morile şi cuturile sale.

Index Żółkieviensis, în „Candela“ pe 1884, p. 689, cu data 7011; Erbiceanu, Istoria mitropoliei Moldaviei şi Sucevei, p. 20, cu data 27 August.

CXII

Badeuţi, 8 Septemvrie 1503.

Ştefan confirmă mânăstirei Putnei, unde erà egumen Spiridon, stăpânirea peste patru sălaşe de „ţigani robi“ şi peste un holteiu şi trei femei, aduşi toţi din Ţara Românească. Numele lor erau: Bodea, Mihul, Vina, Goia; Radul Gângul; Stana, Sofia, Mara.

Suret de pe ispisocul lui Ştefan Vodă pentru ţigani,
din anul 7011, Sept. 8.

Facem înştiinţare cu această carte a noastră precum am dat şi am întărit sfintii a noastre mănăstiri anume Putna, unde iaste hramul Adormirea preasfintii preablagoslovitii slăvitii stăpânii noastre născătoarei de Dumnezeu şi pururea fecioarei Mariei, unde [iaste] igumen şi arhimandrit rugătoriul nostru kyr popa Spiridon, pre a lor drepţi robi ţigani ce i-au chemat ei din ţara Basarabilor, anume Bode cu fămeaea şi cu copiii lor, şi Mihul cu fămeaea lui, şi Vina cu fămeaea lui, şi Goia cu fămeaea şi cu copiii lor, şi Radul Gângul, şi Stana şi Sofie şi Mara. Aceştia ca să fie toţi sfintii mănăstirii noastre uric, ei şi copiii lor şi nepoţii lor şi strănepoţii lor, robi neruşiiţi nici odănăoară în veaci. Pentru aceaea credinţa domnii meale şi a preaiubit fiul domniei meale Bogdan Voevod, şi credinţa tuturor boiarilor noştri, mari şi mici. Iar pentru mai mare credinţă şi întăritură am poroncit cinstitului şi credinciosului boiariului dumnialui Tăutului vel log.

să scrie şi a noastră peceate către această adevărată carte să o leage. S'au scris de Matei în Badeuţ.

Iară în anul 1765, Mai 25, s'au tălmăcit de Evloghie dascal.

Arhiva mânăstirei Putnei, Inv. No. 196. Un alt exemplar la Inv. No. 162, cu varianta „Ţara Românească“ în loc de „Ţara Basarabilor“. Un extras din acest suret la Wickenhauser, Woronetz und Putna, p. 187-188: „Radul, Gângul“ trebue îndreptat în „Radul Gângul“ (adică Gângavul). Rezumat în catastihul dela 1764 al lui Vartolomeiu Măzăreanu (ed. D. Dan, Mânăstirea şi comuna Putna, p. 230; cf. ibid., p. 89) după originalul care pe atunci se aflà în arhiva mânăstirei.

CXIII

Badeuţi, 13 Septemvrie 1503.

Ştefan dărueşte fraţilor Buda şi Grozea un loc pustiu pe Sărata, din jos de gura părâului Căpăţânoasa (Căpăţâroasa); el va cuprinde, începând dela „troian“ şi mergând pe Sărata în jos, de partea stângă a ei, atâta pământ cât va fi de nevoe pentru aşezarea unui sat.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним и сим листwм нашим въ[сѣм] кто нан възрит или чтѹчи его ѹслышить, wже тоти истиннїи наши слѹгы Бѹда и Грозѣ слѹжили нам право и вѣрно. Тѧм мы видѣвше правовѣрнѹю их слѹжбѹ до нас, жаловали есмы их wсобною нашею милостїю, дали есмы имь wт нас ѹ нашеи земли ѹ молдавскои едно мѣсто wт пѹстини на Сърат, пониже ѹсти потока Кълъцъроаси, да wсадѧт соби селw. Тое да ест имь wт нас ѹрик и съ въсем доходwм, и дѣтемь их и ѹнѹчатомь их и прѣѹнѹчатом их и пращѹрѣтомь их и въсемѹ родѹ их, кто сѧ им изберетъ наиближнїи, непорѹше[но] николиже на вѣкы. А хотар томѹ вышеписанномѹ мѣстѹ wт пѹстини wт ѹстїе Кълъцъроаси, долѹ по сеи сторони Сѫратѣ wт троıана, кwлко может wживати едно селw досит. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра боıар нашиx: в. п. Жѹржи дворника, в. п. Щефѹла, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабwв хотинских, в. п. Еремїѧ и п. Драгоша паркалабов немецких, в. п. Шандра

пархалаба новградского, в. п. Ярбѫрѣ портарѣ сѫчавского, в. п. Кльнъѫ спатара, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могили чашника, в. п. Фрѫнтеша столника, в. п. Петрика к[омиса, и]вѣра въсѧх боıар наших молдавских, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бѫдет господаръ нашеи земли, wт дѣтеи наши[х или wт нашего р]ода, или пак бѫд кого богь изберет господарем быти нашеи земли молд[ав]скои, тоть бы имь не порѫшиль нашего д[аанıа и потвръжде]нıа, али бы им ѫтвръдил и ѫкрѣпил, занѫже есмы имь дали и ѫтвръдили за их правѫю слѫжбѫ. А на болшѫю крѣ[пост и пот]въждение томѫ въсемѫ вышеписаномѫ, велѣли есмы нашемѫ вѣрномѫ панѫ Тъоутѫлови логофетѫ писати [и на]шѫ печат завѣсити к семѫ листѫ нашемѫ. Писал Iwн Попович дııак ѫ Бадевци, в лѣто ꙃзаı, мѣсѧца септевріа ꙇ҃і.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, sign. 15/XL. No. 1 dintr'o colecţie de documente. Un suret necomplet al uricarului Simion Cheşcu dela 1744 a publicat d-l Gh. Ghibănescu în Surete şi izvoade, I, p. 222-223; cf. Rosetti, Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova, p. 110 (rezumat). Neputând aflà ce părâu purtà pe vremea lui Ştefan numele „Căpăţânoasa", n'am putut găsì nici locul de care e vorba în acest document. Ape cu numele Sărata sunt mai multe în Moldova; acì e vorba însă de Sărata din Basarabia sau de cea din jud. Fălciu; dovadă „troianul" pomenit în document.

CXIV

18 Septemvrie 1503.

Ştefan confirmă lui Ioan tălmaciul stăpânirea peste satul Ruseni, cumpărat cu 250 de zloţi tătăreşti dela Vlai, feciorul lui Stan.

Arhiva Statului din Iaşi, Condica de Anaforale No. 19, f. 55, cu data 7011. Documentul se aflà la 1838 în mânile spătarului Constantin Matfeiu din ţin. Tutovei. Rusenii (în cond. Rusănii) sunt deci cei din jud. Tutova, pl. Tutova. „Vlaia" din cond., în loc de Vlai, este forma gen. slav.; cf. „Vlaicii" din jud. Olt, pl. Vede (slav. Влай, patronomic Влаичь, plur. Влаичи) şi Vlaj, Vlajić, nume sârbeşti, ap. Miklosich, Die Bildung der slavischen Personennamen, în Denkschriften ale Academiei din Viena, vol. X, p. 255.

CXV

Suceava, 30 Septemvrie 1503.

Ştefan confirmă lui Danciul Buciaţchi, vărului său Isaico şi mătuşei lor Vasutca satele Hodoreacinţii şi Gvozdăuţii pe Vilia, cumpărate amândouă cu 150 de zloţi tătăreşti dela Slavna, fata lui Ivaşco Vlădicico. Aceasta le stăpânià în puterea unui privilegiu al tatălui ei dela Alexandru cel Bun, pe care îl predă lui Buciaţchi şi rudelor lui.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листωм нашим въсѣм ктω нан възрит или чтѹчи его ѹслышит, ωже прїиде пред нами и пред ѹсими нашими молдавскими бояре Славна, дочка Ивашка Владичкова, по своеи доброи воли, никимь непонѹжена ани присилована, и продала свою правоую ωтниню ωт еи правого ѹрика, ωт ѹрика ωтца еи Ивашка Владичка, и ис привилїе що имал ωн ωт дѣда нашего ωт Алеѯандра воеводи, два села на Вилїи, на имя Ходорѣчинци и Гвоздωвци, слѹгамь нашимь Данчѹлоу Бѹчацки и племеникѹ его Исаикѹ и тютци их Васѹтки, за рн злат татарских. И ѹставше наши слѹгы Данчѹл Бѹчацки и племеникь его Исаико и тютка их Васѹтка и заплатили ѹси тоти вышеписаннїи пинѣзи рн злат татарских ѹ рѹкы Славни, дωчка Ивашка Владичкова, пред нами и пред нашими бояре. Ино мы видѣвше их доброи воли и токмежь и полнѹю заплатѹ, а мы также и ωт нас есмы дали и потврьдили слѹгамь нашим Данчѹлѹ Бѹчацки и племеникѹ его Исаикѹ и тютци их Васѹткы тоти предреченнїи два села що на Вилїи, на имя Ходорѣчинци и Гвоздωвци, како да соут им ωт нас ѹрикь и съ въсем дωходωм, имь и дѣтемь их и ѹнѹчатωм их и прѣѹнѹчатωм их и пращѹрѣтωм ихь и въсемѹ родѹ их, кто ся имь изберет наиближнїи, непорѹшенно николиже на вѣкы. А хотар тым вышеписанним двωм селамь да ест имь ωт ѹсих сторωн по старомѹ хотарѹ, по кѹда из вѣка ωживали. А пак привилїе що имала Славна, ωтца еи Ивашка Владичка, ωт дѣда нашего ωт Алеѯандра воеводи, на тоти два села що на Вилїи, на Ходорѣчинци и на Гвωздωвци, ωна еще еи дала ѹ рѹкы слѹгамь нашимь Данчѹлѹ Бѹчацки и племеникѹ его Исаикѹ и тютци их Васѹткы, пред нами и пред нашими бояре. А на то ест вѣра

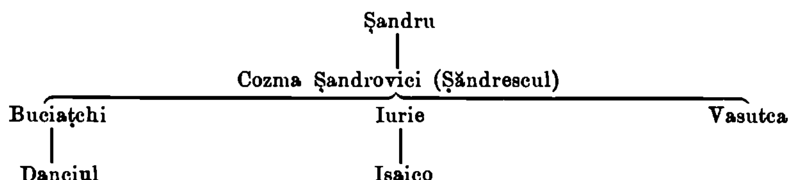
нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства мы Богдана воеводи, и вѣра боıар наших: в. п. Жоржи дворника, в. п. Щефъла, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабов хотинских, в. п. Еремїа и п. Драгоша паркалабов немецкихъ, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Арбоуре портара сучавского, в. п. Клънъу спатара, в. п. Исака вистарника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могили чашника, в. п. Фрунтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра въсѧх боıар наших молдавскых, великых и малых. А по нашемь животѣ, кто буде господаръ нашеи земли, от дѣтеи наших или от нашего рода, или пак боуд кого богь изберет господарем быти нашеи земли молдавскои, тот бы имь не порушиль нашего даанїа и потвръжденїа, али бы имь утвръдиль и укрѣпиль, занеже есмы им дали и потвръдили, за що они купили собѣ за свои пинѣзи. А на болшую крѣпость и потвръжденїе тому въсему вышеписанному, велѣли есмы нашему вѣрному пану Тъуту логофету писати и нашу печать завѣсити к сему листу нашемоу. Писал Іwн Поповичь у Сучавѣ, в лѣто ⷥзаı, мѣсѧца сеп. ѧ̃ день.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧАТЬ ІѠ СТЕФАНЬ ВОЕВѠДА, ГѠСПОДАР ЗЕМЛИ МѠЛДАВСКОИ, foarte bine păstrată. — Orig. la Academia Română, Pec. No. 107. — Satele Hodoreacinţii şi Gvozdăuţii (Ходорѣчиници, Гвоздовци) sunt Hodorosăuţii şi Gvozdăuţii din Basarabia, ţin. Hotinului; v. Z. Arbore, Basarabia, p. 719. In harta anexată nu găsesc decât pe cei din urmă sub numele Gvozdovăţ, lângă părâul Drabiştea, între Vascovăţ şi Romancovăţ; poate Hodrovăţul de lângă Ocniţa să fie Hodorosăuţii, căci în harta rusească găsesc Ходареуцы în acelaş loc, între Ciugur şi Racovăţ, aproape de izvoarele lor. Cf. Dicţionarul geografic al Basarabiei, sub numele Gvăzdăuţi şi Hădărăuţi (p. 107, 111-112). Nu ştiu dacă părâul Vilia îşi mai păstrează numele; în monografia d-lui Arbore nu e citat, iar pe hărţile ruseşti ce-mi stau la dispoziţie nu-l găsesc. Pe Vilia se mai citează un sat Corjouţi în ţin. Hotinului la 1654 (Uricariul, XXIII, p. 241). „Vilia" aceasta trebue să fie aceeaş cu „Vilia Sacă" dela 1577 Fevr. 6: jumătate de sat din Ilişeuţi, ce acum se chiamă Tescani, la gura Suhoviliei lângă Prut, cu vad de moară în Suhovilie (Сухо-Вилїе; orig. în Arhivele Statului din Bucureşti).

Interesant în documentul acesta e numele Buciaţchi, pe care l-am mai întâlnit la 27 Mai 1480, No. CXXXII din vol. I. Acolo i-am dat însă o explicare greşită, cetind pe „сынове Бучацкови и Юрїеви" din original (=fii lui Buciaţchi şi ai lui Iurie) ca „сынове Бучацкови Июрїеви" (=fii lui Buciaţchi Iurie), cum făcuse şi B.

P. Hasdeu în Arhiva istorică a României, I, 2, p. 120, cu ocazia unui document dela 1513, în care se pomenesc aceleaşi persoane. Astfel interpretate, documentele dela 1480 şi 1513 ar fi dovedit existenţa unui Gheorghe Buciaţchi, pe care Hasdeu şi după dânsul şi eu îl pusesem în legătură cu celebra familie de nobili poloni din Galiţia. Cf. I. Bogdan, Contribuţii la istoria Moldovei între anii 1448-1458 (extras din Analele Academiei Române, Memoriile secţiunei istorice, vol. XXIX), Bucureşti 1907, p. 1-2.

Documentele dela 30 Sept. 1503, No. CXV şi CXVI, pe care le scăpasem din vedere la redactarea volumului I, mă fac să revin asupra explicării date acolo. Mai ales No. CXVI dovedeşte în mod lămurit că nici la 1480, nici la 1503, nici la 1513 nu e vorba de un Iurie sau un Gheorghe Buciaţchi, ci de un Buciaţchi şi de un Iurie, amândoi feciori ai lui Cozma Şandrovici sau Şăndrescul şi fraţi cu Vasutca, cea care vinde la 1503 lui Ştefan cel Mare satul Mogoşeşti. Tustrei erau nepoţi unui boier Şandru din vremea lui Alexandru cel Bun. Deci Danciul, fiul lui Buciaţchi, şi Isaico, fiul lui Iurie, sunt strănepoţi acestui Şandru, a cărui descendenţă până la 1503 se înfăţişează astfel:

Cum se explică însă porecla Buciaţchi, neobişnuită la noi? La Poloni *Buczacki* vine dela târgul *Buczacz;* la Moldoveni Бȣчацки poate să vină dela satul *Bucecea*, azi în jud. Botoşani, pe unde rudele lui Danciul Buciaţchi aveau moşii. Tradus pe româneşte, Buciaţchi ar însemnà deci *Buceceanul*.—In regestul dela No. CXXXII, vol. I, trebue schimbat prin urmare la p. 241, rândul 1, „fiii lui Iurie Buciaţchi“ în „fiii lui Iurie *şi ai lui* Buciaţchi“.

CXVI

Suceava, 30 Septemvrie 1503.

Ştefan face mânăstirei Neamţului, unde erà egumen Macarie, următoarele danii: a) satul său propriu Băicenii pe Siret, cu morile de „din sus de Orzeşti şi din jos de Vornutariu“ pe apa Siretului; b) satul Mogoşeştii tot pe Siret, aşezat pe hotarul Şăndreştilor, cumpărat cu 400 de zloţi tătăreşti dela Vasutca, fata lui Cozma

Şandrovici (Şăndrescul), şi dela nepoţii ei de frate Danciul, fiul lui Buciaţchi, şi Isaico, fiul lui Iurie; c) o prisacă în braniştea domnească dela Bohotin, la gura Tătarcii; d) un mertic anual de şase pietre de ceară din pietrele domneşti dela târgul Neamţului. Prin aceste danii el obligă pe călugări să cânte, pentru sănătatea lui şi a soţiei sale Maria, cât timp vor fi în viaţă, în fiecare Duminecă câte o liturghie, iar după moartea lor în fiecare Miercuri seara un parastas, iar Joia o liturghie.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листωм нашим въсѣм кто на нем оузрить или его чтꙋчи ꙋслышит, оже благопроизволи господство ми нашим благым произволенїем и чистим и свѣтлим сръдцем, и съ оусею нашею доброю волею, и ωт бога помощїю, и оучинили есми въ задꙋшїе свѧтопочившиχ предкωв и родителеи нашиχь, и за наше здравїе и спасенїе, и за здравїе и спасенїе госпожди нашеи Марїи, и за здравїе и спасенїе дѣтеи нашиχ, ꙗко да оутвръдим и оукрѣпимь наш свѧтыи монастирь ωт Нѣмца, идеже есть χрам славнаго възнесенїѧ господа бога и спаса нашего Ісꙋ χриста, и где есть ігоуменъ молебникь нашь кvрь попь Макарїе, и дали есми томꙋ монастирꙋ едно село нашиχ питомыχ селъ на имѣ Банчане на Серетѣ и млини оу Серетъ, выше Юрѕещь, ниже Корнꙋтарѣ. И еще прїидоша прѣд нами и прѣд нашими боꙗре Басꙋтка, дочка Козми Шандровича, и братаничеве еи, наши слꙋгы Данчꙋл, сынь Бꙋчацкого, и Исаико, сынь Юрїевь, по иχ доброи воли, никым непонꙋжени ни присиловани, и продали свою правꙋю ωтнинꙋ ωт своего праваго оурика, едно село тиж на Серетѣ на имѣ Могошещи, що ωсаженъ на χотарь села иχ Шендрещем, господствоу ми за чътири ста злать татарскыχ. И заплатиχ господство ми оуси тоты чътири ста злат татарскыχ оу рꙋкаχ Басоуткы, дочци Козми Шандровича, и братаничем еи Данчꙋлꙋ, сынꙋ Бꙋчацкого, и Исаикꙋ, сынꙋ Юрїевꙋ, прѣд нашими боꙗре. И заплатнвше оусе сполна господство ми, дали смо и тое село Могошещи томоуж вышеписанномꙋ Немецкомꙋ монастирꙋ. И еще есми дали вышеписанномꙋ Немецкомꙋ ж(е) монастирꙋ еднꙋ пасикꙋ оу нашеи бранищи | ωт Боχотина, на оусти Татаркы. И еще да имаеть тъи вышереченныи наш свѧтыи Немецкыи монастирь на свакꙋ годинꙋ по шесть камень воскꙋ ωт нашиχ каменаχ що намь приχодѧть ωт нашего мѣста ωт Нѣмца. Тое въсе вышеписанное да ест выше-

писанномꙋ монастирꙋ ѡт нас оурикь и съ вьсем доходѡм, непорꙋшено николи на вѣкы. А хотарь вышеписанномꙋ село Банчане на Серетѣ да ест по старомꙋ хотарꙋ ѡт оусиx сторѡн, по кꙋда из вѣка ожнвали. Пак хотар селꙋ Могошещем, що на Серетѫ ж(е), почънши с выше села, межи ними съ Шендрещи, ѡт знаменанои тополи що на берегь Серета, та простѣ чрѫс лꙋгь, промежи болотами, на дѫл ꙋ поле на могилꙋ копанꙋ близ пꙋтѣ, та полем на могилꙋ копанꙋ серед полѣ, та на краи дꙋброви на могилꙋ копанꙋ що ѡколо дꙋба, та дꙋбровою на могилꙋ копанꙋ що ѡколо два дꙋбы, та дꙋбровою ж(е) на бꙋковинꙋ, та бꙋковиною прости до врьх дѣла, та дѣлѡм бꙋковиною долꙋ до потѡк Мꙋнчелѡв; ѡбернꙋвши тым потокѡм долꙋ до полѣ, тымже потокѡм и полем до Серетского лꙋга, тымже потокѡм и чрѫс лꙋгь до Серета, Серетѡм гори до тополи, где смо почали. То ест вес хотарь. Пак хотарь пасѣкы що ꙋ нашеи браннщи ѡт Бохотина на ꙋсти Татарки да ест колико бꙋдеть мочи ожнвати една пасика досыт. Пак кто бꙋдꙋт игꙋмень оу тоть вышеписанїи монастирь, ѡни съ вьсѣми ꙗже ѡ христѣ братїами да имают намь и нашеи госпожди Марїи пѣвати литꙋргїю на оуси свѧтыи недели, покова бꙋдемо мы живи, а по нашем животѣ абы нам пѣвали на каждꙋ срѣдꙋ вечерь парастас, а оу чьтврьтѡк литꙋргїю до вѣка, покова бꙋдеть стоꙗти тоть свѧтыи монастирь. Пак ли кто бꙋдꙋт игꙋмени и съ оусими калꙋгери ꙋ тоть монастирь и не наплънѧт ни послꙋжать, и при нашем животѣ и по нашем животѣ, ꙗко ест оутькмено и выше писано, доколѣ бꙋдеть и стоꙗти свѧтыи монастирь, а ѡни да имают вьздати ѡтвеť прѣд богѡм, и да сꙋт проклѣти ѡт господа бога и спаса нашего ісꙋ христа. А на то ест вѣра нашего господства вышеписаннаго мы Стефана воеводї, и вѣра прѣвьзлюбленнаго ми сына Богдана воеводї, и вѣра нашиx бояр: в. п. Жꙋржа дворника, в. п. Щефꙋла, в. п. Тоадера и п. Негрила паркалабове хотинистїи, в. п. Еремїа и п. Драгоша паркалабове немецкїи, в. п. Шандра паркалаба новоградского, в. п. Лꙋка Арбꙋре портарѣ сочавского, в. п. Клънъоу спатарѣ, в. п. Исака вистїарника, в. п. Козми Шарпе постелника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтеша стѡлника, в. п. Петрика комиса, и вѣра вьсѣхь бояр нашихь молдавскыx, великыx и малиx. А по нашемь животѣ, кто бꙋдеть господарь нашеи земли, ѡт дѣтеи нашиx или ѡт нашего родꙋ, или пакь бꙋд кого богъ изберегь господаремь быти нашеи земли молдавскои, тоть бы не порꙋшилъ нашего даанїа и потвръжденїѫ,

али бы оутвръдиль и оукрѣпиль. А кто сѣ покѹсить нашего даніа и потвръжденїа порѹшити или раздрѹшити, таковыи да есть проклѣть шт господа бога и спаса нашего ісѹ христа, и шт прѣчистїа его богоматере, и шт свѧтых вї апостоль връховних, Петра и Павла и прочїи, и шт свѧтых тни богоносних штець никеискых, и шт въсѣхъ свѧтых иже шт вѣка богѹ оугождшїихь, и да ест подобень Іюдѣ и проклѣтомѹ Арїи, и да имает оучастїе съ шнѣми Іюдеи иже възьпиша на господа христа: кръвь его на них и на чедѧх ихь, еже и ест. А на потвръжденїе въсемѹ вышеписан[номѹ], велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Таоутѹлови логофетѹ[1]) завѣсити нашѹ печать к семѹ листѹ нашемоу. Тоадеръ писа оу Сочав[ѣ], в лѣто ѕзаі, мѣсѧца септеврїа л день.

Pecetea pierdută.—Originalul, împreună cu o copie modernă ce are însemnarea „sinetul No. 4“ şi data greşită „1502, Sept. 30“, la Arhivele Statului din Bucureşti, între documentele aduse dela Câmpina. In dosul pergamentului notiţa veche: † Баичане и Могошещи на Серетѣ и пасика Татарка и восковїи камени (Băicenii şi Mogoşeştii pe Seret şi prisaca Tatarca şi pietrele de ceară), o altă însemnare mai nouă „Могошещ‘, Бьичени шт Сирет, ла Крнѹ Сочевеи“, un rezumat modern în româneşte şi alte notiţe fără interes. Nu lipseşte nici stampila „Câmpina, castelul Iulia Hasdeu“. In pach. 24, No. 8, al mânăstirei Neamţului, azi la Arhivele Statului, se află o bună traducere a „polcovnicului Pavel Debriţ ot Mitropolie“ din 12 Sept. 1800. Dau totuşi acì o nouă traducere.

„Din mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţării Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, că a binevoit domnia mea cu a noastră bunăvoinţă şi cu luminată şi curată inimă, şi cu toată buna noastră voie şi cu ajutorul lui Dumnezeu, şi am făcut pentru odihna sufletelor sfânt-răposaţilor noştri strămoşi[2]) şi părinţi, şi pentru sănătatea şi mântuirea noastră, şi pentru sănătatea şi mântuirea doamnei noastre Mariei, şi pentru sănătatea şi mântuirea copiilor noştri, şi am întărit şi am împuternicit[3]) sfânta noastră mânăstire dela Neamţ, unde este hramul slăvitei Inălţări a domnului Dumnezeului şi mântuitorului nostru Isus Hristos, şi unde este egumen rugătorul nostru chir popa Macarie, şi am dat acestei mânăstiri un sat din satele noastre de baştină[4]) anume Băicenii pe Seret, şi morile de pe Seret, din sus de Ordzeşti şi din jos de Vornutariu. Şi au venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri Vasutca, fata Cozmii

---

[1]) Cf. nota 3 dela No. XCV, p. 192.
[2]) La Debriţ „procatohiţi (anteţesori)“.
[3]) La Debriţ „ca să întemeiem şi să întărim“.
[4]) La Debriţ „din drepte a noastre sate“.

Şandrovici, şi nepoţii ei de frate, slugile noastre Danciul, fiul lui Buciaţchi, şi Isaico, fiul lui Iurie, de bună voea lor, de nimenea siliţi nici asupriţi, şi şi-au vândut dreapta lor ocină din dreptul lor uric, un sat tot pe Seret anume Mogoşeştii, care e aşezat pe hotarul satului lor, al Şendreştilor [1]), domniei mele cu patru sute de zloţi tătăreşti. Şi am plătit domnia mea toţi aceşti patru sute de zloţi tătăreşti în mânile Vasutcăi, fetii lui Cozma Şandrovici, şi a nepoţilor ei de frate Danciul, fiul lui Buciaţchi, şi Isaico, fiul lui Iurie, înaintea boierilor noştri. Şi plătind tot deplin, domnia mea am dat şi acest sat Mogoşeştii aceleiaşi mai sus scrise mânăstiri dela Neamţ. Şi am mai dat mai sus scrisei mânăstiri dela Neamţ o prisacă în braniştea noastră dela Bohotin, la gura Tătarcei. Şi să mai aibă acea mai sus pomenită a noastră sfântă mânăstire de la Neamţ pe fiecare an câte şase pietre de ceară din pietrele [2]) noastre, ce ni se cuvin din târgul nostru dela Neamţ. Toate aceste mai sus scrise să fie mai sus scrisei mânăstiri dela noi uric cu tot venitul, nestricat nici odată în veci. Iar hotarul mai sus scrisului sat Băicenii pe Seret să fie de toate părţile după vechiul hotar, pe unde din veac au apucat. Iar hotarul satului Mogoşeşti, care e tot pe Seret, (să fie) începând din susul satului, dintre ei şi Şendreşti [3]), dela un plop însemnat ce e în malul Seretului drept peste luncă, printre bălţi, la deal în câmp, la o movilă săpată lângă drum, apoi pe câmp la movila săpată din mijlocul câmpului, apoi în marginea dumbrăvii la movila săpată din jurul stejarului, apoi prin dumbravă la movila săpată din jurul a doi stejari şi apoi tot prin dumbravă la făget [4]), apoi prin făget drept la vârful dealului şi pe deal prin făget la vale până la pârâul Muncelului; întorcându-se apoi pe acel pârâu la vale spre câmp, pe acelaş pârâu şi câmp, până la lunca Seretului, pe acelaş pârâu, şi prin luncă până la Seret şi pe Seret în sus până la plopul de unde am început. Acesta este tot hotarul. Iar hotarul prisăcii din braniştea noastră dela Bohotin, la gura Tătarcei, să fie atât cât e de nevoe ca să se aşeze o prisacă [5]). Şi cei ce vor fi egumeni la această mai sus scrisă mânăstire, împreună cu toţi întru Hristos fraţii, vor aveà să ne cânte nouă şi doamnei noastre Mariei o liturghie la toate sfintele Dumineci până ce vom fi în viaţă, iar după moartea noastră să ne cânte în fiecare Miercuri sara un parastas, iar Joia o liturghie, până în veac, cât va sta această sfântă mânăstire. Iar egumenii ce vor fi, şi cu toţi călugării din această mânăstire, cari nu vor îm-

---

[1]) Se înţelege al neamului Şeudreştilor sau al neamului Şeudresc; v. p. 237-238.

[2]) La Debriţ „camăne de ceară, camănile".

[3]) La Debriţ „dintre Şendreşti".

[4]) Sau „bucovină"; la Debriţ „codru".

[5]) La Debriţ „pe cât va puteà fi în destul a se hrăui unii prisăci"; traducerea literală ar fi „atât cât va puteà să ocupe (să colonizeze) o prisacă, în deajuns".

plinì şi nu vor slujì, atât în vremea vieţii cât şi după viaţa noastră, cum este întocmit[1]) şi scris mai sus, până ce va sta sfânta mânăstire, aceia vor aveà să dea samă înaintea lui Dumnezeu, şi să fie afurisiţi de domnul Dumnezeul şi mântuitorul nostru Isus Hristos. Şi spre aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrisului noi Ştefan Voevod, şi credinţa prea iubitului meu fiu Bogdan Voevod, şi credinţa boierilor noştri: cr. p. Jurja[2]) vornicul, cr. p. Şteful, cr. p. Toader şi p. Negrilă pârcalabi de Hotin, cr. p. Eremie şi p. Dragoş pârcalabi de Neamţ, cr. p. Şandru pârcalab de Cetatea Nouă, cr. p. Luca Arbure portar de Suceava, cr. p. Câlnău spătarul, cr. p. Isac visternicul, cr. p. Cozma Şarpe postelnicul, cr. p. Mohila paharnicul, cr. p. Frunteş stolnicul, cr. p. Petrică comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Iar după a noastră viaţă, cine va fi domn în ţara noastră, din fiii noştri sau din neamul nostru, sau oricine pe care Dumnezeu îl va alege să fie domn în ţara noastră a Moldovei, acela să nu strice dania şi întăritura noastră, ci să o întărească şi s'o împuternicească. Iar cine se va încumetà să strice şi să calce dania şi întăritura noastră, unul ca acela să fie blăstămat de domnul Dumnezeul şi mântuitorul nostru Isus Hristos, şi de preacurata lui maică dumnezeească, şi de cei 12 verhovnici apostoli, Petru şi Pavel şi ceilalţi, şi de cei 318 sfinţi şi de Dumnezeu purtători părinţi dela Nicheia, şi de toţi sfinţii cari din veac au fost plăcuţi[3]) lui Dumnezeu, şi să fie asemenea lui Iuda şi afurisitului Arie, şi să aibă parte cu acei Iudei cari au strigat împotriva domnului Hristos: sângele lui asupra lor şi asupra copiilor lor, ceeace şi este. Şi spre întărirea tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru boier logofătului Tăutul să atârne pecetea noastră la această scrisoare a noastră. Scris-a Toader în Suceava, la anul 7011, luna lui Septemvrie în 30".

Mogoşeştii din acest document sunt evident cei din jud. Roman, pl. Moldova, lângă Siret, cu un cătun „Muncelul", c. 4 klm. departe de dânşii; cf. „părâul Muncelului" din hotarnica de mai sus. Faptul că acest sat erà aşezat pe un hotar al Şendreştilor ne dă dovada că Cozmeştii de azi, cari sunt c. 3 klm. mai sus de Mogoşeşti, tot pe Siret, sunt un sat Şendresc, înfiinţat de Cozma Şandrovici, tatăl Vasutcăi, cunoscutul boier dela începutul domniei lui Ştefan cel Mare. Intre Cozmeşti şi Mogoşeşti se află însă satul Volintireşti, pe care l-am identificat şi în alt loc cu „satul lui Vornutariu" (din *voluntarius, *voruntariu). Cf. „Mogoşeşti-Voluntireşti" în tabloul de moşii mânăstireşti închinate dela ministerul de Domenii, „Vorontireşti" la 1581, în Uricariul, XIV, p. 154, şi „Voruntăreşti" în ţin. Romanului la 1632, ap. N. Iorga, Studii şi do-

[1]) La Debriţ „precum mai sus s'au făcut aşezare".
[2]) La Debriţ „Giurge".
[3]) La Debriţ „bine plăcuţi".

cumente, V, p. 218. Aceasta ne aduce a identificà pe Băiceni, pe cari documentul dela 1503 îi pune „din sus de Ordzeşti şi din jos de Vornutariu“ cu actuala moşie Băiceni din acelaş judeţ, pl. Siretul de Sus, la marginea dintre judeţele Roman şi Suceava, aproape de Oboroceni. Satul a dispărut, dar a rămas numele întemeietorului „Baicu“ pe lângă un deal dela Oboroceni. O poiană „a Baicului“ se află şi c. 3 klm. spre vest de Cozmeşti. Ordzeştii au dispărut fără urmă.

Băicenii din jud. Iaşi, pl. Bahluiu, foastă moşie a Statului şi apoi a oraşului Iaşi (v. Marele Dicţionar Geografic, I, p. 274), sunt prea departe de Siret, ca să-i identificăm cu cei din documentul nostru. Nu ştiu în care din aceste două sate a fost dat documentnl dela 25 Aug. 1454 al lui Petru Aron, rezumat de V. A. Uljanickij, Materialy, p. 82 (оу Баичанех). Faptul însă că Petru face din acest sat o donaţie mânăstirei Moldoviţei, arată că el erà proprietatea familiei domnitoare, care şi-aveà probabil şi curţile sale acolo. Băicenii dela 1454 sunt deci cu mai multă probabilitate cei din jud. Roman.

Asupra Mogoşeştilor şi localităţilor dinprejur, v. harta statului major, planşele Miroslăveşti şi Târgu Frumos. Pentru branişte a dela Bohotin, cf. No. LXXII şi CXII din vol. I. Ea este pomenită de mai multe ori şi în docnmente anterioare lui Ştefan cel Mare. Cf. d. p. Wickenhauser, Moldowiza, p. 64, an. 1453. Asupra Bohotinului există o monografie a d-lui R. Rosetti „Cronica Bohotinului“ (Analele Academiei Române, Memoriile secţiunei istorice, vol. XXVIII).

CXVII

Suceava, 6 Octomvrie 1503.

Ştefan cumpără dela Crâstina, fata Voislavei, dela nepoata ei de soră Nastasia şi dela vara acesteia Vasutca, fata Mihului, toate trei nepoate lui Ioan Damianovici, cu 1500 de zloţi tătăreşti, mânăstirea de deasupra Dobrovăţului şi cinci sate pe Dobrovăţ: Feteştii, Alecseştii „unde a fost Radul“, Muntenii, Costăcenii „unde a fost Andrieş“ şi Ostrovenii, pe care le dărueşte mânăstirei Dobrovăţului, unde erà egumen Pahomie.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли мшлдавскыи, знаменито чиним ис сим листом нашим въсем кто на нем възрит или его чтѹчи ѹслышит, ѡж(е) прїидоша пред нами и пред ѹсими нашеми мшлдавскими боꙗрй Кърстъна, дочка Воиславина, и състрничича ей Настасъе и племеница их Васѹтка, дочка Михѹлова, ѹнѹки Ивана Дамиꙗновича, по их доброи воли, никим непонѹжени ани присиловани, и продали свою право[ѵ]ю ѡт-

нин8 ѡт их праваго 8рика, ѡт 8рика [и] ис привилие деда их Ивана Дамианович, що имал ѡн ѡт деда нашего ѡт Алеѯандра воевод(ы), монастирь[1]) що на връх Добровца [и] пет селъ на Добровъц: едино село Фѣтещи, др8гое село Алеѯещии где бил Рад8л, третеа село М8нтенїи, четвъртое село Костичанїи где бил Андриаш, петое село Островене, та продали тот монастирь[2]) и тоти пет селъ[3]) господств8 ми за тисещю и п[е]т [сот] злати[х] татарских. И господство ми заплатих 8сеа тоти ти[сащю] и пет сот злат татарских 8 р8ки Кърстъни, дочки Боисл[авини], и състричичи[4]) ей Настасъе и племеници их Бас8тки, [дочка Ми]х8лова, пред 8сими нашем[и] молдавскими боиар[и. И запла]тивше 8се исполна[5]), благопроизво[лих господство ми нашим] благим произволенїем, [и чистим и] свѣтлим срд[це]м, и съ [оусеа нашеа] доброе воли, и ѡт бога по[мощїю, и оучиних и въ зад8шїе] сватопочивших предков и родителе[и] наших, и за наше[6]) здравие [и] спасенїе, и за здравие [и] спасенїе госпожде нашеи[6]) Марїе, и [за] здравие и спасенїе дѣт[е]и[7]) наших, иако да 8твърдим и 8крѣпим[8]) тот сватии вишеписаннїи нашь[9]) монастир що на връх Добровец, идеже ест [храмъ] съшѣствїе сватаго д8ха, и где ест иг8мен молебник наш кир попа Пахомие, и дали есми вишеписанном8 монастире[ви] тоти вишеписанїи села що[10]) на Добровъц: едино село Фетещи, др8гое село Алеѯещии где бил Рад8л, третее[11]) село М8нтенїи, четвъртое село Костичанїи где бил Андриаш, петое село Островене, како да с8т виш(е)писанном8 монастир(ю) что на връх Добровец ѡт нас 8рик и съ въсем доходом, непоро[у]шенно николиже на вѣкы. А хотар том8 вишеписанном8 монастир(ю) и селам що къ монастир(ю) присл8хают[12]), ѡт промежи Кал8герещим и Тако[у]тещъ, починши ѡт д8брови съ краи лѣса[13]) ѡт лип8 знаменан и могила [копа]нна, та гори б8ковиною 8се[14]) връхом дѣла до др8г[и]

[1]) In cond. монастире.
[2]) In cond. монастири.
[3]) In cond. село.
[4]) In cond. състричича.
[5]) In cond. 8сеа исполни — ч . . . (loc rupt).
[6]) In cond. нашїа.
[7]) In cond. дѣтиих.
[8]) In cond. 8крыпим.
[9]) In cond. нашн.
[10]) In cond. до.
[11]) In cond. третеа.
[12]) In cond. присл8хает.
[13]) In cond. лѣсе.
[14]) In cond. 8сеа.

лип [знаменан, на могилꙋ коп]анꙋ, тимже връхом, та на великъ дꙋбь [1]) знаменан, тимже [врьхо]м,... та черес бахнꙋ| до конец писка на един дꙋбь [1]) зна[менан], та тим писком врь[хꙋ]... до краѣ [2]) дрꙋгое бах[ни] на бꙋк знаменан близ пꙋтѣ, [тимже връхом] до връховин М[алого] Добровец и потока Калин(и) [на бꙋк] зна[менан] близ [пꙋтѣ], тимже връхом на бꙋк зна[менан, близ пꙋтѣ що выходит из Рꙋлини, пак] тим[же] пꙋтѣ[м] до полѣни Настини, та връхом черес полѣнꙋ и черес лес до полѣни березових, та черес тꙋ полѣнꙋ на полѣни Лехача, та и черес тꙋ полѣнꙋ [на] три липи знаменани [3]); та на краи полѣни Четъциле на един дꙋб велик знаменан, що близ пꙋтѣ що ѿт Кꙋцитнои приходит, таже тим пꙋтем до полѣни Могошинскои [4]) на дꙋб знаменан близ пꙋтѣ; ѿт толе ѡбернꙋвше краи тои полѣнꙋ по вρьховинах Добровъц до полѣни седмих липъ, та черес тꙋ полѣнꙋ на един дꙋб велик [5]), росохат и знаменань [3]), таже ꙋсе дѣлом по ꙋсих врьховинах Добровец до великъи дꙗл на велико[у]ю могило[у] Чюрбещим, та черес пꙋт дѣлом на врьховин Добровецов и Петроаси до връховин Баслꙋинскиих на един[ꙋ] липꙋ великꙋ знаменан[ꙋ] близ пꙋтѣ що идет ѿт Бꙋчюми до монастири Добрꙋвецкои, та тим пꙋтем долꙋ дѣлом на двои бꙋкы знаменан[и] близ пꙋтѣ, та ѡпет връхом долꙋ до полѣни Андрижешев[и], та връхом черес тꙋ полѣнꙋ ис лѣсом на пет липи знаменан[и] на конец бꙋковини, ѡпет връхом до[у]бровою до где перехрест ꙋ дорогах на долини Прибещим [6]) на един дꙋб знаменан, таже старим пꙋтем по ꙋб[о]чи дꙋбровою до връх дѣла на един дꙋб знаменан близ пꙋтѣ, та пꙋтем дꙋбровою [7]) до конца дꙋброво Рибичина [8]) на копанꙋ [9]) могилꙋ, дѣлом же долꙋ на [моги]лꙋ Єввинꙋ [10]), та дѣлом же на татарскꙋ могилꙋ, ѿт тои моги[ли на] дѡлинꙋ, дѡлиною право на матко[у] Баслꙋꙗ, Баслꙋ[ꙗ] матко[ю] долꙋ до ꙋсти Добровца, где падает Добровец ꙋ Баслꙋю. То ест тꙋ хотар вишеписанномꙋ монастир(ю) и вишеписанним [11]) селам. А

---

[1]) In cond. дꙋбꙋ.
[2]) In cond. краѥ; în orig. poate să fie şi краꙗ.
[3]) In cond. знаменанꙋ.
[4]) In cond. Могощинскои.
[5]) In cond. вѣлик.
[6]) In cond. urmează greş. după acest cuvânt знаменан.
[7]) In cond. дꙋбровонх.
[8]) Vezi nota 14 dela p. 243.
[9]) In cond. копана.
[10]) In cond. Єрвинꙋ; cf. suretul la p. 243.
[11]) In cond. -писанним.

на то ест вѣра нашего господства вишеписаннаго[1]) ми Стефана воевод(и), и вѣра превъзлюбленнаго сына господства ми Богдан(а) воевод(и), и вера бояр нашихъ.

Цюрџе вор., и Щефѹл[2]), и Тоадер и Негрила пъркъ[ла]бїи хотинскаго, и Єрімїе и Драгош пър. Неменцкои, и Шандра Новоградского, и Лѹка Арбѹре портаре Сѹчавского, и Клънъѹ спът., и Исак вист., и Козма Шерпе пост., и Могила чашник[2]), и Фрѹнтеш стол., и Петре[3]) комисѹл, и вера ѹсих бояр наших молдавских; и Тъѹтѹл логофът.

В лѣтъ ӡзаі, окт. г҃.

Arhivele Statului din Bucureşti, Condica Asachi I, f. 443-444, cu titlul „а Добровъцѹлѹи, пе сателе дин преџ[юр]". O traducere făcută de dascalul Gheorghe la 1781 se află în pach. 8, No. 1, al mânăstirei Galata, tot la Arhivele Statului, însă cu data „3 Octomvrie". O copie a acestei traduceri, cu data 6 Octomvrie 1502 (7010 sau 7011?), din actele moşiei Poeni a Maiestăţii Sale Regelui, e rezumată de d-l N. Iorga în Studii şi documente, VI, p. 55. Un rezumat foarte greşit şi necomplet, cu data 7011, Oct. 6, în Condica lit. K, No. 384, f. 333 dela Arhiva Statului din Iaşi: documentul a fost prezentat la 1825 într'un proces de mânăstirea Râşca. O simplă menţiune în Uricariul, XX, p. 270. Reproduc mai jos textul dela Arhivele Statului, verificat de Gheorghe Evloghie şi de alţii după dânsul. Evloghie notează că unde în suret este „înfundătură", originalul are „deasupra", ceeace am constatat şi noi într'o notă dela pagina următoare. Cu ajutorul suretului am îndreptat unele greşeli ale copiei din condica Asachi şi viceversa. Trebuià să le reproduc deci pe amândouă, în lipsa originalului care singur ne-ar fi dispensat de ele. Deşì amândouă sunt foarte rele, totuşi, prin studiul lor comparativ şi prin studiul hărţii statului major, planşa Codăeşti, s'a putut identificà aproape toată terminologia geografică din document cu cea de astăzi. Găsirea originalului ar schimbà, cred, foarte puţin din identificările noastre.

„Suret de pe ispisocul sârbăsc dela Ştefan Vodă, din velet 7011, Oct. 3.

Facem ştire cu aceasta carte a noastră tuturor cui se cade a şti, precum au vinit înnaintea noastră şi înnaintea tuturor boerilor noştri ai Moldaviei Crăstăna, fata Voislavei[4]), şi nepoata de soră a

---

[1]) In cond. ми вишеписанни.
[2]) In cond. Щефѹла, чашника.
[3]) In loc de Петрика.
[4]) In suret „lui Voislav". Asupra acestei Crâstine şi rudelor ei cf. No. LXXXVIII din 26 Nov. 1499, când ele vând lui Ştefan alte proprietăţi tot pe valea Dobrovăţului.

ei Nastasăea şi vara ei Vasutca, fata Mihului, nepoatele lui Ivan Damianovici, de a lor bună voe, de nimine sălite nici asuprite, şi au vândut a lor dreaptă ocină dintru a lor drept uric, din uricul şi dresul moşului lor Ivan Damianovici, ce au avut el dela moşul nostru Alexandru Voevod, mânăstirea ce-i deasupra Dobrovăţului şi cinci sate pe Dobrovăţ: un sat Feteştii, alt sat Alecsăştii unde au fost Radul, al triile sat Muntenii, al patrule sat Costăcenii unde au fost Andrieş, al cincile sat Ostrovenii. Deci au vândut-o acea mânăstire[1]) şi acele cinci sate domnii meale drept 1500 zloţi tătăreşti. Şi domniea mea am plătit acei 1500 zloţi tătărăşti în mâinile Crăstănii, fetii Voislavei[2]), şi a nepoatei de soră a ei Nastasiei, şi verei lor Vasutcăi[3]), fetei Mihului, dinainte tuturor boerilor noştri ai Moldaviei. Şi plătind tot deplin, domnia mea bine am voit cu a noastră bună voire şi curată şi luminată inimă, şi cu toată a noastră bună voe, şi cu agiutorul lui Dumnezău, şi am făcut şi pentru sufletul celor mai dinainte răposaţi moşi şi părinţi ai noştri, şi pentru a noastră sănătate şi mântuire, şi pentru sănătatea şi mântuirea doamnii noastre Mariei, şi pentru sănătatea şi mântuirea fiilor noştri, ca să întărim acea sfântă de mai sus scrisă a noastră mânăstire ce iaste deasupra Dobrovăţului, unde este hramul Pogorîrea duhului sfânt, şi unde este egumen rugătoriul nostru chir popa Pahomie, şi am dat acei de mai sus scrisă mânăstire aceale de mai sus scrise cinci sate pe Dobrovăţ: uu sat Feteştii, alt sat Alecsăştii unde au fost Radul, al treile sat Muntenii, al patrule sat Costeceanii unde au fost Andrieş, al cincile sat Ostrovenii, ca să fie cei de mai sus scrisă mânăstirii ce iaste deasupra Dobrovăţului dela noi uric cu tot vinitul, nerăşuit nici odată în veci. Iar hotarul aceştii de mai sus scrisă mânăstire şi satelor ce sunt supt ascultarea mânăstirii, de către Călugăreşti[4]) şi Tăcuteşti[5]), se începe din dumbravă din marginea pădurii dela un teiu însămnat şi movilă săpată, de acolo în sus bucovina tot pe vârvul dealului până la alt teiu însămnat, decì în fundătură la un stejar mare însămnat, iarăşi în fundătura peste bahnă până la capul[6]) piscului la un stejar însămnat, decì acel pisc deasupra dealului până la marginea altiia bahne la un fag[7]) însămnat, aproape de drum, pe aceeaş fundătură până la fundătura[8]) Dobrovăţului Mic; şi părăul Calenii[9]) la un fag însămnat, aproape de drum, decì muchea[10]) la un fag în-

---

[1]) In suret „tot mânăstiri (monăstări)"; „tot" este o traducere greşită a slav. тотъ „acest, acel"; v. тот монастирь la p. 239.

[2]) In suret „fetii lui Voislav".

[3]) In suret „rudenii lor Vasuicăi", ca mai sus „rudeniile lor Vasuica".

[4]) Cf. „Călugăreni" în doc. dela 26 Nov. 1499, No. LXXXIII.

[5]) Cf. satul de azi „Tăcuta" de lângă Dobrovăţ.

[6]) In suret „catul", orig. конец.

[7]) In suret „fii", orig. бѹк.

[8]) Cuvântul „fundătură" traduce pe orig. връх, връховина.

[9]) Se zice şi astăzi valea „Calina" şi dealul „Calina", orig. Калин(а).

[10]) Traduce greşit pe „връхом".

sămnat, aproape de drumul ce esă din Rulini[1]), decì drumul până la poiana Nastii[2]), de acolo drept peste poiana şi peste păduri până la poiana mesteacănului[3]), decì piste acea poiană la poiana lui Lehaciu[4]), decì şi piste acea poiană la trei tei[5]) însămnaţi, decì pe la marginea poenii cu Cetăţile[6]) la un stejar mare însămnat, ce este aproape de drumu ce ese din Cuţâtna[7]); decì acel drum până la poiana Mogoşască[8]) la un stejar însămnat, aproape de drum; deacolo se întoarce marginea acei poeni pe deasupra Dobrovăţului până la poiana cu şapte tei, decì piste acè poiană la un stejar mare, crengos şi însămnat, decì tot dealul pe toate înfundăturile [Dobrovăţului] până la dealul cel mare, la movila cè mare a Ciurbeştilor, decì peste drum dealul pe deasupra Dobrovăţului şi a Petroasăi[9]) până deasupra Vasluiului la un teiu mare însămnat aproape de drumul ce vine din Bucim[10]) până la mânăstirea Dobrovăţului; decì [pe] acel drum în gios dealul la doi fagi[11]) însămnaţi aproape de drum; deacolo iarăşi [pe deasupra la] vale până la poiana lui Andrieş, decì pe deasupra peste acè poiană şi pădure la cinci tei însămnaţi la sfârşitul bucovinei; şi iarăşi pe deasupra dumbrăvii[12]) până unde se încrucişază drumurile pe valea Pribeştilor[13]) la un stejar însămnat; decì drumul cel vechiu pe marginea dumbrăvii până la vârful dealului la un stejar însămnat aproape de drum; decì drumul dumbrăvii până la sfârşitul dumbrăvii Nenciului[14]) la o movilă săpată; decì dealul în gios la movila Evii[15]); de acolo dealul la movila Tatariului[16]), dela acè movilă la vale drept la matca Vasluiului, dela matca Vasluiului până la gura Dobrovăţului, unde cade Dobrovăţul în Vasluiu. Acesta iaste hotariul acei de mai sus scrisă mânăstiri şi acelora de mai sus scrise sate. Şi spre aceasta iaste credinţa domnii mele de mai sus scrisă Stefan

---

1) Satul „Ruleni" de azi. jud. Vaslui, pl. Crasna-Mijlocu.
2) In suret „Nastănii", după orig. Настнин. Poiana Nastei s. Nastea se zice și astăzi.
3) In suret „Berezăului", orig. кєрєзовнχ (pentru кєрєзовн), dela rus. береза mesteacăn.
4) In suret „Ihecea", orig. Λєχача.
5) In suret «tri(s)tie", orig. трн лнпн.
6) In suret „cu cetorăle". Cf. satul „Poiana-Cetate" ceva mai spre nord-vest de Ruleni. In harta statului major, planșa Codăești, i se zice „Poiana cu cetate (Cinghinea)".
7) In suret pare a fi „Coţăena".
8) Cf. satul Mogoșești din jud. Iași, pl. Codru, la marginea jud. Vaslui.
9) Pe harta statului major, pl. Codăești, *Pietrosu*, un părăiaș ce dă în Dobrovăţ.
10) Satul Bucium din jud. Iași. pl. Codru.
11) In suret „feigi".
12) In suret „Dumbrovenii", orig. доγвровою.
13) In suret „Prebeştilor". E satul Pribeşti din jud. Vaslui, pl. Crasna-Mijlocu.
14) Condica are greşit „до конца дѹврово (pentru дѹвровн) Рнєнчнна"(?).
15) In suret „Evvii"; v. nota 10 dela p. 240.
16) Ar trebui „Tătarilor", după slav. татарскѹ.

Voevod, şi credinţa a preiubitului fiului domnii mele Bogdan-Voevod, şi credinţa tuturor boerilor noştri, a mari şi mici. Iar după a noastră viaţă, cine va fi domn, din fii şi neamul nostru, sau pe cine Dumnezău va alege a fi domn ţării Moldovii, să nu strice a noastră danie şi întăritură, ce mai ales să dè şi să întărească. Iar cine s'ar ispitì a stricà, acela să fie proclet de domnul Dumnezău şi mântuitorul nostru Iisus Hristos şi de preacurata a lui maică şi de sfinţii 12 apostoli verhovnici, Petre şi Pavel i proci, şi de sfinţii 318 purtători de Dumnezeu părinţi dela Nicheia [1]) şi de toţi cari bine au plăcut lui Dumnezeu din veci, şi să fie asămine Iudei şi procletului Arie, şi să aibă parte cu Jidovii aceia cari au strigat asupra domnului Iisus Hristos: sângele lui asupra lor şi a ficiorilor lor; care şi este. Şi pentru mai mare întăritură a tuturor celor de mai sus scrise, am poruncit credincios boerului nostru dumisale Tăutului logofăt să lege a noastră pecete către această carte a noastră. S'au scris în Suceava, 7011, Oct. 3 [2]).

S'au tălmăcit de Gheorghie dascal, 1781, Ian. 8".

---

[1]) In suret „Necaa".
[2]) Anul, luna şi ziua sunt adaose cu altă cerneală.

ADAOS

CXVIII

Vaslui, 1 Iulie 1472.

Ştefan confirmă lui Lazor Băloş stăpânirea peste a treia parte din hotarul satului Petreşti pe Vilna şi peste poiana lui Miculiţă, dăruite lui de unchiul său Petre dela Vilna.

Cu dumnezăească milă Ştefan Voevod, domn pământului Moldovii, facim ştire cu această a noastră carti tuturor cari pre dânsa vor vidè-o sau vor auzî-o, când cuiva va ceri trebuinţa, precum au venit înnainte noastră şi înnainte a tuturor a noştri boeri sluga)astră Petre dela Vilna[1]), de a lui bună voe, de nimeni as ›rit nici sălit, şi au dat nepoţilor lui, slugilor noastre Lazu Băloşu ...., dintru a lui drept uric, a trie parte din hotarul lin sat din Petreşti pe Vilna, pe din gios de părăul Cornilor, ca lui-ş să-ş aşăză sat. Şi noi, dacă am văzut a lui bună voe şi danie, cari el au dat nepoţilor lui, de a lui bună voi, loc din sat dintr'a lui hotar şi giumătate poiană, iar noi aşâjdire şi di la noi i-am dat şi am întărit slugilor noastre Lazor Băloşu acel mai sus zis loc din sat, din părăul Cornilor în gios, ca să-ş aşăză loru-ş sat, şi giumătate poiana lui Miculiţă[2]) pe Uşăţ[3]), ca să fii lor uric cu tot venitul, lor i copiilor lor i nepoţâlor lor întocma i strănepoţâlor i prestrănepoţâlor lor şi tot neamului lor, ca să fie lor neclintit nici odinăoară. Iar hotarul acelui loc din sat să fii a trie parte din tot hotarul Petreştilor. Şi spre aceasta esti mari mărturiea a însuş domnii mele mai sus

[1]) In suret „Petre Vilno".
[2]) In suret „poiană Miculiţăna", orig. probabil полѣна Микѹлицина.
[3]) Lectura aceasta e probabil greşită.

scris Ştefan Voevod, şi a pre iubiţilor fiii domnii meli Alicsandru i Petre, şi a boerilor noştri: boeriul Stanciul[1]) şi ficiorul său boeriul Mârza, boeriul Vlaicu şi ficiorul lui, Duma, boeriul Bode dvornic, boeriul Zbierea[2]), boeriul Luca i boeriul Belco pârcălab, boeriul Neagu[3]), boeriul Ivaşco pârcălab de Chilie, boeriul Arbure[4]) pârcălab de Neamţu, boeriul Fet[e] pârcălab de Cetate Noaă, boeriul Paşco, boeriul Gangur, boeriul Ciocârlie[5]), boeriul Buhte i boeriul Petrică[6]), boeriul Iaţco Hudici, boeriul Ivaşco Hrincovici[7]), boeriul Vrănceanul spătar, boeriul Iuga vistiernic, boeriul Iuga postelnic, boeriul Dajbog paharnic, boeriul Toma stolnic, boeriul Ili Huru comis, şi alţi moldovineşti boeri, mari şi mici, ci la aceasta au fost. Şi spre mai mare tărie şi întăritură a celor di mai sus scrisă, am poroncit al nostrului credincios boeriului Toma logofăt să scrie şi pecete noastră i pecete boerilor noştri să legi către aceasta a noastră carti. Au scris Tăutul în Vasluiu la let 6980, Iulie 1[8]).

Di pi cel adivărat hrisov sirbăsc s'au tălmăcit de mini pe moldovinie şi fiind întocma din cuvânt în cuvânt mărturisăsc cu a mè iscălitură, 1814 Mart 19, Constantin Sârcul[9]), logofăt de divan.

Academia Română, fără signatură; cf. Creşterile colecţiunilor în 1907, p. 217. — Data suretului e pusă greşit 1405=6913, în loc de 6980; ea se explică prin asemănarea lui ҂ѕцп (6980) cu ҂ѕцгі (6913); п şi гі se pot confundà uşor. Că documentul e din 6980=1472, ne-o dovedesc martorii din celelalte documente ale acestui an; cf. mai ales pe cel dela 25 Aprilie, No. XCVIII din vol. I. — Satul Petreştilor este evident acelaş cu cel din vol. I, No. CLXV, 6 Martie 1487; el erà situat pe părâul Velna, vechiu Vilna; v. harta statului major, planşa Mogoşeşti. Şi Lazor (Băloş) dela 1472 poate să fie identic cu Lazor dela 1487. La No. CLXVI, tot din 6 Martie 1487, e vorba de un „Pătru Voina", îndreptat de mine din „Pătru Vilna"; dacă lectura „Vilna" ar fi cea exactă, atunci acest „Pătru" dela 1487 ar fi identic cu „Petre Vilno" din suretul de mai sus.

---

1) In suret „Stanualu".
2) In suret „Store".
3) In suret „Nazgo".
4) In suret „Arbusŭ".
5) In suret „Uriclie".
6) Se 'nţelege al lui Iachim s. Iachimovici.
7) In suret „Hrişcovici".
8) In suret „6913 Iulie 1 s. Iunie 1". In privinţa anului, vezi nota de deasupra.
9) Iscălitura acestuia mi-a descifrat-o d. Iuliu Tuducescu.

CXIX

5 Aprilie 1474.

Ştefan confirmă lui Ion Bulbosea şi fratelui său Mihul din Fărăoani stăpânirea peste satul Antileşti.

Rezumat cu data „6982, Aprilie 5" într'un „perilipsis de scrisori pe moşia Antileşti dela ţinutul Sucevei", făcut la 11 August 1793, la Arhivele Statului din Bucureşti, Documentele Tribunalului Sucevei, Pachetul 91 (notiţă comunicată de d-l Iulian Marinescu). — Moşia Antileşti se află pe teritoriul satului Ciumuleşti din jud. Sucevei; v. Marele Dicţionar Geografic, I, p. 90.

CXX

Suceava, 1488.

Ştefan confirmă lui Toader Gherman stăpânirea peste seliștea Lăhoveni, cumpărată dela Daşco, fiul lui Gostilă, cu 60 de zloţi tătăreşti.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто нан възрит или его ...., великими и малими, слѹга наш Дашко, сынъ Гостилъ, по своюю доброю воли, никим непонѹжен ани присилован, и п[родалъ .... сели]ще на имѣ Лъховѣнїи слѹзѣ нашемѹ Тоадерѹ Германѹ за ѯ҃ злати татарских. И ѹставше слѹга наш .... [пинѣ]зи ѯ҃ злат оу рѹки слѹзѣ нашемѹ Дашко, сынѹ Гостилъ, перед нами и перед нашими боꙗри.... [та]кождере и ѡт нас есми дали и потвръдили слѹзѣ нашемѹ Тоадерѹ Германѹ тое прѣдреченое селище на [имѣ Лъховѣнїи].... емѹ и дѣтемь его и оунѹчатомь его и прѣѹнѹчатомь его и въсемѹ родѹ его, кто сѧ емѹ изберет наиближнїи .... да ест по старомѹ хотарѹ, кѹда из вѣка ѡживали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Сте[фана.... Алеѯан]дра и Богдана-Влада, и вѣра боꙗрь наших: в. п. Звїари, в. п. Нѣга, в. п. Дѹми, в. п. Ганг[ѹра] .... пана Ицка Гѹдича, в. п. Дажбога, в. п. Щефѹла хотинского, в. п. Микотъ и в. п. Рѣ[цеша].... в. п. Грози Микотича, в. п. Секаръ пръка-

лаба новоградского, в. п. Клънъша спътарѣ.... [постелни]ка, в. п. Андреика чашника, в. п. Шандра комиса, и вѣра ѹсих боѧрь наших молдавских, великих.... [мол]давскои, шт дѣтеи наших или шт нашего родѹ, или пак бѹд кого богь изберет господаремь нашеи земли, тот що[бы].... ѹтвръдил и ѹкрѣпил, занѹже есми емѹ дали и потвръдили за его правою слѹжбѹ, и за що.... [потвръ]жденіа томѹ въсемѹ [вышеписанномѹ], велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ панѹ Тъѹтѹлѹ ло[гофетѹ].... нашемѹ. Пис(а) Іѡн въ Сочавѣ, в лѣто ҂ЅЦГЅ....

Pecetea stricată; din legenda ei se cunoaşte numai: [†] ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФ. — Orig. la d. Iuliu Zane; este rupt în două părţi, din cari s'a păstrat numai partea stângă; cu toate acestea textul documentului poate fi restabilit complet. D-l Zane posedă şi o bună traducere, făcută în Iaşi la 14 Martie 1828 de condicarul Theodor Gaşpar. — Seliştea Lăhoveni se află pe teritoriul moşiei Fedeşti din comuna Fedeşti, jud. Tutova, aproape de Banca. Şi azi o parte a moşiei se numeşte Lahova sau Laova. Cf. pe harta statului major, planşa Bârlad: valea Lauiei, lângă dealul şi pădurea Ghermăneşti, care-şi trag numele de sigur dela Toader Gherman al documentului nostru. O încercare de a explicà pe Lahova, fără să ştiu de existenţa Laovei sau Lauei de azi, am făcut la No. XXXIII din acest volum, p. 65. Cf. şi Ghibănescu, Surete şi izvoade, I, p. 368.

CXXI

Suceava, 16 Martie 1495.

Ştefan confirmă copiilor lui Oană şi Jula Pântece şi mai multor rude ale lor stăpânirea peste jumătate din Horodniceni, cu jumătate din moară, şi peste două sate pe Bârlad: Mărceştii şi Grijlivii.

† Милостію божіею мы Стефан воевода, господаръ земли мѡлдавскои, знаменито чиним ис сим листом нашим въсѧм кто нан ѹзрит или чтѹчи его ѹслишит, ѡже тоты истинніи наши слѹги Жѹрка Пинтече и брат его Петримань и сестра их Софіика, сынове Ѡана Пънтече, и племеники их Данчюл и братіа его Тоадер и Іѡн и Влашин и сестри их Анна и Федка и Софіика, сынове Жѹла Пънтече, и дрѹгіи племеники их Шандрѹ и братіа его Юріи

Баико и Сава, сынове Мършкини, и сестричича ихъ Мъріе Билка, дочка Настина, и сестричич еи Данчюл, сынь Станин, и братанича их Роуска, дωчка Оника Мъцъюла, и племеник их Оана и брат его Андршко и сестра их Драгна, сынове Лазора Адаша, и племеник их Иванко, сынь Моушин, и дргаа племеница их Ефросина, дочка Ржина, и дргаа племеница их Мършка и племеница их Мършка, дочка Тацина, жаловали есмы их ωсобною нашею милостїю и дали и потвърдили есмы им нашеи земли молдавскои их правю ωтнин, села на имѣ: половина ωт Хородничан, и половина ωт млина, и два села на Бръладѣ на имѣ Мърчещїи и Грижливїи. Тое въсе вишеписаное да ест им ωт нас рикь и съ въсем доходом, им и дѣтем их равно и нчатом их и прѣнчатом их и пращрѣтом их и въсем род их, кто сѣ им изберет наиближнїи, непоршено николиже на вѣки. А хотар тои половини село ωт Хородничан да ест ωт сего хотара половина, и по старом хотар, кда из вѣка ωживали; а хотар тым вишеписаным двωм селам да ест съ въсѣми своимы старими хотари, кда из вѣка ωжикали. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанаго мы Стефана воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленых сынωв господства ми Алеандра и Богдана-Влада, и вѣра боıар наших: в. п. Дма пръкалаба, в. п. Болдора двωрника, в. п. Хръмана, в. п. Щефла, в. п. Мшата, в. п. Тоадера хотинского, в. п. Микотъ немецкого, в. п. Чорторовского, в. п. Шандра новоградского, в. п. Клънъ спътарѣ, в. п. Исака вистѣрника, в. п. Еремїа постелника, в. п. Мохила чашника, в. п. Фрнтеша столника, в. п. Петрика комиса, и вѣра сих боıар наших молдавскых, великих и малих. А по нашем животѣ, кто бдет господарь нашеи земли, ωт дѣтеи наших или ωт нашего род, или пак бд кого богь изберет господарь бити нашеи земли молдавскои, тωт би им не поршил нашего даанїа и потвържденїа, али би им [по]твърдил и крѣпил, занже есмы им дали и потвърдили, за що ест их праваа ωтнина. А на болш[ю крѣпость и п]отвърженіе том въсем вишеписаном, велѣли есми нашем вѣрном пан Тътл логофет писати и наш печат привѣсити к сем лист нашем. Пис(а) Мътеи Сωч(а)вѣ, в лѣто ҂зг, мѣсѧца мр. ѕі.

Pecetea pierdută. — Orig. la Academia Română, cumpărat de curând dela d. Iuliu Muşat, şef de gară la Tecuci. — Din pricina greutăţilor ce prezintă pentru neslavişti înţelegerea numelor proprii şi a terminilor de rudenie, dau o traducere completă a documentului.

„Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor câţi o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, că aceste adevărate slugi ale noastre: Jurca *Pintece* şi fratele său Petriman şi sora lor Sofiica, copiii lui Oană *Pântece*, şi verii lor Danciul cu fraţii săi Toader şi Ion şi Vlaşin şi cu surorile lor Ana şi Fedca şi Sofiica, copiii lui Jula *Pântece*, şi alţi veri ai lor: Şandru cu fraţii săi Iurii Baico şi Sava, fiii Mărușcăi, şi nepoata lor de soră *Mărie* Bilca, fata Nastei, şi nepotul ei de soră Danciul, fiul Stanei, şi nepoata lor de frate Rusca, fata lui Onica *Măţăiul* [1]), şi vărul lor Oană cu fratele său Andruşco şi sora lor Dragna, copiii lui Lazor Adaş [2]), şi vărul lor Ivanco, fiul Muşei, şi altă vară a lor Efrosina, fata Rujei, şi altă vară a lor Măruşca, şi vara lor Măruşca, fata Taţii,— i-am miluit pe ei cu osebita noastră milă şi le-am dat şi le-am întărit în ţara noastră a Moldovei ocina lor adevărată, adecă satele: jumătate din Horodniceni şi jumătate din moară, şi două sate pe Bârlad, anume Mărceştii şi Grijlivii. Toate aceste mai sus scrise să le fie dela noi uric cu tot venitul, lor şi copiilor lor, ca şi nepoţilor şi strănepoţilor şi răstrănepoţilor lor şi la tot neamul lor, care li se va alege mai de aproape, nestrămutat niciodată în veci. Iar hotarul acestei jumătăţi de sat dela Horodniceni să fie din tot hotarul jumătate, după vechiul hotar, pe unde au apucat din veac; iar hotarul mai sus scriselor două sate să fie cu toate hotarele lor cele vechi, pe unde au apucat din veac. Iar spre aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrisului noi Ştefan Voevod, şi credinţa prea iubiţilor fii ai domniei mele Alexandru şi Bogdan-Vlad, şi credinţa boierilor noştri: cr. b. Duma pârcalabul, cr. b. Boldor vornicul, cr. b. Hârman, cr. b. Şteful, cr. b. Muşat, cr. b. Toader dela Hotin, cr. b. Micotă dela Neamţ, cr. b. Ciortorovschi, cr. b. Şandru dela Cetatea Nouă, cr. b. Câlnău spătarul, cr. b. Isac visternicul, cr. b. Eremie postelnicul, cr. b. Mohila ceaşnicul, cr. b. Frunteş stolnicul, cr. b. Petrică comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Iar după a noastră viaţă, cine va fi domn în ţara noastră, dintre fiii noştri sau din neamul nostru, sau pe cine va alege Dumnezeu să fie domn în ţara noastră a Moldovei, acela să nu le strice dania şi întăritura noastră, ci să le-o întărească şi să le-o împuternicească, căci le-am dat-o şi le-am întărit-o, fiindcă este dreapta lor ocină. Iar spre mai mare putere şi tărie a tuturor acestora mai sus scrise. am poruncit credinciosului nostru boier logofătului Tăutul să scrie şi pecetea noastră s'o atârne la această carte a noastră. Scris-a Mătei în Suceava la anul 7003, luna Martie 16".

N'am putut aflà în ce parte a Bârladului se aflau satele Măr-

[1]) Cf. satul Măţău în jud. Muscel (Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 286).

[2]) Cf. satul Adăşeni în jud. Dorohoiu (ibid., p. 2).

ceşti şi Grijlivi. Fostul proprietar al documentului ne scrie că „precât a putut pricepe din tălmăcirile ce i s'au făcut, hrisovul în vorbă s'ar referì la moşia Zorleni din jud. Tutova“. Pe teritoriul Zorlenilor, cel puţin cât se poate vedeà pe hartă, nu s'a păstrat nici o urmă de numele Mărceşti sau Grijlivi. Horodnicenii vor fi fost în apropierea acestora, dacă nu cumva sunt cei din judeţul Suceava, pe unde neamul boeresc Pântece aveà şi alte moşii; cf. „Folticenii“, al căror nume vine dela porecla „Foltic“ a unui boier „Pântece“. Horodnicenii sunt în adevăr foarte aproape de Folticeni. Asupra lor s'a publicat o întreagă monografie în Marele Dicţionar Geografic, III, p. 738-742; păcat numai că e plină de greşeli, de lucruri inutile şi de absurdităţi.

CXXII

Vaslui, 14 Martie 1502.

Ştefan confirmă lui Crăciun a patra parte din satul de pe Bârlad „unde au fost juzi Buda şi Drăgoi, partea de jos despre Murgu“, cumpărată cu 80 de zloţi tătăreşti dela fraţii Jurja şi Crăciun şi dela sora lor Armeanca, copiii lui Danciul Delea.

† Милостїю божїею мы Стефань воевода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листωм въсѧм кто на нь ѹзрыт или чтѹчи его ѹслышить, ωже прїидоша прѣд нами и прѣд ѹсимы нашимы молдавскыми бοѧре наши слѹгы Жѹржа и брат его Крачюн и сестра их Ярмѣнка, дѣти Данчѹл(ѹ) Дѣлѣ, по их доброи воли, никым непонѹжени ани присиловани, и продали свою правѹю ωтнинѹ ωт их праваго ѹрика, чътвъртаа част села на Бръладѣ на имѣ где били жѹдеве Бѹда и Драгою, нижнѹю част, част ωт Мѹрга, слѹѕѣ нашемѹ Крачѹнѹ за п҃ злат татарскых. И ѹставше нашь слѹга Крачюн та заплатил ѹси тоти пинѣзи п҃ злат татарскых ѹ рѹкы слѹгам нашим Жѹржи и братѹ его Крачюнѹ и сестри их Ярмѣнкы, прѣд нами и прѣд нашимы боѧре. Ино мы выдѣвше их добрѹю волю и токмеж, пак и полнѹю заплатѹ, а мы такождере и ωт нас есмы дали и потвърдили слѹѕѣ нашемѹ Крачюнѹ тотѹ прѣдреченнѹю чътвъртѹю част села що на Бръладѣ на имѣ где били жѹдеве Бѹда и Драгою, нижнѹю част, част ωт Мѹрга, како да ест емѹ ωт нас ѹрик и съ въсем доходом, емѹ и дѣтем его и ѹнѹчатом его и прѣѹнѹчатом его и пращѹрѣтωм его и въсемѹ родѹ его, кто сѣ емѹ изберет наиближнїи,

непорꙋшено николи на вѣкы. Ꙗ хотар тон чътвъртон части села почєнши ѡт връх дѣла ѡт пꙋта Борхинєщилѡр та прости на єдин стѡлпь що на колопници[1]), ѡт толѣ на берегь Бръладѣ на знаменанїи дꙋбь, а ѡт иниших сторѡн да єст по староmꙋ хотарꙋ, по кꙋда из вѣка ѡживали. Ꙗ на то єст вѣра нашєго господства вишєписаннаго мы Стєфана воєводы, и вѣра прѣвъзлюблєннаго сына господства мы Богдана воєводы, и вѣра наших боꙗр: в. п. Дꙋмы, в. п. Болдора дворника, в. п. Щєфꙋла, в. п. Дꙋм[ы] Брꙋдꙋра, в. п. Тоадєра и п. Нєгрила паркалабовє ѡт Хо[тина], в. п. Єрємїꙗ и п. Драгоша [паркалабовє ѡт Нѣмца, в. п. Шан]дра паркалаба [ѡт] Новоград(а), в. п. Лꙋка Арбꙋрє портарѣ сѡчавского, в. п. Кълнъꙋ спатарѣ, в. п. И[са]ка вистѣрника, в. п. Козма Шарпє постєлника, в. п. Могила чашника, в. п. Фрꙋнтєша столника, в. п. Пєтрика комиса, и вѣра ꙋсих боꙗрѡв наших молдавскых, и вєликых и малих. Ꙗ по нашєм животѣ, кто бꙋдєт господаръ нашєи зємли, ѡт дѣтєи наших или ѡт нашєго родꙋ, или пак бꙋд кого богъ изберєт господарєм бити нашєи зємли молдавскои, тѡт бы ємꙋ нє порꙋшил нашєго даанїꙗ и потвърждєнїꙗ, али бы ємꙋ оутвърдил и ꙋкрѣпил, занꙋжє дали и потвърдили єсмы за єго слꙋжбꙋ, и за що ѡн соби кꙋпил за свои правїи пинѣзи. Ꙗ на болшꙋю крѣпѡст и потвърждєнїє томꙋ въсємꙋ вышєписанномꙋ, вєлѣли єсмы нашємꙋ вѣрномꙋ панꙋ Тъꙋтоулꙋ логофєтꙋ писати и нашꙋ пєчат привѣсити к сємꙋ нашємꙋ листꙋ. Матєи писал ꙋ Васлꙋи, в лѣто ҂зі, мѣсꙗца мар. дї дєнъ.

Pecetea pierdută. — Orig. la d. Alexandru Jurgea, proprietaru moşiei Negrileşti din jud. Tecuci, cu două surete vechi: unul del „Gheorghie Evloghi dascal“ din 7 Aprilie 1777, altul dela un dia Axinte din 19 Septemvrie 1704/1705 (7213). Acesta fiind mai bun şi relativ foarte vechiu, îl reproduc întreg.

„Uric dela Ştefan-Vodă bătrânul, din vălet 7010.

Facem ştire cu această carte a noastră tuturor cine va căutà pre însă sau cetind-o or auzì, adecă au venit denainte noastră şi denainte a tuturor ai noştri moldoveneşti boiari slugile noastre Jurja şi frate-său Craciun şi sora lor Armeanca, feciorii Danciului Delea, de a lor bună voea, de nime siliţi nici asupriţi, şi au vândut a sa dreaptă ocină şi moşie, dentr'a lor drept uric, a patra parte

---

[1]) Probabil greşit în loc de конопници, dela конопище cânepărie, din коноплъ cânepă. Cf. numele de localitate din Boemia *Konopiště*, nemţeşte *Konopischt*, ap. Miklosich, Ortsnamen aus Appellativen, II, p. 43.

de sat pre Bârlad, anume unde au fost giudecătorii Buda şi Dragoiu, parte de gios, parte dela Murga[1]), slugii noastre lui Craciun pentru 80 de galbeni tătărăşti. Şi sculându-se sluga noastră Craciun şi-au plătit toţi acei bani 50 de ughi tătărăşti întru mănule slugilor noastre Jurjii şi frăţini-său lui Crăciun şi surorii lor Armeancii, denainte noastră şi denainte boiarilor noştri. Ce şi noi vădzând a lor de bună voea tocmală şi plata deplin, iar noi aşijdere şi dela noi i-am dat şi am întărit slugii noastre lui Crăciun pre acea de mainte pomenită a patra parte de sat ce-i pe Bârlad, anume unde au fost giudecătorii Buda şi Dragoiu, parte de gios, parte dela Murga, ca să-i fie dela noi uric şi cu tot venitul, lui şi feciorilor lui şi nepoţilor lui şi strănepoţilor lui şi înprăştieaţilor lui şi a toată rudenia lor, cine i se va alege mai aproape neclătit nici odată în veaci. Iar hotarul acei a patra părţii de sat începându-se din vârvul dealului din drumul Borhineştilor, de acolo drept la un stâlp ce iaste pre colopnişte[2]), iar deacolo la ţărmurile Bârladului, la un copaciu însemnat, stejár, iar despre alte părţi ca să fie după hotarul vechiu, pe unde au îmblat de vac. Şi spre aceasta iaste credinţa domniei mele noi Ştefan Voevod şi credinţa a preiubitului fiiului domniei mele Bogdan Voevod, şi altor boiari pe rând.

U Ias, lt. 7213, Sept. 19. Am izvodit eu Axinte diiacul".

Asupra satului „unde au fost juzi Buda şi Drăgoi" mai avem un document dela 13 Dech. 1488, prin care Danciul Delea cumpără acest sat dela Fete Iacobescul. Neştiind la ce moşie se referă documentul dela 1488, am presupus (vezi vol. I, No. CXCI, p. 363) că poate să fie vorba acolo de satul Deleni din jud. Vaslui, şi acesta tot lângă apa Bârladului; „Delenii" de azi s'ar explicà din „Delea". Această presupunere cade, dacă documentul dela 1502 se referă la Negrileştii de azi din jud. Tecuci, şi ei lângă apa Bârladului. Pe teritoriul Negrileştilor însă, pe cât pot vedeà din harta statului major, planşele Tecuci şi Gohor, nu s'a păstrat în nomenclatura topografică nici o urmă de proprietarii dela 1488 şi 1502. Doar locul ce se zice „La Cânepărie", din sus de Munteni, de partea dreaptă a Bârladului — Negrileştii sunt de partea stângă — să amintească pe конопищє dela 1502.

---

[1]) Murga, în loc de Murgu, e forma gen. slav.
[2]) Deasupra acestui cuvânt e adaosă glossa: „or la cânepioră".

II

TRACTATE, ACTE OMAGIALE, SOLII, PRIVILEGII COMERCIALE, SALV-CONDUCTE, SCRISORI

CXXIII

Bacău, 13 Septemvrie 1457.

Ştefan trimite în Polonia un salv-conduct logofătului Mihail şi fraţilor săi, asigurându-i că pot să se întoarcă în ţară cu toate averile lor, de oarece le-a iertat duşmănia din trecut şi le va întoarce moşiile confiscate. El porunceşte însă logofătului să-i îndeplinească, înainte de a venì în ţară, slujba cu care l-a însărcinat.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, свѣдомо чиным ис сѣм нашым листом каждомѹ доброму кто коли на нем оуזрит або его чтоучи оуслишыт, колиж того комѹ боудет потребизна, аже слоубоуем и слоубили есмы и даем и дали есмы сес наш лист глеитовъныи, правым християнскым глеитом, ӕкож на всѣм свѣтѣ[1]) стоит, нашемѹ вѣрномѹ болѣриноу паноу Михаилоу логофетоу, слободно и доброволно и без никоторои забави емѹ к нам прити, съ всѣми своимы братиѧмы и слоугами и съ всѣмы кто коли с ным прїидет, и съ всѣм своим имением що коли имет имити при соби; заноуж тѣ есмы простили и оувес гнѣв и меръзечъкоу есмы ѿтпоустили ѿт оусего нашего серца[2]). И не имаем оуспомѣноути николи на вѣкы до нашего живота ѿ мимошедшых рѣчех и члѣнкохъ, але хочоум тѣ миловати и оу великои честы[3]) и ласцѣ держати, равно с нашимы вирнимы и почеснимы боѧры. И села твоѧ, ѿтнини оусѧ, есмы тоби воротили. Але к нам прїиди, как оуделаешъ нам тотоу слѹжбѹ що ми есмы наказали к тоби. Тое все[4]) вишеписаное слоу-

[1]) In orig. стѣ.

[2]) In orig. срца. Prescurtarea obişnuită e срдца şi se poate desface în сръдца, срьдца sau сердца; cf. cu aceasta cuvintele de mai jos держати, здержати.

[3]) In orig. чты, în locul lui чсты = чести.

[4]) In orig. greşit свѣ.

боуем тоби здержати и пополнити подлоуг сего нашего листоу, при нашеи чести[1]) и христїанскои вѣри, без лъсти и въсѣкои хитрости. Я на то ест вѣра и доуша господства ми вишеписанаго ми Стефана воеводи, и вера и доуша бояр нашых: вѣра и доуша пана Козма Шандровича, в. и д. п. Оана Жоулича, в. и д. п. Петра паркалаба, в. и д. п. Бланкоула паркалаба, в. и д. п. Гояна дворника, в. и д. п. Петра Понича, в. и д. п. Исаия постелника, в. и д. п. Станимира вистиярника, в. и д. п. Збѣри столника, в. и д. п. Тадора чашника, в. и д. п. Иwана комиса, и вѣра и доуша всѣхъ бояр наших молдавскых, великых и малих. Я на болшее потвръждение всѣмоу вишеписанномоу, вѣлѣли есми нашемоу вѣрномоу пану Добрулоу логодетоу писати и печат привѣсити к семоу листоу нашемоу. Пис(анъ) оу Баковѣ, сеп. гі.

Hârtie îndoită în două, înaltă de 46 cm., lată de 29 cm.; la îndoitură e agăţată pecetea domnească cea mică, în ceară roşie, c. 2.5—2.7 cm. în diametru, cu legenda: † ПЄЧЯТЬ СТЄФЯНЯ ВОЄВОДЫ*. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. V. A. Uljanickij a pus acest salv-conduct după cel din 12 Iunie 1460 (Матеріалы для исторіи взаимныхъ отношеній Россіи, Польши, Молдавіи, Валахіи и Турціи въ XIV—XVI вв., Moscva 1887, p. 99, No. 90), iar E. Kałužniacki între 1457-1504, crezând că nu există mijloc de a-l datà mai precis (Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 683-684. No. DXVIII, cu traducere latină). El este însă desigur din 1457, cum arată cuprinsul lui şi lista boierilor, ce nu se mai întâlnesc aşà dela 1458 încoace. Că actul e din 1457, o dovedeşte şi lipsa foştilor partizani ai lui Petru Aron: Duma Braevici, Stanciul şi Coste Danovici, cari mai târziu se supun lui Ştefan, cari însă pe la Ianuarie 1458, deci şi pe la Septemvrie 1457, se aflau încă refugiaţi în Polonia. Vezi documentul dat de Petru din Cameniţa la 24 Ianuarie 1458, ap. I. Bogdan, Contribuţii la istoria Moldovei între anii 1448-1458, Bucureşti 1907, în Analele Academiei Române, Memoriile secţiunei istorice, vol. XXIX, p. 642 şi urm. D-l N. Iorga admite data 1460 (Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 74 şi p. 322, nota 57). Urmează traducerea:

„Din mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră fiecărui om bun care se va uità vreodată la dânsa sau o va auzì cetindu-se, când va fi cuiva de trebuinţă, că făgăduim şi am făgăduit, dăm şi am dat această a noastră carte de trecere[2]), ca să slujască pentru dreaptă şi creştinească trecere, cum se obişnueşte în toată lumea,

[1]) In orig. чтн.
[2]) Orig. лист глентовъным litterae salvi-conductus, salv-conduct.

credinciosului nostru boier dumnialui Mihail logofătului, ca să vie la noi slobod şi de bună voie şi fără nici o piedecă, cu toţi fraţii şi cu toate slugile sale şi cu toţi ceilalţi ce ar veni împreună cu dânsul, şi cu toată averea ce ar aveà-o la sine; fiindcă te-am iertat şi toată mânia şi ura am alungat-o cu totul din inima noastră. Şi nu vom pomenì nici odată în veci, cât vom trăì, de lucrurile şi întâmplările trecute[1]), ci te vom milui şi te vom ţineà la mare cinste şi dragoste, deopotrivă cu boierii noştri cei credincioşi şi de cinste. Şi satele, adecă ocinele tale, toate ţi le-am întors. Vino deci la noi, îndată ce ne vei face slujba cu care te-am însărcinat. Toate aceste mai sus scrise îţi făgăduim să le ţinem şi să le împlinim, aşà cum zice în această carte a noastră, pe cinstea şi pe credinţa noastră creştinească, fără înşelăciune şi fără orice vicleşug. Şi spre aceasta este credinţa şi sufletul domniei mele mai sus scrisului Ştefan Voevod, şi credinţa şi sufletul boierilor noştri: credinţa şi sufletul dumnialui Cozma Şandrovici, cr. şi sufletul dumnialui Oană Julici[2]), cr. şi sufletul dumnialui Petru pârcalabului, cr. şi sufletul dumnialui Vlaicul pârcalabului, cr. şi sufletul dumnialui Goian vornicului, cr. şi sufletul dumnialui Petru Ponici, cr. şi sufletul dumnialui Isaia postelnicului, cr. şi sufletul dumnialui Stanimir visternicului, cr. şi sufletul dumnialui Zbierea stolnicului, cr. şi sufletul dumnialui Tador ceaşnicului, cr. şi sufletul dumnialui Ioan comisului, şi credinţa şi sufletul tuturor boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Iar spre mai mare tărie a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru boier logofătului Dobrul să scrie şi să atârne pecetea la această carte a noastră. Scrisu-s'a în Bacău, Septemvrie în 13".

CXXIV

Octomvrie-Noemvrie 1457.

Ştefan înştiinţează pe Braşoveni şi pe vecinii lor că a hotărît să le trimeată după sf. Ecaterina o invitare ca să vie cu mărfuri în ţara sa. Dacă şi atunci le va fi frică să vie, le va trimete o scrisoare deschisă, prin care le va garantà libertatea de a vinde şi a târgui în toate oraşele şi satele din ţara sa.

Nos Sthephanus, Dei adiutorio waivoda terre Moldoviensis. Circumspectis viris iudicibus iuratis ceterisque civibus civium

1) Orig. рѣчех и члѣнкохъ, propr. „lucruri şi articole"; în traducerea lui Kałužniacki „res praeteritas"; члѣнокъ e polon. *członek*.

2) Şandrovici şi Julici ar puteà fi traduse şi *Şăndrescul, Julescul;* cf. satele Şendreşti şi Juleşti în judeţele Tutova şi Roman.

civitatensium et omnibus ipsi fidelibus, maioribus et minoribus, scilicet ditibus et pauperibus harum nostrarum litterarum serie patentium, salutem in Domino. Universis civibus Brassoviensibus aliisque civitatibus in conecela[1]) iacentibus notificamus tenore presencium, quod post festum sancte Katherine virginis ac martyris decrevimus cum omnibus baronibus ad nos pertinentibus, ut ad vestras sagacitates et circumspectiones nunciare et litteram[2]) negociacionis destinare, quatenus ut ad nostrum regnum venire in sinu prestine sollercionis dignaremini. Si autem timorem cumquassacionis haberetis[3]) veniendi ad nostram provinciam, extunc pro maiora parte transsmitere curavimus et cogitavimus litteram predictam patentem, nostro sigilo roboratam. Imo et eciam fide nostra mediante et omnium baronum proposuimus, imo eciam assensimus[4]) quod, si volueritis intrare ad nostrum regnum cum negociacionibus[5]) vestris, tunc liberam et securam habeatis facultatem[6]) in omnibus civitatibus et villys negociandi ac forizandi. Nullus contradicere in nostro regno valleat. Si quis autem contradixerit vestras circumsspecciones, extunc sentenciam habeat capitalem. Hec nostra fide mediante et omnium baronum proponimus, et cetera. Item eciam notum sit vobis quod, quidquid lator presencium dixerit, necnon certi[7]) gerulatur, fide[m] cre[di]tiva[m] adhibere dignemini, tanquam ab ore nostro prolatas et emanatas. Vallete[8]) in Domino, et vestri valleant.

Pecetea mijlocie a domnului stricată. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, colecţia Schnell, III, No. 38; scrisoarea (ductul) e de caracter german. In dos notiţa „Littera Stephani voyvode pro nobis in Moldaviam“. Reprodusă după copia d-lui N. Iorga. — Data 1457 nu e sigură, dar foarte probabilă, dacă ne gândim la privilegiul din 1458, No. următor. I-am pus data „Octomvrie-Noemvrie“, deoarece a fost scrisă de bună samă înainte de 25 Noemvrie, ziua sf. Ecaterine.

---

1) *In* dinainte de *conecela* este şters. Ce să fie însă *conecela?*
2) In orig. *nunciare et circumspectiones litteram.*
3) După *haberetis* urmează în orig. un *extunc* şters.
4) In orig. prescurtat *ossmsimus.*
5) In orig. înainte de *negociacionibus* pare a fi o prescurtare pentru *aliis* sau *omnibus:* „oln“ (?).
6) In orig. greşit *facultandi.*
7) Lectură nesigură.
8) In orig. *vallere.*

CXXV

Suceava, 13 Martie 1458.

Ștefan reînoește Brașovenilor privilegiul ce-l aveau dela predecesorii săi de a puteà aduce în țară postavuri, pânză, bobou și alte mărfuri și a le vinde prin târguri și prin cetăți, plătind la intrare câte 4 groși de povară, iar la vânzare câte 12 groși de o bucată de postav de Colonia, câte 18 de una de Louvain, câte 8 de una de Buda și câte 4 de una de Boemia; vama principală dela Suceava o vor plătì numai la Suceava, atât pentru mărfurile de import cât și pentru cele de export și transit; ei vor aveà voie să exporte boi și vaci și alte vite, plătind de fiecare cap de bou câte 2 groși. Dacă Moldovenii își vor recunoaște vitele lor (cai sau boi) la unii din Brașoveni și vor dovedì aceasta cu martori, Brașovenii vor pierde vitele, nu vor fi însă supuși la o gloabă în plus. Ei se vor mai bucurà de privilegiul de a fi judecați în procesele ce vor aveà cu locuitorii țării numai de domn în persoană; diregătorii acestuia: boieri, vornici sau șoltuzi, nu vor aveà dreptul să-i judece fără voea lor, nici să le ia taxe mai mari de cele stabilite acì.

† Милостїю божїєю мы Стефанъ воєкода, господаръ землѥ молдавскои, чиним знаменито и сѣмъ нашим листом въсѣмъ кто нан оузрит илї єго оуслышит чтꙋчи, ѡже прирадили сѣ єсми с нашими болѣре и съ оусєю нашєю радою и дали єсми сєс наш лист прїѧтелем нашим, оусим Брашовѣном и оусим кꙋпцем и оусєи землѥ ѡт Бръсѣ, оусим людем и оусим кꙋпцем, на то да имают ѡт нас тот закон и тоє право що имали ѡт нашєго дида ѡт Алеѯандра воєводы: коли до нашєи землѥ [прїидꙋт] съ торговлєю, щобы доброволно имъ прїити до нашєи землѥ съ своєю торговлєю, що коли имꙋт имати, а мыто имаютъ платити ѡт тарꙋ по четыри грош(и), ꙗкож было староє право, им дано ѡт наших предковє. И щобы им доброволно и слободно[1]) ходити по въсєи землѥ господства ми, и по градом и по тръгом, продавати свою торговлю, и сꙋкна и платно и бобов и бꙋд [що] коли имꙋт имати; алє платно и бобов да продаютъ локтем, а сꙋкна съ вигом да продаютъ с ким имꙋт торговати сѧ. А мыто имаютъ платити

[1]) Orig. слодбодно.

ѡт єдиного вига [Колонєва][1]) по дванадєсѣтє гроши, а ѡт Лєѹвїа по ѡсмънадєсѣтє гроши, а Бытъваръ по й, а Чєх по д҃ грош(и). А Сочавскоє мыто нигдє да нє платѣтъ, лишє оу Сочавѣ, хотѣ бы за морєм ходили. И пак [до] Бънгрєх да пєрєшли бы съ торговлєю своєю, єщє да платѣтъ оу Сочавѣ мыто Сочавскоє, а индє нигдє оу нашєи зємли. И щобы ѡни волни [были] кѹпити собѣ и вол и коров и пакъ що кѹпили, или товара или бѹд що, въ дни нашєго дида Алєѯандра воєвод(ы); також и мы дали єсми им тоє право и тоє волю. А коли оусхотѣтъ выгнати волы ѡт нашєи зємли до Оугоръ, тогди имают платити ѡт каждого вола по є҃ грош(и), а болшє ничєго да нє платѣтъ. А також, кто коли имѹт познати оу них кони или волы, бѹд гдє оу нашєи зємли, и доведєт наш чловѣкъ на Брашовѣнє из добрыми людми, а Брашовѣни нє мочї имѹт поставити содыша за кон или за вол, а Брашовѣни да стратѣт того кон(ѣ) или вол(а), а болшє глобѹ нє имаєт ни грош; тѹлко щобы им был ишкод, а болшє нищо. А никто ѡт наших боꙗръ ани оурѣдник да нє смѣєт оузѧти ѡт них ни єдин грош. А також, коли оусхотѣт Брашовѣнє прєд нас стоꙗти на закон, коли имєт бѹд кто на них тѣгати, а ѡни да сѹт волни прити прєд нас, абыхом мы их сѹдили[2]). А ины никто оу нашєи зємли бєз их воли, ни боꙗрин ани дворник ани шолтѹз, да нє смѣєть их сѹдити, ани оузѧти ис них ни єдин грош болшє как вышє пишєм, при нашєи вєликои казни і ѡргїю господства ми. Тоє въсє [що] вышє пишєм щобы имъ было[3]) нєпорѹ[шє]но до нашєго живота. А на то єст вѣра господства ми вышєписаннаго ми Стєфан(а) воєводы, и вѣра нашєго митрополита кѵр Тєѡктиста, и вѣра боꙗръ наших: в. п. Маноила, в. п. Єланкѹла пръкалаба, в. п. Илїаша Модрѹза, в. п. Пєтра Понича, в. п. Алѹла спатарѣ, в. п. Томы Къндє[4]), в. п. Мика Кралѣ, в. п. Дѹмѹнкѹшєвич Стєцка, в. п. Козмиц(ъ), в. п. Исаиꙗ постєлника, в. п. Станимира вистї-а[р]ника, в. п. Сакыш спатарѣ, в. п. Тадєра чашника, в. п. Збѣрѣ столника, в. п. Іѡна комис(а), и вѣр(а) въсѣх боꙗръ наших, и вєликых и малых. А на болшє крѣпост томѹ въсємѹ вышєписанном(ѹ), вєлѣли єсми нашємѹ вѣрномѹ панѹ Бѹлпашѹ подкацлєрю писати и

---

[1]) Колонєва lipseşte în orig.; cf. documentul cu acelaş cuprins din 12 Aug. 1452 al lui Alexandrel, ap. I. Bogdan, Documente moldoveneşti din sec. XV şi XVI în arhivul Braşovului, Bucureşti 1905, p. 30.

[2]) Orig. greşit сѹдинти.

[3]) Orig. боло.

[4]) Orig. Кнъдє.

печат наш привѣсити к семꙋ нашемꙋ листꙋ. Пис(алъ) Илїашъ ꙋ Сочавѣ[1]), в лѣто ҂ѕцѯѕ, мр. ӷі.

Pecetea cea mică domnească, cu legenda: † ПЄЧЯТЬ sau ПЄЧЯТЪ СТЄФЯНЯ ВОЄВОДЫ; liniuţa din dreapta dela partea superioară a lui Т ne împiedecă a distinge clar dacă litera ce urmează după Т este Ъ sau Ь.—Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, Perg. No. 777. In dos: Stephani wayvode 1459 fuit unius anni. Tipărit de mine, fără traducere, în Documente moldoveneşti din arhivul Braşovului, No. XIII, p. 36-39 (extras din Convorbiri Literare pe an. XXXIX, No. din Iulie—Octomvrie), şi de d. Stoica Nicolaescu în Documente slavo-române cu privire la relaţiile Ţării Româneşti şi Moldovei cu Ardealul în sec. XV şi XVI, Bucureşti 1905 (eşite însă la 1906; cf. Analele Academiei Române pe an. 1907, Desbaterile, şedinţa dela 5 Aprilie 1907), No. XLVI, p. 116-122. Textul d-lui Nicolaescu conţine multe greşeli de lectură şi n'are întregirile ce se impun pentru înţelegerea lui deplină. Astfel „ѡт єдиного вига по дванадесѣте гроши" (p. 117) n'are înţeles fără Колонева, cuvânt ce se găseşte în privilegiul dela 12 August 1452; cf. ѡт одного постава Колонїю în privilegiul dela 3 August 1449 (broşura citată a mea, p. 26). Printr'o greşală de lectură se explică şi Cozma în loc de Cozmiţă la p. 121, în textul original Козмни p. Козмиц(ъ) la p. 119. Traduceri greşite sunt Manoila p. Manoil şi Mica Crale p. Micu Craiu: se zice d. p. Crăieşti, nu Crăleşti, satului înfiinţat de un „Craiu". „Tară" în loc de „povară" sau sarcină nu e bine; dacă e să întrebuinţăm acest cuvânt vechiu de origine ungurească, atunci trebue să-i zicem *tar* (ung. *tár)*, cum se zicea pe vremea lui Ştefan cel Mare şi cum se zice şi astăzi prin unele părţi din nordul Moldovei (aşà îmi comunică d-l G. T. Kirileanu; cf. broşura citată a mea, p. 15, nota 2). Cu totul greşit este tradus pasagiul despre urmărirea vitelor de furat, recunoscute de Moldoveni la neguţătorii Braşoveni. Dacă se vor găsì astfel de vite la aceştia, zice traducerea d-lui Nicolaescu, şi „Braşovenii nu vor puteà depune chezăşie pentru cal sau pentru bou, atunci Braşovenii să piarză acest cal sau bou, şi mai multă gloabă să nu ia niciun groş, ci atât cât le-a fost şi paguba, iar mai mult nimic" (p. 120). Cine să nu ia gloabă? Braşovenii? Evident că nu, deoarece se presupune că la ei s'au găsit vitele de furat, vândute lor de hoţi sau furate de ei înşişi, — cazul din urmă se întâmplà de sigur foarte rar. Inţelesul acestui pasagiu nu poate fi decât cel dat de noi şi justificat în broşura citată, p. 28, nota 1. Privilegiul acordat Braşovenilor, faţă de locuitorii ţării, erà acesta: când se constatà şi la ei vite de furat, ei nu erau obligaţi, con-

[1]) Cuvântul acesta e scris consecvent fără а şi cu ч deasupra rândului.

form obiceiului pământului, să-şi caute garantul, adecă omul dela care cumpăraseră acele vite, şi să-l aducă înaintea judecătorului, ca să mărturisească el însuş că e vânzătorul vitelor şi să spue şi el dela cine le-a cumpărat. Ei perdeau numai vitele — pe care le luà adevăratul lor proprietar — fără să fie impuşi şi la o amendă, cum erau impuşi locuitorii ţării pentru delictul de a fi cumpărat vite, a căror proprietate nu fusese legitimată în regulă de vânzător. Privilegiul erà destul de însemnat, dat fiind că negoţul de vite erà pe atunci foarte întins, că pe piaţă se vindeau multe vite furate şi căutarea garantului cereà mare pierdere de vreme şi de bani. Cf. broşura citată, p. 6-7. Asupra terminologiei postavurilor aduse de Braşoveni în Moldova am de completat notiţele date în această broşură şi în Relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul, vol. I (Bucureşti 1905) cu următoarele: este incontestabil că Колонїа (de unde adj. Колонѥв) şi Левбїа sunt Köln (Colonia) şi Louvain (Leubia); postavul de Cehia (Чех e gen. dela plur. Чехи, în loc de ѿт Чех) poate fi numit şi de Boemia sau Silesia şi venià probabil din această din urmă ţară; în documentele latineşti i seziceà „bohemicalis“ şi „polonicalis“. Indoeală e asupra celui de Buda. Am tradus pe Бытъваръ (la Nicolaescu, p. 117, Бытваръ) cu Buda, identificându-l cu ung. *Buda-vára* „cetatea Budei“, şi nu cred că se poate traduce altfel, deşi d-l Iorga l-a identificat undeva cu *Beauvais* din Francia. E adevărat că şi *Buda-vára* e tot aşà de departe de *Bâtvar* ca şi *Beauvais*, dar într'o carte de cetire pentru şcoalele primare din Ungaria găsesc că în ungureşte se zice nu numai Buda-vára, ci şi *Budvár*, „Buda-vára vagy Budvár“: Olvasókönyv az elemi népiskolák III osztálya számára, de Gyertyánffy I., Dr. Kiss A., Radó V., Budapest 1903, p. 93. Ar fi vorba de un postav ce se cumpărà de către Saşi la Buda, dar nu se fabricà acolo, căci în Ungaria pe vremea aceea nu erau fabrici de postav, cari să exporteze în străinătate produsele lor.

In urma acestor explicări, dau traducerea întreagă a privilegiului din 1458, care e aproape identic, ca formă şi conţinut, cu cel dela 1452, tradus în broşura mea dela 1905, p. 27-29.

„Din mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţării Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră tuturor câţi o vor vedeà sau o vor auzi cetindu-se, că ne-am sfătuit cu boierii şi cu toţi sfetnicii noştri, şi am dat această carte a noastră prietenilor noştri, tuturor Braşovenilor şi tuturor neguţătorilor şi întregii ţări a Bârsei, tuturor oamenilor şi tuturor neguţătorilor, spre aceea ca să aibă dela noi acelaş aşezământ şi acelaş drept, pe care l-au avut dela moşul nostru voevodul Alexandru: când vor veni cu marfă la ţara noastră, să vie în bună voie la ţara noastră cu marfa lor, câtă vor aveà, iar vamă vor aveà să plătească câte 4 groşi de povară, cum a fost dreptul cel vechiu, dat lor de strămoşii noştri. Şi să fie volnici şi slobozi să umble prin toată ţara domniei mele,

şi prin cetăţi şi prin târguri, ca să-şi vânză marfa lor: şi postavuri şi pânză şi bobou şi orice ar aveà; dar pânza şi boboul să le vânză cu cotul, iar postavurile să le vânză cu bucata, celor cu cari se vor tocmi. Iar vamă au să plătească: dela o bucată de Colonia [1]) câte 12 groşi, dela una de Leubia câte 18 groşi, dela una de Buda câte 8, iar de Cehia câte 4 groşi. Iar vama Sucevei să n'o plătească nicăiri, afară de Suceava, măcar de ar merge până dincolo de mare. Deasemenea, întorcându-se cu marfa lor la ţara ungurească, vor plăti vama Sucevei la Suceava, iar în alt loc nicăiri în ţara noastră. Şi să fie volnici a-şi cumpărà şi boi şi vaci şi tot ce au mai cumpărat pe vremea moşului nostru Alexandru Voevod, fie vite [2]) fie altceva; acelaş drept şi aceeaş voie le-am dat şi noi. Iar când vor vrea să scoată boi din ţara noastră la ţara ungurească, atunci vor plăti de fiecare cap de bou câte 2 groşi; mai mult nimic nu vor plăti. Deasemenea, dacă cineva îşi va cunoaşte la ei boii sau caii săi, ori unde în ţara noastră, şi dacă omul nostru va dovedi pe Braşoveni cu oameni buni, iar Braşovenii nu vor puteà să pue chezaşi (sodâşi) pentru cai sau pentru boi, ei vor pierde acei cai sau boi, dar nu vor aveà să plătească şi gloabă, nici măcar un groş; ei vor rămâneà numai cu paguba, şi mai mult nimic. Şi nimenea dintre boierii sau diregătorii noştri să nu cuteze a luà dela ei măcar un groş. Deasemenea, dacă Braşovenii ar voi să steà şi să se judece înaintea noastră, când cineva s'ar jelui împotriva lor, ei să fie volnici a veni înaintea noastră, ca să-i judecăm. Nimeni altcineva în ţara noastră, nici boier, nici vornic, nici şoltuz, să nu îndrăznească a-i judecà, sau a le luà măcar un groş peste cele ce scriem mai sus; altfel va păţi mare pedeapsă şi urgie dela domnia mea. Scriem toate aceste de mai sus, ca să le fie neclintite toată viaţa noastră. Iar spre aceasta este credinţa domniei mele mai sus scrisului noi Ştefan Voevod, şi credinţa mitropolitului nostru chir Teoctist, şi credinţa boierilor noştri: credinţa panului Manoil, cr. p. Vlaicul pârcalab, cr. p. Iliaş Modruz, cr. p. Petru Ponici, cr. p. Albul spătar, cr. p. Toma Cânde, cr. p. Micu Craiu, cr. p. Steţco al lui Dumuncuş, cr. p. Cozmiţă, cr. p. Isaia postelnicul, cr. p. Stanimir vistiernicul, cr. p. Sacâş spătarul, cr. p. Toader ceaşnicul, cr. p. Zbiară stolnicul, cr. p. Ion comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri, şi mari şi mici. Iar spre mai mare tărie a tuturor acestora mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru boierului Vulpaş subcanţilerul [3]) să scrie şi pecetea noastră s'o atârne la această carte a noastră. Scris-a Iliaş în Suceava la anul 6966, Martie 13“.

---

[1]) Vezi nota 1 dela p. 262.

[2]) In orig. „или товара или бѫд що“; товар in maloros. însamnă şi „vite“, mai ales cornute, şi „marfă“; aci se înţelege evident vite. Cf. tot în maloros. товарина das Vieh (Żelechowski).

[3]) Logofătul al doilea.

CXXVI

Lagărul dela Nistru, 4 Aprilie 1459.

Ștefan încheie cu Andrei Ądrowąž, voevodul Rusiei, şi cu Hricko din Pomorzany, voevodul Podoliei, plenipotențiarii regelui polon, un tractat de pace sub următoarele condițiuni: starea de războiu între țările regale Rusia şi Podolia şi între țara Moldovei încetează; pagubele făcute după războiu de boierii sau de locuitorii Moldovei în Podolia şi Rusia vor fi judecate la graniță conform vechiului obiceiu, iar cele săvârşite în timpul războiului se vor judecà, după sosirea regelui în Rusia, în prezența lui sau a delegaților lui, numiți anume pentru aceasta; Ștefan va lăsà în stăpânirea regelui cetatea Hotinului, împreună cu vama ce se ține de ea şi cu dreptul de pescuit în Nistru, liberi fiind oamenii muncitori din cetate să vie la târg în oraș şi să-și cumpere lemne, fân şi toate cele trebuincioase, cu condiția ca să plătească vămile şi taxa de trecere obișnuită, să nu atace pe neguțători, pe locuitori sau pe soli şi să nu ia nimic cu puterea dela cei dintâi; dacă cuiva din cetate i se va face vreo nedreptate de către un Moldovean, aceasta se va aduce la cunoștința voevodului Hricko, care, conform împuternicirei sale, va judecà afacerea împreună cu domnul și în mod provizoriu, până la decizia definitivă a regelui; pribeagul voevod Petru nu va aveà voie să se apropie de hotarele Moldovei mai mult ca până la Smotrycz, iar boierii ce-l însoțesc cu îngăduirea regelui, dacă vor să se întoarcă în țară, îşi vor recăpătà moşiile şi vor fi ținuți în cinste, fiecare după meritele sale; neguțătorii poloni vor fi liberi să vie în Moldova, plătind vămile obişnuite; Ștefan nu va recunoaște şi nu va slujì nici unui alt suzeran afară de regele Poloniei şi, la caz de nevoie, va da acestuia ajutor împotriva păgânilor. Toate aceste le va observà cu sfințenie până la venirea regelui în țările ruseşti; acesta, în schimb, e dator să-l apere ca pe un supus al său, conform vechiului obiceiu.

Nos Stephanus woiewoda, Dei gratia dominus terrarum Moldaviae, recognoscimus tenore praesentium quibus expedit universis, praesentibus et futuris, quomodo magnifici domini Andreas Odrowąsz, palatinus et capitaneus Russiae generalis, et Hryczko de Pomorzany, [palatinus] Podoliae et capitaneus

Trembovliensis, cum plena et omnimoda facultate et potestate missi, cum literis credentialibus et pargameneis cum sigillo appenso serenissimi regis Poloniae, domini nostri gloriosissimi ambasiatores, nobiscum omnia et singula: bella, discordias, praedationes, combustiones et sanguinis effusiones inter terras Podoliae, Russiae et Moldaviae hactenus factas tractarunt et concordaverunt modo tali: quod omnes discordiae, bella, praedationes, furta, incendia et effusiones sanguinis cessare omnino debent et amplius non committi. Si quis autem praefatae terrae Moldaviae nostrae dominorum aut incolarum aliquid mali in terris Russiae et Podoliae fecerit, furto, praedatione et alio aliquo malo facto commiserit post [1]) hoc bellum, non debet instaurari, sed in metis debet iustitia fieri, more solito et a diu tenta consuetudine, cum tali pacis fractore. Illa autem quae in tali discordia et bello moderno facta et commissa sunt, ad domini nostri gloriosissimi regis adventum in terras Russiae debent suspendi, et in praesentia domini nostri regis, aut dominorum per suam serenitatem ad hoc specialiter deputatorum, nobiscum facta conventione iudicabunt[ur], et unicuique parti iustitia ministrabitur copiosa. Caeterum promittimus castrum Cuthin in possessione et pace intacta dimittere et nullo modo excogitato vexare per violentiam, cum teloneo Cuthinensi ad ipsum ab antiquo spectante, cum oppido et libera piscatura in flumine Niestr; poterintque de castro laboratores convenire pro ipsorum necessitate et necessaria ligna, faenum et alia ipsis opportuna, in oppidum ad forum adducta, nullas violentias faciendo nec alicui aliquid violenter recipiendo, mercatores, terrigenas homines et nuntios quoscunque circa navigium non arestando, sed recepto teloneo et naulo alias *przewoz* iusto, libere permittere iuxta antiquam consuetudinem. Si vero quipiam [2]) aliquam injuriam seu violentiam de terra nostra Moldaviae alicui subdito de castro fecerint, illud debemus domino Hriczkoni palatino praefato per nostrum nuntium nuntiare seu intimare, ut nobis pro eo iustitia fiat, prout sibi haec iustitia facienda iam commissa est, usque ad nostri gloriosissimi

[1]) La Dogiel şi la Hurmuzaki „per"; înţelesul cere „post".
[2]) La Dogiel şi la Hurmuzaki „cuipiam".

regis informationem. Et interea vel his sic stantibus Petrus woiewoda non debeat in Cuthino morari, nec illuc equitare seu visitare persona propria, nec propius terras Moldaviae morari quam in Smotricz, ad praefatam domini nostri regis informationem. Promittimus insuper dominis Valachis, qui ex consensu regiae maiestatis Petro woiewodae serviunt, bona ipsorum paterna et iusta restituere et ipsos honorare iuxta merita ipsorum. Denique promittimus et pollicemur, quod omnes et singuli mercatores et institores per terras Moldaviae ire, transire, morari et negotia sua disponere poterint, salvis seu solutis teloneis iustis. Promittimus demum quod nullas nobis alias partes quaerere, nec aliquem pro domino nostro habere cum terra Moldaviae, sed solum domino regi et regno Poloniae servire, et contra paganos, dum—quod Deus auferat — necesse fuerit, in auxilium transire tenebimur. Et adveniente domino rege in terras Russiae, iuxta quod nobiscum sua serenitas concluserit, omnia tenere et inviolabiliter servare promittimus, sub fide et honore et iuramento nostris. Et dominus rex debet nos favore prosequi et defensare prout subditum suum, iuxta consuetudinem antiquam. Horum quibus sigillum nostrum et [sigilla] baronum et consiliariorum nostrorum, domini Valachi: domini Dobroch [1]) cancellarii nostri, domini Albi spatarii, domini Lasori Magni [2]), domini Thomae Lochindae [3]), domini Cusinae [4]), domini Bochtae [5]), domini Saches [6]) spatarii nostri, domini Stolnici [7]), domini Boerani [8]) commissi, domini Luscho Godicki et domini Olonethae [9]) sunt appensa testimonio literarum. Datum in rippa fluminis

---

[1]) Dobrul; poate orig. să fi avut „Dobrolo“ şi „lo“ dela sfârşit să fi trecut din greşala lui Dogiel la începutul lui „Chindae“.

[2]) Dacă lectura lui Dogiel e bună, atunci „Magnus“ traduce greşit pe „Pitic“, căci acest Lasorus Magnus nu poate fi altul decât Лаза Питик al documentelor interne; vezi vol. I, No. XX (1459), XXII (1460) ş. a.

[3]) Greşit în loc de „Chindae“, Кында sau Кинда; cf. nota 1.

[4]) Probabil Cozmiţă, Козмицъ.

[5]) Buhtea.

[6]) Sacâş, Сакышь sau Сакешь.

[7]) Zbierea stolnicul. Numele lui Zbierea trebue să fie omis din greşală.

[8]) Boureanul s. Buoreanul.

[9]) Luscho Godicki (cf. un Petrus Godowsky vexillifer de Halici la 1458: Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 111) şi Olonetha par a fi nişte delegaţi poloni. Dacă ar fi fost boieri moldoveni, ar fi fost citaţi înainte de comisul Buorean, deoarece cu numele comisului se încheie aproape totdeauna lista martorilor şi în documentele interne şi în cele externe; v. p. 282.

Niestr, prope villam Owerkielowicze [1]), anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono, feria quarta post Conductum Paschae.

Dogiel, Codex diplomaticus regni Poloniae et magni ducatus Lithuaniae, Vilnae 1758-63, vol. I, p. 602, după o condică citată „Ex Arch. Regni Lib. 3. num. 4. fol. 118“. Reprodus în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 126-127, No. CVI. Cf. un rezumat la E. Rykaczewski, Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, litterarum, diplomatum etc., Paris 1862, reprodus de A. Jabłonowski în Źródła dziejowe, X, p. 17-18. La Uljanickij, Materialy, lipseşte. Traducerea românească din Uricariul, IV, p. 382-384, nu este exactă. — Orig. nu mai erà pe vremea lui Dogiel în arhiva regatului polon; el nu se află nici astăzi în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, unde l-am căutat întâiu la 1889, când am colaţionat textele lui Uljanickij cu originalele, şi apoi la 1908, când mi-am completat aceste studii în vederea ediţiei de faţă. De data aceasta am văzut toate cartoanele cu acte româneşti vechi şi n'am dat de urma acestui tractat. Astfel, originalul trebue considerat ca pierdut.

CXXVII

Suceava, 12 Iunie 1460.

Ştefan trimete logofătului Mihail, refugiat în Polonia, un salv-conduct, prin care îl asigură că l-a iertat pentru răul ce i-a făcut prin vorbele sale în Ţara Românească sau aiurea şi-i dă voie să se întoarcă în ţară şi să-şi reia în stăpânire toate moşiile confiscate.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиным ис сѣм листом нашым каждым добрым кто нан ѹзрит или его чтоѵч(и) ѹслишит, колиж того комѹ потребизна бѹдетъ, ѡже даем и дали есми сес лист наш и слѹбоѵем и слѹбили есми нашемѹ вѣрномѹ и почесномѹ боꙗринѹ панѹ Михаилѹ логофетѹ, и глеитѹемъ и глеитовали есми его правим глеитом христїꙗнскым, щожъ на всѣмъ свѣте стоит, ꙗко да ест емѹ слободно и доброволно и без н[и]которои забаби к нам

[1]) Numele acesta e transcris probabil greşit, căci nu pot să-l identific cu nici unul din satele actuale de pe malul Nistrului.

прїити до его правꙋю и вирънꙋю слꙋжбоу. А за никотори неꙋспомнѣныи рѣчи, щож колижъ[1]) състали ꙋ Басарабехъ[2]) или бꙋд где, бꙋд ꙋ котори҄х днех или часох, тии рѣчи и ни жаднꙋю меръзечкꙋ не имаем ꙋсъпомѣнꙋти, николи на вѣкы вѣчныꙗ до нашего живота, ни ми сами ани пак боꙗре наши. Але хочꙋмъ его миловати и ꙋ чти[3]) и ꙋ великои ласцѣ держати, равно[4]) с нашими вѣрними и почесними боꙗре. И села, имениа твоꙗ ꙋсѣ есми тоби воротили, на що имеш поставити привилиѧ ис права. Тое ꙋсе вишеписанное слꙋбꙋюм панꙋ Михаилꙋ логофетꙋ здержати и пополнити, подлꙋг сего нашего листꙋ, при нашеи чти и христїанскои вѣри, без лъсти и въсѣкои хитрости. А на то ест вѣра нашего господства вишеписанного Стефана воевод(ы), вѣра митрополита нашего кvр Теwктиста, вѣра боꙗръ наших: в. п. Еланкꙋла, в. п. Гоꙗна дворника, в. п. Ходка Щибора, в. п. Илꙗша Модрꙋза, в. п. Петра Понича, в. п. Исаиꙗ немецскаго, в. п. Станимира вистиѧрника, в. п. Сак(ы)ша спатарѣ, в. п. Красниша постелника, и вѣра ꙋсих боꙗръ наших, великых и малих. А на болшꙋю крѣпостъ, вѣлѣли есми панꙋ Добрꙋлꙋ логофетꙋ писати и печат прївесити к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Пис(алъ) Тома ꙋ Соуч(а)вѣ, в лѣто ѕцꙁи, юн. ві.

Pecetea stricată. — Orig., scris pe un petec de pergament tăiat în formă neregulată şi îndoit ca o scrisoare, se află în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Tipărit de Uljanickij, Materialy, p. 96-97, No. 86, şi de Kałužniacki, Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 685-686, No. DXIX. Indoeala lui Uljanickij şi a lui Kałužniacki asupra lecturei юн. nu se justifică prin nimic; traducerea latinească a celui din urmă, afară de „Baiaraviis" în loc de „Bessarabis", e bună. Cf. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 322, nota 57, unde se propune data Ianuarie-Aprilie 1460; originalul are însă clar юн. = Iunie.

In traducere românească:

„Din mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor oamenilor buni, câţi o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, când va fi cuiva de trebuinţă, că dăm şi am dat această carte a noastră, şi făgăduim şi am făgăduit credinciosului şi cinstitului nostru boier dumnialui Mihail logofătului, şi-l întovărăşim şi l-am întovărăşit cu această adevărată şi creştinească carte de trecere, cum se obişnueşte

---

[1]) In orig. голижъ.
[2]) La Uljanickij şi Kałužniacki greşit Баiарабехъ, Baiaraviis.
[3]) La Uljan. чести, orig. чти.
[4]) La Uljan. şi Kałuž. равне.

în toată lumea, ca să fie slobod și să aibă voie să se 'ntoarcă la noi, la slujba sa dreaptă și credincioasă, fără nicio zăbavă. Iar de lucrurile ce ar trebuì uitate[1]) și cari se vor fi întâmplat în țara Basarabilor sau ori unde în altă parte, în orice vreme și în orice zile, de acele lucruri și de orice altă dușmănie nu ne vom aduce aminte nici odată, în vecii vecilor, cât vom trăì, nici noi înșine, nici boierii noștri. Ci vrem să-l miluim și să-l ținem în cinste și în mare milă, deopotrivă cu boierii noștri cei credincioși și de cinste. Și satele și averile tale, toate ți le-am întors; vei arătà numai hrisoavele și drepturile tale asupra lor. Toate aceste mai sus scrise făgăduim dumnialui logofătului Mihail să le ținem și să le împlinim, cum zice în această carte a noastră, pe cinstea și pe credința noastră creștinească, fără înșelăciune și fără niciun vicleșug. Iar spre aceasta este credința domniei noastre mai sus scrisului Ștefan Voevod, și credința mitropolitului nostru chir Teoctist, și credința boierilor noștri: cr. d-lui Vlaicului, cr. d-lui Goian vornicului, cr. d-lui Hodco Știbor, cr. d-lui Iliaș Modruz, cr. d-lui Petru Ponici, cr. d-lui Isaia dela Neamț, cr. d-lui Stanimir vistiernicului, cr. d-lui Sacâș spătarului, cr. d-lui Crasniș postelnicului, și credința tuturor boierilor noștri, mari și mici. Iar spre mai mare tărie, am poruncit dumnialui Dobrului logofătului să scrie și să atârne pecetea la această carte a noastră. Scris-a Toma în Suceava la anul 6968, Iunie în 12".

CXXVIII

Suceava, 3 Iulie 1460.

Ștefan confirmă Lembergenilor privilegiul comercial ce-l aveau dela unchiul său Ștefan II și dela predecesorii acestuia (i. e. dela Alexandru cel Bun), restabilind vămile ce vor aveà să plătească pentru mărfurile de import, de transit și de export, cum erau în privilegiul lui Ștefan II, anume: a) la import ei vor plătì pentru postavuri vama de depozit sau vama principală, 3 groși de grivnă, în Suceava, iar pentru mărunțișuri 3 groși de grivnă în Siret; prețurile de vânzare vor fi la Suceava aceleași ca la Lemberg, și nimenea, nici domnul, nici vameșii, nici boierii, nu vor aveà voie să le iea ceva cu deasila; ei vor mai aveà dreptul să-și ție o casă de negoț în Suceava, dar fără crâșmă, berărie sau măcelărie. b) Pentru postavurile ce le vor trece în Țara Ungurească, în Țara Românească sau în Turcia, vor plătì 3 groși de grivnă la Suceava, iar pentru

[1]) In orig. нєѹспомнѣнын рѣчн, la Kałuž. „memoratu indignas res".

mărfurile ce le vor trece în Crimeia vor plătì întâiu la Suceava 1 rublă de 12 cântare, apoi câte 30 de groşi la Iaşi şi la Lăpuşna şi 1/2 rublă la Cetatea Albă, iar pentru vitele ce vor duce în Crimeia vor plătì la Suceava, Iaşi şi Lăpuşna taxele specificate în deosebi; postavurile ce le vor duce în Ţara Ungurească, în Ţara Românească sau în Turcia vor fi scutite de vamă. c) La export, pentru mărfurile aduse din Crimeia sau aşà zisele mărfuri tătăreşti, vor plătì 3 groşi de grivnă la Suceava (i. e. vama Sucevei sau vama principală) şi câte 2 groşi în celelalte oraşe prin cari vor trece, iar pentru vitele mari sau mărunte numai vama Sucevei. Pentru piperul şi lâna din Ţara Românească vor da la Bacău, la Roman, şi în alte oraşe câte 2 zloţi de car, iar la Suceava 1 rublă de 12 cântare; pentru caii moldoveneşti şi ungureşti, cumpăraţi în Moldova, vor plătì până la Cernăuţi în total 14 groşi, iar pentru celelalte vite, mari şi mărunte, cumpărate în ţară, şi pentru piei vor da vama obişnuită numai la locul cumpărăturii; pentru peştele dela Brăila sau dela Chilia vor plătì la Bacău sau la Bârlad câte 1 1/2 groş de grivnă, iar la Suceava câte 3 groşi; pentru ceara muntenească şi ungurească 1 groş de fiecare piatră la Bacău, Bârlad, Baia, Suceava şi Siret; pentru jderii ungureşti, din cari domnul îşi rezervă dreptul să-şi aleagă mai întâiu ce-i va plăceà lui, vor plătì câte 1 1/2 groş de grivnă la Baia sau la Bacău şi în Siret şi 3 groşi la Suceava; argintul ars din Ţara Ungurească, din care domnul va aveà deasemenea dreptul să-şi aleagă întâiu cât va voì el, va fi scutit de vamă. Vămile pentru mărfurile de export dela Cetatea Albă, Siret şi Cernăuţi se stabilesc pentru fiecare marfă în deosebi.

† Милостїю божїею мы Стефанъ воевода, господаръ земли молдавской, чиним знаменито ис тым то нашим листом въсѣм кто на тот лист оузрит алибо его чтоучи[1]) оуслышит, гдежь того комоу бѹдет потребизна, ѡже пришли перед нас наши прїѧтелеве, боургаре Ливовскии, и принесли привилїе великое, що имают ѡт оуика нашего покойника Стефана воеводи и ѡт оусих наших предков, и просили нас абыхом имъ мыта полехчили, ꙗкоже им стоит оу том старом привилїи. Ино мы дорадивши сѧ ис нашими паны и радою, и лишили есмы их на том правѣ и потвердили

[1]) In orig. urmează după чтоучи încă odată его.

есмо им того права, как мают ходити по нашеи земли их коупци слободно и доброволно и которым обычаемъ имают мыта платити wт своего товара. Почениши где естъ головное мыто, на складѣ оу Сучавѣ, wт соукна wт гривноу три гроши, а wт крамных рѣчеи, що соут розманити рѣчи, почениши полотно литовское и кросенское и моудрое, и wт бархатѹ, и wт початого соукна, и wт ногавици, и wт харса, и wт ножи, и wт коси, и wт серпи, циновии рѣч(и), миси, конвици, помси покочиини, цинквы, шафран, шапкы, плоужниа желиза, корди, мечи, и wт иншии рѣчи дробиих щож ко крамоу слоухают, а wт того wт оусего щобы платили оу Серети мыто wт гривноу три гроши. — А коли имоут коупити татарскыи товаръ или заморскыи оу Сучавѣ: или шолкоу, и перець, и камхи, и тебенкы, и темианъ, или грецкы кфас, или инбир, или перецъ, а wни абы платили wт гривноу три гроши мыто. А коли имоут коупити татарскыи товар оу иных тръгох наших, а wни имоут тамъ давати где коупмт wт гривны два гроши, а на головном мытѣ оу Сочавѣ wт гривны три гроши, та абы тот [то]варъ[1]) смил продати комоу любит. — А кто идет до Лвова, на головном мытѣ оу Сучавѣ wт скотыны а҃ грош, wт десмт свинии а҃ грош, а wт десмт wвець еще wдии грош, а wт конѣ или wт кобылоу по шести хроши, а wт сто билицъ wдии грош, wт сто лисици і҃ грош, wт сто wвчии соранных четири гроши, wт сто кожи ıагнѣчїи два гроши, wт сто кож скотых еі҃ гроши. То мыт(о) Сочавское. — А кто идетъ до татарскои стороны, wт двана-десмт кантари що сѣ важит оу Сучавѣ wдии роубль[2]) серебра, оу Ӥском тръгоу л҃ гроши, а оу Лапоушном л҃ гроши, а оу Билом городѣ пол роубли серебра; а кто не идетъ до Белогород, а wн абы дал оу Лапоушиноу мыто Былогородское, колко имал давати оу Былом городѣ; а оу Тигинии да платѣт какже ис перва платили мыто, тымже wбычаем и теперъ имаютъ платити; а на сторожоу wт воза по ві҃ гроши. — А кто имет погнати скот до Татаръ, на головном мытѣ оу Сочавѣ wт каждои скотинии мыто Сучавское по четири гроши, оу Ӥсох в҃ гроши, оу Лапоушном в҃ гроши; wт сто wвецъ оу Сучавѣ шестдесмт гроши, оу Ӥсех л҃ гроши, оу Лапоушноу л҃ гроши. — А постави соукна имаютъ их продати на складѣ оу Сучавѣ, а [оу] иных торгох наших не имают волю продати их, а ис тими пинѣзми волно имь торговати по оусим

[1]) In orig. din greşală numai варъ.
[2]) In orig. greşit роубли.

нашим[1]) торгом що имъ любо боудет; а до Оугоръ и до Басараб и до Килию и до Тоурков волно имъ вывести соукна. А кто повезетъ соукно до Басараб, дати имет на головном мытѣ оу Сwчавѣ wт гривноу три гроши, а оу Романова тръгоу и оу Баковѣ и оу Яжѕда и оу Поутною и оу Васлоуи и оу Берладѣ и оу Текоучи wт воза б҃ злати. — А що привезоут wт Басараб или wт Тоурков, или перецъ, или баволноу или боуд що, оу Баковѣ и Романов тръгъ и оу тых краишных тръгов wт воза по б҃ златы тѕрскых, а на головном мытѣ оу Сwчавѣ wт в҃і кантари що имоут сѧ важити а҃ роубль[2]) серебра. — А кто иметъ повезсти [с]оукно до Быстрици и до Оугоръ, оу Сочавѣ wт гривны три гроши, оу Бани wт гривны полфтора грош(а), а оу Молдавици тыж полфтора грош(а) wт гривны. А коли сѧ воротит ис Оугоръ, оу Молдавици wт каждого терха по б҃ гроши, а оу Бани тиж wт каждого терха по б҃ гроши. А кто иметъ повезти соукна до Брашева, а оу головном мытѣ оу Сwчавѣ wт грывны по три гроши, оу Романова тръгоу и оу Баковѣ и оу Тотроуши wт воза по б҃ златы. А коли имоут [сѧ] воротити, wт каждого терха оу Тотрѕши по б҃ гроши, оу Баковѣ б҃ гроши wт терхѕ. — А кони що соут по трі гривни слободно имъ; и оугорскыи кони слободно им, хотѣ за р҃ злати; а оу котором торгоу имоутъ их коупити, wт каждого конѣ по четири гроши, а оу Соучавѣ по шест гроши wт каждого конѣ, а оу Серети wт конѣ по б҃ грош(и), а оу Черновцех б҃ грош(и) wт конѣ; а кто [поведет][3]) кони или кобыли до Каменцѣ, що было емоу дати оу Серетѣ, то имет даті оу Дорогоунѣ, а що было емѕ дати оу Черновци, то имет дати оу Хотини; також ест мыто wт кобыл ꙗко и wт кони. А кто имет коупити скот или бараны, или оу Баков или оу Романова тргоу или оу Нѣмца или оу Бани алибо оу иных тръгох, бѕд где оу нашеи земли, не надобѣ нигде мыта давати, лише[4]) где коупит, и възмет печат wт мытника. А оу котором тръгоу имет коупити, там имет давати wт скота а҃ грош, wт десѧт wвецъ а҃ грош, wт десѧт свыни а҃ грош, wт сто кожи скотіих і҃ гроши, wт сто кожи ꙗгнѣчих а҃ грош, wт сто кожи соранных б҃ гроши, та идоутъ на головное мыто на Сѕчавѕ. — А тото мыто татарское, що было оустановлено оу Былом городѣ, а мы

---

[1]) In orig. greşit нашнх.
[2]) In orig. greşit роублн.
[3]) Intregit după privilegiul lui Petru din 1456 (Kałuž., Dok., p. 38).
[4]) In orig. greşit лнпше; cf. лнше la No. III şi rus. лишь numai.

тото мыто Ливовчаном ѡтпоустили, абы не давали ни пинѧзѧ, хотѣ ѡт тисѧча коп, хотѣ боуд там татарскыи царевич, хотѣ не бѹд. А оу Серетском тръгоу ѡт крамных абы сѧ платило ѡт гривны по три гроши, ꙗко и выше пишем. — А што коли идет ис нашеи земли черес Соучавѹ на Серет, та колко мыта давали оу Сѡчавѣ, того половина имают дати оу Серети ѡт оусего, и ѡт кож, и ѡт волны, и ѡт ѡвчин. То ест мыто Серетское. — А оу Черновци ѡт фоурманского воза мыто четири гроши, а ѡт ѡрменского воза шесть гроши, ѡт скотины а҃ грош, ѡт і҃ свыны а҃ грош, ѡт десѣт ѡвци а҃ грош, а ѡт кони алибо ѡт кобылы по в҃ гроши; а на перевозы ѡт воза, или ѡт немецкых или ѡрменскых, по четири гроши, але коли имоут возыты поромом; а коли бѹдет лед иліи имоут ходити оу брод, тогди перевоза ни гроша да не дадоут. То ест мыто Черновское. А оу Черновцех возы не трѧсти, але коупець абы дал свое право, аже не имает заповѣданї товарь на своемъ возы: коуници, серебро, воскъ, алибо кони добры земскии. — А имат сѧ поставити цина соукни оу Соучавѣ ꙗко во Львовѣ. — А Ливовчане що имоут ходити до Браила или до Келеи по рибоу, на крайных мита оу Баковѣ или оу Берлад имают давати мыто ѡт гривны полтора гроша, а ѡт воза рибоу не займати; а там възмет печат та приидет слободно до Сочавы, та даст головное мыто оу Сѹчавѣ ѡт гривноу по г҃ гроши, а ѡт воза риби не брати; а на Серети имоут давати ѡт грывны по полтора гроша, а рыбы ѡт воза не брати; а оу Черновци мыто ѡт воза ꙗко ест оустановлено, а рибоу не брати. — А коли привезоут Ливовчане соукна алибо боуд какы товарь, а оу ных никто гвалтом без пинѣзеи ни ѡдин локот не моглъ оузѣти, ни мытник, ани боѧрин, ава ни ми сами; але коли боудеть намъ надобы или соукно или инаѧ торговлѣ, или много или мало, а мы алибо наши мытници абы торговали и заплатоу дилавши и надобное оузѧти. — А Ливовчане що имоут сами приносити серебро женое ѡт Оугор, ѡт того серебра бѹдет ли нам надобы, а мы абыхом оу них коупили готовими пинѣзмы, а що ѡстанет, то имъ слободно вывезти ис земли. — А моунтѣнскыи воскъ и оугорскыи имъ слободно ис земли вывести, а мыто [1]) оу Баковѣ алибо оу Берладѣ алибо оу Бани ѡдин грош, а оу Сѡчавѣ ѡт каменѣ а҃ грош, а оу Серетѣ тиж а҃ грош. — А оугорскыи коуници слободно имъ вывозити [2]), а мыто имоут платити

[1]) In orig. а мыто se repetă încă odată.
[2]) In orig. greşit вивозыти.

на краннем мыты, оу Бани алибо оу Баковѣ, шт грнвны полтора гроша, а Сѡчавское мыто г҃ грошн шт грнвноу, а оу Серетн полтора гроша; а шт тых коунниц бѹд ли нам надобы, а мы коупнм за готовых пинѣзы, а шстанок слободно нмъ вывезтн.— А ешче есми дали Лнвовчаном абы держали собы шдин дом торговскым шбычаемъ оу Сѹчавѣ, але оу том домоу абы корчмоу не держали, ани ıаткы, ани бровара. А пак ли бы хотил держати тоты рѣчи тот що имет жити оу том домоу, а шн абы тѣгноул ис мистомъ ш оусих рѣчех.—А то есми оучннили коупцем Лнвовчаном господарѧ нашего королѣ полского, роуской оусеи земли н подолской, а то мы што есмо вам писали слюбѹемъ им вѣчно здержати и пополнити, без лъсти и без хытрости, на вѣкы, мы и наши намѣсникы, николи непороушено, при нашеи чтї и прї нашеи вѣрѣ, подлоуг христїѧнского права. А на то свѣдкове наш митрополит, и рада королевскаа пан Халецкый и пан Баговскый, що оу том часоу былы оу нас и оу посолствѣ шт нашего пана шт кролѣ, и наши панове рада молдавскаѧ: пан Доума Браевич, пан Станчюл, пан Бланкоул, пан Гоıан дворник, пан Хотко Щиборъ, пан Косте Данович, пан Томѣ Кинде, пан Мик Крал, пан Петръ Понич, пан Ялбъ, пан Лазѧ, пан Исаиа немецкый, пан Стецко Дъмъкоуш, пан Козмица, пан Боухтѣ, пан Фетишн, пан Сакыш спатаръ, пан Юга вистиıарник, пан Красныш постелник, пан Тадор чашник, панъ Збнѧрѣ столник, пан Ишн комис; и пакъ панове бръгаре и радци Лнвовскыи що тымы часы оу нас были и с нами тотѹ рѣчь еднали, на имѣ: пан Климентъ, пан Михал, пан Петръ и пан Нимантъ, мис[кыи] писаръ. А на болшее потвержение томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, велѣли есми нашемоу вѣрномоу паноу Доброуловн логофетоу писати и печат нашоу привѣсити к семоу листоу нашемоу. Оу Соучавѣ писа Щефѹл, в лѣто ҂ѕц҃ѯн, мѣсѧца юл. г҃.

Pecetea stricată. — Orig. în arhiva oraşului Lemberg. Publicat întâi întreg de B. P. Hasdeu în Arhiva istorică a României, II (1865), p. 171-176, apoi necomplet de E. Kałužniacki în Dokumenta mołdawskie i multańskie z archiwum miasta Lwowa (extras din Akta grodzkie i ziemskie, vol. VII), Lwów 1878, p. 45-50, şi complet de acelaş în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 686-692, No. DXX, cu câteva omisiuni în text, ce în parte sunt greşeli de tipar, căci pasagele respective se găsesc în traducerea latină; numai pasagiul „шт десѣт швцн а҃ грош" nu e tradus la p. 690, şirul ultim de jos. Abateri dela ortografia originală se găsesc şi în textul lui Hasdeu şi în al lui Kałužniacki, în acesta foarte multe. Afară de tradu-

cerea românească a lui Hasdeu şi de cea latinească a lui Kałužniacki, mai există două în poloneşte, una de Kałužniacki în ediţia dela 1878 şi alta de Frańciszek Ksawery Wolański în „Dodatek do Gazety Lwowskiej“ pe anul 1861, No. 19 şi 20, după o traducere mai veche în manuscris (z starego iak się zdaje przekładu, zajmującego 149 wierszy na czterech stronicach papierowego arkusza), aceasta din urmă cu data greşită 1467. Dăm şi noi o traducere, de oarece atât în a lui Hasdeu cât şi în a d-lui Kałužniacki s'au strecurat greşeli, cari câte odată schimbă cu totul înţelesul originalului; deosebirile le justificăm în note.

„Din mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţării Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră tuturor celor ce vor vedeà această carte sau o vor auzì cetindu-se, când va fi cuiva de trebuinţă, că au venit înaintea noastră prietenii noştri, burgării din Liov, şi au adus hrisovul cel mare, pe care îl au dela unchiul nostru răposatul Ştefan Voevod[1]) şi dela toţi strămoşii noştri, şi ne-au rugat să le uşurăm vămile, cum stă în acel vechiu hrisov. Deci noi, sfătuindu-ne cu boierii noştri sfetnici[2]), le-am lăsat acel drept şi le-am întărit acel drept, după care neguţătorii lor au să umble în ţara noastră slobozi şi în bună voie, şi au să-şi plătească vama pentru mărfurile lor. Intâiu vama cea mare[3]), la descărcare în Suceava, pentru postav[4]) trei groşi de grivnă, iar pentru lucrurile mărunte, adecă pentru feluritele lucruri începând cu pânza litvană, cu cea de Krosno[5]) şi cea nemţească[6]), pentru catifea[7]), pentru postavul tăiat[8]), pentru nădragi[9]), pentru hars[10]),

---

[1]) In arhiva Lembergului acest privilegiu nu s'a păstrat.

[2]) Orig. нс нашнмн паны н радою (cu boierii noştri şi cu sfatul); sub рада se înţeleg boierii cei mari.

[3]) In orig. голокное мыто, literalmente „vama principală“. Pe româneşte Moldovenii îi ziceau de sigur „cea mare“, în opoziţie cu „vama cea mică“ ce se plătià în celelalte târguri; cf. documentele Vasluiului şi Bârladului dela 1491 şi 1495, vol. I, No. CCXLI şi vol. II, No. XXXIII.

[4]) Orig. ѡт соукна, la Hasdeu greş. ѡт коупна „de cumpărătură“; cf. Kałužniacki: od sukna, pro panno.

[5]) Rus. Korosno, oraşel în Galiţia. Cf. Słownik geograficzny królestwa polskiego, Warszawa 1883, vol. IV, p. 706-709.

[6]) Orig. моудрое (sc. полотно), la Hasd. albastră. Kał. a tradus mai bine cu: niemiecke (mądre, delikatne), subtile, fiind vorba probabil de pânză de o fabricaţie mai fină decât cea polonă. Cf. în documentul dela 1456 al lui Petru Aron: лнтовское полотно н немецкое (pânza litvană şi nemţească), ap. Kałužniacki, Dokumenta, p. 37.

[7]) Kał. barhat, explicat prin barchan (=Barchent), aksamit (=Sammet), holosericum.

[8]) Sau „început“. La Hasdeu greş. postav în bucăţi; orig. ѡт початого соукна; cf. Kał. sukno napoczęte, pannus, cui pars prior deest, i. e. postav din care s'a vândut o parte cu cotul.

[9]) La Hasdeu greş. cisme; orig. ѡт ногавнцн, polon. *nogawica* pantaloni, nădragi. Kał. traduce cu nogawice. femoralia.

[10]) Orig. ѡт харса. Erà o stofă de lână; vezi Hasdeu, o. c., nota dela p. 172; Kał. lanificium.

cuţite, coase, secere [1]), lucruri de cositor [2]), precum talere, cofiţe [3]), brâne ferecate [4]) şi ţăvi [5]), pentru şofran, şăpci, fiare de plug, săbii ungureşti [6]), paloşe şi alte lucruri mărunte ce se ţin de negoţul de mărunţişuri, pentru toate acestea au să plătească vamă în Seret trei groşi de grivnă. — Când vor cumpără în Suceava marfă tătărească sau marfă de peste mare: mătase, camhă [7]), tebenci [8]), tămâie, vin grecesc [9]), scorţişoară sau piper [10]), ei vor plăti vamă de grivnă trei groşi. Iar când vor cumpără marfă tătărească în alte târguri ale noastre, ei vor da acolo unde vor cumpără doi groşi de grivnă, iar la vama cea mare din Suceava trei groşi de grivnă, şi-apoi vor puteà să vânză acea marfă cui vor vrea.—Iar cine va merge la Liov, va plăti la vama cea mare din Suceava de vită [11]) 1 groş, de 10 porci 1 groş, de 10 oi tot 1 groş, de un cal sau de o iapă câte 6 groşi, de 100 de veveriţe [12]) 1 groş, de 100 de vulpi 10 groşi, de 100 de piei crude de oaie [13]) 4 groşi, de 100 de piei de miel 2 groşi, de 100 de piei de vită 15 groşi. Aceasta e vama

---

[1]) La Hasdeu lipseşte; orig. сєрпн, polon. *sierp* Sichel.

[2]) La Kał. res e plumbo alba factae; цнновнн=polon. *cynowy*.

[3]) Orig. конвнцн, Kał. hirneae.

[4]) Cf. Hasdeu, o. c., p. 172; Kał., o. c., p. 49.

[5]) Orig. цнквы, probabil în loc de цнркы, polon. *céwka* ţavă, tabulla; la Hasdeu greş. brâne ferecate şi alte unelte.

[6]) Orig. кордн; traducerea lui Hasdeu e bună, căci корда, cum am arătat şi eu în Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească, I, p. 386, — fără sa fi avut în vedere acest pasagiu din traducerea lui Hasdeu, — este ung. *kard*.

[7]) Cf. scrierea citată în nota precedentă, p. 386. In polon. există şi azi acest cuvânt *(kamcha)* şi însamnă un fel de mătase turcească.

[8]) Orig. тєбєнкы, dela sing. тєбєнка, polon. *tebinki*, *tebienki* plur.-t. Sattelzierrathen, Kał. tebenki, subtilia coria Pferdezierrath; în rus. se zice tebenki, în maloros. tybeńky; toate din turc. tébéngü. Miklosich, Etymologisches Wörterbuch, p. 347.

[9]) Orig. грєцкы к҄ѳас, care nu cred să fie altceva decât vin grecesc, cum a tradus şi Hasdeu. Kał. are *kwas grecki* şi *liquor acidus Graecus*, ceeace e greşit. Este малмазїа din alte isvoare; cf. I. Bogdan, Contribuţii la istoria Moldovei între anii 1448-1458, l. c., p. 642.

[10]) Piperul e pus în orig. încă odată, după mătase; în traducere l-am lăsat aci afară.

[11]) Se 'nţelege vită cornută, rus. скотина.

[12]) Orig. бнлнцъ, Kał. bielic (Dokumenta, p. 40), pellibus albis (Doc. Hurmuzaki, II, 2, p. 689). Traducerea lui Hasdeu e aci bună, căci бнлнца e maloros. білиця=білка a) Eichhörnchen, b) Hausmarder (Żelechowski); cf. rus. бѣлка şi adj. бѣличій Eichhorn-.

[13]) Hasdeu lasă netradus pe сорынын din originalul ѿт сто ѡвчнн сорынныχ. Expresia se mai întâlneşte în doc. dela 1408 al lui Alexandru cel Bun: отъ сто овчнны сѹранныи (Kał., Dokumenta, p. 13) şi a fost tradusă tot de Hasdeu cu „100 piei crude de oaie" (Arhiva istorică, I, 1, p. 130). Hasdeu a identificat deci pe сѹранныи cu rus. сырый. Kałużniacki crede că e vorba de român. *sur* (polon. siwy, szarawy) şi traduce „od setki owczych skór siwych" (Dokumenta, p. 16 şi 19), „pro centenis pellibus ovilis canis" (Doc. Hurmuzaki, II, 2, p. 689), ceeace îmi pare mai puţin justificat. Pentru comerţ erà mai interesant dacă pieile erau crude sau uscate, decât dacă erau sure sau de altă coloare.

dela Suceava. — Iar cine va aveà să meargă spre părţile tătăreşti, va plătì pentru 12 cântare (de marfă), ce se vor cumpănì, în Suceava 1 rublă de argint, în târgul Iaşilor 30 de groşi, în Lăpuşna 30 de groşi, în Cetatea Albă $^1/_2$ de rublă de argint; iar cine nu va merge până la Cetatea Albă, acela va da în Lăpuşna vama de Cetatea Albă, cât ar fi avut să dea în Cetatea Albă [1]); la Tighina vor plătì vama ce s'a plătit şi mai 'nainte, după acelaş obiceiu vor plătì şi acum; şi la straje câte 12 groşi de car. — Iar cine va duce vite la ţara tătărească, va plătì la vama cea mare din Suceava de fiecare cap de vită vama Sucevei, adecă 4 groşi, în Iaşi 2 groşi, în Lăpuşna 2 groşi; pentru 100 de oi în Suceava 60 de groşi, în Iaşi 30 de groşi, în Lăpuşna 30 de groşi. — Bucăţile de postav au să le vânză la descărcare în Suceava, căci în alte târguri ale noastre n'au voie să le vânză; iar cu acei bani le este slobod să-şi târguească ce le va plăceà prin toate târgurile noastre; le este însă slobod să ducă postavurile în ţara Ungurească, în ţara Românească, la Chilia şi la Turci. Şi cine va duce postavuri în ţara Românească, are să dea la vama cea mare din Suceava de grivnă trei groşi, iar în târgul Romanului, în Bacău, în Adjud şi în Putna, în Vaslui, în Bârlad şi în Tecuciu de car câte 2 zloţi [2]). — Iar aducând, din ţara Românească sau din ţara Turcească, piper sau lână sau altceva, vor plătì în Bacău, în târgul Romanului şi în celelalte târguri de margine câte 2 zloţi [2]) turceşti de car, iar la vama cea mare din Suceava, de 12 cântare ce se vor cumpănì, 1 rublă de argint.— Iar cine va duce postavuri la Bistriţa şi în ţara Ungurească, va plătì la Suceava 3 groşi de grivnă, la Baia $1\,^1/_2$ groş de grivnă şi la Moldaviţa tot $1\,^1/_2$ groş de grivnă [3]); iar întorcându-se din ţara Ungurească, la Moldaviţa de fiecare povară [4]) câte 2 groşi, şi la Baia tot aşà de fiecare povară câte 2 groşi [3]). Iar cine va duce postavuri la Braşov, va plătì la vama cea mare din Suceava câte 3 groşi de grivnă, iar în târgul Romanului, în Bacău şi în Totruş câte 2 zloţi de car [5]), iar la întoarcere de fiecare povară câte 2 groşi la Totruş, şi câte 2 groşi de povară la Bacău [3]).—Cai pe preţ de trei grivne le e slobod (să cumpere); şi cai ungureşti sunt slobozi (să cumpere), măcar de 100 de zloţi unul, numai să plătească, în târgurile unde-i vor cumpărà, de fiece cal câte 4 groşi, iar în Suceava câte 6 groşi de fiece cal, în Seret câte 2 groşi de cal şi în

---

1) Hasdeu traduce greşit „şi cât erà să dea la Cetatea Albă" (l. c., p. 173).

2) La Hasdeu „2 galbeni (turceşti)".

3) Traducerea lui Hasdeu e prescurtată aci.

4) Hasdeu traduce „sarcină sau tărhat", ceeace este acelaş lucru. Despre cuvântul тєрх din original, vezi scrierile mele: Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul, I, p. 393, sub таръ, şi Documente moldoveneşti în arhivul Braşovului, p. 12 şi 15.

5) La Hasdeu greşit „de fiecare sarcină sau tárhat câte 2 galbeni", orig. ѡт воза по є҃ златы.

Cernăuţi câte 2 groşi de cal; iar cine va duce cai sau iepe la Cameniţa, va da în Dorohoiu ce-ar fi avut să dea în Seret, iar în Hotin ce ar fi avut să dea în Cernăuţi; vama pe iepe este aceeaş ca pe cai. — Iar cine va cumpărà vite sau berbeci, în Bacău sau în târgul Romanului sau la Neamţ sau la Baia sau în alte târguri, ori unde în ţara noastră, acela nu va aveà să dea vamă în alt loc, decât acolo unde va cumpărà, şi-şi va luà pecete dela vameş. Şi în orice târg va cumpărà, va da acolo de vită 1 groş, de 10 oi 1 groş, de 10 porci 1 groş, de 100 de piei de vită 10 groşi, de 100 de piei de miel 1 groş, de 100 de piei crude[1]) 2 groşi; şi-apoi va merge la vama cea mare dela Suceava. — Iar vama tătărească, ce fusese pusă la Cetatea Albă, acea vamă le-am iertat-o Liovenilor; ei nu vor da nici un ban, nici măcar dela o mie de mărci[2]), fie că i-ar aşteptà ori nu acolo chiar fiul ţarului tătăresc. Iar în târgul Seretului se va plătì la mărunţişuri câte 3 groşi de grivnă, cum scriem mai sus. — Iar ce va trece din ţara noastră prin Suceava la Seret, din câtă vamă se dă în Suceava se va da jumătate din aceea la Seret, pentru toate: şi pentru piei (de vită) şi pentru lână şi pentru piei de oaie[3]). Aceasta e vama Seretului. — Iar în Cernăuţi pentru un car cărăuşesc[4]) vama e de 4 groşi, iar pentru un car armenesc de 6 groşi, pentru o vită 1 groş, pentru 10 porci 1 groş, pentru 10 oi 1 groş, iar pentru un cal sau iapă câte 2 groşi; iar la trecători pentru un car, fie nemţesc ori armenesc, câte 4 groşi, dar numai când carele vor trece pe poduri umblătoare[5]); când apa va fi îngheţată sau când carele vor trece prin vaduri, atunci nu vor da nici un ban la trecătoare. Aceasta e vama Cernăuţilor. Şi în Cernăuţi carele să nu se scuture, ci neguţătorul să-şi dea cuvântul său că n'are în carele sale marfă oprită, precum jderi, argint şi ceară,

---

[1]) Orig. ωт сто кожи соранных, se 'nţelege de oaie; cf. nota 13 dela p. 278.

[2]) Orig. ωт тисмча коп, în traducerea lui Hasdeu „de mie de galbini". *Kopa* la Poloni însemnà însă mai mult decât un galben, erà o sumă de 60 de groşi de argint, deci o marcă; ea corespunde germ. Schock „ein Schock Silbergroschen, so viel wie eine Mark Silbers", ap. Linde, Słownik, sub v. *kopa* (vol. II, p. 436-437). Cuvântul e de origine germană, identic cu „haufe" grămadă. Miklosich, Etymologisches Wörterbuch, p. 129. Kał. traduce „nawet od kóp tysiąca" (Dokumenta, p. 41) şi „etiam pro sexagenis millibus" (Hurm., II, 2, p. 690).

[3]) Orig. ωт ωвчин, în traducerea lui Hasdeu „producte de oaie"; овчина însamnă însă „piele de oaie", precum югнмтина însamnă „piele de miel"; v. Miklosich, Lexicon: овьчина pellis ovina.

[4]) Orig. ωт фоурманского воза, în traducerea lui Hasdeu „furmanesc"; фоурмански e adj. polon. *furmański* cărăuşesc, Fuhrmanns-; cf. *furmanka* s. f. car de cărăuş, Fuhrwerk, Miethswagen. Se vede că aceste „furmance" erau mai mici decât carele armeneşti. Am puteà să le zicem şi „care nemţeşti", cum le zice Kał., Dokumenta, p. 48.

[5]) Pasagiul acesta e tradus greşit la Hasdeu „însă de vor trece acele care cu barce sau pe ghiaţă sau prin vad, etc."; greşala a observat-o şi Kał., Dok., p. 49, n. 13. „Pod umblător" pentru rus. поромъ, paleosl. прамъ, care insamnă şi barcă, este mai bine. Kał. are „scapha maiore".

sau nu duce cai buni de ţară. — Iar preţul postavului se va socotì în Suceava ca la Liov[1]). — Iar Liovenii ce vor merge după peşte la Brăila sau la Chilia, au să dea vamă la vămile de graniţă, în Bacău sau în Bârlad, 1 1/2 groş de grivnă, şi să nu li se ia peşti din care; iar în Seret au să dea de grivnă 1 1/2 groş, iar peşti din care să nu li se ia [2]); scoţându-şi acolo pecete, ei vor venì slobozi până la Suceava, unde vor da vama cea mare a Sucevei, de grivnă câte 3 groşi, iar din care peşte să nu li se ia; în Seret vor da câte 1 1 2 groş de grivnă şi peşte din care să nu li se ia; iar în Cernăuţi (să dea) vama obişnuită, şi peşte să nu li se ia[3]). — Şi când vor aduce Liovenii postavuri sau orice altă marfă, nimenea să nu poată luà dela ei fără bani ori cu puterea, nici măcar un cot, nici vameşii, nici boierii, nici chiar noi înşine; ci când vom aveà nevoie fie de postav fie de altă marfă, multă ori puţină, noi sau vameşii noştri ne vom târguì şi, după ce vom face plata, vom luà cele ce ne-au trebuit. — Iar din argintul ars, pe care Liovenii îl vor aduce singuri din ţara Ungurească, din acel argint, dacă ne va trebuì ceva, vom cumpărà dela ei cu bani gata, şi cât le va rămâneà, slobozi vor fi să-l scoată din ţară. — Ceara muntenească şi ungurească au voie s'o scoată din ţară şi vama (va fi) în Bacău sau în Bàrlad sau în Baia 1 groş (de piatră), în Suceava de piatră 1 groş şi în Seret tot 1 groş. — Jderii ungureşti le e slobod să-i scoată, iar vama au s'o plătească la vămile de graniţă, în Baia sau în Bacău, de grivnă 1 1/2 groş, apoi vama Sucevei 3 groşi de grivnă şi vama Seretului 1 1/2 groş; şi dacă ne va trebuì ceva nouă din acei jderi, vom cumpărà pe bani gata, iar rămăşiţa vor fi slobozi să o scoată.—Şi am mai dat voie Liovenilor să-şi ţie o casă în Suceava, după obiceiul neguţătorilor; dar cârciumă să nu ţie în acea casă, nici măcelărie[4]), nici berărie[5]). Iar dacă cel ce va trăi în casa aceea ar vrea să ţie astfel de lucruri, atunci să plătească împreună cu târgul pentru toate lucrurile[6]).—Acestea le-am făcut pentru neguţătorii Lioveni ai domnului nostru craiului Poloniei şi al întregii

---

[1]) La Hasdeu greşit „iar preţul lucrurilor în Suceava să fie ca în Leopole". Greşala provine din lectura коупин în loc de соукин (l. c., p. 174). Cf. Kał. în Hurm., II, 2, p. 688 şi 691.

[2]) Dispoziţia privitoare la Seret lipseşte în traducerea lui Hasdeu.

[3]) Traducerea lui Hasdeu e prescurtată acì.

[4]) Orig. ятки, polon. *jatki* plur.-t., sing. *jatka* Fleischbank.

[5]) Orig. кровара, polon. *browar* Brauerei.

[6]) Hasdeu traduce această frază cu totul greşit „căci întâmplându-se vreuna din acestea, agentul lor va fi dat afară din casă cu toate lucrurile" (l. c., p. 175), deşì textul slav corespunzător este exact. Kałużniacki a înţeles mai bine pasagiul, căci în ediţia dela 1878 (p. 48) traduce partea a doua a frazei (partea întâia nu prezintă nici o greutate) cu „to niechaj układa się o nie z miastem" (să se învoească asupra lor, sc. acelor lucruri, cu oraşul), iar în cea dela 1891 (Hurm., II, 2, p. 691) „cum urbe id transigat". Inţelesul propriu e „să plătească împreună cu oraşul (tàrgul) pentru toate lucrurile", adecă să dea taxele obişnuite, cum am zice azi, să plătească patenta obişnuită, pe care o plătiau şi ceilalţi ne-

ţări Ruseşti şi al Podoliei[1]), şi cele ce le-am scris lor, le făgăduim a le ţineà şi a le împlini nestrămutat, fără înşelăciune şi fără vicleşug, pe veci, noi şi urmaşii[2]) noştri, nestrămutat nici odată, pe cinstea şi pe credinţa noastră, după dreptul creştinesc. Martori la aceasta au fost mitropolitul nostru şi sfetnicii craiului, pan Haleţchi şi pan Bagovschi, cari tocmai pe vremea aceasta petrec la noi în solie din partea domnului nostru a craiului, şi boierii noştri, sfetnicii moldoveneşti: pan Duma Braevici, pan Stanciul, pan Vlaicul, pan Goian vornicul, pan Hotco Ştibor, pan Coste Danovici, pan Toma Cândea, pan Micu Craiu, pan Petru Ponici, pan Albu, pan Lazia, pan Isaia dela Neamţ, pan Steţco Dămăcuş, pan Cozmiţa, pan Buhtea, pan Fetion, pan Sacâş spătarul, pan Iuga vistiernicul, pan Crasnâş postelnicul, pan Tador ceaşnicul, pan Zbierea stolnicul, pan Ion comisul; şi-apoi dumnialor pârgarii şi sfetnicii din Liov, cari pe vremea aceasta sunt la noi şi împreună cu noi s'au înţeles asupra acestor lucruri, anume: pan Climent, pan Mihal, pan Petru şi pan Nimant, pisarul oraşului[3]). Iar spre mai mare întărire a tuturor acestor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru boier logofătului Dobrul să scrie şi pecetea noastră s'o atârne la această carte a noastră. Scris-a Şteful în Suceava la anul 6968, luna lui Iulie în 3".

CXXIX

Suceava, 2 Martie 1462.

Ştefan, urmând pilda predecesorilor săi, a lui Alexandru, Iliaş, Ştefan (II) şi a tatălui său Bogdan, cari păstraseră credinţă regilor poloni Vladislav tatăl (Jagiełło) şi Vladislav fiul (Warnęczyk), şi având în vedere bunăvoinţa ce i-a arătat-o personal regele Cazimir, făgădueşte acestuia că-i va păstrà aceeaş credinţă şi-l va servi, în următoarele condiţiuni: el nu va recunoaşte alt suzeran

guţători din târgul Sucevei. Prin dispoziţia aceasta a privilegiului de la 1460, departe de a stabili, cum a înţeles Hasdeu, că „numai Românii neaoşi aveau dreptul de a specula cu cârciume, măcelărie, brutarie şi celelalte obiecte de consumaţie", Ştefan stabileşte tocmai contrarul; el supune însă pe străini, adecă pe Poloni, la aceleaşi taxe cu orăşenii indigeni. Inţelesul verbului тагнѹти în limba ruseasca veche e bine cunoscut.

[1]) La Hasdeu greşit „regele Poloniei din toată Galiţia şi Polonia"; şi în textul său este greşit полскон în loc de подолскон.

[2]) Hasdeu traduce „locotenenţii noştri"; намѣсннкъ are în adevăr şi acest înţeles, dar însamnă şi „urmaş"; cf. la Kał. „progeniesque nostra" (p. 691).

[3]) Orig. мнс[кын] пнсаръ, la Hasdeu „scriitorul oraşului"; Kał. traduce la 1878 bine „Nimant, pisarz miejski", la 1891 greşit „Nimant Mis scriba".

afară de dânsul şi-i va fi credincios în toate împrejurările, lui şi Coroanei polone; nu va încheià niciun tratat cu alţi suzerani în dauna regatului polon; îl va înştiinţà de orice primejdie care l-ar amenințà şi-i va da ajutor contra oricărui duşman, în propria-i persoană, când va fi de nevoie; nu va înstrăinà nimic din cuprinsul ţării sale, niciun oraş şi niciun feud, fără voea expresă a regelui şi a Coroanei polone, iar dacă ceva din teritoriul său va fi fost înstrăinat, el va căutà să-l recâştige; va prestà jurământul de fidelitate, lui şi Coroanei polone, la timpul şi locul pe care le va indicà regele, precum au făcut şi predecesorii săi; regele îl va recunoaşte atunci printr'un act public ca domn suveran; dacă însă va fi împiedecat să se prezinte, fie de vreo luptă sau vreun războiu cu Tătarii ori cu alţi duşmani, fie de vreo neputinţă personală sau de alte nevoi, întâlnirea se va amânà pentru o altă dată şi alt loc, pe care regele le va fixà cu două sau trei luni mai nainte, dar fără niciun prejudiciu pentru jurământul actual. Cu un cuvânt, el se obligă a observà în totul tractatele încheiate de predecesorii săi Alexandru, Iliaş, Ştefan şi Bogdan cu Vladislav tatăl şi cu Vladislav fiul şi declară nule orice tractate sau legăminte ce se vor fi făcut cu alţi suzerani împotriva regelui şi a Coroanei polone.

† Єѡ имѧ божїє аминь. Кꙋ вѣчнои памѧти тои то рѣчи. Колиж всєго прирожєнꙗ постат своєго пєрєдкꙋ видѣ на быванна наслѧдовати, про тож и мы, иж инша звѣрѧта розꙋмом и смыслѡм проходимо, ѡт родитєлєв наших ѡбычаєв цнотами ѡшлѧхтєных и похвалных ѡтстꙋповати нє имаємо. Я дилѣ того, мы Єтєфан, воєвода и пан зємли молдавскои, знакомито чинимъ тым то листом кторымъ потрєбно єст, посполито въсѣмъ и каждомꙋ ѡсобно, так и нынѣшным и так и по тоум бꙋдꙋчимъ, того листа знаємостъ имаючи, ꙗко хотѧ счаснои памѧти вєлможныхъ панѡв прєдкꙋв наших воєвод молдавских, на имѣ Ѡлєѯандра и Илꙗша и Єтєфана и Богдан(а), ѡтцѣ нашєго воєводы молдавского, ѡбычаєм и стопєнюм наслидова[ти], и тиж их вѣры, пилнои заслꙋгы кꙋ наиꙗснѣишои ꙁ божиои памѧти наиꙗснѧиших кнѧжат и панов кролюв полскыхъ, на имѣ кꙋ наиꙗснѣишємꙋ и кꙋ наивышшємꙋ панꙋ Влодславовꙋ ѡтцю и дрꙋгомꙋ пана Влодиславовꙋ, сынꙋ єго, кролюмъ полскимъ, и ꙋчинєнным и ꙋказаннымъ правымъ и вѣрнѣ наслидованным и прилюбєннѣмъ посвѣдчити и потвєрдити, абы ꙗко тыи то пєрєдковє прорєчєннїи и

прѣманеным кролюм полскым и свꙗтои Корꙋнѣ наставичнои и вѣчнꙋю вѣрность и ꙋставичность ꙋказанѣ на иншїи певныи рѣчи, и слюбованныи и именованыи, се бо достаточнѣ и свои по тꙋмъ бꙋдꙋчи записали и заѡбвꙗзали, так и мы, з божиои воли, их власного дѣдичеванꙗ поживами, их воли вѣрным наслидованем послꙋхати завжды винни есми. Але колиж наиꙗснѣишее кнꙗжа и пан Казимир, крол полскыи и далеи пан наш наимилостївшїи, нас недавномꙋ захованю, здержаню чистои, ꙗвнои вѣры а певнои его ѡсвѣцености и свꙗтои его Корꙋнѣ полскои напомѣнꙋл, и тꙗж кꙋ наслѣдованю стꙋпеню тых то наших предков ꙋпоминал и приводил, дилѣ которои рѣчи мы, хотꙗчи его ѡсвѣцености и свꙗтои Корꙋнѣ ꙋ прореченнꙋю и с полности вѣры нашои ꙋпевнити, вызнавамы тым то листом на его ѡсвѣцености и свꙗтѡи его Корꙋнѣ прореченнои, прꙗз ѡбвезаннѣ присꙗгы нашои и з дотъкненемъ свꙗтого хреста и прꙗз его цѣловане, быти повинни и ѡбвезанꙋ кꙋ держаню зꙋполна чести и вѣры нашеи, кꙋ ꙋставичнои слꙋжбѣ и тиж помочи пристанности, а то под ѡбычаем тиж вымовеннѣмъ на долѣ писанным.

Наиперво иж никого иного за пана нашего мимо реченного пана нашего Казимира кролѣ и свꙗтои Корꙋнѣ полскои не хочем имѣти ани слꙋжити. Тиж ѡт сего часꙋ и на потꙋм далшїи часы слюбꙋем томꙋ панꙋ Казимирꙋ кролю и свꙗтои его Корꙋнѣ полскои, чистоа правꙋ вѣрꙋ ховати, и ꙋсе доброе ховати панованꙗ и чти их, и пожиточности их на всꙗх мѣстꙗх дати и правовати; а николи не имаем быти в ради, алибо ꙋ вымовѣ, прꙗз сꙗ алибо прꙗз кого иного, где бы вреченного Казимира кролѣ и Корꙋны его непожиточне алибо ꙋвлочство было бы мовено, алибо правовано; алибо их всꙗх противности, которїи пришли кꙋ нашемꙋ вѣдомꙋ, маем ꙋставично выстерегати; и тиж их противко каждомꙋ неприателеви их пристати и помагати, ꙋ властенꙋи парсꙋнѣ, колко крот коли бы было потребизна. Тиж не имамо ани хочем никоторых землъ, алибо панствъ, мѣстъ, алибо холдꙋн, прꙗз воли и прꙗз ѡсѡбного произволенꙗ реченного пана нашего королѣ и Корꙋны его, кторым коли ѡбычаем, ѡтдалѣти; ач бы был которы ѡтдаленны, тых засѣ прꙗзискати хочемо и имамо. А далеи слюбꙋемо: имамо, ден и мѣсце которы намъ кролъ его милостъ намѣни и ꙋкаже, его ѡсвѣцености и его Корꙋнѣ прѣреченнои ѡбычаемъ иншихъ предков наших земли молдавскои ѡлдовати, вѣры нашои холдꙋнок дати; а там корол его милостъ

нмает нас лнсты н мнстатꙋ въсего потвердити. Пак ли бы тот ден так намѣненны, нам, землѣм нашим молдавскым нѣкотора потребнзна знакомнта, ꙗко валка алнбо вонна с Татары, алнбо нишнх нашнх непрнатели, алнбо парсꙋнѣ нашон немоч, алнбо нниша котора потребизна нам пригоднла сѣ, а то бы наиꙗснѣншемꙋ королю его мнлостї н свѧтон его Корꙋнѣ а то бы его послом было ꙗвно, на иншн час подобны нмает его мнлость ден н мѣсце ѡтложити, з моцъю н без порꙋшенꙗ[1]) ннѣшного лнстꙋ н прнсѧгы нашон првнмѣненнон, а то зосѡбна вымѣннвшн, нж корол его мнлость н его Корꙋна свѧта нмает напред намѣненное тот ден н мѣсце двома алнбо трема мѣсѧцъма ѡбвѣстнтн. Я дален слюбꙋем, нж всѣ поспол ито н ѡсѡб лнсты н запнсы н ѡбвезанѧ н твердостн реченых предков нашнх воевод молдавскых Алеѯандра н Нлꙗша[2]) н Богдана н ннших, которым сѣ промѣнꙋнномꙋ Владславꙋ кролю полскомꙋ н дрꙋгомꙋ Влодславꙋ сынꙋ его запнсал сѣ н ѡбвезал сѣ, под честию н вѣрою нашею, без лъстн, без нзрады, с полностию здержнм н захокамо. И такнж потвержаем н дален слюбꙋем н ѡбецѣем, нж ест было старын запнсы алнбо завезанѧ прнгодло бы сѣ нам ꙋчнннтн которын былн, алнбо на потꙋм моглн бы быти, а протнвкꙋ панꙋ нашемꙋ кролю н свѧтон его Корꙋнѣ полскон, тоты запнсы ꙋмарѣмо тым то лнстомъ, скажено н ꙋморено чинимъ, вырѣкаючн ѡт сего часꙋ на потꙋм жаднон моцн не нмѣтн анн твердостн. На тых то рѣчех твердость, кꙋ семꙋ лнстꙋ н печат нашꙋ казалн есмн прнвѣснтн. Пнс(анъ) ꙋ Сꙋч(а)вѣ, в лѣто ѕ҃цо, мѣсѧца мр. е҃ ден.

Pecetea cea mare domnească, 8 cm. în diam., bine păstrată, cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНЬ ВОЕВѠДА, ГѠСПОДАР ЗЕМЛИ МѠЛДАВСКОИ. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Tipărit de Uljanickij, Materialy, p. 99-101, No. 91, și de Kałužniacki, Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 692-695, No. DXXI. Rezumatul din vol. XI al Uricariului lui Th. Codrescu (1889), făcut de N. Beldiceanu, nu merită a fi citat, ca toate celelalte rezumate făcute în acest volum după publicația lui V. A. Uljanickij. Ele n'au nici o valoare. Traducerea latină a lui Kałužniacki, deși liberă, e bună, afară de pasagiul privitor la înstrăinarea unor părți din țară, prin care se face aluzie de sigur la Chilia, cedată de Petru Aron Ungurilor. Acest pasagiu Kał. îl traduce astfel: „neque terras nec dominia nec oppida nec vasallos aliquos sine speciali dicti domini regis et Coronae eius consensu in nostras partes trahemus; si qui autem

[1]) In orig. greș. порꙋшена.
[2]) Aici lipsește probabil н Стефана.

defecerint, recuperare eos tenebimur“ (o. c., p. 694). Ѡтдалѣти din orig. (=a depărtà, a înstrăinà) nu poate fi însă tradus cu „in nostras partes trahere“; și apoi, ce înțeles ar aveà într'un tractat dispoziția ca una din părțile contrahente să nu atragă în partea sa pe vasalii celeilalte, fără voea acesteia? Ar fi consimțit regele Poloniei de bună voie la așà ceva? Astfel că pasagiul respectiv din original trebue tradus: „Deasemenea nu vom înstrăinà nici o țară, sau ținut (stăpânire), sau oraș, sau feud, fără voința și fără osebita îngăduință a numitului nostru domn rege și a Coroanei lui, în niciun chip; iar dacă vreunele vor fi fost înstrăinate, vom căutà, din potrivă, să le recâștigăm“. Așà a înțeles această clauză a tractatului și Dogiel care în rezumatul său zice: „Stephani palatini Moldaviae promissio fidelitatis Casimiro regi et regno Poloniae, et quod eo inscio *nihil de Moldavia alienabit*“ (Codex diplomaticus regni Poloniae et magni ducatus Litvaniae, Vilnae 1758, I, p. 603). Cf. și rezumatul polon oficial dela 1710: „Stephanus ... fidelitatem Casimiro regi promittit neque ipso inscio se quidquam alienaturum imo alienata recuperaturum“ (Documentele Hurmuzaki, Suplementul II, vol. III, fasc. 1, p. 288; data 6940 e pentru 6970). Cuvântul хоldунъ (cf. холдъ, холдовати, polon. hołdować, din germ. Huld, huldigen) e luat în acest pasagiu în înțeles de „feudum“; mai jos холдунокъ însamnă însă „homagium“: вѣры нашои холдунок дати homagium nostrae fidelitatis praestare. Nu cunosc aceste două cuvinte din texte vechi polone sau malorosiane; ele se întrebuințau însă probabil în Galiția. In polona sau malorosiana de azi nu există.

„In numele lui Dumnezeu, amin. Spre veșnica amintire a acestui lucru. Precum făpturile firei întregi caută să urmeze în lucrurile ce se întâmplă pe cei ce au fost înaintea lor, tot așà și noi, cari întrecem pe celelalte viețuitoare prin judecată și prin pricepere, nu ne vom abate dela obiceiurile lăudate și de bune însușiri întovărășite ale părinților noștri. Deaceea și noi Ștefan, voevod și domn al țării Moldovei, facem cunoscut prin această carte tuturor deopotrivă câți vor aveà nevoie, tuturor și fiecărui în deosebi, atât celor de acum cât și celor ce vor fi după aceasta și vor luà cunoștință de această carte, că dorind să ne ținem de obiceiul și să călcăm pe urma prea puternicilor și de fericită pomenire domnilor strămoși ai noștri a voevozilor moldoveni, anume a lui Alexandru, Iliaș și Ștefan și a tatălui nostru Bogdan, voevodul Moldovei, dorind să arătăm și să întărim aceeaș credință și statornică slujbă ca și ei față de prea luminații cneji și domnii crai leșești de prea luminată și dumnezeească pomenire, anume față de prea luminatul și prea înaltul domn Vladislav tatăl și față de alt domn Vladislav, fiul acestuia, vrând să ne facem plăcuți și cu fapta și cu vorba, cu dreptate și cu credință urmând, — că precum acei mai sus numiți înaintași au arătat mai sus pomeniților crai leșești și sfintei Coroane statornică și veșnică credință și statornicie în toate lucrurile, nu numai în cele jurate și numite,

şi prin aceasta au legat în chip îndestulător pe urmaşii lor, — tot aşà şi noi cari, cu voea lui Dumnezeu, ne bucurăm de moştenirea rămasă dela dânşii, suntem datori să urmăm în totdeauna, prin credincioasă supunere, voinţei lor. Când, aşà dar, prealuminatul cneaz şi domn, craiul leşesc Cazimir şi în aceeaş vreme stăpânul nostru prea milostiv, ne-a adus nu de mult aminte de chipul cum am păstrat şi am ţinut credinţă curată, vădită şi nestrămutată luminăţiei sale şi sfintei sale Coroane leşeşti, şi ne-a îndemnat zicându-ne că trebue să călcăm pe urma celor ce au fost înainte de noi,— deaceea noi, dorind să-l încredinţăm pe deplin pe luminăţia sa şi pe sfânta Coroană de credinţa noastră statornică mai sus pomenită, mărturisim prin această carte a noastră luminăţiei sale şi sfintei sale Coroane mai sus zise şi ne legăm că vom face jurământ, atingând şi sărutând sfânta cruce, şi vom fi datori şi legaţi, prin toată cinstea şi credinţa noastră, să rămânem în slujba lui statornică şi să-i dăm ajutorul cuvenit, şi anume după obiceiul hotărît [1]) şi scris mai jos.

Intâiu de toate, nu vom aveà şi nu vom slujì nici unui alt stăpân, fără numai sus numitului domn şi craiu al nostru Cazimir şi sfintei Coroane leşeşti. Făgăduim deasemenea că de acì înainte şi pe viitor vom păstrà credinţă curată şi dreaptă domnului Cazimir craiului şi sfintei sale Coroane leşeşti, că vom face tot binele pentru domnia şi pentru cinstea lor, că vom lucrà în toate locurile spre folosul lor şi nu vom fi nici odată părtaşi, fie prin noi înşine fie prin altcineva, la vreun sfat sau la vreo înţelegere, în care s'ar vorbì sau s'ar face ceva vătămător ori clevetitor pentru pomenitul craiu Cazimir şi pentru Coroana sa; din potrivă, avem să-l ferim cu statornicie de toate primejdiile, cari ar ajunge la cunoştinţa noastră, şi avem să-l ajutăm împotriva oricărui neprieten, noi înşine, cu capul nostru, de câte ori va fi nevoie de aceasta. Deasemenea nu vom înstrăinà nici o ţară, niciun ţinut, niciun oraş şi niciun feud [2]) fără voinţa şi fără învoirea anume a pomenitului domn şi craiu al nostru şi a Coroanei, prin niciun mijloc; din potrivă, dacă ceva din acestea s'ar fi înstrăinat, pe acelea vrem să le câştigăm înapoi şi le vom câştigà. Mai departe, făgăduim că în ziua şi la locul pe care domnia sa craiul ni le va hotărî şi ni le va aduce la cunoştinţă, noi ne vom închinà şi vom face jurământ de credinţa noastră faţă de luminăţia sa şi de Coroana mai sus numită, după obiceiul celor ce au fost înaintea noastră; iar domnia sa craiul are să ne întărească atunci printr'un hrisov cu pecetea sa [3]). Iar dacă la ziua astfel hotărîtă ni se va întâmplà nouă

[1]) In orig. под ѡбычаем вымовеннѣмъ; cu un neologism am zice „sub condiţiile stabilite“.

[2]) La Kał. greşit „vasallos“.

[3]) Orig. листы и манстатѹ, la Kał. „solemnes litteras“. O traducere mai exactă ar fi „suae majestatis litteris“. Cf. No. CXXXV, în care манстатъ singur însamnă *hrisov*. Intr'un document dela 8 Sept. 1437 citim: печать манстатъ нашъ (Uljanickij, Materialy, p. 56).

şi ţării noastre Moldovei vreo nevoie vădită, precum o luptă sau un războiu cu Tătarii ori cu alţi vrăjmaşi ai noştri, sau dacă însăş persoanei noastre s'ar întâmplà vreo neputinţă sau vreo altă nevoie, de care vom fi înştiinţat mai dinnainte pe domnia sa prea luminatul craiu şi pe sfânta Coroană prin solii noştri, domnia sa va aveà să amâne pentru altă vreme şi pentru alt loc potrivit, rămânând în putere şi necălcându-se tractatul de faţă, ca şi jurământul nostru pomenit la început; trebue să amintim însă în deosebi, că domnia sa craiul şi sfânta Coroană au să ne înştiinţeze cu două sau cu trei luni mai înainte despre ziua şi locul hotărît. Mai departe, făgăduim că toate tractatele şi zapisele şi legămintele şi întăriturile mai sus zişilor voevozi moldoveni dinaintea noastră, adecă ale lui Alexandru şi Iliaş şi Ştefan şi Bogdan şi ale altora, prin cari aceştia s'au legat în scris faţă de mai sus pomenitul craiu leşesc Vladislav şi faţă de celălalt Vladislav, fiul lui, pe toate împreună şi pe fiecare în deosebi le vom păstrà şi ne vom ţineà de ele în totul, pe cinstea şi pe credinţa noastră, fără înşelăciune şi fără viclenie. De asemenea întărim şi făgăduim mai departe că, dacă ni s'ar fi întâmplat să facem mai de demult nişte zapise sau legăminte, sau dacă s'ar fi făcut mai încoace altele cari să fie protivnice domnului nostru craiului şi sfintei sale Coroane leşeşti, zapisele acelea le desfiinţăm prin acest tractat, le stricăm şi le nimicim, spunând lămurit că de acì înainte ele nu au nici o putere şi niciun preţ. Spre întărirea acestor lucruri, am poruncit să se atârne la acest tractat şi pecetea noastră. Scrisu-s'a în Suceava la anul 6970, luna lui Martie în 2".

CXXX

Suceava, 2 Martie 1462.

Mitropolitul Teoctist, împreună cu ceilalţi demnitari bisericeşti şi civili ai Moldovei şi cu toţi sfetnicii domneşti, jură că vor rămâneà credincioşi regelui Cazimir şi Coroanei polone şi că vor stăruì pe lângă domnul lor Ştefan, să păstreze şi dânsul faţă de rege şi de Coroană aceeaş credinţă. In schimb, regele şi Coroana polonă are să-i ocrotească pe ei şi pe domnul lor, conform vechilor tractate şi celui actual. Ei mai făgăduesc că, împreună cu domnul lor Ştefan, nu vor recunoaşte nici odată un alt suzeran afară de regele polon şi că, în cazul când Ştefan ar încetà să le fie domn, ei nu vor ridicà în scaun şi nu vor recunoaşte pe nimenea fără consimţământul prealabil al regelui şi al Coroanei.

† Въ имѧ ѡтцѧ и сына и свѧтого дѹха, аминь. Я сєт мы Өєѡктисть, митрополит молдавскїи, и съ оусими доуховными и

пак и свѣцкими паны молдавскими, и богатыми и оубогими, со оусею радою господарѧ нашего Стефана воеводы божїю милостїю господарѧ земли молдавскои, и старою и молодою, и съ оусим посполствомь, вызнавами и ꙗвно чиним ис тым то нашим верным и справедливым и христїанским записом, кто коли на тоть листь оузрить алибо его чтоучи оуслышит, аже мы слюбоуемь и записоуваем сѧ господареви нашемꙋ миломоу, освѧценомꙋ и велебномоу Казимирови, королеви полскомоу, великомоу князю литовскомоу и роускомоу и наивышемоу кнѧжати проускомꙋ и жомоитскомꙋ и иных, и свѧтои Короуни полскои, абыхом мы не имали николи на вѣки отстоупити и отхилити сѧ от нашего милого господарѧ, от королѧ его милости, и от свѧтои Корꙋны полскои; и имаемь держати нашего милого господарѧ Стефана воеводꙋ на то, абы вирен и похилен[1]) коу господареви нашемоу королеви его милости и к свѧтои Корꙋни полскои; и имаемь[2]) емꙋ на то оустав̃но радїти, ꙗко господареви своемꙋ милостивомоу, абы тым обычаемь был и держал сѧ ꙗко и передкове его стары воеводы молдавскїи, и ис тых обычаев его милость абы николи до смерти и не вышол, ис нами посполоу. А пань наш корол его милость и Корꙋна имает подли нас стати, а наивыше подли нашего господарѧ Стефана воеводы, подлоуг оучинков, старых обычаев и пак нинѣкиших записов; а мы имаемь его милости и Короуни свѧтои вирни быти и справедливи, ис нашим милым господарем Стефаном воеводою, ис нашею братиею и дитми, до нашеи смерти. И слоубоуемь богоу и господареви нашемоу королеви его милости, абыхом мы иного господарѧ соби не шоукали, ани поднимали, кромѣ господарѧ нашего милого королѧ его милости и диток его, а иномꙋ ни одномꙋ, из господарем нашим воев(о)доу[3]), абы не слоужили, ни мы, ани дити, ани братиѧ наша, николи на вѣки. А коли бы, боже того не даи, не достало нам господарѧ нашего Стефана воеводы, а мы не имаим ни жадного держати сѧ, до наших горль и до нашеи смерти, господарѧ, мимо волю того пана нашего милостивого королѧ и Короуноу[4]), абы они намь милостивы были и подли нас стали, по старым обычаемь, ꙗко стоѧть сими разы подли Стефана воеводы; а без королевскои

[1]) Se subînţelege былъ.
[2]) Sau имаемо.
[3]) Greşit, în loc de воеводою.
[4]) Greşit, în loc de Короуны.

воли и богомь даных диток его ничого не имаем чинити, токма их милость абы нас оу добрых ѡбычаех держали и подали нас стали. Тое оусе вышеписанное слюбоуемь, заприсѧгаемь здержат и полнити господареви нашемꙋ королеви и сыном его милости и Корꙋни, подлꙋг того нашего листоу и присѧг наших, при[1]) нашеи чти и при вири христианскои, без лести и без жаднои хитрости. Ѧ на болшее потвержиние и крипость томоу оусемоу вышеписанномоу, и печати наши привисили есми и к семо[у] листоу нашемоу. Пис(анъ) оу Сочавѣ, в лѣто ѕцо, мѣсѧца мр. є ден.

Unsprezece peceţi atârnate, dintre cari cea dela mijloc, în ceară verde, e a mitropolitului; are 2.2 cm. în diam. şi emblema: jos bustul sfântului Gheorghe cu aureolă, sus bustul lui Isus Hristos; amândouă au monogramele ГЄ la stânga, ѠР la dreapta, ІС̃ la stânga şi ХС̃ la dreapta, deci ГЄѠРГІЄ şi ІСОΥС ХРИСТОС; busturile sunt despărţite printr'un semicerc; pecetea e lucrată frumos, are ornamente de flori şi e cuprinsă într'un cerc de perle. Celelalte zece peceţi, cinci deadreapta şi cinci deastâuga, toate boereşti, suut foarte şterse; abià la una din ele, la a doua din stânga, am putut distinge emblema: o săgeată înfiptă perpendicular în mijlocul uuui M turtit. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Tipărit la Uljanickij, Materialy, p. 103-104, No. 93, şi la Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 697-699, No. DXXIII. Rezumat pe scurt la Dogiel, Codex diplomaticus, I, p. 603, şi la Rykaczewski, Inventarium, p. 139. Cf. Documentele Hurmuzaki, Suplementul II, vol. III, fasc. I, p. 287.

„In numele tatălui şi al fiului şi al sfântului duh, amin. Iată noi Teoctist, mitropolitul Moldovei, şi cu toţi boierii moldoveni, cu duhovnici şi cu mireni, cu bogaţi şi cu săraci, şi cu toţi sfetnicii domnului nostru Ştefan Voevod din mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei, bătrâni şi tineri, şi cu toată ţara, mărturisim şi facem cunoscut, prin acest adevărat şi drept şi creştinesc zapis al nostru, tuturor câţi îl vor vedeà sau îl vor auzì cetindu-se, că făgăduim şi ne legăm în scris faţă de iubitul nostru domn, faţă de luminatul şi măritul Cazimir, craiu leşesc, mare cneaz al Litvei şi al ţerii Ruseşti, prea înalt cneaz al Prusiei şi al Jomoitiei şi al altor ţeri, precum şi faţă de sfânta Coroană leşască, că nici odată în veci nu ne vom despărţi şi nu ne vom depărtà de iubitul nostru domn, de domnia sa craiul, şi de sfânta Coroană leşască, ci vom ţiueà ca iubitul nostru domn Ştefan Voevod să fie credincios şi plecat domnului nostru domniei sale craiului şi sfintei Coroane leşeşti; şi-l vom sfătui cu stăruinţă, ca pe un milostiv domn al nostru, să rămâe şi să se ţie de acelaş obiceiu ca bătrânii voevozi ai Moldo-

[1]) In orig. de două ori.

vei dinaintea lui, şi din acele obiceiuri să nu iasă niciodată până la moarte, împreună cu noi. Iar stăpânul nostru domnia sa craiul şi Coroana au să ne ajute pe noi şi mai ales pe domnul nostru Ştefan Voevod, cum glăsnesc vechile tractate[1]) şi obiceiuri şi cum glăsnesc zapisele de acum; iar noi vom fi până la moarte credincioşi şi drepţi domniei sale şi sfintei Coroane, împreună cu iubitul nostru domn Ştefan Voevod, împreună cu fraţii şi cu copiii noştri. Şi făgăduim înaintea lui Dumnezeu şi a stăpânului nostru a domniei sale craiului, că nu ne vom căută nici ne vom ridică alt stăpân, afară de iubitul nostru domn domnia sa craiul şi de copiii lui, şi că nimănui altuia nu vom sluji, împreună cu domnul nostru voevodul, nici noi, nici copiii, nici fraţii noştri, nici odată în veci. Iar dacă, doamne fereşte, n'am mai aveà pe domnul nostru Ştefan Voevod, noi nu vom ascultà de niciun domn împotriva voinţei domnului nostru milostiv a craiului şi a Coroanei, pe capetele şi pe viaţa noastră; ca să ne rămâe şi ei milostivi şi să ne ajute, după vechile obiceiuri, cum ajută acum pe Ştefan Voevod. Şi fără voea craiului şi a copiilor lui de Dumnezău dăruiţi n'avem să facem nimic; numai să ne ţie domnia sa în bune obiceiuri şi să ne ajute. Toate aceste mai sus scrise făgăduim şi jurăm să le ţinem şi să le împlinim faţă de domnul nostru craiul şi faţă de fiii domniei sale şi faţă de Coroană, cum zice în această carte a noastră şi în jurămintele noastre, pe cinstea şi pe credinţa noastră creştinească, fără nici o înşelăciune sau viclenie. Iar spre mai mare tărie şi temeinicie a tuturor acestora mai sus scrise, am atârnat şi peceţile noastre la această carte a noastră. Scrisu-s'a în Suceava la anul 6970, luna lui Martie a doua zi“.

CXXXI

Suceava, 2 Martie 1462.

Ştefan făgădueşte că va rămâneà credincios regelui Cazimir şi Coroanei polone, conform tradiţiei şi conform tractatului încheiat între el şi plenipotenţiarii regelui (Stanislav din Lemberg, starostele de Galici, Mużyło din Cameniţa, starostele de Sniatin şi Colomeia, şi secretarul regal cneazul Jan Lanka); că va ţine sub pază bună pe fiii lui Sad-Ahmat, căzuţi în mâna lui împreună cu alţi căpitani şi ulani, şi că nu-i va extrădà nimănui, nici Litvanilor, nici Muntenilor, nici ţarului tătăresc Aj-Gherei, nici Turcilor, nici Ungurilor, ci numai regelui, când acesta îi va cere. In schimb, el pretinde ca regele şi Coroana polonă să se ţie de tractatul încheiat

[1]) Orig. оучинки; polon. *uczynek* însamnă faptă, lucru. Cf. No. CXXXV.

între el și cei trei plenipotențiari. In cazul însă când și-ar călcà cuvântul și n'ar vreà să extrădeze pe fiii lui Sad-Ahmat, regele va fi slobod să nu observe nici dânsul condițiile tractatului.

† Милостїю божїю мы Стефан воевода, господарь земли молдавскои, вызнавами и ꙗвно чиним ис тым то нашим листом, и знаменитым и верным и хр[ис]тїанским манстатом, кто коли на ть запис оуѕрить алибо его чтоучи оуслышит, гдеж того комꙋ боудеть потребизна, аже мы слюбоуемь и слюбили есмо и обѧзоуем сѧ оу то господарю и паноу нашемоу освѧценномꙋ и наиꙗснѣишемоу Казимирови, королеви полскомоу и великомоу кнѧзю литовскомꙋ и рꙋскомꙋ и наивышемꙋ кнѧжати прꙋскомꙋ и жомоитскомоу и иных, аже абыхом его милости верни и справедливи были, и мы и съ оусими паны и землею нашею, до нашеи смерти, и свѧтои Короуни полскои, подлоуг старых обычаев пережe нас бывших господарев молдавских, и пак подлоуг нинѣиших записов и слюбов, што сѧ конали межи нами и межи королевскими паны и чесники, перед паном Ливовским паном Станиславом, старостою Галицким, и перед паном Каменецким паном Моужилом, старостою Снѧтинским и Коломынским, и перед кнѧземь Ином Ланкою, королевским писарем. И пак тоты истины Седи-Ахматови сынове, што соут нинѣче по божїи милостї оу наших роуках, и ис дрꙋгими темники и оуланы, а мы имаемо их твердо и статочно держати, оу твердои и оу вѣрнои роуцѣ, и николи на волю их не поустити, ани выдати их на иноую ни на одноу стороноу и ни оу одинноу роукоу, ни до Литвы, ани до Басараб, ани цареви Аж-Гериеви, ани до Тоурков, ани до Оугор; лише коли нас о то наипервеи корол его милость обышлеть алюбо тежь напоменет[1]), а мы абыхом их дали оу роуци паноу и господареви нашемꙋ наꙗснѣишемоу королеви его милости и паном его Короуни полскои, а на иноую жадноую стороноу их не выдати, ꙗко и выше пишем и оупоминаемо. А пан и господарь наш корол его милость и Корꙋна абы нам полнили и здержали, подлоуг слюбов и записов што сѧ записовали и конали межи нами и межи тыми то трима великими и королевскими чесники, што их прослѧвлѧемь оу вышнем писмени. А пак ли быхом того оусего не полнил(и) п(а)ноу и господареви

[1]) Dela нас și până la напоменет textul este scris de o altă mână peste o ștersătură; la наипервеи se vede un с peste а, încât ar puteà cineva să citească „ѡ то нас и первеи".

кор(о)лю єго милости и Короунѣ, подлоуг слюбов и записов и присяги нашиⁱ [1]) и паноувь нашиχ, єсли быχоум тыχъ то Сад-Яχматовичюв ис ыными темники и оуланы не выдали, тогды нам корол єго милость не имаєть [2]) ни в чюм винен быти, и можеть нам своиχ записоув не держати, которыи имам под королевскою завишеною печатю [3]). Я мы имає[м] тоє оусе полнити и дилати, по воли пана и господаря нашего короля єго милости и по воли святои Корѹны, при нашеи чти и при вѣрѣ християнскои, без жадного оумышлиния и нагабания, без лести и хитрости, до нашего горла и до нашеи смерти. Я на болшоую крипост и потверживниє томоу оусемѹ вышеписанномѹ, и печат нашоу привисили єсми к томѹ то нашемѹ листоу. Пис(анъ) оу Сочавѣ, в лѣто ѕцо, мѣсяца мр. в ден.

Pecetea cea mică a domnului, 2.6—2.7 cm. în diam., cu legenda: † ПЄЧЯТЬ СТЄФЯНЯ ВОЄВОД ✱, cu mult spaţiu între О şi Д şi între Д şi rozetă; marca ţerii e frumos lucrată. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Publicat de Uljanickij, Materialy, p. 101-103, No. 92, şi de Kałužniacki, Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 695-697, No. DXXII. Traducerea latină a lui Kałužniacki are două greşeli: numeşte pe Ioan Lanka „cnesum“ în loc de „reverendum“ (orig. князь, polon. *ksiądz)*, şi traduce pe „ис дрѹгими темники и оуланы cu „una cum aliis captivis et equitibus“, ceeace nu este exact, căci темникъ însamnă în limba veche rusească „căpitan, comandant peste 1000 de oameni“ (dela тьма o mie), iar оулани trebuià să rămâe netradus, căci este un corp special de cavalerie. Rezumat scurt la Dogiel, Codex diplomaticus, I, p. 603, şi la Rykaczewski, Inventarium, p. 140. Cf. Documentele Hurmuzaki, Suplementul II, vol. III, fasc. 1, p. 288.

„Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, mărturisim şi facem cunoscut cu această carte a noastră, cu această cunoscută şi adevărată şi creştinească pecete [4]), tuturor câţi vor vedeà această carte sau o vor auzì cetindu-se, când va fi cuiva de trebuinţă, că făgăduim şi am făgăduit şi ne legăm întru aceasta domnului şi domnului nostru luminatului şi prea măritului Cazimir, craiu leşesc, mare cneaz al Litvei şi al Rusiei [5]), prea înalt prinţ al Prusiei şi Jomoitiei şi al altor ţeri, că vom fi drepţi şi credin-

[1]) Greşit, în loc de присягъ нашихъ.
[2]) După имаєть urmează un нам superfluu.
[3]) Dela „и присѣги“ şi până acì la „печатью“ este scris peste o răsătură, cu mâna care a făcut şi corectura de mai sus.
[4]) In orig. манстатом; cf. nota 3 dela p. 287.
[5]) Subt *Rusia* se înţelege aici, ca în toate celelalte documente din acest volum, *Galiţia* de astăzi, vechiul Галичь, polon. *Halicz*.

cioşi până la moartea noastră domniei sale şi sfintei Coroane leşeşti, noi cu toţi boierii noştri şi cu ţara noastră, după vechile obiceiuri ale domnilor moldoveni ce au fost înainte de noi, precum şi după scrisorile şi jurămintele ce s'au făcut acum între noi şi între boierii şi oamenii de frunte ai craiului, înaintea dumnialui Stanislav dela Liov, starostele de Galici, şi înaintea dumnialui Mujilo dela Camenita, starostele de Sniatin şi Colomeia, şi înaintea preacuviosului [1]) Ian Lanca, diacul crăesc. Şi-apoi, pe fiii lui Sedi-Ahmat cari, prin mila lui Dumnezeu, sunt acum în mânile noastre, împreună cu alţi căpitani şi ulaui, avem să-i ţinem cu tărie şi statornicie, în mâni tari şi credincioase, şi n'avem să le dăm drumul nici odată, nici să-i dăm în vreo parte oarecare sau în mâna cuiva, fie Litvanilor sau Basarabilor, fie ţarului Aj-Gherei, fie Turcilor sau Ungurilor. Dacă însă ni-i va cere cumva mai întâiu domnia sa craiul sau ne va aduce aminte de ei, atunci noi avem să-i dăm în mânile domnului şi stăpânului nostru prea înălţatului craiu şi ale boierilor lui, ai Coroanei leşeşti; în altă parte n'avem să-i dăm nicăiri, precum scriem şi însemnăm mai sus. Iar domnul şi stăpânul nostru domnia sa craiul şi Coroana au să se ţie şi să împlinească, după făgăduinţele şi scrisorile ce s'au scris şi s'au desăvârşit între noi şi între aceşti trei mari boieri crăeşti, pe care le arătăm în cele scrise mai sus. Iar dacă nu vom împlinì toate acestea domnului şi stăpânului nostru domniei sale craiului şi Coroanei, după făgăduinţele şi scrisorile şi jurământul nostru şi al boierilor noştri, şi dacă nu vom da pe fiii lui Sad-Ahmat, împreună cu ceilalţi căpitani şi ulani, atunci domnia sa craiul nu ne va fi dator cu nimic, şi va fi slobod să nu se ţie de scrisorile pe care le avem dela dânsul sub pecetea crăească atârnată. Iar noi avem să împlinim şi să facem toate acestea după voea domnului şi stăpânului nostru a domniei sale craiului şi după voea sfintei Coroaue, pe cinstea noastră şi pe credinţa noastră creştinească, fără niciun gând ascuns şi fără şovăire, fără înşelăciune şi fără viclenie, până la moartea noastră. Iar spre mai mare tărie şi temeinicie a tuturor acestor mai sus scrise, am atârnat şi pecetea noastră la această carte a noastră. Scrisu-s'a în Suceava la anul 6970, luna lui Martie în 2".

CXXXII

Iaşi, 25 Ianuarie 1463.

Ştefan dă salv-conduct burgmistrului, consilierilor şi neguţătorilor lembergeni, asigurându-i că pot să vie să cumpere şi să vânză orice marfă în ţara sa, numai să plătească vămile după

[1]) Se ştie că secretarii regali în Polonia erau de obiceiu clerici.

privilegiul ce-l au dela dânsul; ei să aducă cu sine acest privilegiu sau privilegiile primite dela antecesorii săi.

† Милостию божїею мы Стефан, воевода и господарь земли молдавскои, свѣдомо чинимь симь нашем листwмь каждомꙋ добромꙋ кто на нем възрит алибо его чтꙋчи ꙋслышит, колиж того комꙋ бꙋдет потребизна, wже слюбꙋем и слюбили есми и дает и дали есми сес наш лист глеитовныи правы, христиански, щож на ꙋсем свѣтѣ стоит, панꙋ бꙋргъмистрꙋ и ꙋсим паном и чесником радцѧм и ꙋсим кꙋпцем з мѣста Ливовского, великим и малим, приателем нашим милым, на то ꙗко да ест им волно и слободно и ꙋсим кꙋпцем прїити к нам до нашеи земли съ ꙋсими своими торговлѣми и товаром, кꙋповати и продавати, без никотореи забавы и шкоды. А мыто да платѧт wт своего товара и торговли подлꙋг того листꙋ привилного, щож есми им дали и записали. И коли к нам прїидете, а вы до нас прїнесите тот лист привилны, щож имаете wт наших предков, алибо тот що есми вам wт нас дали и записали; а мы тот лист wсмотривше, а мы вам хочем здержати подлꙋг того нашего листꙋ привилного, що есми вам дали и записали. Тое въсе вышеписанное слюбꙋем вам здержати и пополнити подлꙋг сего нашего листꙋ, при нашеи чти и вѣрѣ христианскои, без лъсти и без въсѣкои хитрости. А на то есть вѣра господства ми и вѣра боѧр наших, великих и малых. А на болшꙋю крѣпость томꙋ[1]) въсемꙋ кишеписанномꙋ, велѣли есмы писати и нашꙋ печат завѣсити и к семꙋ листꙋ нашемꙋ. Пис(анъ) ꙋ Ѧскомь тръгꙋ, в лѣто ѕцоа, мѣсѧца ген. ке.

Pecetea domnească cea mică, cu legenda: † ПЕЧАТЬ СТЕФАНА ВОЕВОДЫ. — Orig. în arhiva oraşului Lemberg; în dos adresa: глеит Ливовчаном (salv-conduct Lembergenilor). Publicat întâiu de E. Kałužniacki, cu traducere polonă, în Dokumenta mołdawskie i multańskie, No. IX, p. 50-52, şi apoi cu traducere latină în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 699-700, No. DXXIV. In aceasta „praefecto“ trebue schimbat în „magistro civium“ (бꙋргъмистрꙋ), iar „maiestatis meae“ în gura lui Ştefan trebue schimbat în „dominationis meae“; aşà se exprimà el în scrisorile sale latineşti, după господства ми al celor slavoneşti.

„Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan, voevod şi domn al ţerii Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră tuturor oamenilor buni cari o vor vedeà sau o vor auzì cetindu-se, când va

[1]) In orig. de două ori.

fi cuiva de trebuinţă, că făgăduim şi am făgăduit şi dăm şi am dat această carte a noastră de trecere, adevărată şi creştinească, cum se obişnueşte în toată lumea, dumnialui burgmistrului şi tuturor domnilor şi sfetnicilor de frunte şi tuturor neguţătorilor din oraşul Liovului, mari şi mici, prietenilor noştri iubiţi, spre aceea ca să fie volnici şi slobozi, ei şi toţi neguţătorii, să vie la noi, în ţara noastră, cu toate negoaţele şi mărfurile lor [1]), să cumpere şi să vânză fără nici o zăbavă sau pagubă. Iar vamă să plătească de la marfa şi negoţul lor după cartea de drepturi [2]) ce le-am scris şi le-am dat. Şi când veţi veni la noi, să aduceţi cu voi sau cartea de drepturi pe care o aveţi dela cei ce au fost înaintea noastră, sau aceea pe care v'am scris-o şi v'am dat-o noi înşine; că noi văzând acea carte, ne vom ţineà de acea carte a noastră de drepturi, ce v'am scris şi v'am dat vouă. Toate aceste mai sus scrise făgăduim să le ţinem şi să le împlinim cum zice în această carte, pe cinstea şi pe credinţa noastră creştinească, fără înşelăciune şi fără nici o viclenie. Iar spre aceasta este credinţa domniei mele şi credinţa boierilor noştri, mari şi mici. Iar spre mai mare tărie a tuturor acestora mai sus scrise, am poruncit să se scrie şi să se atârne pecetea noastră la această carte a noastră. S'a scris în târgul Iaşilor la anul 6971, luna lui Ghenarie în 25".

CXXXIII

Tabăra dela Hotin, 9 Octomvrie 1467.

Grigorie, arhiepiscopul din Lemberg, Stanislav din Hodcze, voevodul Rusiei şi starostele general de Galiciu, Mihailo Buciaţchi, voevodul Podoliei şi starostele de Sniatin, Colomeia şi Coropeţ, reprezentanţii regelui Cazimir, şi boierii: Vlaicul, Goian starostele de Hotin, Şendrica dela Dorohoiu şi Iuga visternicul, reprezentanţii voevodului Ştefan, întrunindu-se, împreună cu arbitrul regal Mikołaj Grzymało, la 9 Octomvrie 1467 sub Hotin, ca reprezentanţi ai ţărilor: Rusia, Podolia şi Moldova, spre a discută asupra chestiunilor pendente între aceste ţări, hotărăsc să se întrunească din nou în conferinţă la o săptămână după Sf. Gheorghe viitor, spre a discută chestiunile asupra cărora nu s'au putut înţelege şi cari fuseseră desbătute încă înainte de solia lui Jan Rytwinski, mareşalul general al Coroanei, la Ştefan Vodă, precum şi altele ce s'au ivit de atunci încoace.

---

[1]) Orig. торговли и товаръ.
[2]) Orig. листъ привилныи privilegium, littera privilegialis.

Dacă însă regelui nu i-ar conveni acest termin, el va avea să aleagă un altul, va înştiinţà pe Ştefan prin scrisori sau prin soli şi la termenul fixat va trimete plenipotenţiari, spre a încheià tratările începute.

† Въ сѫботѹ, въ день свѧтого Францишка, в лѣто ѕцое, снемь посполиты землѧ маистатѹ господарѣ кролѣ его милостъ рѹскых и подолскых и молдавскых на полнѹмь мѣстьци под Хотинем был и сталь и чинень. На которого соимѹ кончанїе и дѣланїе и рѣженїе и справленїе наѹчтѧвѣишїи ѹ бозѧ штець кнѣзь Григорие, божїею милостїю и свѧтои церкве Илвовскои архиепископь, и також велеможны панове: пань Станиславь с Ходча, воевода земли рѹскои, посполитои староста Галицскы, и пань Михаило Бѹчачскы, воевода Подолскы, староста Снѣтинскы и Коломыискы и Коропескы, и прѣнашсвѣценшее и наивишее кнѣжѧ и велеможны господарь нашь крол Казимирь, з бога милости крол полскы и великы кнѣзь литовскы и рѹскы и прѹскы и иншиx мнwгых землъ господарь, и також велеможны панове: пань Еланкѹль, и пань Гоѧнь[1]) староста Хотинс[к]и, и пань Шендрика Дорогѹнскы, и пань Юга вистїарникь, панове и рада господарѧ Стефана воеводы, божїею милостїю господарь земли молдавскои, из дрѹгои стороны, сѹть сwсланы и налицены и намѧнены. Межи которымиц панми пань Миколаи Грималo, вижь господарѧ кролѣ его милостӣ, wсобно был съсланы, абы ѹсым сторонам била справедливостъ, абы wдно смотрыль. На которѹмь сwимѣ тоты панове съ [w]бwх сторонь, wдною волею тѹтож на том мѣстьцѧ под Хотинемь, аж бы била божїа волѣ и господарѣ кролѣ его милостъ и господарѣ Стефана воеводы на то, и дрѹгы снемь посполиты ѹ тыждень[2]) по свѧтомь Юрїи наиближшимь положили, и визволили и ѹставили, на том сwимѣ ѹси рѣчи, w которыи сѧ не моглы изгодити промеж собою, которыи[3]) сѧ дѧѭли пред посолством черес велеможного пана Ѩна Рыткынского, маршалка кролевства полского посполитого, до велеможного господарѣ Стефана воеводы, господарѣ земли молдавскои, wт господарѣ кролѣ его милостъ, и ѹси инши имають быти сѹжены, великы и малы, и також которыи бы сѧ ѹзновили по сем сwимѣ. А естли бы господаръ кроль его милостъ того сwимѹ на тоть день по свѧ-

[1]) La Kałuž. greşit Боѧнь, Boian.
[2]) Polon. *tydzień*, gen. *tygodnia*, săptămână.
[3]) In orig. котоиры.

томь Юрїи ꙋ тыждень не произволил, але бы его милостъ ины день пред тым або по том положиль томꙋ тѡ сѡнимови, тогды его милость имаеть господарѫ Єтефана воеводꙋ своими послы або листи своими ѡбыслати, и день положити и намѣнити, и паны свои съслати; а там ꙋсы рѣчи имають быти провод[е]ны и сꙋжены и доконаны. Пис(анъ) под Хотинем, ѡх. ѧ҃ день.

Pecetea cea mare domnească, 8 cm. în diametru, cu legenda: † ПЄЧЯТЬ ІѠ СТЄФЯНЬ ВОЄ[В]ѠДЯ, ГѠСПОДЯРЬ ЗЄМЛИ МѠЛДЯВСКОИ. Din cele patru peceţi boereşti, cari au fost atârnate (a lui Vlaicul, Goian, Şendrica şi Iuga) au rămas numai două, amândouă în ceară albă; la una, c. 2 cm. în diametru, emblema este stricată de tot, se citeşte însă legenda: † П[ЄЧЯТЬ ПЯ]НЯ ГОЯ[НЯ Д]ВОРНИКЯ; la a doua, de aceeaş mărime, se cunoaşte emblema: scut cu o cruce la mijloc şi două cârlige, unul dea dreapta, altul dea stânga; din legendă se vede numai: † ПЄЧЯТЬ ПЯНЯ.... Diac pare a fi fost Steţco.— Orig. în Arhivele Ministerului de Externe din Moscva; o fotografie la Academia Română, după care a fost publicat de E. Kaľužniacki în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 701-702, No. DXXV, cu data greşită 1466, cu câteva abateri dela ortografia originalului şi cu pecetea domnească nedescifrată. Peceţile boierilor nu se pot ceti din fotografie. La Uljanickij această bucată lipseşte.

„Sâmbăta în ziua sfântului Francisc, în anul 6975, s'a ţinut adunarea obştească a ţerilor măriei sale domnului craiului, a Rusiei şi Podoliei, şi a ţerii Moldovei, în tabăra de sub Hotin. Pentru pregătirea, ţinerea şi împlinirea acestei adunări au fost trimişi şi încredinţaţi şi numiţi prea cinstitul în Dumnezeu părinte popa Grigorie, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop al sfintei biserici dela Liov, şi prea cinstiţii boieri: dumnialui Stanislav din Hodcze, voevodul ţerii ruseşti, starostele obştesc de Galiciu, şi dumnialui Mihailo Buciaţchi, voevodul Podoliei, starostele de Sniatin şi de Colomeia şi de Coropeţ, din partea prealuminatului şi prea înălţatului prinţ şi domn prea puternicul craiu al nostru Cazimir, din mila lui Dumnezeu craiu al Poloniei şi mare cneaz al Litvei şi al Rusiei şi al Prusiei şi domn al altor multor ţeri, de o parte,—şi de altă parte prea cinstiţii boieri, dumnialui Vlaicul şi dumnialui Goian starostele de Hotin şi dumnialui Şendrica dela Dorohoiu şi dumnialui Iuga visternicul, boieri şi sfetnici ai domnului Ştefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei. Pe lângă aceşti boieri dumnialui Nicolae Grimalo, hatmanul[1]) domniei sale domnului craiului, a fost trimes în deosebi, ca să bage de seamă să se facă dreptate tuturor părţilor. La această adunare boierii de amândouă părţile, cu o singură voinţă, s'au învoit şi au hotărît

---

[1]) In orig. вижь (la Kaluž. greşit вожь)=вождь dux, comandant.

să se ţie, dacă va fi voea lui Dumnezeu şi a domniei sale domnului craiului şi a domnului Ştefan Voevod, o altă adunare obştească în acelaş loc sub Hotin, în întâia săptămână după Sf. Gheorghe viitor, la care adunare vor aveà să se judece toate trebile pentru cari nu s'au putut înţelege între sine şi cari s'au întâmplat înainte de solia trimeasă de domnia sa domnul craiu la prea înălţatul domn Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, prin prea înălţatul boier Jan Rytwinski, mare marşal al crăiei polone, — atât cele mari cât şi cele mici, cât şi cele ce se vor ivi dela această adunare înainte. Dacă însă domniei sale domnului craiu nu i-ar plăceà ca acea adunare să se ţie la acest soroc, adecă în săptămâna după Sf. Gheorghe, ci domnia sa ar pune pentru acea adunare un alt soroc, înainte sau după acesta, atunci domnia sa are să dea de ştire prin soli sau prin scrisori domnului Ştefan Voevod, are să pue soroc, să i-l facă cunoscut şi să-şi trimeată pe boierii săi; acolo au să fie vânturate, judecate şi hotărîte toate trebile. S'a scris sub Hotin, Octomvrie în 9".

CXXXIV

Suceava, 10 Iulie 1468.

Boierii de frunte ai lui Ştefan trimet Braşovenilor o solie prin fratele lor Iliaş şi-i roagă să dea credinţă vorbelor acestuia.

Salutacionem amicabilem cum augumento amicicie. Noveritis quod litteras amiciciarum vestrarum plane intelleximus et intensionem amicicie vestre. Ideo misimus fratrem nostrum nomine Heliam, alias Heliasch. Ideo petimus amicicias vestras, ut dignemini sibi fidem creditivam adhibere tanquam nobis, quia sunt verba nostra. Datum Soczavie, die dominica ante festum sancte Margarethe virginis, anno Domini MCCCCLXVIII.

Stanczul castellanus de Albo Castro, Wlayko castellanus de Chotin, Goyan, Issaya marchio, Thoma cancelarius, Sberra castellanus, Buchta castellanus de Kylya, Lluca stolnig, Jwga[1]) thezawrarius, Paschko postelnig, Thoma Ginda, Nag komis, Negryla poharnig et cetera, et alii officiales.

---

[1]) In orig. pare a fi „Jroga".

Adresa: Honorabilibus ac circumspectis viris, domino iudici ac consulibus de Corona, amicis nobis carissimis.

Orig. pe hârtie în arhiva orăşenească a Braşovului, cu cinci peceţi în ceară neagră, rupte; copie la Academia Română.—„Margarethe virginis“ se serbà în diferite zile din Iulie: 12, 13, 14 ş. a., în Ungaria mai obişnuit la 13. In anul 1468 prima Duminecă înainte de 13 Iulie a căzut la 10 Iulie. Cf. documentul dela 12 Iulie 1475, No. CXLVI.

CXXXV

Suceava, 28 Iulie 1468.

Ştefan făgădueşte regelui Cazimir şi Coroanei polone că le va fi supus credincios, cum le-au fost şi predecesorii săi, în special bunicul său Alexandru; că nu se va supune nici unui alt suzeran; că la caz de trebuinţă va fi gata să-l ajute cu puterile sale, la orice vreme şi împotriva oricui, conform învoelei ce regii poloni au avut cu predecesorii săi, în deosebi cu bunicul său Alexandru; că va fi prieten prietenilor şi duşman duşmanilor regelui, neexceptând pe nimenea, fie păgân sau creştin; că la întâia ocazie, când regele va veni în părţile ruseşti, la Cameniţa, Colomeia sau Sniatin, îi va eşi înainte şi-i va prestà omagiul de fidelitate; că în sfârşit nu va purtà războiu cu nimenea fără consimţământul lui. In schimb, regele şi Coroana polonă au să-l ocrotească şi să-l apere, ca pe bunicul său Alexandru, împotriva oricărui neam ce i se va arătà duşman lui şi ţării sale, împotriva Turcilor, Tătarilor şi Ungurilor, fie prin intervenţie diplomatică, fie prin putere armată; la o mare strâmtorare regele va fi dator să-i vie în ajutor chiar în persoană; pe rivalii şi pretendenţii la coroana Moldovei n'are să-i tolereze nici la curtea sa nici în ţările sale, ci are să-i gonească şi să-i pedepsească.

† Въ имѧ wтца и сына и дꙋха свѧтого, троицѧ свѧтаѧ и нероздѣлимаѧ, штож ест добры початок и конець коу каждомꙋ [1]) и справедливомꙋ пожиткоу оусѣкои дꙋши христїѧнскои. Ꙗ сет [2])

[1]) Orig. are aci şi în alte câteva locuri unde e întrebuinţat acest cuvânt forma greşită калжды, deci калждомꙋ etc.

[2]) Orig. сеͭ, Uljan. şi Kałuž. сетъ; cf. No. CXXX, p. 288.

мы Стефань воевода, милостїю божїю господарь земли молдавскои, вызнавамы и оузнавламы ис тым то нашимь светлымь и справедливым и миле выписанымь маистатомь каждомоу добромоу, и доуховномоу и свецкомоу, и великомоу и маломоу, кто коли на тоть наш верны листь позрить алибо его чтоучи оуслышит, оу кажды потребны часы, аже мы и слюбоуемь и слюбили есми, ис нашимь штцемь доуховнымь митрополитомь и съ оусимь доуховенствомь и пак и съ оусими нашими паны, и старыми и молодыми, и съ оусею нашею верною радою молдавскою и съ оусими нашими поддаными и съ оусимь посполствомь волоскои земли, паноу и паноу и господаревѣ нашемоу, наіаснѣишемоу и наимилостивѣишемоу Казимировѣ, милостїю божїю королевѣ полскомоу и великомоу кнѧзю литовскомоу и жомоитскомоу и роускомоу и проускомоу, и штожь ест наивышїи дѣдич и пан и господарь и иншимь многим землѧмь, и свѧтои Короунѣ полскои, и оусим іарцибискоупом и бискоупом и оусимь прелатамь и оусемоу доуховенствоу, и пак оусимь чесникомь и паномь радѣ полскои, абыхомь мы их милости верни и подьдани были на веки, тымь wбычаемь іако соут были и передкове наши, дидь наш стары Ѡлександрь воевода, и съ оусими своими паны и молдавскою землею; и были оусхилени[1]) и покорни коу свѧтымь переже бывшимь королемь и Короунѣ полскои, такь и мы имаемь быти, и дити наши и оуси подданы наши, на веки векома. И не имаемь соби иныхь жадных сторон шоукати а никомоу иномоу оусклонити сѧ, ани поддати сѧ, кромѣ пана нашего наимилостивѣишего королѧ его милости и Короуны полскои. И коли боудет пана нашего королѧ приказание, и боудет потребнаѧ хвилѧ и час, абыхомь его милости помоч и послоушенство оудилали, боуд на котороую стороноу, а мы имаемь оудилати подлоуг приказаниа пана нашего, и пак подлоуг моци нашеи, подлоуг старыхь оучинковь, іакож ест был из века оуставь передков наших, старого Ѡлександра воеводы, дида нашего, и земли молдавскои. И ис того не имаемь его милости вымолвити сѧ, ани Короунѣ полскои, ни оу чем, але имаемь их милости верни и пилни быти, іакожь выше пишемь. И такиж имаемь быти каждомоу королевскомоу приѧтелю приѧтеле[2]), а неприѧтелевѣ королевскомоу имаемь быти неприѧтеле, жадного не вы-

---

[1]) La Uljan. şi Kaluž. greşit оусилени.
[2]) După приѧтеле orig. are încă un быти superfluu.

моучи, ни пога[ни]на[1]) ни христїанина, ава ни[2]) жадной парсоуны. И также коли дасть милы богъ та прїедет пан наш корол[3]) его милость своимь исчасныимь приеханиемь на роускїи стороны и на именованыя мистця, до Каменця алибо до Коломы[и] або пак до Снятина, а его милость имает нас обыслати, а мы имаемь до его милости поехати, яко до пана нашего наимилостївѣишего, и имаемь его милости покороу и голдь оудилати, подлоуг старыхь обычаевь. И также без вѣданиа и без рады и наоуки пана нашего короля его милости и Короуны ничого не имаемь починати, ани валчити, ни на одноу стороноу, але оу их милости наоуки и рады имаемь жадати. А пан наш корол его милость и Короуна полская имает нас миловати и оуч[и]ти, держати оу каждыхь ласкавых и верных и оучливых оучникох и члонкохь, яко держали и миловали переже нас бывшего дида нашего старого Олександра воеводоу, и имают нас остерегати и обоконити съ оусих сторон и от каждого на свѣти языка, и от Тоурковь и от Татар и от Оугорь, ава[4]) и от поганина и от христианина, и от каждой[5]) парсоуны кто боудет противко нам и противко земли нашей и противко подданым нашимь. А пан наш наимилостивѣишїи корол и Короуна имает нас обоконити и остеречи и послы своими и ороужиемь своимь и конскими своими. И боудет ли нам оусилно, боже того не дай, тогды и сам пан наш наимилостївѣиши корол его милость и сам своимь животом подли нас имаеть стати, а никомоу нас и землю нашоу не выдати, [ни]коли на веки векома. И также ни одинь наш неприятел, што ся назовет господарским именем, абы не имал жадной ласки и поживлениа ни оу дворѣ пана нашего короля его милости, ани оу Короунѣ, але имают гонени [и] кажнени быти, яко на них слоуши. Тое оусе вышеписанное и выименованное имаемь издержати и по[л]нити, подлоуг того нашего верного листоу, при нашей чти а при вѣрѣ христїанской, без лести и без жадной хитрости, на веки. А на болшоую крѣпость и потвержение томоу оусемоу вышеписанномоу, и печат

---

[1]) Orig. погана; cf. mai jos поганина.

[2]) Kałuž. are ани în loc de ава ни; cf. Uljan., l. c., p. 105; ава e interjecţiunea malorosiană авва, овва, ов în înţeles de „până şi“ (mai ales în dialectele din Ungaria).

[3]) In orig. кокорол.

[4]) Uljan. şi Kałuž., în loc de Оугорь ава, au greş. Оугорьства.

[5]) Uljan. куождой, Kałuž. коуждой, amândouă greşite. Orig. are калждой; v. nota 1 dela p. 300.

нашоу есмо привѣсили коу семоу листоу нашемоу. Пис(анъ) оу Сочавѣ, wт Ядама в лѣто ѕцоѕ, мѣсяца юл. ки ден.

Pecetea cea mare domnească, 8 cm. în diam., cu legenda: † ПЕЧИТЬ IШ СТЕФАНЬ ВОЕВОДА, ГОСПОДАР ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ, foarte bine păstrată. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Tipărit de Uljanickij, Materialy, p. 104-106, No. 95, şi după acesta de Kałužniacki, Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 702-705, No. DXXVI, cu o bună traducere latină. „Grandis Alexander voyevoda“ trebue îndreptat însă în două locuri (p. 704) în „senior Alexander voyevoda“, în orig. стары = cel Bătrân, în opoziţie cu Alexandru cel Tânăr sau Alexandrel, care domnise cu câţiva ani înainte de Ştefan. In actele oficiale contimporane sau posterioare Alexandru cel Bun nu e numit nici odată „Mare“, cum s'ar puteà crede după traducerea greşită a d-lui Kałužniacki. Rezumat de Dogiel în Codex diplomaticus I, p. 603, cu data greşită 1470. Cf. Rykaczewski, Inventarium, p. 140, şi Documentele Hurmuzaki, Suplementul II, vol. III, fasc. 1, p. 288 (6946 este pentru 6976).

„In numele tatălui şi al fiului şi al sfântului duh, treimea sfântă şi nedespărţită, care este începutul şi sfârşitul bun a orice lucru drept şi folositor pentru toate sufletele creştineşti. Iată noi Ştefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei, mărturisim şi facem cunoscut, prin această luminată şi dreaptă şi cu dragoste scrisă carte a noastră, tuturor oamenilor buni, duhovnicilor şi mirenilor, celor mari şi celor mici, cari vor vedeà această adevărată carte a noastră sau o vor auzì cetindu-se, la orice vreme de nevoie, că am făgăduit şi făgăduim, împreună cu părintele nostru duhovnicesc mitropolitul şi cu tot clerul şi cu toţi boierii noştri, cu cei bătrâni şi cu cei tineri, şi cu toţi credincioşii noştri sfetnici moldoveneşti şi cu toţi supuşii noştri şi cu toată ţara noastră a Moldovei, făgăduim domnului domnului şi stăpânului nostru, prea luminatului şi prea milostivului Cazimir, cu mila lui Dumnezeu craiu al Poloniei şi mare cneaz al Litvei şi al Jomoitiei şi al Rusiei şi al Prusiei, lui care mai este şi prea înalt moştenitor şi domn şi stăpân al altor multor ţeri, făgăduim şi sfintei Coroane polone, şi tuturor arhiepiscopilor şi episcopilor, şi tuturor prelaţilor şi clerului întreg, şi tuturor boierilor şi magnaţilor din sfatul leşesc, că vom fi domniilor lor pe veci supuşi credincioşi, cum au fost şi cei dinaintea noastră, în deosebi bunicul nostru Alexandru Voevod cel Bătrân, împreună cu toţi boierii şi cu toată ţara Moldovei; şi precum au fost ei plecaţi şi ascultători faţă de răposaţii crai de mai înainte şi faţă da Coroana leşască, tot aşà vom fi şi noi şi copiii noştri şi toţi supuşii noştri, în vecii vecilor. Şi nu vom căutà pe nimenea altul căruia să ne plecăm, nici nu ne vom supune nimănui, fără numai prea înduratului nostru domn, domniei sale craiului şi Coroauei leşeşti. Şi când la vreme de nevoie va poruncì domuul nostru

craiul, ca să ascultăm şi să-i dăm ajutor domniei sale, în orice parte ar fi, noi vom face după porunca domnului nostru, dar şi după puterea noastră şi după vechile tractate, precum au fost statornicite de mult de cei dinaintea noastră, în deosebi de bătrânul Alexandru Voevod bunicul nostru, şi de ţara Moldovei. Din acestea nu vom tăgădui nimic domniei sale sau Coroanei leşeşti, ci vom fi credincioşi şi cu râvnă, cum scriem mai sus. Şi fiecărui prieten al craiului vom fi prieteni, iar neprietenilor craiului vom fi neprieteni, nefăcând cu nimenea altfel, fie creştin, fie păgân, fie orice persoană [1]). Deasemenea, când va da bunul Dumnezeu şi domnul nostru domnia sa craiul, călătorind cu noroc spre părţile ruseşti, se va apropià de locurile acestea, adecă de Cameniţa, Colomeia sau Sniatin, domnia sa are să trimeată după noi, iar noi avem să mergem la domnia sa, ca la stăpânul nostru prea milostiv, şi avem să-i facem jurământ de supunere, după vechile obiceiuri. Deasemenea, fără ştiinţa şi fără sfatul şi fără învăţătura domnului nostru a domniei sale craiului şi a Coroanei nu vom începe nimic, nici nu ne vom războì în vre-o parte, ci vom aşteptà învăţătura şi sfatul domniilor sale. Iar domnul nostru domnia sa craiul şi Coroana leşască au să ne miluească şi să ne povăţuească şi să ne fie cu credinţă şi să ne ţie în dragoste şi în cinste, precum l-au ţinut şi l-au miluit pe bătrânul Alexandru Voevod, bunicul şi înaintaşul nostru, şi au să ne păzească şi să ne apere de toate părţile şi de toate neamurile de pe lume: de Turci şi de Tătari şi de Unguri, cu un cuvânt de păgâni şi de creştini şi de orice persoană care ar fi împotriva noastră şi împotriva ţerii noastre şi împotriva supuşilor noştri. Prea înduratul nostru domn craiul şi Coroana au să ne apere şi să ne păzească şi prin solii lor şi prin armele lor şi prin oştile lor. Iar dacă, Doamne fereşte, vom ajunge la mare strâmtoare, atunci însuş domnul nostru domnia sa prea înduratul craiu, el însuş cu capul său, are să ne ajute, şi n'are să ne dea pe mâna nimănui, nici odată, în vecii vecilor, nici pe noi, nici ţara noastră. Deasemenea niciun neprieten al nostru, care şi-ar da nume de domn, să nu găsească vre-o milă sau hrană la curtea domnului nostru a domniei sale craiului sau la Coroană [2]), ci să fie alungaţi şi pedepsiţi, cum li se cuvine. Toate aceste mai sus scrise şi pe rând pomenite le vom ţineà şi le vom împlinì, după această adevărată carte a noastră, pe cinstea noastră şi pe credinţa noastră creştinească, fără înşelăciune şi fără nici o viclenie, în veci. Iar spre mai mare tărie şi temeinicie a tuturor acestora mai sus scrise, am atârnat şi pecetea noastră la această carte a noastră. Scrisu-s'a în Suceava la anul dela Adam 6976, luna lui Iulie în 28".

---

[1]) Intrebuinţez acest cuvânt, fiindcă poate să fi fost întrebuinţat şi pe vremea lui Ştefan cel Mare, întrucât îl găsim în textul slav: жадном парсоуны.

[2]) Se înţelege: în regat, în Polonia.

CXXXVI

Suceava, 28 Iulie 1468.

Ştefan eliberează logofătului Mihail, fratelui său Duma şi celorlalţi fraţi şi oameni de casă ai lor, refugiaţi în Polonia, un salv-conduct pentru întoarcerea lor în ţară: el îi asigură că în urma intervenţiunei regelui polon, întâiu prin Stanciul pârcalabul de Cetatea Albă şi prin Toader Prodănescul pisarul, când aceştia au fost în solie la dânsul, şi a doua oară prin solii săi Dobko Byszowski castelanul de Bełz şi Stanisław Tęczyński subcamerariul de Chełm, şi în urma intervenţiunei „mitropoliţilor" şi boierilor ţării, îi iartă din toată inima pentru răul ce i-au făcut „stând împotriva lui" şi le făgădueşte că-i va ţineà în cinste şi dragoste, că-i va da îndărăt lui Mihail deocamdată „curtea" lui de pe Siret şi satele Pârtonoşii şi Onţeştii, iar dacă va vedeà că îl slujeşte cu credinţă, şi celelalte sate confiscate.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним сѧм лис[то]мь нашим въсѧм кто или ѹзрит, алибо его чтѹчи ѹслышит, колиж того комѹ бѹдеть потребизна, ѡже даемь и дали есмы, и слюбѹемь и слюбили есмы, и глентѹемь сим нашим правым и христианским лис[то]мь и глентом наших вирных и почтеных бо҄рь, на имѣ пана Михаила лѡгодета и брата его пана Дѹмѹ и ѹсю иншю его братию и ѹсы их слѹгь, ѡт мала до велика. А тако аже коли мы послали наши вирны бо҄ры и нашѹ наивишю радѹ, пана Станчѹла пръкалаба бѣлоградского и пана Тоадера Продановича нашего писарѣ, до господарѣ нашего кролѣ его милостъ, а пань нашь наимилѣишїи крол его милостъ просил нас черес ты наши паны, през пана Станчѹла и през пана Ѳедѡра Продана, так абыхом простили пана Михаила лѡгѡдета и брата его пана Дѹмѹ и ѹсю их иншѹю братїи и слѹг; и за тым ешче до нас прислал пан нашь кроль его милость свои послы и свои паны, на имѣ пана Добка з Бышова, пана Белзкого, и пана Станислава с Танчина, подкоморнего Холмского, такыж нас просѧчи господарь наш крол его милостъ, абыхом простили пана Михѹла и бра[та] его пана Дѹмѹ и иних ѹсых; а мы подлѹг прозбы кролѣ его милость и подлѹг прозбы панѹв его милости, и подлѹг просбы митрополитов наших, и за

тым и панѕв нашихъ, великыхъ и малыхъ, а мы есмы простили пана Михаила логωфета и пана Дѕмѕ и инших ихъ братїи и слѕг ихъ, ωт ѕсего нашего певного сердца, и не имаем имь ѕспомѣнѕти никакыхъ ωт мимошедших рѣчеи и мерзячкы, що противко нам стоали, николи ни ѕ чем, на вѣкы. Але ꙗко ѕзрѧт сес нашь лист, так тым часωм щоби до нас съ ѕсим пришли, без ѕсего страхѕ и без ѕсего ѕсъмнѧнина; а мы рад хочем их миловати и ѕ чти и ласци держати, кѕпно с нашими вирними болѧры, и чест бѕдем им дати, поспол(ѕ) с нашими пани. И дворь пана Михѕлов, що ест на Серети, и к томѕ в҃ села, Прътоноши и Фѵнцещи, есми им их вернѕли; а коли ѕзриме их справедливѕю слѕжбѕ, а мы им и бѕлше бѕдем ворочати. А на то ест вѣра господства ми Стефана воевод(ы), и сына господства ми Алеѯандра, и вѣра и дѕша митрополита нашего кѵр Өеωктиста, и вѣра и дѕша болѧрь нашихъ: в. п. Станчѕла, в. п. Бланкѕла, в. п. Голѧна, в. п. Исаиѧ дворника, в. п. Томы Кынде, в. п. Збиѧры, в. п. Бѕхти пръкалаба келїиского, в. п. Албѕла пръкалаба немецского, в. п. Сакыша спатарѣ, в. п. Югы вистиарника, в. п. Пашка постелника, в. п. Негрила чашника, в. п. Лѕкы столника, в. п. Нѧга комиса, и вѣра въсѧхъ болѧрь нашин[х] молдавскых, великыхъ и малыхъ. А на бѕлшеи[1]) крѧпост томѕ въсемѕ виш(е)писаномѕ, велѣли есмы панѕ Томѣ логωѳетѕ писати и нашѕ печат привѣсити к семѕ нашемѕ листѕ. Пис(анъ) ѕ Сѕчавѣ, в лѣто ѕцоѕ, юл. к҃и.

Pecetea domnească cea mică, 2.5 cm. în diametru, cu legenda: † ПЄЧЯТЬ СТЄФАНА ВОЄВОДЫ ✱. Salv-conductul e scris pe pergament de mâna diacului Steţco, cel care a scris documentul din 18 Sept. 1462 dela mânăstirea Putna; cf. No. CXXXIII din acest volum. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva; o fotografie la Academia Română. Publicat de Uljanickij în Materialy, No. 96, p. 104-106, şi de Kałužniacki în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 705-707, No. DXXVII, cu traducere latină.

E interesant a constată că boierii cei mari ai lui Ştefan sunt înşiraţi în documentul de faţă aproape în aceeaş ordine ca în scrisoarea „creditivă“ din 10 Iulie 1468 către municipalitatea Braşovului (No. CXXXIV) şi anume: Stanciul pârcalab de Cetatea Albă, Vlaicul pârcalab sau staroste de Hotin, Goian, Isaia vornic (marchio), Toma logofăt, Sbiera pârcalab, Buhtea pârcalab de Chilia, Luca stolnic, Iuga vistiernic, Paşco postelnic, Toma Cândea (Ghinda), Neagu (Nag) comis, Negrilă paharnic.

Cele trei sate ale logofătului Mihail, care sub predecesorii lui

---

[1]) In orig. greşit пѕлшеи.

Ștefan cel Mare a fost unul din cei mai puternici și mai bogaţi boieri ai Moldovei, se aflau probabil în jud. Sucevei, între Siret și Moldova, în plasa de azi a Siretului. „Curtea“ lui trebue să fi fost aproape de Pășcani, lângă Siret, ceeace se vede din documentul dela 2 Iunie 1453 al lui Alexandrel, prin care i se confirmă lui Mihail, între altele, proprietatea „satelor pe care le cumpărase cu banii lui adevăraţi dela boierul Vană Pășca (i. e. Pășcanii) și dela femeea lui, dela sora lui Raicin, anume curtea de jos a lui Neagoe (i. e. Negoeștii) ce se află pe Siret, și alt sat mai sus de curte cu numele Pârtănoșii“ (Uljanickij, Materialy, p. 81, No. 73). Onţeştii este probabil o greșală, în loc de Conţești (v. doc. din 10 Aug. 1470, No. CXXXVIII); greşala se explică prin aceea că pisarul a cetit ѡ în loc de ко pe conceptul ce-i sta înainte. Celelalte proprietăţi pe care le aveà Mihail în această parte de ţară erau: Heaciul (Heciul de azi sau Heciul-Lespezi), Valea Sacă, cumpărată dela neamul Negoeștilor, și Pobrata sau satul dela gura Pobratei, compus din două judecii administrate pe la 1455 de Cârstea și de Danciul. Cf. doc. din 2 Iulie 1455 al lui Petru Aron, prin care i se confirmă lui Mihail aceste sate și altele pe lângă ele (Uljanickij, o. c., p. 84, No. 76). Pentru toate, vezi harta statului major, planșa Pășcani.

„Cu mila lui Dumnezeu noi Ștefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră tuturor câţi o vor vedeà sau o vor auzi cetindu-se, când va fi cuiva de trebuinţă, că dăm și am dat, făgăduim și am făgăduit și lăsăm să treacă cu această adevărată și creştinească scrisoare de trecere pe credincioșii și cinstiţii noștri boieri anume pe dumnialui Mihail logofătul și pe fratele său dumnialui Duma și pe toţi ceilalţi fraţi ai lor și pe toate slugile lor, dela mic până la mare. Și anume, când am trimes pe credincioșii noștri boieri și pe sfetnicii noștri de frunte, pe dumnialui Stanciul pârcalabul de Cetatea Albă și pe dumnialui Toader Prodănescul diacul nostru, la domnul nostru la domnia sa craiul, domnul nostru prea iubit domnia sa craiul ne-a rugat prin acei boieri ai noștri, prin dumnialui Stanciul și prin dumnialui Fedor Prodan, să iertăm pe dumnialui Mihail logofătul și pe fratele său Duma și pe toţi ceilalţi fraţi ai lor și slugi. Domnul nostru domnia sa craiul a mai trimes apoi la noi în solie și boieri de-ai săi, anume pe dumnialui Dobco din Bâșov, domnul de Belz, și pe dumnialui Stanislav din Tencin, subcămărașul de Holm, rugându-ne iarăși domnia sa domnul nostru craiul, să iertăm pe dumnialui Mihul, pe fratele său dumnialui Duma și pe toţi ceilalţi. Noi, după rugămintea domniei sale a craiului și după rugămintea domnilor sale a boierilor lui, și după rugămintea mitropoliţilor noștri și a boierilor noștri, mari și mici, am iertat pe dumnialui Mihail logofătul și pe dumnialui Duma și pe ceilalţi fraţi ai lor și slugi, din toată inima noastră curată, și n'avem să le pomenim nici odată în veci întru nimic de nici una din faptele și

supărările trecute, că au stătut împotriva noastră. Ci îndată ce vor vedeà această carte a noastră, ei să vie numai decât la noi cu toate ale lor, fără nici o teamă şi fără nici o îndoeală, iar noi vom fi bucuroşi să-i miluim şi să-i ţinem în cinste şi în dragoste, împreună cu boierii noştri cei credincioşi, dându-le cinste ca celorlalţi boieri ai noştri. Şi curţile dumnialui Mihului, ce sunt pe Seret, împreună cu alte două sate, cu Pârtonoşii şi cu Onţeştii, i le-am întors; şi dacă vom vedeà că ne slujeşte cu credinţă, îi vom întoarce şi altele. Iar spre aceasta este credinţa domniei mele a lui Ştefan Voevod, şi a fiului domniei mele Alexandru, şi credinţa şi sufletul mitropolitului nostru chir Theoctist, şi credinţa şi sufletul boierilor noştri: cr. b. Stanciul, cr. b. Vlaicul, cr. b. Goian, cr. b. Isaia vornicul, cr. b. Toma Cânde, cr. b. Zbierea, cr. b. Buhtea pârcalabul de Chilia, cr. b. Albul pârcalabul de Neamţ, cr. b. Sacâş spătarul, cr. b. Iuga visternicul, cr. b. Paşco postelnicul, cr. b. Negrilo ceaşnicul, cr. b. Luca stolnicul, cr. b. Neagu comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Iar spre mai mare tărie a tuturor acestor mai sus scrise, am poruncit dumnialui Toma logofătului să scrie şi să atârne pecetea noastră la această carte a noastră. Scrisă în Suceava la anul 6976, Iulie în 28".

CXXXVII

Suceava, 12 Fevruarie 1469.

Ştefan scrie Braşovenilor că concetăţeanul lor Pavel Grasul îi datoreşte suma de 460 florini ungureşti, pe care nici nu i-a trimes nici nu are de gând să-i aducă, deşi i-a eliberat un salv-conduct pentru călătorie; spre a se asigurà de această sumă el a pus mâna pe Gheorghe Cutura din Prejmer, căruia nu-i va da drumul până ce Grasul nu-şi va plătì datoria.

Stephanus vaivoda, Dei gratia dominus terrarum Moldaviae etc. Egregiis et famosis prothoconsuli et juratis civitatis Brassoviensis salutem cum favore. Egregii et famosi amici nobis carissimi. Scimus vos non latere siccut Paulus Pinguis, concivis vester, nobis quadringentos et sexaginta florenos ungaricales veri debiti tenetur; cui Paulo nostras salvi conductus literas destinavimus, ipse vero Paulus nec ad nos venire intendit, nec debitum persolvere. Quod considerando, nolentes nostrum amittere, ut debitum est, detinu-

imus Georgium Kutura de Prasmar. Ideo, visa praesente, faciatis nostram integram habeamus solutionem; aliter firmiter scitote quod dictus Georgius de manibus nostris non evadet, donec nobis integra officiatur satisfactio praedicti debiti. Ex Suczavia, die 12 februarii 1469.

Adresa: Egregiis famosisque prothoconsuli et juratis Brassoviae, amicis nobis carissimis, praesens detur.

Orig. în arhiva comunei Prejmer din ţara Bârsei (ung. Prázsmár, săseşte Tartlau). Publicat de B. P. Hasdeu în Columna lui Traian, vol. V (1874), p. 7. — Paulus Pinguis din această scrisoare este Кевер Павл (ung. Kövér Pál; adj. *kövér* în ung. însamnă gras, pinguis) din scrisoarea lui Vlad Ţepeş dela c. 1456-1459 şi a lui Radu cel Frumos dela c. 1464-1472. La 1469 el erà „juratus Brassoviensis", cum se vede din scrisoarea vornicului muntenesc Neagu din acelaş an. Cf. I. Bogdan, Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească, I, p. 92, 112, 356.

CXXXVIII

Roman, 10 August 1470.

Ştefan trimite în Polonia un salv-conduct logofătului Mihail, asigurându-l că poate să se întoarcă fără frică în ţară, deoarece l-a iertat din toată inima şi că-i dă îndărăt următoarele sate confiscate: Negoeştii, Conţeştii, Pârtănuşii şi Valea Seacă.

† Милостию божию мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, чинимъ знаменито нс сѣмъ листомъ нашимъ въсѣмъ кто нан възрит алибо его чтѹчи ѹслышит, колиж того комѹ бѹдет потребизна, ѡже даем и дали [1]) есми сес наш листъ почесномѹ болѣринѹ панѹ Михѹлѹ лѡгофетѹ на то: ѹзрѣвши лист господства ми, а ти прїиди к нам без никоторои боазни и ѹсымнѣнна, занѹж тѣ есми простили и вес гнѣв есми тобѣ ѡтпѹстили, ѡт въсего нашего сердца. Але ꙗвас хочем держати [2]) и ѹ великои милости и ласцѣ держати и чти, равно с нашими наивышшими болѣры, и не имаемъ тоби ѹспоминати ѡ ми[мо]шедших рѣчех, до нашего живота. И ѡтнины села есми тобѣ ѹвер-

[1]) In orig. greşit дами.
[2]) Acest держати este superfluu, pe lâugă cel ce urmează.

нѹли, на имѣ Негоещи и Концещи и Прътънѹши и Валѣ Сѣкъ. Тое вышеписанное слюбѹемъ емѹ здержати и пополнити до нашего живота, подлѹг сего нашего листѹ и записѹ, при нашеи чти и вѣрѣ христианскои. А на то ест вѣра и дѹша господства ми, и вѣра и дѹша нашего митрополита ѿт Сѹчавѣ кир Теѡктиста, и вѣра и дѹша митрополита господства ми ѿт Романова търга кир Тарасиа, и вѣра болѣр нашиx: в. п. Станчюла, в. п. Ланкѹла старосты хотинского, в. п. Гоиана паркалаба келинскаго, в. п. Исаїи дворника, в. п. Алба паркалаба нѣмецкаго, в. п. Пашка келїнскаго, в. п. Фети паркалаба ѿт Нова Град(а), в. п. Боди спатарѣ, в. п. Югы вистиарника, в. п. Негрила чашника, в. п. Юги постелника, в. п. Лѹки столника, в. п. Нѣга комиса, и вѣра въсѣxъ болѣр нашиx, великиx и малиx. А на болшѹю крѣпост томѹ въсемѹ вишеписанномѹ, велѣли есми нашемѹ вѣрномѹ болѣринѹ панѹ Томѣ лѡгофетѹ писати и нашѹ печат привѣсити и к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(анъ) ѹ Долнемъ търгѹ, в лѣто ҂ѕцон, мѣсѧца аѵг. і.

Pecetea domnească cea mijlocie, 3 cm. în diam., cu legenda: † ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФАНА ВОЕВОДЫ И ГНЬ (cu ligatură între Ы, И şi Г) şi două peceţi ceva mai mici, rotunde, de câte 2 cm. în diam., în ceară verde şi acăţate cu mătase cafenie închisă. Una este a episcopului de Roman, cu chipul sfintei Vineri la mijloc, stând în picioare şi ţinând în mâna dreaptă o cruce; la stânga şi la dreapta capului se văd cuvintele СВѦТА—ПЕТКА scrise aşà: СТА—ПЕ (т, ка). A doua este a mitropolitului Sucevei, fiindcă are aceeaş ornamentaţie şi aceeaş legendă ca cea dela 2 Martie 1462, No. CXXX. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Tipărit de Uljanickij, Materialy, p. 107-108, No. 97, şi de Kałužniacki, Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 707, No. DXXVIII, cu traducere latină.

Cele patru sate ale lui Mihail erau toate în ţinutul Sucevei; Conţeştii şi Valea Seacă există şi astăzi, aproape de pârâul Conţeasca, între Siret şi Moldova. Pentru celelalte cf. salv-conductul dela 28 Iulie 1468, în care Onţeştii îmi par a fi o greşală în loc de Conţeşti (Ѡнцещи p. Концещи).

„Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor câţi o vor vedeà sau o vor auzi cetindu-se, când va fi cuiva de trebuinţă, că dăm şi am dat această carte a noastră cinstitului boier, dumnialui Mihului logofătului, spre aceea că: văzând cartea domniei mele, tu să vii la noi fără nici o teamă şi îndoeală, fiindcă te-am iertat şi toată mânia asupra ta am lăpădat-o din inima noastră. Şi vrem să te ţinem în mare miluire şi dragoste şi cinste, deopotrivă cu bo-

ierii noştri cei mai de frunte, şi cât vom fi în viaţă nu-ţi vom pomenì de lucrurile trecute. Şi satele tale de baştină, anume Negoeştii şi Conţeştii şi Pârtănuşii şi Valea Seacă, ţi le-am dat îndărăt. Aceste mai sus scrise îţi făgăduim să le ţinem şi să le împlinim toată viaţa noastră, precum stă scris în această carte sau zapis al nostru, pe cinstea şi pe credinţa noastră creştinească. Iar spre aceasta este credinţa şi sufletul domniei mele, şi credinţa şi sufletul mitropolitului nostru dela Suceava chir Teoctist, şi credinţa şi sufletul mitropolitului domniei mele dela târgul Romanului chir Tarasie, şi credinţa boierilor noştri: cr. b. Stanciul, cr. b. Vlaicul starostele de Hotin, cr. b. Goian pârcalabul de Chilia, cr. b. Isaia vornicul, cr. b. Albu pârcalabul de Neamţ, cr. b. Paşco dela Chilia, cr. b. Fete pârcalabul dela Cetatea Nouă, cr. b. Bodea spătarul, cr. b. Iuga visternicul, cr. b. Negrilo ceaşnicul, cr. b. Iuga postelnicul, cr. b. Luca stolnicul, cr. b. Neagu comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri, mari şi mici. Iar spre mai mare tărie a tuturor acestor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru boier dumnialui Toma logofătului să scrie şi pecetea noastră s'o atârne la această carte a noastră. Scrisă în Târgul de Jos la anul 6978, luna lui August în 10".

CXXXIX

Vaslui, 13 Iulie 1471.

Ştefan, răspunzând regelui Poloniei la solia trimeasă prin Suhodolski, îi spune că din pricina supărărilor şi atacurilor ce de mai multă vreme le sufere din partea Tătarilor, Turcilor, Muntenilor, Săcuilor şi Ungurilor n'a putut şi nu poate îndeplinì nici acum poruncile sale. El nu poate trimite, precum i se ceruse, pe fiul său cu 1000 de călăreţi în serviciul fiului regal, deoarece al său e încă prea tânăr şi neîndemânatec la slujbă. Se plânge apoi că voevodul Radul din Ţara Românească ridică o cetate tocmai la graniţa ţării sale şi că din pricina aceasta a fost silit să întrebuinţeze pe oamenii săi la ridicarea altor cetăţi în faţa celei munteneşti şi la abaterea apei Siretului dela cetatea lui Radul. Il roagă în sfârşit să trimeată soli la acesta, cari să-l îndemne a păstrà pacea cu dânsul, să pue stavilă prădăciunilor ce face la graniţe Stanislau din Izaiciţa, care se încearcă să momească chiar pe unii din boieri la dânsul, şi să nu ocrotească în regatul său pe pribegii moldoveni.

Promptissimam obedienciam ad omnia genera mandatorum vestre serenitatis perpetua cum fidelitate. Ex quo, domine mi rex prepotentissime nobis atque metuende, ex re-

latu nunctiorum vestre serenitatis per omnia intelleximus atque intenta vestre serenitatis per eosdem signanter nobilis viri familiaris vestre serenitatis nomine Su[ho]dolsky[1]) clarius percepimus. De quibus perceptis novitatibus ac variis negociis vestre serenitati stillifere regionis conditori immensas egimus graciarum actiones de novo etiam vestre serenitatis gaudio, quomodo omnium[2]) bonorum summus opifex vos in omnibus sublimavit. Sed quia non lateat vestram serenitatem scire, quod a longo iam tempore, forte nostrorum scelerum magnitudine exigente, Dei clemencia nostram [terram][3]) sinistre inspexit, quod non paucis transactis temporibus de undiquaque parte videlicet Thartharorum, Thurcorum parciumque Transalpinarum, Siculorum nec non Hungarorum gravissime insultaciones nos undique molestant, atque eciam sepissime infestant; proptereaque eciam[4]) mandata vestre serenitatis sequi minime potui, neque usque modo valeo.

Deinde vestre serenitati filium meum cum mille equitibus in servicium tenerissimo regi domino nostro vestre serenitatis genito in honorem et decorem eiusdem maiestatis vestra serenitas nobis transmittere iubet. Vestra tamen serenitas bene considerare potest, quod in omnibus totaliter sum angariatus, quod genitum meum in tam tenera etate existentem in manibus alienorum occupare nullatenus valeo, eo quod sit rudis carensque intellectu et sapiencia, qui vestre serenitatis preclaro genito omnino ad serviendum esset inhabilis.

In hiis eciam proximis diebus elapsis magnificus Radul woyewoda venit in regnum meum, ut idem anichilando devastaret me et regnum meum, facitque ipse idem fortalicium in metis eiusdem regni mei. Nosque similiter ex adverso congregando pauperes regniculorum nostrorum fecimus ex opposito alia fortalicia, in alium volventes aquam Zereth a suo fortalicio currere per maisterium ac artem fecimus. De quo eciam angariaciones pauperum nostrorum quam plurimi ceciderunt, diversi occupati penuriis. Quare vestram serenitatem rogito,

---

[1]) La Jabłonowski greşit „Sudolsky". E vorba de Egidius Sohodolski, despre care pomeneşte cronica lui Długosz sub an. 1474; v. ediţia lui Emile Picot a cronicei lui Ureche, p. 121 şi 122, notele.

[2]) La Jabłonowski greşit *omniam.*

[3]) La Jabłonowski *nostram (?).*

[4]) La Jabłonowski greşit *propterque.*

ut dignetur graciose dirigere fideles vestre serenitatis barones usque ad ipsum supra tactum Radul, quibus mediantibus, vestrisque precurrentes mandatis, pax vera et concordia inter ipsum et nos ac regnum stabilitetur demum, ut ad servicia vestre serenitatis tempore in omni prompti et parati existere valeamus.

Deinde verbis querulosis dicimus vestre serenitati, quomodo quidam vestre serenitatis famulus nomine Stanislaus de Izayczyce[1]) conatur inter nos inchoatam concordiam anichilare, destruens et devastans metas regni mei, committensque in meis spolia quam plurima, et hoc in dedecus vestre serenitatis et nostrum omnium ac nostrorum. Et hoc ei idem non sufficiens, ymmo et pociores regni mei monet ad se venire, eosque alienare nittitur, assidue nostrum in maximum opprobrium. Literas tamen vestre serenitatis pacificas manibus in nostris pro tutela pacificandas tenemus, ac in magno honore reclusimus tenendas. Vestra igitur serenitas prefato vestro familiari precipiat rigorose, ut a modo suis insidi[ari]is [2]) cesset operibus.

Ceterum autem prout vestra serenitas promiserat aliquid, videlicet profugos pro suis maleficiis regno in vestro non tenere, nec fovere, neque eisdem locum latendi prestare. Cetera quitquid lator presencium noster familiaris nomine Danko ore vestre serenitati oretenus alloquetur, creditiva verba ad eisdem adhiberi velitis. Datum Wazlowie in festo Margarethe, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo primo.

Stephanus woyewoda, Dei gracia dominus terre Moldawie, ad omnia mandata vestre serenitatis pronus et paratus.

Alex. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów (Źródła dziejowe, tom. X), Warszawa 1878, p. 28-29, după Metrica Coroanei, lib. XII, p. 14. Tot la Jabłonowski, p. 29-30, e publicat răspunsul regelui, din care se vede că cei o mie de călăreţi fuseseră ceruţi, ca să însoţească pe Vladislav, fiul regelui, în călătoria spre Boemia, unde fusese chemat să domnească. Regele îi mai răspunde că a trimes

---

[1]) La Jabłonowski greşit „Izchulcze". E vorba probabil de aceeaş proprietate şi de aceeaş persoană cu cele pomenite în documentul dela 1494 rezumat în Inventariul oficial publicat de Rykaczewski, p. 261 (Stanislaus Smok, villa Izayczyce din Galiţia); cf. ibid., p. 255.

[2]) La Jabłonowski *insidiis*.

în Podolia delegaţi cari să aplaneze certele de graniţă şi că pe pribegii moldoveni îi tolerează în ţara sa conform vechiului obiceiu, dar nu-i opreşte de-a se întoarce la ţara lor.

Reproduc acest răspuns întreg după ediţia lui Jabłonowski.

„Magnifice sincere nobis dilecte. In magnam cessit nobis gratitudinem iocunditas tua et consolacio, quam ex electione illustrissimi principis domini Wladislai primogeniti nostri carissimi ad regnum Bohemie scribit animo suo fore ingestam. Et ut serenitas tua maiori perfruatur hylaritate, noverit eundem ipso die beati Jacobi apostoli ex hinc in regnum suum arripuisse iter, et licet in itinere aliqui hostes per Hungarie regem suggesti serenitati sue obicem se ponere et transitum suum impedire nittebantur, divina tamen voluntate et sue serenitatis perterriti potenciis, ab incepto desistere coacti sunt.—Pro ista vero discordia, que inter serenitatem tuam et magnificum Radwl[1]) woyevodam Cisalpinum vertitur, componenda, per quem serenitas tua de auxilio contra emulos nostros se excusabat nobis, ad presens mittimus consiliarios[2]) nostros....; que controversia se et in quantum pace perpetua dirimi non posset, saltim temporali bellorum sufferencia differatur. Quo facto, serenitatem tuam hortamur, quod nobis auxilio et consilio contra hostes nostros assistere velit, prout et nos in eadem deffensione et adiutorio serenitatis tue et terris Moldavie nos recognoscimus obligatos, nec illas vellemus deserere necessitate ingruente. — Super vero domesticis differenciis, que in metis Podolie et Moldavie exorte sunt, eciam alios consiliarios nostros ibidem deputavimus. — Quantum vero istos profugos, quos serenitas tua apud nos nec foveri nec provideri rogat, morem esse dincius observatam tempore predecessorum nostrorum edocemur, quomodo omnes incole Moldavie, quibus palatini pro tempore existentes indignabantur, pro eorum benivolencia tanto facilius captanda et gracia impetranda ad predecessores nostros recurrere consueverant. Ita et nunc, ut arbitramur, moderni profugi. Ex quo, ut credimus, serenitati tue minus dampnum et minor ignominia provenit, dum hic fugierunt, ubi [sine] ullo nocumento serenitati tue esse permituntur, quam si ad alios homines exteros fugissent. Quibus eciam nos redeundi libertatem non negamus, ymo contenti sumus, quod pro suo redeant beneplacito. Datum Cracovie" (Metr. Kor. lib. XII, p. 15).

Cetatea despre care vorbeşte Ştefan trebue să fi fost prin apropierea Vadului Roşcăi, lângă Siret şi Putna Veche. S'ar puteà să fie Crăciuna, care după unii erà lângă Odobeşti, după alţii la Mira, localităţi în munţi, departe de Siret şi fără importanţă strategică. Cf. Al. Lăpĕdatu, Vlad Călugărul, Bucureşti 1905, p. 37, nota 1; N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 131; Marele Dicţionar Geografic, II, p. 751.

---

[1]) La Jabłonowski *Radivl.*

[2]) La Jabłonowski *consilium.*

CXL

Suceava, 3 Ianuarie 1472.

Ştefan garantează neguţătorilor Braşoveni libertatea deplină a negoţului în tot cuprinsul ţării sale, şi prin târguri şi prin sate, interzicerea confiscărilor şi siguranţa întoarcerei în oraşul lor. El îşi rezervă însă dreptul de a cumpără dela ei mai întâiu lucrurile trebuincioase lui însuş, dacă se vor învoì la preţ; dacă nu, vor fi liberi să le vânză oricui în ţara sa.

† Іѡ Стефанъ воевода божїеж милостїюж[1]) и господинъ въсеи земли молдовлахїи[с]кои, даватъ господствоу ми сие писанїе и ѡбещанїе, ꙗк то на въсемъ свете стоитъ и къ правым христианомъ прислꙋшает, нашимъ правым приꙗтелемъ, шолтоузомъ и пръгаремъ и въсем ѡрѫшаномъ и въсемъ кꙋпцемъ, ѡт големїи до малыи, ѡт Брашева, на то: ꙗко да доидꙋт и да минꙋт до господствꙋ ми и въ земли господства ми слободно и доброволно исъ въсѣми своими торгов[лѣми], исъ въсемъ своимъ добиток, кто колико имат, или п[ом]ного или помало. Ꙗ ѡни да доидꙋт и да минꙋт слобод[но] и доброволно, без никоторои забаве и пагꙋбе, до господствꙋ ми, исъ своими торговлѣми. И къда се оутъкмихми[2]) ис [н]их то[р]говли ис нашимъ приꙗтелемъ, ꙗкож ест право, а мы да се оутъкмихмо; а къда се не оутъкмихмо, а не[го]вѣ[3]) милостъ да сꙋ слободни и доброволни оу нас и по мегю нашими земли келтовати свои добит[о]к[4]) . . . ., [варе кто] колико имат, или оу торгꙋ или оу сел[о, по мег]ю на[шими земли везде[5]), б]е[з] забаве и без пагꙋбе. И такождере изем да се не в[ъз]ме[т] нигде по мегю нашими земле, ни оу торгꙋ, ани оу село, ани оу мыто, бꙋд кꙋда имꙋт ѡни минꙋти. И пак къда ще бити им врѣмѧ ити оу своем место до Брашева, а негове милостъ да идꙋт слободно и доброволно исъ въсѣми своими торговли и добиток, варе кто колико имат, или много

[1]) Diacul a scris întâiu forma rusească милостїю şi apoi, ca să o adapteze la forma bulgărească божїеж, a mai adăogat un ж, fără să şteargă însă pe ю.

[2]) Aceeaş formă cu оутъкмихмо de mai jos, cu sufixul -ми p. -мо.

[3]) Cf. mai jos негове.

[4]) Lipsesc c. 10 litere din original; erà poate adv. доброволно.

[5]) Lipsesc c. 12-13 litere pe care le-am întregit.

или мало, без грижа и без пагѹбе, тако выше писахмо и ѡбещахмо приятелем нашим ѡт Брашева, и големим и малем кѹпцем. И на то ест дѹша и верѹ господства ми вышеписани Стефан воевода, и дѹша и верѹ въсех болѣ[р] господства [ми], и големим и малым. Пис(анъ) оу Сочаве, в лѣто ѕцп, мѣсяца ген. г.

Pecetea mijlocie a domnului, cu legenda: + печат іѡ стефана воеводы и гнь. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, No. 444 (hârtie). Tipărit de mine în Documente moldoveneşti din arh. Braşovului, No. XIV, p. 39-41, şi de Stoica Nicolaescu în Documente slavo-române, No. LII, p. 131-133. Acesta nu întregeşte însă părţile ce lipsesc din text şi are multe greşeli de lectură şi de traducere. Обещаніе (cf. maloros. обіщати, обіцяти) nu e jurământ, ci făgăduinţă, promisiune; „precum stă" (p. 132) trebue înlocuit cu „precum e obiceiul, precum se face". Clauza asupra dreptului ce-şi rezervă domnul, de a-şi alege întâiu el ce va vrea din mărfurile Braşovenilor, n'a înţeles-o d-l Nicolaescu când traduce: „şi când ne-am întocmi cu negoţul lor şi prietenii noştri, apoi să ne întocmim, precum e cu cale a ne întocmi" (p. 133). Cuvântul изем e tradus greşit cu „mită" în loc de „confiscare, opreală, oprire, poprire"; v. explicarea ce am dat acestui cuvânt în broşura citată mai sus, p. 41, nota 2. — Iată traducerea exactă a acestui privilegiu, care ar puteà fi numit şi salv-conduct:

„Io Ştefan Voevod din mila lui Dumnezeu şi domn a toată ţara Moldovlahiei, dă domnia mea această scrisoare şi făgăduinţă, precum e obiceiul în toată lumea şi precum se cuvine unor adevăraţi creştini, bunilor noştri prieteni şoltujilor şi pârgarilor şi tuturor orăşenilor şi tuturor neguţătorilor din Braşov, dela mare pân' la mic, spre aceasta: ca să vie şi să treacă la domnia mea şi la ţara domniei mele, slobozi şi în bună voie, cu toate mărfurile lor şi cu tot avutul lor, mult puţin[1]) cât va aveà fiecare. Şi să vie şi să treacă la domnia mea slobozi şi în bună voie, fără nici o piedecă şi fără nici o pagubă, cu mărfurile lor. Şi dacă ne vom învoì cu prietenii noştri pentru marfa lor, cum e drept, să ne învoim; iar dacă nu ne vom învoì, domniile lor să fie slobozi şi volnici la noi şi în ţările noastre să-şi vânză marfa lor[2]) în bună voie, câtă va aveà fiecare, fie prin târguri fie prin sate, peste tot locul în ţările noastre, fără piedecă şi fără pagubă. Deasemenea, nu se vor face opreli[3]) nicăiri în ţările noastre, nici prin târguri, nici prin sate, nici pe la vămi, ori pe unde vor trece ei. Iar când le va venì vremea să se întoarcă la locul lor la Braşov, domniile lor să se ducă slobozi şi în bună voie, cu toate mărfurile şi avutul lor, mult puţin cât

[1]) In orig. „sau mai mult sau mai puţin" (или помного или помало).
[2]) In orig. „să-şi cheltuească avutul lor" (келтовати свои добиток).
[3]) Sc. confiscări.

va aveà fiecare, fără grije şi fără pagubă, precum am scris şi am făgăduit mai sus prietenilor noştri din Braşov, neguţătorilor celor mari şi celor mici. Şi spre aceasta este sufletul şi credinţa domniei mele mai sus scrisului Ştefan Voevod, şi sufletul şi credinţa tuturor boierilor domniei mele, şi mari şi mici. Scrisă în Suceava la anul 6980, luna lui Ghenarie în 3".

CXLI

Roman, 15 Septemvrie 1474.

Ştefan scrie Bistriţenilor că a trimes la dânşii pe sluga sa Nemil şi-i roagă să-i dea un om care să-l însoţească până la cetatea Ciceului şi să-l ajute, în afacerile sale, pe lângă pârcalabul cetăţii.

Stephanus, vaivoda terrae Moldaviensis, amicus in omnibus, honorabilibus ac discretis viris, iudici et iuratis in civitate Besterce commorantibus, nobis dilectis. Salutatione praemissa, honorabiles viri nobis plurimum dilecti. Notum facimus vestris honorationibus, quia missimus ad vestras honorationes fidelem nostrum videlicet Nemilum, ut ad castrum Chicho ire teneatur. Ideo petimus vestras honorationes, ob respectum nostri, ut cum eo unum hominem vestrum mittatis, ut de operibus meis coram castellano praescripti castri procurare teneatur. Si feceritis, scitote quod in maioribus vestris honorationibus complacere curabimus. Datum in Roma(n) vasara[1]), feria quinta proxima ante festum beati Mathei apostoli, anno Domini millesimo CCCC septuagesimo IIII.

După o copie contimporană din arhiva oraşului Bistriţa, în dosul căreia se află notiţa: „Copia ex litera vaivodae de Moldavia, ex parte captivorum [2]) in Chicho"; o copie după aceasta la Academia Română. Ed. de C. Moisil în broşura Douăsprezece scrisori domneşti din arhiva oraşului Bistriţa (Transilvania), Bucureşti 1897, p. 5. D-l Moisil citeşte „honorabilitas" în loc de „honoratio". Cuvântul „Nemil" (Nămilă), pe care d-sa nu-l înţelege, e un nume rar la Români, dar obişnuit la Slavi (ne-mil=ne-iubit, ne-plăcut).

---

[1]) Ung. *Román-vasára*=târgul Romanului.

[2]) De ce „captivi" e vorba acì, nu ştim; erau desigur Moldoveni.

Scrisoarea este o dovadă sigură că la 1474 Ştefan nu stăpânià Ciceul. Venitul de care se vorbeşte deci la p. 6 din broşura d-lui Moisil se referă la an. 1495, nu la 1465 (Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 365). Cf. regestul lui Albert Berger în Programm des evangelischen Obergymnasiums A. B. zu Bistritz, Bistriţa 1893, p. 46.

CXLII

Vaslui, 29 Noemvrie 1474.

Ştefan scrie papei Sixt IV că principele Asan-beg (Usun Hasan) i-a trimes o solie îndemnându-l ca, împreună cu ceilalţi principi creştini, să se pregătească împotriva puterii otomane, şi că trimesul venețian către Asan-beg, Paul Ogniben, întorcându-se dela acesta s'a oprit la dânsul şi au discutat împreună cauza creştinilor. El roagă pe Sfinţia Sa să asculte cu încredere cuvintele lui Ogniben şi — fiindcă totul atârnă de Sfinția Sa — să stăruească ca în lupta contra păgânilor să nu rămâe izolat, ci să fie ajutat de regii şi de principii creştini. El a luptat mereu și înţelege să lupte şi deacì înainte toată viaţa pentru creştinătate.

Sanctissime in Christo pater et domine domine noster graciosissime. Notum facimus sanctitati vestre sicut Assambeg, princeps serenissimus, ad nos suos destinavit oratores, requirens nobis ut una cum alijs principibus christianitatis viriliter se preparemus contra Othman et eius orribillem potentiam. Quamobrem sanctitati vestre certificamus, quod nos semper omni cum potentia nostra, quam nobis omnipotens Deus attribuit, omni cum affectu paratissimi sumus, intendentes pro christianitate totis nostris viribus debellare. Insuper ambasiator serenissime dominationis Veneciarum, videlicet egregius Paulus Omnem Bonum[1]) reveniendo[2]) a predicto serenissimo domino Assam-beg ad nos devenit, cum quo de factis eiusdem christianitatis multa tractavimus ac voluntatem pectoris nostri apperuimus, nobisque promissit coram S. V. parte nostra se presentare. Quapropter eidem

---

[1]) La Esarcu şi la Hurmuzaki, VIII, p. 5: *Omenbonum;* ital. *Ogniben.*
[2]) La Hurmuzaki, II, 2, p. 224, greş. *preveniendo.*

ambasiatori fidem integram placeat adhibere, tanquam si cum sanctitate vestra oretenus loqueremur. Utique intelligimus, omnia in sanctitate vestra consistunt. Ortamur itaque sanctitatem vestram, ut cum alijs potentissimis regibus et principibus taliter adopereretur, ne christianitas a perfidissimis infidelibus suppeditetur, et ut[1]) etiam nos non solli, ymo cum adjutorio eorum principum debellare valleamus. Ex oppido nostro Vaslui, die XXVIIII Novembris MCCCCLXXIIII.

Eiusdem sanctitatis vestre fidelissimus Stefanus vaivoda, dominus terrarum Moldavie etc.

Adresa: Sanctissimo in Christo patri et domino domino Sixto Pape Quarto, domino nostro gratiosissimo.

Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 224-225, No. CCII, după o copie din cod. No. CLXXV, f. 70, al bibliotecei Marciane din Veneția, cu titlul „Stefanus vayvoda de oblatione Assam-bech erga christianos". A fost publicată întâiu de C. Esarcu în Ştefan cel Mare. Documente descoperite în arhivele Veneţiei. Bucureşti 1874, p. 23-24, de unde a fost reprodusă în Documentele Hurmuzaki, VIII, p. 5. Cf. Columna lui Traian a lui B. P. Hasdeu pe an. 1873, p. 228, cu data greșită 28 Noemvrie. O fotografie aveà odată Academia Română.

CXLIII

Suceava, 25 Ianuarie 1475.

Ştefan anunţă principilor creştini biruinţa câștigată de armata sa, în ziua Bobotezii, împotriva Turcilor, veniţi în număr de 120.000 sub comanda supremă a lui Soliman-pașa, beglerbegul Rumeliei; el le cere pentru primăvara viitoare ajutor pe mare şi pe uscat, de oarece sultanul are de gând să vie în persoană împotriva lui şi să-i supuie ţara; aceasta este însă, după dânsul, „poarta creştinătăţii".

Către coroana ungurească şi către toate ţările, în care va ajunge această scrisoare, sănătate. Noi Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, mă închin cu prietenie vouă tuturor cărora le scriu, şi vă doresc tot

[1]) In celelalte ediții *ut et.*

binele, şi vă spun domniilor voastre că necredinciosul împărat al Turcilor a fost de multă vreme şi este încă pierzătorul întregii creştinătăţi, şi în fiece zi se gândeşte cum ar puteà să supue şi să nimicească toată creştinătatea. Deaceea facem cunoscut domniilor voastre că pe la Bobotează [1]) trecută mai sus numitul Turc a trimes în ţara noastră şi împotriva noastră o mare oştire în număr de 120.000 de oameni, al cărei căpitan de frunte erà Soliman-paşa [2]) beglerbegul; împreună cu acesta se aflau toţi curtenii sus numitului Turc şi toate popoarele din Romania, şi domnul ţării Munteneşti [3]) cu toată puterea lui, şi Assan-beg [4]), şi Alibeg [5]), şi Schender-beg [6]), şi Grana-beg [7]), şi Oşu-beg [8]), şi Valtival-beg [9]), şi Serefaga-beg [10]), domnul din Sofia, şi Cusenra-beg [11]), şi Piri-beg [12]), fiul lui Isac-paşa [13]), cu toată puterea lui de ieniceri [14]). Aceşti mai sus numiţi erau toţi căpitanii cei mari, cu oştile lor.

---

[1]) Relaţiunea dela Turda din 23 Ian. 1475 pune lupta lui Ştefan cu Turcii la 10—12 Ianuarie (de Marţi până Joi). Columna lui Traian, VII, p. 423-424; Picot, Chronique de Moldavie, p. 127-128.

[2]) Suliman-, Sulaman-bassa; „Schulm ein Wascha"; la Unrest: „Schalm ain Wasche". Pentru „beglerbeg" versiunile italiene au „vegelerevagi, belicerbizi", iar versiunea germană „Weglerbeg"; la Unrest: Weglerberg. Acesta este „bassa Turchorum" din relaţiunea dela Turda.

[3]) Hel signor Maritanorum (= Multanorum), lo segnor della Montagna; mit dem Herren aus dem Landt genandt Hawoscholwee (=Havasalföld, terminul unguresc pentru Ţara Românească, corespunzător latinescului Transalpina).

[4]) Asan-bech, Insi-beche; Issi-beg, Ysse-weg la Unrest.

[5]) Alli-bech, Ali-bechi; Ati-beg, Aly-beg la Unrest: Ali Michaloglu.

[6]) Scandar-bech, Schaldar-beche; Semdre-beg, Sudre-beg: Skender Michaloglu.

[7]) Grana-bech Dorazi; Dowa-beg, Daco-beg la Unrest.

[8]) Ochu-bech; Iacob-beg, Iaco-beg la Unrest: un Iacub.

[9]) Valtivul-bech, Baltirlu-bedj; Waltywulu-beg, Walthiwuli-beg la Unrest. Să fie un Bali-beg?

[10]) Serefaga-bech, Serefa-beche; Schertaga-neg; la Unrest: Scherafsfaweg; e numit în toate versiunile domnul Sofiei (segnior de Soffio, segnore Sulagi, der Herr von Sophye, der Herr von Sophirn la Unrest).

[11]) Cusenra-bech, Chafara-beche; Schtura-weg; la Unrest: Schura-beg.

[12]) Paier-bech, Ceri-beche; Piri-beg, Piri-beg: Pir-beg.

[13]) El fiollo de Iach-bassa, figliolo de Isache rasache; Eniss Isalli und Wascha; la Unrest: Enuss Iapff und Wascha. E Исак-баша, Сак-баша al cronicelor noastre.

[14]) Cum tuto el popullo de Sangzeris-bech, con tutta la sua forza; mit allen seinen Husarn; la Unrest: Husharten. — Scrisoarea lui Ştefan, dacă traducerile ei sunt exacte, înşiră unsprezece comandanţi turci, pe când relaţiunea dela Turda vorbeşte numai de şapte; cei mai de frunte erau Soliman, Ali-beg şi Skender-beg, cei doi Michalogli. Numărul armatei turceşti e dat la fel în amândouă aceste isvoare principale: 120 000.

Auzind şi văzând noi acestea, am luat sabia în mână şi cu ajutorul domnului Dumnezeului nostru atot puternic am mers împotriva duşmanilor creştinătăţii, i-am biruit şi i-am călcat în picioare, şi pe toţi i-am trecut sub ascuţişul săbiei noastre; pentru care lucru lăudat să fie domnul Dumnezeul nostru. Auzind despre aceasta păgânul împărat al Turcilor, îşi puse în gând să-şi răzbune şi să vie, în luna lui Mai, cu capul său şi cu toată puterea sa împotriva noastră şi să supue ţara noastră, care e poarta creştinătăţii şi pe care Dumnezeu a ferit-o până acum. Dar dacă această poartă (a creştinătăţii), care e ţara noastră, va fi pierdută — Dumnezeu să ne ferească de aşà ceva, — atunci toată creştinătatea va fi în mare primejdie. Deaceea ne rugăm de domniile voastre să ne trimeteţi pe căpitanii voştri într'ajutor împotriva duşmanilor creştinătăţii, până mai este vreme, fiindcă Turcul are acum mulţi protivnici şi din toate părţile are de lucru cu oameni ce-i stau împotrivă cu sabia în mână. Iar noi, din partea noastră, făgăduim, pe credinţa noastră creştinească şi cu jurământul domniei noastre, că vom sta în picioare şi ne vom luptà până la moarte pentru legea creştinească, noi cu capul nostru. Aşà trebue să faceţi şi voi, pe mare şi pe uscat, după ce cu ajutorul lui Dumnezeu celui atot puternic noi i-am tăiat mâna cea dreaptă. Deci, fiţi gata fără întârziere. Dată în Suceava[1]) în ziua de Sfântul Pavel[2]), luna Ianuarie în 25, anul Domnului 1475.

Ştefan Voevod, domnul ţării Moldovei[3]).

Scrisoarea lui Ştefan din 25 Ianuarie 1475, remarcabilă din toate punctele de vedere, ni s'a păstrat în trei traduceri italiene, două în biblioteca Ambrosiană dela Milano şi una în biblioteca San Marco din Veneţia, toate trei foarte defectuoase, mai ales în ce priveşte transcrierea numelor proprii turceşti. Cele dela Milano au fost publicate de C. Esarcu în Columna lui Traian, an. VII (1876), p. 420-422, cea dela Veneţia în Monumenta Hungariae Historica, secţia IV, fasc. II (Acta Extera, vol. V), Budapest 1877, p. 301-302: în amândouă locurile fără niciun comentariu. Pentru traducerea

---

[1]) Sonzonia, Saconia în versiunile italiene.

[2]) Intr'una din versiunile italiene se zice „in di della conversione di San Paulo" (conversio Pauli).

[3]) Subscrierea se află numai în versiunea italiană dela Milano şi poate să fi lipsit în original.

noastră românească am luat de bază versiunea a doua din Columna lui Traian, care e evident mai completă şi mai aproape de originalul moldovenesc al scrisorii. Traducerile italieneşti nu sunt făcute însă după originalul slavonesc sau latinesc, ci după o traducere mai veche tot italiană: „Copia d'una lettera che mandò el capitaneo generale del re d'Ongoria (Ungheria), el Valacho chiamato Stefano vaivoda, alli principi di cristianità, notificando-li la rotta [che] a dato al Turcho"; în Columna lui Traian şi în Acta Extera în loc de „el Valacho" se citeşte „e (et) del Valacho". Cf. N. Iorga, Acte şi fragmente cu privire la istoria Românilor, III (Bucureşti 1897), p. 54-55.

O traducere germană necompletă, din sec. XV, a publicat d-l N. Iorga, după un manuscris al bibliotecei imperiale dela Viena, în Acte şi fragmente, III, p. 91-92: „Ermanung beschehenn durch Steffan-Weyda in der Molda, beschehen unnd auffgeschriben menigern Christen unnd in Christenlandt". Din „salutatio" se vede că această traducere e independentă de cele italieneşti, de oarece ea păstrează formula moldovenească „prea luminaţilor, prea puternicilor şi aleşilor (sc. nobililor) domni a toată creştinătatea, cărora această scrisoare a noastră va fi arătată sau de cari ea va fi auzită", orig. probabil: наиясн҄ѣишимь и прѣмогѹчимь и шлѧхетнымь господаремь въсего христїанства, въсѣмь кто на сесь нашь листь оуѕрить алибо его чтоучи оуслышить. Din această traducere nemţească a împrumutat Iacob Unrest numele paşilor turceşti cari au luat parte la lupta dela Vaslui, în „Chronicon Austriacum" tipărit la Braunschweig în 1724, poate după o tipăritură mai veche, poate după un manuscris. Vezi reproducerea acestui pasagiu din „Chronicon", împreună cu descrierea întreagă a luptei, în op. cit. al d-lui Iorga, p. 96 şi urm.

In notele de sub traducerea mea am dat variantele celor patru texte: 1) versiunea a doua italiană, 2) versiunea întâia italiană, 3) versiunea manuscrisului din Viena, 4) versiunea lui Unrest, schimbând câteva numiri ale celor diutâi după cele germane, cari mi s'au părut mai verosimile.

E greu a stabilì în ce limbă a fost scris originalul circulării lui Ştefan, deoarece în scrisorile lui latineşti găsim adeseori aceleaşi formule ca în cele slavoneşti. E probabil că ea a fost scrisă în slavoneşte şi apoi tradusă în latineşte, fiind adresată mai ales puterilor catolice din Apus. Aceasta o indică întâiu data „el dì de San Pollo", „in dì della couversione di San Paulo", apoi cuvântul „salutem" ce ne aminteşte formula „salutatiouem amicabilem cum affectu", şi expresia „pregemo la vostra carita" sau „domandamo alle amicitie vostre", care ne aminteşte de „rogamus amicitias vestras" din alte scrisori ale lui Ştefan. Cf. d. p. scrisoarea dela 5 Iunie 1476, No. CL. Reproduc acì versiunea din Veneţia după Acta Extera, V, p. 301-302. Ea se deosebeşte foarte puţin de cele din Milano.

Alla Corona de Ungaria et a tutte le terre, a chi vegnera presente questa letera, salutem [1]).

Serenissimi et magnifici insieme, onde noj a tuta christianita in qualunque loco questa nostra presente lettera devenira, noi Stefano vajvoda, per Dio gratia duca de terra Moldaviense, con humana salutatione et desiderio a tucti boni per li beni delle persone alle vestre dignita commesse. L'infidele imperatore turco a molti tempi e stato et e destrugitore della christianita, et ogni di pensa, per qual forma el possa subjugarla. Inpertanto notifichiamo alle vestre dignita, come circa la festa della Epiphania proxima passata mise il nominato Turco sopra di noi un suo grande exercito de quantita de cento venti millia; con dicto exercito mise per suo primo capitaneo Sulaman bassa, el secundo capitaneo Beli-Erbizi [2]) con tutti sui cariazzi Cesaro, con tutta Romania, et anco lo signor de la Montagna con tutta sua possanza, Insi-beche et Ali-bechi et Scanderbechi, Dorazi, Baltirlu-bedi, Sepefa-bede, et signore Sulazi, Chasarabeche, Beri-beche figliolo de Isache-rasache con tutta la sua forza. Et questi erano li grandi capitani con li sui exerciti.

Et noi audendo [3]) se armamo tucti et andamo contro di loro, con l'ajuto de Dio omnipotente, noi verso delli inimici della christianita. Vencemo loro, et sotto li nostri piedi li mettemo, et tucti li mettemo a taglio della spada. Et della [4]) qual cosa Dio ne sia laudato. Dopo questo lo infedele Turco, questa cosa audendo, ci vole reparare con la sua testa et con lo suo pensero del mese di Maggio supra di noi, volendo havere questa porta della christianita, la quale a nel nostro regno, dela qual cosa Idio la guarda. Et se questa porta se fosse perduta fino a me, havria conturbata tutta christianita. Et per tanto adomandiamo alle amicitie vestre, come tutti re debiate [spinger] presto sopra el nemico della christianita, imperche e tempo, che el dicto Turco ad ogni parte ha molti avversarj, li quali con armata mano contro di lui procederanno. Et noi da questa parte promettemo, supra la nostra fide christiana, col nostro collo [5]), per fino alla morte stare et pugnare per la christianita; et a questo modo voi facendo dall'altre parte, per terra et per mare, in modo che a queste volte con l'ajuto de Dio omnipotente havemo tagliata la sua destra. Aduncha non vogliate tardare. Data in Sacouia in di della conversione di Sant Paulo, dal mese di Jennaro adi 25, 1475.

Stephanus vajvoda, segnor del paese della Moldavia [6]).

---

[1]) Această adresă se află numai în versiunea dela Milano.
[2]) Begler-beg.
[3]) In ediţia Academiei Ungureşti greşit *asidendo*.
[4]) In ed. ung. *delle*, ca mai sus *subjugarle*.
[5]) Expresia aceasta ne duce la originalul slavonesc шия (шїа), de unde ital. *collo*. Altfel ne-am aşteptà la expresii ca: *colla nostra vita, colla nostra testa, col nostro sangue*.
[6]) Cf. nota 3 dela p. 321.

CXLIV

Iaşi, 20 Iunie 1475.

Ştefan trimete solilor săi din Ungaria Stanciul, Duma şi Mihău ştirile căpătate din Crimeia şi dela Turci: că cumnatul său Alexandru a ocupat Mangopul, că Turcii au cucerit Caffa, după ce Tătarii din acest oraş, sub comanda unui fost ţar din Ordă, s'au supus lor, şi că acum pregătesc contra Moldovei o expediţie pe apă, ca să cucerească Cetatea Albă şi Chilia, şi alta pe uscat, condusă de însuş sultanul şi de domnul Ţării Româneşti. Ştefan porunceşte solilor săi să comunice grabnic regelui Matiaş, prin solii acestuia, cari veniau spre Moldova pentru încheerea păcei cu dânsul, toate aceste ştiri, şi să-l roage a-i trimite fără întârziere armată în ajutor.

Nos Stefanus vajvoda, Dei gratia dominus terre Moldavie. Scribit dominatio nostra [1]) fidelibus nostris et venerandis viris comiti Stan[c]zulo et comiti Dume et comiti Michaeli [2]), per presentes de nobis [3]) scire omnia, que nunc acciderunt. Advenit unus homo cum literis a castellanis de Alba, qui scribunt ad nos dicendo, quod aplicuit ad Albam una navis Italorum de Mangop [4]), illa navis que aportaverat compatrem nostrum Alexandrum, in qua navi preest Filippus nauta. Etiam .... -Morzi et Aia-Morzi [5]) a[d] nos usque ad Jassium [6]) [venerunt]. Et solus nuntius naravit nobis ore proprio, narando nobis sic: quod frater uxoris dominationis mee [7]) Alexander venit ad locum [Mangop], et die tertia lucratus est dictum locum Mangop, hereditatem paternam; et [est] ipse pronunc in Mangop, et non est aliter. Et de Turcis ita sciatis, quod ita [exploratores nostri] dixerunt, quod venit

---

[1]) In ms. *vestra.*

[2]) Acest Michaelis trebue să fie Mihău spătarul, pomenit în documentele dela 1474-1476; vezi vol. I, p. 193, 206, 209.

[3]) In ms. *vobis.*

[4]) In ms. greşit *Pangopa;* greşala se explică prin forma originalului slavonesc изъ Мангопа; м şi п sunt uşor de confuudat.

[5]) In ms. *Taia-*, cu *t* trecut probabil dela *et. Aia* e un nume obişnuit la Tătari. Inainte de celălalt Morzi (= Murza) lipseşte un alt nume.

[6]) In ms. *Iaspum;* fraza n'are înţeles fără întregirea cu „venerunt".

[7]) In ms. *dominationis uxoris mei;* în orig. erà probabil „fratele doamnei domniei mele, братъ госпожди господства ми".

per mare Achmat[1]) bassa cum galeis et curavit [expugnare] Caffam, et pugnaverunt contra Caffam per tres dies; die vero quarto ... ipsi Turci prevaluerunt et expugnaverunt Caffam; et habetur [nunc usque] in manibus Turcorum. Aliter non est. Et fuerat in Caffa imp[erator Tartarorum .....], qui prius erat imperator in Ordam, cum mille Tartaris, qui Tar[tari[2]) se subjecerunt] cum omnibus suis; et pro nunc imperator Ordam et imperator[3]) .... se subjecerunt Turcis, et uniti sunt Tartari cum Turcis.

Ista [per exploratores nostros] percipimus ab inimicis christianitatis, ab infidelissimis [Turcis], quod veniunt contra nos; et de novo advenit fama pro firmo, quod Turci veniunt ad nos, contra nos et contra terram nostram, et per aquam et per terram. Et ita dicunt, quod valida classis precedit cum maximis munitionibus bombardarum magnarum, expugnare Albam et Chiliam, et sunt in itinere jam prope; et per terram veniet solus imperator contra nos, expugnare terram nostram personaliter, cum tota sua potentia et cum omni suo exercitu et cum tota potentia terre Valachie; quia Valachi[4]) sunt nobis veluti Turci. Et credatis nobis pro firmo, quod non est aliter, nisi sic. Propterea vos sine mora, statim ut videbitis literas presentes, in puncto consurgatis et habeatis sermonem cum oratoribus, qui vobiscum veniunt a rege Mathia ad nos, et mittatis unum cursorem velocem cum literis nostris[5]) et cum literis oratorum, qui veniunt una vobiscum ad nos. Qui ipse cursor debeat festinare die noctuque ad regem Mathiam et scire det sue gratie de istis inimicis christianorum. Forte Deus informabit suam gratiam, quo se[6]) apropinquaret ad nos et ad ista confinia celeriter et quam citius[7]) fieri poterit, in die et in nocte, cum omnibus sue gratie potentiis et cum suis gentibus, quas Deus sibi dono dedit; qui nos non derelinqueret perire et terram nostram per istos paganos. Utinam Deus suam gratiam inspiret, ut ap-

[1]) In ms. *Axemat*, orig. probabil ѦХМАТ.
[2]) In ms. *que Tur....*, evident greşit.
[3]) Poate să fi urmat *Przekopensis*, *Perekopensis*, din Perekop.
[4]) In ms. *Volachi*.
[5]) In ms. *vestris*.
[6] In ms. *que se opropinquaret*.
[7]) In ms. *cissius*.

poneret diligentiam pro christianitate contra istos perfidos Turcos. Et interim ipsi soli simul cum oratoribus regis Mathie, qui veniunt ad nos, in nullo loco quiescere presumatis, sed festinetis die et nocte ad nos, quam citius fieri est vobis possibile. Et secus non faciatis. Datum in Jassy, die XX mensis Junij.

Item sciatis, quia antemisimus familiarem nostrum Heliam, qui conducet oratores qui veniunt ad nos a rege Mathia.

Monumenta Hungariae Historica, Acta Extera, VII, p. 308-309, după o copie din Arhivele de Stat dela Veneţia, cu titlul „Exemplum literarum magnifici Stefani vajvode moldaviensis ad oratores suos venientes cum oratoribus regie majestatis Hungarie, etc." Cf. Vigna, Codice diplomatico delle colonie tauro-liguri, III (Genova 1879). p. 195, 203, 211, ap. N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 165 şi 332.

Originalul acestei scrisori a fost de bună samă slavonesc. Aceasta o dovedeşte nu numai stilul epistolar, acelaş în ţările noastre, ca şi în cele balcanice şi greceşti, ci şi greşelele traducerii latine, ca d. p. *Pangopa* în loc de *Mangop;* cf. nota 4 dela p. 324. Şi din celelate note se vede că traducătorul a cetit unele pasage greşit, iar pe altele nu le-a putut ceti de loc. Păcat că o aşà de importantă scrisoare nu s'a păstrat în original şi că traducerea latină e defectuoasă. Dau aci una românească, în care încerc să îndrept greşelele celei latineşti.

„Noi Ştefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei. Scrie domnia noastră credincioşilor şi cinstiţilor noştri boieri, dumnialui Stanciului şi dumnialui Dumii şi dumnialui Mihău, ca să ştiţi prin aceasta toate câte s'au întâmplat acum cu noi. A sosit un om cu scrisoare dela pârcalabii din Cetatea Albă, cari ne scriu zicând că la Cetatea Albă a venit o corabie de Italieni din Mangop, corabia care dusese pe cumnatul nostru Alexandru, peste care corabie este mai mare corăbierul Filip. Şi . . . mârzacul şi Aia mârzacul au venit până la noi la Iaşi. Şi acel sol ne-a povestit cu gura lui spunându-ne astfel: că fratele doamnei domniei mele Alexandru a ajuns la oraşul[1]) Mangop, şi că a treia zi a cucerit zisul oraş Mangop, moşia lui părintească[2]), şi el se află acum în Mangop; şi altfel nu este. Şi despre Turci aşà să ştiţi că iscoadele noastre ne-au povestit acestea: că a venit pe mare Ahmat-paşa cu galere şi a încercat să cucerească Caffa, şi au bătut Caffa vreme de trei zile, iar în ziua a patra Turcii au biruit şi au cucerit Caffa. Ea este până acum în mânile Turcilor. Altfel nu este. Şi erà în Caffa un ţar tătăresc, care mai 'nainte fusese ţar în Ordă, cu o mie de Tătari, cari Tătari s'au supus cu toţii şi cu toate ale lor; astfel acum şi

[1]) In textul lat. *locus*, în orig. probabil мѣсто s. мѣсто în înţeles de oraş, târg, polon. *miasto*.

[2]) In orig. probabil штнина sau штчина.

ţarul Ordei şi ţarul [Perecopului?] s'au supus Turcilor. Şi s'au unit Tătarii cu Turcii.

Am mai aflat prin iscoadele noastre despre vrăjmaşii creştinătăţii, despre necredincioşii Turci, că vin împotriva noastră. Şi din nou ne-a venit veste temeinică, că Turcii vin spre noi, împotriva noastră şi împotriva ţerii noastre, şi pe apă şi pe uscat. Şi aşà se zice, că o puternică armată [1]), întărită cu foarte multe şi mari bombarde, le merge înainte, ca să cucerească Cetatea Albă şi Chilia, şi că sunt chiar pe drum, aproape. Impăratul are să vie însuş pe uscat împotriva noastră, ca să cucerească în persoană ţara noastră, cu toată puterea lui şi cu toată oastea lui, şi cu toată puterea Ţerii Munteneşti; căci Muntenii sunt pentru noi ca şi Turcii. Şi să credeţi că aşà e cum spunem noi, căci nu este altfel decât aşà. Deaceea, fără întârziere şi îndată ce veţi vedeà această scrisoare, să vă sculaţi şi să vorbiţi cu solii cari vin cu voi dela craiul Matiaş la noi, şi să trimeteţi un umblător iute cu scrisoarea noastră şi cu scrisoarea solilor, cari vin odată cu voi la noi. Umblătorul acesta să se grăbească ziua şi noaptea spre craiul Matiaş şi să dea de ştire Măriei Sale despre aceşti vrăjmaşi ai creştinilor. Poate va înduplecà Dumnezeu pe Măria Sa să se apropie de noi şi de aceste margini, iute şi cât mai grabnic cu putinţă, şi ziua şi noaptea, cu toate puterile Măriei Sale şi cu toţi oamenii pe cari Dumnezeu i i-a dăruit; şi astfel nu ne va lăsà să perim, noi şi ţara noastră, de aceşti păgâni. Dumnezeu să însufle pe Măria Sa, ca să pue toată graba pentru creştinătate şi împotriva acestor Turci blestemaţi. Intr'aceea voi înşişi, împreună cu solii craiului Matiaş cari vin la noi, să nu vă odihniţi nicăiri, ci să vă grăbiţi ziua şi noaptea spre noi, cât se poate mai iute. Şi altfel să nu faceţi. Dată în Iaşi, în ziua de 20 Iunie.

Să mai ştiţi că am trimes înainte pe sluga noastră Ilie, ca să însoţească pe solii cari vin la noi dela craiul Matiaş".

Această scrisoare a lui Ştefan au primit-o solii lui Matei Corvin la Bistriţa înainte de 25 Iunie; din această zi avem o scrisoare a lor către rege, prin care îi comunică cele auzite dela solii şi dela curierul lui Ştefan, trimiţându-i şi scrisoarea acestuia. Fiindcă scrisoarea solilor confirmă cele conţinute în scrisoarea lui Ştefan, o reproduc şi pe aceea tot după Acta Extera, VII, p. 306-307, cu oarecari îndreptări de ortografie şi punctuaţie, cari uşurează înţelesul ei.

„Serenissime princeps, domine noster naturalis et gratiosissime. Post humillimam subjectionem nostram, rex et princeps gratiose. Cum essemus in procinctu itineris nostri de civitate Bistriciensi, venit ad barones moldavienses homo [2]) domini Stephani vajvode moldaviensis cum literis presentibus inclusis, qui vocali sermone

---

[1]) In înţeles de „flotă".
[2]) Este Helias din scrisoarea lui Ştefan.

retulit nobis, quomodo preteritis diebus ipse vajvoda Stefanus misisset Alexandrum fratrem carnalem consortis sue in regnum quod dicitur Mangop[1]), et illud potentia sua, post exitum boiaronum[2]) suorum ad Majestatem Vestram, soliciter optinuisset et universos majores et minores in illo regno Mangop[1]) dominio suo subegisset. Retulit etiam[3]), quomodo Turci cum valida potentia cum quadringentis galeis venissent in obsidionem Caffa, quam, cum obsidione cinxissent, obtinuerunt simul cum castello in eadem habito. Quibus sic optentis, universos Italos in dicto castello existentes nece terribili, simul cum potentioribus civitatis, interemissent, reliquos ipsius urbis post datam fidem in antiquis eorum consuetudinibus reliquendo. Et ut fertur, ipsi Tartaros in numero XL millium ipsis in expugnatione ipsius civitatis Caffa associaverant, cum quibus nunc magnum pacis fedus pepigerunt, maxime ex eo, quia illic imperator Tartarorum, de quo Stanczul Majestati Vestri mentionem fecerat, in illa urbe Caffa per Turcos et Tartaros captus esse perhibetur.

Nunc, serenissime princeps, ex quo ipse Stefanus vajvoda intelligit sibi iminere periculum, petit nos medio horum bojaronum[4]) suorum, quatenus literas nostras ad Majestatem Vestram velocissime daremus, ut Majestas Vestra dignaretur convertere faces suas ad partes regni sui inferiores, et in dies festinaret discedendo; quoniam sperat idem vajvoda, quod postquam Majestas Vestra moverit se, Turcus ipse non ita facile proficiscetur vel contra regnum Moldavie vel Majestatis Vestre; et sine dubio nos advisat et certos facit, quod postquam venerit Turcus ipse, qui jam dudum iter suum arripuit, Transalpinenses contra Majestatem Vestram et ipsum vajvodam insurgent, quia paratos jam se contra Majestatem Vestram retulerunt. Turcus ipse cum maxima potentia personaliter per terram, et alias gentes per aquas misisse fertur. Hec Majestati Vestre scripsimus, ut intelligat Majestas Vestra novitates harum partium.

Recepimus nudius tertius literas, quas Majestas Vestra miserat ad me Dominicum prepositum in facto inmissionis vajvode Draculia, quas post earum lectionem comunicavi cum bojaronibus[5]), qui post acceptas has novitates dicunt laudando, quod Majestas Vestra creaverit eum in vajvodam, suplicantes quod Majestas Vestra dignetur eum celerime mittere cum potentia, quia jam Stefanus vajvoda cum omni potentia sua in Iassmarch[6]) huc, foro Filistenorum, castrum[7]) tenet, prout Majestas Vestra intuebitur ex literis ipsius Stefani vajvode presentibus inclusis. Hunc latorem presentium supplicamus citissime remittat ad nos, ut sciamus, quid in his rebus respondeamus ipsi

---

1) In Acta Ext. *Mango.*
2) Acta Ext. *baioerorum.*
3) Acta Ext. *et. etc.*
4) Acta Ext. *bujoronum.*
5) Acta Ext. *bojoronibus.*
6) Acta Ext. *Iassamarch.*
7) Acta Ext. *captum.*

Stefano vajvode. Deus teneat Sublimitatem Vestram ad vota ad reginen regnorum suorum. Datum [1]) ex Bestriza, die domenica post festum nativitatis beati Ioannis Baptiste [2]).

Per fideles Sublimitatis Vestre Dominicum prepositum et Gasparem de Hathwan" [3]).

CXLV

Suceava, 10 Iulie 1475.

Ștefan eliberează pentru toți neguțătorii din țara Ungurească un salv-conduct pe care îl dă în mâna Brașovenilor.

† Стефан воевода, божїею милостїю господар земли молдавской, даем и дали есмо сес лист наш, и слюбѹем и слюбили есмо ѹсим коупцем ѡт свѧтои Корѹнѣ ѹгорской на то: да ест имь слободно и доброволно и безь забавѣ прїехати до нашеи земли съ ѹсим вашим торговлею и товарѡм, торговати и кѹповати слободно и доброволно и безь забавѣ и пагѹбѣ, хотѣ ѹ мирѹ хотѣ ѹ размирицѹ; а им да ест слободно засѣ до Ѹгоръ поехати съ ѹсим их товаром, без никотореи забавѣ и пагѹбѣ. Тое ѹсе вишеписанное слюбѹем ѹсим коупцем ѡт Корѹнѣ здержати и пополнїти, прї нашеи чести и христїанской вѣри, безь лъсти и ѹсѣкои хитрости. А на то ест вѣра господства ми и вѣра ѹсих боѧръ наших, великых и малих. Пис(анъ) ѹ Сѹчавѣ, юл. ї.

Pecetea cea mică a domnului, cu legenda: † ПЕЧЯТЬ СТЕФЯНЯ ВОЕВОДЫ. — Orig. în arhiva orășenească a Brașovului, No. 439 (hârtie). Tipărit de mine, cu data 1475, în Documente moldovenești din arh. Brașovului, No. XV, p. 41-42, și de St. Nicolaescu, cu data „c. 1457—1458", în Documente slavo-române, No. XLVII, p. 122-123. Inadmisibilitatea acestei datări am motivat-o în raportul meu asupra cărții d-lui Nicolaescu din Analele Academiei Române pe anul 1907, Desbaterile, p. 410, unde am arătat că hrisovul mânăstirei Neamțului dela 13 Fevruarie 1458 nu poate aveà nici o legătură cu salv-conductul dat Brașovenilor; simplu faptul că acest hrisov e numit „mare privilegiu" (привїлїе велико) dovedește că în notița dela 1458 nu se face alusie la un salv-conduct. D-l Nicolaescu mai comite însă greșala de a traduce „când făcù pri-

[1]) In Acta Ext. *raptim.*
[2]) Adecă 25 Iunie.
[3]) In Acta Ext. *Hathnatham.*

vilegiu marele Ştefan Voevod“ în loc de „când Ştefan Voevod făcù privilegiul cel mare“. Şi-apoi, în notiţa dela 1458 e vorba de pecetea cea mare a domnului, pe când salv-conductul o are pe cea mică, nu pe cea mijlocie, cum reiese din lectura greşită a d-lui Nicolaescu, p. 123 (IѠ nu se află în legendă). — Salv-conductul lui Ştefan, fiind dat tuturor neguţătorilor din Ungaria, nu numai Braşovenilor, nu poate să fie decât din anul 1475, când domnul Moldovei s'a împăcat cu Matei Corvin şi a încheiat tractatul dela Iaşi, 12 Iulie, în ale cărui stipulaţiuni este şi una privitoare la libertatea comerciului: et quod mercatores ipsi liberi sintet securi. Salv-conductul a fost dat aşa dar Braşovenilor cu două zile înainte de ratificarea acestui tractat. Cf. No. următor şi nota dela p. 42 a broşurei mele.

Textul d-lui Nicolaescu (p. 122) are greşelele: вишєписанниє p. вишєписанноє, сльвѹєм p. слюбѹєм, ѹ сѣкои p. ѹсѣкои (=въсѣкои); traducerea (p. 123), pe lângă expresiuni nepotrivite cu vechea limbă românească, ca Ungară, Ungaria, Regat, conţine nonsensul „să le fie lor iertat pentru orice să treacă în Ungaria“, sc. după ce-şi vor fi vândut mărfurile în Moldova. E vorba de întoarcerea liberă a lor; greşala traducerei a provenit din neînţelegerea lui засѣ, care nu însamnă „pentru orice“, ci „dar, dinpotrivă, iarăş, deasemenea“; cf. polon. *zaś* şi maloros. зась, зас, care are acelaş înţeles cu знов, опять (Żelechowski, I, p. 269).

Traducerea exactă e următoarea:

„Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, dăm şi am dat această scrisoare a noastră, făgăduim şi am făgăduit tuturor neguţătorilor din sfânta Coroană ungurească acestea: să fie slobozi să vină în bună voie şi fără zăbavă la ţara noastră cu toată marfa lor; şi să vânză şi să cumpere slobozi şi în bună voie şi fără piedecă şi fără pagubă, fie pe vreme de pace, fie pe vreme de răzmiriţă. Tot aşà să fie slobozi a se întoarce la ţara ungurească cu toată marfa lor, fără nici o zăbavă sau pagubă. Toate aceste mai sus scrise le făgăduim tuturor neguţătorilor din Coroană a le ţineà şi a le împlinì, pe cinstea şi pe credinţa noastră creştinească, fără înşelăciune şi fără vicleşug. Iar spre aceasta este credinţa domniei mele şi credinţa tuturor boierilor noştri, mari şi mici. Scrisă în Suceava, Iulie în 10“.

CXLVI

Iaşi, 12 Iulie 1475.

Ştefan, împăcându-se cu regele Ungariei Matei Corvin şi recunoscând că domnii Moldovei au fost totdeauna datori să păstreze credinţă regilor şi Coroanei ungureşti şi că de fapt ei au păstrat-o,

încheie cu regele Matei un tractat sub următoarele condiţiuni: 1) Ştefan va rămâneà, ca şi predecesorii săi, credincios regelui şi sfintei Coroane şi va face acesteia serviciile ce i le-au făcut şi predecesorii săi. 2) Dacă regele va merge în persoană sau va trimete un căpitan al său împotriva Turcilor, prin Ţara Românească, va merge şi dânsul în persoană; dacă va fi însă împiedecat de boală sau de duşmani puternici, va trimete numai oştile sale. 3) Ştefan se obligă a ajutà pe rege cu oşti împotriva tuturor duşmanilor, afară de regele Poloniei, cu care predecesorii săi au avut totdeauna pace şi alianţă. 4) El se obligă a nu ocrotì în ţara sa şi a nu ajutà pe nici un magnat sau nobil care s'ar rasculà împotriva regelui, şi a alungà din ţara sa pe cei ce ar încercà să se refugieze la dânsul. 5) Pe răufăcătorii cari vor comite prădăciuni pe teritoriul regatului îi va pedepsì şi va luà despăgubiri dela dânşii, iar cazurile de neînţelegeri între supuşii unei ţări şi ai celeilalte vor fi hotărîte nu cu puterea, ci prin comisiuni instituite la graniţe, ca să dea satisfacţie părţilor vătămate. 6) Procesele dintre neguţători se vor judecà înaintea judecătorilor obişnuiţi, fără arestarea persoanelor.

Nos Stephanus woyewoda et dominus terre Moldaviensis memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis, quod licet recognoscamus predecessores nostros woyewodas una cum terra Moldaviensi divis regibus regni Hungarie et Corone sancte ad perpetuam fidelitatem fuisse obligatos illamque impenderunt, nosque eandem serenissimo principi et domino nostro graciosissimo domino Mathie regi Hungarie moderno et ipsi sacre Corone prestiterimus, — tamen, quia inimico pacis seminante nonnulle discordie inter nos et suam maiestatem ac subditos nostros orte fuerunt, ex quibus ipsa regia maiestas a nostro amore eversa extiterat, et nunc e converso nos et terram nostram ad graciam et benivolentiam accepit, ideo pro confirmatione, prestita prius[1]) fidelitate, ad infrascriptos articulos bona nostra voluntate et consilio atque consensu baronum nostrorum et totius regni nostri iam descendimus.

In primis, nos Stephanus woyewoda Moldaviensis pre-

[1]) Adăogat deasupra şirului.

fatus promittimus perpetuam fidelitatem una cum tota patria nostra ipsi regie maiestati et sacre Corone, sicut obligamur et sicut predecessores nostri woyewode fecerunt et tenebantur.

Item, quod [si] regia maiestas personaliter ibit contra Thurcos per Maiorem Walachiam, nos Stephanus woyewoda personaliter et cum omni potencia simul vademus cum maiestate regia.

Item, quod dum regia maiestas mitteret contra ipsos Thurcos capitaneum suum per eandem Walachiam, nos Stephanus woyewoda personaliter et cum omni potencia similiter vademus cum dicto capitaneo. Si autem infirmitate occupati fuerimus vel ita a potentibus hostibus detineremur, quod propria in persona ire non possemus, tunc mittere debemus cum omni potencia nostra.

Item, quod nos omnia servitia faciemus regie maiestati et sacre Corone, que nostri predecessores facere consueverunt.

Item, quod nos iuxta consuetudinem predecessorum nostrorum woyewodarum contra omnes hostes regie maiestatis, cum requisiti fuerimus, mittere gentes nostras debebimus et tenebimur, excepto rege Polonie et Corona eius, cum quo antecessores nostri semper confederacionis pacem habuerunt.

Item, quod abhinc imposterum neminem in nostro dominio servabimus, nobiles vel magnates aut homines alicuius reputacionis, qui contra regiam maiestatem fecissent; sed qui ad nos confugerent, eos contra mittemus de regno nostro et non servabimus contra voluntatem maiestatis regie, nec eis favebimus aut eos in aliquo iuvabimus, directe vel indirecte, palam vel oculte.

Item, quod deinceps malefactores, qui solent invadere regnum Hungarie et committere spolia, nullomodo sub dominio servabimus, sed qui tales inventi fuerint dampna et spolia commisisse, eos castigabimus et de ipsis faciemus [1]) emendam.

Item, quod deinceps in omnibus causis, que oriri possent, nullomodo procedatur via facti, sed si que discordie

[1]) La Lewicki *fatiemus*.

inter subditos regie maiestatis et nostros orte fuerint[1]), tunc ex utraque parte cogentur homines, qui ad confinia ad aliquem aptum locum convenient, et iustitia et equitate partium inspecta, facient[2]) lese parti fieri satis, sine ulteriori alicuius detrimento.

Item, quod mercatores deinceps per aliquam partem non arestantur, sed iure, si quid ortum fuerit, unusquisque requirat coram iudicibus ordinariis, et illi teneantur facere iustitiam absque personarum accepcione; et quod mercatores ipsi liberi sint et securi.

Quos quidem articulos nos Stephanus woyewoda prefatus, quia eos ad accesionem nostri comodi utilitatemque et quietem, conservationem nostre familie et dominii consulere intelligimus, benivole acceptamus et approbamus et quo ad omnia puncta et continentias promittimus et nos obligamus in pura fide christiana et honore imperpetuum observare et observabimus, inviolabiliter et sine omni dolo et fraude, harum nostrarum literarum, quibus secretum sigillum nostrum[3]) est appensum, vigore et testimonio mediante. Datum in foro Philistinorum, feria quarta in vigilia beate Margarethe virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, mensis Iulii duodecima die.

A. Lewicki, Codex epistolaris saeculi decimi quinti, vol. III, w Krakowie 1894 (tom. XIV din Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia), p. 219-220, după o copie din ms. No. 43 al bibliotecei conţilor Działyński dela Kórnik (Posen), cu titlul contimporan „Moldavie in favorem terre Hungarie". In ce piveşte ziua sf. Margarete, cf. nota dela No. CXXXIV. Urmarea documentului dat de Ştefan în Iaşi la 12 Iulie 1475 fu documentul dat de Matei în Buda la 15 August acelaş an, în parte o parafrazare a celui dintâiu. Acesta e tipărit la Teleki, Hunyadiak kora Magyarországon, Pesten 1852-57, tom. XI, p. 540-542, după o copie ce a aparţinut lui Georg Reicherstorfer, cu titlul „Moldavia et Valachia legitimis juribus S. Regni Hungariae Coronae asserta", şi în Docu-

[1]) La Lewicki *ortum fuerit*.
[2]) La Lewicki *fatient*.
[3]) Se înţelege „sigilul cel mic". Vezi actele omagiale ale domnilor Moldovei către guvernatorul Ungariei Ioan Hunyadi, cari toate au pecetea cea mică. I. Bogdan, Cinci documente istorice din arhiva curţii imperiale dela Viena, în Analele Academiei Române, seria II, tom. XI, 1890, Memoriile secţiunei istorice.

mentele Hurmuzaki, II, 1, p. 8-10, după o copie din biblioteca curţii regale din München.

Pentru însemnătatea lui, îl reproduc aici întreg după copia dela München, care este ceva mai bună şi mai completă.

„Nos Mathias, Dei gratia rex Hungariae, Bohemiae etc. Recognoscimus per praesentes, quod, quia fidelis noster, spectabilis et magnificus Stephanus vayvoda terrae Moldaviensis, ab dissuasione rediit nosque veluti dominum suum naturalem recognovit ac nostrae Majestati et sacrae Coronae nostrae fidelitatem debitam promisit,— nos igitur ipsum ad gratiam et benevolentiam regiam nostram accepimus, unacum filiis, boyaronibus et tota provincia Moldaviensi ac omnibus habitatoribus ejus, cum eisque firmam et perpetuam pacem fecimus, unacum tota sacra Corona [1]). Et ex quo idem Stephanus vayvoda promisit, ea omnia facere erga nos et sacram Coronam nostram, quae sui praedecessores vayvodae de jure vel de consuetudine facere tenebantur, nos propterea ipsum, filios, boyarones ac totam patriam ipsius etiam in suis juribus, privilegiis et libertatibus, juxta quod divi Hungariae reges facere tenebantur, conservare et manu tenere promittimus. Insuper ipsum Stephanum vayvodam, filios ac boyarones et totam patriam ac omnes ejus inhabitatores gratiose prosequentes de omnibus excessis hactenus quomodolibet factis, sive contra Majestatem nostram sive regnum et regnicolas, eisdem veniam praestitimus, unacum toto regno; nec propterea aliquod damnum aut malum eis inferemus aut inferri ab aliquo permittemus, nec in regno Majestatis nostrae, nec in regno ejus, nec in aliquo alio regno aut ullo loco. Nullum qui habuerit nomen vayvodatus, sed neque nobilem aut magnatem ejusdem Stephani vayvodae hostem in nostris dominiis, in periculum vel opprobrium ipsius aut patriae suae, conservabimus, sed omnes tales extra regnum nostrum destinabimus et eis nullum favorem praestabimus. Promittimus etiam, quod pro rebus et factis quibuscunque hactenus hinc inde perpetratis, neque subditi neque mercatores ipsius Stephani vayvodae aliquod malum incurrent, aut eis quisquam molestiam inferret; sed tam nostri quam ipsius Stephani vayvodae subditi jure mediante omnes causas suas diffiniant et amicabiliter perficiant. Quia autem ipse Stephanus vayvoda promisit nobis, cum propria persona et tota provincia sua assistentiam facere contra paganos et alios hostes nostros et regni nostri, prout clarius in litteris suis continetur, nos etiam [2]) promittimus eundem Stephanum vayvodam protegere propria in persona nostra, si necesse fuerit, nisi fuerimus in majoribus causis regni nostri occupati, et tunc ei subsidium et favorem ex regno nostro juxta posse nostrum impendere promittimus. Super metis etiam provinciae Moldaviae cum pro-

---

[1]) Fraza din urmă lipseşte la Teleki.
[2]) In ms. *autem;* copia lui Teleki are mai corect *etiam*.

vincia Transalpina secundum antiquos terminos et consuetudines per praedecessores vayvodas possessos et tentos utrumque vayvodam, tam scilicet Stephanum Moldaviensem quam Vlad Transalpinum, secundum privilegia Alexandri et Mirczae utriusque partis vayvodarum concordamus [1]). Et si contigerit, quod Deus avertat, ipsum Stephanum vayvodam vi hostium suorum cogi ad exitum de terra sua et ad regnum nostrum intrare, ac ad castra, civitates et oppida nostra, ubilibet in regno nostro cum filiis, familia, boyaronibus et quibuscunque habitatoribus terrae suae, multis vel paucis, aut omnibus ejus et eorum bonis, rebus et thesauris, promittimus, quod tute venire, stare et morari poterit tamdiu, quamdiu ei libuerit, et quod humane ac sine ulla offensione tractabitur. Cum autem ei placuerit ad patriam suam reverti, tunc similiter libere cum filiis, boyaronibus, famulis, rebus, bonis, thesauris ac omnibus ad eum pertinentibus reverti [2]) sine ullo offendiculo et contrario poterit; et nos, si opus fuerit, juxta totum posse nostrum eundem ad recuperandam totam patriam suam juvabimus. Quae omnia suprascripta nos Mathias rex praefatus promittimus in verbo nostro regio, sancta Corona Hungariae [3]), et sub fide nostra christiana, firmiter observare, sine omni dolo et fraude, harum nostrarum litterarum, quibus secretum sigillum nostrum, quo ut rex Hungariae utimur, est appensum, vigore et testimonio mediante. Datum Budae in festo Assumptionis [4]) beatissimae virginis Mariae, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, regnorum nostrorum anno Hungariae decimo octavo, Bohemiae vero septimo.

Et nos Gabriel episcopus ecclesiae Albensis Transylvanae, apostolicae sedis legatus, Ioannes Strigoniensis, Gabriel Colocensis ecclesiae archiepiscopi; Sigismundus Quinque Ecclesiae, Thomas Nitriensis ecclesiae episcopi; Michael Orzag de Groth regni Hungariae palatinus; Emmericus de Zapolya comes perpetuus Scepusiensis; comes Stephanus de Bathor judex curiae regiae; Ioannes Pangracz de Dengeley vayvoda Transylvanus; Iob de Gara; Ioannes comes de Bozyn et de Sancto Georgio; Emmericus de Palecz agazonum regalium magister; Nycolaus Banffy de Lyndua comes Posoniensis; Blasius Magyar vayvoda Transylvanus et Georgius de Parlag janitorum regalium magister [5]), penes prefatum dominum nostrum Mathiam regem Hungariae dominum nostrum naturalem, eadem fide nostra christiana et honore nostris promittimus, quod ipse dominus noster rex praemissos articulos, quod omnia puncta et continentias

---

[1]) In loc de *concordamus* copia lui Teleki are *a regibus obtenta confirmamus.*

[2]) Copia lui Teleki *libere reverti*, omiţând pe *libere* de mai 'nainte.

[3]) Construcţie evident greşită.

[4]) La Hurmuzaki greşit *transsumptionis.* O „transsumptio Marie" nu există în calendar.

[5]) Câteva variante la lista martorilor: Guth, Dengelegh, Palocz, Lindva, vice-vayvoda Transylvanus. Acestea sunt formele corecte.

inviolabiliter observabit. In cujus rei testimonium penes sigillum domini nostri regis etiam sigilla nostra praesentibus appendi fecimus. Datum ut supra".

CXLVII

Roman, 1 Noemvrie 1475.

Ștefan înștiințează pe Brașoveni că a dat un răspuns verbal la solia trimeasă prin Gașpar și Mihal, și-i asigură că e prieten al Ungariei și al creștinilor.

† Іѡ Стефан воевод, божїю милостїю господарь земли молдавскои, пишет господство ми приѧтелем господства ми, въсѣмь Брашовѣном. И по сем да знат ваша милость за работоу що сте поустили къ нам поклисари, братию вашоу жѹпана Кашпара и жѹпана Михалѣ, а мы въсемѹ добрѣ оуразоумехмо, въсе по дробноу; и пак колико беседе имахмо къ вашеи милости, а мы по рѣдоу въсе къ ним разбронхмо. И елико изрекѫт вашеи милости ѡт господства ми, а вы ѡ въсем вѣрѹите их, ꙗко быхмо самы сь вашим милостїѡм говорили, понеже мы смо слѹги кралевы и свѧтои Корѹны и каши приѧтеле и въсега христїанства. И богъ ви весели, амин. Пис(анъ) оу Долнем тръгоу, ное. а҃.

Pecetea cea mică a domnului, din a cărei legendă se cunoaște numai воєводы la sfârșit; în dos adresa: Моудрым и племенитым и въсѣкои чести достоиным нам же драгим приѧтелем, въсѣмь Брашовѣномь: Ințelepților și de neam bun și de toată cinstea vrednicilor și iubiților noștri prieteni, Brașovenilor tuturor. — Orig. 'n arhiva orășenească a Brașovului, No. 437 (hârtie). Tipărită de mine în Documente moldovenești din arhiv. Brașovului, No. XVI, p. 42-43, și de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. LIV, p. 135-136, cu aceeaș dată, nejustificată la dânsul („c. 1475"), justificată la mine prin faptul că o altă solie a lui Gașpar și Mihal se adeverește din alte isvoare pentru luna Iunie 1475; v. N. Iorga, Chilia și Cetatea Albă, p. 143; Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 166. Cf. V. Pârvan, în Convorbiri literare an. XXXIX, p. 1010, nota 3.

Traducerea:

„Ioan Ștefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei, scrie domnia mea prietenilor domniei mele, tuturor Brașovenilor. Și după aceasta să știe domnia voastră, de lucrul pentru care ați trimes soli la noi pe frații voștri, jupân Cașpar și jupân Mihal, că noi toate bine și toate cu deamăruntul le-am priceput; tot așà vorbele ce am avut a spune domniilor voastre, noi toate pe rând

le-am desluşit lor. Şi ce vor spune domniei voastre din partea domniei mele, să-i credeţi în totul, ca şi cum am fi vorbit noi înşine cu domnia voastră, de vreme ce şi noi suntem slugile craiului şi ale sfintei Coroane, şi suntem prietenii voştri şi ai întregii creştinătăţi. Şi Dumnezeu să vă bucure, amin. Scrisă în Târgul de Jos, Noemvrie 1".

CXLVIII

Vaslui, 18 Fevruarie 1476 (s. 1470).

Ştefan roagă pe judeţul Braşovului să dea voie lui Mihai meşterul de a se întoarce la dânsul cu săbiile şi armele cumpărate acolo, spre a se slujì de ele în lupta contra păgânilor.

† Стефан воевода, божїею милостїю господаръ земли молдаской, пишем шолтꙋзꙋ ѡт Брашева, прїѧтелю нашемꙋ миломꙋ. И по сем прошꙋ твоѫ милость, ꙗко нашего прїѧтелѣ, аби еси лишил слꙋга наш Михаю мештер, аби пришол до нас съ мечи и съ ѡръжїе, аби нам били на погане, понеже нам требꙋют. Ино его лиши, за нашꙋ волю. Пис(анъ) ꙋ Басꙋи, фев. ӥі.

Pecetea mijlocie a domnului, cu legenda: † печать іѡ стефяна воеводы и гнь; adresa: Шолтꙋзꙋ ѡт Брашева, прїѧтелю нашемꙋ миломꙋ: Şoltuzului din Braşov, prietenului nostru iubit. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, No. 440 (hârtie). Tipărit de mine cu data „c. 1476" în Documente moldoveneşti din arhiv. Braşovului, No. XVII, p. 44, şi de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. XLVIII, p. 123-124, cu data nemotivată „c. 1460-1464". Aceasta este însă de bună seamă greşită, căci între 1460 şi 1464 Ştefan n'a avut nici un războiu cu Turcii sau cu Tătarii, pe când pe la începutul anului 1476 el se aşteptà la un atac din partea celor dintâi; v. ştirile raguzane din 18 Fevruarie, citate de d. Iorga, Chilia şi Cetatea Albă, p. 146. D-l Alex. Lăpĕdatu observă cu drept cuvânt, în Convorbiri Literare an. XL, p. 1074, că scrisoarea lui Ştefan ar puteà să fie şi din alt an, întrucât în timpul lungii sale domnii el a trebuit să aducă de mai multe ori arme dela Braşov; d-sa atrage chiar atenţiunea asupra scrisorii latineşti din 28 Fevr. 1470 a lui Radu cel Frumos, în care acesta impută Braşovenilor că trimet arme şi ştiri lui Ştefan, care e duşman al Ungariei. Scrisoarea slavonă a lui Ştefan ar puteà să fie deci şi din 1470. Cuprinsul ei este în tot cazul prea vag ca să i se poată fixà o dată sigură. Cf. I. Bogdan, Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească în sec. XV şi XVI, I, p. 328-329.

„Ștefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei, scriem șoltuzului din Brașov, prietenului nostru iubit. Și după aceasta, mă rog de domnia ta, ca de un prieten al nostru, să lași pe sluga noastră, pe meșterul Mihai, să vie la noi cu săbii și cu arme, ca să ne fie împotriva păgânilor, căci avem nevoie de ele. Deci, lasă-l, pentru voea noastră. Scrisă în Vaslui, Fevruarie în 18“.

CXLIX

Vaslui, 18 Fevruarie 1476 (s. 1470).

Ștefan mulțămește Brașovenilor pentru știrile ce i-au trimes prin Mihai meșterul despre intenția Turcilor de a venì împotriva lui, îi înștiințează că aceștia s'au retras, dar îi roagă să-l țină și mai departe în curent cu cele ce vor aflà despre mișcările lor.

† Іѡ Стефан воевода, божїею милостїю господаръ земли молдавскои, пишет господство ми биръꙋ | и ꙋсим старшем Брашевским, прїѧтелем нашим добрим. И по сем, листꙋ вашеи милости що нї есте писали и що нї есте поръчили по вашега чловѣка по Михаю мещер, мы све добрѣ ꙋразꙋмехмо що ни даете ваша милость на знане за работꙋ Тꙋркем, ере идꙋт на господство ми. А ѡни сѣ вратили и на траг зашли. Тоган радї просимо ваша милость, що кете знати ѡт съда на пред, а ваша милость аби есте нам дали на знание. Иваре елика изречет ѡт господство ми къ вашеи милости ваш чловѣкъ Михаю мещер, а вы емꙋ вѣрите ѡ въсем, ере сꙋт наши рѣчи. Пис(анъ) на Васлꙋи, фев. ӣі.

Pecetea mijlocie a domnului, stricată; adresa: Биръꙋ и ꙋсим старшем Брашевским, прїѧтелем нашим добрим: Birăului (judetului) și tuturor bătrânilor din Brașov, bunilor noștri prieteni. — Orig. în arhiva orășenească a Brașovului, No. 443 (hârtie). Tipărită de mine în Documente moldovenești din arh. Brașovului, No. XVIII, p. 44-45, cu data „c. 1476“, și de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. XLIX, p. 124-125, cu data „c. 1460-1465“. Faptul că această scrisoare e scrisă de aceeaș mână și în aceeaș zi cu cea precedentă, că e vorba de acelaș „Mihai meșter“ în amândouă, mă face s'o pun și pe ea în „1476 sau 1470“. Fiind vorba de un atac al Turcilor ce n'a avut loc, s'ar puteà chiar ca data 1470 să fie mai aproape de adevăr decât 1476, deoarece asupra expediției celei

mari din acest an Ştefan nu puteà să ştie ceva sigur înainte de luna lui Mai; cf. N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 171. Documentele interne nu ne ajută la lămurirea acestei îndoeli. Din 1476 avem unul singur dela Ştefan, din 22 Mai; din 1470 avem unul din 8 Fevruarie, e dat însă în Suceava; toate celelalte din acest an sunt date din Suceava. Se poate prea bine ca între 8 şi 18 Fevruarie 1470 domnul să fi făcut drumul dela Suceava la Vaslui şi tot prin Fevruarie sau Martie să se fi întors îndărăt la Suceava. In tot cazul, anul 1470 are tot atâtea probabilităţi pentru sine ca şi 1476. D-l V. Pârvan preferă data 1477 (Convorbiri literare an. XXXIX, p. 1030). In nici un caz nu poate fi admisă data „c. 1460-1465" a d-lui Nicolaescu. Textul şi traducerea d-sale au puţine şi neînsemnate greşeli, ca şi la scrisoarea precedentă.

Iată traducerea mea:

„Ioan Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, scrie domnia mea biräului şi tuturor bătrânilor din Braşov, bunilor noştri prieteni. Şi după aceasta, scrisoarea domniei voastre, pe care ne-aţi scris-o şi pe care ne-aţi trimes-o prin omul vostru, prin meşterul Mihai, şi toate câte domnia voastră ni le daţi de ştire de lucrul Turcilor, că ei vin împotriva domniei mele, noi toate bine le-am înţeles. Dar s'au întors şi s'au dus îndărăt. Deaceea vă rugăm pe domnia voastră să ne daţi de ştire şi deacì înainte cele ce veţi aflà. Şi ce va spune din partea domniei mele cătră domnia voastră omul vostru Mihai meşterul, să-l credeţi în toate, căci sunt vorbele noastre. Scrisă în Vaslui, Fevruarie în 18".

CL

Bârlad, 5 Iunie 1476.

Ştefan scrie Braşovenilor că, cu ajutorul regelui lor, el se pregăteşte să meargă în contra Turcilor şi se află în tabără cu toată oastea sa; îi roagă deci să-i trimeată ştirile ce le vor căpătà despre mişcările Turcilor şi ale aliaţilor lor şi să asculte cu încredere solia lui Vulpaş.

Stefanus waivoda, Dei gracia dominus [1]) terre Moldaviensis. Salutacionem amicabilem cum affectu omnis boni. Noveritis, amici nostri dilecti, quod nos una cum serenissimo domino nostro rege abemus guerram cum infidis Turcis, et nos iam summus in campo cum omni potencia nostra et

[1]) In copia Academiei *dominius*.

pergimus super Turcas. Ergo [1]) rogamus amicicias vestras, quod nos omni ora avisetis cum novitatibus ex parte Turcorum et eciam ex parte omniorum, qui cum infidelibus Turcis sociantur. Et amplius quid servus noster fidelis Watress ex parte nostra amiciciis vestris narraverit, fidem ei adibeatis creditivam. Datum in Barlad, in die Quatuor temporum, anno Domini MCCCCLXXVI.

Adresa: Discretis ac providis viris, iudici ac iuratis civitatis [Brassoviensis], amicis nostris predilectis etc.

Pecetea mijlocie stricată. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului; copie la Academia Română.— „Watress“ din această copie ar puteà fi o lectură greşită în loc de „Wulpass“ (Vulpaş), cunoscutul pisar şi logofăt al doilea al lui Ştefan. Asupra acestuia, pe lângă documentele din această colecţie, vezi Relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească, I, p. 114. — Deşi sunt trei zile de „Quatember“ pe an (la 1476: 5 Iunie, 18 Sept. şi 18 Dech.; v. Grotefend, Deutsche Zeitrechnung des Mittelalters, I, tabela 14 Aprilie), data de 5 Iunie e sigură, după celelalte ştiri asupra expediţiei turceşti. Vezi N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 170-179, şi nota 193 dela p. 333.

CLI

Valea Berheciului, 11 Iunie 1476.

Ştefan mulţămeşte Braşovenilor pentru informaţiile primite dela dânşii şi-i roagă să-i trimeată mai departe noutăţi „din amândouă părţile“; îi mai roagă să nu permită exportul de grâu sau de alte bucate în Ţara Românească, care e supusă Turcilor şi vrăjmaşă lui şi creştinătăţii.

Stefanus voivoda [2]), Dei gracia dominus terre Moldaviensis. Salutacionem amicabilem cum affecto omnis [3]) boni. Noveritis, amici nostri dilecti, litteram atque intimata vestra bene percepimus, ac magnas grates referimus amiciciis vestris de novitatibus, quas nobis transmisistis. Et nunc rogamus amicicias vestras, quod in futuro quascumque novitates abuie-

[1]) In copia Academiei *erro.*
[2]) In copia d-lui Iorga *boivoda.*
[3]) In copia d-lui Iorga *eius.*

ritis ab ambabus partibus, nobis cicius per fideles vestros renungcietis. Eciam rogamus amicicias vestras ut faciatis amore nostri et triticum[1]) wel alia commestibilia at terram Transalpinam non permitatis ducy, quia ipsi cupiunt periculum nostrum et tocius christianitatis, et sunt subditi Turcorum. Idcirco perfecto certamus amicicias vestras, quod quecumque feceritis et facitis ad amorem et complacenciam nostram, nos autem cum omni bono ac amicicia perfecta volumus vobis ac omnibus vestris semper retribuere. Ergo walete in Christo. Datum in walle Berheecz, feria tercia post festum Sancte Trinitatis, anno Domini MCCCCLXXVI.

Adresa: Disscretis ac providis wiris, iudici ac iuratis civitatis Brassoviensis, amicis nostris predilectis, presentetur littera etc.

Pecetea mijlocie a domnului, acoperită cu hârtie, cu legenda: † ПЄЧЯТЬ IѠ СТЄФАНЯ ВОЄВОДЬ[I] И ГНЬ. — Orig. în arhiva orășenească a Brașovului, colecția Schnell, III, No. 36. Scrisoare de caracter italian. Copiată de d. N. Iorga.

CLII

Hârlău, 5 Ianuarie 1477.

Ștefan mulțămește Brașovenilor pentru știrile trimese prin Martin despre prietenul său Vlad (Țepeș) și-i roagă să-l înștiințeze cât mai grabnic despre orice rău ar auzì că i s'a întâmplat aceluia; pentru acest serviciu el le va fi foarte recunoscător.

Stephanus, Dei gracia wayvoda Moldovanie etc. Amiciciam paratam debito cum honore. Hinc est quod de facto magnifici Lad(isla)i, fratre nostro, in Magna Walahya contigit, per vestrum nuncium, scilicet latorem presencium hominem Martinum, sane et perfecte intelleximus. In hoc nobis multa fidelia servicia exibuistis. Utinam si Deus altissimus vitam nostram prolongaverit, talia vobis fidelia exibemus. Petimus eciam vestras amicicias per presentes multum diligentissime, quatenus quod si aliqua contingerint auribus vestris resonare de predicto fratre magnifico Lad(isla)o aliquod malum, quanto cicius nobis per vestrum nuncium po-

---

[1]) In copie *triticium.*

testis intimare, tanto cicius nobis intimetis. Hoc faciatis causa nostre amicicie. Ex Harlo, die dominico ante Epiphaniam Domini, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo.

Adresa: Discretis viris, iudicibus ac iuratis in Brassovia existentibus, nobis sincere dilectis.

Pecetea mijlocie a domnului; din legendă se vede numai: ПЄЧЯТЬ IѠ СТЄФ. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului; copie la Academia Română.

CLIII

Hârlău, 27 Ianuarie 1477.

Ştefan trimete la Braşoveni, pentru nişte afaceri ale sale, pe sluga sa Oglindă şi-i roagă să dea crezământ spuselor lui.

Stephanus wayvoda Dei gratia terre Moldavie. Ecce misimus ad vestras discreciones et amicicias nostrum famulum specialem, in nostris negociis sane et plene informatum hominem Oglenda; et quitquit vestris dixerit amiciciis ex parte nostri, fidem adhibere velitis creditivam tamquam ab ore nostro prolatis. Datum ex Bahlovia, die dominico post festum conversionis sancti Pauli, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo.

Adresa: Discretis ac honorabilibus viris, iudi[ci] ac iuratis et senioribus in Brassovia existentibus, nobis semper honorandis, et cetera.

Pecetea mijlocie cu totul stricată.—Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului; copie la Academia Română.

CLIV

Veneţia, 8 Mai 1478.

Ştefan, temându-se de un atac din partea Turcilor împotriva Chiliei şi Cetăţii Albe, despre cari auzise că aceia vor să

le cucerească, cere ajutor dela Veneţieni şi dela Papa prin solul şi unchiul său Ţamblac. Acesta istoriseşte dar Veneţienilor întâmplările din Moldova după lupta dela Războieni, arătând întâiu că Ştefan n'ar fi suferit acea mare înfrângere, dacă n'ar fi fost părăsit de creştinii cari îi făgăduiseră ajutor dar nu i-au dat; povesteşte apoi cum a fost pus în scaunul muntenesc Drăculea (Vlad Ţepeş) şi ce soartă nenorocită a avut acesta; arată în sfârşit însemnătatea cea mare a Moldovei pentru apărarea Ungariei şi Poloniei şi însemnătatea Chiliei şi Cetăţii Albe pentru apărarea Moldovei, ba chiar şi pentru o eventuală recucerire a Caffei şi a Chersonesului din mânile Turcilor; încheie cerând ajutor grabnic şi zicând că Ştefan preferă să moară în luptă decât să se supue Turcilor. El are toată nădejdea în ajutorul veneţian şi papal, de oarece ceilalţi creştini l-au înşelat şi deaceea nu vrea să se mai adreseze lor.

Expositio domini Ioannis Zamblacho, oratoris illustris [1]) domini Stephani, vayvodae Moldaviae, de greco in latinum transducta de verbo ad verbum, ut jacet. MCCCCLXXVIII, die VIII Maii.

Serenissime princeps et domine. Queste cosse sono le qual ho referido a bocha io, Zuan [2]) Zamblacho, ambassador et barba del signor Stephano vayvoda, da parte soa. Che tuto quello intervenne da Turchi in el dominio so, die haver intexo da molti la Excellentia Vostra. Ma veramente quel che e seguito, non seria intervenuto, s'el havesse intexo che li principi christiani et visini soi non havesse tracta come l'hanno tracta; ma i sagramenti soi et le convention havea cum loro, l'hanno inganato, et ha patito quanto ha patito. Le convention et sagramenti che erano tra loro contignivano che tutti dovesseno esser in ordene et soccorrer quel luogo et signor [3]), contro [4]) lo qual anderia el Turcho. Et pero, soto speranza de loro, e seguido contra de mi quell cho dito [5]). Perche se questo non fosse sta, de le do cosse haveria fatto l'una: o veramente me haveria opposo al inimico sul passo e [6]) non l'haveria lassado passar, o veramente, se questo mi

[1]) Ilustrissimi.
[2]) Zuam.
[3]) Signoria.
[4]) Contra.
[5]) La Esarcu *quell oho dito*, la Hurmuzaki *quello ho ditto*.
[6]) La Esarcu şi Hurmuzaki greşit *o*.

fosse sta impossibile, haveria cerchado de salvar i homeni del mio paexe et non haveria patido tanto danno. Ma loro mi lassorono solo, et e seguido ut supra. Et se'l inimico fosse sta solo, non seria sta tanto male. Ma ello ha fato vignir l'altra Vlachia da una banda, e li Tartari da l'altra, et lui in persona cum tuta la sua possanza, et ha me circumdato da tre bande, et trovo me solo, et tuto lo mio exercito confuxo, per salvation de le soe fameglie. Et considera la Vostra Excellentia quanta soma havea sopra di me, siando contra de mi solo tante potentie. Io, cum la mia corte, ho fato quel che puti [1]), et e seguido ut supra. La qual cossa zudego sia sta volunta de Dio, per castigar me come peccator; et laudado sia el nome suo. Partido veramente lo inimico, remaxi [2]) abandonado da ogni socorso d'algun christian; perche non solamente non me hano aiutato, ma fursi [3]) alcuni hano havuto piacer del danno fato a mi et al dominio mio da infideli.

In questo mezo vene [4]) el secretario de la Excellentia Vostra et ha me [5]) dito quanto li era sta comandato, et ha me [6]) promesso molte cosse per parte de la Excellentia Vostra christianissima, voluntaroxa et solicita al ben di christiani et al exterminio del inimico. La qual cossa me ha recreado et dato de grande speranza; et quasi remaxi [7]) in reposso, perche el me disse che dei danari mandadi in Hungaria e de li altri havero socorso et ogni favor. Et pero, io ho solicitado de cazar Basaraba vayvoda de l'altra Valachia et de metter un altro signor christian, zoe el Drachula, per intenderse insieme; et ho etiandio excitado a questo [8]) la Maesta del Re de Hungaria, che'l provedesse dal ladi so, che Ulado [9]) Drachulia se fesse signor. Et finalmente persuaxo, me mando a dir che io congregasse el mio exercito et andasse per metter el dicto signor in Valachia. Et

---

[1]) La Hurmuzaki greşit *pusti*.
[2]) Romaxi.
[3]) Forsi.
[4]) Vene da mi.
[5]) Ame.
[6]) Hame.
[7]) Romaxi.
[8]) La Hurm. greşit *queto*.
[9]) La Hurm. greşit *Vlacho*.

cusi ho fato subitamente et son andado, io de [1]) l'una banda et el capetan [2]) del Re da l'altra; et havemo se unido et metessemo in signoria el dicto Drachula [3]). El qual fatto, questo me domanda che i lasessamo i nostri homeni per soa custodia, perche de Valachi [4]) non se confidava tropo; et io li lasai homeni 200 de la mia porta. Et fato questo, se partissimo [5]). Et immediate torno quel infidel [6]) Basaraba et trove lo [7]) solo et amazo lo; et cum lui furono morti tuti li mei, excepto diexe. La qual cossa nui havemo subitamente intexa, et attrovando se appresso [8]) de nui [9]) el secretario de la Excellentia Vostra, et intexo anchora lui el seguito [10]), me disse: se me era de piaxer de lasar lo andar, perche hora l'era vignudo el tempo de conpir quanto el [11]) me havea dito per parte de la Excellentia Vostra. Et io li disuadeva, per l'inverno che era massa [12]) crudo, cercha [13]) ali X de Zenaro, e dissi che podeva scriver et far per lettere; e lui me respondeva che quello faro personalmente, non posso fa [14]) cum scriptura. Et ha me domanda anche [un] homo, per andar cum lui et haver lo in sua compania [15]) et item [16]) ritornar; et ha statuido cum mi de ritornar la Pascha Granda. Io veramente, vista la solicitudine et promptitudine soa, l'o lassato andar et ho li dato un homo; et son remaxo [17]) su le suo parole come de cossa fata.

De li altri veramente signori christiani mie vixini [non] ho voluto far experientia, per [non mi] trovar item inganado [18]). Et la Excellentia Vostra intende le diferentie sono

---

[1]) Da.
[2]) Capetaneo.
[3]) Dracula.
[4]) Vulachi.
[5]) Partissemo.
[6]) Infedel.
[7]) Trovo lo.
[8]) Apresse.
[9]) La Esarcu și Hurm. *mi*.
[10]) Et sequito.
[11]) La Hurm. lipsește.
[12]) La Esarcu greșit *masas*.
[13]) Circa.
[14]) Far.
[15]) Compagnia.
[16]) La Esarcu *iter*, la Hurm. *iterum*.
[17]) Romaxo seguro.
[18]) La Esarcu greșit *per trovar iter inganado*. S'ar puteà să fie și *iterum*. Intregirile din parenteze sunt cerute de înțelesul frazei.

tra loro. Per le qual a gran pena chadaun puol far i fati[1]) proprii; et per necessita le cosse mie roman senza favor. Anzi credo che'l re de Hungaria fara paxe cum la Valachia Mazor, che sara molto pezo. Perho el refugio mio et speranza consiste nela Excellentissima Signoria Vostra, la qual prego se degni ajutar mi.

Ne voglio dir quanto sia commodo questo mio dominio ale cosse christiane, judicando esser superfluo, per esser cossa manifestissima, per esser serajo del Hungaria et Polana, et quello che varda quei do regni. Oltra de zo, per esser impedito el Turco cum mi, za anni quatro sono romaxi molti christiani in reposso. Pero, come signori christiani et cognoscudi christiani, io recoro a la illustrissima Signoria Vostra, implorando el vostro socorso come christian, per conservation de questo mio dominio, comodo ale cosse christiane, promettando che ogni don et subsidio me darete, lo remunerero per molte vie[2]), quando comanderete et haverete bixogno, si contra infedeli, et dove comanderete, senza alguna induxia. Oltra de questo la Excellentia Vostra fara cossa molto honorifica a sovegnir uno signor[3]) christiano. Quello io al presente domando, e questo perche io tegno el Turcho item[4]) vignera contra de mi in questa saxon, per le do terre, soe Chieli et Monchastro, le quale[5]) li sono molto moleste. Perho in questo voglio esser ajutato per el presente, perche el tempo non ve da de far altra provision general. Et la Excellentia Vostra puol considerar che queste do terre sono tuta la Valachia, et la Valachia cum queste do terre sono un muro del Hungaria et Pollona. Oltra de zo io dico piu[6]), che se questi castelli se conserveranno, i Turchi poranno perder e Caffa et Chieronesso[7]). Et sara facil cossa[8]); tamen el modo non referisco, per non abondar in scriptura; ma quando el comanderete, io el referiro.

Adonche el me ha comandado che io ve referischa queste

---

[1]) La Hurm. greşit *fah*.
[2]) La Esarcu greşit *vei*.
[3]) La Hurm. greşit *signoria*.
[4]) Iterum.
[5]) Quali.
[6]) La Hurm. greşit *piui*.
[7]) Chieronesse.
[8]) Sera facil cosa.

cosse, et ulterius quest' altra cossa, come ho lettere et parole da referir al [1]) Summo Pontefice [2]). Et parendo a la Vostra Signoria, io me ne andero; et non li parendo ben fato che io non me ne vadi [3])..... Tuto tamen el remette in a [4]) Vostra Signoria et etiam domando [5]) ajuto a la Vostra Signoria et soccorso ai [6]) altri christiani. Et se Dio permettera che io non sia ajutato, duo cosse sara: o veramente se perdera questo paexe, o veramente saro [7]) astretto dalla necessita a sottometter mi a infedeli. La qual cossa mai non faro, preponendo piuttosto cento millia morte che questo. Et ala Vostra Signoria se remette.

C. Esarcu, Ştefan cel Mare, Bucureşti 1874, p. 63-67, cu data 1477; Hurmuzachi, Documente, VIII, p. 23-25, cu data mai bună 1478 şi cu indicaţia: Deliberaţiunile Senatului (Deliberazioni secrete del Senato), Reg. 28, c. 13 (la Esarcu c. 16). Eu am reprodus mai sus textul lui Esarcu, fiindcă cunoştinţele de limbă italiană ale acestuia erau se vede mai solide decât ale editorului volumului VIII din colecţia Hurmuzaki; am dat însă în note şi variantele acestei ediţii, afară, bine înţeles, de cele ce n'au nici o importanţă, cum sunt d. p. consonantele duple în locul celor simple, sau vice-versa. Unde am introdus emendaţiuni, le-am notat. O copie nouă dela Arhivele de Stat din Veneţia n'am putut căpătà, deşì am cerut-o de mult.

Solia aceasta este foarte importantă pentru cunoaşterea personalităţii şi a politicei lui Ştefan cel Mare. Nu încape nici o îndoeală că unchiul domnului a reprodus cât se poate mai credincios vorbele acestuia. Asta se vede din traducerea italiană aproape tot aşa de bine cum s'ar fi văzut şi din original. „De greco in latinum transducta“ nu înseamnă numai decât că solia a fost scrisă întâiu în greceşte; pe vremea lui Ştefan cel Mare această limbă nu se scrià în cancelaria domnească. „De greco“ trebue înţeles acì „de slovenico“. Confuzia aceasta a putut să fie provocată de scrierea chirilică, care samănă foarte tare cu cea grecească uncială. Că originalul a fost scris în slavoneşte, o dovedeşte nu numai stilul soliei, — ea s'ar puteà retraduce cuvânt de cuvânt pe slavoneşte, — ci şi câteva expresii care nu s'ar explicà de fel dintr'un original grecesc. Astfel *porta* şi *corte* în expresiile „200 de la mia porta“ şi „cum la mia corte“ traduc pe „двѣ стѣ изъ моего двора“ şi pe

---

[1]) A.
[2]) Pontifice.
[3]) Lipseşte probabil „io non me ne andero“ sau o expresie analogă.
[4]) La.
[5]) Domanda.
[6]) Ad.
[7]) La Esarcu *sara*.

„съ моимь дворомь“ ;—*terre* și *castelli* (e vorba de Chilia și Cetatea Albă) traduc pe державы, sing. держава, în înţeles de „ţinuturi“ şi pe городи; — *parendo a la Vostra Signoria* traduce pe „єсли мнит сѧ вашємоу господствоу“, ş. a. m. d.

In traducere românească această solie sună așà:

„Prea înălţate prinţ şi domn. Acestea sunt lucrurile pe care le spun cu gura mea, eu Ioan Ţamblac, sol şi unchiu al domnului Ştefan Voevod, din partea lui. Că toate acestea s'au săvârşit din partea Turcilor în ţara sa, Luminăţia Voastră trebue să fi auzit dela mulţi. E adevărat însă că cele ce au urmat nu i s'ar fi întâmplat, dacă ar fi ştiut că prinţii creştini şi vecini cu dânsul au să se poarte cu el aşà cum s'au purtat. Căci deşi aveà jurăminte şi invoeli cu dânşii, ei l-au înşelat, şi astfel a păţit ce-a păţit. Invoelele şi jurămintele ce erau între dânşii cuprindeau că toţi trebuiau să fie gata și să ajute în orice loc pe acel dintre domni, împotriva căruia ar fi mers Turcii. Şi totuşi, cu toată nădejdea mea într'înşii, mi s'a întâmplat nenorocirea pomenită [1]). Căci dacă nu ar fi fost aşà, aş fi făcut una din două: ori m'aş fi împotrivit cu adevărat vrăjmaşului la trecătoare [2]) şi nu l-aş fi lăsat să treacă, ori, dacă aceasta mi-ar fi fost cu neputinţă, aş fi încercat să scap pe lăcuitorii ţării mele, şi nu aş fi suferit atâta pagubă. Dar m'au lăsat singur, şi s'a întâmplat cum am spus mai sus. Şi dacă vrăjmaşul ar fi fost singur, n'ar fi fost aşà de rău; dar el a poruncit să vie cealaltă ţară Românească [3]) de-o parte şi Tătarii de alta, iar însuş a venit în persoană cu toată puterea lui, şi m'au încunjurat de trei părţi, şi m'au găsit singur pe mine, cu toţi ostaşii mei împrăştiaţi, ca să-şi apere casele lor. Gândească-se Luminăţia Voastră cu cât mă întreceau la număr, când împotriva mea singur erau atâtea puteri. Eu, împreună cu curtea mea, am făcut ce-am putut, şi s'a întâmplat cum am spus mai sus. Care lucru socotesc că a fost voea lui Dumnezeu, ca să mă pedepsească pentru păcatele mele; şi lăudat să fie numele lui. După ce într'adevăr vrăjmaşul a plecat, am rămas lipsit de orice ajutor din partea creştinilor; pentru că ei nu numai nu m'au ajutat, dar au fost între dânşii unii cari poate au simţit plăcere pentru paguba făcută mie şi ţării mele de către păgâni.

Intre acestea venì secretarul Luminăţiei Voastre şi-mi spuse cele ce i se poruncise, şi-mi făgăduì multe lucruri din partea Luminăţiei Voastre prea creştine, cari de bună voie vă gândiţi la binele creştinilor şi la nimicirea vrăjmaşului lor. Lucrul acesta

---

[1]) Alternarea construcţiunei directe cu cea indirectă o întâlnim deseori în soliile şi scrisorile din sec. XV.

[2]) Se 'nţelege la trecătoarea Dunării.

[3]) In ital. *l'altra Vlachia*. Expresie interesantă, fiindcă e o dovadă pentru sec. XV de conştiinţa originei comune a Moldovenilor cu Muntenii. Se ştie că Vlachia, Valachia se numià nu numai Ţara Româneasca, ci și Moldova (Vlachia Maior, Vlachia Minor). Cf. колошьска землꙗ = молдавска землꙗ în documente interne moldoveneşti şi în izvoarele polone.

m'a bucurat şi mi-a dat mare nădejde; şi am rămas parcă liniştit, când mi-a spus că din banii trimeşi în ţara Ungurească şi din alţii voiu aveà şi eu ceva ajutor şi folos. Şi totuşi, eu cerusem ca voevodul Basaraba să fie alungat din cealaltă ţară Românească [1]) şi să fie pus acolo un alt domn creştin, anume Drăculea, cu care să ne putem înţelege împreună; am înduplecat chiar la acest lucru pe Măria Sa craiul Unguresc, ca să se îngrijească şi el, din partea sa, ca Vlad Drăculea să ajungă domn. Şi înduplecându-se în sfârşit, el a trimes să-mi spue ca să-mi adun oastea şi să merg să pun pe numitul domn în Ţara Românească. Şi astfel repede am făcut şi am mers, eu dintr'o parte şi căpitanul craiului dintr'alta, şi ne-am unit şi am pus în domnie pe zisul Drăculea. Isprăvind aceasta, el m'a rugat să-i las, pentru paza lui, oameni de-ai noştri, fiindcă în Români nu se prea încredeà; şi i-am lăsat 200 de oameni dintre curtenii mei [2]). Şi făcând acestea, am plecat. Dar numai decât necredinciosul Basaraba se întoarse şi îl găsì singur şi-l omorî; şi împreună cu el fură omorîţi toţi oamenii mei, afară de zece. Lucrul acesta aflându-l noi îndată, şi găsindu-se lângă mine secretarul Luminăţiei Voastre şi auzind şi el cele întâmplate, îmi zise: nu cumva mi-ar face plăcere să-l las să plece, fiindcă venise vremea să se îndeplinească cele ce-mi spusese din partea Luminăţiei Voastre. Eu l-am sfătuit să nu facă aceasta, din pricina iernei care erà foarte aspră; erà cam pe la 10 Ghenarie. I-am spus că poate să scrie şi să facă prin scrisoare; el îmi răspunse: aceasta o voiu face în persoană, nu pot s'o fac prin scrisoare. Şi mi-a cerut un om care să meargă împreună cu el şi pe care să-l aibă tovarăş la întoarcere; şi a hotărît împreună cu mine să se întoarcă de Sfintele Paşti [3]). Văzând cu adevărat grija şi graba sa, eu l-am lăsat să plece şi i-am dat un om; şi am rămas cu vorbele sale ca cu un lucru îndeplinit.

Pe alţi domni creştini, vecini cu mine, n'am vrut, în adevăr să-i mai încerc, ca să nu mă văd iarăşi înşelat. Luminăţia Voastră ştie ce neînţelegeri sunt între dânşii. Din pricina aceasta cu mare greutate poate fiecare să-şi vază abià de treburile sale; treburile mele rămân, de nevoie, fără ajutor. Cred chiar că craiul unguresc va face pace cu Ţara Românească [4]) şi că atunci va fi cu mult mai rău. Deaceea adăpostul şi nădejdea mea sunt la prea luminată domnia voastră, pe care o rog să binevoească a mă ajutà.

Nu vreau să mai spui cât de folositoare este pentru treburile creştine această ţărişoară a mea; socotesc că este de prisos, fiindcă lucrul e prea vădit, că ea este saraiul Ţării Ungureşti şi al Polo-

---

[1]) Vezi nota 3 dela pagina precedentă.

[2]) In italieneşte *de la mia porta*, un barbarism; cf. mai sus, p. 347.

[3]) Italieneşte *la Pascha Granda*, ceeace însamnă Paştile, fiindcă în limba italiană există şi cuvântul *Pascha dei fiori* pentru Rusalii. Orig. a avut probabil свѧтаа пасха

[4]) Italieneşte Valachia Mazor, adecă Maggiore.

niei şi este straja acestor două crăii. Afară de asta, fiindcă Turcul s'a împiedecat de mine, mulţi creştini au rămas în linişte de patru ani. Aşà dar, fiindcă sunteţi domni creştini şi sunteţi cunoscuţi ca creștini, eu viu la prea luminată domnia voastră cerând ajutorul vostru creştinesc, spre a-mi păstrà această ţară a mea, folositoare pentru treburile creștine, şi făgăduesc că orice dar şi orice ajutor îmi veţi trimete, eu îl voiu răsplăti înzecit, de câte ori veţi aveà nevoie şi veți cere, — dar numai împotriva păgânilor, — ori unde veţi porunci şi fără nici o zăbavă. Afară de asta, Luminăția Voastră va face o faptă foarte cinstită, ajutând pe un domn creștin. Atâta cer acum, şi asta, fiindcă ştiu că Turcii vor veni în vara aceasta [1]) iarăşi asupra mea, pentru cele două ţinuturi [2]), al Chiliei şi al Cetăţii Albe, care le sunt foarte supărătoare. Deaceea vreau să fiu ajutat acum, în această treabă, căci vremea nu vă îngădue să faceţi o altă pregătire mai obştească. Luminăţia Voastră trebue să aveţi în vedere, că aceste două ţinuturi sunt Moldova [3]) toată, şi că Moldova cu aceste două ținuturi este un zid pentru Ungaria şi pentru Polonia. Ba eu zic mai mult, că dacă aceste două cetăţi vor fi păstrate, va fi cu putinţă ca Turcii să piarză şi Caffa şi Chersonesul. Și lucrul ar fi uşor; dar nu mai spun în ce chip s'ar puteà face aceasta, ca să nu lungesc scrisoarea [4]). Dacă veţi cere, vă voiu arătà.

Aşà dar, aceste sunt lucrurile ce mi-a poruncit să le aduc la cunoştinţa voastră, şi-apoi celălalt lucru, că am scrisori şi vorbe de dus către Prea Sfântul Părinte. Dacă domnia voastră îmi veţi da voie, eu mă voiu duce; dacă vi se pare însă că nu e bine să merg, nu mă voiu duce. Toată nădejdea el şi-o pune în domnia voastră şi dela domnia voastră cere ajutor şi pentru ceilalţi creştini. Dacă Dumnezeu va vrea să nu fie ajutat, din două lucruri unul se va întâmplà de bună seamă: ori această ţară va pieri, ori voiu fi silit, de nevoie, să mă supun păgânilor. Lucrul acesta însă nu-l voiu face nici odată, vrând mai bine o sută de mii de morţi, decât aceasta. Și îmi pun nădejdea [5]) în domnia voastră".

La această expunere luminoasă şi plină de avânt a solului moldovean, — ceeace însamnă a însuş domnului, — senatul veneţian răspunde în aceeaş zi cu vorbe goale: că dacă promisiunile făcute mai 'nainte nu s'au împlinit, cauza nu au fost ei; despre intervenţiunile lor va aflà solul moldovenesc la Roma, unde ei au stăruit şi până acuma şi vor stărui şi deacì înainte prin ambasadorii lor. Deocamdată ei se mulţămesc să autorizeze pe „Caloianes Valacus" — aşà îl numesc pe Țamblac — ca să asigure pe domnul său de bunele

[1]) Ital. *saxon* = stagion. Nu poate să însemne decât vară, deoarece Turcii începeau războaele de obiceiu primăvara.

[2]) Ital. *do terre*, orig. probabil державы în înţeles de „ţinuturi"; cf. mai sus p. 348.

[3]) Ital. *Valachia*. Cf. notele precedente.

[4]) Ar fi trebuit „vorba"; dar solia erà de bună samă scrisă.

[5]) Cf. nota 1 dela p. 348.

lor intenţiuni şi să-l sfătuească „ad standum bene et invicto animo et ad se tuendum et conservandum“, ceeace Ştefan făceà şi fără sfatul lor. Acest răspuns e tipărit la Esarcu, o. c., p. 67-68, şi în Documentele Hurmuzaki, VIII, p. 25.

CLV

Roman, 22 Ianuarie 1479.

Ştefan asigură pe regele Cazimir că se va ţine de făgădueala de a-i prestà în persoană, conform vechiului obiceiu, omagiul de fidelitate, şi că, în urma înţelegerii luate cu solul regal Dobko din Byszow, castelanul de Bełz, el va venì la Colomeia împreună cu boierii săi, ca să se întâlnească cu dânsul şi să-i jure credinţă, numai cât ziua întâlnirei să i se facă cunoscută cu şase luni mai înainte.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним нс тым то нашимъ листом каждомѹ добромѹ що коли на нем ѹзрить алибо его чтѹчи ѹслышит, колиж того комѹ боудеть потребизна, wже слѹбѹем и слѹбили есми и wбещахомь іаснѣишомѹ и wсвѣценомѹ господареви нашемѹ миломѹ Казимировѣ, з бога милостїю кролевѣ полскомѹ и великомѹ кнѣзю литовскомѹ и дѣ[дин]чю [1]) рѹскомѹ и кнѣжата прѹскомѹ и жонмонцкомѹ и инѣмь многимь землѣмь господарь, на то іакоже есми били слѹбили и wбѣцали и записали и переж(е) сего господареви нашемѹ милостивомѹ кролѣ [2]) его милости, абихом сѣ съ его wсвѣценои милость видѣли и голдовали, мы и съ ѹсими нашими боѧры, подлѹг старого wби[ча]ѧ [3]); також и сими рази, по жаданїю и по рѣчи господарѣ нашего милостивого кролѣ его милости, що коли к нам прислал по его милости вирного и шлѣхотнего посла, по пана Добека из Бишов, пана Белского, а миле пак слѹбѹемъ и wбецахомъ господареви нашемѹ миломѹ кролѣ[2]) его милости, абихом мы на того дне и на тън час, що коли нам его wсвеценною милость изѧвлѣеть по его милости посломь, переж(е) того дне и переж(е) нашего сонмѹ за ѕ мѣсѧць, и на мисцѣ ѹ Коломыи, абыхом сѣ съ его милости видѣли и голдовали, мы и съ нашими молдавскими боѧры, подлѹг старого wбичаѧ, іакоже

[1]) In orig. дѣчю.
[2]) Greşit, în loc de кролю.
[3]) In orig. wбиѧ.

и выше пишемъ. Тое въсе вышеписанное слѹбоуемь и ѡбецахомь господареви нашемѹ милостиво[мѹ к]ролѣ[1]) его милости здержати и поплънити, подлѹг сего нашего листѹ и записѹ, при нашеи чти и при христїанскои вѣрѫ, без лъсти и без въсѣкои хитрости. Я на то ест вѣра господства ми вышеписаннаго Стефана воеводы, и вѣра въсѧх боѧр наших молдавских, великих и малих. Я на болшее потвръжденїе томѹ въсемѹ вишеписанномѹ, и нашѹ печат привѣсихомъ к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(анъ) ѹ Новом градѣ ѡт Романова тръга, в лѣто ҂ѕцпз, мѣсѧца ген. кв҃.

Pecetea mijlocie a domnului, 3 cm. în diam., într'un înveliş de ceară albă foarte mare şi cu legenda: † ПЕЧАТЬ IѠ СТЕФАНА ВОЕВОДЫ И ГНЬ (И e deosebit de ГНЬ şi de Ы din cuvântul precedent).— Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Publicat de Uljanickij în Materialy, p. 110, No. 98, şi de Kałužniacki în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 709-710, No. DXXIX. — Uljanickij nu descrie pecetea, o numeşte însă şi dânsul „средняя" (mijlocie). Kałužniacki pune greşit data 1478. Traducerea lui e bună, afară de „majestatis meae", ce trebue îndreptat în „dominationis meae", şi de „foro novo oppidi Romani", ce trebue îndreptat în „civitate (s. arce) nova apud oppidum (s. forum) Romani". Documentul acesta e foarte preţios şi prin faptul că ne dă dovada sigură de identitatea Cetăţii Nouă cu Cetatea Romanului, numind-o pe aceasta „Cetatea Nouă dela târgul Romanului Новыи градъ ѡт Романова тръга". Un rezumat la Dogiel, Codex diplomaticus, I, p. 603. Cf. Documentele Hurmuzaki, Suplementul II, vol. III, fasc. 1, p. 288.

„Cu mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor oamenilor buni câţi o vor vedeà sau o vor auzì cumva cetindu-se, când va fi cuiva de trebuinţă, că făgăduim şi am făgăduit prea înălţatului şi luminatului şi iubitului domn al nostru Cazimir, cu mila lui Dumnezeu craiu al Poloniei, mare cneaz al Litvei, moştenitor al Rusiei, prinţ al Prusiei şi Jomoitiei şi domn al multor altor ţeri, că, precum am făgăduit şi ne-am legat în scris şi prin jurământ mai înainte de aceasta, faţă de domnul nostru milostiv domnia sa craiul, că ne vom întâlnì cu luminăţia şi măria sa şi-i vom jurà credinţă, noi împreună cu toţi boierii noştri, după vechiul obiceiu, tot aşà făgăduim şi acum, după dorinţa şi vorba domniei sale a domnului nostru milostivului craiu, trimeasă prin credinciosul şi alesul sol al domniei sale, prin domnul Dobeco din Bişov, domnul Belzului, făgăduim bucuros din nou şi am făgăduit domnului nostru iubit domniei sale craiului, că la zina şi la vremea pe care măria sa ni le va

[1]) Vezi nota 2 dela pagina precedentă.

arătà prin solii domniei sale cu şase luni înainte de acea zi şi înainte de întâlnirea noastră, ne vom vedeà cu domnia sa în oraşul Colomeia şi-i vom jurà credinţă, noi şi cu boierii noştri moldoveneşti, după obiceiul cel vechiu, cum scriem mai sus. Toate aceste mai sus scrise le făgăduim şi le-am făgăduit milostivului nostru domn, domniei sale craiului, să le ţinem şi să le împlinim, cum zice în această carte sau zapis al nostru, pe cinstea şi pe credinţa noastră creştinească, fără înşelăciune şi fără nici o viclenie. Iar spre aceasta este credinţa domniei mele mai sus scrisului Ştefan Voevod şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti, mari şi mici. Şi spre mai mare tărie a tuturor acestora mai sus scrise, am atârnat şi pecetea noastră la această carte a noastră. Scrisă în Cetatea Nouă dela târgul Romanului, la anul 6987, luna lui Ghenarie în 22".

CLVI

Suceava, 20 Aprilie 1479.

Ştefan înştiinţează pe Braşoveni că Turcii au trecut cu mare oaste în Ţara Românească; neştiind încotro se vor îndreptà, el roagă pe Braşoveni să se informeze şi, dacă vor aflà că se îndreaptă împotriva lui, să-l înştiinţeze îndată; mai cere ştiri şi despre Alibeg.

Stephanus, Dei gracia wayvoda Moldavie terre et cetera. Amiciciam paratam, vestri honoris incrementum. Honorabiles ac discreti viri, amici nobis semper honorandi. Scire damus vestris eisdem amiciciis, quomodo homines nostri venerunt de Transalpino et veraciter dicunt, quod sevissimi pagani Turci iterum cum alio bello magno valde et potentissimo transfretaverunt Transalpinum, et nescimus intencionem ipsorum, quo intendunt. Quare rogamus vestras amicicias enixe vel manifeste, sciscitamini de intencione ipsorum paganorum; nos vero iterum alios homines dimisimus ut sciscitarent de opere ipsorum; et si v(estra) a(micicia) senserit ad nos veniendos, quanto cicius potestis, tanto cicius nobis scire detis. Insuper de Ali-bek eciam, si quid scitis, nobis notum faciatis. Valeat v(estra) a(micicia) prelibata. Ex Suchavia, feria tercia ante festum sancti Georgii martyris, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono.

Adresa: Honorabilibus et discretis viris, iudici iuratisque

in civitate Brassovia commorantibus, amicys et vicinis nobis semper plurimum honorandis.

Pecetea mijlocie a domunlui, ruptă, cu legenda: [†] ПЄЧѦ[ТЬ IѠ СТЄФѦНѦ] ВОЄВОД[Ы И ГНЬ]. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, colecţia Schnell, I, No. 28.

După textul acestei scrisori, scris cu îngrijire de o mână italiană, urmează un răspuns al Braşoveuilor, scris de o mâuă germană foarte iute şi urît, de cuprinsul următor: ei spun că într'adevăr sunt foarte strâmtoraţi de Turci, cari nu de mult au făcut mari pagube în părţile Transilvaniei; că în momentul în care ei trimet acest răspuns (26 Aprilie) au primit ştiri din Ţara Românească, că Turcii se îndreaptă împotriva lor şi împotriva celor trei Scaune ale Săcuilor, ca să le devasteze; ei îl roagă deci să le vie în ajutor, ca pe unul ce e destinat să apere aceste părţi ale Transilvaniei. Românii devotaţi Coroanei Ungureşti, cari de nevoie ascultă de Turci, deabià apucă să fie scăpaţi de dâusul de sub jugul acestora, ca să poată apoi slujì sfintei Coroane şi legii creştineşti.

Nu ştiu dacă acest răspuns a fost trimes sau nu lui Ştefan. Il reproduc totuşi aici după copia d-lui Iorga, care mi-a comunicat şi scrisoarea lui Ştefan. Observ că n'am schimbat şi n'am completat cu nimic această copie, deşì, cum se va vedeà, ea nu e sigură în multe părţi.

„Obedieucia et servitute fideliter premissa M. D. nobis plurimum etc. Velut huiusmodi percep. debemus V. M. Dei gratia [1]) in gubernationem atque defensionem partium Transsilvanarum esse electam et deputatam, quas novitates generaliter affectus scire desiderat, sequuntur. Nam scire damus v[obis], quod [2]) iu magnis periculis et angustiis perseveramus propter crudelissimos Turcos. Precedentibus diebus lamentabile dampnum in hiis partibus Transsilvanis fecerunt et peramplius facere intendunt, prout V. M. patebit. Unde hodie, videlicet feria secunda proxima post diem sancti Marci, iterum veuerunt homines missi de partibus Transalpinis ab [3]) fautoribus nostris atque sacre Corone fidelibus a[d] nos et nobis avisacionem fecerunt, quo[d] veraciter credere et exspectare debeamus, infidelissimos Turcos venire ad nostras partes et ad tres sedes Siculorum ad devastandum easdem. Ideo magno desiderio et affectione rogamus V. M. ut festinare et apropinquare dignetur [4]) ad has partes, ad protegendas ipsas a predictis sevissimis Turcis. Insuper intimaverunt nobis predicti fideles sacre Corone, quomodo ipsi cum confratribus ipsorum violenter et per potestatem Turcorum coacti

---

[1]) După *Dei gratia* sunt şterse cuvintele *esse electam et deputatam.*
[2]) Repetat încă odată în orig.
[3]) După *ab* urmează un *eius* şi sunt şterse *et fidelibus.*
[4]) *Dignetur* e pus încă odată după *festinare*, dar e şters.

sint ad obediendum ipsis Turcis, tamquam[1]) a fide alienati ac si essent Turci. Unde et prefati fideles exspectant cum suspyriis maximis V. M. Sperant enim in Magnificencia Vestra, ut ipse de potestate[2]) atque servitute predictorum infidelium liberabit, ut sacre Corone et christiane fidei servire possint. De quo certis habeamus hoc M. dare nobis huiusmode percepimus. Quo graciosissimus dominus noster fa. ma."[3]).

CLVII

Suceava, 22 Ianuarie 1480.

Ştefan înştiinţează pe Braşoveni că Turcii fac mari pregătiri de războiu, dar că nu ştie încătrău vor să pornească; îi roagă să fie gata pentru orice eventualitate, căci şi el e gata să înceapă războiul. Despre toate acestea a dat de ştire şi lui Ştefan Báthory.

Nos Stephanus, Dei gracia woywoda terre Moldavie. Notificamus vestris amiciciis per presentes, quod scripta vestra sane intelleximus de sevissimorum congregacione Turcorum. De quibus nos vestris amiciciis immensas grati[ar]um acciones refundimus. Similiter et nos audivimus ac intelleximus ex relatu veridicorum meorum ambasiatorum, qui novissime venerunt de infidelissimorum partibus Turcorum, qui et nobis retulerunt in hiis verbis: quomodo magnus baszcha qui moratur ultra mare excitatus est cum magno exercitu, similiter et solus cesar cum omnibus suis baronibus et dominis congregatus est cum sua potencia et innumerabili populo; et tamen, quo intendunt, penitus ignoramus. Ideo sitis circumspecti, avisati, prompti et parati, et nos congregare exercitum et proclamare bellum intendimus. Eciam scripta[4]) ista omnia que intelleximus a nostris ambasiatoribus scripsi et patefeci fratri[5]) nostro, domino Stephano de Bathor. Insuper eciam scient vestre amicicie quod, si habebitis aliquas novitates cicius quam nos, tunc quanto cicius potueritis nobis rescri-

[1]) După *tamquam* e şters *quasi*.
[2]) După *potestate* e şters *pretactorum infidelium*.
[3]) Sau *fe. ma*. Cele două fraze din urmă n'au nici un înţeles.
[4]) După *scripta* e şters *nostra*.
[5]) In orig. *ffratri*.

bere festinetis. Sic et nos scribere et facere curabimus. Alia pro nunc non occurrunt. Datum in Czoczavia, in festo sancti Vincencii, anno Domini MCCCCLXXX etc.

Adresa: Circumspectis ac sagacibus viris et dominis, iudici iuratisque civibus civitatis Corone ac nostris amicis plurimum honorandis etc.

Pecetea mijlocie a domnului, cu legenda: † печять iѡ стефаня воеводы и гнь. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, colecţia Schnell, I, No. 35. Scrisoare groasă, de caracter german. Copiată de d. N. Iorga.

CLVIII

Hârlău, 9 Iulie 1480.

Ştefan înştiinţează pe Braşoveni că Turcii şi Muntenii au prădat ţara Secuilor şi se pregătesc să prade din nou sau în Moldova sau în Transilvania; el îi roagă să spioneze mişcările lor, să-l înştiinţeze despre ele şi să aducă şi la cunoştinţa lui Ştefan Báthory cele scrise de el, îndemnându-l să se apropie de Moldova.

† Iѡ Стефан воивода, божїею милостїю господаръ земли молдовлахїискои, пишет господство мї много здравїе нашым добрим прїѧтелем, биръꙋ Брашевскомꙋ и въсем паргарѡм. И ѡ сем давам ꙋ знанїе вашои милостї: ево како се сълꙋчи работа та плѣнише Тꙋрци и Мꙋнтѣни землѣ господина ни кралѣ Сакꙋле. Сего радї еднако наши схѡдници, кои доходет, ѡни нам такои казꙋет, како Тꙋрци имаю и дрꙋгие воиске готове и лахат негде, да преварꙋт или на нас или на вас. Того радї ваша милостъ гледаите добрѣ съ исхѡдники, та ако ꙋзвидите ваша милостъ како те тизи враѕи или на вас или на нас потегнꙋти, а ви бꙋдете готовї и нам скоро пошлите ꙋ знанїе, и день и нѡч, да бꙋдемо и ми готови, да стоимо за едно съ вашои милости против тим вражмашем. Дрꙋго пошлите и къ Батьр Щефанꙋ, да се приближїт скоро тꙋдези. И богъ ви веселит. Пис(анъ) ꙋ Хрълѡв, юл. д҃ день.

И пак просим ваша милостъ како да пошлите сїю книгꙋ господства ми, що вї ю щет дати вашим милостем ѡвою слꙋгꙋ господства ми, на имѧ Мирчѣ, али скоро да ю пошлите до брата ми Батър Щефана.

Pecetea mijlocie a domnului, cu legenda: † печать Іѡ Стефана воеводы и гнь; adresa: † Нашым добрим прїателем, биръв брашевскомꙋ и въсем паргарѡм: Bunilor noştri prieteni, birăului din Braşov şi tuturor pârgarilor. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, No. 445 (hârtie). Tipărită de mine în Documente Moldoveneşti din arh. Braşovului, No. XXIX, p. 45-47, cu data „c. 1480", şi de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. LV, p. 136-137, cu data „c. 1479-1480". Pe când însă aceasta din urmă nu e motivată prin nimic, eu am justificat pe a mea prin scrisoarea lui Ştefan către Braşoveni din Suceava 22 Ianuarie 1480, prin care domnul Moldovei spune acestora că Turcii se pregătesc de războiu, nu se ştie împotriva cui, şi prin scrisoarea lui Ştefan Báthory din 27 Septemvrie 1480. tot către Braşoveni, prin care acela spune acestora că Turcii se pregătesc să intre în Săcuime şi-i îndeamnă să ia măsuri de apărare. Vezi nota dela p. 47 a broşurei mele, unde am arătat că scrisoarea de mai sus dela 9 Iulie nu poate să fie anterioară anului 1480, nici posterioară anului 1493 sau 1492.

Textul d-lui Nicolaescu are numai următoarele greşeli: ѡсем p. ѡ сем, дрꙋги вонске p. дрꙋгїє вонске, заедно p. за едно şi тꙋѩзи p. тꙋдезн; „împeliţaţi" din traducere (p. 137) pentru orig. вразн (sing. врагъ) trebue înlocuit cu „duşmani, vrăjmaşi". Reproduc mai la vale traducerea mea dela 1905, cu aceste două deosebiri, dealtmintrelea fără importanţă: „să ne ia înainte sau nouă sau vouă" în loc de „să se arunce asupra noastră sau asupra voastră", traducere mai conformă cu orig. да преварꙋт (din прѣварити; la Nicolaescu greşit „să treacă") şi „iscoadele noastre cari ajung la ei" în loc de „cari ne vin", orig. нашн схѡдници кои доходет ѡни (la Nicolaescu „iscoadele noastre ce vin, ei").

„Io Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovlahiei, scrie domnia mea multă sănătate bunilor noştri prieteni, birăului din Braşov şi tuturor pârgarilor. Şi dau de ştire domniei voastre despre aceasta: iată că s'a întâmplat acest lucru şi Turcii şi Muntenii au prădat ţara domnului nostru a craiului, ţara Săcuilor. Totuşi iscoadele noastre, cari ajung la ei, aşà ne spun, că Turcii au şi alte oşti gata şi pândesc undeva, să ne ia înainte sau nouă sau vouă. Deaceea domnia voastră căutaţi bine cu iscoade, şi dacă veţi vedeà domnia voastră că acei vrăjmaşi pornesc sau împotriva voastră sau împotriva noastră, să fiţi gata şi să ne trimeteţi iute de ştire, şi noaptea şi ziua, ca să fim şi noi gata şi să ne ridicăm împreună cu domnia voastră împotriva acelor vrăjmaşi. Alta, trimeteţi şi la Batăr Ştefan, ca să se apropie iute de părţile acestea. Şi Dumnezeu să vă bucure. Scrisă în Hârlău, Iulie în 9.

Şi vă mai rog pe domnia voastră să trimeteţi această scrisoare a domniei mele, pe care o va da domniilor voastre această slugă a domniei mele anume Mircea, dar iute s'o trimeteţi fratelui meu Batăr Ştefan".

CLIX

Târgovişte, Ianuarie 1481.

Tricolici vornicul scrie din închisoarea în care îl ţineà Basaraba, voevodul muntenesc, soţiei, fraţilor şi nepoţilor săi, rugându-i să îngrijască de averea lui, câtă vreme vor şti că e în viaţă, şi să nu se certe pentru ea înainte de moartea lui.

† Пан Триколич дворник пишет моеи панеи Негрити, и моеи дочци Нѧгши, и ѹноучати моеи Мара, и ѹнȣкȣ моемоу Михоуци, и Миси такождере ѹноукоу моемоу, и братоу ми Никоаръ ѡт Васлȣи, и братȣ ми Драготъ Тъмъшаноул, и Пашко, и Милош, и Козма Мокрȣл, брат Ѳолтанов, и късѧм моим милим братїамъ и прїателем. И ѡ сем даю вам веданїе, аже до нинѣшного часѣ еще есмъ жив, и пал есмъ въ ръцѧ господиноу Басарабе воеводе, та ме дръжит ѡкован, как ми богъ поръчил. Про тож прашаю вас: не забивайте мене и не лишите ми товар щоби загибло, или товар коулко боудет или скоулищих. И щоби сѣ есте не скарили за моею именїю, докоул ме имете слышати аже есмъ жив; але прѧчте и милоуите кони и кобили и ѡвци и свини и оусе товар коулко ест. И такождере мене не забивайте, але варе как сѣ вам видит наилипше, так оучините, щобих не загибль. И такождере щоби есте знали, аже Ѳолтан, брат Козмин, а ѡн ест съ мною жив, до колѣ нам час прїидет. И милїи богъ да оумножит вам лета, амин. Пис(анъ) ȣ Тръговищех, ген.

O pecete de inel în ceară neagră, înlăuntrul scrisorii, fără legendă. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, No. 516 (hârtie). Tipărit de mine în Documente moldoveneşti din arh. Braşovului, No. XXVI, p. 57-58, cu data „c. 1481“, şi de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. CIX, p. 313-315, cu data „c. 1480-1481“, motivată în acelaş chip ca în ediţia mea. Că Tricolici vornicul erà înrudit cu Tricoleştii dela Ialan, jud. Fălciu (cam pe hotarul Buzeştilor), despre cari e vorba în doc. din 4 Fevr. 1495, e foarte probabil; alţi Tricoleşti n'am întâlnit în documentele lui Ştefan cel Mare. Dragotă, fratele lui Tricolici, erà din Tămăşeni, un sat din sus de Dodeşti, pe Jigălia, tot în jud. Fălciu; deaceea îi ziceà „Tămăşanul“ (cf. doc. citat dela 4 Fevr. 1495). Erà un neam de popi, cum se vede din documentele dela 16 Ian. şi 4 Fevr. 1495, No. XXVII şi XXXIV din volumul acesta. Asupra datei 1481 nu pot adăogà nimic la cele

spuse în nota dela p. 58 a broşurei din 1905. N'a adăogat nimic nou și admisibil nici d-l Nicolaescu în nota dela p. 315 a cărţii sale; d-sa a stricat numai traducerea mea, înlocuind pe „scule" cu „sculişte", pe „îngrijiţi" (прачте, din прачѹ, inf. прачтати maloros.) cu „prețuiţi", pe „faceţi tot ca să nu pier" cu „faceţi ca să nu piară" (Tricolici cereà să-l scape din robie). Astfel fiind, reproduc aici, cu mici modificări, traducerea mea dela 1905. In loc de Morcul, orig. Морк̂ѹ, citesc însă Mocrul; cf. pădurea *Mocra* în Marele Dicţionar Geografic, IV, p. 373, şi la Frunzescu, Dicţionar topografic, p. 296.

„Pan Tricolici vornicul scriu[1]) doamnei mele Negrita şi fiicei mele Neagşa şi nepoatei mele Mara şi nepotului meu Mihuţă şi Misei, tot nepot al meu, şi fratelui meu Nicoară din Vaslui și fratelui meu Dragotă Tămăşanul şi lui Paşco şi lui Miloş şi lui Cozma Mocrul, fratelui lui Soltan, şi tuturor fraţilor şi prietenilor mei iubiţi. Și vă dau de ştire că până în ceasul acesta sânt încă în viaţă, şi am căzut în mânile domnului Basaraba Voevod, şi mă ţine ferecat, cum mi-a fost scris dela Dumnezeu. Deaceea vă rog: nu mă uitaţi şi nu lăsaţi să mi se piarză avutul, fie vite[2]), câte vor fi, fie scule. Şi să nu vă certaţi pentru averea mea câtă vreme veţi auzi că sunt în viaţă; ci îngrijiţi şi vedeţi cu milă de cai şi de iepe şi de oi şi de porci şi de toate vitele[2]) câte sânt. Deasemenea nu mă uitaţi nici pe mine, ci cum vi se va păreà mai bine, aşà să faceţi, ca să nu pier. Deasemenea să ştiţi că Soltan, fratele Cozmii, e viu împreună cu mine, până ce ne-a veni ceasul. Și bunul Dumnezeu să vă înmulţască anii, amin. Scrisă în Târgovişte, Ianuarie".

CLX

Roman, 4 Fevruarie 1481.

Ştefan mulțămeşte Brașovenilor pentru ştirile ce i-au trimes despre Țepeluș şi-i asigură că va trimete şi el ştirile căpătate dela oamenii săi din Turcia.

Stephanus, Dei gracia vayvoda dominusque et heres terre Moldaviensis. Egregii nobisque honorandi. Litteras vestrarum [egregietatum] sane ac plene intelleximus ex parte Bozorab, videlicet Cypelys[3]). De quibus omnibus vobis grates agimus,

[1]) In orig. „scrie" (пишет); cf. nota 1 dela p. 348.
[2]) Orig. товар.
[3]) In copia Academiei greș. „Egregio nobisquae honorandi, literas et viri egregii sane ac plene intelleximus ex parte Bozorab vestrae Cypelys".

quod nos illis, in quibus estis conscii, avisare non postponitis. Nos itaque vos notificamus aut certificamus, quod habemus in Turcia nostros homines, et postquam aliquid novita[tis] audierimus, vos statim in eisdem certos reddemus. Valete vestra ad vota. Ex Romano [1]) foro, die dominico inter octavas purificationis beate virginis gloriose, anno Domini millesimo quadringentesimo LXXX° primo.

Adresa: Egregiis viris, iudici iuratisque civibus Brassoviensibus, amicis honorandis.

Pecetea pierdută. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului; copie la Academia Română.

CLXI

Suceava, 7 Martie 1481.

Ştefan scrie Bistriţenilor că pe vremea jafurilor turceşti din Moldova un argintar Antonie s'a refugiat la dânşii şi-i roagă să-l trimeată la dânsul, având a-i da ceva de lucru. El va fi plătit pentru lucrul său şi va aveà voie să se întoarcă îndărăt când va vrea.

Stephanus, Dei gratia vaivoda dominusque terrae Moldaviensis. Egregii ac circumspecti nobisque honorandi amici. Notificamus vestris egregietatibus harum serie, quomodo in devastationis tempore terrae nostrae per Thurcos quidam homo seu aurifaber nomine [2]) Anthonius exivisset in medium vestri. Quare vos praesentibus rogamus, quatenus velitis eundem ad me mittere cum eiusdem voluntate, quoniam habemus aliquid cum eodem facere. De omnibus autem, in quibus nobis famulaverit aut servitia exhibuerit, de omnibus eundem contentum reddemus; postremo autem, dum eius voluntati placuerit, liberum exmittemus. Ceterum quidquid hiis homo noster nomine Lucas Ilizemgh [3]), boyaro terrae

[1]) In copia Academiei greş. „Rondano foro".
[2]) In copia Academiei *non nomine*.
[3]) Aşà şi în copia Academiei şi în ediţia d-lui Moisil; desigur greşit.

nostrae, vobis nomine nostro retulerit, credere licet. Ex Zuchavia, in Capite Jeiunii, anno etcetera LXXX primo.

Adresa: Egregiis famosisque viris, iudici iuratisque civibus de Biztricia, amicis honorandis.

Orig. în arhiva Bistriței; copie la Academia Română. Ed. de C. Moisil în broșura Douăsprezece scrisori din arhiva orașului Bistrița, p. 7, cu câteva greșeli de lectură, precum *quot* în loc de *quomodo*, *quum habemus* în loc de *quoniam habemus* ș. a. Regest la Albert Berger, Programm des evangelischen Obergymnasiums A. B. zu Bistritz, Bistritz 1893, p. 52 (Urkunden-Regesten aus dem alten Bistritzer Archive von 1203-1490). Cf. No. CXLI.

CLXII

Roman, 15 Martie 1481.

Ștefan dă o proclamație către boierii, cnejii sau judecii și țăranii din județul Brăilei, prin care le spune că vine să le pue domn pe Mircea, adevăratul moștenitor al scaunului Țării Românești, și-i îndeamnă să nu bejenească din țară, ci să rămâe fiecare la locul său, căci nu le va face nici un rău.

† Іѡ Стефан воевода, милостїѡм божїѡм и господинъ въсеи земли мѡлдовлахїискои, пишет господство ми въсѣм болѣром, и големым и малым, и свем жоудечем и свем сѫндїѩм и свем сиромаком, ѡт мала до голема, ѡт въсеи дръжавѣ Бръилѣ. И по сем такози да вї е въ оузнанїе, како възех господство ми кои мене сына господства ми Мирча воиводꙋ, и не имаемь га ѡтставлѣти ѡт мене, нꙋ имаю стоꙗти за негово добро како и за свое, сам с моиѡм главѡм и с моими болѣри и съ оусилїѫ моим земλом, како да си добоудет своꙋ баштиноу, влашскоую землю, понеже моу е праваꙗ баштина, како и богъ вѣст и ви еще знаете. Того радї вам говорим: въ кои час оузрите сїе писанїе господства ми, а ви въ тъи час паки вратите сѣ по своих местох, кто где был, и коуда сте седели и пръво, съ въсем вашим иманїемь, елико кто имат, тере си храните иманїе и ѡрете коуда сте ѡрали и пръво, без ни единои боазнь и грижоу и оусъмненїа. Понеже да знаете тако, како не мыслимо вам сътворити ни едино зло и ни еднꙋ чтетоу, ноу храните сѣ и живꙋните оу мирꙋ. И такогере комꙋ боудет

волѣ та доидет до господства ми и до сына господства ми Мирчи воиводе, а господство ми и сынъ господства ми Мирча воивода имаем того миловати и хранити и честити. А на то ест вера господства ми и вера болѣрь господства ми, големих и малих. Пис(анъ) въ Долнем трьгѣ, мр. еі.

Pecetea mijlocie a domnului, cn legenda: † печать ιω стефана воеводы и гнь, în lăuntrul proclamaţiei; în dosul ei adresa: † Бръила. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovulni, No. 447. Tipărită de mine în Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cn Braşovul şi cu Ţara Ungurească, vol. I (Bucureşti 1905), No. CCXXIX, p. 282-283, cu data 1481, şi de Stoica Nicolaescu în Docnmente slavo-române, No. LVI, p. 138-139, cu data „c. 1481“, cu foarte puţine greşeli în text, dar cn data de lună greşită: фв. еі (Fevrnarie 15) în loc de мр. еі (Martie 15). Traducerea românească o publicasem la 1902 în prima ediţie a cărţii mele, întitulată „Documente şi Regeste privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cn Braşovul şi Ungaria“, p. 109-110, şi în No. din Octomvrie al Convorbirilor Literare an. XXXVI, p. 892-893. Consider şi acum data 1481 ca singura admisibilă, de oarece numai împrejurările anului acestuia se potrivesc cn cuprinsul proclamaţiei. Ştefan voià să pregătească pe Munteni pentru instalarea protejatului său, în locnl lui Basaraba cel Tânăr; curând dnpă aceea el plecă spre Ţara Românească, căci la 20 Iunie îl găsim în Râmnicnl Sărat (v. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 195), iar la 8 Iulie se dă lupta cn Basaraba-Ţepeluş (E. Kozak, Inschriften aus der Bukovina, p. 46).

O proclamaţie identică în ce priveşte cuprinsul, cn câteva variante în text dar cn aceeaş dată şi cu aceeaş pecete (Arh. Braşovului No. 448) a adresat Ştefan locuitorilor din judeţele Buzău şi Râmnic; o reproduc şi pe aceasta întreagă; cf. St. Nicolaescn, o. c., No. LVIII, p. 141-142.

† Іѡ Стефан воевѡд, милостию божїею и господинъ въсеи земли молдовлахїискиѥ, пишет господство ми въсем бѡлгарѡм, гѡлемим и малим, и въсем жѹдецем и въсем сѫндїам и въсем сиромахѡм, ѡт мала до гѡлема, ѡт въсе държаве ѡт Бѹзеѹ и ѡд Рибник. И по сем такои да вї е ѹ знанїе, како възет господство ми кои мене сына господства ми Мирча воївод, и не имам егѡ ѡставити ѡт мене, нь имам стоꙗти за нѥгѡво добро како и за своѥ, сам своѡм главѡм и съ моими бѡлꙗри и съ всею моею землѥю, како да си добѹдет свою бащинѹ, влашкѹю землю, понѥже емѹ ест права бащина, како богъ вѣст и вїи сами знаете добрѣ. Того радї вам гѡворим: въ кои час ѹзрите сїе писанїе господства ми, а вы въ час пакы се вратете по своих местех, ткоѥ где бил и кѹде сте сѣдели и пръво, съ всем вашим иманїемъ, елико кто имат, тере си хранете иманїе и ѡрете кѹде сте и пръво ѡрали, без

ни едне грижe и бѡꙗзни и съмнѣнїа. Понѥже да знаете такои, како не мислим вам сътворит[и] нї едно зло и нї еднꙋ чтетꙋ, нꙋ се хранете и живете ꙋ мїрꙋ. И такогїере кꙋмꙋ бꙋдет волꙗ да прїидет до господства ми и до сына господства ми Мирча воевѡд, а господство ми и сынъ господства ми Мирча воевѡд имаем тогѡ миловати и хранит[и] и честити. Ꙗ на тои ест вѣра господства ми и вѣра бѡлꙗр господства ми, великих и малих. Пис(анъ) ꙋ Долнѥм тр҄ьгꙋ, мр. еı҃.

Traducerea e următoarea:

„Ioan Ştefan, cu mila lui Dumnezeu voevod şi domn a toată ţara Moldovlahiei. Scrie domnia mea tuturor boierilor, şi mari şi mici, şi tuturor judecilor şi tuturor judecătorilor şi tuturor săracilor, dela mic până la mare, din tot ţinutul Brăilei. Şi după aceasta aşà să vă fie de ştire: că am luat domnia mea lângă mine pe fiul domniei mele Mircea Voevod şi nu-l voiu lăsà de lângă mine, ci voiu stăruì pentru binele lui ca pentru al meu, eu însumi cu capul meu şi cu boierii mei şi cu toată ţara mea, ca să-şi dobândească baştina sa, Ţara Românească, căci îi este baştină dreaptă. Asta o ştie Dumnezeu şi o ştiţi şi voi. Deci vă grăesc vouă: în ceasul în care veţi vedeà această scrisoare a domniei mele, în acel ceas să vă întoarceţi înapoi la locurile voastre, fiecare pe unde aţi fost şi pe unde aţi şezut mai înainte, cu tot avutul vostru, cât va aveà fiecare, şi să vă păstraţi avutul, şi să araţi pe unde aţi arat şi mai înainte, fără nici o frică sau grije şi temere. Căci aşà să ştiţi că nu mă gândesc să vă fac niciun rău şi nici o pagubă, ci să vă hrăniţi şi să trăiţi în pace. Aşişderea, cine va vreà să vie la domnia mea şi la fiul domniei mele Mircea Voevod, domnia mea şi fiul domniei mele Mircea Voevod îl vom miluì pe acela şi-l vom hrănì şi-l vom cinstì. Şi spre aceasta este credinţa domniei mele şi credinţa boierilor domniei mele, a celor mari şi celor mici. Scrisă în Târgul de Jos, Martie în 15“.

In al doilea exemplar e de înlocuit numai „din tot ţinutul Brăilei“ cu „din tot ţinutul Buzăului şi al Râmnicului“.

Răspunsurile Brăilenilor, Buzoenilor şi Râmnicenilor, scrise pe dosul celor două proclamaţii de doi diaci, unul Muntean, altul Moldovean, le-am tipărit în scrierea citată mai sus, p. 282 şi 284. Cf. Nicolaescu, o. c., p. 140-141 şi 143-145. Notez că textele acestuia, mai ales proclamaţia către Buzoieni şi Râmniceni, conţin multe greşeli de lectură, din cari cea mai supărătoare e confuziunea lui ѥ cu и în formele: молдовлахїнскии (р.-иѥ), нигѡво (р. нѥгѡво), свои (р. своѥ), землию (р. землѥю), пониж (р. понѥже), такогире (р.-гѥре), долним (р. долнѥм); apoi: възеш р. възет (în proclamaţia către Brăileni възех), моего (землию) р. моею (землѥю), рад р. радї (p. 141-142); мозик р. мозьк (p. 140), ест лꙋтебе р. ест ли ꙋ тебе, има ли р. има[ш] ли, и зарадї р. изрaдї, нашо р. нашо[и] (p. 144). In traducerile d-sale sunt nepotrivite cuvintele

„supuşi“ în loc de „săraci“ (сиромаси în înţeles de „ţărani, locuitori, rumâni“), „judeţi“ în loc de „judeci“, „naiba“ în loc de „vrăjmaş, duşman“. În schimb, în răspunsul boierilor munteni e foarte nemerită expresia „până 'n ruptul capetelor noastre“ pentru orig. до wткинꙋтїа нашех главех.

CLXIII

1481.

Solia lui Ştefan către regele Poloniei Cazimir, prin care îl roagă: a) să-i deà ajutor, în bani sau în oameni, împotriva Turcilor, de oarece aceştia ameninţă din ce în ce mai mult creştinătatea; b) să lase slobodă trecerea spre Litvania şi Moscva a solilor săi, cari aveau să meargă la marele duce al Moscvei Ivan III pentru tratativele de căsătorie a fiicei sale Elena cu fiul aceluia; c) să-l despăgubească de pagubele suferite din partea locuitorilor din Cameniţa, cari puseseră mâna pe nişte captivi din Caffa, rămaşi în Moldova de pe timpul expediţiei turceşti din 1476; Ştefan fusese silit să plătească pentru dânşii sultanului 120.000 de aspri despăgubire.

Посольство волоского воеводы.

На памꙗть посломъ говорить.

Отъ господина[1]) Стефана[2]) воеводы на перво поклонъ. Дрꙋгое, отъколе далъ милый богъ ꙋ рꙋки Стефанꙋ воеводе отъчинꙋ его, землю молдавъскꙋю, а wнъ слꙋжилъ и слꙋжить господарꙋ своемꙋ, великомꙋ королю, съ правъдою, и хочеть емꙋ слꙋжить ꙗко господареви своемꙋ. И паки дати ꙋ знаменье про поганъство про Тꙋрцы, какъ се ꙋкреплꙗють на хрестиꙗнъство. И пꙋтꙗ просить wдъ Стефана воеводы на землю королевъскꙋю. Ꙗкожъ проꙗвилъ есми пережe сего королю его милости, и король бы его милость w томъ розъсмотрелъ и намъ допомагалъ тыми разы, пенꙗзьми ль, людьми ль, или именьемъ; чомъ коли есми могъ до живота, и ꙗ есми давалъ, а теперъ есми недꙋжъ ничого давати безъ вашое милости.

---

[1]) Lappo citeşte greşit гнѣда. Orig. are гна (with д above с); la Jabłonowski p. 59: hospodyna.

[2]) Lappo are Стедана; el a cetit în toate locurile д în loc de ф, forma acestuia sămănând în adevăr foarte tare cu a lui д.

Милостивый королю! Прошȣ твою милость за кнѧжънȣ [1]) Штєфаны воєводы; ѡ томъ бы король єго милость росмотривши, штобы пропȣстилъ мои послы через свою землю до кнѧзѧ московъского. Милостивый королю! Прошȣ вельми твою милость, милостивый королю, дасть ли милостивый богъ то такъ бȣдєть, а єсли то ѡтъ твоєє милости бȣдєть, имȣ видєти ажє мѧ милȣєшъ слȣгȣ своєго, коли пропȣстишъ мои послы черєзъ свою землю и великого кнѧзъства литовъского.

Милостивый королю! Што єси прислалъ Матыѧса бискȣпа ѡ щъкодȣ Камєницъкȣю до насъ, а мы єсмо добрє зрозȣмєли тымъ рєчамъ, а тєжъ, милостивый королю, имаємъ вельми великȣю щкотȣ ѡтъ Камєнъчанъ. Милостивый королю! Ȣпомѧ такъ собє: коли пришолъ цєсаръ тȣрский на насъ и на нашȣ зємълю, а наши ȣбогии люди ѡтъ Єачавы и ѡни побєгли до Камєнъца, а ȣ нашихъ людєй ȣбогихъ ѡтъ Єачавы были паробъцы Кафинъскиє, и тыє вси ѡкованы; а ѡни стали и бȣръмистръ и съ старшими ȣзѧли тыє паробъцы, а цєсаръ тȣрєцъкий прислалъ до насъ и просилъ тыхъ паробъковъ Кафинъскихъ. И мы дали колько въ насъ было всихъ; а колько ихъ нє было, што ихъ Камєнъчанє ȣзѧли, и мы давали за тȣю к҃ паробъковъ за пѧть по дєвѧти тисѧчъ, а за иного по пѧти аспратъ за ѡдного паробъка. Милостивый королю! Прошȣ твоє милости, ȣчини ми право съ Камєнъчаны ѡ мои щкоды, а ꙗ такъжо ȣчиню какъ ми ȣзвєлишъ.

Тоє посольство прислано къ Вильни, инъдиктъ д҃і.

Soliá voevodului Moldovei.

Să se spuie solilor, spre a-şi aduce aminte.

Din partea domnului Ştefan Voevod mai întâiu închinăciune. Al doilea: de când bunul Dumnezeu i-a dat lui Ştefan Voevod în mânile sale moşia sa, ţara Moldovei, el a slujit şi slujeşte domnului său, marelui craiu, cu dreptate, şi vrea să-i slujească mai departe ca unui domn al său. Apoi, să dea de ştire despre păgânătate, despre Turci, cum aceştia se întăresc împotriva creştinătăţii şi cer dela Ştefan Voevod să le dea drumul spre ţara craiului, precum am arătat şi mai inainte milostivirei sale craiului. Milostivirea sa craiul să se gândească la acestea şi să ne ajute, de data asta, cu bani sau cu oameni sau cu avere,

---

[1]) Vezi nota 2 dela pagina următoare.

căci ce-am putut, am dat şi eu în viaţa mea[1]), dar acum sunt în neputinţă de a da ceva, fără milostivirea voastră.

Milostive craiu! Mă rog de milostivirea ta pentru domniţa[2]) lui Ştefan Voevod. Gândindu-te la această treabă, milostivirea ta crăească să laşi pe solii mei să treacă prin ţara ta la cneazul Moscvei. Milostive craiu, mă rog foarte de milostivirea ta, milostive craiu; căci dacă bunul Dumnezeu va da să fie aşà şi dacă aceasta va fi dela milostivirea ta, atunci voiu vedeà într'adevăr că mă milueşti cu auzul tău, lăsând pe solii mei să treacă prin ţara ta şi prin marea cnejie a Litvei.

Milostive craiu! Fiindcă ai trimes pe episcopul Matiaş la noi pentru paguba dela Cameniţa, ne-am gândit bine şi la aceste treburi. Dar, milostive craiu, şi noi am suferit dela Cameniţeni foarte mare pagubă. Adu-ţi aminte, milostive craiu, că venind împăratul turcesc împotriva noastră şi a ţării noastre, oamenii noştri săraci din Suceava au fugit la Cameniţa; împreună cu oamenii noştri săraci din Suceava se aflau şi nişte feciori din Cafa[3]), ferecaţi toţi în lanţuri. Atunci Cameniţenii s'au sculat cu burmistrul şi cu bătrânii târgului şi au pus mâna pe acei feciori, iar împăratul turcesc a trimes la noi şi ne-a cerut pe acei feciori din Cafa. Câţi erau la noi, i-am dat pe toţi; dar pentru cei ce nu mai erau, căci fuseseră luaţi de Cameniţeni, pentru acei douăzeci de feciori am dat câte nouă mii pentru cinci inşi, iar pentru ceilalţi câte cinci mii de aspri[4]) de fiecare fecior. Milostive craiu! Mă rog de milostivirea ta să-mi faci dreptate cu Cameniţenii pentru aceste pagube ale mele, şi voiu face şi eu cum îmi porunceşti.

Această solie a fost trimeasă la Vilna, indictionul 14.

---

[1]) Cf. nota 1 dela p. 348.

[2]) Sau „cneajna"; în orig. „за кнѧжънѹ до Штефаны воеводы", la Jabłonowski „za kniažnu do Stefana woiewody"; *do* este superfluu, căci pasagiul nu poate aveà alt înţeles decât cel dat în traducere.

[3]) Orig. „паробъцы Кафинъские", la Jabłonowski „parobcy Kafinskije". Kafinskij e un adj. format de Kafa (ital. Caffa), nu-l găsesc însă în dicţionarele ruseşti (nici în al Academiei, nici în Materialele lui Sreznevskij, nici în Pawlowski). Sub „feciori" nu putem înţelege decât ostaşi, probabil dintr'un corp de oaste tătărească. Паробокъ în ruseşte însamnă a) copil, băiat, b) fecior, c) slugă, slujitor; cf. Sreznevskij, Матеріалы, vol. II, col. 881-882. Asupra acestor prisonieri nu avem alte informaţii.

[4]) În orig. „по пѧти аспратъ", la Jabłonowski „po piati asprat"; mi se pare a fi o greşală de copist în loc de „по пѧти т(ысѧч) аспра".

Литовская Метрика, Книга четвертая записей s. Книги короля его милости Казимера (Metrica Litvană, Cartea a patra de documente s. Cărţile domniei sale craiului Cazimir), copie din sec. XVI-XVII, cartea IV, No. 39, f. 96-96 v. Ed. de Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, Warszawa 1878, p. 59-60, No. 4, în transcriere latină, după exemplarul din Varşovia al Metricei, cartea 191, p. 351. Exemplarul acesta are o numerotaţie deosebită de a celui din Arhivele Ministeriului de Justiţie din Moscva, după care se editează acum de către Comisia arheografică din St. Petersburg toată Metrica Litvană. Ediţiunea cărţii a patra, împreună cu a cărţii a treia şi a cincea (întâia şi a doua sunt publicate de câţiva ani) o făceà de acum doi ani d-l I. I. Lappo, pe atunci docent la facultatea de drept din Dorpat; domnia sa, la binevoitoarea intervenţiune a d-lui V. Gr. Družinin, şeful cancelariei comisiei arheografice, mi-a comunicat cele dintâi 16 coale tipărite definitiv. Deşì ediţia aceasta e foarte bună, am controlat-o totuşi cu manuscrisul şi am îndreptat câteva greşeli ale ei.

Bucăţii de mai sus d-l Lappo (col. 346-347 din ediţia citată) nu-i pune nici o dată; bucata imediat premergătoare ei (No. 38, col. 345) fiind însă din anul 1480, iar bucata noastră având „indictionul 14“, cred că trebue s'o punem în anul 1481. Jabłonowski a pus-o în 1480 („Wilno, 1480?“); acestui an îi corespunde însă indictionul 13. D-l N. Iorga o pune greşit la 1490, în legătură cu bucăţile 9 şi 10 din Jabłonowski, p. 32 şi 33; v. Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 220 şi nota 282.

Cuprinsul soliei nu e de loc în contrazicere cu celelalte ştiri asupra anului 1481; tratările pentru căsătoria Elenei cu fiul ţarului se vede că începuseră, dar nu erau sfârşite: ele au început înainte de Aprilie 1480 (cf. Uljanickij, Materialy, p. 111-112, după Arhivele Ministerului de Externe din Moscva, Afacerile Crimeii [Крымскія дѣла], No. 1, p. 53 şi urm., şi după notiţele cronicelor ruseşti, citate tot acolo, p. 112-113), au continuat în 1481, au ajuns la un rezultat favorabil pentru Ştefan la 1482 şi s'au terminat la 1483 cu ducerea Elenei la Moscva, de către fraţii Ondrěj şi Petr Mihajlovič Pleščeev. La 12 Ianuarie 1483 fiul lui Ivan III se însoară cu Elena şi în anul următor aceasta naşte pe nefericitul Dmitrij (Uljanickij, o. c., p. 113).

CLXIV

Bacău, 18 Ianuarie 1482.

Alexandru, fiul lui Ştefan, roagă pe Laurenţiu Mikó din Hidvég să întoarcă lui Ioan Nagy, o slugă a sa şi a tatălui

său, două mantale, o tunică și o plapomă, pe care i le luase pe nedrept, dându-le judeţului din Braşov, care aveà să le transmită apoi lui Ioan Nagy.

Alexander, filius domini Stephani Dei gracia waywode regni Moldavie etc. Agili Laurencio Myko de Hydwegh [1]) favorem. Quia ex relatu Johannis Nagh de eadem Hydwegh, familiaris nostri, qui gravi cum querela curavit referre, quomodo diebus proxime elapsis, nescitur [2]) quo ductus motivo, certas res eiusdem, videlicet duos palios, unam tunicam et unum suppellectile w[u]lgo poplan, minus iuste et indebite ab eodem recepisses et receptas [3]) apud te reservas ad presens [4]) nostri in preiudicium dampnumque ipsius exponentis manifestum, — unde, quia nemo in suis propriis rebus bonis per quempiam privari debet [5]), pro eo hortamur te presentibus diligenter, quatenus premissas res nostri familiaris, per te sic ut prefertur [6]) indebite ablatas, plene manibus prudentis viri iudicis Brassoviensis exhibitoris [7]) presencium, quem presentibus tibi ad exhibendum rogamus, dare et conferre velis et tenearis. Qui scilicet iudex post tuam restitucionem ipsas res dicti exponentis nobis curabit huc administrare. Si feceris, bene quidem; alioquin ipsum nostrum familiarem nostro pro posse [8]) in damno [9]) non permittemus, et credimus specialibus tuis rebus cogeris ipsum contentare. Presentibus perlectis, exhibenti restitutis. Ex Bako, in festo beate prisce virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo octoagesimo secundo.

Pecetea stricată de tot. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, colecţia Fronius, I, No. 53. Ed. de Szabó Károly în Székely Oklevéltár", III (1270-1571), Kolozsvártt (Cluj) 1890, p. 103-104. Ediţia acestuia am colaţionat-o cu o copie a d-lui N. Iorga, din care am dat câteva variante în note. Vezi Acelaş, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 199 şi 339. Cf. No. CLXIX.

---

1) Un sat din ţara Bârsei, aproape de Háromszék, pe româneşte Heghic.
2) In copia d-lui N. Iorga *nescit.*
3) La Iorga *receptusque.*
4) La Szabó *ad patris.*
5) La Iorga *debent.*
6) La Iorga *uti fertur.*
7) La Iorga *exhibitori.*
8) La Iorga *poste.*
9) La Iorga *dampno.*

CLXV

Roman, 17 Iunie 1482.

Ştefan scrie Braşovenilor că a trimes la dânşii pe sluga sa Vasco, ca să-i cumpere uleiu şi postav de 25 florini ungureşti, şi-i roagă să nu-i ia vamă pentru acestea.

Stephanus, Dei gracia wayvoda et dominus ac heres terre Moldaviensis. Egregii ac circumspecti nobisque honorandi. Misimus hominem nostrum Wazko erga vestras dominaciones ad comparandum oleum et pannum p[r]o viginti quinque florenis hungaricalibus. Quare vos petimus tamquam amicos, quatenus de eodem nostro homine a praedictis rebus tributum aliquod petere non velitis, ymo pacifici absque aliquo impedimento dimittere, nostri gratia, velitis. Datum in Romano foro, feria secunda post festum Viti et Modesti martirum, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo.

Adresa: Circumspectis ac egregiis iudici ac iuratis civibus de Brassovia, amicis honorandis.

Pecetea mijlocie obişnuită. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului; copie la Academia Română.

CLXVI

Suceava, 17 Septemvrie 1480-1484.

Chiracol şi Bucium, visternici şi vameşi în acelaş timp, cer Braşovenilor să restitue slugii lor Mihalco suma de 4 zloţi, pe care i-o luaseră pe nedrept la vamă pentru nişte mărfuri; în cazul contrar, ei ameninţă cu represalii.

† Ѡт пана Киракола, вистѣрника и мытника, и ѡт пана Бѹчѹма, вистиѧрника и мытника, пишем много здравие и любовно поклоненіе братиѧм нашим, панѹ|бирѣѹ| и панѹ митникѹ ѡт Брашева. Здѣ нам жалѹет слѹга наш Михалко, аже есте его промытили без винѹ, та есте емѹ ѹзѧли д҃ злат(и) ѹгръскіи. Того ради

молимо вас іако наши прїатели добрїи, Ѹчините за наш волю та верните тоти д҃ злат(и), понеже сѫт наши пинѣзи. И тот товарь бил наш. Я не вернете ли, а ви аби есте знали аже бѫдем говорити господаревн, та каре кто придет ѡт ваших людеи до нас, а ми возмем ис них тоти наши пинѣзи. Здравствѹите ѡ господи, амин. Пис(анъ) ѹ Сѹчавѣ, сеп. з҃і.

O pecete mică în ceară verde, a cărei legendă şi emblemă nu se pot recunoaşte; adresa: † Панѹ бирѣѹ и панѹ мытникѹ ѡт Брашева, приятелем нашим добрим: Dumnialui biraului şi dumnialui vameşului din Braşov, prietenilor noştri buni. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului No. 496 (hârtie). Tipărit de mine în Documente moldoveneşti în arh. Braşovului, No. XXVII, p. 58-59, cu data hipotetică „c. 1480-1484", şi de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. LXI, p. 149-150, cu aceeaş dată, împrumutată, se vede, din scrierea mea. I-am lăsat şi aici data 1480-1484, de oare ce pe Chiracol îl constat ca visternic dela 17 Aprilie 1480-8 Iunie 1484. Bucium însă nu poate să fie pârcalabul dela 1466 — el se găseşte fără titlu în documentele lui Ştefan între anii 1459-1466 şi e cunoscut încă de pe vremea lui Petru Aron 1456, — ci un altul, care pe la 1480-1484 va fi fost visternic şi vameş mai mic, subordonat lui Chiracol.

Traducerea:

„Dela dumnialui Chiracol, visternic şi vameş, şi dela dumnialui Bucium, visternic şi vameş, scriem multă sănătate şi dragă închinăciune fraţilor noştri, dumnialui biraului şi dumnialui vameşului din Braşov. Ni se jeluieşte acì sluga noastră Mihalco că l-aţi vămuit peste măsură şi fără vină şi i-aţi luat 4 zloţi ungureşti mai mult. Deaceea vă rugăm ca pe nişte buni prieteni ai noştri, faceţi pe voea noastră şi întoarceţi acei 4 zloţi, căci sunt banii noştri. Şi marfa aceea erà a noastră. Iar dacă nu-i veţi întoarce, să ştiţi că vom spune domnului (nostru), şi oricine din oamenii voştri ar venì la noi, ne vom luà dela ei acei bani ai noştri. Fiţi sănătoşi în Domnul, amin. Scrisă în Suceava, Septemvrie 17".

CLXVII

Colomeia, 16 Septemvrie 1485.

Ştefan făgăduește regelui Cazimir că, deşì e domn al Moldovei numai din mila lui Dumnezeu, va păstrà totuşi lui şi Coroanei polone aceeaş credinţă şi supunere ca şi predecesorii săi; că nu va recunoaşte niciodată un alt suzeran; că-l va ajutà contra tuturor

dușmanilor, cu persoana sa proprie, cu oștile și cu sfatul său; că va fi prieten prietenilor și neprieten neprietenilor lui; că nu va încheià nici o alianță contra lui și a Coroanei polone, declarând nule alianțele încheiate până acum; că nu va face niciodată războiu regatului și nu va tolerà în țara sa pe nici un dușman al acestuia; că va înștiințà pe rege de orice primejdie ce va simțì că-l amenință, și în sfârșit, că nu va pornì nici un războiu și nu va încheià nici o pace fără știrea regelui.

† Въ имѣ божїе аминъ. Къ вѣчнои памѣти. Милостїю божїею мы Іwанъ Стефанъ воевода, господаръ земли молдавскои, знаменито чиним ис сим нашим листом каждомꙋ добромꙋ, въсѧм кто нан ꙋзрит алибо его чтꙋчи ꙋслышит: изволенїем божїем мы есмо господаръ земли молдавскои; силовали сѣ есми аж бихмо пришли на wбичаи предков наших, ꙗко били и предкове наши ꙋсею вирою и слꙋжбою и ласкою наѩснѣишим кнѧѕем паном кролем и славнои Корꙋни кролевства полского; ꙋдїѧчни били сами и землѣ молдавскаѧ и тоты ꙋси пwдданнїи ꙋсею пwдданости записовали и въ едно ꙋчинили. Тымже wбичаем и мы ꙋдилали, не хотѣчи, мы и землѣ наша, wтдалити сѣ wт повинности и пwдданости предковь наших, видѣчи и знаючи ласкꙋ и доброволенїе наꙗснѣишаго кнѧѕѧ пана Казимира, кролѣ полского и великого кнѧѕѧ литовского и жимоитского и дидича рꙋского[1]) и прꙋского и иних, которою ласкою нас и сынwв наших и землю молдавскои[2]) и ꙋсих пwдданних наших ꙋзѧл пwд свою королевскꙋю и Корꙋни полскои wбронꙋ. А мы его милости и его Корꙋни славнои полскои, съ ꙋсими нашими радними боꙗрми и съ ꙋсими пwдданними земли молдавскои, голд ꙋдилали есмо, пwддаваючи сѣ и съ землею нашею и съ нашими пwдданними, и съ ꙋсею вирою и ꙋ послꙋшенстви пwддаем сѧ его милости и по нем бꙋдꙋчим кролем и свѧтои Корꙋнѣ пwлскои. Сим листом слюбꙋем, мы и наши сынове и по том бꙋдꙋчи и ꙋси боꙗре и пwдданнїи наши, кролю его милости и по том бꙋдꙋчим кролем и Корꙋни полскои, въсею вирою и слꙋжбою и послꙋшенствwм, и ни жадного иного пана не искати, ани имати ани възнакати, ани иномꙋ никоторомꙋ пристꙋповати, ани гwлд ꙋдилати, тъкмо наꙗснѣишомꙋ панꙋ Казимирови кролю его милости и по тwм бꙋдꙋчим кролем и Корꙋни полскои; али его

[1]) In orig. greșit рꙋскомꙋ.
[2]) Am așteptà молдавскꙋю.

милости кролю и пѡ тѡм бѹдѹчим и Корѹни полскои и землѣм и панствѡм его милости помагати, головою нашею и людми и моцами нашими, против каждомѹ непрїꙗтелю кролѣ его милости, такыж и нашемѹ, и радити; [н] ѹказати [1]) сѣ ꙗвно и быти прїꙗтелем его милости прїꙗтел, а непрїꙗтелем его милости непрїꙗтел, вирне и право; против его милости и Корѹни пѡлскои и землꙗм и панствѡм его милости и ны съ едним чловѣкѡм сего свѣта николи не бити, ани которїи ричи имати, ани записи ѹдилати против кролѣ его милости и Корѹни пѡлскои. И такѡж естли бихѡм мы имали которїи ричи алибо записѹ алибо присѣгѹ съ которим чловѣкѡм против его милости и Корѹни полскои и землѣмь и панствѡм его милости, тое ѹсе казимо и ѹморѣемо ис сим нашим листом. А тиж слѹбѹем николи его милости и по тѡм его бѹдѹчим и Корѹни полскои и землꙗм и панствам его милости противити сѣ, алибо которѹю валкѹ и непрїꙗзнь ѹдилати, ани наѹчати, ни ꙗвнѣ ани потаи. А тиж ни жадного непрїꙗтелѣ кролѣ его милости и Корѹни полскои и землѣм и панствѡм его милости не имамо держати ѹ нашеи земли. А естли бѹдемо слышати и видати никоторое непрїꙗтелство ѡт котораи сторонѹ на королѣ его милости и по тѡм его бѹдѹчи и Корѹнѣ пѡлскои и землꙗм и панствѡм его милости, имаемо его милости дати виданїе. А такѡж ни с ким не имаемо ни жаднои валки починати, ани покои ѹсмотрити, ни ѹеднати сѣ без виданїꙗ кролѣ его милости и по том его бѹдѹчим и Корѹнѣ пѡлскои. Тое ѹсе вышеписанное слюбѹем и присѣгаем здержати и испѡлнити подлѹгь сего нашего листа, на вѣкы вѣкѡм, при нашеи чти и при нашеи христїанскои вѣрѣ. А на то ест вѣра и дѹша вышеписаннаго господства ми, и вѣра и дѹша сынѡв наших, и вѣра и дѹша ѹсих богарь наших радних, и великих и малих. А на болшее крѣпост и потвръжденїе томѹ въсемѹ вышеписанномѹ, и печат нашю и печат ѹсих богарь наших радних привѣсили есми к семѹ листѹ нашемѹ. Пис(анъ) ѹ Коломын, в лѣтѡ ҂ЅЦЧГ [2]), мѣсѧца сеп. ЅІ день.

Pecetea domnească cea mijlocie, cu legenda: † ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНИ ВОЕВОДЫ И ГНЬ, şi douăsprezece peceţi boereşti în ceară neagră şi verde, şase deadreapta şi şase deastânga; la acestea s'a adăogat o a treisprezecea în ceară verde la stânga celei domneşti, c. 2,6 cm. în diam., rotundă, cu un arc ca emblemă şi cu legenda bine păstrată:

[1]) In orig. ѹказазати.
[2]) La Uljanickij şi Kałužniacki ҂ЅЦЧГ.

† П[ЄЧЯ]ТЬ НѢГЬ ПЯРКЯЛЯБЯ. E pecetea lui Neagu, care se citează ca martor în documentele dela 1485-1490 între cei dintâi boieri ai curţii. Afară de aceasta, se pot cetì încă două dela dreapta, amândouă în ceară verde şi bine păstrate, pecetea lui Duma fiul lui Vlaicul şi a logofătului Tăutul: † ПЄЧЯТЬ ПЯНЯ ДѸМИ ВЛЯИКѸЛ † ПЄЧЯТЬ ПЯНЯ ТЪѸТѸ[ЛЯ] ЛОГОФЄТЯ. — Orig. în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva. Tipărit de Uljanickij în Materialy, p. 113-114, No. 100, cu data greşită 1484, şi reprodus de Kałužniacki tot aşà în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 710-712, No. DXXX. Traducerea latină a lui Kałužniacki este exactă, afară de un singur pasagiu, care nu redă tot înţelesul originalului; e fraza cu care începe Ştefan, spunând că deşi e domn al Moldovei numai din graţia lui Dumnezeu, el va urmà totuşi, faţă de regatul polon, politica de supunere a predecesorilor săi. Din traducerea „Dei gratia nos dominus terrae Moldaviae id semper in animo habebamus, ut mores priorum etc. assequeremur“ nu reiese nuanţa exprimată în original prin declaraţia categorică „изволенїем божїем мы есмо господар земли молдаксКОИ = noi suntem domn al Moldovei prin voea lui Dumnezeu“, deci nu din mila vre-unui suzeran. Cu toate acestea, zice Ştefan, el s'a silit (силовали сѧ есми) să se ţie de obiceiul predecesorilor săi şi să fie credincios regatului polon. Nici unul din tractatele Moldovei cu Polonia nu începe aşà. Nu riscăm deci nimic presupunând că această frază, care eşià din formulele obişnuite ale stilului diplomatic de atunci, a fost dictată de însuş Ştefan, care voià să arăte: a) că el nu datoreşte domnia nici regelui polon, nici regelui unguresc, b) că el nu e supus nici Turcilor, deşì cu un an mai 'nainte aceştia îi luaseră Chilia şi Cetatea Albă. Pasagiul a fost mai bine înţeles şi mai bine redat în latineşte de secretarul regelui polon, care a tradus, spre uzul acestuia, textul slavonesc în latineşte. Traducerea aceasta s'a păstrat într'o copie în ms. No. 114 al bibliotecii universităţii din Cracovia (biblioteca Jagiellonică) şi are următorul adaos interesant: „hec inscripcio ex valachico in latinum versa est, sed rex ruthenica lingua scriptam accepit“, ceeace înseamnă că textul latinesc al tractatului din 1485 a fost tradus din *româneşte* s. *moldoveneşte*, pe când originalul dat regelui erà rutenesc. E la mijloc, de sigur, o eroare a copistului ulterior, care neştiind că în cancelaria Moldovei se scrià numai slavoneşte în sec. XV, şi-a închipuit că originalul a fost scris în româneşte (A. Lewicki, Codex epistolaris saec. XV, vol. III, No. 315, p. 335-336, cu nota dela p. 337). Despre exemplarul latin al regelui polon (ibid., No. 314, p. 334-335) ştià că a fost tradus din ruteneşte în latineşte „ad praescriptum Valachi“ (ibid., nota dela p. 335). Reproduc întâiu vechea traducere a exemplarului moldovenesc, care e cu mult mai aproape de original decât traducerea nouă a lui Kałužniacki, atrăgând în note atenţia asupra câtorva greşeli, pe cari nu ştiu cui să le atribui: vechiului traducător sau editorului contimporan.

„In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Dei gracia nos Iohannes Stephanus, dominus terre Moldaviensis, notum facimus his literis nostris omnibus quicunque inspexerint aut legi audiverint: quod cum Dei voluntate nos sumus dominus terre Moldaviensis; conabamur, ut veniremus ad morem predecessorum nostrorum, prout erant predecessores nostri tota fide, servicio et gracia illustrissimis dominis regibus et laudabili Corone Polonie, grati erant ipsi et terra Moldavie et eiusdem subditi omnes, subieccionem inscribebant et unitatem faciebant. Eo modo et nos fecimus, nolentes[1]) nos et terram nostram removere se a subieccione et debito predecessorum nostrorum, videntes et cognoscentes graciam et benevolenciam illustrissimi principis domini Casimiri regis Polonie, magni ducis Lithuanie ac Samogitie et heredis Russie et Prussie etc., qua gracia nos et filios nostros et terram Moldavie et omnes subditos nostros recepit in suam et regni Polonie tuicionem, et nos sue maiestati et laudabili Corone Polonie cum omnibus nostris consiliariis, armigeris et cum omnibus subditis terre Moldavie omagium prestitimus, subdentes nos et terram nostram cum omnibus[2]) nostris subditis, et cum omni fide et obediencia submittimus nos sue charitati, et post eam regibus futuris et sancte Corone Polonie. Hac litera nostra pollicemur nos et nostri filii et eorum posteri et omnes subditi [et] armigeri nostri regie charitati et regibus successoribus et Corone Polonie, cum omni fide, servicio et obediencia, nullum alium dominum querere, neque habere neque recognoscere, neque ad ullum accedere, neque omagium facere, duntaxat soli regie charitati et postea existentibus regibus et Corone Polonie[3]); et terris et dominiis sue charitatis auxiliari capite et nostris hominibus et potenciis nostris contra quemlibet hostem regie charitatis et similiter nostrum, et consulere; et ostendere se publice et esse amicis sue charitatis amicus et inimicis sue charitatis inimicus, fideliter et vere; contra suam charitatem et Coronam Polonie et terras et dominia sue charitatis et cum alio ullo homine huiusmodi nunquam esse, neque illam intelligenciam aut practicas neque inscripciones facere contra regiam charitatem et Coronam suam Polonie. Et sic, si nos haberemus aliquas res aut inscripciones aut communiones[4]) cum aliquo homine contra suam charitatem regiam et Coronam Polonie et terras et dominia sue charitatis, et cum alio ullo homine huiusmodi nunquam esse[5]), hoc totum destruimus et mortificamus hac litera nostra. Et eciam promittimus nunquam sue charitati et

---

[1]) La Lewicki greşit „volentes".

[2]) Lipseşte în original.

[3]) Au rămas netraduse cuvintele din original „али его милости кролю и пѡ тѡм бѹдѹчим и Корѹни полскои" ce vin înainte de „et terris et dominiis и землѣм и панствѡм".

[4]) Traduce impropriu pe которїи ричи алибо записѹ алибо присѣгѹ din orig., adecă „nişte vorbe sau tractate sau jurăminte".

[5]) Frază ce lipseşte în original.

successoribus ipsius et Corone Polonie et terris et dominiis sue charitatis contrariari, nec aliquam guerram et inimiciciam facere neque instruere aut subordinare, neque publice neque secrete. Et eciam nullum hostem sue charitatis et Corone Polonie et terrarum et dominiorum sue charitatis debemus tenere in nostris terris. Et si audiemus et videbimus aliquas hostilitates ex aliqua parte contra regiam charitatem et suos successores et Coronam Polonie et terras ac dominia sue charitatis, debemus sue charitati dare scitum. Et sic non debemus ullam guerram incipere neque pacem querere neque concordari sine sciencia charitatis sue regie. Cui et successoribus ipsius et Corone Polonie hoc totum suprascriptum pollicemur et iuramus tenere et implere iuxta hanc nostram literam in secula seculorum, sub nostro honore et sub nostra christiana fide. Et super hec est fides nostra et anima supradicti domini, et anima et fides filiorum nostrorum, et fides et anima armigerorum nostrorum, consiliariorum nostrorum, magnorum et parvorum. Et super maiorem firmitatem, confirmacionem huic toto suprascripto, sigillum nostrum et sigilla omnium armigerorum nostrorum consiliariorum suppendi fecimus huic litere nostre. Datum in Colomia, anno a creato mundo sex millium noningentorum et nonagesimo tercio, die 16 mensis septembris".

Exemplarul regelui polon Cazimir este dat cu o zi mai 'nainte. Dintre toate obligaţiunile ce le ia regele faţă de Ştefan, este de remarcat una, asupra căreia domnul Moldovei pare să fi insistat cu deosebire, aceea ca el să respecte graniţele vechi ale ţării şi integritatea teritoriului ei: „Stephanum palatinum et filios eius etc. defendere in omnibus suis antiquis graniciebus, prout ex antiquo pertinebant ad terram Moldaviae, ex omnibus partibus" şi „non debemus eciam pacem querere et facere sine sciencia Iohannis Stephani wojewode in his rebus, que contingunt granicies Valachie et terram Moldavie". Stilul şi formulele tractatului arată că el a fost redactat întâiu în ruseşte; cf. *s towarem*, *z dobrem*, patrimonium = ѡтчизна, ş. a. m. d. Observaţia traducătorului, de care am vorbit mai sus, erà deci exactă. Tocmai de aceea merită să fie reprodus în colecţia noastră şi acest exemplar.

„In nomine Domini amen. Casimirus, Dei gracia rex Polonie, magnus dux Lithuanie, Russie, Prussie, Samogitie etc. dominus et heres. Notum facimus presenti litera nostra cuilibet bono et omnibus, qui eam inspecturi fuerint aut legi audiverint: quia veniens ad nos magnificus Iohannes Stephanus, dominus Moldavie Dei gracia, syncere nobis dilectus, omagium et fidelitatis iuramentum nobis et successoribus nostris regibus et corone Polonie prestitit, antiquo predecessorum suorum more, dum itaque fecerint. Idcirco iuramus, et nostri filii et nostri archiepiscopi, episcopi et omnes nostri prelati spirituales et omnes nostri armigeri, consiliarii et alii omnes subditi nostri domino Deo et nostri Dei [genitrici] ex toto corde nostro et promittimus et promisimus, damus et dedimus presentem literam nostram

magnifico Iohanni Stephano woiewode, Dei gracia domino terre Moldavie super id, quomodo a die presenti nos et filii nostri habeamus pacem certam et veram in gracia et amicicia cum Stephano palatino et cum filiis eius, et debemus Stephanum palatinum et filios eius et omnes armigeros ipsius et omnes subditos ipsius et terre ipsius Moldavie defendere in omnibus suis antiquis graniciebus, prout ex antiquo pertinebant ad terram Moldavie, ex omnibus partibus, gladio nostro et thesauro nostro et consilio nostro et gentibus et omnibus potenciis nostris, quas nobis Deus dedit, pro posse nostro. Et defendere eum ab omnibus eius inimicis; et tandem sumus amicis ipsius amicus et inimicis ipsius inimicus. Et nullus inimicus Stephani palatini locum et victum habere debet in terra nostra, que est sub manu nostra et sub Corona Polonie. Et eciam si recederet servus a palatino ad nos et ad terram nostram et ad granicies nostras, nos eum mittemus ad Stephanum palatinum et faciemus sibi pacem, quod iterum rediret ad Stephanum palatinum. Et si non possemus ei facere pacem, tum nou debemus eum tenere circa nos, et non habebit in terra nostra locum neque victum. Si[c]que admittimus palatino Stephano et filiis suis et armigeris suis ac servitoribus et omnibus subditis ipsius, quod si illi acciderit aliqua invalescencia et prevanitas [1]) ab aliquo inimico et egrederetur de terra sua, quod Deus avertat, Stephano palatino et filiis suis et uxori eius et omnibus armigeris suis et omnibus servitoribus suis et subditis ipsius erit securum, tutum, liberum et apertum ad omnes civitates nostras et in omnia castra et in omnes villas nostras, in omnes partes, in omnibus nostris terris, quecunque sunt sub nostra Corona et sub nostris manibus. Et ipsi habebunt conservacionem sine omni offensione et sine damno, cum omni ipsorum thesauro et cum omnibus ipsorum bonis et cum omnibus quecunque habebunt et cum servitoribus ipsorum alias *s towarem* venire in nostram terram et venire et manere ubicunque ipsis placebit, prout polliciti sumus. Et debemus Stephanum palatinum et filios suos et armigeros suos diligere et in honore et gracia tenere. Similiter habebit . . . [2]) Stephano palatino et filiis ipsius et omnibus armigeris ipsius et omnibus subditis suis repetere et rehabere terram suam Moldavie. Et nos eciam debemus dare ei auxilium, gentes et potencias nostras potentes, ut sibi auxilientur, ita quod daremus in manus Stephani palatini patrimonium ipsius. Et dum rehabebit terram suam Moldavie, e contra et Stephano palatino et filiis ipsius et nxori ipsius et omnibus servitoribus ipsius et cum omni suo thesauro et cum omuibus suis bonis et cum commoditatibus alias *z dobrem* et cum omnibus quecunque habebit et cum omnibus ipsius armigeris et servitoribus et eorum uxoribus et ipsarum servitricibus et cum omnibus thesauris et cum omnibus quecunque habebunt. Et dederit ipsius . . . [2]) securum

[1]) Probabil greşit.
[2]) Lipsă.

et liberum et apertum et tutum et sine amissione et sine quodlibet damno et sine omni offensione et sine omni retencione et sine omni aresto, ut contra reverterentur in terram suam ad terram Moldavie, sine omni fraude, dolo et astucia. Et eciam promittimus Stephano palatino et terre Moldavie nunquam adversari bellumque aliquod aut hostilitatem non facere neque subordinare, publice vel occulte. Ita eciam si audiremus aliquam hostilitatem ex quacunque parte contra Stephanum palatinum et suam terram, tunc illi statim scitum dare debemus super eo. Non debemus eciam pacem querere et facere sine sciencia Iohannis Stephani wojewode in his rebus, que contingunt granicies Valachie et terram Moldavie. Hec omnia suprascripta promittimus wojewode Stephano et armigeris ipsius et omnibus subditis ipsius tenere et implere iuxta presentem nostram inscripcionem in perpetuum, sub nostro honore et sub nostra christiana fide. Et super id est fides et anima nostra et regni nostri, et fides et anima filiorum nostrorum, et fides et anima archiepiscoporum et episcoporum nostrorum, et fides et anima prelatorum spiritualium maiorum, et fides et anima omnium armigerorum nostrorum consiliariorum, magnorum et parvorum. Et pro maiori firmitate et confirmacione horum suprascriptorum sigillum nostrum regni et sigilla archiepiscoporum et episcoporum et prelatorum nostrorum spiritualium et sigilla armigerorum nostrorum consiliariorum subappendi fecimus huic presenti litere nostre. Datum in loco campestri in castris et tentoriis ad oppidum nostrum Colomia, in crastino exaltacionis sancte crucis[1]), anno 1485".

Cele două redacţiuni ale tractatului dela 1485, dela 15 şi 16 Septemvrie, au fost precedate de un salv-conduct sau mai bine de un act, care pe jumătate e salv-conduct, pe jumătate e tractat preliminar, şi care a fost trimes de regele Cazimir lui Ştefan la 4 Septemvrie. Acest act l-a publicat întâiaş dată A. Lewicki după o copie din sec. XVI în Codex epistolaris saeculi XV, vol. III, p. 333, de unde îl reproduc mai jos. In colecţia Hurmuzaki el nu se găseşte, cum nu se găsesc nici cele două texte anterioare.

„Casimirus, Dei gracia rex Polonie etc., notum facimus et publice notificamus certa presenti litera nostra cuilibet bono, quicunque inspexerit seu legi audierit, quia iuramus nos et nostri filii et omnes archiepiscopi et episcopi et omnes nostri consiliarii et omnes nostri subditi domino Deo et matri eius virgini Marie toto nostro corde, et promittimus promisimusque, dedimus et damus presentem salvum conductum nostrum christianum, prout in toto mundo stat et fidei christiane pertinet, servo et amico nostro dilecto Iohanni Stephano[2]) palatino et domino terre Valachie et omnibus eius armigeris et omnibus eius servitoribus, tute, secure, libere et aperte veniendi ad

---

[1]) Adecă 15 Septemvrie.
[2]) In ms. greşit *Bohdano*.

nos et congredi nobiscum in civitate Colomia, et prout dabit Deus, dum videbimus nos et conveniemus cum Stephano palatino, nos et nostri filii, archiepiscopi, episcopi et consiliarii nostri et armigeri nostri et subditi omnes nostri, non debemus memorare Stephano palatino nec ipsius armigeris nec servitoribus ipsius neque terre Valachie neque cuipiam subdito suo ullum verbum malum preteritarum rerum, quicquid actum erat inter nos et terras nostras et granicies nostras, nos nihil horum memorabimus, sed omnia mortificamus vero christiano salvo conductu nostro, excepta tamen iusticia mercatorum nostrorum et Stephani palatini super hereditatibus, debitis et mercibus ipsorum. Et debemus Stephanum et omnes armigeros eius, servitores et subditos ipsius in gracia et honore tenere; et debemus condicere et tractatus habere contra paganos hostes nostros, dummodo omagium nobis fecerit, prout presentibus litteris suis et consiliariorum armigerorumque suorum faciendum se inscripsit, et pro nostro et Stephani bono et rebus omnibus condicemus et concordabimus. Cui Stephano et armigeris ipsius et servitoribus et omnibus subditis eius damus aperte, tute, secure, libere et feliciter dispositis vel non dispositis suis, cum gracia redire in terram suam Moldavie cum omnibus suis armigeris, cum omnibus suis servitoribus, cum omnibus suis subditis et cum omnibus quecunque habebit, sine damno, sine amissione, sine qualibet retencione et sine contencione, sine fraude, sine dolo et sine astucia. Hec omnia suprascripta pollicemur Stephano palatino et armigeris suis et omnibus servitoribus et subditis suis tenere et implere, secundum presentem literam nostram, bona fide christiana et verbo nostro regio, a die date presencium ad quatuor septimanarum decursum hunc salvum conductum nostrum valiturum. Et super hoc est fides nostra et regni nostri et fides et anima natorum nostrorum, et anima et fides spiritualium ac secularium prelatorum nostrorum, et fides et anima consiliariorum nostrorum omnium, maiorum et inferiorum. Et pro maiore firmitate et confirmacione horum sigillum regni nostri et eorundem spiritualium et secularium prelatorum et consiliariorum nostrorum subappendimus presentibus literis nostris. Datum Colomie, die dominico ante festum nativitatis Marie domine nostre, anno Domini 1485“.

La un loc cu tractatul dela 1485 (ms. No. 114 din biblioteca Jagiellonică) s'au păstrat o descriere amănunţită a actului omagial şi textul jurământului făcut de Ştefan lui Cazimir. Acestea sunt reproduse în publicaţia oficială „Volumina Legum“, I, în Przyluski, Leges et Statuta ac Privilegia Regni Poloniae (Cracoviae 1553), de unde le-a retipărit Hasdeu în Arhiva istorică a României, I, 2, p. 23-26, No. 293, şi în alte publicaţii. Cf. Dogiel, Codex diplomaticus, I, p. 603, şi Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 288-289. Cf. şi notiţa cu titlul „Modus prestandi omagium, qui semper observatur“ la A. Lewicki, Codex epistolaris saeculi decimi quinti, II, p. 480 (dela c. 1430).

CLXVIII

Huşi, 17 Dechemvrie 1487.

Ştefan scrie Braşovenilor că a înţeles solia trimeasă prin concetăţeanul şi juratul lor Nicolae şi că tot prin el îşi exprimă unele dorinţi către dânşii.

Iohannes Stephanus woyewoda, Dei gracia dominus heresque terre Moldavie. Famosis dominis, iudici et iuratis civitatis Brassoviensis, vicinis et amicis nostris, amicicie incrementum. Ffamosi domini vicini et amici nostri dilecti. Rebus et negociis vobis per Nicolaum concivem et iuratum vestrarum ffamositatum insinuatis plane et clare inthelleximus per eundem, quod iterum ad vestras quedam nostre mentis desideria intimamus ffamositates. Cui in his referendis fidem vestre velint adhibere ffamositates. Datum in Huschy, decima septima mensis decembris, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo septimo.

Pecetea pierdută. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului; copie la Academia Română.

CLXIX

Bacău, 26 Iunie 1488.

Alexandru, fiul lui Ştefan, cere Braşovenilor să-i extradeze pe un Petru Huszar, care a jefuit şi a omorît pe nişte Turci la Dunăre şi acum e prisonier la dânşii; Turcii au dus în robie din pricina aceasta cincizeci de oameni de-ai săi. Dacă nu pot să-l trimeată cu lucrurile furate, să-l trimeată cel puţin pe el singur.

Sandrinus, Dei gracia filius illustrissimi principis Stephani wayvode Moldaviensis. Viri famosi ac circumspecti. Harum litterarum nostrarum serie vestris amiciciis notificamus tenore presencium, quomodo in hiis diebus nondum elapsis

aliquos Turcos super fluvium Danubii [1]) interfecerunt resque ipsorum deportaverunt. Quare tamen ut cognovimus [2]) per nostros [et] vestros homines uti fecisset Petrus Hwzar dictus cum suis complicibus, qui quidem dictus Petrus Hwzar, ut dicitur nobis, esset nunc in medio [3]) vestri captivus, ideo propter ista nephandissima facta ipsius iam dicti Petri Hwzar idem Turci abduxerunt de nostris iobagionibus et hominibus in hiis diebus quinquaginta personas hominum, qui quidem nunc sunt in captivitate ipsorum Turcorum. Quare presentibus rogamus vestras amicicias, quatinus eundem iam dictum Petrum Hwzar velitis nobis mittere per istum nostrum famulum, videlicet Ladislaum, presencium exhibitorem, una cum rebus ipsorum Turcorum, quos idem sepe dictus Petrus Hwzar despoliavit, ne nos et nostri iobagiones ac homines per talem nephandum virum indicibiles [4]) penas paciamur. Sinque res easdem deportatas non inveniretis, extunc tantum mittatis eundem Petrum ad nos. Datum Bacovie, in die Johannis et Pauli martirum, anno Domini MCCCCLXXXVIII° [5]).

Adresa: Viris famosis ac circumspectis, iudici iuratisque civibus Brassovie commorantibus, amicys nostris pregrate dilectys.

Pecetea stricată. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, colecţia Fronius, I, No. 59; copiată de d. N. Iorga.—Aceasta este a doua scrisoare dată de Alexandru, fiul lui Ştefan cel Mare, din Bacău. Ea confirmă presupunerea că acest fiu al lui Ştefan, întâiul născut al lui, erà un fel de guvernator în partea de jos a ţării, cu reşedinţa în Bacău. El a clădit în acest oraş şi o biserică cu hramul Adormirei. La mitropolia din Iaşi se păstrează un panaghiar, trecut acolo dela biserica Trei-Erarhi, din a cărui inscripţie se vede că el a fost comandat de Alexandru pentru biserica sa din Bacău. O dau acì, deoarece, pe cât ştiu, nu e tipărită încă nicăiri: † Іѡ Ѧлеѯандрь воевода, сынь Стефана воевода божїею милостїю господарь землн молда[в]скои, сътвори съи панагїар, да есть вь своем цркви ѡ[т] Баков = Ioan Alexandru Voevod, fiul lui Ştefan Voevod din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, a făcut acest panaghiar, ca să stea în biserica sa din Bacău. — Pe panaghiar este înfăţişată înălţarea lui Isus Hristos, pantocratorul,

[1]) După *Danubii* e şters *nescimus per quem.*
[2]) In orig. *cogonovimus.*
[3]) In orig. *medie.*
[4]) In orig. *indicibilis.*
[5]) In orig. VIII e scris 8°; poate fi cetit însă şi 1°.

maica Domnului; înlăuntru este săpat un tropar al acesteia. După toate probabilitățile, panaghiarul a fost făcut pe la 1491, anul când s'a terminat biserica, sau curând după aceasta. Vezi N. Iorga, Inscripții din bisericile României, fasc. II, București 1908, p. 25-26: inscripția de pe ușa bisericei, tipărită și de epp. Melchisedec în Notițe istorice și archeologice, București 1885, p. 128.

CLXX

1490.

Ștefan trimete o solie la regele Poloniei Cazimir prin care îl roagă să dea solilor săi trecere prin Litvania la Moscva.

Solia aceasta nu s'a păstrat, sau nu s'a găsit până acum. S'a găsit însă în Metrica Coroanei (c. 14, p. 79 și p. 249) răspunsul dat de rege solului moldovenesc și cuprinsul soliei trimese după aceea la Ștefan prin arhiepiscopul de Lemberg Ioan și prin castelanul de Halicz Iacob Buciațchi (Buczacki). Aceste două bucăți sunt publicate de A. Jabłonowski în Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 31-33, No. 9 și 10, cu data greșită 1491. Indreptarea în 1490 a făcut-o d-l N. Iorga, după alte isvoare contimporane, publicate de A. Lewicki; v. Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 219 și urm. Amândouă bucățile din Jabłonowski sunt reproduse în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 324-325. Spre a puteà fi mai ușor comparate cu celelalte solii, le reproduc și eu aici, deși n'am nimic de adăogat sau de schimbat la textul lui Jabłonowski, care pare să fie bine cetit.

Responsum per regiam majestatem datum nuntio palatini Moldavie in Wilna.

Quemadmodum dominus tuus et per literas suas et per legacionem tuam petit, ut nunciis suis per magnum ducatum nostrum Lithwanie et per cetera dominia nostra euntibus in Moskowiam et vice versa redeuntibus pateret liber et salvus transitus, comisit tibi sua serenitas referre: quod te iam huc presente in officio tuo legacionis venit sue serenitati novitas, quomodo de terra Valachie novissime egresse sunt gentes armate exercitualiter et irruerunt inopinate bellicose in sue serenitatis dominia seu terras Podolie, feceruntque impetus violentos in aliqua castra numero quatuor aut quinque, que recipientes interfecerunt ibi quoscunque invenerunt et aliquos decolaverunt castraque eadem et plura alia bona nostra igne cremaverunt, et multas alias crudelitates in via pariter et occisiones tam terrigenarum mercatorum quam aliorum hominum subditorum

nostrorum inhumane patraverunt, predasque varias equireas [1]), greges hominum, peccorum et pecudum secum, prout edocti sumus pro certo, abduxerunt. Non intelligimus itaque per quem modum et a quo hec acta patrataque sunt de ipsa terra Valachie. Decrevimus itaque mittendos nuncios nostros notabiles, scilicet reverendum patrem dominum Johannem archiepiscopum Leopoliensem et magnificum Jacobum de Buczacz castellanum Haliciensem ad voyevodam, qui negocia prius illis commissa, demum et ista novissima, cum ipso voyevoda tractabunt. Quibus redeuntibus cognita harum rerum posicione quicquid licebit nobis facere gracia domini tui, istud faciemus, tanquam gracia nostri voyevode.

L gacio ad palatinum Walachie.

Serenissimus dominus noster cum consiliariis suis in convencione generali existens audivit, quod officiales vestre dominacionis vi et impetu bellico in Pokuczie hostiliter irruentes villas sue maiestatis possederunt et aliquas similiter depopulati. Quod si vestre dominacionis mandato factum est vel ne, pro illo tempore non potuit certo scire maiestas sua. Et quamvis postea ex aliquorum relacione intellexerit, palam fateri dominacionem vestram quod id officialibus suis commiserat, non potuit tamen induci regia maiestas, quod hiis faciliter de dominacione vestra fidem haberet, existimans id non satis verisimile esse, cum sua regia celsitudo dominacionem vestram ab impetu hostium defenderit et suscipiens cum Turco propterea bellum curaverat summopere, ut possit te et terram Valachiam ad bonum stabilimentum rerum vestrarum reducere. Meminit eciam sua serenitas omagium et iuramentum fidelitatis ac obediencie sue majestati, ut iure fieri debuit et ut semper fiebat, a te prestitum, que cum hac nova injuria et bellico impetu convenire non videntur. Itaque quominus ob eas res regia majestas id ex mandato tuo factum credebat, eo modestius in hoc negocio se habuit, volens primum hec tibi nunciare, et misit me hortando dominacionem vestram, quatinus villas hujusmodi capitaneis sue majestatis dimittere et ea que ablata aut exusta sunt integre solvere et reformare mandet, et istos officiales, qui ita temerarie contra regiam majestatem excesserunt, ita castiges, quod et eorum pena aliis exemplo sit. Quodsi factum non fuerit, commisit regia majestas dicere dominacioni vestre, quod istam injuriam atque ignominiam et levitatem, que et hostibus derisui esset, sua majestas ullomodo feret. Si quid vero vel dominacio vestra vel ejus subditi super ipsas villas juris habere asseverat, quandocunque volent, semper parata erit regia majestas juxta jus regni, quod infringere non licet, debitam illis ministrare justiciam. Sed non permittet sua sublimitas ea sibi vi aufferri, que jure a majestate sua peti debent“.

---

[1]) Cf. mediolat. *equaria*=equorum grex (Du Cange, III, p. 65).

CLXXI

Vilna, 8 Fevruarie 1493.

Solia lui Ştefan către Alexandru, marele principe al Litvaniei, prin care îşi exprimă părerea de rău pentru moartea tatălui său Cazimir, îl felicită pentru suirea pe tron şi-l roagă să conlucreze cu fraţii săi şi cu ceilalţi principi creştini împotriva Turcilor şi Tătarilor.

Посольство до великого князя ѡтъ Стефана воеводы волоского, маръшалъкомъ его Дчѹржею а Юрьемъ Шеръбичомъ [1]). Ѹ Вильни, фев. и҃, инъдиктъ а҃і.

Господаръ нашъ Стефанъ воевода, божъею милостью господаръ земъли молъдовъское, велить вашой милости поклонити ся, гако братѹ и доброму своемѹ прыгателю.

Пакъ жалуеть вашу милость за смеръть ѡтца вашое милости своего прыгателга Казимера, што его богъ ѡтъ сего света взялъ; богъ прости емѹ дѹшѹ. Але вжды хвала миломѹ богѹ што ваша милость зостали ѹ вашое милости стольцы, ѹ великомъ князъстве литовъскомъ, и за то вельми господарѹ нашомѹ Стефанѹ воеводе добро ся видить, и хвала миломѹ богѹ вздаеть. Дай боже бы въ добрый часъ.

И пакъ прыслалъ насъ господаръ нашъ Стефанъ воевода до вашое милости и гако брата и прыгателга своего милого, ѹспоминаючы вашой милости иже ѡтъ стародавна предкове вашое милости князи литовъскии были братове и прыгателеве нашымъ предкомъ господаремъ земли молъдавъской, а нашы предкове тежъ были братове и прыгатели предкомъ вашое милости.

Про то господаръ нашъ Стефанъ воевода и тое теперъ ѡтъ вашое милости жадаеть тежъ по томѹжъ братъствѹ, и прыгательство и любовъ ѹтверъжаеть межы его милость и межы вашу милость. Бо ваша милость можете томѹ сами добре розѹмети, аже ѡтъ ѹсихъ сторонъ поганъство, Татарове и Тѹркове, на хрестиганъство какъ ся ѹкрепляють такъ ся ѹкрепляють. Ино за то далъ вашой милости просить, абы ваша милость просили братью вашое

[1]) In ms. greşit Щеръбичомъ.

милости, которыи суть на своемъ панъстве, и пакъ другии вашое милости прыıатели, кого ваша милость знаете, абы вси ѡберънули лица своего къ поганъству, и ваша милость тежъ съ ними. Я чей далъ бы богъ то бы не загибло хрестиıанъство межы вашое милости днехъ.

Solie cătră marele cneaz dela Ştefan, voevodul Moldovei, prin vornicul său Giurgea şi prin Iurie Şerbici. Vilna, Fevruarie 8, indictionul 11.

Domnul nostru Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, se închină milostivirei voastre ca unui frate şi bun prieten al său.

Apoi i-e milă de milostivirca voastră pentru moartea părintelui milostivirei voastre, prietenului său Cazimir, pe care l-a luat Dumnezeu din lumea aceasta; Dumnezeu să-i ierte sufletul lui. Dar totuş aduce laudă bunului Dumnezeu că milostivirea voastră v'aţi suit în scaunul milostivirei voastre, al marei cnejii a Litvei; de aceasta domnului nostru Ştefan Voevod îi pare foarte bine şi dă laudă bunului Dumnezeu. Să dea Dumnezeu să fie în ceas bun.

Şi ne-a mai trimes domnul nostru Ştefan Voevod la milostivirea voastră, ca la un frate şi iubit prieten al său, ca să aducem aminte milostivirei voastre că mai demult strămoşii milostivirei voastre, cnejii Litvei, erau fraţi şi prieteni strămoşilor noştri, domnilor ţării Moldovei, şi că tot aşà strămoşii noştri erau fraţi şi prieteni strămoşilor milostivirei voastre.

Deaceea domnul nostru Ştefan Voevod se aşteaptă şi acum dela milostivirea voastră la aceeaş frăţie şi la întărirea prieteniei şi dragostei dintre domnia sa şi milostivirea voastră. Milostivirea voastră puteţi pricepe şi singuri destul de bine, cum din toate părţile păgânătatea tătărească şi turcească se întăreşte mereu împotriva creştinătăţii. Şi de aceea ne-a poruncit să ne rugăm de milostivirea voastră ca milostivirea voastră să rugaţi pe fraţii milostivirei voastre, cari şed în domniile lor, şi chiar pe alţi prieteni ai milostivirei voastre, pe cari milostivirea voastră îi cunoaşteţi, ca toţi să-şi întoarcă faţa spre păgânătate, şi milostivirea voastră împreună cu ei. Şi să dea Dumnezeu ca creştină-

tatea să nu se clatine şi să nu piară în zilele milostivirei voastre.

Metrica Litvană, cartea V, f. 136 v.-137 v. — Ed. de A. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 61-62, No. 6, după copia din Varşovia a Metricei, cartea 192, p. 248, cu acelaş titlu. In regestul lui Jabłonowski e Fevruarie 5, în loc de 8.

Iată răspunsul dat de marele duce solilor moldoveni şi păstrat tot acolo, f. 137 v.; Jabłonowski, o. c., p. 62, No. 7.

Ѡтъказъ посломъ тымъ воеводы волоского, ꙋ Вильни.

Што господаръ вашъ Штефанъ воевода всказалъ къ намъ жалꙋючы жалости нашое, ижъ богъ милый ѡтъца нашого короля его милости съ того света взялъ. Ино въ томъ естъ божъя воля; што было его светой милости любо, такъ вчинилъ.

Тежъ вскозалъ къ намъ ижъ естъ емꙋ вдячно далъ намъ богъ сести на стольцы ѡтъца нашого, на ѡтъчыне нашой, на великомъ князъстве литовъскомъ господаромъ есмо ѡстали; того панꙋ воеводе дякуемъ, яко прыятелеви нашому.

И далъ панъ воевода всказалъ къ намъ иже ѡтъ всихъ сторонъ поганъство на християнъство наступаеть и въ томъ часъ жадаеть абыхмо змовили ся зъ братьею нашою противъ поганъства за християнъство. Ино мы яко панъ християнъский зъ божъею помочью зъ братьею нашою хочомъ ѡ томъ мыслити, абы не былъ втискъ християнъству ѡтъ поганъства.

Такежъ панъ воевода всказалъ къ намъ ꙋпоминаючы насъ иже стародавъна предъкове нашы зъ его предъки были ꙋ приязъни, и записы мели межи собою и межи землями, и жадаеть насъ абых[мо] и мы такимъжо ѡбычаемъ помежы нами потверъдили. Ино мы въ тыхъ речахъ дасть богъ до пана воеводы нашыхъ пословъ пошлемъ, а ѡ тыхъ делехъ до пана воеводы черезъ нашы послы вскажемъ.

Răspuns solilor voevodului moldovenesc, în Vilna.

Domnul vostru Ştefan Voevod şi-a spus către noi părerea de rău pentru durerea noastră, că bunul Dumnezeu a luat din lumea aceasta pe părintele nostru, pe milostivirea sa craiul. Aşà a fost voea lui Dumnezeu; cum i-a plăcut sfinţiei sale, aşà a făcut.

Ne-a mai spus că e bucuros că a dat Dumnezeu să ne suim în scaunul părintelui nostru, în moşia noastră, şi că am stătut domn în marea cnejie a Litvei; mulţămim pentru aceasta dumnialui voevodului ca unui prieten al nostru.

Şi ne-a mai spus dumnialui voevodul că din toate părţile păgânătatea vine asupra creştinătăţii, şi că doreşte să ne înţelegem acum cu fraţii noştri împotriva păgânătăţii şi pentru creştinătate. Noi, deci, ca domn creştin, cu ajutorul dumnezeesc, ne vom gândì la aceasta împreună cu fraţii noştri, ca să nu fie asuprită creştinătatea din partea păgânătăţii.

Deasemenea ne-a mai spus dumnialui voevodul aducându-ne aminte că în vechime străbunii noştri au avut prietenie cu străbunii lui şi au avut tractate între sine şi între ţările lor, şi că doreşte să le întărim şi noi între noi, după obiceiu. In această treabă va da Dumnezeu şi ne vom trimete solii noştri la dumnialui voevodul şi despre aceste lucruri ne vom spune părerea către dumnialui voevodul prin solii noştri.

Solia despre care e vorba aici a trimes-o Alexandru lui Ştefan abià peste un an şi jumătate; cuprinsul ei îl cunoaştem din două bucăţi ale Metricei Litvane, amândouă tipărite de Jabłonowski, o. c., No. 8, p. 63, şi No. 14, p. 68-69. — Pe cea dintâiu n'am găsit-o în exemplarul din Moscva al Metricei; Jabłonowski o citează „Metr. Lit. ks. 192, str. 271“; în cartea V însă, care corespunde cărţii 192 după numerotaţia lui, nu există acest text. Este deci o greşală de citaţie la dânsul, pe care acum n'o pot îndreptà, de oarece n'am putut controlà toate cărţile Metricei Litvane. Jabłonowski îi dă acestei bucăţi data „listop(ad) 1493 r.“; aceeaş dată o admite d. N. Iorga în Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 224, deşì indictionul 12 corespunde anului 1494. — A doua se află în Metrica Litvană, cartea V, f. 199 v., şi are data greşită „Septemvrie 10, indictionul 2“, ceeace ar fi 1499. Evident că „indictionul 2“ este în loc de „indictionul 12“, adecă 1494. Astfel deosebirea de dată între cele două bucăţi se reduce la câteva zile: Noemvrie 1494 şi 10 Septemvrie 1494. Le reproduc acì pe amândouă în original şi în traducere.

Посольство до Єтефана, воеводы волоского, маршалкомъ паномъ Войтехомъ Кучуковичомъ а Федькомъ Гаврыловичомъ.
Єъ Троковъ сеп т. і҃, инъдик[тъ] в҃і (=1494).

Перъвей поклонъ а позъдоровенье.

Што твоя милость перъво сего къ намъ прысылалъ послокъ своихъ маръшалъка своего пана Чжуржу а Михайла питара [1]), а черезъ тыи свои послы всказывалъ еси до насъ вспоминаючы

---

[1]) In orig. писара, de sigur greşit în loc de питара, dela питаръ, termen pe care copistul din vremea lui Sapieha nu-l mai înţelegeà. Cf. No. următor.

намъ штожъ стародавна нашы предъкове и тежъ ѡтецъ нашъ король его милость съ твоими предъки перъвыми воеводами и съ тобою мели прыıательство и любовъ. И твоıа милость къ намъ всказывалъ, абыхмо и мы зъ вашою милостью по томужъ мели прыıательство и любовъ и ѹтверъдили быхмо сıа зъ вами.

Ино братъ и тесть нашъ а твой сватъ, великий кнıазь Иванъ Васильевичъ, ѡ томъ къ намъ всказывалъ, абыхмо были съ тобою въ мирѹ и въ единацътве. Такежъ и панове рада наша намъ поведали штожъ ты писалъ ѡ томъ къ намъ, абы намъ мовили, быхъ были съ тобою въ жытьи и въ добромъ прыıательстве.

Про то господаръ нашъ великий кнıазь Ѧлексанъдро всказалъ и твоей милости абы еси зъ его милост[ью] ѹтверъдилъ сıа, и записы бы межы вашое милости ѹделаны подълѹгъ давного ѡбычаıа, и мелъ бы еси зъ его милостью прыıазнь вечнѹю и любовъ, по томѹ какъ и предъкове его милости и ѡтецъ его милости мели приıазнь и единацътво съ предъки твоими; и былъ бы твоıа милость зъ нашымъ господаремъ зъ его милостью въ добромъ прыıательстве за ѡдинъ на кожъдого его милости непрыıателıа, и на Татаръ, выймаючы братью его милости.

Федько Гаврыловичъ маетъ то правити:

Господаръ нашъ великий кнıазь всказалъ къ твоей милости: а коли къ его милости такое дело ѹчинишъ, зъ его милостью ѹтверъдишъ сıа, и записы бѹдѹть вделаны, а прыıательство и любовъ зъ его милостью бѹдешъ мети, тогды твоıа милость своихъ пословъ къ нашомѹ господарѹ его милости пошли, и его милость господаръ нашъ зъ божъею помочью такимъже ѡбычаемъ хочеть къ тобе ѹтверъдити се, и записъ вделати, и любовъ и прыıазнь мети съ тобою, ıако съ прыıателемъ своимъ, подълѹгъ того давъного ѡбычаѧ.

Solie către Ştefan, voevodul Moldovei, prin dumnialui marşalcul Voiteh Cuciucovici şi prin Fedco Gavrilovici.
Din Troki, Septemvrie 10, indictionul 12.

Mai întâiu închinăciune şi sănătate bună.

Domnia ta ai trimes şi mai 'nainte de aceasta pe solii domniei tale, pe vornicul domniei tale dumnialui Giurgea şi pe Mihail pitarul, şi prin aceşti soli ai domniei tale ne-ai adus aminte că din vechime strămoşii noştri şi părintele nostru domnia sa craiul au avut cu strămoşii tăi, cu voevozii de mai 'nainte, şi cu tine prietenie şi dragoste. Domnia ta ne spui să avem şi noi cu domnia ta aceeaş prietenie şi dragoste şi s'o întărim între noi.

Fratele şi socrul nostru şi în aceeaş vreme cuscrul tău marele cneaz Ivan Vasilievici ne-a zis de mai multe ori să

trăim cu tine în pace şi în bună înţelegere. Tot aşă şi boierii noştri sfetnici ne-au spus că le-ai scris şi lor, ca să ne vorbească, să fim cu tine în pace şi în bună prietenie.

Deaceea domnul nostru, marele cneaz Alexandru, îţi spune domniei tale să întăreşti tractatele făcute între domniile voastre după obiceiul cel vechiu, şi să aibi cu domnia sa prietenie veşnică şi dragoste, aşă cum strămoşii domniei sale şi tatăl domniei sale au avut prietenie şi unire cu strămoşii tăi; şi să fiţi domnia ta şi domnia sa domnul nostru în bună prietenie şi uniţi împotriva oricărui duşman al domniei sale şi împotriva Tătarilor, nu însă şi împotriva fraţilor domniei sale.

Fedco Gavrilovici are să spue acestea:

Domnul nostru marele cneaz spune domniei tale: dacă vei face acest lucru cu domnia sa şi vei întări prietenia cu domnia sa, şi dacă vei face tractat şi vei aveà prietenie şi dragoste cu domnia sa, atunci domnia ta să-ţi trimeţi solii tăi la domnia sa domnul nostru, şi domnia sa domnul nostru, cu ajutorul lui Dumnezeu, va întări în acelaş chip prietenia sa şi va face tractat[1]) şi va aveà dragoste şi prietenie pentru tine, ca pentru un prieten al său, după vechiul obiceiu.

Posolstwo do Sztefana, woiewody wołoskoho, marszałkom panom Woytechom Kuczukowiczom a Fedkom Hawryłowiczom.

Szto Twoia Miłośt perwo seho posłow swoich do nas prysyłał, marszałka swoieho pana Czurżu a pana Juria Szerbicza[2]), czerez tyi swoi posły wskazywał iesi do nas, wspominaiuczy nam sztoż z starodawna naszy predkowie, i też otec nasz korol Jeho Miłośt, s twoimi predki, perwymi woiewodami, mieli pryiatelstwo i lubow; i Twoia Miłośt k nam wskazywał, abychmo my z Waszoiu Miłostiju po tomuż mieli pryiatelstwo i lubow, i utwierdili sia bychmo z wami.

Alexandr.

Pro to hosudar nasz welikiy kniaź Alexandr wskazał k Twoiey Miłosti, aby iesi k Jeho Miłosti utwerdil sia i zapisał sia, i mieł by k Jeho Miłosti pryiaźń wecznuiu[3]) i lubow, po tomu kak predkowie Jeho Miłosti, otec Jeho Miłosti mieł pryiaźń i iednactwo s predki twoimi.

---

[1]) In orig. запись; poate fi tradus şi cu „carte, scrisoare, zapis“.
[2]) La Jabłonowski *Szczerbicza*; cf. nota dela p. 383.
[3]) La Jabł. *i wecznuiu*.

Hosudar nasz welikiy kniaż wskazal k Twoiey Miłosti, a koli k Jeho Miłosti takoie dieło wczynisz, a Jeho Miłošt hosudar nasz z bożeju pomocziu takimżo obyczaiem choczet k tobie utwerditi sia i zapisati şie, i lubow i pryiaźń miet s toboiu, iako s pryiatelem şwoim, podłuh dawnoho obyczaia.

A hranica naszomu hoşudarstwu welikomu kniazstwu s twoieiu zemleiu aby była po dawnomu.

Spraweno i dano u Wilni, mesiaca Noiabra, indikt 12 (=1494).

Solie către Ştefan, voevodul Moldovei, prin dumnialui marşalcul Voiteh Cuciucovici şi prin Fedco Gavrilovici.

Domnia ta ţi-ai trimes înainte de aceasta solii domniei tale la noi, pe vornicul domniei tale dumnialui Jurja şi pe dumnialui Iurie Şerbici. Prin aceşti soli ai domniei tale ne-ai spus amintindu-ne că din vechime străbunii noştri şi părintele nostru milostivirea sa craiul au avut cu străbunii tăi, cu voevozii de mai 'nainte, prietenie şi dragoste, şi domnia ta ne-ai spus să avem şi noi cu domnia ta aceeaş prietenie şi dragoste şi să o întărim între noi[1]).

Alexandru.

Deaceea domnul nostru marele cneaz Alexandru răspunde domniei tale: să te legi în scris către domnia sa, şi să ai pentru domnia sa prietenie şi dragoste veşnică, precum străbunii domniei sale şi tatăl domniei sale au avut prietenie şi unire cu străbunii tăi.

Domnul nostru marele cneaz mai răspunde domniei tale: când vei face acest lucru către domnia sa, domnia sa domnul nostru, cu ajutorul lui Dumnezeu, se va legà în scris în acelaş fel faţă de tine, şi va aveà dragoste şi prietenie pentru tine, ca pentru un prieten al său, după obiceiul cel vechiu.

Iar graniţa ţării noastre, a marei cnejii, să fie despre ţara ta ca mai 'nainte.

Făcută şi dată în Vilna, luna lui Noemvrie, indictionul 12.

Este interesant a constată că solia dela 8 Fevruarie 1493 a lui Ştefan către marele duce al Litvaniei — Ştefan a trimes-o de sigur pe la sfârşitul lui Ianuarie — a fost un răspuns la o solie a marelui duce, prin care acesta îi anunţà moartea tatălui său Cazimir († la 7 Iunie 1492) şi ocuparea scaunului litvan, îi cereà să-i rămâe prieten, cum fusese cu tatăl său, şi-l rugà să împiedice nedreptăţile şi jafurile făcute de Moldoveni pe teritoriile mărginaşe din Litvania. Solia aceasta s'a păstrat în Metrica Litvană, cartea V, f.

---

[1]) Se înţelege, prin tractat în scris.

133, însă fără dată. După bucăţile ce o preced (cf. d. p. bucata dela f. 126 şi urm. din anul 7000, indictionul 10, adecă 1492) şi din cuprinsul ei se vede că a fost trimeasă sau la sfârşitul lui 1492 sau la începutul lui 1493. Jabłonowski a tipărit-o sub No. 5, p. 60. O tipăresc şi eu acì fără să o mai traduc, de oarece răspunsul lui Ştefan nu este decât o parafrazare a ei.

Посольство до Болохъ кнеземъ Федоромъ Четверътинъскимъ, наместъникомъ Браславльскимъ, а Федькомъ Гаврыловичомъ.

Господаръ нашъ зъ божъее милости Александръ, великий кнезь литовъский, руский, жомоитъский и иныхъ, казалъ его милость твоей милости прыятелю своему поклонити се; а казалъ твоей милости поведити прыгоду нашу, которая жъ ся намъ зъ допущенья божъего прыгодила, ижъ штъца нашого, прыятеля вашое милости, Казимера короля польского и великого кнезя литовъского, богъ душу его милости съ того света собралъ, чогожъ мы тяжко яко сынъ штъца жалуемъ; але въ томъ естъ воля его светое милости, што хотелъ, то вчынилъ; а веримы твоей милости приятелю нашому, ижъ тое нашое прыгоды и жалости будешъ жаловати. А далей казалъ его милость твоей милости поведити ижъ далъ намъ богъ сести на стольцы штъца нашого на штъчине нашой, на великомъ кнезъстве литовъскомъ есмо шстали.

Про то мы помнечы прыязни и маючы записы предковъ твое милости зъ нашыми предъки и твое милости зъ нашымъ штъцемъ, посмотревшы въ нихъ, послали и выправили есмо нашыхъ пословъ до твое милости; напоминаемъ твою милость, ажъ бы еси въ тын прыязни подъле тыхъ записовъ съ нами былъ, какъ и предъкове нашы исъ твоими предъки а твоя милость зъ нашымъ штъцомъ; а верымъ мы твоей милости, ижъ твоя милость вспоменешъ на прыязни и на записы предъковъ своихъ, и тежъ на свои, и намъ то будешъ дерьжати.

А далей казалъ его милость твоей милости поведити, ижъ штъчыне его милости землямъ граничънымъ и поданънымъ его милости великии крывды и втиски деють ся штъ твое милости земли. Про то его милость казалъ твоей милости мовити, ажъ бы твоя милость то намъ казалъ шправити, такъ какъ бы границамъ и подданымъ нашымъ крывды и втиски не деяли.

CLXXII

1496.

Ştefan trimete marelui principe litvan Alexandru, prin vornicul Giurgea şi pitarul Mihail, răspuns la solia adusă din partea aceluia

de Voiteh Cuciucovici marşalcul şi de Fedco Gavrilovici: el îi aduce aminte de vechia prietenie între voevozii moldoveni şi principii litvani, încă din vremea lui Alexandru cel Bun şi a lui Vitold, şi cere să-i trimeată alţi soli, cu deplină putere spre a încheià un tractat de alianţă şi de comerţ între ambele ţări; îi cere în acelaş timp să dea trecere solilor săi spre Moscva la marele cneaz Ivan Vasilievici, care acum unuia dintre dânşii e cuscru iar celuilalt socru, şi un salv-conduct cu un paznic pentru solii marelui cneaz cari vor să se întoarcă din Moldova la Moscva.

Ѧ се посольство ѡтъ Стефана, воеводы волоского, къ великомѹ кнѧзю Ѧлексанъдрѹ литовъскомѹ. Джѹржа дворникъ а Михайло питаръ.

Перъво поклонити се ѡтъ господина воеводы великомѹ кнѧзю Ѧлександрѹ, ѩко братѹ и прыѩтелю своемѹ миломѹ.

Дрѹгое вспоминаеть господаръ нашъ воевода вашей милости ѡ перъвыхъ господарехъ воеводъ волоскихъ и кнѧзей литовъскихъ, ѩко были предъки деда нашого Ѧлексанъдра воеводы волоского и предъки Витовътовъ великого кнѧзѧ литовъского, ѩко ѡни мели межи собою братъство и прыѩтельство и миръ.

И господаръ нашъ воевода и перъво сего прысылалъ своихъ пословъ до вашей милости, мене жъ Жѹръжа двор[ни]ка а Юрьѧ Шеръбича[1]) ѡ тожъ вспоминаючы вашей милости; и ваша милость такежъ прысылали есте до господара нашого до воеводы своихъ пословъ, Войтеха Кѹчѹковича маръшалъка и Федька Гаврыловича[2]), и то господаръ нашъ воевода поставилъ день съ тыми вашыми послы, такъ абы есте ваша милость прыслали до господара нашого до воеводы ѡпѧть своихъ пословъ, какъ бы се межы вами тое ѹтокмило и доконъчало. Ѧ ѡтъ того веремени и до селе тыхъ вашыхъ пословъ до господара нашого до воеводы не было. Только былъ пришолъ Федько Гаврыловичъ, але не тымъ посельствомъ.

Ино и теперъ такежъ прыслалъ насъ господаръ нашъ воевода до вашей милости вспоминаючы вашей милости, естли вашей милости волѧ ѹчынити и потверъдити братъство и прыѩтельство и миръ межы вами, а ваша милость пошлите своихъ пословъ до господара нашого до воеводы, абы есте ѹчинили межы вами и

[1]) In ms. Щеръвича; cf. No. precedent.
[2]) Cf. solia dela p. 388-389.

записы и братъство и абы есте были межи вами ꙋ братъстве и въ добром прыятельстве, и вы и вашы слуги и ваши земли, и абы ходили послове и кꙋпцы господара нашого воеводы черезъ землю вашей милости слободно и доброволько и въ мирꙋ и безъ погубы, бꙋдь на которꙋю сторону. Такежъ и посломъ вашей милости и купцомъ да естъ земля господара нашого воеводы штъторена, ходити слободъно и доброволько и въ миру и безъ погꙋбы, будь на которꙋю сторону, кꙋды имъ бꙋдеть надобе, якъ было при предъниxъ господареxъ воеводъ волоскиxъ и князей литовъскиxъ, пры Александре воеводе и пры Витовъте князи; абы знали вси, и прыятели и непрыятели ваши, ажъ есте межи вами братья и прыятели. И теперъ божъею волею было бы и подобро, заньже кто естъ Иванъ Васильевичъ, великий князь московъский? Господареви нашому воеводе естъ сватъ, а вашей милости тесть.

Ино бываючы ваша милость межы нами въ братъстве и въ добромъ мирꙋ и приятельстве, яко повышей рекли есмо, а ваша милость можете сами порозꙋмети, якъ бꙋдꙋть мыслити вашей милости и приятели и непрыятели.

И теперъ абы есте ваша милость дали листъ и прыстава, абы господаръ нашъ воевода послалъ до своего свата а вашей милости тъстя, до великого князя московъского до Ивана Васильевича, посолъ зъ егожъ послы, которыи сꙋть теперъ ꙋ господара нашого ꙋ воеводы, шпять же для потверъженья и прыятельства.

Solie dela Ştefan, voevodul Moldovei, către marele cneaz al Litvei Alexandru, prin Giurgea vornicul şi Mihail pitarul.

Mai întâiu închinăciune din partea domnului voevod marelui cneaz Alexandru, ca unui frate şi iubit prieten al său.

Al doilea, domnul nostru voevodul aduce aminte milostivirei voastre de întâii domni voevozi moldoveni şi cneji litvani, precum au fost strămoşii bunicului nostru Alexandru, voevodul Moldovei, şi strămoşii lui Vitovt, marele cneaz litvan, cari au avut între sine frăţie şi prietenie şi pace[1]).

[1]) Ştefan face aluzie la tractatul dintre Petru Muşatin şi Vladislav Jagiello, dela 1387, căci o dovadă mai veche de relaţiuni politice între domnii Moldovei şi regii Poloniei nu există.

Şi domnul nostru voevodul şi-a trimes mai 'nainte solii săi la milostivirea voastră, tot pe mine Jurja vornicul şi pe Iurie Şerbici, ca să aducem aminte milostivirei voastre de acelaş lucru. Milostivirea voastră aţi trimes deasemenea la domnul nostru voevodul pe solii voştri, pe marşalcul Voiteh Cuciucovici şi pe Fedco Gavrilovici, şi atunci domnul nostru voevodul s'a învoit cu acei soli ai voştri ca milostivirea voastră să trimeteţi din nou la domnul nostru voevodul pe solii voştri, pentru ca învoeala dintre voi să se desăvârşască. Dar de-atunci şi până acuma acei soli ai voştri n'au venit la domnul nostru voevodul. A venit numai Fedco Gavrilovici, însă fără acea solie.

Deaceea domnul nostru voevodul ne-a trimes din nou la milostivirea voastră, ca să aducem aminte milostivirei voastre de aceasta: dacă voea milostivirei voastre e ca să faceţi şi să întăriţi frăţia şi prietenia şi pacea dintre voi, milostivirea voastră să trimeteţi pe solii voştri la domnul nostru voevodul, ca să faceţi şi scrisori între voi şi frăţie, şi ca să fiţi între voi cu frăţie şi cu bună prietenie, şi voi şi slugile voastre şi ţările voastre. Şi să umble solii şi neguţătorii domnului nostru voevodului slobozi şi în bună voie prin ţara milostivirei voastre, în pace şi fără piedeci, în orice parte. Tot aşà solilor şi neguţătorilor milostivirei voastre să fie deschisă ţara domnului nostru a voevodului, ca să umble slobozi şi în bună voie şi în pace şi fără piedeci, în orice parte, pe unde vor aveà trebuinţă, cum a fost pe vremea domnilor voevozi moldoveni şi a cnejilor litvani de mai 'nainte, pe vremea voevodului Alexandru şi pe vremea cneazului Vitovt; şi ca să ştie toţi, şi prietenii şi neprietenii voştri, că între voi sunteţi fraţi şi prieteni. Acum, cu voea lui Dumnezeu, ar fi şi mai bine, căci ce fel e Ivan Vasilievici, marele cneaz al Moscvei? E cuscru domnului nostru voevodului, iar milostivirei voastre vă e socru.

Şi fiind milostivirea voastră în frăţie şi în bună pace şi în prietenie cu noi, cum am zis mai sus, milostivirea voastră vă puteţi da samă singuri ce gând vor aveà atunci asupra milostivirei voastre şi prietenii şi neprietenii.

Iar acum milostivirea voastră să ne daţi o scrisoare şi

un paznic[1]), ca domnul nostru voevodul să trimeată un sol către cuscrul său şi totdeodată socrul milostivirei voastre, către marele cneaz al Moscvei Ivan Vasilievici, care sol să meargă împreună cu solii acestuia ce acum sunt la domnul nostru voevodul, tot pentru a strânge prietenia dintre ei.

Metrica Litvană, cartea V, f. 179-179 v. — Reprodusă după exemplarul din Varşovia al Metricei, cartea 192, p. 344, de A. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 65-66, No. 11, cu data 1496 în regest. Deşi nejustificată, această dată e foarte probabilă. Cf. soliile dela 1495-1497 dintre Alexandru şi Ivan III Vasilievici, ap. Uljanickij, Materialy, p. 127-130, în deosebi cea din Mai 1497 a lui Alexandru către Ivan III (p. 130), în care se vorbeşte tocmai de solia lui Voiteh Cuciucovici şi a lui Fedco Gavrilov (= Gavrilovici) la Ştefan cel Mare. Această solie a fost deci trimeasă înainte de Mai 1497. D-l N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 224, o pune înainte de 1496, fără să precizeze data.

Marele principe Alexandru a dat următorul răspuns, păstrat tot în Metrica Litvană, cartea V, f. 180, la Jabłonowski p. 67, No. 12.

Ѡтказъ посломъ воеводы волоского Джѹржѹ дворъникѹ а Михайлѹ питарѹ.

Господаръ вашъ Стефанъ воевода вказалъ къ нашомѹ господарѹ, абы его милость съ нимъ въ прыязъни и въ мирѹ былъ, какъ бывали предъки его милости великии кнѧзи литовъскии, великий кнѧзь Витовътъ и иныи, и ѡтецъ его милости, король его милость, зъ его предъки и съ нимъ, ѹ прыѧзъни и въ мирѹ, и записовъ старыхъ потверъжоно.

Господаръ нашъ его милость великий кнѧзь Александръ прыѧзъни и жытьѧ и мирѹ и записовъ потверъженьѧ съ паномъ воеводою волоскимъ зъ вашымъ господаремъ не ѡтъмавлѧеть вделати, нижли его милость тыми разы пановъ рады его милости сѹполъна пры собе не маеть. А какъ бѹдѹть пры его милости панове рада его милости, и его милость ѡ вси тыи дела съ паны радою своею помыслить, и ѡ всихъ тыхъ речахъ черезъ свои послы до вашого господара до пана воеводы волоского ѡткажеть.

А што вказалъ, ижъ шлеть своего посла до свата своего до великого кнѧзѧ Ивана Васильевича, жадаючы абы господаръ нашъ далъ его послу добровольное проеханье черезъ его милости панъства до Москвы и ѡтъ толе засѧ до волоское земли, и го-

[1]) Orig. пристава. Maloros. пристав însamnă paznic, păzitor; aici s'ar puteà traduce şi cu „soţ, tovarăş de drum“. Cf. *pristav* în limba veche românească.

сподаръ его милость великий кнѧзь далъ его послу проеханье черезъ свою землю до Москвы и штъ толь засѧ до ихъ земли до Болохъ, и прыстава его милость емꙋ далъ.

Răspuns solilor voevodului moldovenesc, Giurgea vornicul şi Mihail pitarul.

Domnul vostru Ştefan Voevod a rugat pe domnul nostru, ca domnia sa să trăească cu dânsul în prietenie şi pace, cum au trăit străbunii domniei sale marii cneji ai Litvei, marele cneaz Vitovt şi alţii, şi tatăl domniei sale, domnia sa craiul, cu străbunii lui şi cu dânsul, în prietenie şi în pace, şi să înnoească scrisorile cele vechi.

Domnia sa domnul nostru, marele cneaz Alexandru, nu zice să nu înnoim cu domnul vostru, cu domnul voevod al Moldovei, prietenia şi înţelegerea şi pacea şi scrisorile, însă de data aceasta domnia sa n'are lângă sine pe toţi boierii sfatului domniei sale. Dar îndată ce boierii sfetnici ai domniei sale vor fi lângă domnia sa şi îndată ce domnia sa va puteà să se sfătuească cu boierii sfetnici despre toate aceste lucruri, el va trimete răspunsul său asupra tuturor acestor lucruri domnului vostru, domnului voevod al Moldovei, prin solii săi.

Cât pentru ceeace a spus că are de gând să trimeată un sol la cuscrul său, la marele cneaz Ivan Vasilievici, şi se roagă ca domnul nostru să dea solului său trecere slobodă prin ţările domniei sale până la Moscva şi deacolo îndărăt până la ţara Moldovei, domnia sa domnul şi marele cneaz a dat solului trecere prin ţara sa până la Moscva şi de acolo îndărăt până la ţara sa la Moldova, dându-i domnia sa şi un paznic.

După acest răspuns oral, marele duce trimete, prin curteanul său Fedco Gavrilovici, în acelaş an lui Ştefan o solie, păstrată în Metrica Litvană, cartea V, f. 183 v., la Jabłonowski No. 13, p. 67, cu data 1496. Iată şi această solie.

Посольство до Стефана, воеводы волоского, Федькомъ Гаврыловичомъ.

Господаръ нашъ великий кнѧзь Александръ литовъский, рꙋский, жомонтъский и иныхъ вказалъ:

Што еси прысылалъ къ намъ своихъ пословъ Дчꙋржꙋ дворъника а Михайла питара и въсказывалъ еси къ намъ абыхмо съ тобою были въ прыязни и въ мирꙋ, какъ предъки нашы, великий кнѧзь Витовътъ и Жыкгимонтъ и штецъ нашъ король его ми-

лость, съ твоими предъки были въ прыязни и въ мирѹ, и записовъ быхмо старыхъ потверъдили.

Ино и передъ тымъ еси къ намъ прысылалъ въ посольстве тогожъ Дчѹръжѹ ѡ томъ деле, и мы были того тобе не ѡтмовили, и посылали есмо до тебе нашыхъ пословъ, маръшалъка нашого пана Воитеха Кѹчѹковича а дворанина нашого Федька Гаврыловича; и ты ѡ томъ съ нами конъца не вчынилъ. Я тыми разы до тебе твоими послы ѡтказали есмо што пановъ рады нашое пры насъ сѹполна не было, а жытья съ тобою не ѡтмовили есмо. И тыми разы ажъ богъ дасть подближаемъ ся тамъ подъ Ѹкраины къ тымъ нашымъ панъствомъ, и ѡтъ тѹль дасть богъ выправимъ и шлемъ до тебе нашыхъ пословъ и ѡ прыязни и ѡ мирѹ. И записы, которыи были вделаны межы предъковъ нашыхъ, хочемъ съ тобою потверъдити. И списки старыхъ записовъ къ тобе пошълемъ тыми нашыми послы.

Solie către Ștefan, voevodul Moldovei, prin Fedco Gavrilovici.

Domnul nostru marele cneaz Alexandru al Litvei, al Rusiei, al Jomoitiei și al altor țeri, a zis:

Ai trimes la noi pe solii tăi Giurgea vornicul și Mihail pitarul și ne-ai zis să trăim cu tine în prietenie și în pace, precum străbunii noștri, marele cneaz Vitovt și Jigmont și părintele nostru, milostivirea sa craiul, au trăit cu străbunii tăi în prietenie și în pace, și să întărim scrisorile cele vechi.

Și mai 'nainte de aceasta ai fost trimes la noi în solie pe acelaș Giurgea pentru acelaș lucru, și noi nu ți-am tăgăduit aceasta, ci am trimes la tine pe solii noștri, pe marșalcul nostru dumnialui Voiteh Cuciucovici și pe curteanul nostru Fedco Gavrilovici; dar tu n'ai sfârșit această treabă cu noi. De data aceea ți-am răspuns numai prin solii tăi, că boierii noștri sfetnici nu erau cu toții lângă noi, dar nu am tăgăduit bunul nostru traiu cu tine. Acum poate va da Dumnezeu să ne apropiem de țările noastre de sub Ucraina și deacolo va da Dumnezeu să trimetem solii noștri la tine, în vederea prieteniei și a păcei. Scrisorile ce au fost făcute între străbunii noștri, acelea vrem să le înnoim cu tine. Prin acei soli ai noștri îți vom trimete și copii după vechile scrisori.

CLXXIII

1496.

Ștefan trimete la Alexandru, marele principe al Litvaniei, prin Giurgea vornicul și Matiaș diacul, o solie cu propunerea ca marele

principe să aprobe proiectul tractatului de pace şi alianţă redactat de Ştefan şi să-i trimeată exemplarul său, împreună cu o foaie de jurământ, după care va trimete şi el exemplarul său. Il mai anunţă că a hotărît să trimeată o mare solie la Turci, pe care în curs de 14 zile ar puteà s'o revoace, dacă Alexandru ar încheià pacea cu dânsul, şi că în Ţara Românească şi în Turcia se fac pregătiri de războiu, cu intenţia de a pornì sau contra Moldovei, dacă Ştefan va face pace cu Alexandru, sau contra Poloniei ori Litvaniei, dacă această pace nu se va face.

Посольство до великого кнѧзѧ Ѧлександра литовъского, по Жѹръжа дворъника а по Матыѩша писара.

Што твоѩ милость прыслалъ еси своихъ пословъ маръшалъка своего Войтеха Кѹчуковича, намѣстъника Волъковыйского, и чашника своего, пана Федька Гаврыловича, межы нами миру вечного делати и записы чынити и межы нашыми землѩми, ѩко сѩ и годить межы двема господарема хрестиѩнъскими.

И такожъ и сватъ нашь великий кнѧзь московъский Иванъ Васильевичъ, тесть вашое милости, прыслалъ до насъ своихъ пословъ ѡ томъ, абыхмо сѩ зъ вашою милостью потокъмели и миръ вечный взѩли.

И на то мы съ тыми вашое милости послы, которыи были въ насъ, говорыли есмо вси нашы потребныи речы, и списки имъ вказали, и вашой милости по нихъ въсказывали.

Пакъ теперъ господаръ нашъ Стефанъ воевода насъ до вашое милости прыслалъ всими тымижъ речми и тымижъ списки.

Про тожъ господаръ нашъ Стефанъ воевода нами вашой милости приказалъ, абы ваша милость ему записъ вписали по сему списку, што до вашой милости по насъ прыслалъ, и на то абы есте ваша милость ему прысѩгу вделали передъ нами, и тотъ листъ прысѩжный намъ дали.

И ваша милость такожъ своихъ пословъ пошлите посполъ зъ нами до господара нашого до Стефана воеводы, и господаръ нашъ Стефанъ воевода такежъ маеть вашой милости по томужъ записъ вписати и прысѩгу передъ послы вашое милости вделати; и тотъ записъ вашымъ посломъ дати.

Такежъ господаръ нашъ велелъ тобе прыѩтелеви своему поведити, ижъ послалъ своихъ пословъ великихъ до цара тѹрецкого,

пана лагафета своего и иныхъ пановъ. И естли похочете ваша милость миръ и записы съ нимъ вделати, намъ господаръ нашъ велелъ до себе ѡ томъ ведати дати, четверътого надцатого дъня; ачъ пакъ хотя и тыхъ пословъ ѡтъ себе ѡтпустилъ бꙋдеть, и ѡнъ ихъ назадъ можеть къ собе верънꙋти[1]).

Такежъ тыми часы господара нашого люди прышли съ Тꙋрецкое земли, а иныи зъ Басарабъское, и поведили господареви нашомꙋ, ажъ што тамъ слышали въ земли Тꙋрецъкой и въ Басарабъской, штожъ везде по всимъ городомъ и по местомъ кличꙋть ижъ бы добрыи юнаки и люди вси которыи дꙋжы на кони всести и потягнꙋти. Єстли ся господаръ нашъ помирыть зъ вашою милостью и запишеть, тогды ѡни конечно мають потягнꙋть въ землю господара нашого. Єстъли пакъ ваша милость зъ господаремъ нашымъ не запишете ся въ мирꙋ и въ прыязни быти, тогды ѡ то тамъ такъ слышати, штожъ мають тыи люди тягнꙋти любо на королевꙋ землю, брата вашое милости, або на вашꙋ милость, ꙋ вашꙋ землю.

Solie către marele cneaz Alexandru al Litvei, prin Giurgea vornicul şi prin Matiaş diacul.

Milostivirea ta ai trimes pe solii tăi, pe marşalcul Voiteh Cuciucovici, namestnicul tău din Volcov, şi pe ceaşnicul tău dumnialui Fedco Gavrilovici, ca să facem pace veşnică şi să încheiem un tractat între noi şi între ţările noastre, precum se cuvine între doi domni creştini.

Tot aşà şi cuscrul nostru marele cneaz al Moscvei Ivan Vasilievici, socrul milostivirei voastre, şi-a trimes solii săi la noi, spre aceea ca să ne înţelegem şi să luăm pace veşnică cu milostivirea voastră.

Spre aceasta, noi am vorbit cu solii milostivirei voastre cari au fost la noi despre toate nevoile noastre şi le-am arătat[2]) apoi tractatul. După aceea l-am arătat şi milostivirei voastre.

Acum domnul nostru Ştefan Voevod ne-a trimes din nou la milostivirea voastră, cu aceleaşi lucruri şi cu acelaş tractat. Domnul nostru Ştefan Voevod trimete deci milosti-

---

[1]) Corectat din верънꙋли.

[2]) Orig. вказати=ꙋказати a arătà, a indica.

virei voastre vorbă prin noi, ca milostivirea voastră să-i scrieţi un tractat după această copie[1]), pe care a trimes-o prin noi milostivirei voastre. Pe lângă aceasta, milostivirea voastră să-i faceţi jurământ înaintea noastră şi să ne daţi acea foae[2]) de jurământ.

Milostivirea voastră să trimiteţi apoi împreună cu noi pe solii voştri la domnul nostru Ştefan Voevod, şi domnul nostru Ştefan Voevod are să scrie milostivirei voastre un tractat la fel şi are să facă jurământ înaintea solilor milostivirei voastre; şi acel zapis are să-l dea solilor voştri.

Domnul nostru ne-a mai poruncit să-ţi spunem ţie, prietenului său, că a trimes cu o mare solie la împăratul turcesc pe dumnialui logofătul său şi pe alţi boieri. Dacă milostivirea voastră doriţi să faceţi pace şi să încheiaţi un tractat cu el, domnul nostru ne-a poruncit să-i dăm de ştire despre aceasta în patrusprezece zile; căci chiar dacă va fi slobozit pe acei soli dela sine, el mai poate să-i întoarcă îndărăt.

Deasemenea, în zilele acestea, unii oameni ai domnului nostru s'au întors din Ţara Turcească, iar alţii din Ţara Românească, şi au istorisit domnului nostru ce-au auzit pe acolo prin Ţara Turcească şi în Ţara Românească, anume că se strigă în toate părţile, prin toate cetăţile şi târgurile, că toţi ostaşii cei buni şi toţi oamenii sănătoşi[3]) să încalece pe cai şi să plece. Dacă domnul nostru se va împăcà cu milostivirea voastră şi va face tractat în scris, atunci aceia au să pornească de bună samă spre ţara domnului nostru. Dacă însă milostivirea voastră nu veţi încheià tractat de pace şi de prietenie cu domnul nostru, atunci se aude pe-acolo că acei oameni au să pornească sau împotriva ţării craiului, a fratelui milostivirei voastre, sau împotriva milostivirei voastre şi a ţării voastre.

Metrica Litvană, cartea V, f. 202-203. — A. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 69-70, No. 15, după copia din Varşovia a Metricei, cartea 192, p. 381. Răspunsul afirmativ al lui Alexandru la această solie s'a păstrat tot în Metrica Litvană,

[1]) Rus. списокъ copie, schiţă; am puteà traduce şi cu „ispisoc“, care la început a trebuit să însemne „copie“.

[2]) Orig. лист прысяжный.

[3]) Orig. дѹжы; maloros. дужий rüstig, gesund, stark (Żelechowski).

f. 202v.; cf. Jabłonowski, p. 71-72, No. 16. Data conjecturală a acestuia 1496 poate fi admisă, întrucât solia este desigur anterioară invaziei lui Albrecht de la 1497 şi pare a fi posterioară celei precedente. O tipăresc aci după original şi în traducere.

Ѡтъказъ посломъ Стєфана, воєводы волоского, Дчүръжȣ дворъникү а Матыꙗшү писарȣ.

Што господаръ вашъ Стєфанъ воєвода вказалъ чєрєзъ васъ къ нашомȣ господарү, абы єго милость миръ вєчный взꙗлъ зъ вашымъ господарємъ, и записы бы вдєланы были на ѡбє сторонє подълүгъ давного ѡбычаꙗ, какъ пєръвєй того зъдавна бывало за прєдъковъ єго милости мєжы вєликимъ кнꙗзъствомъ ѡтъчыною єго милости и зємлєю молъдавъскою.

Ино господаръ нашъ єго милость то вчинилъ, на жєданьє господара вашого хочєтъ миръ вєчный мєти зъ господарємъ вашымъ, какъ то прыꙗтєлємъ своимъ; и записъ єго милость казалъ вдєлати подълүгъ ѡбычаꙗ, и тотъ записъ єго милость шлєть вами къ господарү вашомү съ пєчатью єго милости, тєжъ исъ пєчатьми пановъ рады єго милости. И пословъ своихъ єго милость шлєть къ господарү вашомү, бєзъ мєшканьꙗ.

Ꙗ вы бы тєжъ присꙗгү свою пєрєдъ єго милостью вдєлали, ажъ бы господаръ вашъ записъ свой далъ посломъ єго милости такимъжо ѡбычаємъ а подъ тыми словы, и пєрєдъ єго милостью послы рачилъ бы сꙗ ȣтвєръдити къ єго милости присꙗгою своєю и зъ сыномъ своимъ и со всими паны радою своєю.

Răspuns solilor lui Ştefan, voevodul Moldovei, lui Giurgea vornicul şi lui Matiaş diacul.

Domnul vostru Ştefan Voevod i-a spus prin voi domnului nostru, ca milostivirea sa să ia pace veşnică cu domnul vostru, şi să se facă de amândouă părţile un tractat după obiceiul cel vechiu, cum a fost înainte de aceasta, mai de mult, pe vremea strămoşilor domniei sale, între marea cnejie, moşia milostivirei sale, şi între ţara Moldovei.

Aşa dar domnia sa domnul nostru, la dorinţa domnului vostru, a hotărît astfel: el vrea să aibă pace veşnică cu domnul vostru, ca cu un prieten al său; milostivirea sa a poruncit să se facă şi tractat, după obiceiu, şi acest tractat milostivirea sa îl va trimete prin voi domnului vostru, cu pecetea milostivirei sale şi cu peceţile boierilor sfetnici ai milostivirei sale. Şi soli va trimete milostivirea sa către domnul vostru, fără întârziere.

Dar să juraţi şi voi înaintea milostivirei sale, că domnul vostru va da tractatul său solilor milostivirei sale în acelaş

fel şi în aceleaşi cuvinte, şi că va binevoì să-l întărească înaintea solilor milostivirei sale prin jurământ, făcut milostivirei sale împreună cu fiul său şi cu toţi boierii sfatului său.

CLXXIV

1496.

Ştefan răspunde marelui principe litvan Alexandru, prin solii săi Ivan Isăescul şi Toma, că n'a ratificat tractatul trimes prin Petru stolnicul şi Fedco Gavrilovici, deoarece el conţineà lucruri ce lipsesc în proiectul trimes de dânsul prin vornicul Giurgea şi prin Matiaş. El înapoiază deci lui Alexandru exemplarul trimes şi cere să-i elibereze un altul, conform copiei aprobate mai 'nainte. Interesul lor al amândorora e să trăească în pace şi să se ştie aceasta de către vecini; numai aşà vor puteà biruì pe duşmanii comuni.

Посольство великомȣ князю Ѧлександру литовъскомȣ, ꙗко маеть правити Иванъ Исаевичъ и Тома.

Господаръ мой Стефанъ воевода велелъ намъ твоей милости говорыти: прыслалъ еси до насъ своихъ пословъ, пана Петра кухъмистра и пана Федька Гаврыловича, абыхмо дали нашъ листъ твоей милости и подъ нашою прысꙗгою ку противъ листу твоей милости, которого еси намъ далъ и прыслалъ твоꙗ милость нашыми послы Дчуржою и Матыꙗшомъ. Ѧ твоꙗ милость не далъ еси намъ листа по тому копию, ꙗко есмо были истокъмили исъ перъвыми послы твоее милости, съ паномъ Войтехомъ Кучуковичомъ[1]) и съ паномъ Федькомъ Гаврыловичомъ, и ꙗко есмо послали такоежъ копие изъ нашыми послы, съ Дчуръжею и Матыꙗшомъ. Ѧле видимо ȣ томъ листу твоее милости много речей прыложено, ꙗко мы не жедали таковогo листȣ ѡтъ твоее милости. И имели есмо ѡ томъ много речей исъ послы твоей милости, съ паномъ Петромъ и паномъ Федькомъ. Мы то знаемъ аже ѡни роскажȣть твоей милости; але на после измовили есмо и втокъмели

[1]) La Jabłonowski greşit *Kuczakowiczom.*

есмо исъ послы твоей милости, абыхъ ȣчынилъ твоей милости нашъ листъ и подъ нашою прысягою, але по перъкомȣ копию, але абыхъ послалъ тотъ мой листъ поспол зъ листомъ твоее милости моимъ посломъ до твоее милости. Ино есми ȣчынилъ мой листъ твоей милости и подъ великою нашою печатью, и печать сына нашого Богдана и печати пановъ нашыхъ радныхъ, и прысегалъ есми самъ изъ сыномъ нашымъ Богданомъ и со всими паны нашыми на святое еванъгелие и на kръстȣ божомъ, и на томъ листе прысегаю, которою намъ дали послы твоей милости, тою присегою есмо прысягали твоей милости и паномъ твоей милости и земяномъ ткоей милости; и послали есмо тотъ листъ до твоее милости, нашымъ посломъ, Иваномъ Исаевичомъ и Томою, листы дати [1]).

Господаръ мой Стефанъ воевода просилъ [2]) твоее милости яко прыятеля своего милого, штобы еси намъ далъ твоя милость листъ, кȣ противъ нашого листȣ, яко есмо перъвей жедали wтъ твоее милости; и теперъ просимо такожъ wтъ твоее милости, и абы еси намъ потверъдилъ прысягою твоя милость, абыхмо могли веровати, аже еси намъ со всею правъдою твоя милость [3]).

Господаръ мой Стефанъ воевода велелъ намъ твоей милости говорыти: естли пакъ видить ся тяжъко твоей милости ȣ другое намъ листȣ дати, яко перъво есмо просили, и теперъ просимо wтъ твоее милости, и ȣ другое прысягати [4]), а твоя милость намъ дай wпять листъ твоей милости, што естъ подъ прысягою твоей милости и рады твоей милости. Мы хочемо его прыняти и деръжати на миръ вечный. И прышли его намъ твоя милость нашыми послы, а твоя милость деръжы такежъ нашъ листъ што естъ подъ нашою прысягою и сына нашого и ȣсихъ пановъ нашыхъ, абы ся не розышла наша прысяга, што еси намъ прысегалъ твоя милость, и мы такежъ твоей милости есмо прысягали; але абы милостивый богъ потверъдилъ нашы прысяги день wтъ дъня напредъ межы нами и межы нашыми землями, абы видели ȣси наши межыяшы, аже есми ȣсемъ прыятелемъ твоей милости прыятель а непрыятелемъ [5]) всимъ твоей милости и землямъ твоей

[1]) Fraza din urmă e necorectă şi poate necompletă; pare a lipsi ceva înainte de листы дати.
[2]) In ms. greşit прохал.
[3]) Acest alineat lipseşte întreg în ediţia lui Jabłonowski.
[4]) La Jabłonowski greşit „y u druhoie prysiahaly".
[5]) In ms. greşit непрыятель.

милости непрыꙗтель. На то єсмо прысꙗгали, ꙗко и сами ѹ҆зрыте ваша милость, штобы богъ далъ наши ворози подъ нашыми ногами и подъ нашыми шаблꙗми.

Solia pe care au s'o îndeplinească Ivan Isăescul şi Toma către marele cneaz al Litvei Alexandru.

Domnul nostru Ştefan Voevod ne-a poruncit să-ţi vorbim milostivirei tale următoarele:

Ai trimes la noi pe solii tăi dumnialui Petru stolnicul [1]) şi dumnialui Fedco Gavrilovici, ca să le dăm scrisoarea [2]) noastră cătră milostivirea ta, sub jurământul nostru, în schimbul scrisorii milostivirei tale, pe care ne-ai dat-o şi ne-ai trimes-o milostivirea ta prin solii noştri Giurgea şi Matiaş. Milostivirea ta nu ne-ai dat însă scrisoare după copia ce am întocmit-o cu întâii soli ai milostivirei tale, cu dumnialui Voiteh Cuciucovici şi cu dumnialui Fedco Gavrilovici, care copie am trimes-o prin solii noştri Giurgea şi Matiaş. Ci în această scrisoare a milostivirei tale vedem adaose multe lucruri, pe care noi nu le-am dorit să fie în scrisoarea milostivirei tale. Şi am avut pentru aceasta multe vorbe şi cu solii milostivirei tale, cu dumnialui Petru şi cu dumnialui Fedco. Noi ştim că ei ţi le vor povestì milostivirei tale; dar la urmă, stând de vorbă cu solii milostivirei tale, ne-am înţeles să facem milostivirei tale scrisoarea noastră şi sub jurământul nostru, dar după copia dintâiu, şi să trimetem această scrisoare a noastră împreună cu scrisoarea milostivirei tale. Am făcut deci scrisoarea noastră pentru milostivirea ta, sub pecetea noastră cea mare şi sub pecetea fiului nostru Bogdan şi sub peceţile boierilor noştri sfetnici, şi am jurat, eu singur şi cu fiul nostru Bogdan şi cu toţi boierii noştri, pe sfânta evanghelie şi pe crucea lui Dumnezeu, şi am jurat pe acea scrisoare cu jurământul pe care ni l-a dat solii milostivirei tale, cu acelaş jurământ am jurat milostivirei tale şi boierilor milostivirei tale şi ţăranilor [3]) milostivirei tale; şi am trimes acea scrisoare la milostivirea ta, poruncind să se dea solilor noştri Ivan Isăescul şi Toma.

---

1) In orig. кѹхъмистръ, polon. *kuchmistrz,* din germ. Küchenmeister.
2) Cartea, tractatul.
3) In orig. земꙗномъ; cf. polon. *ziemianin.*

Domnul nostru Ştefan Voevod s'a rugat de milostivirea ta, ca de un iubit prieten al său, să ne dai milostivirea ta o scrisoare, în locul scrisorii noastre, precum am cerut întâiaş dată dela domnia ta; acum cerem tot aşà dela milostivirea ta; şi să ne-o întăreşti milostivirea ta prin jurământ, ca să putem crede că milostivirea ta ne eşti cu toată dreptatea.

Domnul nostru Ştefan Voevod ne-a poruncit să mai spunem milostivirei tale: dacă milostivirei tale ţi se pare greu să ne dai altă scrisoare, precum am cerut mai nainte şi precum cerem şi acum dela milostivirea ta, şi să juri pe alta, milostivirea ta dă-ne îndărăt scrisoarea milostivirei tale, care e făcută sub jurământul milostivirei tale şi a sfatului milostivirei tale. Noi vrem s'o primim şi să ţinem pace veşnică. Şi trimete-ne-o milostivirea ta tot prin solii noştri, iar milostivirea ta ţine deasemenea scrisoarea noastră, care e făcută sub jurământul nostru şi al fiului nostru şi al tuturor boierilor noştri, ca să nu se risipească jurământul nostru, pe care ni l-ai jurat milostivirea ta şi pe care şi noi ţi l-am jurat milostivirei tale; şi bunul Dumnezeu va întărì jurămintele noastre, zi de zi, întâi între noi şi între ţările noastre, ca să vază toţi vecinii[1]) noştri, că tuturor prietenilor milostivirei tale le suntem prieteni, şi tuturor neprietenilor milostivirei tale şi ţărilor milostivirei tale neprieteni. Căci am jurat, cum veţi vedeà însăş milostivirea voastră, ca să dea Dumnezeu ca duşmanii noştri să ajungă sub picioarele noastre şi sub săbiile noastre.

Metrica Litvană, cartea V, f. 203-204. — A. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 72-73, No. 18, după copia din Varşovia a Metricei, cartea 191 b., p. 528.—Răspunsul lui Alexandru din Metrica Litvană c. V, f. 204 (cf. Jabłonowski, p. 74, No. 19), trimes prin „Ivan pitarul şi Tomaş diacul", se referă, după toate probabilităţile, la o altă solie, de oarece într'însul este vorba şi de lucruri de cari solia moldovenească de mai sus nu pomeneşte. Neputând să-i găsesc data adevărată (cf. şi A. Lewicki, Index actorum saeculi XV, Cracoviae 1888, p. 546, No. 4018 şi 4019), îl reproduc tot aici, în original şi în traducere. Să fie din 1497? Cf. Uljanickij, Materialy,

[1]) La Jabłonowski „mezyiaszy (?)", în ms. межышы, mold. *mejaşi*, *megiaşi*. Cuvântul acesta este o dovadă neîndoelnică că instrucţiunile solilor moldoveni au fost redactate de diaci moldoveni. Cuvântul megiaş= vecin erà necunoscut Rutenilor şi Polonilor.

p. 130, unde se vorbeşte despre o solie a lui Ivan pitarul la Moscva în August-Septemvrie 1497.

Ѡтъказъ посломъ Стефана, воеводы волоского, Иван8 питару а Томаш8 дьıаку.

Што есте намъ говорили ѡтъ прыıателıа нашого Стефана воеводы волоского ѡ записъ нашъ штожъ ему въ томъ нашомъ записе некотории члонъки сıа были не сподобали, и тотъ нашъ записъ къ намъ есте прынесли, абыхмо казали его переписати; ино на чомъ есмо слово нашо мовили и ему прысıагнули съ паны радою нашою, въ томъ и стоимъ и то ему б8демо держати; а тотъ нашъ перъвый записъ вамижъ и нему шлемъ подъ тоюжъ прысıагою нашою; а што есте его записъ ѡтъ него къ намъ принесли, и мы тотъ записъ есмо прынıали.

А далей што есте намъ говорыли, коли похочеть Стефанъ воевода, або и тыми разы, кого всхочеть своихъ пословъ послати до свата своего великого кнıазıа Ивана Васильевича наведити зъдоровъıа дочки своее великое кнѧгини и внука своего, абыхмо его посломъ давали добровольное проеханье черезъ нашу землю до Москвы и ѡтъ толь засıа до его земли. И мы то на жеданье его [милости] при[ıа]телıа нашого делаемъ, даемъ его посломъ добровольное проеханье черезъ нашу землю [до Москвы] и ѡтъ толь засıа до его земли зъ нашыми прыставы.

А што есте намъ говорыли ѡ дела пограничъныи, абыхмо прыказали нашым наместъникомъ, што сıа дотычеть татьбы и розъбоевъ, ажъ бы лихихъ людей за то карали, а ѡтъ поличъного третего бы не брали, и брали бы десıатое; а ѡнъ такежъ хочеть прыказати въ своей земли своимъ буръкулабомъ, ажъ бы нашымъ людемъ справедливость по томужъ делали. И мы хочомо ѡ томъ до наместъниковъ нашыхъ пограничъныхъ писати, ажъ бы лихихъ людей за то карали и ѡтъ поличъного бы десıатое брали.

Такежъ што есте намъ говорыли, которыи его люди до нашое земли прыехали, абыхмо тыхъ людей въ земли нашой не держали, подълугъ записовъ нашыхъ. Ино которого есмо чоловека ведали въ нашой земли, што ем8 добра не хотелъ, а какъ съ нимъ миръ вземъшы, того есмо тогдыжъ зъ земли нашое и выслали. А иныи которыи его земли люди добровольне къ намъ прыехали а въсхотıать засıа къ нем8 поехати, и мы ихъ добровольно хочемъ къ нему ѡтъпустити.

Răspuns solilor lui Ştefan, voevodul Moldovei, lui Ivan pitarul şi lui Tomaş diacul[1]).

Ne-aţi vorbit din partea prietenului nostru Ştefan, voevodul Moldovei, despre tractatul nostru, că în acest tractat

[1]) De bună samă identici cu Ivan Isăescul şi Toma de mai sus.

al nostru nu i-au plăcut câteva ponturi [1]), şi ni-aţi adus acel tractat îndărăt, ca să poruncim să-l scrie din nou. Dar pe ce am spus cuvântul nostru şi pe ce i-am jurat lui împreună cu boierii din sfatul nostru, pe aceea noi stăm şi aceea o ţinem faţă de el. Şi-i trimetem prin voi acelaş tractat, întâiul, sub acelaş jurământ al nostru. Iar tractatul lui, pe care l-aţi adus la noi dela dânsul, acel tractat l-am primit şi noi.

Mai departe, ne-aţi vorbit că dacă ar vreà cândva Ştefan Voevod, sau dacă ar vrea de data aceasta chiar să trimeată soli la cuscrul său, la marele cneaz Ivan Vasilievici, ca să se încredinţeze de sănătatea fiicei sale, a marei cneaghine, şi a nepotului său, noi să dăm solilor săi trecere slobodă prin ţara noastră la Moscva şi deacolo îndărăt la ţara sa. Aceasta noi, la dorinţa domniei sale, a prietenului nostru, o facem, dăm solilor săi trecere slobodă prin ţara noastră până la Moscva şi deacolo îndărăt la ţara lui, împreună cu paznicii noştri.

Ne-aţi mai vorbit despre afacerile dela graniţe, ca să poruncim namestnicilor noştri, în ce priveşte hoţiile şi tâlhăriile [2]), să pedepsească pe oamenii răi pentru acestea, iar din lucrurile furate să nu mai ia a treia parte, ci să ia a zecea; tot aşà are să poruncească şi el pârcalabilor din ţara sa, ca să facă dreptate oamenilor noştri în acelaş chip. Vom scrie şi noi despre aceasta namestnicilor noştri dela graniţe, ca să pedepsească pe oamenii răi şi să ia din lucrurile furate şi găsite [3]) a zecea.

Ne-aţi mai vorbit să nu ţinem în ţara noastră pe oamenii lui cari au venit în ţara noastră, precum se zice în tractatele noastre. Dar, pe oricine l-am ştiut în ţara noastră că nu-i vrea binele, îndată ce am făcut pace cu el, pe acela îndată l-am şi trimes din ţara noastră. Alţi oameni ai lui, cari au venit la noi de bună voie din ţara lui şi vor să se întoarcă la dânsul, pe aceia îi lăsăm şi noi să plece în bună voie.

Solia trimeasă de Ştefan prin pitarul Ivan Isăescul şi diacul Toma a fost provocată de o altă solie a lui Alexandru, îndeplinită de stolnicul Petru Olehnovici şi de paharnicul Fedco Gavrilovici.

---

[1]) In orig. чλонъκи, articole. S'ar mai puteà traduce cu „capete".

[2]) Traduc prin aceste cuvinte pe татьба şi розбои, hoţie şi hoţie împreunată cu atac sau omor. Cf. Sreznevskij, Materialy, III, sub cuvintele respective.

[3]) In ms. поλичное (=поλичьное,-шьное), pe care Sreznevskij, Materialy, II, col. 1128, îl explică cu вещественная улика кражи, краденыя вещи, i. e. dovada materială a furtului, lucrurile furate.

Ea s'a păstrat în Metrica Litvană, cartea V, f. 203 (=Jabłonowski No. 17, p. 71). O reproduc şi pe aceasta.

*Посольство до Стефана, воеводы волоского, паномъ Петромъ Олехновичомъ кухмистромъ и паномъ Федькомъ Гаврыловичомъ чашникомъ.

Наперъвей поклонъ.

Што твоя милость присылалъ къ намъ своихъ пословъ, дворъника своего пана Дчуръжа и писара своего Матыяша, и въсказалъ еси къ намъ напоминаючы насъ, абыхмо съ тобою прыязънь и миръ вечный взяли межы нами и землями нашыми, подлугъ давного обычая, какъ перъвей того зъдавна за предъковъ нашыхъ бывало.

Ино мы памятаючы давныи дела, какъ предъкове нашы исъ твоими предъками перъвшими воеводами бывали у прыязни и въ любви, то есмо вчынили на жаданье твое миръ вечный и прыязънь съ тобою есмо взяли, и на то записъ нашъ твоимъ посломъ есмо дали и до тебе есмо ими послали, и передъ твоими послы на томъ прысягою нашою есмо къ тобе ся утвеpъдили со ксеми паны радою нашою.

Тотъ члонокъ маеть панъ Федько правити.

Александръ божъю милостью великий князь всказалъ:

А ты бы прыятель нашъ такежъ рачылъ намъ записъ свой дати такимъжо обычаемъ а подъ тою мерою и подъ тыми словы, и присегу свою намъ вделати изъ сыномъ своимъ и со всими паны радою своею передъ тыми нашыми послы; и тотъ записъ свой зъ болшою своею печатью и съ печатьми пановъ рады своее тымижъ нашыми послы рачилъ бы твоя милость къ намъ его прислати.

Solie cătră Ştefan, voevodul Moldovei, prin dumnialui stolnicul Petru Olehnovici şi prin dumnialui paharnicul Fedco Gavrilovici.

Intâiu de toate închinăciune.

Domnia ta ai trimes la noi pe solii domniei tale pe dumnialui vornicul Giurgea şi pe diacul domniei tale Matiaş şi ne-ai amintit să facem cu tine prietenie şi pace veşnică, după vechiul obiceiu între noi şi între ţările noastre, cum a fost cu mult înainte de aceasta între strămoşii noştri.

Deci noi, aducându-ne aminte de faptele vechi, cum strămoşii noştri au avut prietenie şi iubire cu strămoşii tăi, cu cei dintâi voevozi, am făcut, după dorinţa ta, pace veşnică şi prietenie cu tine, şi spre aceasta am dat scrisoarea noastră solilor tăi şi am trimes-o prin ei, şi am întărit-o prin jurământul nostru dinaintea solilor tăi, împreună cu toţi boierii sfatului nostru.

Acest pont are să-l îndeplinească dumnialui Fedco.

Alexandru, din mila lui Dumnezeu mare cneaz, a zis: Dar tu, prietenul nostru, să binevoeşti a ne da şi tu scrisoarea ta în acelaş fel, cu aceeaş măsură şi cu aceleaşi cuvinte, şi să binevoeşti a ne face jurământ împreună cu fiul tău şi cu toţi boierii sfatului tău înaintea acestor soli ai noştri; iar scrisoarea ta să binevoeşti domnia ta a ne-o trimete cu pecetea cea mare a ta şi cu peceţile boierilor din sfatul tău, tot prin aceşti soli ai noştri.

CLXXV

Hârlău, 20 Mai 1498.

Ştefan roagă pe Bernardinus de Pelheim, prepositul capitolului din Timişoara, să dea unele informaţiuni lui Bernaldinus, pârcalabul său din Cetatea de Baltă.

Stephanus, Dei gratia waywoda et heres terre Moldawiensis, salutem. Reverende in Christo nobisque honorande. Accedet ad vestram dominationem egregius Bernaldinus, castellanus castri nostri de Kikwllwar, in certis et arduis nostris negociis, vestre reverende [dominationi] referendis. Quare petimus vestram reverendam dominationem, velitis eidem castellano nostro predicto fidem adhibere creditivam in dicendis, tanquam ab ore nostro prolatis, cui et optatam relacionem, precipue serenissimi domini nostri regis Romanorum et nostri gratia, facere velitis rogamus. Date in Bohlowia, in die Rogacionum, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo.

Adresa: Reverendo domino Bernardino de Pelheim, preposito ecclesie Temesiensis, nobis honorando.

Pecetea mijlocie a domnului, cu legenda: † ПЄЧЯТЬ ІѠ СТЄФАНА ВОЄВѠДЫ И ГН[Ь]. — Orig. în colecţia contelui Czernin din Neuhaus, Boemia. Publicat după o fotografie a Academiei Române de N. Iorga, în Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii Albe, Bucureşti 1899, p. 334. — Am pus data 20 Mai, deoarece dies Rogacionum la 1498 cad în 21, 22 şi 23 Mai, adecă în cele trei zile înainte de Ascensio Domini, care este la 24 Mai. Dies Rogacionum trebue să înceapă însă în Dumineca „Vocem jucunditatis“, deci la 20 Mai. Cf. Grotefend, Zeitrechnung des deutschen Mittelalters, I, Hannover 1891, p. 166.

CLXXVI

1498.

Ştefan, răspunzând la solia trimeasă lui de marele cneaz al Moscvei Ivan Vasilievici prin solul său Michita diacul şi prin solii moldoveneşti Fedor Isăescul şi Şandru diacul, îl îndeamnă pe cuscrul său să păstreze pacea cu Alexandru, marele principe al Litvaniei, conform înţelegerii avute de mai nainte între toţi trei, şi să se alipească de suveranii creştini din apus şi din Italia, cari au făcut o ligă împotriva Turcilor.

Тое посольство ѡтъ Стефана, воеводы волоского, до великого кнѧзѧ Московъского.

Ишнъ Стефанъ воевода, божъею милостью господаръ земли молдавъское, велелъ тобе великомꙋ кнѧзю Иванꙋ Васильевичꙋ говорыти:

Што и передъ тымъ посылали были есмо до васъ нашого посла, Шанъдра дьѧка, абы есте зъ зѧтемъ вашимъ зъ Алексанъдромъ великимъ кнѧземъ миръ взѧли; и вы нашыми послы, Федоромъ Исаевичомъ и тымъ Шанъдромъ дьѧкомъ, да и тымъ вашымъ посломъ Микитою дьѧкомъ, до насъ прысылали есте и такъ намъ поведаете про то, што тое дело межы вами такъ стало се, што Алексанъдръ зѧть вашъ зъ доконъчаньѧ своего и крестъного целованьѧ, што съ вами ималъ, вамъ не исправлѧеть. И мы томꙋ всемꙋ горраздъ розꙋмели есмо и до зѧтѧ вашого, великого кнѧзѧ Алексанъдра литовъского, посла послали есмо, сегожъ нашого посла Костанътына дьѧка, которого и до тебе, да и ѡнъ по доконъчанью и по крестъномꙋ целованью и по записехъ, што съ ними имели есте, абы вамъ правилъ; и естли бы ѡнъ вамъ по доконъчанью и по крестъномꙋ целованью и по записехъ, што съ ними имали есте, правилъ, и ты бы съ нимъ взѧлъ миръ и въ единацтве былъ.

А што до насъ прыказали есте, ажъ не станеть сѧ промежы вами зъ великимъ кнѧземъ Алексанъдромъ миръ, ты и до насъ прысылаешъ, да и ѧ по доконъчалъныхъ записехъ и по крестъномꙋ целованью вамъ на нихъ помогалъ и наступилъ. И ты собе вспомѧни: коли еси своихъ пословъ до насъ прысылалъ, Ивана Берсена и Балицꙋ дьѧка, и ѡни намъ ѡтъ тебе говорыли: намъ

взꙗтъ миръ зъ великимъ кнꙗземъ Ѧлексанъдромъ литовъскимъ, зꙗтемъ твоимъ, бо ты съ нимъ миръ и доконъчанье взꙗлъ еси. И мы тогды, по твоихъ рѣчахъ, съ нимъ миръ взꙗли и крестъ целовали и записы доконъчалъныи написалъ.

Иѡнъ Єтефанъ воевода велелъ тобе говорыти: вси королеке и вси хрестиꙗнъскии господареве, колько ихъ суть, и всее стороны западꙋ и италейскихъ стронъ, еднають сꙗ и готовꙗть сꙗ и хотели бы напротивъ поганъ. И добро бы было и тобе со хрестиꙗны миръ имати и посполъ со всими хрестиꙗнъскими господары противъкꙋ поганъства стоꙗти.

Solia lui Ştefan, voevodul Moldovei, către marele cneaz al Moscvei.

Ion Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, ne-a poruncit să-ţi grăim ţie, marelui cneaz Ivan Vasilievici, acestea: că şi mai inainte de aceasta am fost trimes la voi pe solul nostru Şandru diacul, ca să luaţi pace [1]) cu ginerele vostru cu marele cneaz Alexandru, iar voi, prin solii noştri Fedor Isăescul şi acelaş diac Şandru, ba şi prin solul vostru Michita diacul, aţi trimes la noi şi ne-aţi răspuns despre aceasta astfel: că s'a petrecut între voi acest lucru, că Alexandru, ginerele vostru, nu se ţine faţă de voi de pacea încheiată şi de jurământul ce a avut cu voi [2]). Noi toate acestea le-am înţeles deplin, şi am trimes un sol la ginerele vostru, la marele cneaz Alexandru al Litvei, pe acelaş sol al nostru pe care l-am trimes şi la voi, pe Constantin diacul, ca să vă facă treabă şi el, după înţelegerea şi jurământul şi zapisele ce aţi avut împreună; şi după ce vă va fi făcut treaba, cum e înţelegerea şi jurământul şi cum sunt zapisele ce aţi avut împreună, să faci şi tu pace şi să trăeşti în unire cu el.

Dar, după ce ne-ai spus că între tine şi marele cneaz

---

[1]) Sc. să vă împăcaţi.

[2]) In orig. доконъчанья своего и крестъного целованья: доконьчанние (polon. dokończenie) insamnă propriu „încheiere, sfârşit“, de unde tractat de pace, мирный договоръ (Sreznevskij, Materialy, I, col. 694). Крестъное целованье insamnă propriu „sărutatul crucii“, deci jurământ. Hasdeu a tradus acest pasagiu: „că ginerele vostru Alexandru nu voeşte a se ţineá de tocmeala cea jurată cu sărutarea crucii“ (Arhiva istorică a României, I, 1, p. 81).

Alexandru pace nu se va face, ai trimes la noi, ca, după înţelegerea luată şi după jurământul făcut, să te ajut şi să mă scol împotriva lui. Dar adu-ţi aminte: când ai trimes la noi pe solii tăi Ivan Bersen şi Baliţa diacul, cum ne-au vorbit ei din partea ta, ca să luăm pace cu ginerele tău, cu marele cneaz Alexandru al Litvei, fiindcă ai luat şi tu înţelegere şi pace cu el. Noi atunci, după vorbele tale, am făcut pace cu el şi ne-am jurat pe cruce şi am scris zapise de pace.

Ion Ştefan Voevod ne-a mai poruncit să-ţi vorbim: toţi craii şi toţi domnii creştini, câţi sunt, şi toate părţile Apusului şi toate ţările Italiei se unesc şi se gătesc şi ar dori să meargă împotriva păgânilor. Ar fi bine să ai şi tu pace cu creştinii şi să te scoli împreună cu toţi domnii creştini împotriva păgânătăţii.

Metrica Litvană, cartea V, f. 226-226 v.—Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 75-76, No. 20, după copia din Varşovia a Metricei, cartea 192, p. 418. Cf. Uljanickij, Materialy, p. 179-180, şi Акты западной Россіи, vol. I (St. Petersburg 1846), No. 161, p. 182-183, cu ortografie modernizată şi cu multe greşeli de lectură; data e aci 1498-99. In Uricariul, III (Iaşi 1853), p. 75-77, s'a publicat o traducere de Hristofor Scriban după Акты западной Россіи, iar în Arhiva istorică a României I, 1, p. 81, o alta de B. P. Hasdeu după aceeaş ediţie.

In legătură cu această solie a lui Ştefan sunt următoarele două acte: a) Unul cu data „Vilna 18 Iunie, indictionul 1", adecă 1498, un salv-conduct al lui Alexandru pentru solii lui Ştefan ce aveau să meargă la Moscva. Un salv-conduct conceput în termeni aşà de solemni şi pentru o suită de 40 de persoane a solilor moldoveni nu se da pentru orice ocazie. b) Altul fără dată, solia lui Alexandru, prin care acesta mulţumeşte lui Ştefan pentru serviciul ce a încercat să-i aducă intervenind pe lângă socrul său Ivan Vasilievici. Această solie a lui Alexandru către Ştefan, păstrată în Metrica Litvană, cartea V, f. 224 (la Jabłonowski No. 21), o pun prin urmare în anul 1498 şi o tipăresc ca întregire la solia lui Ştefan către Ivan Vasilievici[1]), împreună cu salv-conductul din aceeaş Metrică, cartea V, f. 152 v. (la Jabłonowski No. 10). Salv-conductul a fost tipărit şi în Акты западной Россіи, vol. I, No. 156, p. 177-178, se înţelege fără să se păstreze ortografia originalului şi particularităţile dialectului rusesc de vest.

[1]) V. A. Uljanickij, Materialy, p. 180, o pune pe aceasta la 1499.

a) Кглеитъ данъ ꙋ Вилни, а далъ[1]) Иванъ владыка.

Кнѧземъ нашымъ, паномъ и воеводамъ и старостамъ и наместъникомъ нашымъ и тивꙋномъ и всимъ заказъникомъ по нашомꙋ господаръствꙋ по великомꙋ кнѧзъствꙋ литовъскомꙋ.

Тыми разы прысылалъ и писалъ къ намъ Штефанъ воевода ижъ хочеть пословъ своихъ послати до брата и честа[2]) нашого, до великого кнѧзѧ Ивана Васильевича а до своего свата, и писалъ и всказалъ къ намъ, просечы и жадаѧ насъ, абыхъмо тыхъ его пословъ казали черезъ нашы земли доброволне пропꙋстити. Ино мы на его жаданье то вчинили, прыказꙋемъ вамъ: которыхъ ѡнъ пословъ своихъ пошлеть до великого кнѧзѧ Ивана Васильевича, штобы есте тыхъ его пословъ изъ ихъ слꙋгами доброволне пропꙋскали по нашомꙋ господаръствꙋ, по великомꙋ кнѧзъствꙋ литовъскомꙋ, почонъшы[3]) ѡтъ границы ѡтъ Браславлѧ тою дорогою на Вельницꙋ[4]), на Корецъ, на Дꙋбровицꙋ, на Пинескъ, на границꙋ московъскꙋю[5]), и засѧ ѡтъ великого кнѧзѧ Ивана Васильевича тыхъ его пословъ изъ ихъ слꙋгами абы тежъ доброволно есте ихъ пропꙋскали черезъ нашо панъство тоюжъ дорогою ажъ и до границы волоское[6]). Я маеть ѡнъ съ тыми своими послы посълати люди слꙋгъ паръсꙋнами[7]) только сорокъ; а большы бы не было. И тежъ абы ихъ люди[8]) съ чꙋжыхъ земль межы его людей межы Волохъ абы не было. И тежъ нашого дворанина прыставомъ дали есмо тымъ его посломъ; маеть ѡнъ съ тыми его послы ехати черезъ нашо панъство до границы московъское и засѧ ѡтъ границы московъское тоюжъ дорогою до волоское границы.

Псанъ ꙋ Вильни, июнь ӣі ден, индик[т]ъ а҃.

Salv-conduct dat în Vilna, şi l-a dat vlădica Ivan.

Cnejilor noştri, panilor şi voevozilor şi staroştilor şi namestnicilor noştri şi tivunilor şi tuturor slujbaşilor din ţara noastră, din marea cnejie a Litvei.

A trimes acum la noi şi ne-a scris Ştefan Voevod că vrea să-şi trimeată solii săi la fratele şi socrul nostru, marele cneaz Ivan Vasilievici, cuscrul său, şi ne-a scris şi ne-a spus rugându-se şi cerând dela noi să poruncim ca solii lui să fie lăsaţi să treacă în bună voie prin ţerile noastre. Deci

[1]) In ms. данъ.
[2]) In Akty Zapadnoj Rossii тьстѧ.
[3]) In A. Z. R. почавши.
[4]) In A. Z. R. Виницꙋ.
[5]) In A. Z. R. greşit на повинцꙋ московъское.
[6]) In A. Z. R. волошской.
[7]) In A. Z. R. îndreptat greşit în зъ старшинами.
[8]) In A. Z. R. îndreptat fără nevoie în зъ ихъ людми.

noi, la dorinţa lui, hotărîm şi vă poruncim: solii pe cari îi va trimete la marele cneaz Ivan Vasilievici, acei soli ai lui să-i lăsaţi să treacă în bună voie, împreună cu slugile lor, prin ţara noastră, prin marea cnejie a Litvei, începând dela graniţă din Braţlav, pe drumul ce duce la Velniţa, la Coreţ, la Dubroviţa, la Pinsc, la graniţa muscălească [1]), şi apoi, de la marele cneaz Ivan Vasilievici îndărăt, să lăsaţi pe acei soli împreună cu slugile lor să se întoarcă în bună voie prin ţara noastră pe acelaş drum până la graniţa Moldovei. Cu acei soli ai săi are să trimeată ca slugi numai patru zeci de oameni; mai mulţi să nu fie. Deasemenea printre oamenii lui, printre Moldoveni, să nu se afle oameni din ţeri streine. Le-am dat acelor soli ai săi şi un curtean al nostru drept paznic; acesta are să meargă cu solii lui prin ţara noastră până la graniţa muscălească, şi apoi dela graniţa muscălească îndărăt pe acelaş drum până la graniţa Moldovei.

Scris în Vilna, Iunie în 18, indictionul 1 [2]).

b) Посольстко до Стефана, воеводы волоского, дьякомъ Богушомъ.

Господаръ нашъ великий князь Ялександръ литовъский, руский, жомоитъский и иныхъ, въсказалъ ку твоей милости прыятелю своему:

Што пережъ сего посылали есмо къ тобе нашого посла, поведаючы нашу прыгоду, которая жъ се намъ стала wтъ тстя нашого, wтъ твоего свата, великого князя московъского, штожъ намъ зъ доконъчанья своего и хрестъного целованья выступилъ, безо всякое wтъпокеди, люди свои моцъно въслалъ въ нашу землю, замъки знаменитыи и волости нашы побралъ и поселъ и шкоды намъ великии поделалъ.

Господаръ нашъ великий князь вскazалъ:

И твоя милость въ томъ нашомъ деле посылалъ къ нему своего посла, напоминаючы его, штобы wтъ того умыслу и воли своее ся повъстягнулъ и што будеть шкоды земли нашой поделалъ, то бы намъ wправилъ.

Господаръ нашъ великий князь вскazалъ:

Ино за то тобе прыятелю нашому дякуемъ, иже еси въ томъ нашомъ деле посылалъ тамъ къ нему своего посла. И тотъ твоее милости посолъ вже зася wтъ туль ся вернулъ и къ тобе поехалъ; какъ же розумеемъ на томъ твоее милости посольстве, wтъ него ничого се намъ не стало, и въ тыхъ речахъ w чомъ твоя милость до него вскazалъ, того намъ ничого не wправилъ.

---

[1]) Cam acelaş drum îl făceau Moldovenii şi în sec. XVII-XVIII, când mergeau la Moscva.

[2]) Cf. traducerea lui Hristofor Scriban din Uricariul, III, p. 82-83.

И слухи насъ еще тыи доходіать штъ тулѧ зъ его земли, иже весь вжо въ готове, и людемъ своимъ всимъ казалъ готовымъ быти. И того перестати не хочеть.

Господаръ нашъ великий кнıазь всказалъ:

Про тожъ напоминаемъ твою милость[1]) твоему съ нами записеу и подълугъ прысıаги нашое, ажъ бы еси намъ рачылъ быти раденъ и помоцонъ напротивъ того непрыıателıа нашого, въ нашу прыгодѹ и потребу, а мы такежъ твоей милости хочомъ быти радъни и помоцни ѹ твою прыгодѹ и потребу, на всıакого твоего непрыıателѧ, подълугъ нашое ѹмовы съ тобою и прысеги.

А ѡ дочку твою и ѡ внука твоего, твои послы твоей милости шырей поведають въ каковой почъстивости ихъ ховаеть.

Solie către Ștefan, voevodul Moldovei, prin diacul Boguş.

Domnul nostru marele cneaz Alexandru al Litvei, al Rusiei, al Jomoitiei şi al altor ţeri îţi zice domniei tale prietenului său:

Inainte de aceasta am trimes la tine un sol al nostru, povestindu-ţi neplăcerea ce am avut din partea socrului nostru şi a cuscrului tău, a marelui cneaz al Moscvei, care s'a lăpădat fără nici o înştiinţare de pacea încheiată cu noi şi de jurământul făcut pe cruce, şi a trimes oameni de-ai săi cu mare putere în ţara noastră, şi aceştia au luat cetăţi vestite şi ţinuturi de-ale noastre şi s'au aşezat în ele, şi mari pagube ne-au făcut.

Domnul nostru marele cneaz a zis:

Domnia ta ai trimes în această treabă a noastră un sol la dânsul, aducându-i aminte că ar trebuì să se lase de acest gând şi de această voie a sa, iar pagubele făcute ţerii noastre să le resplătească.

Domnul nostru marele cneaz a zis:

Pentru aceasta deci îţi mulţămim ţie prietenului nostru, că în această treabă a noastră ai trimes acolo pe solul tău. Acel sol al domniei tale s'a întors de mult de acolo şi a plecat la tine; dar, precât înţelegem din această solie a domniei tale, el n'a făcut nimic pentru noi, căci din lucrurile despre cari domnia ta i-ai vorbit, nimic nu a izbutit să câştige pentru noi. Ba ne vin chiar veşti deacolo, din ţara lui, că e gata el însuş şi că a poruncit tuturor oamenilor săi să fie gata de luptă. De asta nu vrea să se lase.

---

[1]) In ms. greşit милостью.

Domnul nostru marele cneaz a zis:

Deaceea ţi-aducem aminte domniei tale de tractatul tău cu noi şi de jurământul nostru, ca să bine voeşti a ne fi sfătuitor şi a ne ajutà împotriva acestui neprieten al nostru, în neplăcerea şi nevoea noastră. Tot aşà îţi vom fi şi noi sfătuitori şi te vom ajutà, în neplăcerile şi nevoile tale, împotriva tuturor neprietenilor tăi, după înţelegerea ce avem cu tine şi după jurământul nostru.

Despre fiica ta şi despre nepotul tău, îţi vor povestì domniei tale mai pe larg solii tăi, în ce cinste îi ţine[1]).

CLXXVII

Cracovia, 16 Aprilie 1499.

„Significatoria" delegaţilor moldoveni Hârman şi Ivanco, arătând că primesc în totul condiţiunile tractatului de pace dintre Moldova şi Polonia, încheiat la Cracovia între ei şi delegaţii regilor Poloniei şi Ungariei, şi făgăduind că suveranul lor va eliberà două exemplare ale tractatului, unul în latineşte şi altul în ruseşte.

Oratorum waywode Walachie super concordia prefata significatoria.

Nos Herman porkolab[2]) et Jwanko pythar[3]), oratores spectabilis et magnifici Stephani Dei gratia waywode Moldawie, domini nostri graciosi, significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod dum venissemus huc ad serenissimum principem et dominum Johannem Albertum,

---

[1]) Cf. traducerea lui Hristofor Scriban din Uricariul, III, p. 77-78. — Că Ştefan se interesà de soartea fiicei sale şi a nepotului său, se vede dintr'o scrisoare rusească dela Sept. 1502, în care se comunică aceste două fragmente din corespondenţa lui cu hanul tătăresc din Crimeia: „Mi-a scris Ştefan vv.: Răspunde-mi: fi-vor în viaţă fiică-mea şi nepotu-meu?... Mi-a scris Ştefan vv.: La tine vin deseori soli şi gonaşi din partea marelui cneaz; răspunde-mi dar: va fi despoiat marele cneaz pe nepotu-meu de marea cnejie a Moscvei şi va fi dat-o fiului său, marelui cneaz Vasilie?" Vezi Uljanickij, Materialy, p. 208.

[2]) In ms. *porkolas*.

[3]) Lectura *pisar*=diac e greşită. Cf. N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 247.

eadem gratia Polonie regem, super medijs pacis inter ipsius majestatem ac prefatum dominum Stephanum waywodam dominum nostrum, pro hostilitatibus bellicis et differencijs, que inter majestatem prefati serenissimi Polonie etc. regis ac ipsum dominum Stephanum waywodam preteritis temporibus intercesserant, tractantur[1]), tandem post multos cum sua majestate tractaturus[2]), devenimus ad conclusiones et articulos infrascriptos, quorum tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis: Nos Stephanus, Dei gratia waywoda terre Moldawiensis etc., ut in precedenti continetur. Ut autem serenissimus prefatus dominus rex Polonie de omnibus et singulis premissis a prefato domino Stephano waywoda Moldawie domino nostro certus et securus existat, nos Herman et Jwanko suprascripti promittimus vigore litterarum credencionalium, in fidem personarum nostrarum per eundem dominum nostrum ad ipsius majestatem datarum[3]), et in fidem nostram christianam, quod ipse dominus Stephanus waywoda dominus noster omnes et singulos articulos suprascriptos acceptabit atque cum filio suo Bogdan necnon metropolitis, wladicis, boyaris et consiliarijs suis omnibus juramentum corporale in manibus oratorum prefati serenissimi domini Polonie regis prestando, secundum articulum de[4]) juramento superius contento, firmabit, et litteras desuper tam latinas quam ruthenas[5]) in pargameno scriptas iuxta vim, effectum et continenciam articulorum et conclusionum suprascriptarum, nichil mutando vel minuendo in forma, ut supra descriptum est, suo filijque, metropolitarum, wladicarum, boyarorum et omnium consiliariorum suorum predictorum sigillis subapensis munitas, eidem serenissimo domino Polonie regi dabit in effectum, tenendo[6]) et observandum omnia premissa sine omni fraude et dolo. Pro quorum omnium firmiori effectu et stabilitate, nos idem oratores litteras presentes sigillis nostris consignatas communivimus. Datum

---

[1]) Ar trebuì *tractare*.
[2]) Greșit, în loc de *tractatus* sau *tractationes;* cf. No. CXCI, p. 473.
[3]) Ultimele opt cuvinte lipsesc la Uljanickij.
[4]) In ms. *et*.
[5]) La Ulj. *ruthenicas*.
[6]) La Ulj. *tenendi*.

Cracovie, feria tercia proxima post festum beatorum Tiburcii et Valeriani, anno 499 (i. e. 1499).

Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, Liber legationum III, f. 81-81 v. Titlul complet al acestei cărţi este: „Liber tertius sub Litera No. 3[tio] regnante serenissimo Alexandro rege Poloniae, ad relationem reverendi Mathiae Drzewicki et venerabilis Joannis de Lasko, anni 1502“. Piesa de mai sus urmează în condică îndată după textul publicat de Uljanickij în Materialy, p. 166-169, f. 78 v. -81 din condică. Am reprodus această bucată după original, fiindcă mi se pare a fi fost redactată de plenipotenţiarii moldoveni, nu de personalul cancelariei polone. Aşà îmi explic greşelile de limbă. Cf. Uljanickij, o. c., p. 169-170.

CLXXVIII

Hârlău, 12 Iulie 1499.

Ştefan încheie cu Ioan Olbraht, regele Poloniei, şi cu fraţii săi Alexandru, marele duce al Litvaniei, şi Sigismund, prin mijlocirea fratelui lor Vladislav, regele Ungariei, o pace perpetuă sub următoarele condiţiuni: 1. Regele Olbraht iartă lui Ştefan nedreptăţile şi pagubele suferite de regatul polon în ultimul războiu şi-l asigură că atât el cât şi urmaşii lui vor stăpâui deacì 'nainte ţara Moldovei fără nici o piedecă sau supărare din partea sa şi a fraţilor săi; în schimb Ştefan, fiul său Bogdan, arhiepiscopii şi episcopii, boierii sfetnici şi supuşii săi jură regelui că vor da uitării toate neînţelegerile, ocările şi pagubele din trecut, că vor păstrà pace perpetuă cu dânsul, cu fraţii săi şi cu ţările lor, şi-i vor ajutà cu sfatul şi cu puterea împotriva tuturor duşmanilor; acelaş ajutor îl va aveà Ştefan dela dânşii. 2. Fiecare din părţile contractante va fi prieten prietenilor şi duşman duşmanilor comuni. 3. Regele şi fraţii săi nu vor primì şi nu vor ocrotì în ţările lor pe nici un pretendent la tronul Moldovei, iar în cazul când vre-unul de aceştia s'ar găsì trăind, pe faţă sau în ascuns, pe teritoriile lor, ei se obligă a-l alungà din ele. Aceeaş obligaţie şi-o ia Ştefan faţă de eventualii pretendenţi la coroana polonă. 4. Dacă vre-unul din magnaţii sau curtenii regelui ar pribegi în ţara Moldovei, Ştefan se obligă a nu-l ţineà la sine. Când ar cere însă iertare regelui, dela sine sau prin mijlocirea lui, el va fi dator, dacă o va obţine, să-i lase întoarcerea liberă, iar dacă nu, să-l alunge din ţară.

Tot așà și regele față de pribegii Moldoveni. 5. Dacă lui Ștefan i s'ar întâmplà să fie alungat din țara sa de vre-un dușman puternic și să se refugieze în Ungaria sau în Polonia, această țară să-i fie deschisă, lui și soției lui și copiilor lui și boierilor cu jupânesele lor și tuturor slugilor și averilor lui, ca să se poată așezà ori unde în provinciile, târgurile sau cetățile polone; să fie ținut în cinste și ajutat de rege spre a-și recuceri tronul, și recucerindu-l, să se poată întoarce nesupărat cu toți ai săi și cu toate averile sale. 6. Ștefan se obligă a nu face nici o pagubă regatului, nici cu fapta nici cu vorba, nici pe față nici într'ascuns, și a-l înștiință pe rege de câte ori va aflà de vre-un rău sau vre-o primejdie ce i se pregătește. Tot așà va procedà și regele față de dânsul. 7. Dacă Vladislav, regele Ungariei și al Boemiei, aliat cu Olbraht, ar porni războiu împotriva Turcilor, atunci Vladislav va trece Dunărea prin Țara Românească, iar Olbraht prin vadul dela Oblucița. O altă trecere nu vor puteà să aleagă decât în urma unei înțelegeri prealabile între aliați, cu știrea și cu consimțământul lui Ștefan. Dacă cei doi regi vor merge la războiu în persoană, va merge și Ștefan în persoană. In cazul însă când vre-o neputință l-ar împiedecà să ia parte la expediție, el va trimete pe fiul său Bogdan sau pe altcineva, cu toate puterile sale. 8. Până atunci, regele Poloniei și al Ungariei, precum și frații lor, vor da lui Ștefan ajutorul făgăduit în contra Turcilor, dacă va aveà nevoie, iar el va da de știre de orice eventuală năvală din partea Turcilor și va refuzà acestora orice ajutor; pretinde însă a nu fi considerat ca necredincios tractatului, dacă contra voinței sale puteri iresistibile ale sultanului sau ale sangiacilor săi l-ar sili să meargă cu dânșii. 9. Neguțătorii din amândouă părțile vor fi liberi a face negoț într'o țară sau într'alta, plătind vămile după vechile învoeli și obiceiuri. 10. Nedreptățile și pagubele suferite la graniță de supușii poloni pe teritoriul moldovenesc vor fi judecate de staroștii dela Hotin și Cernăuți, iar cele suferite de supușii moldoveni pe teritoriul polon de starostele din Camenița. La caz de neînțelegere între cei trei staroști, ambii suverani vor delegà comisiuni de boieri, cari vor cercetà cauzele și vor veghià ca înțelegerea stabilită prin acest tractat să nu fie călcată din nici o parte. — Gheorghe arhiepiscopul Sucevei și al Moldovei, Vasile episcopul de Roman, Ioanichie episcopul de Rădăuți și toți boierii sfetnici, în frunte cu logofătul Tăutul și cu pârcalabul Duma al Vlaicului, vărul domnului, confirmă prin jurământ stipulațiunile acestui

tractat, pe cari Ştefan şi fiul său Bogdan se obligă să le observe cu credinţă.

† Въ имѣ божїе амынь. Мы Iѡ Стефан воевода, божїею милостїю господаръ земли мѡлдавской, знаемо чиним и явно изявлѣем с тым нашим листѡм въсѧм посполитым, кто на нем ѹзрыт или чтоучи его ѹслышит, каждомоу добромоу, коли комѹ потребизна бѹдет, яко коли ѡт давного а преминѹлего часѹ нѣкоторая неприязнь и знаменитая незгода и валка была межи нами и межи наияснѣишим кнѣжатем панѡм Яноѡм Ѡлбрахтѡм, з божїей милости кралем полскым и наивышшим кнѧзем литѡвскым, рѹскым, прѹскым и иных панѡм и дѣдичем, и тыми часы его милость вишеречениїи крал, за волю и на причинѹ наияснѣишего кнѧжате пана и пана Владислава, с тѡиж(е) божїей милости кралѣ ѹгръскаго и чъскаго, брата его милости наимиленшаго, нам въси мерзачкы и шкоды и кривды, которїиж есмо его милости часѹ преминѹлего ѹчинили, ѡтпоустиль, и покоуи вѣчныи нам и сынѡм нашим и боярѡм [нашим] и нхъ сынѡв сынѡм и земли нашей молдавской и подданним нашим ѡставиль, ѡ тыи въси вишеписанниїи которїи кѡлве и инщїи шкодї и мерзачкы и крывды, през нас и през наши подданнїи и его милости и подданным его милости преминѹлих часѡв алиж до сего дне ѹчиненыхъ.

Такь иж межи нами и межи преречены наияснѣишим панѡм Янѡм Ѡлбрахтѡм, кралем полскым, и ѡсвѣцонимы кнежати панем Александрем, великым кнѧзем литѡвскым, и кнежатем Жигмѡнтѡм, братїю его милости наимилїишїи, и нашимы по тѡм боудѹчимы, из ѡбѡхъ стѡрѡн, имает быти поkоуи и мvр[1]) вѣчнїи, так иж и ѡт тых мѣсть и на по тѡм, тако мы и тако и наши дѣдичи по тѡм боудѹчїи в земли нашей мѡлдавскѡи, маем быти и пановати на пришлыи часы цѣло и безпечне, през нагабанїа пререченых крѹлѣ его милости и кнѧзя Алеѯандра, кнѧзя великого, и кнѧзя Жигмѡнта и дѣтеи их милости и по тѡм бѹдѹчих их и подданных их. Мы, пререченыи Iѡ Стефан воевода, съ сынѡм нашим Бѡгданѡм воеводою, и съ въсѣми нашими архїепископи і епископи, и съ въсѣмы паны радными, и не подданными нашимы, присѣгаемь и слюбоуем наияснѣишомоу кнѣжатю панѹ Янѹ Ѡлбрахтѹ, кралю полскомѹ, и пререченным кнѣжатем Алеѯандрѹ и Жигмѡнтѹ, братїям его милости, и подданным их,

[1]) Ortografie neobişnuită pentru миръ pace.

през бога живаго и матци божїи и под нашею вирою христїанскою и нашего сына Богдана воеводы и въсѧх архїепископѡв і епископѡв наших и въсѧх панѡв наших радных, иж ѡт тых мѣсть наперед съ прѣреченным наиꙗснѣишим панѡм Ꙗнѡм Ѡлбрахтѡм, кралем полскым, и из братїꙗми его милости, Алеѯандрѡм и Жигмѡнтѡм, и съ въсѣмы паны их радными и съ въсѣмы подданымы их и из землѣмы их, ѡ прореченыи мерзѧчкы и шкоды и иншїи которїи колве шкодї и кривды, под которим колве часѡм оучиненых, аже до нинѣшнѣго дне, а мы имаемо имѣти и ховати вѧчнїи и непорѹшенныи и незламанныи мир и покоꙋи, а им и их по тѡм боꙋдѹчим против въсѧм непрїꙗтелем, съ въсею моцю и силами нашими и землею нашею молдавскою, колико боꙋдѹм мочи, радни и помѡцни быти мами завжды, колико бѹдет наша мѡц. Такѡж и прореченыи наиꙗснѣишїи Ꙗн Ѡлбрахть, крал полскїи, и братїꙗ его милости Алеѯандрь, великїи кнѧз литѡвскїи, и Жигмѡнть и дѣти их и по тѡм бѹдѹчїи их, нас Стефана воеводѹ и дѣти наши и дѣти дѣтеи наших и подданных наших и землю нашю мѡлдавскѹю ѡт въсѧх непрїꙗтелеи наших, с каждои стороны, мечем и радою и людмы и съ въсею их милости моцею, завжды, по их милости моци, бѹдѹт боронити и по тѡм боꙋдѹчих наших имают боронити.

Такѡж слюбо[у]емо, мы Стефан воевода и дѣти наши и подданни наши, прореченомоꙋ наиꙗснѣ[и]шомѹ крѹлеви его милости и прореченым его милости братїꙗм и подданным их, абыхмо были приꙗтелем их прїꙗтели а непрїꙗтелем их непрїꙗтели, завжды. Такѡж и прореченнїи крал его милость и прореченыи его милости братїѧ, и съ ѹсею их радою и подданнимы их, нам Стефанѹ воеводи и дѣтем нашим и дѣтем дѣтеи наших и боꙗрѡм нашим и подданным нашим и земли нашеи мѡлдавскѡи имают быти прїꙗтелем нашим прїꙗтели а непрїꙗтелем нашим непрїꙗтели, завжды.

И такѡж жадного непрїꙗтелѣ нашего, которїи колве непрїꙗтел наш хѡтѧл бы назвати сѣ господарем нашеи земли молдавскои, и ѹпадноꙋл бы ѹ кролѣ его милости, или ѹ прореченых братїꙗх его милости, или ѹ подданних их милости, или боꙋд ѹ кого которїи прислѹхают кѹ Корѹни полскои, а вышереченнїи крал и братїꙗ его милости и по тѡм бѹдѹчїи их не имают таковаго чловѣка прїимити, ани мѣстца ани жадного поживленїѧ ани ласкѹ нигде да не имают емѹ давати ѹ их землѧх, ани ѹ кого ѡт подданних их; але таковаго чловѣка, где ѹчюють и изнаидѹт оу их

землѧх или боуд 8 кого шт их подданникшв, а их милости мают его въгнати и въп8дити прωч из их милости землѧх, абы не мешкал ни жадного часоу под их панствωм, ни ꙗвно ани потаемно. Також и мы, преречениї Стефан воевода, жадного непрїꙗтелѣ кролѣ его милости, которїи колве непрїꙗтел его милости хотѣл бы назвати сѣ господарем землѧм его Кор8ны полскои, и которїи бы пришол до нас, или до подданных наших, или б8д до кого которїи прислѹхают нашего господства[1]), мы не имаем таковаго чловѣка[2]) прїимити, ани мѣстца ани поживленїѧ нигде не имаюм ем8 давати 8 нашеи земли, ани 8 кого шт подданних наших; али таковаго чловѣка[2]), где сѣ 8чюет и знайдет 8 нашеи земли, алибо б8д оу кого шт наших подданникшв, мы да имаюм его въгнати и въп8дити прωч ис нашеи земли, абы не мешкал ни жадного час8 под нашим панством, ани ꙗвно ани потаемно.

А пак аж сѧ прил8чит та побѣгнет нѣкоторїи боꙗрин или сл8га кр8лѣ его милости до нас, или б8д где до нашеи земли или до наших подданных, тωт бы имал шдослати сѣ до своего господарѣ до кролѣ его милости, просѣчи соби мир8, сам през сѣ алибо през наш8 причин8. И простил бы его кр8л его милость, емоу бы слωбодно и доброволно верн8ти сѣ до своего господарѣ до кр8лѣ его милости; пак ли не имал бы прощенїѧ, нам не держати его ни 8 нас, ани где 8 нашеи земли не мешкати емоу, ани ꙗвно ани потае[м]но. А пак аж сѧ прил8чит та побѣгнет нѣкоторїи наш боꙗрин или наш сл8га до кролѣ его милости, или до прѣреченних его милости братїꙗх, или б8д где до их милости землѧх или до их подданных, тωт бы имал шдослати сѣ до нас до своего господарѣ, просѣчи сωби шт нас мыр8, сам през сѣ алибо през причин8 кролѣ его милости. И мы простили быхмо его, ем8 бы слободно и доброволно верн8ти сѣ до нас; а пак не имал бы прощенїꙗ шт нас, а кр8леви его милости не держати его ни 8 себе, и нигде 8 его милости землѧх не держати его, ани мешкати ем8, ни ꙗвно ани потаемно.

И такωж слюбыл нам наиꙗснѣишїи Ѩн Ѳлбрахть, крал полскїи, и преречениї его милости братїѧ и по тωм б8д8чїи их, естли бы сѣ пригоднло с которого доп8щенїѧ божїего, боже того не даван, нж бы мы шт нѣкоторого непрїꙗтелѣ мωцнего, котороуоу бы мы шт-

[1]) La Uljanickij şi Kałużniacki greşit госбдарства, o formă cunoscută numai la Ruşi.
[2]) La Uljanickij şi Kałużniacki greşit человѣка; în orig. ч̃лка.

перетꙑ не моглꙑ, та вънидемо ис нашеи земли, либо до Ѹгwр, алибо до их милости кролевства полскаго, тwгди их милости земли да сѹт wтворени нам, Стефанѹ воеводї, и кнѣгини нашеи и дѣтем нашим и болярwм нашим и кнѣгинѧм их, и ис подданꙑми нашими, и съ слѹгамꙑ нашимꙑ и скарбwм нашим и съ въсем що приналѣжает нас, прїити до их милости и до их милости землѧх и мѣстах и замкох, где колве ѹ предреченом кролевствѣ их милости боудем хотити мешкати. И тогди крѹл его милость предреченїи и братїя его милости пререченїи имали бы нас Стефана воеводѹ, и кнѣгиню нашю и дѣти наши и бояре наши и съ панїями их и [съ] въсѣми нашими слѹгами и подданими нашимꙑ, миловати и в ласцѣ и въ чти держати. И да ест нам слободно и доброволно из их милости землѧх wпет бꙑти и добꙑвати нашю wчизнѹ землю молдавскѹю. И тwгдꙑ крал вꙑшеписаннꙑи и съ его милости братїями и по тwм бѹдѹчїи их имают нам помочи съ въсею их моцею и силамꙑ их моцнимꙑ, абꙑхмо добꙑвали wпет засѣ нашю wчизнѹ землю молдавскѹю. И коли нам богъ поможет та добѹдем засѣ нашю wчизнѹ землю молдавскоую, а тwгдꙑ нам, Стефанѹ воеводї, да ест слободно и доброволно и wтворенно и безпечне и без жаднои шкодї въити ис их милости землѧх, ис нашею кнѣгинею и с нашимꙑ дѣтми и съ въсѣми нашими бояре и съ их панїями и съ въсѣми нашимꙑ слѹгамꙑ и съ въсем нашим скарбwм и съ въсем нашим, що бѹдем имати, wпет до нашеи wчизни до земли мwлдавскои.

А такwж мꙑ, Стефан воевода, слюбили есмо и слюбѹем прѣреченомѹ кролеви его милости и прѣреченꙑм братїям его милости и их по тwм боудѹчим и их милости землѧм, иж николи жаднои шкодї и приказни ѹчинити не имаем, ани ѹчинком ани радою, ани явно ани потаемно; а [1]) естли дорозоумїем какое зло wт какꙑх их милости непрїятелев, мꙑ имаем им дати знати. А також пререченнїи крал его милость ис пререченнꙑмꙑ братїями его милости слюбили нам, Стефанѹ воеводѣ, и дѣтем нашим и дѣтем дѣтеи нашиx и земли нашеи молдавскои, иж нигде и николи нам ни жаднои шкодї, ани ѹраженїя алибо неприязни, не имают нам ѹдилати, ани ѹчинком ани радою, ани явно ани потае[м]но; а естли бꙑ дорозоумили с которои сторони wт какꙑх нашиx непрїятелеи какое зло, або шкодї алибо прекаженїя, а их милость тогди нам и дѣтем

[1]) La Uljan. şi Kaluž. greşit ач҃ъ; orig. а̄ естли.

нашим и земли нашеи молдавскои тое имают нам ѹсе ѹказати и ѡповѣсти.

А пак коли ѹсхочет найіаснѣишїи Владислав, крал ѹгръскїи и чъскїи, господаръ наш ласкавїи, и преречен̈їи найіаснѣишїи Ян Ѡлбрахть, крол полскїи, и преречен̈їи братїа его милости и ѹчинѧт воиска и, из божїею помощїю, поидѹт сами своими парсѹнамы и съ ѹсимы своимы моцамы и землѣмы и силамы на тѹрецкого чъсарѣ и на его земли, и тогди найіаснѣишїи Владислав, крал ѹгръскїи и чъскїи, господаръ наш ласкавїи, имал бы проити черес Басарабскѹю землю и тѹда перевозити сѣ черес Дѹнаи на земли тѹрецкого чъсарѣ. А пак найіаснѣишїи Ян Ѡлбрахть, крол полскїи, ис прѣреченою братїю его милости, тогди имали би перевозити сѣ також на земли тѹрецкого чъсарѣ черес Дѹнаи, али ѹ брод що сѣ зовет Ѡблѹчица, алибо норозѹмившии[1]) сѣ ѡба преречен̈їи kралеве и ис преречонною братїю их милости и ис нами, преречоным Стефаном воеводою, по коуда сѣ им и нам бѹдет видити манполипшеи, манпожиточнѣи, тѹда перевозити сѣ. Мы тогди Стефан воевода, сам своею парсѹною, и съ ѹсею нашею моцю и землею нашею молдавскою, из их милостми ѡбличне бѹдѹм ехати на тѹрецкого чъсарѣ; лише, боже того не давай, бѹдем ли тогди ѹ которои немоци, та не мочи мем самы ехати заедно с ними, ѡн бы тогди имал ехати заедно с ними сынь наш Богдан воевода, и съ своею парсѹною, и съ въсею своею и нашею моцю, или кого мы из их милости пошлемо.

А пак до того веремене и до того часѹ найіаснѣ[н]шїи вишеписаннїи кралеве: Владислав, крал ѹгръскїи и чъскїи, и Ян Ѡлбрахть, крал полскїи, и Алеѯандрѹ[2]), кнѧз великїи литѡвскїи, и кнѧз Жигмонт тако слюбили нам, Стефанѹ воеводи, ѡборонити нас завжды и землю нашю землю молдавскоую ѡт чъсарѣ тѹрецкого и ѡт его воиски, и завжды подли нас и ис намы стати и помочи нам давати против того тѹрецкого чъсарѣ и против его воиске. А також мы, Стефан воевода, до того часѹ коли ѹслышим ѡ ихани тѹрецком на земли а на панства найіаснѣишиx преречоных панѡв крѹлев ѹгръскаго и полскаго и преречоных их милости братїах, тогди им ѡбом кралем и братїам их имаем дати вѣдати и ѹказати, како мочи мѹм манборзо; ани

---

[1]) In orig. greşit порѹзѹмившн.
[2]) Forma românească, în loc de Алеѯандръ.

жадной радї ани помочи Тѹрком не имаем дати, вънѣвши коли бы нѣкоторая моц або сила тѹрецкого чъсарѣ, або его санжак(а) або его подданных, пришла бы, и нас поневолили бы соби на помоч, и были быхом им на помоч без нашей воли, а с того вѣра наша и вѣра нашего сына Богдана воеводї и вѣра наших бояр и покой стокмленїи жадным ѡбичаем аби не бил зламан, и не имаем в тѡм быти виновати; а Тѹрком, колико боудѹм мочи, быти им непрїятели.

А такѡж кѹпцем ѡт землях преречeнаго кролѣ его милости полского и великого князя литовского везде по нашей земли молдавской да ест им слободно и доброволно и ѡтворено ходити и торговати, заплативше правое свое мыто, по старомѹ законѹ и по старомѹ складѹ. А також крал его милость и княз великїи литѡвскїи да имают лишити кѹпцем нашим, везде по землях и панством их, абы ходили и торговали слободно и доброволно, заплативше правое свое мыто, по старомѹ законѹ и по старомѹ складѹ.

И також про дило и про кривды границам ѡт ѡбох сторѡн, мы имаемо лишити на старостах хотинскых и чернѡвскых и на по тѡм бѹдѹчих старѡст хотинскых и черновскых, на то, естли бы сѧ пригодїло нѣкоторомоу подданномѹ, или бѹд комоу ѡт землях кролѣ его милости и предреченых братїях его милости, боуд колве комоу которая кривда и шкода ѡт подданникѡв наших, или боуд ѡт кого ѡт нашей земли, а таковїи комѹ боудет кривда да имает жадати справедливѡст ѡт старост хотинскых и черновскых, а старости хотинскїи и черновскїи да имают мѡц над каждим ѡт подданных наших, имаючи бога пред ѡчима, абы ѹчинили каждомоу справедливѡст, людем ѡт землях кролѣ его милости и предреченых братїях его милости. И також нашим подданным, комоу сѧ пригодит кривда ѡт подданников кролѣ его милости и ѡт его милости землях, тѡт також да имает жадати справедливости ѡт старости каменецкого, а староста каменецкїи тыж абы имал мѡц ѡт своего господарѣ ѡт кралѣ его милости над каждым ѡт подданных кролѣ его милости ѹчинити справедливост людем и подданним нашим, имаючи бога пред ѡчима. А коли сѧ прилѹчит нѣкоторая знаменитая кривда а низгода межи старостамы, тѡгды мы имаем дати знати кролеви его милости, а крал его милость такѡж имает нам дати ѡ тѡм знати. Тогды имаем с ѡбѡх сторон послати своих

панwв, абы таковои рѣчи досмотрили и справедливост оучинили. И тыж нѣкоторых панwв або которих подданних наших, с обох сторон их, длѣ розницн или сказы, абы тіи въси вышеписанніи наши еднаніа и пріазни не имают быти зламаны ані престѹплении.

Тwе въсе вышеписанное мы, внишеписанніи Іw Стефан воевода, божією милостію господаръ земли молдавской, на тыи слюбы и присѣгы, що выше пишем w въсѧх рѣчех и работах и записеwв, на наше право и на нашю вѣрѹ хрестіанскѹю, слюбѹем посполѹ и съ сынwм нашим Богданом воеводою, и съ въсѣмы архіепископи и епископи, и съ въсѣмы нашимы боіаре радными, и съ въсѣмы нашимы подданнымы и съ въсѣми ктw нас прислѹхают, наіасенѣишомоу Іанѹ Олбрахтѹ, кралю полскомоу, и братіам его милости кнѧзю Алеѯандрѹ и Жигмwнтѹ и въсѧм дидичем их и подданным их, моцне и непорѹшение и незламанно и невраженно имаемо дръжати и наполнити, мы и також въси наши подданніи, так здержати и наполнити, без въсѣкого хитлѣнства и без жаднои зраді и без въсѣкои хитрости. А на болшоую крѣпwст и потвръжденіе сталои вѣри, нашѹ печат болшѹю, и печат сына нашего Богдана воеводі, и печати архіепископwв і епископwв, и печати боіар наших радных велѣли есмы привѣсити к семоу листѹ нашемоу.

Писано ѹ Хрълoвѣ, в лѣтw ҂зз, а своего господства лѣт м҃ и на трето лѣто текъщее, мѣсѧца юл. еі[1]).

Мы Георгіе архіепископь Сѹчавскыи и земли мwлдавской, Василіе епископь Долнѣи епискѹпіи Романова тръга, Іwанікіе епископь Радовской епископіи, Іwн Тъоутѹл логофет, Дѹма Кланкоулович паркалаб, Бwлдwр дворник, Хръман паркалаб, Щефоул пръкалаб, Дѹма Брѹдѹр паркалаб, Тоадер и Негрилъ старости хотинскіи, Еремія и Драгоше паркалабове немецкіи, Шандрѹ пръкалаб новоградскіи, Лоука Арбоуре соучавскіи, Іwн Грѹмаѕ староста черновскіи, Иванко и Алеѯа пръкалаби wрхенскіи, Косте [паркалаб] сорwцкіи, Кълнъѹ спътар, Исак вистѣрник, Дѹмша постелник, Могила чашник, Іwн Фрѹнтеш столник, Петрика комис, панове рада земли молдавской, с прѣдреченным велможным Іw Стефаном воеводою, божією милостію господарем земли молдавской, господарем нашим ласкавим, тѹ на тwт час оу Хрълoвѣ боудѹчим, слюбили есмо и слюбоуем под вѣрою нашею хрестіанскою, посполоу съ прѣдреченным господарем нашим, w въси рѣчи више-

[1]) Fraza aceasta ocupă numai o jumătate de şir, astfel că partea finală a documentului se distinge de partea de până aci.

писанныи въ въсѧх словѧх, вышеписанномꙋ наиꙗснѣишомꙋ панꙋ Ꙗнꙋ Ѡлбрахтꙋ, божїєю милостїю кролеви полскомоу и иных и пререченным єго милости братїам, кнѧзю Алеѯандрꙋ и Жигмонтꙋ, и тыж и болѧрωм и подданиим их, въсе моцне а непорꙋшенно дръжати и ховати, без въсѣкои лъсти и зрадї. А на вѣрꙋ вышеписанних рѣчен, печати наши и съ печатїю прѣдреченаго велможнаго господарѣ нашего Іѡ Стефана воєводї, господарѣ земли молдавскои, къ нинѣшнемꙋ листови привѣсити велѣли єсмо.

Pecetea cea mare domnească, cu legenda: † ПЕЧЯТЬ IѠ СТЕФЯНЬ ВОЕВѠДЯ, ГѠСПОДЯР ЗЕМЛИ МѠЛДЯВСКОИ, foarte bine păstrată; la stânga ei pecetea lui Bogdan în ceară roşie, rotundă, c. 1,7 cm. în diam., cu bourul şi cu legenda: † [IѠ БО]ГДЯН СНЬ СТЕФЯНЯ ВОЕВОД (ligatura Я = ЯН în cuvintele БОГДЯН şi СТЕФЯНЯ); apoi trei peceţi în ceară verde, a mitropolitului Sucevei şi a celor doi episcopi de Roman şi de Rădăuţi, toate trei rotunde, de câte c. 2,2 cm. în diam.: la cea dintâiu se vede numai chipul Sf. Gheorghe, ca la pecetea din 2 Martie 1462; la a doua bustul Sf. Vineri, cu aureolă şi cu legenda СТЯ—ПЕТК[Я], alt desemn decât cel din 1485 sau 1479; la a treia bustul cu aureolă al Sf. Nicolae şi deasupra lui, despărţit printr'un semicerc, bustul lui Isus Hristos; legenda: СТЫ—НИ КО—ЛЯЕ (КО e sub СТЫ şi ЛЯЕ sub НИ) şi monogramele IС—ХС; apoi 22 de peceţi boereşti, toate în ceară neagră. Din acestea, numai la opt am putut distinge emblemele, iar din legende am putut ceti următoarele: (la stânga) 1) † ПЕЧЯТЬ ИВЯНКО ПРКЛ., e a lui Ivanco pârcalabul de Orheiu; 2) † ПЕЧЯТЬ ПЯ. (= ПЯНЯ) НЕГРИЛЯ ПРЪКЯЛЯБ, e a lui Negrilă starostele de Hotin, care, cum se vede, deacì şi din documente, purtà şi titlul de pârcalab şi cel de staroste; 3) † ПЕЧЯТЬ ПЯНЯ [ТО]ДЕРЯ П[РЪКЯЛЯБ], deci a lui Toader starostele de Hotin, tovarăşul lui Negrilă; 4) † ПЕЧЯТЬ ПЯНЯ ЩЕФꙋЛ (scris ЩЕФꙋ), e a pârcalabului Şteful; (la dreapta) 5) † ПЕЧЯТЬ ПЯНЯ ТЪꙋТꙋЛЯ ЛОГОФЕТЯ; 6) † ПЕЧЯТЬ ПЯНЯ ДꙋМИ ВЛЯИКꙋЛ, e a lui Duma al Vlaicului, vărul domnului; 7) † ПЕЧЯТЬ ПЯНЯ БѠЛДОРЯ ДВѠРНЫКЯ; 8) † ПЕЧИТЬ ШЯНДРꙋ ПЪРК., e a lui Şandru pârcalabul de Cetatea Nouă; 9) † ПЕЧЯТЬ ПЯНЯ ГРꙋМЯЅ, e a lui Grumaz starostele de Cernăuţi.

Aceste lecturi se pot completà cu câteva din exemplarul latinesc al tractatului, în care, afară de cele opt embleme ale exemplarului rusesc, se mai disting alte cinci, şi pe lângă cele nouă legende încă următoarele: întâiu legenda peceţii lui Bogdan e întreagă: † IѠ БОГДЯН СНЬ СТЕФЯНЯ ВОЕВОД; apoi la stânga: † [ХРЪ]ЛЯНЬ ПРЪКЯЛЯБ; legenda peceţii lui Toader se citeşte întreagă: † ПЕЧЯТЬ ПЯНЯ ТОДЕРЯ; a lui Şteful pare a fi deosebită, căci se citeşte ПРЪКЯЛЯБЯ ХѠ[ТИНСКОГО] şi în mijloc Щ; o pecete ovală cu legenda

† печать пана ива[н]ка [пръкалаба], apoi: † печать [пана дꙋмꙿши (postelnicul), † печать [пана мо[ги]ла [чаш.], † [пе]чать фрꙋнт[еша столника], † печать пана [петрики] к[омиса]. La 1889, când am studiat întâiaş dată documentele Arhivelor Ministeriului de Externe din Moscva, am mai citit următoarele două legende: † косте пръкалабъ (Coste dela Soroca) şi † печать пана [б]р[ꙋ]д[ꙋ]р [пръкалаб] (Brudur). Pecetea cea mare a domnului e foarte bine păstrată.

Textul rusesc al tractatului dela 1499 a fost publicat întâiaş dată de Uljanickij, Materialy, p. 170-177, No. 105, de unde l-a reprodus Kałužniacki cu traducere latină în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 714-724, No. DXXXIII. Afară de ortografie, textul este bun în amândouă aceste ediţii. Traducerea lui Kałužniacki, deşi cam liberă, este exactă. Exemplarul latinesc, dat tot în Hârlău „Herlow, feria quinta proxima ante festum sancte Margarethe virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo nono“, e publicat de N. Densuşianu, după o fotografie a Academiei Române, în Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 439-445, No. CCCLXXI. Noi îl reproducem mai jos după original, îndreptând câteva greşeli de lectură şi dându-i o ortografie mai apropiată de cea obişnuită azi în textele latine.

Am dat un regest amănunţit al tractatului din 12 Iulie 1499, spre a pune în evidenţă toate stipulaţiunile lui, cari se deosebesc mult de cele stabilite în Cracovia la 15 şi 16 Aprilie (Uljanickij, Materialy, p. 157-165) de către plenipotenţiarii poloni, unguri şi moldoveni — din partea lui Ştefan tractase pârcalabul Hârman şi pitarul Ivanco (v. Uljanickij, o. c., p. 169-170) — şi confirmate de magnaţii unguri la 15 Mai (Dogiel, Codex diplomaticus, I, p. 103-104). Tractatele dintre Albrecht şi Vladislav sunt reproduse şi în Dogiel, I, p. 96 şi urm.

Punctele 3, 4 şi 5 din textul definitiv (v. regestul) lipsesc în exemplarul latinesc al regelui polon şi al regelui unguresc, dacă nu cumva va fi existat şi un al treilea exemplar, identic cu cel moldovenesc, dat lui Ştefan de Olbraht şi Vladislav, precum se indică în textul stabilit în numele lui Ştefan de plenipotenţiarii unguri: „ita sicut majestatum suorum in litteris nobis (sc. Stephano) datis lacius expressum est“ (Uljanickij, p. 167). La punctele 1 şi 6 obligaţia de reciprocitate a regelui Olbraht faţă de Ştefan, că adecă regele îl va ajută pe acesta cu sfatul şi cu arma să se menţie în domnie şi că-l va înştiinţă de orice primejdie ce l-ar ameninţă, este omisă în celelalte versiuni. Punctul 7, despre expediţia eventuală în contra Turcilor, este cu totul altfel redactat: în exemplarul moldovenesc se prevede participarea lui Ştefan numai la o expediţie comună a celor doi regi, pe când exemplarele latineşti din 15 şi 16 Aprilie prevăd participarea lui obligatorie şi în cazul când numai unul dintr'înşii ar întreprinde expediţia: „penes majestates eorum *aut alteram ipsarum* venire illisque fideliter assistere et usque ad finem huiusmodi expedicionis et belli perseverare“ (Uljanickij, l. c.).

Afară de aceasta, în exemplarele latineşti nu se vorbeşte nimic de condiţia, pusă evident de Ştefan, ca cei doi regi să treacă Dunărea unul prin Ţara Românească, iar altul pe la Obluciţa; numai în cazul când nu ar puteà trece aşà, şi cu consimţământul lui Ştefan, se va hotărî un alt punct de trecere. Ştefan făceà aceste rezerve spre a-şi cruţà ţara de prădăciunile inevitabile ale armatelor de atunci, chiar când erau prietene. Lipseşte în sfârşit în exemplarele latineşti şi rezerva dela sfârşitul art. 7, că în cazul când Ştefan va fi târît cu deasila de Turci împotriva creştinilor, această însoţire cu dânşii să nu fie considerată ca o călcare a păcei din partea lui. E o condiţie ce se găseşte şi în alte tractate ale domnilor Moldovei cu regii Poloni.

Prin ce mijloace diplomatice a putut să obţină Ştefan o schimbare atât de esenţială a condiţiunilor stabilite în Cracovia de plenipotenţiarii celor două state cu mult mai puternice decât dânsul — nu putem şti. Izvoarele cunoscute până acum nu ne vorbesc nimic despre tratările ce au precedat pacea dela 1499. Ştim numai că ele au durat mai bine de două luni (între 21 Aprilie şi 12 Iulie), şi de sigur în acest lung interval au fost mai multe schimburi de vederi între Cracovia şi Suceava. Vor fi avut o parte de merit şi plenipotenţiarii Moldovei, bătrânul pârcalab Hârman şi pitarul Ivanco.

Celelalte condiţii ale păcei sunt redactate aproape identic în toate trei exemplarele. Exemplarul latin al lui Albrecht „feria secunda in crastino sanctorum Tiburtij et Valeriani anno 1499, regni nostri secundo" e publicat, după o copie din arhiva regatului, în Dogiel, Codex diplomaticus, I, p. 603-606, şi în A. Jablonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 34-39, după Metrica Coroanei, cartea XVII, p. 185 sq.

Urmează a) traducerea textului rusesc, b) textul latinesc.

„In numele lui Dumnezeu amin. Noi Ioan Ştefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei, facem cunoscut şi arătăm pe faţă prin această carte a noastră tuturor îndeobşte, cari se vor uità la dânsa sau o vor auzì cetindu-se şi fiecărui om bun care va aveà nevoie de dânsa, că după ce într'o vreme, de mult trecută, între noi şi între prea luminatul prinţ domnul Ian Olbraht, din mila lui Dumnezeu craiu al Poloniei, mare cneaz al Litvei, al Rusiei, Prusiei şi al altor ţeri domn şi moştenitor, au fost oarecare vrăjmăşie şi cunoscuta ceartă şi luptă, acum domnia sa, sus numitul craiu, după voinţa şi prin mijlocirea prea luminatului prinţ a domnului domn Vladislav, din aceeaş milă dumnezeească craiu al Ungariei şi al Cehiei, frate prea iubit al domniei sale, ne-a iertat toate batjocurile şi pagubele şi strâmbătăţile [1]), pe cari i le-am făcut dom-

[1]) In exemplarul latinesc al tractatului „iniurias, offensas et dampna" (cf. Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 440), ceeace nu corespunde slav. мерзачкы и шкоды и кривды = offensas, damna et iniurias. Мерзачка în maloros. înseamnă batjocură, ocară, Beschimpfung. Kał. traduce „offensiones et damna et iniurias" (ibid., p. 719).

niei sale în trecut, şi ne-a dat pace veşnică nouă şi fiilor noştri şi boierilor noştri şi fiilor fiilor lor [1]) şi ţerii noastre Moldovei şi supuşilor noştri, pentru toate acele mai sus pomenite şi alte pagube, batjocuri şi strâmbătăţi, făcute în trecut şi până în ziua de astăzi, de noi sau de supuşii noştri, domniei sale sau supuşilor domniei sale.

Astfel că între noi şi între prealuminăţia sa pomenitul domn Ian Olbraht, craiu al Poloniei, şi între luminăţia sa prinţul şi domnul Alexandru, marele cneaz al Litvei, şi prinţul Jigmont, fraţii prea iubiţi ai domniei sale, şi între urmaşii noştri, de amândouă părţile, are să fie linişte şi pace veşnică; aşà că de acì înainte şi pe viitor, atât noi, cât şi urmaşii noştri cari vor fi după aceasta în ţara noastră a Moldovei, vom trăì şi vom stăpânì în vremile viitoare slobozi şi fără grije [2]) şi fără nici o piedecă din partea sus numiţilor, a domniei sale craiului şi a prinţului Alexandru, cneaz al Litvei, şi a prinţului Jigmont, şi a copiilor domniilor lor şi a urmaşilor lor şi a supuşilor lor. Noi, sus numitul Ioan Ştefan Voevod, împreună cu fiul nostru Bogdan Voevod şi cu toţi arhiepiscopii şi episcopii noştri şi cu toţi boierii sfetnici şi cu supuşii noştri, jurăm şi făgăduim prealuminăţiei sale prinţului şi domnului Ian Olbraht, craiului leşesc, şi sus numiţilor prinţi Alexandru şi Jigmont, fraţilor domniei sale, şi supuşilor lor, pe viul Dumnezeu şi pe maica Domnului, şi pe credinţa noastră creştinească şi a fiului nostru Bogdan Voevod şi a tuturor arhiepiscopilor şi episcopilor noştri şi a tuturor boierilor noştri sfetnici, că deacì înainte vom păstrà cu prealuminăţia sa sus numitul domn Ian Olbraht, craiul leşesc, şi cu fraţii domniei sale Alexandru şi Jigmont, şi cu toţi boierii lor sfetnici şi cu toţi supuşii lor şi cu ţerile lor, în ce priveşte sus pomenitele batjocuri şi pagube şi orice alte pagube şi strâmbătăţi, în orice vreme făcute până în ziua de astăzi, vom păstrà şi vom aveà pace şi linişte veşnică şi nestrămutată şi nestricată, iar pe ei şi pe urmaşii lor îi vom ajutà totdeauna cu sfatul şi cu fapta, cât va stà în putinţa noastră, împotriva tuturor vrăjmaşilor, cu toată puterea şi cu toate oştile noastre [3]) şi cu ţara noastră a Moldovei. Tot aşà prealuminăţia sa pomenitul Ian Olbraht, craiul leşesc, şi fraţii domniei sale Alexandru, marele cneaz al Litvei, şi Jigmont, şi copiii şi urmaşii lor au să ne apere pe noi Ştefan Voevod şi pe copiii noştri şi pe copiii copiilor noştri şi pe supuşii noştri şi ţara noastră a Moldovei de toţi vrăjmaşii noştri, din orice parte, cu sabia şi cu sfatul şi cu oameni şi cu toată puterea domniilor sale, totdeauna, după putinţa domniilor sale, pe noi şi pe urmaşii noştri.

---

[1]) Orig. нχъ сынωв сынωм; în exemplarul latinesc mai bine „et filijs filiorum nostrorum“.

[2]) In exemplarul latinesc „integre et secure“, adecă independenţi şi din partea Poloniei în afară de orice pericol.

[3]) In exemplarul latinesc „cum omnibus viribus et potencia nostra“.

Deasemenea făgăduim noi Ștefan Voevod și copiii noștri și supușii noștri prealuminăției sale pomenitului craiu, domniei sale și pomeniților frați ai domniei sale și supușilor lor, că vom fi totdeauna prieteni prietenilor și neprieteni neprietenilor lor. Tot așà domnia sa sus numitul craiu și mai sus numiții frați ai domniei sale, cu toți sfetnicii și supușii lor, (ne făgăduesc) nouă Ștefan Voevod și copiilor noștri și copiilor copiilor noștri și boierilor noștri și supușilor noștri și țerii noastre Moldovei, că vor fi totdeauna prietenilor noștri prieteni iar neprietenilor noștri neprieteni.

Deasemenea pe niciun neprieten al nostru, care neprieten al nostru ar vrea să se numească domn al țerii noastre Moldovei și ar cădeà peste capul domniei sale craiului sau al sus zișilor frați ai domniei sale sau al supușilor domniei lor sau al oricui care se ține de Coroana polonă, sus numitul craiu și frații domniei sale și urmașii lor pe un astfel de om n'au să-l primească și n'au să-i dea nicăiri în țerile lor niciun loc de traiu, nici o hrană și nici o milă[1]), nici cineva dintre supușii lor; ci pe un astfel de om, oriunde l-ar simți și l-ar aflà în țerile lor sau la cineva dintre supușii lor, domniile lor au să-l alunge și să-l depărteze din țerile domniilor lor, ca să nu rămâe câtuși de puțină vreme sub stăpânirea lor, nici pe față nici într'ascuns. Tot așà nu vom primi nici noi, sus pomenitul Ștefan Voevod, pe niciun neprieten al domniei sale craiului, care neprieten al domniei sale ar vrea să se numească domn al țerilor Coroanei sale leșești și ar veni la noi sau la supușii noștri sau la altcineva care se ține de domnia noastră, pe un astfel de om noi nu-l vom primi și nu-i vom da nicăiri în țara noastră nici loc nici hrană, nici la careva dintre supușii noștri; ci pe un astfel de om, dacă l'om simți și l'om aflà undeva în țara noastră, sau la cineva dintre supușii noștri, îl vom alungà și-l vom depărtà din țara noastră, ca să nu locuească câtuși de puțin sub stăpânirea noastră, nici pe față nici într'ascuns.

Și iarăși, dacă s'ar întâmplà să fugă vreun boier sau vreo slugă a domniei sale craiului la noi, sau undeva în țara noastră sau la supușii noștri, acela are să fie trimes îndărăt la stăpânul său la domnia sa craiul, după ce-și va fi cerut pace, singur de sine sau prin mijlocirea noastră. Dacă domnia sa craiul îl va iertà, el va fi slobod și volnic să se întoarcă la stăpânul său, la domnia sa craiul; dacă însă nu va căpătà iertare, noi n'avem să-l ținem la noi, nici vreundeva în țara noastră n'are să lăcuească, nici pe față nici într'ascuns. Tot așà dacă s'ar întâmplà să fugă vreun boier al nostru sau vreo slugă a noastră la domnia sa craiul sau la sus numiții frați ai domniei sale, sau oriunde în țerile domniilor lor sau la supușii lor, acela are să fie trimes îndărăt la noi, la stăpânul său, după ce-și va fi

---

[1]) In orig. ани мѣстца ани жадного поживленїа ани ласкꙋ, în exemplarul latinesc „nec locum aut aliquem victum nec *graciam;* cuvântul din urmă a fost cetit greșit de editorul Documentelor Hurmuzaki *granum* (p. 441).

cerut întâi pace dela noi, sau singur de sine sau prin mijlocirea domniei sale craiului. Şi dacă îl vom iertà, el să fie slobod să se întoarcă în bună voie la noi; iar dacă nu va aveà iertare dela noi, domnia sa craiul să nu-l ţie nici la sine nici undeva în ţerile domniei sale, unde el n'are să lăcuească nici pe faţă nici într'ascuns.

Şi ne-a mai făgăduit prealuminăţia sa Ian Olbraht, craiul leşesc, şi sus numiţii fraţi ai domniei sale şi urmaşii lor, că dacă s'ar întâmplà, prin vreo îngăduinţă dumnezeească,—doamne fereşte-ne de aceasta,— ca noi, din pricina vre-unui puternic vrăjmaş, căruia nu vom puteà să ne împotrivim, să ieşim din ţara noastră, fie la Unguri fie la crăiia domniei sale leşască, atunci ţerile domniei sale să ne fie deschise nouă Ştefan Voevod şi doamnei noastre şi copiilor noştri şi boierilor noştri şi doamnelor lor; şi împreună cu supuşii noştri şi cu slugile noastre şi cu visteria noastră şi cu tot ce este al nostru să putem veni la domnia sa şi în ţerile şi în oraşele sau cetăţile domniei sale, şi să şedem ori unde am dori în sus zisa crăie a domniei sale. Atunci domnia sa sus numitul craiu şi sus numiţii fraţi ai domniei sale pe noi Ştefan Voevod şi pe doamna noastră şi pe copiii noştri şi pe boierii noştri împreună cu jupânesele lor şi pe toate slugile noastre şi pe supuşii noştri au să ne miluească şi să ne ţie în milă şi în cinste. Şi să fim slobozi a ne întoarce în buuă voie din ţările domniei sale, spre a ne dobândi moşia noastră, ţara Moldovei. Şi atunci sus scrisul craiu, împreună cu fraţii domniei sale şi cu urmaşii lor, au să ne ajute, cu toată tăria lor şi din toate puterile lor cele mari[1]), ca să dobândim din nou moşia noastră, ţara Moldovei. Şi dacă Dumnezeu ne va ajutà şi vom câştigà iarăşi moşia noastră, ţara Moldovei, nouă Ştefan Voevod să ne fie slobod şi deschis să ne întoarcem în bună voie, fără primejdie şi fără nici o pagubă, din ţerile domniilor lor, împreună cu doamna noastră şi cu copiii noştri şi cu toţi boierii noştri şi cu jupânesele lor şi cu toate slugile noastre şi cu toată visteria noastră şi cu toate ale noastre câte vom aveà, îndărăt la moşia noastră, la ţara Moldovei.

Deasemenea noi, Ştefan Voevod, am făgăduit şi făgăduim sus zisului craiu, domniei sale şi sus zişilor fraţi ai domniei sale, şi urmaşilor lor şi ţerilor domniilor lor, că nici odată nu le vom face nici o pagubă şi nici o stricăciune, nici cu fapta nici cu sfatul, nici pe faţă nici într'ascuns; ci dacă vom auzi despre vreun rău din partea unor neprieteni ai domniilor lor, noi le vom da de ştire. Tot aşà sus zisul craiu, domnia sa împreună cu sus zişii fraţi ai domniei sale, ne-au făgăduit nouă Ştefan Voevod şi copiilor noştri şi copiilor copiilor noştri şi ţerii noastre Moldovei, că nicăiri şi nici odată n'au să ne facă nici o pagubă sau stricăciune sau rău-

[1]) In orig. съ въсею их моцею и силамы их моцнимы. În exemplarul latinesc „cum omnibus potencijs (debent nobis auxiliarj), cum omni potencia eorum“, la Kałužniacki „tota potentia et oppibus suis“ (p. 721).

tate[1]), nici cu fapta nici cu sfatul, nici pe faţă nici într'ascuns; ci din potrivă, dacă ar aflà că ni se pregăteşte din vreo parte oarecare de niscaiva neprieteni ai noştri vreun rău, vreo pagubă sau stricăciune[2]), domnia lor au să ni le arăte atunci şi să ni le spună pe toate, nouă şi copiilor noştri şi ţerii noastre Moldovei.

Şi-apoi, când vor vreà prealuminăţia sa Vladislav, craiul unguresc şi cehesc, domnul nostru milostiv, şi prealuminăţia sa sus numitul Ian Olbraht, craiul leşesc, şi sus numiţii fraţi ai domniei sale, să facă războiu şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, vor merge ei înşişi în persoană cu toate puterile şi cu ţerile şi cu oştile lor[3]) împotriva împăratului turcesc şi a ţerilor lui, atunci prealuminăţia sa Vladislav, craiul unguresc şi cehesc, domnul nostru milostiv, are să meargă prin ţara Basarabilor şi are să treacă de acolo peste Dunăre în ţerile împăratului turcesc. Iar prealuminăţia sa Ian Olbraht, craiul leşesc, cu sus numiţii fraţi ai domniei sale, au să treacă împotriva ţerilor împăratului turcesc tot pe Dunăre şi anume la vadul ce se chiamă Oblucița, sau, după ce se vor fi înţeles între sine amândoi sus numiţii crai cu sus numiţii fraţi ai domniilor lor şi cu noi sus numitul Ştefan Voevod, pe unde li se va păreà lor şi nouă că ar fi mai bine şi mai folositor, pe acolo să treacă. Atunci noi Ştefan Voevod, noi înşişi în persoană şi cu toată puterea noastră şi cu toată ţara noastră a Moldovei, vom merge cu domniile lor împotriva împăratului turcesc, afară doar—doamne fereşte-ne de asta — dacă vom fi atunci în vre-o neputinţă şi nu vom puteà să mergem noi înşişi împreună cu ei, atunci are să meargă împreună cu dânşii fiul nostru Bogdan Voevod în persoană, cu toată puterea lui şi a noastră, sau un altul pe care îl vom trimete noi cu domniile lor.

Dar până la vremea aceea şi la ceasul acela prealuminăţiile lor sus numiţii crai Vladislav, craiul unguresc şi cehesc, şi Ian Olbraht, craiul leşesc, şi Alexandru marele cneaz al Litvei şi cneazul Jigmont ne-au făgăduit nouă Ştefan Voevod să ne apere în totdeauna, pe noi şi ţara noastră, ţara Moldovei, de împăratul turcesc şi de oştile lui, şi să fie în totdeauna pe lângă noi şi împreună cu noi, şi să ne dea ajutor împotriva împăratului turcesc şi împotriva oştilor lui. Tot aşà şi noi Ştefan Voevod, până atunci, dacă vom auzi despre o pornire a Turcilor împotriva ţerilor şi domniilor prealuminaţilor sus numiţilor domni, a craiului unguresc şi a celui leşesc şi a sus numiţilor fraţi ai domniilor sale, noi le vom da de ştire şi le vom arătà aceasta amânduror crailor şi fraţilor lor, cât vom puteà mai iute; şi nu vom da nici un sfat şi nici un ajutor Turcilor, afară doară dacă ar veni vre-o putere a împăratului turcesc, sau a sangiacului sau a supuşilor lui, care să ne silească

[1]) In orig. ни жадном шкодї айи вражєнїѧ алико нєпризнии, în exemplarul latinesc „aliquod dampnum aut impedimentum aut inimiciciam".
[2]) In orig. прєкажєнїѧ, latin. impedimentum.
[3]) In exemplarul latinesc „cum totis viribus et potencijs suis".

să le dăm ajutor, şi le-am da ajutor fără voea noastră,—printr'aceasta însă credinţa noastră şi credinţa fiului nostru Bogdan Voevod şi credinţa boierilor noştri şi pacea încheiată să nu fie călcate cu nici un chip şi noi să nu fim vinovaţi de nimic; căci Turcilor, pe cât vom puteà, le vom fi neprieteni.

Şi-apoi neguţătorii din ţerile domniei sale sus numitului craiu leşesc şi ale marelui cneaz litvan să fie slobozi să umble peste tot locul în ţara noastră a Moldovei şi să facă negoţ în bună voie şi pe faţă, plătindu-şi vama lor dreaptă, după vechiul obiceiu şi după vechile schele [1]). Tot aşà domnia sa craiul şi marele cneaz litvan au să lase pe neguţătorii noştri, peste tot locul în ţerile şi în ţinuturile lor, să umble şi să facă negoţ slobozi şi în bună voie, plătindu-şi vama lor dreaptă, după vechiul obiceiu şi după vechile schele.

In ce priveşte treburile şi nedreptăţile dela graniţe [2]), din amândouă părţile, noi vom lăsà pe sama staroştilor de Hotin şi de Cernăuţi şi pe sama celor ce vor fi în viitor staroşti de Hotin şi de Cernăuţi, că dacă s'ar face vre-unui supus sau oricui din ţerile domniei sale craiului sau ale sus numiţilor fraţi ai domniei sale vre-o strâmbătate sau vre-o pagubă din partea supuşilor noştri, sau din partea oricui altuià din ţara noastră, cel ce va suferì strâmbătatea să ceară dreptate dela staroştii din Hotin şi Cernăuţi, iar staroştii din Hotin şi Cernăuţi să aibă putere asupra oricui dintre supuşii noştri, ca având ei înaintea ochilor pe Dumnezeu să facă dreptate tuturor oamenilor din ţerile domniei sale craiului şi ale sus numiţilor fraţi ai domniei sale. Tot aşà supuşii noştri, cărora li s'ar face vre-o strâmbătate de către supuşii domniei sale craiului şi din ţerile domniei sale, aceia au să ceară la rândul lor dreptate dela starostele din Cameniţa, iar starostele din Cameniţa să aibă dela domnul său, dela domnia sa craiul, putere să facă dreptate oamenilor şi supuşilor noştri, având şi el pe Dumnezeu înaintea ochilor. Iar când s'ar întâmplà vre-o mare strâmbătate şi neînţelegere între staroşti [3]), atunci noi avem să dăm de ştire domniei sale craiului, iar domnia sa craiul are să ne dea nouă de ştire despre aceasta. Şi atunci avem să trimetem, de amân-

---

[1]) In orig. по старомѹ законѹ и по старомѹ складѹ, în exemplarul latinesc „juxta antiquam legem et secundum depositoria antiqua"; складъ are prin urmare aci înţelesul de „deposit, Stappelplatz". Ar puteà să aibă însă şi înţelesul de „învoeală, tractat", cum îl traduce Kałužniacki, p. 722: „secundum antiquum morem et antiquum constitutum".

[2]) In orig. про дило и про кривды границам ѡт ѡбоχ сторѡн, în exemplarul latinesc „de limitibus graniciarum ex utraque parte", la Kałužniacki „quod autem iniurias adtinet, quae in limitibus utrimque fieri solent", după textul rusesc.

[3]) Orig. нѣкотораа знаменитаа кривда а низгода межи старостамы, în exemplarul latinesc „aliqua notabilis iniuria sive discordia inter capitaneos aut subditos hinc inde nostros". Inţelesul e că dacă pagubele suferite au fost foarte mari şi staroştii nu se pot înţelege asupra reparaţiilor, atunci se vor numì comisiuni speciale pentru aplanarea acestor fel de conflicte. Kałužniacki, p. 723, traduce exact „si autem aliqua iniuria insignis acciderit et capitanei inter sese dissentier int".

două părţile, boierii noştri, ca să cerceteze un astfel de lucru şi să facă dreptate. Dar din pricina neînţelegerilor sau pagubelor ce s'ar ivì între boierii sau supuşii noştri de amândouă părţile, mai sus scrisele învoeli şi prietenii ale noastre n'au să sufere nici o ruptură sau călcare[1]).

Toate aceste mai sus scrise, adecă aceste făgădueli şi jurăminte, ce scriem mai sus cu privire la toate lucrurile şi treburile şi zapisele [2]), noi sus scrisul Ioan Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei, împreună cu fiul nostru Bogdan Voevod şi cu toţi arhiepiscopii şi episcopii şi cu toţi boierii noştri sfetnici şi cu toţi supuşii noştri şi cu toţi câţi ascultă de noi, făgăduim pe legea noastră şi pe credinţa noastră creştinească[3]) prealuminăţiei sale lui Ian Olbraht, craiului leşesc, şi fraţilor domniei sale, cnejilor Alexandru şi Jigmont, şi tuturor urmaşilor şi supuşilor lor, că le vom ţineà şi le vom împlinì cu tărie, nestrămutate, necălcate şi nestricate, atât noi cât şi supuşii noştri toţi, că le vom ţineà şi le vom împlinì fără nici o prefăcătorie, fără nici o viclenie şi fără nici o necredinţă[4]). Iar spre mai mare putere şi tărie a credinţei noastre statornice, am poruncit să atârne la această carte a noastră pecetea noastră cea mare, şi pecetea fiului nostru Bogdan Voevod, şi peceţile arhiepiscopilor şi episcopilor, şi peceţile boierilor noştri sfetnici. Scrisu-s'a în Hârlău la anul 7007, iar al domniei noastre al patruzeci şi treilea an curgător, luna lui Iulie în 12.

Noi Gheorghe arhiepiscopul Sucevei şi al ţerii Moldovei, Vasilie episcop al episcopiei de Jos[5]) din târgul Romanului, Ioanichie episcop al episcopiei de Rădăuţi, Ion Tăutul logofăt, Duma al Vlaicului pârcalab, Boldoř vornic, Hârman pârcalab, Şteful pârcalab, Duma Brudur pârcalab, Toader şi Negrilă staroşti de Hotin, Eremia şi Dragoşe pârcalabi de Neamţ, Şandru pârcalab de Cetatea

---

[1]) Exemplarul latinesc se exprimă mai scurt „pax et concordia premissa fracta non intelligatur".

[2]) Orig. ѡ въсѧх рѣчех и работах и записѡв, o traducere stângace a latinescului „in omnibus punctis, condicionibus et articulis". Se vede că traducerea a fost făcută de un Moldovean, căci un secretar polon n'ar fi tradus pe *punctum* cu рѣчь, pe *condicio* cu работа şi pe *articulus* cu записъ. In moldoveneşte, pe vremea lui Ştefan cel Mare, de bună samă nu existau cuvinte corespunzătoare neologismelor de azi: *punct*, *condiţie*, *articol*. Kałužniacki, l. c., p. 723, traduce cu totul liber şi greşit aceste expresii prin „ex priorum sponsionum et promissionum nostrarum sententia".

[3]) Orig. на наше право и на нашю вѣрꙋ христїанскꙋю, în exemplarul latinesc simplu „in fidem nostram christianam". Право nu poate aveà aci alt înţeles decât *lege*, cum l-a tradus şi Kałužniacki: „per legem nostram et fidem christianam" (p. 723).

[4]) Orig. без въсѣкого хитлѣнства (viclenie) и без жадном зрадї (necredinţă, trădare) и без въсѣкои хитрости (şiretenie, prefăcătorie), în exemplarul latinesc „sine omni sortilegio et excusatione cautelosa qualicumque"; Kaluž. „sine ulla fraude et proditione et dolo" (p. 722).

[5]) Orig. Долнѣи епискꙋпїи; în exemplarul latinesc lipseşte.

Nouă, Luca Arbore de Suceava, Ion Grumaz staroste de Cernăuţi, Ivanco şi Alexa pârcalabi de Orheiu, Coste pârcalab de Soroca, Câlnău spătar, Isac visternic, Dumşa postelnic, Moghila ceaşnic, Ion Frunteş stolnic, Petrica comis[1]), boierii sfetnici ai ţerii Moldovei, împreună cu sus numitul măritul Ioan Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţerii Moldovei, domnul nostru milostiv, petrecător pe vremea aceasta acì în Hârlău, am făgăduit şi făgăduim, pe credinţa noastră creştinească, împreună cu sus numitul nostru domn, că vom ţineà şi vom păstrà cu tărie şi neschimbate toate lucrurile mai sus scrise din cuvânt în cuvânt[2]) faţă de prealuminăţia sa sus scrisul domn Ian Olbraht, din mila lui Dumnezeu craiu al Poloniei şi al altor ţeri, şi faţă de sus numiţii fraţi ai domniei sale, prinţii Alexandru şi Jigmont, şi faţă de boierii şi supuşii lor, fără nici o înşelăciune şi necredinţă. Iar spre încredinţarea mai sus scriselor lucruri, am poruncit să se atârne la această carte şi peceţile noastre, împreună cu pecetea sus numitului măritului domn al nostru Ioan Ştefan Voevod, domnul ţerii Moldovei".

„In nomine Domini amen. Nos Johannes Stephanus waywoda, Dei gracia dominus terre Moldaviensis. Significamus et notum facimus tenore presencium universis quibus expedit easdem lecturis et lectas audituris, omnibus quibuslibet, quod cum superioribus et preteritis temporibus certa inimicicia et notabilis discordia notoriumque bellum fuit inter nos et serenissimum principem dominum et dominum Johannem Albertum, Dei gracia regem Polonie, suppremum ducem Littuanie, Russie Prussieque etc. dominum et heredem, pro tunc temporis sua maiestas supradictus rex interventu serenissimi principis domini Wladislai, eadem gracia regis Hungarie Bohemieque etc., germani sui carissimi, nobis omnes iniurias, offensas et dampna, que sue maiestati nos temporibus superioribus fecimus, dimisit et reliquit, nobisque pacem perpetuam et filijs nostris et omnibus boyeris nostris et filijs filiorum nostrorum et terre nostre Moldaviensi subditisque nostris dimisit et reliquit, pro omnibus predictis et alijs quibusvis preteritis dampnis et offensis, per nos et subditos nostros sue maiestati et subditis eiusdem temporibus preteritis in antea et usque in hactenus factis.

---

1) Titlurile boierilor sunt date în exemplarul latinesc în chipul următor: *logoffet*, *porcolab* şi *capitaneus* (=staroste, polon. starosta), *supremus judex curie* (=дворник), *spatharius*, *wysthernik*, *cubicularius* (=постелник), *tisifer* (=чашник), *dapiffer* (=столник), *agazonum magister alias comiss*. In loc de Бланкѹлович se zice *Wlaykowycz*, lui Koste îi zice *Constantinus alias Coztha*, iar lui Мохила *Kozma Mohila*.

2) Orig. ѡ всѣх рѣчи вишеписаннїи въ всѣх словѣх, iarăşi o traducere stângace a latinescului „in omnibus punctis, articulis et condicionibus". *Punctum* e tradus ca mai sus cu рѣчь, *articulus* însă cu слово. Mai îndemânatic ar fi fost să-l traducă cu глава capitol. In sec. XVII-XVIII se zicea la noi *capete* şi *ponturi*.

Et similiter inter nos et prefatum serenissimum principem dominum Johannem Albertum regem Polonie etc. et illustrissimos principes dominos Allexandrum, magnum ducem Littuanie, et Sigismundum similiter ducem, germanos sue maiestatis charissimos, et nostris successoribus ex utraque parte debet esse pax perpetua. Ita quod a modo et in antea tam nos quam nostri heredes et successores in terra nostra Moldaviensi debemus vivere et dominari futuris temporibus integre et secure, sine quovis impedimento predictorum principum, regis Polonie et magni ducis Littuanie et Sigismundj similiter ducis et filiorum successorumque ac subditorum eorundem. Item nos prefatus Johannes Stephanus waywoda cum filio nostro Bogdano waywoda et cum omnibus nostris archiepiscopis, episcopis et consiliarijs ac subditis nostris juramus et promittimus serenissimo principi domino et domino Johanni Alberto regi Polonie etc. ac predictis principibus Allexandro et Sigismundo etc., germanis eiusdem charissimis, ac subditis eorundem, per Deum vivum et genitricem eius, ac sub fide nostra christiana et filij nostri Bogdani waywode et omnium archiepiscoporum, episcoporum omniumque consiliariorum et subditorum nostrorum, quia a modo et in antea cum prefato serenissimo domino et domino Johanne Alberto rege Polonie etc. et germanis sue maiestatis Allexandro et Sigismundo etc., dominis et consiliarijs ac subditis et regnis eorundem, pro predictis omnibus offensis et dampnis ac alijs quibuscunque dampnis, iniurijs et offensis, sub quocunque tempore usque in hunc diem factis, debemus habere et servare perpetuam, inviolatam et infractam pacem et tranquilitatem. Et similiter ipsis et successoribus ipsorum contra quoslibet inimicos cum omnibus viribus et potencia nostra et terra nostra Moldaviensi, consilio et auxilio debemus semper esse secundum possibilitatem nostram. Ita eciam supradictus serenissimus Johannes Albertus rex Polonie et germani sue maiestatis, Allexander magnus dux Littuanie et Sigismundus etc. et filij eorum et heredes, nos Stephanum waywodam filiosque nostros ac filios filiorum nostrorum et subditos ac terram nostram Moldavie ab omnibus inimicis nostris ab omni parte gladio, consilio et hominibus cum omni potencia ipsorum semper secundum possibilitatem eorum nos debent et tenentur tuerj et deffendere et heredes nostros.

Item promittimus nos Stephanus waywoda et filij nostri ac subditj nostri supradicto serenissimo regi Polonie et supradictis germanis sue maiestatis ac subditis eorum, quod esse debemus amicis ipsorum amici et inimicis ipsorum inimici semper, et simili modo supradictus rex et supradicti germani sue maiestatis cum consilio ipsorum et subditorum nobis Stephano waywode et filijs nostris et filijs filiorum nostrorum et boyeris nostris ac omnibus subditis nostris et terre nostre Moldavie debent esse amicis nostris amici et inimicis nostris semper inimici.

Item nullum inimicum nostrum, quicumque inimicus vellet se

nominare dominum terre nostre Moldaviensis et veniret ad suam maiestatem aut ad predictos germanos sue maiestatis, sive ad subditos ipsorum aut quemcumque alium qui pertinet ad regnum Polonie, tunc supradictus rex Polonie etc. et germani sue maiestatis ac heredes non debent huiusmodj hominem suscipere nec locum aut aliquem victum nec graciam nullibi in terris ipsorum, neque aput aliquem subditorum eorum debent dare, sed talem hominem ubicumque audierint aut invenerint in terris ipsorum aut aput quemcumque subditorum eorum, ex tunc sua maiestas et germani eiusdem debent eum licenciare et dimittere de terris ipsorum. Ita quod ulterius in eisdem morari non debeat, nec perpetujs temporibus pausare in dominijs eorum, nec ocutle necque manifeste. Item nos supradictus Stephanus waywoda nullum inimicum regie maiestatis, quicumque inimicus vellet se nominare dominum regni sue maiestatis Corone Polonie et veniret ad nos aut ad subditos nostros aut quemcumque alium qui pertineret ad terram nostram, nos non debemus huiusmodj hominem suscipere, neque locum neque victum nullibi in terris nostris ipsi dare, nec apud quemcumque subditorum nostrorum. Sed talem hominem ubicumque audiverimus aut invenerimus in terra nostra aut aput quemcumque subditorum nostrorum, eum nos debemus licenciare et foras dimittere de terra nostra, ita quod ulterius non debeat manere sub dominio nostro, nec ocnlte nec manifeste.

Item si contingeret quod fugeret aliquis nobilis sive servitor regie maiestatis ad nos vel ad quemcumque subditum nostrum aut in nostram terram, tunc talis debet querere graciam a domino suo rege Polonie etc. per se vel per nostram intervencionem, ex tunc si sibi dimitteret regia maiestas, eidem esse debet tutum et securum redire ad ipsum dominum suum regem Polonie, et si non dimittetur sibi offensa, tunc nos talem non debemus servare nec aput nos nec in terra nostra, nec ocnlte nec manifeste. Item si contingeret quod fugeret aliquis nobilis noster sive servitor ad regiam maiestatem aut ad predictos germanos eiusdem sue maiestatis aut ubicumque in terras ipsorum vel ad subditos eorundem, tunc talis debet querere graciam a nobis, postulando per se aut per intervencionem regie maiestatis, ex tunc si dimitteremus sibi offensam, eidem esse debet tutum et securum redire ad nos. Et si sibi non dimitteremus offensam, tunc regia maiestas nonde bet eum servare nec aput se nec in terris suis, nec ipsum permittere amplius morari, nec ocnlte nec manifeste.

Item promisit nobis serenissimus Johannes Albertus rex Polonie et prefati germani sue maiestatis ac heredes ipsorum, si contingeret ex aliqua permissione divina, quod Deus aufferat, quod nos ab aliquo hoste potente, cui resistere non possemus, exiremus de terra nostra sive ad Hungariam sive ad regnum Polonie, tunc terre ambarum maiestatum debent esse aperte nobis Stephano waywode

et uxorj nostre et filijs nostris et boyeris nostris ac uxoribus boyerorum nostrorum unacum subditis et servis nostris et thezauris nostris ac cum omnibus ad nos pertinentibus venire ad maiestates ipsorum, nec non et ad regna eorundem aut ad civitates vel ad castra, ubicumque in predictis regnis suarum maiestatum debemus ambulare et manere. Tunc prefatus serenissimus rex et germani sue maiestatis predicti debent nos Stephanum waywodam et uxorem nostram, filios nostros ac boyerones unacum dominabus eorum et cum omnibus servitoribus nostris ac subditis quibuslibet diligere et in gracia ac honore tenere; et erit nobis securum et benivolum de terris suarum maiestatum iterum recuperare patriam nostram Moldaviam. In tali casu supradictus rex cum germanis sue maiestatis ac heredibus eorum cum omnibus potencijs debent nobis auxiliarj cum omni potencia eorum, quatinus possemus recuperare et locari iterum ad predictum regnum nostrum Moldaviense. Et cum nobis Deus concedet recuperare e contra regnum nostrum Moldaviense, tunc nobis Stephano waywode e contra esse debet securum et benivolum ac apertum sine omni dampno exire de terris suarum maiestatum cum uxore nostra et cum filijs uostris universoque thezauro, et cum omnibus boyeris nostris ac cum omnibus servitoribus nostris ac alijs omnibus rebus, hijs quas nobiscum habuerimus, e contra ad patriam nostram Moldaviam.

Item nos Stephanus waywoda promisimus et promittimus supradicto regi Polonie et supradictis germanis sue maiestatis ac heredibus ipsorum et terris eorundem nunquam sue maiestati aliquod dampnum neque lesionem aut inimiciciam facere debemus, neque opere neque consilio, neque oculte nec manifeste. Et si intelligeremus ex aliqua parte aliquod malum, dampnum aut impedimentum a quibuscumque inimicis suarum maiestatum, tunc nos eisdem hoc totum debemus significare; et similiter prefatus rex ac prefati germani sue maiestatis promiserunt nobis Stephano waywode et filijs nostris ac filijs filiorum nostrorum et terre nostre Moldaviensi, quod nunquam nobis aliquod malum, dampnum aut impedimentum aut inimiciciam facere debent, neque opere neque consilio, neque oculte nec manifeste. Et si intelligerent ex aliqua parte a quibuscumque nostris inimicis aliquod malum aut dampnum aut impedimentum, tunc maiestates eorum nobis et filijs et terre nostre Moldaviensi hoc totum debent nobis significare et intimare.

Item quandocumque voluerit serenissimus dominus Wladislaus, Dei gracia rex Hungarie Bohemieque etc. dominus noster graciosus ac predictus serenissimus Johannes Albertus rex Polonie et predicti germani suarum maiestatum, bellum movere et expedicionem bellicam facere Domino favente personaliter proficiscerentur cum totis viribus et potencijs suis contra imperatorem Thurcorum et terras ipsius, tunc serenissimus dominus Wladislaus rex Hungarie Bohe-

mieque etc. dominus noster graciosus proficiscetur[1]) et transsibit per terram Bazarabie et illic transsibit Danubium in terram imperatoris Thurcorum. Item eciam eodem tempore serenissimus Johannes Albertus rex Polonie unacum germanis sue maiestatis debet navigare et transsfretare per Danubium similiter in terram imperatoris Thurcorumsed in portu [2]) qui w[u]lgariter nuncupatur Oblosycza, aut ubi comodius videbitur, intelligendo se mutuo ambo reges predicti et cum predictis germanis eorundem unaque nobiscum predicto Stephano waywoda, quomodo melius et comodius ipsis et nobis videbitur; et tunc eciam nos Stephanus waywoda solus in propria persona et cum tota potencia nostra et terra Moldaviensi, ac successores nostri tenebuntur unacum maiestatibus eorum[3]), in persona nostra proficiscemur contra imperatorem Thurcorum. Item, quod Deus aufferat, quod protunc essemus grandi infirmitate detentus, quod non possemus solus in propria persona unacum ipsorum maiestatibus proficisci, tunc filius noster Bogdanus waywoda unacum ipsis in propria persona cum omni potencia sua et viribus nostris, aut ille quem nos cum earum maiestatibus mittemus, proficisci debet.

Item ad illud tempus expedicionis serenissimi predicti reges[4]), Wladislaus rex Hungarie Bohemieque etc. et Johannes Albertus rex Polonie, nec non et Alexander maguus dux Littuanie, unacum germano suo Sigismundo duce etc., promiserunt nos Stephanum waywodam semper deffendere et terram nostram Moldaviensem ab imperatore Thurcorum et ab ipsius exercitibus, semperque penes nos et una nobiscum stare ac nobis dare auxilium contra prefatum imperatorem Thurcorum et exercitum eius. Item nos Stephanus waywoda ad hoc eciam tempus quandocumque audierimus de transsitu Thurcorum ad terras et ad dominia serenissimorum predictorum dominorum regum Hungarie et Polonie et predictorum germanorum eorundem, tunc quanto cicius potuerimus ambobus regibus et germanis ipsorum debemus scitum dare et intimare, et nullum consilium neque auxilium ipsis Thurcis debemus dare, excepto quod aliqua[5]) vis vel potencia imperatoris Thurcorum aut sanczagorum aut quorumcumque subditorum eiusdem supervenerit, nosque astringeret et coar[c]taret ad dandum auxilium eis, essemusque ipsis in auxilium sine voluntate nostra, tunc propterea fides nostra et filij nostri Bogdani waywode ac fides boyerorum nostrorum ne-

---

[1]) La Hurmuzaki greşit *proficisceretur*.

[2]) In rus. брод vad; cf. în exemplarul lui Olbraht „in portu alias *przewoz*" (Uljanickij, o. c., p. 160).

[3]) Aceste şapte cuvinte, superflue, lipsesc în textul rusesc.

[4]) La Hurmuzaki greşit *regis*.

[5]) La Hurmuzaki greşit *in quantum* în loc de *aliqua*; cf. în textul rusesc нѣкотораѧ моц.

que ipsa pax[1]) bene ordinata, fracta et violata nullatenus fore intelligatur, neque nos causa huius facti culpabiles videamur; sed Thurcis, in quantum potuerimus, eis inimicus erimus.

Item mercatoribus de terris regis Polonie et magni ducis Littuanie ubique in regno nostro Moldavie erit et esse debet eis securum et apertum ire, equitare et mercari, solutis tamen theolonijs debitis, iuxta antiquam legem et secundum depositoria antiqua. Item similiter regia maiestas et illustris princeps magnus dux Littuanie debet permittere mercatores nostros per terras et dominya ipsorum ire, equitare et mercari libere et pacifice, solutis tamen theolonijs debitis, iuxta antiquam legem et secundum antiqua depositoria.

Item similiter de limitibus graniciarum ex utraque parte nos debemus committere capitaneis Hwtiniensi et Charnawociensi tunc vero et pro tempore existentibus ita videlicet quod si aliquando contingeret alicui ex subditis aut cuicumque de terris sue maiestatis ac supradictorum germanorum eiusdem quodcumque dampnum aut quecumque iniuria a subditis nostris aut quocunque alio ex terris nostris, et sic ille cui erit iniuria debet requirere iusticiam a capitaneo Chotiniensi et Charnovociensi, et capitanei Chotiniensis et Charnovociensis debent habere potestatem super quolibet subdito nostro, habendo Deum pre oculis debent facere iusticiam cui iniuria facta fuerit, hominibus de terra regie maiestatis ac predictorum germanorum eiusdem. Et similiter subditis nostris quando contingerit aliqua iniuria cuicumque a subditis regie maiestatis sive de terris eiusdem, tunc ipse similiter debet requirere iusticiam a capitaneo Camenecensi, et capitaneus Camenecensis similiter debet habere potestatem a suo domino rege Polonie super quemlibet subditum regie maiestatis et debet facere iusticiam hominibus et subditis nostris, habendo Deum pre oculis. Item quando contingeret aliqua notabilis iniuria sive discordia inter capitaneos aut subditos hinc inde nostros, tunc de eo nos debemus significare regie maiestati et similiter regia maiestas debet nobis significare. Tunc ex utraque parte debemus mittere et deputare consiliarios nostros ut istud reviderent iusticiamque debitam et indilatam facerent; et nihilominus propter huiusmodi discordias et dissensiones privatas[2]) subditorum nostrorum ex utraque parte quomodolibet exoriundas, pax et concordia premissa fracta non intelligatur.

Que omnia et singula suprascripta nos supradictus Johannes Stephanus waywoda, Dei gracia dominus terre Moldaviensis, in omnibus punctis, condicionibus et articulis rata et grata habere, in

---

[1]) La Hurmuzaki greşit *in opere ipso pace*; cf. în textul rusesc и покои стокмленїи (p. 424).

[2]) La Hurmuzaki greşit *prenominatas;* cf. exemplarul lui Olbraht din 15 Aprilie, ap. Uljanickij, o. c., p. 162.

fidem nostram christianam promittimus, unacum filio nostro Bogdano waywoda et omnibus archiepiscopis et episcopis ac cum omnibus boyaris consiliarijs et subditis et omnibus ad nos pertinentibus, serenissimo principi domino et domino Johanni Alberto, Dei gracia regi Polonie etc., et germanis sue maiestatis Alexandro et Sigismundo etc. et omnibus heredibus eorum et subditis quibuslibet firmiter, inviolabiliter et illese observare, tenere et adimplere debemus, nos et similiter omnes subditi nostrj ita adimplere et tenere debent, sine omni sortilegio et excusacione cautelosa qualicumque. Harum nostrarum quas ad maiorem securitatem et premissorum omnium firmiorem stabilitatem et fidem, sigillum nostrum majus et sigillum filij nostri Bogdani waywode sigillaque archiepiscoporum, episcoporum et boyerorum nostrorum consiliariorum nobiscum existentium fecimus appendi vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in Herlow, feria quinta proxima ante festum sancte Margarethe virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo nono etc.

Et nos Georgius archiepiscopus Szoczaviensis et terre Moldaviensis, Vassilius episcopus de Romano foro, Ioanisius episcopus Radoweczienslis, Johannes Tewtwl logoffet, Doma Wlaycowycz porcolab, Boldor supremus judex curie, Herman porkolab, Sthepthul porkolab, Doma Brudul porkolab, Theodorus et Negrile capitanei Chotimenses, Ieremias et Dragoscha Nemczenses, Sandro porkolab de Novo Castro, Lucas Arbur Szoczaviensis, Johannes Grwmacz[1]) capitaneus Czarnoviciensis, Ivanko et Alexius de Orheow[2]), Constantinus alias Cuztha porkolab Sorociensis, Kalno spatharius, Izak wysthernik, Domsa cubicularius, Kozma Mohila tisifer[3]), Ffronthysth dapiffer, Petrica agazonum magister alias comiss, domini consiliarij terre Moldaviensis, cum prefato magnifico domino Johanne Stephano, Dei gracia domino terre Moldaviensis, domino nostro graciosissimo, hic ad presens in Herlow constituti, promisimus et promittimus sub fide nostra christiana, simul cum prefato domino nostro graciosissimo, omnia suprascripta in omnibus punctis, articulis et condicionibus supradicto serenissimo domino Johanni Alberto, Dei gracia regi Polonie, et predictis germanis sue maiestatis, videlicet illustrissimo principi domino Alexandro, magno duci Littuanie, et domino Sigismundo similiter duci etc. omnibusque prelatis et baronibus et subditis eorum omnia firmiter et inviolabiliter tenere et observare, sine omni dolo et fraude in fidem premissorum sigilla nostra cum sigillo pendenti magnifici domini nostrj Johannis Stephani waywode, domini terre Moldaviensis, presentibus fecimus subappendj. Datum in Herlow anno, die quibus supra etc".

---

[1]) La Hurmuzaki *Brwmacz*.
[2]) La Hurmuzaki *Oschow*.
[3]) La Hurmuzaki... *fer*. Lectura noastră e sigură. Cuvântul neobişnuit *tisifer* este format probabil din mediolat. *tasa*, franc. *tasse*, germ. *Tasse*.

CLXXIX

Suceava, 14 Septemvrie 1499.

Ştefan încheie un tractat de alianţă cu Alexandru, marele duce al Litvaniei, prin care îşi făgăduesc a fi prieteni unul altuia, a aveà aceiaşi prieteni şi neprieteni, a se înştiinţà unul pe altul de primejdiile ce-i ameninţă, a-şi extrădà unul altuia pe pribegii trădători, iar celor iertaţi a le da voie să se întoarcă în ţara lor, a face dreptate pentru delictele şi crimele întâmplate la graniţe şi a nu pune nici un fel de piedecă negoţului dintre amândouă ţările, păstrându-se vămile obişnuite.

[† Милостїю божї]ею мы Стефан воевода, господарь земли молдавскои, знаменито чиним [ис] сим листом нашим въсѣм кто на нем оузрит или чтѹчи его ѹслышит, каждомѹ добромѹ аще комѹ потребизна [боудет, иж изеднали сѧ есмо и помирили сѧ есмо] и оузѣли есмо промежи собою и промежи наш[ими дѣтми мир вѣчныи с прїятелем нашим], съ нашим добрим [велможним] Алеѯандрѡм, божїю милостїю велик[им кнѧзем литовс]ким, [рѹским, прѹским, жомонтским, мазовецким и иных, на то как ѿт сего дне] наперед да [и]мае[м] емѹ быти добрїи и правїи [прїятель, со всим сръдцом и со] всею [нашею ?] прав[д]ою и вѣрою, [до мо]его живота [и до живота дѣтеи наших.

И ни едни непрїятел и зломысли́тел прїятелѣ нашего Алеѯандра] великого [кнѧзѧ] да не имает ни оу нас и нигде оу нашеи земли, ни оу [кого ѿт наших] поддан[ных мѣстца а]ни жадного поживленїа, [али] боуд которим [прїятелем прїятелѣ нашего великого кнѧзѣ и дѣтем его и подданым его и землѧм его, земли] литовск[о]и и роуск[о]и и жо[монтскои и иных, мы и дѣти наши и] поддан[нїи наши] да смо добри и прави [при]ятели, и въ въсем имаем емѹ [и зе]мл[ям его прїятн [1]). А ѡн по томоуж мает нам и нашеи земли прїятн.

А коли бы] поганство хотѣло рѹшити сѣ черес нашѹ землю и хотѣли [бы шкодоу чинити] против землѣ[м] прїятелѣ на[шего Але]-

---

[1]) Intregirea acestui articol nu e sigură, deoarece într'un loc din această parte foarte deteriorată a pergamentului am cetit cuvintele прїятелемъ прїятелъ = prietenilor prieten; aceste două cuvinte nu se află în tractatul dela 1528, se întâlnesc însă în tractatele anterioare domniei lui Ştefan cel Mare.

ѯандра великого кнѣзѣ литовского, [тогди маем пріателеви нашомꙋ Алеѯандроу великомоу кнѧзю] [1]) ведомо давати [и в том емоу и землѧм его пріѧти.

А кто бы погадал на живот пріѧтелѣ нашего] Алеѯандра [великого кнѧзѧ литовского и забежит в нашоу землю, мы маем того зрадцоу] выдати с нашеи земли пріателеви нашемꙋ Алеѯандрꙋ великомꙋ [кнѧзю литовскомꙋ]. А пак аже сѧ прилꙋчит да побѣгнет которыи бояринь или слоуга] пріателѣ нашего Алеѯандра велико[го кнѣзѣ литовского до нас, або боуд где до нашое земли], тот бы имал ѡдослати сѣ до своего господарѣ а нашего пріателѣ [Алеѯа]ндра великого кнѣзѣ, просѣ[чи] соби мирꙋ. [И простил бы его] Алеѯандръ великїи кнѣз, [и емоу бы слободно вернꙋти сѣ] до своего господарѣ до Алеѯандра великого кнѣзѣ, [а естли] [2]) не имал бы соби [прощеніа ѡт великого кнѣзѣ, нам не] держати его ни оу нас [или] где инде [3]) оу нашеи земли емоу не меш[кати.

А коли бы сѧ пригодили которїи кривди людем и подданым или людем поддан]них пріателѣ наше[го Але]ѯандра великого кнѣзѣ, [алюбо нам алюбо подданным нашым алюбо нашим людем алюбо людем] подданных нашиx [в границѣх, в тадбах, в розбоях и в грабежох и въ иных рѣчах], ино нашим старо[ст]ам и врѣдни[ком] граничним [ѡбославши сѧ съ ѡбꙋ сторон изех]ати сѣ на границах [4]), и прав[о] тым дѣлѡм ѡбыдним всим [ч]и[ни]ти [на ѡбѣ сторѡни, бес ѡтволоки.

А такеж коупцѡм] ѡт земль пріателѣ нашего Алеѯандра великого кнѣзѣ, [ѡт земли литовскои, рꙋ]скои и жемонтскых и иных, да ест им слободно и доброволно [и ѡтворено везде до нашои земли] пріехати, заплативше правое мыто.

Тѡе въсе вы[шеписа]нное мы вышеписаннїи Іѡ Стефан воевода, божїею милостїю господаръ земли молдавскои, [с]любꙋем и слюбили есмо [и присѣгали есмо здержати и наполнити, без лести и без] въсѣкои хитрости и без каждои зради, при нашеи чти и при нашеи дꙋши и при нашеи христїанскѡи вѣри. А на то ест вѣра и дꙋша наша, и вѣра и дꙋша дѣтеи нашиx, и вѣра и дꙋша въ[сѣх бо]яр нашиx молдавских, и великых и малих. А на болшꙋю крѣ[пост] и потвръжденїе томꙋ въсемꙋ вышеписанномꙋ, нашꙋ печат болшꙋю и печат сына нашего Богдана воеводи, [и печати] бояр нашиx рад[ных] велѣли есми завѣсити к семꙋ нашемꙋ листꙋ.

Мы бояре земли молдавскои, рада господарѣ нашего Сте-

---

[1]) S'ar puteà adăogà: або его старостам ѡ тѡм.
[2]) Sau пак.
[3]) Sau и нигде.
[4]) Lipseşte на берег Днистра.

фана воеводы : Іѡн Тъоутꙋл логофет, Дꙋма Бланк[ꙋл]овнч[1]) паркалаб, Бѡлдѡр дворннк, Хръман паркалаб, Щефꙋл паркалаб, Дꙋма Брꙋдꙋр паркалаб, Тѡадер н Негрнлъ старост[н] хотѣнскін, Єремїа н Драгоше паркалабове немецскін, Шендр[нка][2]) паркалаб новградскін, Лꙋка Арбꙋре портар сѡчавскін, Іѡн Грꙋмаз староста [черновскін, Иванко н Алеѯа паркалабове ѡрхенскін, [Кост]е староста [с]ороцкін, [Кълнъꙋ спътар], Исак внстѣрннк, Доумша постелннк, Могнла чашннк, Фроунтеш столннк, Петрнка комнс н ннын боіаре що прн том былн. Писан оу Сѡчавѣ, в лѣто ѕзз, мѣсѧца септеврїа д͠і день, на день въздвнженїа честнаго креста, а нашего господства лѣто л͠в н на трет[їе] текъщее.

Pecetea cea mare a domnului, 8 cm. în diametru, perfect de bine păstrată — cea mai frumoasă din câte le-am văzut până acum — cu legenda: † ПЄЧАТЬ ІѠ СТЄФАНЬ ВОЄВѠДА, ГѠСПОДАР ЗЄМЛИ МѠЛДАВСКОИ, şi 18 peceţi boereşti, 9 deastânga şi 9 deadreapta, în ceară neagră şi atârnate cu mătase verde. Lângă pecetea domnului, la stânga, se află pecetea fiului său Bogdan, în ceară roşie şi cu mătase roşie, de c. 2 cm. în diam. și cu legenda: † ІѠ БОГДАН СНЬ СТЄФАНА ВОЄВОД, având două ligaturi: ꙗн = ан în cuvântul al doilea şi ꙗна = ана în cuvântul al patrulea. Dintre peceţile boereşti s'au păstrat bine numai ale lui Duma Vlaicul şi Zbierea stolnicul la stânga, ale lui Tăutul logofătul, Boldur vornicul şi Coste posadnicul la dreapta. Emblemele sunt cele cunoscute din alte documente, iar legendele: [† ПЄЧАТЬ П]АНА СБІЯ[РИ СТО]ЛН[ИКА] (c. 3 cm. în diam.); † ПЄЧАТЬ ПАНА ДꙊМИ ВЛАИКꙊЛ (c. 3 cm. în diam., poate să fie în ceară verde); † ПЄЧАТЬ ПАНА ТЪꙊТꙊЛА ЛОГ[О]ФЄТА; † ПЄЧАТЬ ПАНА БѠЛДОРА ДВѠРНИКА (cu ligatura ꙗн în ПАНА); † ПАН КОСТ[Ѧ П]ОСАДНИК (cu ligatura нк între cele două cuvinte dela început şi cu ligatura ни în al treilea).

— Orig. în Arhivul principilor Radziwiłł din Nieświéż, gubernia Minsk, în Rusia, unde se află şi celelalte tractate ale domnilor Moldovei cu marii duci ai Litvaniei, cunoscute până acum numai din copiile neexacte ale Metricei Litvane, şi nu toate. Unele sunt foarte deteriorate, fiindcă au fost deseori îngropate în pământ, ascunse în pivniţi sau scăpate din flacări. Cel mai deteriorat din toate este al lui Ştefan cel Mare. El se poate însă întregi cu ajutorul celorlalte şi anume cu tractatul lui Petru Rareş dela 11 Ianuarie 1528, care are aceleaşi articole ca al lui Ştefan. Aceste două se deosebesc şi de cele anterioare lor, 1434, 1442 şi 1445[3]), şi de cele posterioare până la 1555. In textul de mai sus tot ce e tipărit

[1]) Cf. la p. 441 *Wlaykowycz*.
[2]) In tractatul cu regele Poloniei Şandru (Шандрꙋ).
[3]) Acestea se vor publicà într'un alt volum al Comisiei Istorice.

în parenteze şi cu literă mică e luat din tractatul lui Rareş. Din note se vede unde întregirea e mai sigură şi unde e mai puţin sigură.

Urmează traducerea:

„Din mila lui Dumnezeu noi Ştefan Voevod, domnul ţării Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor câţi se vor uità la dânsa sau o vor auzì cetindu-se, fiecărui om bun care ar aveà trebuinţă de dânsa, că ne-am unit şi ne-am împăcat şi am făcut pace veşnică, între noi şi între copiii noştri, cu bunul nostru prieten măritul Alexandru, din mila lui Dumnezeu mare cneaz al Litvei, al Rusiei, Prusiei, Jomoitiei, Mazoviei şi al altor ţări, spre aceea, ca de azi înainte să-i fiu bun şi adevărat prieten, din toată inima şi cu toată dreptatea şi credinţa, cât voiu trăi eu şi cât vor trăì copiii mei.

Şi niciun neprieten sau răuvoitor al prietenului nostru al marelui cneaz Alexandru nu va găsì la noi sau undeva în ţara noastră, la vreunul dintre supuşii noştri, loc de petrecere sau hrană; ci tuturor prietenilor prietenului nostru ai marelui cneaz şi ai copiilor lui şi ai supuşilor lui şi ai ţărilor lui, a ţerii Litvei şi Rusiei şi Jomoitiei şi altor ţări, noi şi copiii noştri şi supuşii noştri le vom fi buni şi adevăraţi prieteni; şi întru toate îi vom fi binevoitori lui şi ţărilor lui. Tot aşà de binevoitor ne va fi şi el nouă şi ţării noastre.

Iar dacă păgânătatea ar vrea să străbată prin ţara noastră şi să facă pagubă în ţările prietenului nostru Alexandru, marele cneaz al Litvei, atunci avem să dăm de ştire prietenului nostru marelui cneaz Alexandru şi avem să-i fim de folos, lui şi ţărilor lui.

Iar dacă cineva care s'ar fi atins de viaţa prietenului nostru a marelui cneaz Alexandru al Litvei şi va fi pribegit în ţara noastră, pe un vânzător ca acela avem să-l dăm din ţara noastră pe mânile prietenului nostru Alexandru, marele cneaz al Litvei. Şi iarăşi, dacă s'ar întâmplà să pribegească vreun boier sau vreo slugă de-a prietenului nostru Alexandru, marele cneaz al Litvei, la noi sau oriunde în ţara noastră, acela are să fie trimes îndărăt la domnul său, la prietenul nostru marele cneaz Alexandru, după ce-şi va fi cerut pace şi-l va fi iertat marele cneaz Alexandru, şi va aveà voie să se întoarcă la domnul său, la marele cneaz Alexandru. Iar dacă nu va fi căpătat iertare dela marele cneaz, n'avem să-l ţinem la noi, nici n'are să lăcuească alt undeva în ţara noastră.

Iar dacă s'ar întâmplà la graniţe vre-o strâmbătate oamenilor şi supuşilor prietenului nostru, ai marelui cneaz, sau oamenilor supuşilor prietenului nostru Alexandru marelui cneaz, sau nouă, sau supuşilor noştri, sau oamenilor noştri, sau oamenilor supuşilor noştri, vreun furt, vreo tâlhărie, vreo pradă sau altceva, atunci avem să trimetem, de amândouă părţile, la staroştii şi la diregătorii noştri dela graniţe, ca să se întrunească şi să facă dreptate tuturor celor nedreptăţiţi, de o parte şi de alta, fără întârziere.

Deasemenea neguţătorii din ţările prietenului nostru ale marelui cneaz Alexandru, anume din ţara Litvei, din ţara Rusească, din ţara Jomoitiei şi din alte ţări, să fie slobozi şi volnici să vie în ţara noastră, care le stă deschisă în tot locul, numai să-şi plătească vama cea dreaptă.

Toate aceste mai sus scrise, noi mai sus scrisul Ioan Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, făgăduim şi am făgăduit şi am jurat să le ţinem şi să le împlinim, fără înşelăciune, fără niciun vicleşug şi fără nicio călcare de jurământ, pe cinstea noastră şi pe sufletul nostru şi pe credinţa noastră creştinească. Iar spre aceasta este credinţa şi sufletul nostru, şi credinţa şi sufletul copiilor noştri, şi credinţa şi sufletul tuturor boierilor noştri moldoveneşti, şi mari şi mici. Iar spre mai mare tărie şi temeinicie a tuturor acestora mai sus scrise, am poruncit să se atârne la această carte a noastră pecetea noastră cea mare, şi pecetea fiului nostru Bogdan Voevod, şi peceţile boierilor noştri sfetnici.

Noi boierii ţării Moldovei, sfatul domnului nostru Ştefan Voevod: Ion Tăutul logofăt, Duma al Vlaicului pârcalab, Boldor vornic, Hârman pârcalab, Şteful pârcalab, Duma Brudur pârcalab, Toader şi Negrilă staroşti de Hotin, Eremia şi Dragoşe pârcalabi de Neamţ, Şendrică pârcalab de Cetatea Nouă, Luca Arbure portar de Suceava, Ion Grumaz staroste de Cernăuţi, Ivanco şi Alexa pârcalabi de Orheiu, Coste staroste de Soroca, Câlnău spătar, Isac visternic, Dumşa postelnic, Moghila ceaşnic, Frunteş stolnic, Petrica comis şi alţi boieri ce au fost de faţă la aceasta. Scrisu-s'a în Suceava la anul 7007, în ziua a 14-a a lunei Septemvrie, în ziua Inălţării Sfintei Cruci, în anul al patruzeci şi doilea spre al treilea curgător al domniei noastre".

CLXXX

1499.

Ştefan, răspunzând la solia marelui duce al Litvaniei Alexandru, prin diacul său Costea, îi spune că solia sa la marele cneaz al Moscvei n'a dat nici un rezultat, deoarece acesta se plânge că ginerele său Alexandru nu se ţine de stipulaţiunile tractatului încheiat între dânşii, că întreţine relaţiuni cu duşmanii săi, în special cu fiii lui Ahmat, că sileşte pe fiica sa să treacă la catolicism şi face presiuni în acelaş sens asupra principilor şi boierilor ruşi din ducatul său. Ii mai spune că trimete din nou pe Costea la Ivan Vasilievici şi că e gata oricând să intervină în mod împăciuitor între

ei doi. O altă solie a trimes la Mendli-Ghirei, hanul tătăresc din Perecop; despre rezultatul ei îl va înştiinţà îndată ce îl va aflà. La sfârşit îi cere să trimeată îndărăt pe Moldovenii pribegiţi în Litvania şi să intervină pe lângă fostul sol Boguş ca acesta să plătească lui Fedor, storostelui de Hotin, cei 120 de zloţi împrumutaţi pentru răscumpărarea unei femei scăpate din robia tătărească de un Jidan.

Тоє посольство ѡтъ Стєфана, воєводы волоского, напротивъ посольства Богꙋшова.— Посольство ѡтъ Стєфана, воєводы волоского, до вєликого кнѧзѧ литовъского Ꙗлєксанъдра, Костєю дьꙗкомъ.

Што прысылалъ єси къ намъ своєго посла Богꙋша дьꙗка, напоминаючы намъ ижъ и пєрєдъ тымъ послалъ єси своихъ пословъ до насъ, повєдаючы намъ вашꙋ прыгодȣ, котораꙗ вамъ стала сє ѡтъ тъстꙗ вашого а нашого свата вєликого кнꙗзꙗ московъского, што жъ ѡнъ зъ доконъчаньѧ своєго и крєстъного цєлованьѧ вамъ выстꙋпилъ и люди свои моцно вослалъ ȣ вашꙋ зємлю и шкоды вамъ вєликии подєлалъ, и мы тогды вашєй милости, длꙗ прыꙗтєлꙗ нашого милого, нашого посла до вєликого кнꙗзꙗ московъского послали, напоминаючы ємꙋ, штобы ѡнъ ѡтъ того ȣмыслꙋ и воли своєє повъстꙗгнꙋлъ[1]) и зъ вами бы миръ ималъ.

И тотъ нашъ посолъ ѡтъ толє сꙗ вєрънꙋлъ и до насъ прыєхалъ, и ваша милость, какъ жє розȣмєєтє съ того посольства, ничого нє стало вамъ.

И мы посольствꙋ вашоє милости, што до насъ[2]) посломъ вашоє милости Богꙋшомъ дьꙗкомъ, гораздо єсмо врозȣмєли.

И[3]) такъ абы єстє знали ваша милость, бо исъ тымъ[4]) вашымъ посломъ и вєликого кнꙗзꙗ московъского посолъ до насъ прышолъ, и въ посольствє што ѡтъ вєликого кнꙗзꙗ до насъ правилъ ѡнъ на вашꙋ милость сию[5]) винꙋ ставлꙗєтъ[6]), рєкꙋчы што[7]) ѡнъ нє радъ бы былъ томꙋ, што мєжы вашою милостью

[1]) In Akty Zapadnoj Rosii повстѧгнꙋлъ сѧ.
[2]) In A. Ž. R. se adaoge: повѣдали єстє.
[3]) In A. Z. R. Ꙗ.
[4]) In A. Z. R. що съ тымъ.
[5]) In ms. сюю; în A. Z. R. всю.
[6]) In A. Z. R. вставлѧєтъ.
[7]) In A. Z. R. штожъ.

зъ великимъ кнѧземъ московъскимъ таково дело стало сѧ, але коли посылали есте ваша милость своихъ пановъ до великого кнѧзѧ московъского, абы есте ѹзѧли ваша милость съ нимъ любовъ и доконъчанье, и дочеръ бы свою за тебе далъ, и любовъ и доконъчанье съ нимъ взѧли есте, и крестъ есте целовали, а ѡ дочеръ его твои панове изъ его бояры ѹговорыли, какъ его дочеры быти и греческий законъ деръжати; да и грамотѹ твою ѹтверъжонѹю на то далъ[1]), што его дочеры деръжати свой законъ греческий и[2]) къ рымъскомѹ законѹ ее не нѹдити. И ты, по своей ѹтверъжоной грамоте и какъ панове твои ѹговорыли, емѹ ни въ чомъ не исправлѧешъ: дочеръ его нѹдишъ прыстѹпити къ рымъскомѹ законѹ, а имѧ его къ немѹ пишешъ не по томѹ, какъ межы васъ въ доконъчальныхъ грамотахъ писано, а къ недрѹгомъ его къ Охъматовымъ детемъ посылаешъ а[3]) наводишъ ихъ на его, да и[4]) къ иным недрѹгомъ его на его лихо посылаешъ, да и въ ыныхъ делехъ во многихъ по доконъчанью и по крестъномѹ целованью емѹ не исправлѧешъ. А нине болъшы того, не въчалъ[5]) еси емѹ правити и къ дочеры его прыслалъ еси ѡтметъника греческого законѹ, владыкѹ Смоленского, да бискѹпа Виленъского и черънъцовъ Берънадыновъ, съ тымъ штобы ѡна выстѹпила зъ греческого законѹ и прыстѹпила бы къ рымъскомѹ законѹ. Такъжо[6]) и ко[7]) кнѧземъ и къ паномъ рѹскимъ и ко въсей Рѹси, которыи деръжать греческий законъ, посылалъ еси тогожъ владыкѹ Смоленского да бискѹпа Виленъского, да говорылъ[8]) имъ ѡтъ тебе штобы прыстѹпили къ рымъскомѹ законѹ. Ино за то, кажеть, ажъ[9]) межы васъ тыи дела такъ стали се, а ѡнъ былъ съ вами взѧлъ любовъ и доконъчанье и свойство съ вами вчынилъ, хотечы съ вами доброго пожытьѧ и до века; а кажеть, ажъ[10]) ѡнъ томѹ не радъ былъ, што которыи дела нине вамъ съ нимъ такъ стали се.

Про тожъ, естли ваша милость такъ чынили, ваша милость

---

[1]) In A. Z. R. далъ еси.
[2]) In A. Z. R. а.
[3]) In A. Z. R. и.
[4]) In A. Z. R. lipseşte.
[5]) In A. Z. R. ѹчалъ.
[6]) In A. Z. R. такожъ.
[7]) In ms. greşit ко къ.
[8]) In A. Z. R. говорили.
[9]) In A. Z. R. ижъ.
[10]) In A. Z. R. и кажетъ, ижъ.

делайте ıако знаете, какъ межи васъ доконъчанье было[1]); а чей быхмо[2]) могли 8чынити промежы вами любовъ и миръ и доконъчанье, ıакъ и перъвей было.

Бо и теперъ послали есмо нашого посла Костю дьıака до вашой милости и сегожъ посла[3]) и до великого кнıазıа московъского, ради тоежъ прыгоды вашей милости, што wтъ него вамъ стала сıа; бо[4]) и такъ бы есте знали ваша милость, бо мы по запису и подълугъ прысıаги нашое, што мы зъ[5]) вашою милостью маемо[6]), и въ той и въ другой вашой милости прыгоде будемъ сıа силовати за роботу вашой милости прыıателıа нашого милого, ıакъ бы за нашу доброту.

И нашого посла послали есмо посполъ зъ московъскимъ посломъ, который теперъ въ насъ былъ, и тымъ[7]) московъскимъ посломъ тынижъ речы которыи и нашымъ посломъ до великого кнıазıа московъского послали есмо; и ваша бы милость сихъ пословъ, нашого а[8]) и московъского, пропустили мирьно черезъ вашей милости земли, длıа нашое воли; бо сии послове не ходıать на злость вашей милости, але на доброту вашей милости.

Такъ же[9]) ваша милость абы есте знали, бо послали есмо нашого посла до Мендли-Кгерея, цара Перекопъского, вашее жъ милости тоежъ[10]) длıа прыгоды, и какъ тотъ нашъ посолъ wтъ Татаръ прыйдеть исъ которымъ посельствомъ, мы такежъ вашей[11]) милости пошълемо и дамо вашей милости знати.

Господаръ мой Стефанъ воевода велелъ твоей милости говорыти: 8 вашое милости суть люди Волохове што wтъ его земли wтъ земли молъдавъское[12]), и ваша милость бы есте тыхъ людей 8 васъ не деръжали[13]), але до его земли wтослали, по прысегахъ и по записехъ[14]) што маете ваша милость промежи вами.[15])

[1]) Ca în A. Z. R.; în ms. greşit были.
[2]) In A. Z. R. а мы рады быхмо.
[3]) In A. Z. R. и егожъ послали.
[4]) In A. Z. R. lipseşte.
[5]) In A. Z. R. за.
[6]) In A. Z. R. маемъ.
[7]) In A. Z. R. а съ тымъ.
[8]) In A. Z. R. lipseşte.
[9]) In A. Z. R. такожъ.
[10]) In A. Z. R. тожъ.
[11]) In A. Z. R. къ вашей.
[12]) In A. Z. R. Волохове отъ его земли Молдавскоѣ.
[13]) In A. Z. R. бы тыхъ людей у себе не держали есте.
[14]) In A. Z. R. по присѣгамъ и по записемъ.
[15]) In A. Z. R намн.

И такъже бы есте знали[1]) ваша милость: коли вашей милости посолъ, Богушъ дьякъ, былъ ꙋ насъ, ѡнъ ту[2]) знашолъ ꙋ ѡдного Жыда ѡдну паню ѡтъ Татаръ выкуплена, и не мелъ вашой милости посолъ чымъ заплатити тоту паню ѡтъ того Жыда[3]), але поручылъ за себе нашого боярына Федора, хотенъского старосту, сто и двадъцать[4]) золотыхъ ꙋгоръскихъ черъленыхъ, и имелъ ихъ послати къ немꙋ до Хотенѧ на день вознесенья христова, и листъ тотъ вашое милости посолъ на себе далъ. Про тожъ абы есте ваша милость ꙋзвелели[5]) томꙋ Богушеви, абы прыслалъ тыи пенѧзи нашому боярыну.

Solia lui Ştefan, voevodul Moldovei, ca răspuns la solia lui Boguş. — Solia lui Ştefan, voevodul Moldovei, către marele cneaz al Litvei Alexandru, prin diacul Costea.

Ai trimes la noi pe solul tău Boguş diacul aducându-ne aminte că şi înainte de aceasta ţi-ai trimes solii tăi la noi, istorisindu-ne neplăcerea ce ţi s'a întâmplat din partea socrului tău şi a cuscrului nostru, a marelui cneaz al Moscvei: cum şi-a călcat jurământul făcut la încheierea păcii dintre voi şi cum a trimes pe oamenii săi cu putere în ţara voastră şi v'a făcut mari pagube. Noi atunci, pentru milostivirea voastră, iubitul nostru prieten, am trimes un sol al nostru la marele cneaz al Moscvei, îndemnându-l[6]) să se lapede de acel gând şi de acea voinţă şi să aibă pace cu voi.

Acel sol al nostru s'a întors deatunci şi a venit la noi, dar, precum veţi înţelege milostivirea voastră din această solie, n'a eşit nimic pentru voi.

Solia milostivirei voastre, trimeasă la noi prin solul milostivirei voastre Boguş diacul, am înţeles-o bine. Şi să ştiţi milostivirea voastră, că odată cu solul vostru a sosit la noi şi un sol al marelui cneaz al Moscvei, şi în solia ce a adus

[1]) In A. Z. R. такожъ бы знали есте.
[2]) In A. Z. R. тутъ.
[3]) In locul acestor cinci cuvinte A. Z. R. au: штобъ ту паню отъ того Жида взяти.
[4]) In A. Z. R. въ сто и двадцати.
[5]) In A. Z. R. повелѣли.
[6]) In orig. напоминаючы = amintindu-i.

dela marele cneaz la noi el pune vina pe milostivirea voastră, zicând că el nu e bucuros că între milostivirea voastră şi între marele cneaz al Moscvei s'a întâmplat un lucru ca acesta. Dar când milostivirea voastră aţi trimes pe boierii voştri la marele cneaz al Moscvei, ca să luaţi milostivirea voastră dragoste şi înţelegere cu el şi ca să-şi dea fata după voi, aţi luat şi dragoste şi înţelegere cu el şi aţi sărutat şi crucea[1]), iar cât pentru fiica lui, boierii tăi şi boierii lui s'au învoit ca fiica lui să fie ţinută în legea grecească; ba ai dat chiar o carte a ta de întăritură spre aceasta, că fiica lui îşi va păstrà legea ei grecească şi nu o vei silì să ia legea latinească. Dar tu nu te ţii întru nimic de cartea de întăritură a ta şi de învoeala boierilor tăi cu dânsul, ci sileşti pe fiica lui să treacă la legea latinească. Apoi numele lui către dânsul nu-l scrii aşà cum e scris în tractatele de pace[2]) dintre voi, şi trimeţi oameni la neprietenii lui, la fiii lui Ohmat, şi-i întărâţi împotriva lui, ba şi la alţi neprieteni ai lui trimeţi, spre răul lui, şi în alte multe lucruri nu te porţi faţă de el cum zice tractatul şi jurământul. Iar acum, peste toate acestea, nici n'ai apucat[3]) să te ţii de vorbă şi ai trimes la fiica lui pe un lăpădat de legea grecească, pe vlădica din Smolensc, şi pe episcopul din Vilna şi pe călugării Bernadini, cu gândul ca ea să se lapede de legea grecească şi să treacă la legea latinească. Tot aşà ai trimes la cnejii şi la boierii Ruşi, şi la toţi Ruşii ce se ţin de legea grecească, pe acelaş vlădică din Smolensc şi pe episcopul din Vilna, ca să le vorbească din partea ta, să treacă la legea latinească. Aşà zice că s'au întâmplat aceste lucruri între voi, după ce el luase dragoste şi înţelegere şi se făcuse rudă cu voi, dorind pe vecie traiu bun cu voi. Şi spune că el n'a fost bucuros că lucrurile s'au întâmplat acum altfel între voi şi el.

Deaceea, dacă milostivirea voastră aţi făcut aşà, milostivirea voastră faceţi cum ştiţi că a fost înţelegerea dintre voi. Noi am fi bucuroşi să putem face dragoste şi pace şi înţelegere între voi, cum a fost mai înainte.

---

[1]) I. e. aţi făcut jurământ pe cruce.
[2]) In orig. въ доконъчалныхъ грамотахъ.
[3]) In orig. не въчалъ, la Jabłonowski „newczał (?)". Cf. nota 5 dela p. 448.

Căci şi acum am trimes pe solul nostru Costea diacul[1]) la milostivirea voastră, şi pe acelaş sol la marele cneaz al Moscvei, tot pentru neplăcerea ce v'a venit milostivirei voastre dela dânsul. Căci aşà să ştie milostivirea voastră că, după zapisul şi jurământul pe care-l avem cu milostivirea voastră, şi într'una şi într'alta din neplăcerile milostivirei voastre, noi vom lucrà pentru folosul milostivirei voastre, al iubitului nostru prieten, ca pentru binele nostru.

Şi am trimes pe solul nostru odată cu solul muscălesc care a fost acum la noi, şi prin acel sol muscălesc am trimes aceleaşi vorbe pe care le-am trimes şi prin solul nostru la marele cneaz al Moscvei. Milostivirea voastră să binevoească a face pe voea noastră şi a lăsà pe aceşti soli, al nostru şi cel muscălesc, să treacă în pace prin ţara milostivirei voastre, pentru că aceşti soli nu merg spre răul milostivirei voastre, ci spre binele milostivirei voastre.

Deasemenea, milostivirea voastră să ştiţi că am trimes un sol al nostru la Mendli-Gherei, ţarul Perecopului, tot pentru neplăcerea milostivirei voastre; şi de îndată ce acest sol al nostru se va întoarce dela Tătari cu vre-o solie, noi vom trimete la milostivirea voastră şi vă vom da de ştire.

Domnul meu Ştefan Voevod mi-a poruncit să mai vorbesc milostivirei tale aşà: la milostivirea voastră sunt nişte Moldoveni din ţara lui, din ţara Moldovei. Milostivirea voastră să nu ţineţi pe acei oameni la voi, ci să-i trimeteţi la ţara lor, cum zic jurămintele şi tractatele ce aveţi milostivirea voastră între voi.

Milostivirea voastră să mai ştiţi şi aceasta: când a fost la noi solul milostivirei voastre Boguş diacul, a aflat acì la un Jidan o jupâneasă răscumpărată dela Tătari, dar solul milostivirei voastre n'a avut cu ce să plătească Jidanului pe acea jupâneasă. El s'a împrumutat dar pe chezăşia boierului nostru Fedor, storostele de Hotin, cu o sută două zeci de zloţi roşii ungureşti şi are să i-i trimeată la Hotin în ziua Inălţărei lui Hristos; solul milostivirei voastre a dat zapisul acela pe numele său. Deaceea milostivirea voastră să porunciţi lui Boguş să trimeată boierului nostru banii.

[1]) Acesta mai fusese la Moscva, împreună cu Şandru, la 1493. Vezi Uljanickij, Materialy, p. 123.

Metrica Litvană, cartea VI, f. 224 v. şi urm. — A. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 77-79, No. 22, după copia din Varşovia a Metricei, c. 192, p. 416 şi urm.; Акты Западной Россіи, I, No. 162, p. 183-185, cu data 1498-99; Uljanickij, Materialy, p. 180-182, cu unele prescurtări şi cu data 1499. Cf. traducerea lui Hristofor Scriban în Uricariul, III, p. 78-82, şi a lui B. P. Hasdeu în Arhiva istorică I, 1, p. 82-83, amândouă după Акты Западной Россіи; cea dintâi e mai aproape de original, a doua e mai liberă şi în unele părţi prescurtată. Amândouă au acel amestec de cuvinte noui şi vechi pe care l-am desaprobat totdeauna în traducerile de acte vechi. Aşà d. p. nu se poate zice „lege română“, ci „lege latinească“ sau „letinească“, pentru religia catolică; nu se poate zice „Volohi din ţara Moldovei“ sau „Români din ţara Moldovei“, ci „Moldoveni din ţara Moldovei“; nici „voevodul Volohilor“ pentru „voevodul Moldovei“, căci *Wołochy* în polon. însamnă „Moldoveni“. La Hasdeu mai e „hanul Crimului“ în loc de „ţarul Perecopului“. — D-l N. Iorga pune această solie la 1502 Mai-Iunie (Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 256 şi notele 340 şi 342, p. 347).

CLXXXI

Vaslui, c. 1450-1500.

Şoltuzul şi pârgarii din Vaslui scriu judeţului şi pârgarilor din Braşov, că au ascultat depoziţia unor martori în procesul ce aveà văduva lui Anton din Braşov cu Petru din Vaslui pentru o tovărăşie ce aceea afirmà că acesta a avut-o cu răposatul ei bărbat.

† Ѿт шолтѫза и пръгаре ѡт Васлѫꙗ поклоненїе нашим приꙗтелем, шолтѫзом и пръгаремъ и въсѣмъ старшим ѡт Брашова. И по сем кажем вы за работъ Петровѫ, какь сѧ ест прѣлъ Петръ прѣд вами съ женоѫ Антоновѫ, а вы имъ есте сторили закон, да додет Петръ до нас, да как знамы тази да вы кажем. Того ради Томос и Барта клѧхѫ прѣд нами ѡба два на своѫ дѹшѫ и на свое кръщенїе, ѡти Петръ прѣд ними сѧ ѡтметнѫ ѡт тѣхзи флѹри; нѣ ест был дрѹг Антонѹ. Того ради как смы знали, тази вы смы писали. А инак не знам.

Pecetea târgului, rotundă, c. 4 cm. în diametru, în ceară neagră, s'a pierdut; adresa: [†] Шолтѫзом и пръгарем ѡт Брашова: Şoltuzilor şi pârgarilor din Braşov. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului,

No. 460 (hârtie). Tipărită de mine în Documente moldoveneşti din arh. Braşovului, No. XXIX, p. 61-62, cu data c. „1450-1500", şi de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. CVIII, p. 312-313, cu data nemotivată „c. 1460-1464" şi cu lectura greşită „сѧ wтметнѫ wт тѣхзи флѹринѣм, ѥст быѧ дрѹг Антонѹ", ceeace l-a dus la traducerea şi mai greşită „s'ar fi lăpădat de acei florini, ce au foşt ai altui Antonie". In broşura dela 1905 am cetit флѹри[ни]; нѣ ѥст быѧ дрѹг Антонѹ, crezând că ни din флѹрини a fost omis de scriitor (cf. Miletič, Novi vlahobъlgarski gramoti otъ Brašovъ, p. 72: флѹринѣ; ѥст быѧ дрѹг Антонѹ). Forma флѹри pentru „florinus" este însă posibilă; cf. gen. sing. флорин и nom. plur. флори, în Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească, I, p. 394, sub cuvântul флоринъ, şi grec. φλώριον, pl. φλώρια, ducat, ap. Gelzer, Der Patriarchat von Achrida, Leipzig 1902, p. 171. Asupra înţelesului acestei scrisori v. broşura mea dela 1905, p. 10. Din traducerea pe care o reproduc mai jos se vede că văduva lui Anton pretindeà că bărbatul ei fusese tovarăş cu Petru într'o afacere petrecută la Vaslui, ceeace Petru tăgăduià; Ungurii Tomoş şi Barta confirmă însă amândoi sub jurământ afirmarea lui Petru.

„Dela şoltuzul şi pârgarii din Vaslui închinăciune prietenilor noştri, şoltuzilor şi pârgarilor şi tuturor bătrânilor din Braşov. Şi după aceasta vă grăim despre lucrul lui Petru, care a avut pâră înaintea voastră cu femeia lui Anton, iar voi le-aţi făcut lege, ca să vie Petru la noi, şi să vă spunem şi noi ce ştim. Aşà dar Tomoş şi Barta s'au jurat înaintea noastră, amândoi pe sufletele şi pe legea lor[1]), că Petru s'a lăpădat înaintea lor de acei florini; el n'a fost tovarăş cu Anton. Deci, cum am ştiut, aşà v'am scris. Altceva nu ştim".

Dintr'o notiţă în dosul scrisorii, probabil contimporană, comunicată de d. Nicolaescu, se vede că Anton erà un meşter de arcuri (arcufex), iar Petru un croitor (sartor). Notiţa nu clarifică însă cuprinsul scrisorii; se vede numai din ea că femeea lui Anton erà văduvă (relicta).

CLXXXII

Cracovia, Dechemvrie 1501.

Solii lui Ştefan felicită pe regele Poloniei pentru suirea în scaunul părintesc şi îl asigură că stăpânul lor îi va păstrà aceeaş prietenie ca mai 'nainte, când erà numai duce al Litvaniei, şi va observà tractatele dintre amândouă ţările; ei cer să dea trecere către

[1]) Orig. на свое кръщенїе. Nicolaescu traduce „pe botezul lor" (p. 313).

Moscva solului moldovenesc Șandru, pe care Ștefan îl trimete spre a împăcà pe marele cneaz muscălesc cu regele şi a-l înduplecà să se alăture la liga creştinilor încontra Turcilor, şi a se informà de soartea nepotului său; mai cer să nu se tolereze în regat pribegi din Moldova. Pentru stabilirea graniţelor în litigiu, cari erau să se delimiteze cu arhiepiscopul Roza la Sf. Mihai trecut (29 Sept. 1501), ei cer alt termen: ziua de Sf. Petru şi Pavel (29 Iunie 1502) sau cea de Sf. Măria Mică (8 Sept. 1502). Despre Turci dau ştire că se silesc să împace pe Tătarii din Perecop cu cei dela Volga şi se pregătesc să atace Ungaria în anul viitor. Solului polon la Turci Ştefau îi va da trecere numai dacă vor da şi Polonii trecere solului său la Moscva.

Oratio seu peticio oratorum Walachie, Cracovie perorata immediate post coronationem [1]).

Et imprimis congratulatum regi[2]) de ipsius sublimacione in avitum et paternum solium, denique facta commemoracio pristine et mutue benivolencie et amicicie inter majestatem regiam, dum erat in ducatu, et inter ipsum, que[3]) integre et sincere sit servata, unde presumebat et nunc duratura, et quod federa et inscripciones inter ipsum et Regnum tanto integrius et solidius permanebunt et utrimque custodientur. — Item facta fuit excusacio non missorum oratorum pro coronacione, quod tardius dies coronacionis fuerat sibi intimata.— Item petitum tandem ut Schandro[4]) nuncius suus, quem destinant in Moskoviam, permitteretur libere [transire], et quod non aliud legacio sua contineret, nisi quod vellet persuadere Moskovitum, ut inceptum bellum cum majestate sua deponeret et se coniungeret principibus christianis contra infideles. Quod[5]) si obtemperare nollet, vellet Valachus juvare majestatem regiam contra ipsum. — Item ut diceret pro nepote suo, quem cum post se prefecerat ducem, deiecit[6]) tandem ex ea spe. — Item ut Moscoviensis orator permitteretur redire. — Item si majestas regia non crederet premissis, voluit voyevoda ut legatio sua in Moskoviam exhiberetur majestati

---

1) I. e. îndată după 12 Dechemvrie 1501.
2) La Uljanickij *Regni*.
3) La Ulj. *quis*.
4) Asupra acestei solii cf. Uljanickij, Materialy, p. 184, după o scrisoare rusească dela 7 Mai 1501.
5) La Ulj. *et*.
6) La Ulj. *deiceret*.

sue in scripto per dictum ipsius nuncium. — Continebat etiam eadem peticio ut redeuntem suum nuncium etiam cum nuncio Moskoviense permitteret regia maiestas libere. — Item quod in Regno profugi ipsius non servarentur, et quod vel restituerentur vel pellerentur extra. — Item comemorati sunt de finibus inter Regnum et dominium ipsius a bukovina, et mencio facta legacionis domini Roze archiepiscopi, et quod promiserat quod in illa parte terre non debebant locari homines usque ad limitacionis perfectionem, et quod tempus huius limitacionis fuit positum pro festo Sancti Michaelis [1]) preterito. — Item alius nuncius dominus Jordan idem confirmaverat, quia tamen hactenus nichil de limitacione factum sit. Saltem petebant aliud tempus, vel scilicet pro festo Sanctorum Petri et Pauli apostolorum [2]), vel pro die Nativitatis Marie [3]). — Item avisarunt regem dicti oratores, quomodo Turcus per suos internuncios laborat reducere Tartaros Przecopenses et Zawolhenses ad concordiam, et quod concordia eorum utrique dominio deberet esse dampnanda [4]). — Item obtulerunt voievodam permissurum oratorem regium ad Turcum libere, si dictos suos nuncios permitteret Moskoviam, solum quod aliis verbis uterentur quam dominus Lanczkorunsky. — Intimavit etiam pro novitate, quod Turcus parat validum et talem qualemcunque exercitum terra et mari pro anno veniente, et quod nunc miserit unum basscham cum exercitu ad fines Hungarie, ut prelium posset cum Hungaris conserere, et quod ipsum speraret futurum in proximo.

Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, Liber legationum A, f. 8. Tipărită la Uljanickij, Materialy, p. 185-186, şi după acesta în Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 488 şi urm. Noi o reproducem după original. — In acelaş loc, f. 9, se află răspunsul regelui polon, trimes prin trei soli, anume prin „Nicolaus de Camyenycz (s. Kamieniecki) castellanus Sandomiriensis, Johannes de Bochothnycza (s. Bohotnicki) capitaneus Cracoviensis, Joannes Cromiczky decanus Leopoliensis". Deşi acest răspuns e publicat de Uljanickij (o. c. p. 187-189, cf. şi p. 186) şi este reprodus în colecţia Hurmuzaki, îl reproduc totuşi şi eu, cu unele schimbări cerute de colaţionarea

[1]) 29 Septemvrie 1501.
[2]) 29 Iunie 1502.
[3]) 8 Septemvrie 1502.
[4]) La Ulj. *deberet ... dampna.*

cu originalul. Textul acesta e foarte important pentru studiul relațiunilor Moldovei cu Polonia sub Ștefan cel Mare.

„Comemorati sunt nuncii tui legationem quam habuit maiestas regia apud te per dominum Petrum capitaneum Haliciensem, nunciando tibi electionem de se factam et diem sue coronacionis, et congratulabantur de assumptione regis in solium paternum. De quo maiestas regia, prout per oratores tuos habuit tibi gracias, et nunc per nos agit, vult omni gratitudine et benivolencia[1]) rependere.

Ibidem fuerunt comemorati amiciciam que erat inter maiestatem regiam et[2]) te, dum adhuc maiestas regia fuerat duntaxat dux Lithuanie; quod etiam maiestas regia libenter audivit et recognoscit ita fuisse, credid itque maiestas regia quod multo firmior fieri debuerat huiusmodi mutua benivolencia inter ipsius maiestatem et te, postquam intellexit te huic sue sublimacioni favisse et non solum votum suum per nuncios suos pro maiestate sua dedisse, sed etiam consiliariis Regni idem persuasisse. — Sed longe aliter persuadere videntur maiestati sue ea que mox post electionem huius in dampnum Regni et contemptum maiestatis sue per te facta sunt, qui submissis gentibus tuis in Regnum longe lateque predatus, non solum peccora et peccudes et cetera bona subditorum maiestatis ipsius, sed ipsos etiam subditos in terram tuam abegisti, impulsisti et induxisti, more non solum hostili sed etiam paganico, non modo contra officium benivolencie mutue, verum eciam contra pacta et inscriptiones inter Regnum et te factas ac jurejurando firmatas. Quod quia merito cogere debuit et cogit maiestatem regiam dubitare de pristina illa et mutua benivolencia, tum etiam propter multos alios respectus visum est maiestati sue non debere neque licere, ut nuncium tuum in Moskoviam permisisset, et presertim quod et cum duce Moskovie aperte bellum gerat, et per hec[3]) inicia de te dubitare cogebatur. Itaque ut maiestas regia de tua erga se voluntate cercior fieri posset, misit nos ad te, ut certo informati et maiestatem suam informare possemus, quid certo apud se constituere posset de tua erga se voluntate, que suspecta esse cepit maiestati sue per ea facta tua que diximus; que neque amiciciam pristinam continere neque benivolenciam nutrire possunt, et que non modo amicus amico, sed neque frater fratri indulgere vel saltem equo animo ferre deberet aut posset.

Item quia intimasti nobis quomodo infideles soliciti sunt de reconciliacione inter se discordancium et de reductione Tartarorum in mutuam amiciciam, ut vires suas consolidarent et eo forcius christianos opprimerent, censet maiestas regia id ipsum christianis faciendum fore, et quidem necessario, ut depositis simultatibus intestinis, concordibus animis mutuaque et firma intelligencia habita et huiusmodi hostibus se tucius opponere et rebus suis vicissim salu-

[1]) In ms. *benivolenciae.*
[2]) In ms. *ad.*
[3]) In ms. *hoc.*

brius consulere et subvenire possent. Quod precipue pernecessarium esse arbitratur maiestas regia et sue maiestati et tibi tanquam vicinis et fere in infidelium faucibus positis, quibus sicut multo periculosius discordia, ita multo salubrius concordia esse potest. De qua ubi certo maiestas experiri posset, non solum parata est nuncios permittere quo volueris, verum totis viribus mutuis necessitatibus subvenire et adesse. Quapropter si cupis regiam maiestatem de tua erga se benivolencia certam fore et omnem dubietatem ex animo tollere, opus est ut quod de terris maiestatis sue per tuos homines receptum est, inprimis restituas et reintegres cum effectu. Quod ubi maiestas regia cognoverit, et pristinam illam benivolenciam erga te prosequitur et mutuis actionibus se utiliter accomodabit; et si que difficultates suborte inter Regnum et te essent, prout justicia et Regni et tua exiget, complanare studebit.

Ad partem dicenda post orationem.

Intimabitur voiewode quod Tartari Zawolhenses venerunt pro auxilio regie maiestatis et suorum amicorum et quod, si cupit in amicicia regia conservari, non permittat eos molestari et impedire quoquomodo. — Item persuadendum erit voyevode in colloquiis specialibus, ut curaret reconciliare sibi Polonos et relinquere eos amicos filio suo, quorum amicicia fuit sibi semper tuta et secura et contra omnes inimicos utilis et pernecessaria. — Item postquam faciet mencionem de limitibus inter terras faciendis, referat se dominus orator ad limites antiquos et secundum quos possidebatur ab utraque parte, de quibus etiam inscripciones intelliguntur; et si petet illos, quos et per oratores suos solet, dicatur sibi quod id indebite petit et contra omnem rei evidenciam et ipsius et omnium hominum scienciam, quo[d] non bene convenit amicicie mutue conservande, immo est querere occasionem recedendi ab amicicia et facere se inimicum. Et sciat dominus orator quod limites autiqui et veri fuerunt et sunt circa Colaczino. — Item, ubi opus esset mittere ad revidendas limites huiusmodi et de termino esset questio, recipiatur dies Nativitatis Marie, quem hic solus obtulit per suos oratores.

Item dubitavit dominus orator si woyevoda debet assecurrari statim de permissione ipsius nuncii in Moskowiam, postquam restituet recepta et promittet nobis assistere et favere. Responsum quod non prius quam promissa inscripcionibus confirmabit novis.

Item debet fieri minuta apud dominum oratorem, secundum quam facere deberet woyevoda inscripcionem et confirmacionem Regno, et promitterentur sibi similes a regia maiestate, que secundum tempus deputandum poni debebunt ab utraque parte in Halicz aut Leopoli.

Item commemoretur de Helia et promissa woyevode facta propterea, quibus quomodo satisfecerit ipse diiudicet, et dicatur quod per regiam maiestatem nil unquam factum est contra inscripciones, et quod premissa et alia plura fecit regia maiestas, custodiens inscripciones suas et juramentum.

Item de Wassko et Iwan respondeatur [1]), quod isti homines sunt in regno adhuc ante inscripciones ultimo factas, et postea semper fuerunt continue, et nichil unquam intimabatur de eis per woyevodam. Item quod sunt homines liberi et possessionati, quos maiestas [regia] non prohibet ire quo vellent, neque eos arcere potest ut irent.

Quod autem de oratore qui fuit nuper in Turcia, domino Lanczkoronskj, commemoratum est per voyevode oratores, dicatur quod regia maiestas non potest intelligere que essent verba, que ipse illis dixisset, que non placerent voyevode; et propterea cupit maiestas regia informari per ipsum de verbis huiusmodi, quia alias nichil commissum habuit quod esset in displicenciam ipsius.

Item dicendum cum woyevoda de theloneis quibus gravat homines Regni, et suis hominibus prohibet theloneum in terris regie maiestatis, et quod non permittit mercatores Regni ire libere ultra terram suam, sicut prius solebant transire etiam in Turciam, et quod istud est contra inscripciones novissimas.

Numerus hominum de Regno novissime per voyevodam receptorum: in Thissmyenycza CXXXX hospites et de villis ibidem XXX; in Czesshibyessy CXXXXXIIII capita hospitum.

Item de aliis curet se orator informare transeundo illic, ut sciret eciam certo nunciare, restitucionem petere ultimo nunc et post electionem domini nostri receptorum.

Item admoneantur consiliarii voyevode de juramento prestito super observandis inscripcionibus inter Regnum et regem ac Valachiam et woyevodam confectis, et ut studerent persuadere voyevode de fide observanda".

CLXXXIII

(Lagărul din Pocuţia), Aprilie 1502.

Răspunsurile lui Ştefan către starostele de Lipoveţ Ivan, care venise la dânsul din partea cardinalului Frederic, fratele regelui polon şi guvernatorul regatului pe timpul când regele purtà răsboiu cu Ivan Vasilievici: Ştefan se plânge întâiu că delegaţii poloni n'au venit pentru delimitarea Pocuţiei, şi nu înţelege din partea cardinalului scuza că e bolnav; dar aşà se poartă Polonii cu dânsul: el observă tractatele, ei le calcă. Provincia despre care se tratează acum nu e cuprinsă în nici un tractat, ea aparţine din vechime Moldovei; dacă Polonii nu i-o cedează, asta însamnă că ei se poartă nedrept şi vor să i-o ia cu puterea. Dacă vor să rămâe vecini buni şi să fie apăraţi de el împotriva Tătarilor şi a „altor păgâni", să

[1]) La Uljanickij greşit *de Wassko et Iwana rudeantur.*

i-o cedeze; e zadarnic să mai pue alt termin pentru venirea delegaţilor, căci Polonii îl vor înşelà şi de data aceasta. Cine are nevoie de el, îl găseşte în „ţara rusească“, adecă în Galiţia.

Walachi responsio facta ad legacionem nobilis Iwan, capitanei de Lypowycz, per reverendissimum dominum cardinalem.

Tanquam referret sic Iwanek:

Dum veni in Halicz ipso festo Sancti Marci [1]), extunc domini legati ex parte Ungarie ante adventum meum uno die me anticipaverunt et postmodum miserunt litteras binas versus dominos regni Polonie, unas litteras clausas et alias apertas [2]), et postmodum me interrogaverunt, an alij nuncij post me equitant aut nondum. Dixi illis quod non. Extunc michi litteras illas dabant, quas ego nolui suscipere, sed die eo velocius de Halicz equitavi ad palatinum Moldavie.

Post adventum meum in crastino [3]) dedit audienciam, ubi totum consilium palatini interfuit, et palatino eidem dixi legationem, quod ei non videbatur esse possibile et verum. Et sic dixit: Quamvis dominus cardinalis infirmaretur, — tamen omnes sumus sub potestate Dei, — actamen alij domini in Regno interfuerunt, qui huic condictamini satisfacere potuerunt. Ex terra regni Hungarie legati venerunt secundum condictamen, sed Poloni me opinantur pro puero esse. Iam aliquociens mecum condictamen faciunt, et utique finem ab eis habere non possum, asserens et firmans pro certo habere, quod dominus cardinalis illic in Moldaviam equitasset. Postmodum dixit: Dum domini regni Polonie aut Hungarie in hunc locum venissent, et me non veniente [4]) excusando me infirmitate, quid mihi ipsi dicerent? Sed ego suo verbo satisfacio.

Hoc michi super legacionem responsum dedit. Dum michi intelligere dedit austere, quod super hanc legacionem

---

1) 25 Aprilie.
2) Aceste şase cuvinte lipsesc la Uljanickij.
3) 26 Aprilie.
4) Inainte de *veniente* este şters *invenirent*.

nichil facere voluit, extunc eidem dixi istam aliam legacionem. Qua exaudita aduc fuit multo magis austerus, dicens sic: Volo jure tenere litteras prescripcionis, alias *zapisow*[1]), et juramento suo satisfacere, cum suis dominis consiliarijs, melius quam domini Poloni.

Volens se dare super dominos tocius christianitatis et aduc sic dixit: Quod istam terram, in quam ego veni, quidem nunquam fuit nec modo est nominata in aliquibus prescripcionibus, nec in aliquibus condictaminibus, et est mea terra ex antiquis temporibus, ad terram Moldavie spectans, super quam habeo certam et debitam iusticiam ex antiquo. Ob hoc in eandem veni, uti ad propriam suam terram. Et si aliquid Poloni erga me velint facere seu incipere, extunc illi suo juramento et michi ipso violenciam facerent, prout ipsi sunt asueti, ut michi ante violenciam fecerunt[2]), et minus iuste. Sed si mecum volunt esse ut decet super veros et iustos vicinos, extunc michi dent pacem in hac mea terra et in aliis rebus, secundum prescripcionem, ut michi iusticiam faciant. Extunc invicem nos erimus iuvare[3]) contra Tartaros et alios paganos, quia nobis istud est necesse.

Postquam eundem palatinum domini ex Ungaria affectabant, quod tempus condictaminis ultra proponeret, is sic dixit: Gratis michi ultra anteponere, quia michi Poloni nunquam iusticiam facerent. Et nichil voluit facere super postulacionem dominorum Hungarorum. Et dixi ei: Ad hoc tempus manebo hicmet sedens apud vos. Si dominus meus graciosissimus non teneret quid per me significavit, extunc sim perpetuo in tuo carcere, aut me des decollare; quia dominus meus graciosissimus altę sedis ecclesie sancte romane ubicunque dirigit nuncios suos aut

---

[1]) Se înţelege tractatul dela 1499.
[2]) In ms. *facerent*.
[3]) *Erimus iuvare* este o traducere literală a viitorului polonez *będziemy pomagać*.

litteras, illic semper in verissima veritate, uti princeps multum alte stirpis, tenet.

Ipse michi sic dixit: Quid michi esset pro tuo capite aut pro tua remansione? Et ego ante se periculum haberem quod semper habui, quod michi [n]ullam iusticiam fecerunt. Quia dominus capitaneus Cracoviensis fideiussit michi, sublata fide pro rege regni Polonie et pro omnibus consiliarijs regni eiusdem, et michi id non tenuerunt. Ob hoc iam nolo credere. Sed nunc iam volo meum proprium tenere usque ad meum gutur, alias *do gardla.* Et cui legacio fiet necessaria, extunc me inveniet in hac terra, hoc est in terra Russie.

Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, Lib. legat. A, f. 63-63 v. — Uljanickij, Materialy, p. 217-219; Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 499-500.

CLXXXIV

(Iulie-August) 1502.

Ştefan înştiinţează pe regele Poloniei că Turcii se pregătesc să-i atace ţara şi-i cere să dea trecere solului său la Moscva şi să alunge din ţara sa pe Vasco şi pe ceilalţi pribegi, cereri pe cari regele le respinge.

Walachie palatinus iterum nuncium habuit apud maiestatem suam, cuius ille legacionis effectus erat:

Significavit quia Turcus versus hec regna suas convertit potencias et intendit, negocio belli Italici suspenso, hec regna invadere debellareque. Tandem inter alia peciit ut nuncius suus notabilis fuisset missus Moskowiam; qui non est permissus, propterea quod nunc cum illo duce bellum gerat maiestas regia, ideoque non esset conveniens eam hosti consultacionem favere, dum ille maiestatem regiam nichil faveat (boni). Et item dictum, quia istud maiestas regia modo facit non ratione domini palatini, propter quem libenter faceret istud, sed ratione illius hostis. Peciit insuper ut

maiestas regia Walachos Wassko et alios non servaret. Responsum est quia in magno ducatu Lithvanie non sunt cum serenitate sua; ad quod nuncius non replicavit.

Lib. legat. A, f. 32 v.-33. — Uljanickij, Materialy, p. 200-201; Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 493-494. Nu i se poate precizà luna, e însă probabil Iulie sau August. Cf. Uljanickij, o. c., p. 197, unde această solie e pusă în „toamna anului 1502“.

CLXXXV

Lemberg, începutul lui Noemvrie 1502.

Ștefan roagă pe starostele de Lemberg să intervină pe lângă regele său, ca acesta să-i recunoască stăpânirea asupra Pocuţiei, pe care el a ocupat-o cu învoirea şi cu împuternicirea regelui Ungariei. Dacă regele consimte, el are să-l ajute împotriva Turcilor şi Tătarilor; dacă nu, e hotărît să apere până la moarte ţara ocupată de el şi hotărnicită de delegaţii Unguri. Cere să se facă dreptate supuşilor săi, deoarece a trimes şi el doi căpitani, pe Hrincovici clucerul şi pe Câlnău spătarul, cari au să apere pe supuşii poloni.

Legatio voievode quam Jlkow Stekli referebat
capitaneo Leopoliensi.

Dominus woyevoda intimavit ad te, qui semper amicus patri tuo et domui tue ac tibi et fratribus tuis: Nunc rogo ut se interponeres ad regiam majestatem, quod daret sua majestas pacem huic terre et dimitteret illam; que terra est mea et patrimonium meum, quam ego recepi cum consensu domini regis Hungarie et ex mandato illius. Si ista regia majestas sinat, volo esse adiutor contra Turcos et Tartaros, quod [n]unquam vastabunt terras regie majestatis. Miserat ad me regia majestas dominum capitaneum Cracoviensem, assignando diem quo domini debuerunt deequitare a regia majestate pro tempore assignato, ubi et domini Hungarie debuerunt fieri, quos ego conduxi. Qui dum venerunt, mostraverunt mihi granicies, quas ego feci. Confido quod terre mee et patrimonio meo dabit pacem regia majestas, quia illam ad gutur meum defendere volo. Et te rogo ut

non permitteres in terra mea dampna facere, quia mansi duos capitaneos, Hrinkowycz klucznyk et Kywlhnahv[1]) myecznyk, quibus mandavi ut iusticiam facerent subditis regie majestatis, et tu etiam meis. Si illis iusticia non erit, mandavi illos defendere. Tamen dominus woyevoda w[u]lt tenere inscripciones suas et iuramenta, et consiliariorum suorum.

Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, Lib. legat. A, f. 76, sub anul 1502. — Uljanickij, Materialy, p. 225. Solul Ilie Steclea[2]) e pomenit în cărţile oraşului Lemberg şi anume în Najstarsza księga miejska, vol. IV, p. 810, unde se aminteşte de această solie cu cuvintele „Item czu dem ersten (sc. starostele oraşului) ist kommen Illia Steckle und hat enn Gleutbryff von dem Woyewode, data czu der Kolomey (Colomeia din Pocuţia), brecht an den Mytwoch nocte [post] Omnium Sanctorum", i. e. la 2 Noemvrie (Iorga, Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii Albe, p. 287; cf. Acelaş, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 259). — Uljanickij tipăreşte din acelaş isvor (o. c., p. 225-226; cf. Documentele Hurmuzaki, II, 2, p. 503-504) răspunsul starostelui de Lemberg către Ştefan şi un raport al aceluiaş către rege despre măsurile luate de voevod după ocuparea Pocuţiei, pentru administrarea acestei provincii în numele său.

Le reproduc aici cu unele îndreptări şi explicări:

a) Responsum capitanei Leopoliensis, super legacionem palatini datum.

Gratus sum de amicicia domini woyevode, quod michi eam ostendere vult, prout patri meo. Intimavit dominus woyevoda ut interponerem se ad regiam maiestatem, quod istam terram dimitteret illi. Ista res non est mea, quicquid facere in hac re inter regiam maiestatem dominum meum graciosissimum [et dominum palatinum]. Sunt domini seniores, consiliarii regni, qui magis in hac causa perficere possunt et stabilire ista inter dominum palatinum et regiam maiestatem dominum meum graciosissimum. Tamen quod attinet inscripcionibus, que sunt inter regiam maiestatem dominum meum graciosissimum [et woyevodam], volo se interponere, quod domino palatino tenerentur, prout dante Deo iste omnes res que nunc sunt componentur et in fine bono statuentur inter regiam maiestatem et woyevodam. Quod attinet pro iusticia facienda, ego faciam iusticiam domini voyewode hominibus, nisi que iusticia etiam

---

[1]) Adecă Câlnav=Câlnău; la Uljanickij greşit „Kyrlchahn Myewnyk". E vorba de Câlnău spătarul (polon. *miecznik*), nu de Chiracol vameşul, cum a interpretat d-l Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 259, cetind *mytnik*. Chiracol nu mai trăiă la 1502.

[2]) La Uljanickij *Jlko Wstekli.*

faceretur subditis regie maiestatis, in quo nuncium suum mittam ad woyevodam. Et misi ad eundem woyevodam nuncium pro aliquibus iniurijs; tamen magis ut aliquid rescire possem quid agitur ibi.

b) Din scrisoarea starostelui de Lemberg cătră rege.

„Ceterum vestra regia maiestas scire dignetur, quod cum sextarijs[1]) nullum finem fecerunt, et sic intelligo quod condictantur cum istis servilibus; si cum ipsis finem non faciant, omnino conspirabuntur. Ego scripsi sepius et scribo domino cardinali et ceteris dominis consiliarijs; tamen ad hoc tempus nullus finis est inter illos. Ceterum vestra regia maiestas [scire dignetur], quod pro certo relatum est michi, quod woyevoda iam conscriptos homines habet p[er] Bucovinam tria milia, qui se sibi subdiderunt et exhinc ad ipsum fugerunt. Quibus ipse mandavit ut equos, hastas, sopulas, sagittas, clipea alias *tarcze* haberent; peditibus vero ut haberent lances et clipea, qui in duabus septimanis debent se monstrare. Ceterum vestra regia maiestas scire dignetur quod navigium iu Co[ro]pyecz[2]) destruxit, et naves secat, et theloneum recepit, et in Nyesnow[3]) navigium fecit, et theloneatores constituit in zuppis. Etiam zupparios constituit tam in Colomya quam in zuppis Haliciensibus. Vestra regia maiestas scire dignetur, si non erit provisio vestre maiestatis alia, hic in istis terris vere omnes Rutheni vadent ad woyevodam[4]), qui multi ribaldi vadunt ibi et nichil advertunt super suos dominos“.

CLXXXVI

Suceava, 9 Dechemvrie 1502.

Ștefan roagă pe dogele Leonardo Loredano să permită Venețianului Demetrius Purcivi a se întoarce cât mai iute în Moldova; în drumul dela Moscva spre Veneția el se oprise împreună cu solii marelui cneaz muscălesc la Suceava și, la rugămintea doctorului

---

[1]) Un corp de armată; cf. „pro sextarijs et alijs stipendiarijs in Russia“ la Uljanickij, o. c., p. 226.

[2]) La Uljanickij greșit *Kopyecz*. E vorba de satul *Koropiec* (rus. Коропецъ) din Galiția, districtul Buczacz. Cf. tractatul lui Petru Aron cu Mujilo Buciațchi și cu Bartoș Iazlovețchi dela 1 Aprilie 1457, ap. Uljanickij, o. c., p. 95.

[3]) *Nižniów* (Nižnow) din Galiția, districtul Tłumacz, de partea dreaptă a Nistrului.

[4]) Cf. în aceeaș scrisoare, mai jos: „propter Ruthenos, ne ad palatinum a nobis deficiant (Ulj., p. 227).

Matei Muriano, se însărcinase să cumpere şi să aducă lui Ştefan din Veneţia nişte doftorii.

Stephanus, divina favente gratia dominus, heres et vayvoda Moldaviae. Illustrissime et excellentissime princeps, domine amiceque noster charissime. Quum superioribus annis is industriosus Demetrius Purcivy exhibitor cum oratoribus illustrissimi principis Moscoviae ad terram nostram Moldaviae applicuisset de medio vestrarum dominationum, nunc eundem[1]) rursus, propter merita sua amplissima, juxta[2]) persuasionem excellentissimi domini Matthaei Murriani, doctoris medicinae, concivis vestrae dominationis, fidelis nostri, ad urbem vestrae dominationis Venetiae transmisimus, ut nobis pharmacias aliquas sive medicinas, juxta[2]) consilium domini Matthaei nobis necessarias, emere et comparare pecuniis nostris propriis anhelet et debeat. Pro eo affectamus vestram illustrissimam et excellentissimam dominationem, causa nostri, eundem[1]) Demetrium modo aliquali retinere non velint, sed dispositis ibidem vestris necessariis ipsum integre et salvum, sine dilatione, ad nos remittere dignentur clementissime. Altissimus vestram illustrissimam dominationem ad vota conservet feliciter. Ex arce nostra Sucsavia[3]), VIIII[4]) decembris, anno Domini millesimo quingentesimo secundo.

Adresa: Illustri et excellentissimo principi, domino Leonardo Lauredano[5]), Dei gratia duci Venetiarum, amico nostro charissimo.

C. Esarcu, Ştefan cel Mare, p. 88-89, după Diarii lui Sanuto în ms., tom. IV, f. 329 v.; Hurmuzaki, Documente, VIII, p. 35, No. XLIII; I diarii di Mariuo Sanuto, Venezia 1880, tom. IV, p. 735, cu unele variante, ca d. p. *illustris* în loc de *illustrissime, vestrae dominationes* în loc de *vestra dominatio*, în ms. probabil *V. D.*, *pharmaca* în loc de *pharmacias* şi altele relevate în notele de sub text.

---

[1]) La Hurmuzaki şi Esarcu greşit *eundi*.
[2]) La Hurm. şi Esarcu greşit *justa*.
[3]) La Hurm. şi Esarcu greşit *Sustavia*, la Sanuto *Succhavia*.
[4]) După Esarcu şi Sanuto, o. c. în nota de deasupra.
[5]) La Sanuto *Lorandino*.

CLXXXVII

Neamţ, 24 Iulie 1503.

Ștefan înştiinţează pe ducele Veneţiei Leonardo Loredano despre sosirea şi moartea doctorului Matei Muriano şi-l roagă să-i trimeată un alt doctor.

Di Stefano vayvoda. Fo leto una lettera latina, ma gran barbarie. Per la qual advisava, che altre fiate l'anno passà mandò soi nontj qui a tuor uno phisico per la sua egritudine; qual venuto, maestro Matio Moriani, al qual li dete ducati 400, et zonto de lì si amalò et è morto; adeo mai li dete alcun remedio in medicina. Pertanto prega la Signoria li fazi recuperar li ditti danari, poi mandarli uno altro medico, che lui satisfera il tutto, etc.

Et la lettera è di tal titolo dentro: Stephanus vayvoda, Dei gratia haeres dominusque terrae [Moldaviensis], amice dilecte. Data in oppido nostro Nemes [1]), nono [ante] chalendas Augusti 1503.

A tergo: Illustrissimo principi et domino domino Leonardo Lauredano duci, amico nobis dilecto.

Et in Colegio fu concluso: si vol miedegi, li mandi a tuor lui.

I diarii di Marino Sanuto, Venezia 1881, tom. V, p. 150. Scrisoarea lui Ștefan, dată numai în rezumatul de mai sus, urmează în aceste „diarii“ după o notiţă dela 9 Octomvrie 1503. Cf. N. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 348.

CLXXXVIII

Suceava, 13 Septemvrie 1500-1503.

Ștefan roagă pe Braşoveni să ajute pe spătarul Totruşan în misiunea ce are de a-i cumpără scări de șea, arme şi funii, şi să-l scutească de vamă.

† Іѡ Стефан воевода, божїею милостїю господар землн молдовлахїнскон, пишет господство мн прїателем господства мн, бнръ8

[1]) Nemecz=Neamţ; în ms. și în ed. *Temes*.

и ѹсым старшым ѡт Брашева. Милыи и ласкавыи пріателеве. Ведаите ваша милость аже там до вашеи милости послали есми нашего вернаго болярина, пана Тотрѹшана спатаре, с нашим товаром, аби там нам кѹпил що ест нам потреба. Про тож просим вашѹ милость аби есте стояли с ним за едьно посполѹ и аби есте нам кѹпили що нам требѹет, где стримени, где ѡръжие, где поворози, как ѡн вамь ѹзьвелит. Тѡж просим вашѹ милость не берите нам мита; а я есми ваш до живота, и рад хочю вашѹ волю ѹчинити, варе що ваша воле бѹдет. Пис(анъ) ѹ Сѹчаве, сеп. гі.

Pecetea cea mică a domnului, stricată; adresa: † Пріателем господства ми, биръѹ и ѹсым старшым ѡт Брашева, нашым милым: Prietenilor domniei mele, biràului (judeţului) şi tuturor bătrânilor din Braşov, iubiţilor noştri. — Orig. în arhiva orăşenească a Braşovului, No. 441 (hârtie). Tipărit de mine în Documente moldoveneşti din arh. Braşovului, No. XX, p. 47-48, cu data 1500-1504, şi de St. Nicolaescu în Documente slavo-române, No. LIII, p. 133-134, cu data nemotivată şi inadmisibilă „c. 1474“. Am arătat în nota dela p. 48 o. c. că Totruşan spătarul e după toate probabilităţile identic cu logofătul Totruşan din vremea lui Ştefăniţă 1517-1523, vistier pe la 1510 şi 1514. In ultimii ani ai domniei lui Ştefan cel Mare el a putut să fie spătar al doilea sau spătărel. Misiunea lui trebue să cadă între anii 1500-1503, poate înainte de intrarea lui Ştefan în Pocuţia. La 1504 fiind greu bolnav, el nu se mai puteà gândì la astfel de lucruri. Textul d-lui Nicolaescu are pe lângă alte greşeli neînsemnate старскым p. старшым, iar traducerea „frâne“ în loc de funii; e vorba de funii de şea: поворози; cf. поврязъ la Miklosich, Lex., p. 585; rus. поворозъ, maloros. поворíзка (Żelechowski, II, p. 670). Cf. şi Al. Lăpĕdatu în Convorbiri Literare, an. XL, p. 1074.

Traducerea e următoarea:

„Io Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovlahiei, scrie domnia mea prietenilor domniei mele, biràului şi tuturor bătrânilor din Braşov. Iubiţi şi buni prieteni. Domnia voastră ştiţi că am trimes acolo la domnia voastră pe credinciosul nostru boier, pe dumnialui Totruşan spătarul, cu marfă de-a noastră, ca să ne cumpere acolo ce ne este de trebuinţă. Deaceea ne rugăm de domnia voastră să-i fiţi cu toţii de ajutor şi să ne cumpăraţi ce ne trebue, fie scări de şea, fie arme, fie funii, cum vă va spune el. Vă mai rugăm pe domnia voastră să nu ne luaţi vamă, căci eu sunt al vostru pe viaţă şi bucuros voiu face pe voea voastră, oricare ar fi voea voastră. Scrisă în Suceava, Septemvrie în 13“.

CLXXXIX

(Suceava), începutul lui Octomvrie 1503.

Ștefan eliberează un salv-conduct pentru două sute de oameni ai regelui polon Alexandru, cari aveau să vie în ziua de 2 Noemvrie la Colacin, spre a cercetà țara dintre Nistru și munți, din jos de „pădurea Haliciului". După cercetare, ei se vor întoarce nesupărați.

Iohannes Stephanus palatinus, Dei gratia dominus terre Moldavie. Notum facimus et publice publicamus his nostris literis omnibus quicunque eas viderint aut lectas audiverint, quia fidejubemus et fidejussimus, damus et dedimus has literas nostras salvi conductus, veras, christianas, quales in toto orbe dari consuete sunt, presertim inter christianos principes, dominis et hominibus Alexandri, Dei gratia regis Polonie et magni ducis Lithvanie, amici nostri dilecti, qui debent a sua serenitate venire conspicere terram, que [est] a silva Haliciensi inferius, inter fluvium Nyestr et inter montes, ea condicione damus ipsis in numero ducentorum hominum libere ac secure venire, cum omnibus quicquid penes se ipsi habuerint, usque ad Colacz[yn], ad diem Omnium Sanctorum, qui est die mensis novembris secunda, hic in Colaczyn esse; qui dies est prefixus a supremitate regis Hungarie. Conspiciendoque suprascriptam terram, ipsis similiter libere erit et secure, cum toto suo, quicquid habuerint penes se, ad dominum suum [reverti] [1]) et a nobis nullum dampnum habere. Et super id fides dominationis nostre [2]) suprascripti Stephani waywode, et fides filii nostri Bohdani waywode, et fides omnium boiarorum nostrorum Moldaviensium, majorum et minorum.

Al. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, p. 40, după Metrica Coroanei, cartea 20, p. 103; Documentele Hurmuzaki, II, 2,

---

[1]) Lipsește la Jabłonowski și în Hurmuzaki; ar puteà fi și *redire*, ca în salv-conductul regelui Alexandru pentru acelaș lucru; vezi pagina următoare.

[2]) La Jabłonowski, p. 40, și la Hurmuzaki, II, 2, p. 518, greșit *domini nostri*.

p. 518. Salv-conductul regelui Alexandru pentru delegaţii moldoveni, păstrat în acelaş isvor, e dat în 7 Octomvrie din Grodno. Il reproduc după Jabłonowski, p. 40-41; cf. Hurmuzaki, p. 518-519.

„Alexander etc. Significamus tenore presencium quibus expedit universis presentes literas visuris, lecturis et audituris, quia pollicemur, spondemus, polliciti sumus ac spopondimus, damusque et dedimus nostram hanc literam salvi conductus veri et christiani, prout in toto orbe stat et ad christianam fidem pertinet, dominis et hominibus a Joanne Stephano waywoda Moldavie, amico nostro dilecto, qui ab ipso venturi sunt conspicere terram que est a faginali silva Haliciensi inferius, inter fluvium Dnyester et inter montes, hoc modo super hoc damus illis in numero ducentorum hominum secure et libere advenire, cum omnibus que secum habuerint, usque ad Czeschibyessy ad faginalem silvam Haliciensem, ad diem Omnium Sanctorum, que est mensis novembris secunda dies, que est a majestate serenissimi domini Wladislai regis Hungarie, germani nostri charissimi, ut essent apud Colaczyn pariter cum hominibus ejusdem subditis fraterne..... domini regis Hungarie fratris nostri et cum nostris hominibus, et abinde proficisci superius ubique per eam terram usque ad Czessybijessy ad Haliciensem faginam et iterum conspicere superius scriptam terram; et ipsis similiter damus quiete et libere et cum omnibus his, que circa se habebunt, redire ad suum dominum, et a nobis et a nostris subditis nullum dampnum habere. Et super hoc est fides regni nostri, [et fides] superius scripti [1]) Alexandri regis Polonie, et fides omnium archiepiscoporum et episcoporum dominorumque consiliariorum et non consiliariorum, magnorum et minorum nostrorum, sub sigillo secreto annulari nostro presentibus in testimonium et firmitatem horum omnium subimpresso. Datum Grodne, die septima mensis octobris, anno Domini millesimo quingentesimo tercio".

CXC

Suceava, 15 Octomvrie 1503.

Ştefan mulţămeşte dogelui Leonardo Loredano pentru medicul trimes din Veneţia, acesta s'a bolnăvit însă în drum şi a murit; îl roagă deci să-i trimeată un altul, împreună cu postelnicul Teodor, care-i va aduce această scrisoare.

Stephanus, Dei gratia vayvoda, heres dominusque terrae Moldaviensis. Salutem ac sincerae dilectionis affectum. No-

[1]) La Jabłonowski e aici un *nostri*, superfluu.

tum facimus vestrae excellentiae, quemadmodum et V. E. scire poterit, quam multocies ad V. E. nostros homines misimus pro medicis. Tempore item elapso ad V. E. pro uno medico miseramus, quem quidem medicum eadem V. E. nobis transmisit. Sed idem medicus ad nos egrotus pervenit, ita ut nobis nihil proficere potuit, quia in eadem infirmitate diem clausit [1]). Idcirco de hoc V. E. nos multum regratiamur bonoque nomine ab eadem V. E. accepimus. Quare et nunc misimus ad eandem nostrum hominem Theodorum nomine, cubicularium nostrum, petentes admodum V. E. ut nobis mittere dignetur eadem V. E. unum medicum ad tempus, quousque V. E. voluerit, qui nostra egritudine nos iuvare posset; in quo nobis eadem V. E. rem pergratissimam exhibebit, quantoque amore ab eadem V. E. [2]) suscipimus. Quem quidem medicum nos peroptime, pacifice ac honorifice tractemus ac nutriemus [3]), cumque vero repatriare voluerit, eundem iterum honorifice ac cum pace emittemus et redire permitti faciemus ad propria. Quicquid vero predictus homo noster eidem V. E. ex parte nostra duxerit declarandum [4]), eidem fidem adhibere dignemini creditivam, quoniam verba nostra sunt. Datum in castro nostro Zuchaviense, die dominico ante festum Galli episcopi, videlicet XV-a [5]) mensis octobris, anno Domini millesimo quingentesimo tertio.

Adresa: Illustri et excelso domino Leonardo Lauredano, Dei gratia duci Venetiarum, amico nobis dilecto.

C. Esarcu, Ștefan cel Mare, p. 97-98, după Diarii lui Sanuto tom. V, f. 275 v., și cu data 11 Oct. Cf. ediția venețiană a lui Sanuto, vol. V, p. 579-580, cu data 30 Oct. și cu unele variante, din cari o parte le-am introdus în textul nostru. In ce privește data, cf. N. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 348. — Scrisoarea a fost comunicată dogelui și Signoriei la 21 Dechemvrie 1503, când solul moldovean cerù un medic, în locul lui „Mattio“ care murise. Cf. Esarcu, o. c, p. 96-97, unde e descrisă audiența solului și unde se află cunoscutul pasagiu despre boala lui Ștefan „di li piedi et di le man non si poteva mover ni ajutar, dil resto sta bene“.

---

1) La Esarcu *quem... clausi*, în ediția venețiană *quem... clausit.*
2) In ed. venețiană *quantoque a modo ab eadem vestra excellentia.*
3) La Esarcu *tractamus ac nutrimus.*
4) La Esarcu *dixerit declarantes.*
5) La Esarcu și în ed. venețiană greșit *XI-a* și *trigesima.*

CXCI

Cernăuţi, 3—5 Noemvrie 1503.

Răspunsurile lui Ştefan la solia lui Firley, trimes la dânsul de fratele regelui, cardinalul Frederic, pe atunci guvernator al Poloniei, ca să-l înduplece a părăsì Pocuţia şi a pune capăt certurilor pentru această ţară, recunoscând ca graniţă între Moldova şi Polonia părâul Colacin.

Dicta per dominum Firlei apud woyevodam Valachum, ex responsis et tractatibus collecta.

Secunda die novembris[1]), que erat in crastino Omnium Sanctorum, veni ad vayewodam Stephanum, qui tunc erat cum exercitibus suis apud Czarnowcze. In crastino dedit michi audienciam. Audita legacione et admonicione ex parte majestatis regie, ut satisfaciat pactis per serenissimum dominum regem Hungarie factis et oratores serenissimi domini mei, dixit vaywoda: De his pactis ego nolo scire, quia ista facta sunt sine oratoribus meis, nec aliquis hominum meorum ad hoc vocatus est; sed vos, ut consuevistis, vestris astuciis decipere me et nunc vultis, nec hoc ita consertum est apud serenissimum dominum meum regemque Hungarie.

Ego dixi: Consilium sumptum majestatis domini mei, quod tunc erat apud ipsam sacram majestatem Hungarie regem, ita conclusit et constituit. Magnificencia vestra dicere dignetur si vult in quantum satisfacere, prout ibi conclusum est, vel non, eciam dimittere et restituere in manus serenissimi domini mei, gentem suam deducere, officiales revocare et salvum conductum dare alium quam dedistis pro dominis qui venire debent in locum Colaczyn, uti conclusum est, ibique amicabile tractare cum consili[ari]is vestre magnificencie de pace et unione harum terrarum.

Vaywoda: Salvum conductum tibi non dabo

[1]) Anul 1503.

alium quam illum ante receptum[1]), quia Marcus Harwat erat hic apud me et cum eo Iacubowycz Iacobus, notarius domini tui, mecum ordinaverunt, quod pro die Omnium Sanctorum, hoc est secunda die novembris, debuit dominus tuus rex mittere suos consiliarios ad faciendam revisionem a silva Haliciense Nestrom[2]) usque Colaczyn, et nihil aliud facere debuerunt. Salvum conductum a me receperunt et aprobaverunt, insimul quod pro eis valet iuxta illas tractaciones nostras; ubi ergo michi satisfactum est istis tractatibus? Domini Poloni non venerunt, salvus conductus dominis meis non est datus ex parte domini tui. Quid aliquando impletur, quod concluditur ex parte domini tui?

Dixi: Serenissimus dominus meus graciosissimus de his tractatibus Marci Harwath nihil scit, vel domini Iacobi de Buczacz, quia dominus Harwath non habuit aliquam auctoritatem a serenissimo domino meo commutandi hoc quod conclusum erat apud fraternam majestatem domini mei graciosissimi, nec dominus de Buczacz habuit aliquam auctoritatem[3]) in ea legacione commutandi, quia non habuit litteras credencionales aliquas ad tuam magnificenciam; quomodo ergo commutare potuit Bude conclusiones factas?

Hic volens eum placare, obtuli sibi salvum conductum dominis suis scriptum, quem statim perlegi[4]). Et audito eo, quod taliter scriptum est ut in suo rutenico, dixit vaywoda: Hoc iam completum est michi, quod salvum conductum portasti; ubi tunc sunt domini tui? Tum ita conclusum fuit, quod pro die secundo novembris debuerint constitui et revidere terram istam, una cum dominis meis et dominis consiliarijs, ecce, serenissimi domini Hungarie regis, domini mei graciosissimi.

---

[1]) Cel din Octomvrie 1503, No. CLXXXIX.
[2]) Formă de instrumental rusesc „pe Nistru".
[3]) In ms. pare a fi *actionem* (prescurtat).
[4]) In ms. *perlegit*.

Dixi: Serenissimus dominus meus non tenetur suos consiliarios mittere, nisi magnificencia tua satisfaciat conclusionibus factis Bude per sacram majestatem Hungarie regem. Et si istud vestra magnificencia in effectu compleverit, statim venturi sunt domini mei maiores ad hunc locum Col[a]czyn, iuxta conclusiones factas serenissimi domini Hungarie regis; et salvum conductum dare dignetur sub eis condicionibus, quod domini hic ad locum Colaczyn secure veniant, cum consiliariis tue magnificencie tractent, tentent ea que ad unionem et pacem harum terrarum conveniant, post secure redire ex eo loco, si se non concordaverint.

Vaywoda dixit: Nescio ex qua causa est quod vobis multum placet venire ad Colaczyn, quod dulce ibi habetis. Tu venisti hic et es unus de istis dominis deputatis, et salvum conductum portasti; jam tu vadas istam viam cum dominis meis et ab eo loco directe ad Nyester, postea supra fluvio usque ad Czeszybyeszy, et ibi dominis tuis obviabis, et si aliquid aduc restabit ad tractandum, ibidem tractabitis; insimul et hic non erit opus vobis venire nec istis dominis.

Dixi: Serenissimus dominus meus non iussit me, ut ego aliquid revidere debeam vel aliquid in limitibus faciam, nec aliquam auctoritatem concessit sua majestas michi, donec insimul sim cum his dominis qui deputati sunt hic venire. Ego nequaquam nec possum neque vadam sine collegis meis, qui eciam venire merito nihil[1]) debent, donec magnificencia tua satisfecerit pactis per majestatem Hungarie regiam factis et salvum conductum magis licitum dare digneris.

Vaywoda: Omnino oportet enim quod vadas. Ad quid ergo venisti, si nolueris ire ibi?

Ego recusavi omnino quod non vadam ullo modo, quia non michi commissum soli: hoc corpus enim potest mitti, anima omnino non vadit cum eo. Remissus ad hospicium dixit se super dictis deliberaturum.

Eodem die statim post unam horam domini oratores

[1]) In ms. greşit *michi*.

serenissimi domini regis Hungarie venerunt ad me ad locum stacionis mee. Dixerunt: Sacre majestates dominorum nostrorum sunt fratres invicem, et ex quo nos sumus servi unius majestatis, omnino eciam et altere majestati famulari volumus; et ut tu intelligas quod ad hoc missi sumus, quod quicquid sue comoditati et utilitati ex nobis fieri potest, paratos nos exhibemus, et ut clarius appareat nos esse taliter missos, omnem iam informacionem quam habemus coram te volumus aperte perlegere.

Ego data illis littera credenciali dixi legacionem meam ad eos et manifestavi eis, quod vaywoda nihil fecisset de his pactis factis Bude apud serenissimum dominum vestrum, et quod istud caderet in levitatem ipsius majestatis Hungarie regis et domini mei. Admonui eos ut inducere curent, quod satisfacere velit et salvum conductum dare dignetur magis licitum.

Legerunt coram me illam informacionem suam totam, que tota dicat et ostendat fieri posse ad illam ordinacionem [1]), ut revisionem illam ordinatam curent fieri presentibus illis a silva Halicz usque Colaczyn, hoc precise dicat approbatam eam ordinacionem esse per secretarium majestatis regie Polonie.

Cognovi ego illam informacionem totam esse contrariam, et ex ea magis claruit nobis nocuisse ipsa [2]) ordinatio; nihilominus ego admonui eos ut velint curare et laborare apud eundem, quod satisfaciat pactis factis per sacram majestatem ipsorum et consilium majestatis domini mei, quia nulla revisio vel convencio fieri poterit, donec ipse satisfecerit et salvum conductum alium dederit.

Crastino die sabbati ex parte waywode nichil mecum actum est. Tantummodo oratores per nunctios sollicitissime laborabant, ut detexissem sin aliam informacionem habuissem quam eam, quam dixeram, modis alijs et alijs persuadentibus. In sero huius diei pro finali persuasione miserunt michi duos articulos in scriptis, in quibus scriptum est ut laborent, quod illa terra litigiosa fiat neutralis, usque ad aliam informacionem regis Hungarie, et idem oratores utreque partis redirent ad dominos suos.

---

[1]) In ms. urmează după *ordinacionem* cuvântul *hernali* care mi-e obscur.

[2]) După ipsa e şters *informacio*.

Ego deliberavi et in scriptis respondi, cognovique istud fieri multum alienum a conclusionibus ipsius regis Hungarie, quia conclusiones in toto terram illam dividendam ostendunt defecto plene, et ista neutralitas iam excusaret regem Hungarie ex pactis apud majestatem suam factis, si hic aliter factum vel conclusum fuisset.

Sic domi[ni]co[1]) per oratores serenissime majestatis regie Hungarie multum sollicitatus, ut aliquid aliud faciam quam quod factum fuisset Bude; et presente me vocati sunt ad waywodam. Ego discessi ad locum mee stacionis.

Vaywoda dicit.

Vocatus sum ad vaywodam presentibus dominis oratoribus. Dixit vaywoda: Intellexi ex legacione tua, quod ordinacioni apud me facte, per Harwath ac Jacobowycz approbate, non voluistis satisfacere, et queritis astucijs vestris discedere. Ex eo iam video non vultis memorari, quod mecum fuit vobis bene, et eciam fui vobis scutum et protectio ab omni parte paganea. Nunc quomodo se defenditis et quid iam perdidistis, postquam ego cessavi in humeris meis portare istud, quomodo ista omnia fuerunt, credo tu nescis, vel scis et non vis scire; dicat dominus logoftethus[2]).

Logofteth narrat bellorum semina tempore Alberti regis iacta.

Logofteth dixit: Bellum juste inceptum per dominum meum cum rege Alberto et Polonis, quia ulciscebatur suam iniuriam, actum fuisset longius, nisi fuisset precibus victus a serenissimo domino Hungarie rege domino meo graciosissimo; et per multos oratores actum est, antequam cessavit dominus noster. In fine tum ipsa majestas regia Hungariae misit Czober et Alw[in]cz[3]), et dominus vester rex Polonie Albertus misit dominum Andream Rosa, cum quo fecimus pactum et pacem cum alijs terris omnibus regni Polonie, preter tum istam ex-

[1]) La 5 Noemvrie.
[2]) In ms. *goloftethus*.
[3]) In ms. *Alwcz*. Familia Alvinczi e cunoscută în Transilvania din sec. XVI începând.

cipimus, quam vos dicitis Haliciensem, quia ista Deus scit ab antiquo cuius fuit; et ipse Rosa eam excepit ex omnibus conclusionibus suis, et reliquit nobis iam esse litigiosam. Tandem supervenerunt domini Nicolaus capitaneus Cracoviensis et Ioannes Bochothniczki, quod illa terra post bukovina Halyczka revidi debeat pro festo Sancti Michaelis; et dixerunt in levitatem serenissimi domini mei regis Hungarie, quod sui homines ad hoc fieri merito non deberent ad illam revisionem, quod ego nolui ut sine suis hominibus hanc revisionem aliquam fecissent, sicut domini mei, pro die Sancti Michaelis. Dominus vaywoda et cum filio suo, sumtum faciens magnum, recipiens curiam suam satis magnam, terras suas summovit, bombardas secum multas portavit, quod totum multum sumtum facit, venit ad istam terram cum omni suo apparatu isto. Domini Poloni pro illo die nullus venit. Scivi enim quod rex non erit domi, sed ipsi domini fuerunt in regno, non fuerunt cum rege. Et misit ad dominum nostrum dominus cardinalis unum hominem levem cum littera, excusando se egritudine, quod venire non potuisset. Dominus vaywoda dominus noster, vocata omni nobilitate sua, et consilium suum, postquam domini vestri non venerunt, adiudicavit iam cessisse illam terram, et idem nobilitas domino nostro vaywode adiudicavit. Postea apud serenissimum dominum Hungarie regem condictastis vobis tempus illius revisionis pro festo Nativitatis Marie[1]. Tandem et illud tempus non placuit domino vestro; misit suos oratores ad serenissimum dominum Hungarie regem et forte dominum ipsum Rosam, qui iterum aliud tempus condictavit et obtinuit pro die secunda novembris, ut iam fuit, ubi tunc dominus tuus dominos miserit, sicut conclusum fuit. Et dominus noster vaywoda cum filio suo et hominibus suis, sicut vides, venit; credis quod esset parvus sumtus? Nec credas quod hoc dominus noster gratis mitteret. Perdi[di]stis istam terram, postquam domini vestri non sunt missi ad faciendum istam revisionem, presentibus eciam magnificis dominis oratoribus, qui ad hoc sepius mittuntur et defatigantur, ad maiorem levitatem serenissimi regis Hungarie et impensam hominum suorum.

---

[1]) Asupra acestor date vezi No. CLXXXII, p. 456.

Firley dicit.

Vidi esse necessarium responsum, quia fuit in publica audiencia; dixi: Reverendissimus dominus archiepiscopus dominus Rosa hic fuit in legacione, et omnes quos hic fecerint [articulos] literis bene muniverit, et omnia que acta sunt cum domino voyewoda literis firmata sunt; et si quid exceptum sit vel inclusum, tempore suo littere utrarumque parcium ostendent; et ille conclusiones nichil regno adiuvare potuerint et domino vaywode addere, quia persona erat dominus Rosa.

Dominus Nicolaus Cracoviensis capitaneus et Bochothniczki ad affectacionem domini vaywode tempus Sancti Michaelis concluserunt, ostensuri ex utraque parte justiciam suam super limitibus diu constitutis inter regnum serenissimi domini mei et dominium Moldavie; pro quo tempore reverendissimus et illustrissimus dominus cardinalis misit suum nunctium dominum Iwan.

Dominus Iwan excusavit dominum cardinalem, qui tunc erat caput consilii in regno, in absencia serenissimi domini nostri; qui pro eodem festo Sancti Michaelis fuit infirmus et ea infirmitate continuavit usque mortuus est. Cui ergo licuit venire hic ad istos limites regni quam sibi, cum erat caput consilii absente rege, si non erat licita excusacio qui[a] egrotavit et mortuus est?

Audivi quod dominus vaywoda protunc adiudicaverit terram istam. Esset quidem magne auctoritatis sentencia domini vaywode, quod sua dominacio pro se data sentencia illud merito obtinere debeat, cum ipse sit proprie cause iudex, quod nullum ius in mundo permittit.

Pro tempore moderno, quod non miserit dominos suos serenissimus dominus meus, merito mittere non debuit, quia dominus waywoda ecce non satisfecit pactis factis per serenissimum dominum Hungarie regem [et] oratores serenissimi domini mei. Et quam primum magnificencia tua, domine waywoda, satisfecerit illis pactis, domini deputati una mecum venturi sunt ad locum Colaczyn ibique tractaturi ea pacis media, que ad unionem harum terrarum convenirent.

Woyevoda: Quid aduc facere debeo?

Dixi: Dimittat dominacio tua terram domino meo, et cum hominibus cum quibus recepit dominatio tua. Pro ar-

mentis et pecudibus ablatis per tuam magnificenciam fient tractatus amicabiles per dominos domini mei et dominos dominationis tue, ecce, in presencia dominorum oratorum hic assidencium.

Voyewoda: Dicas michi causam, propter quid deberem [di]mittere illam terram, quam ego gladio accepi. *Vzyaly esmi tu bukato*[1]) *zemlye, choczu stobi my szya ney dostalo*[2]). Postquam domini tui non venerunt pro die, tunc ego mittam meos homines ad terram e commisso.

Dixi: Domini oratores serenissimi domini regis Hungarie, faciatis officium vestrum; admoneatis dominum vaywodam, ut satisfaciat pactis factis per sacram majestatem domini vestri. Serenissimus dominus noster non erit obligatus ad aliquid faciendum, donec ipse in effectu implebit quod ibi conclusum est Bude.

Domini oratores: Nos iam diximus. Non vult facere neque ipse vult scire tunc de his quos fecit Marcus Harwat et approbavit secretarius majestatis domini tui.

Dixi: Marcus Harwath non habuit illam auctoritatem faciendi impartem domini mei, neque eciam immutandi, una et ipse secretarius domini mei, quia iste non fuit nuncius, non habuit literas credenciales, et ille non habuit ex parte domini mei aliquid commissum.

Hic dixit de inductione hominum suorum et ostendit.

Voyewoda dixit: Tunc ego nescio a quo tu venisti, postquam nihil vis facere, nec credo ut a rege venias; ecce litera salvi conductus ostendit quod revisio debeat fieri a bukovina Halicz[ka] usque Colaczyn. Quare ergo non vadis?

Dixi: Litera credencialis ostendit quod ego a serenissimo domino nuncius veni et verbum michi commissum tue dominacioni. Dixi: Videatur sigillum cuius sit.

Waywoda: Quid est de sigillo?

---

[1]) In ms. *bukalo*. *Bukato* e o formă greșită în loc de *bukatu*, ac. sing. dela *bukata;* vezi p. 483 jos și nota 1 dela p. 488.

[2]) In transcriere chirilică: взѧли есмы тꙋ бꙋкатꙋ землѣ, хочꙋ щоби ми сѧ ней достало. Pe românește această frază rusească însamnă: *am luat această bucată de pământ, vreau să-mi rămâie mie.* Această citație ad litteram a cuvintelor lui Ștefan e o dovadă că el vorbià rusește.

Dixi: Concordet vestra magnificencia literam salvi conductus et litere credentialis; cum sit unum sigillum, una litera, vestre place[a]t magnificencie [1]), non quomodo conveniat.

Dixi: Magnificencia vestra potest quidem facere; ego tante facultatis non sum, ut prohibere debeam vestre magnificencie. Ego tunc dixi: Tue magnificencie michi commissum, si vultis, satisfaciatis.

Woyewoda dixit: Tunc tu venisti ut desiderares michi a domino, tu [2]).

Dixi: Non nequaquam. Serenissimus dominus meus omnes bonos modos libenter vult [3]) videre, qui pacem et amiciciam conservent inter dominum meum et dominationem tuam; et hoc possum veraciter dicere, quod ita nosco quod serenissimus dominus meus pacem et omnem justiciam faciet vestre dominationi et terris vestris.

Woyewoda: Habes iam responsum super legacionem tuam, vadas.

Domini oratores veniendo ad hospicium ad se, me accersito tentarunt, si simul conveniendo cum dominis in itinere possem domino vaywode aliam sentenciam intimare, et computentur dies sub quibus id scire vaywoda poterit.

Dixi: Expectet dominus vaywoda ad feriam sextam proximam [4]) omnino habito consilio, ut simul cum dominis maioribus meis remittetur nuncius, si quid horum facere voluerint.

Oratores miserunt ad vaywodam. Respondit sic: Si iste [5]) nuncius vult nunc obligare se sponsione fidei, iuxta modum, quod domini stabunt istis ordinacionibus Horwati, tunc vadat; si autem non, habent responsum.

Ego testificatus sum eis ut omnino ista velint habere in bona memoria, quod ex parte domini mei nichil deest ad bonam pacem conservandam.

Oratores dixerunt mecum: Nos affectamus te, non incipiatur bellum ex parte vestri cum eo, donec aduc alia deliberatio veniat serenissimi domini nostri.

---

1) In ms. pare a fi *majestati* (prescurtat).
2) Aceste trei alineate nu dau un înțeles lămurit.
3) In ms. pare a fi *vel*.
4) Până la 10 Noemvrie.
5) Sau *ipse*.

Ego dixi: Omnino a serenissimo domino nostro non incipietur, nisi incipietur ab illo. Discessi.

Salvus conductus fiat precise: veniendi ad locum deputatum Colaczyn, ibidem standi, tractandi racionabilia et honesta media pacis ac unionis, acceptandi, ex eoque loco Colaczyn pacifice redeundi.

Item dato quod non conveniant aut non concordent ibidem in Colaczyn, extunc ex eo loco pacifice secure redeant, sine omni impedimento.

Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, Lib. legat. A, f. 157-160. Această solie interesantă şi până acum inedită, — păcat că e aşa de rău redactată şi aşa de rău copiată — este precedată de următoarele cinci bucăţi, referitoare toate la tratările dintre Poloni, Unguri şi Moldoveni pentru Pocuţia, din anul 1503: a) „In Walachia Marcus Karwath presente Iacobo Buczaczki infrascripta conclusit" — e vorba de propunerea ca Ştefan să-şi retragă oamenii şi căpitanii din Pocuţia, să o predeà regelui şi apoi să se adune la Colacin comisia de delimitare, la care Ştefan să trimeată doi boieri cu 200 de oameni; Pocuţia e numită „litigiosa terra" (f. 155 v.). b) „Instructio commissa domino Firlei ad convencionem Omnium Sanctorum (22 Sept.) in Colaczin 1503, waywode Valacho" (f. 156). c) „Eidem ad Hungaros oratores" (ibid.). d) „Articuli duo per oratores Hungaros domino Firley in conventione Colaczyn de aliis quos habent plures clam communicati" (f. 156 v.). e) O scrisoare a lui Vladislav, regele Ungariei şi al Boemiei, din Buda „feria sexta proxima post festum beati Mathei apostoli (1 Nov.) anno 503", prin care acela anunţă solilor poloni trimiterea solilor săi Stephan Thelegdi şi Balassa în calitate de „honesti mediatores". Am copiat numai piesa de sub d) şi o reproduc aici, deoarece, pe cât ştiu, e inedită.

„Item finaliter si nulla via et modo, nullis denique rationibus poterint oratores reducere partes in concordiam, tentent inducere inprimis dictum Stephanum vaywodam nomine regio, ut quemadmodum nunc excepit gentes suas et omnium suorum de illis terris et relinquit sub neutralitate; quod eciam deinceps relinquat terram illam sub eadem neutralitate; et oratores prefigant aliquem terminum circa festum Sancti Georgii et illa tempora ad consultandum ambas maiestates punctis de quibus concordare non potuissent, et forte invenietur medium ab hac maiestate medio tempore, quo partes ipse concordare tandem poterint. Interea sub obligacionibus strictissimis oratores inducant partes, ne ab aliqua parcium aliquid attentetur contra aliam, et nichil vi armorum agatur; coloni eciam inducti ad terras illas per dictum vaywodam ad nul-

lam parcium attendant, sed sint neutrales, et neutra parcium eos offendere aut damnum eisdem inferre debeat.

Et si ad hoc induci aliqua parcium et presertim waywoda non poterit, saltem instent oratores ut terra illa litigiosa seu districtus ille in tanto dummodo tempore sit sub neutralitate, quanto tempore oratores regum poterint redire ad ipsas maiestates fraternas, que quidem maiestates et presertim maiestas domini nostri regis Hungarie poterit ipsi vaywode suum intentum super hiis differenciis in conventu non conclusis per alios oratores suos significare et finalem intencionem suam intimare. Et vaywoda ipse commode id facere poterit, ex quo nichil damni aut periculi exinde senciet; et si faciet, plurimum gratificabitur maiestati regie, et loco singularis obsequii ab eodem sua maiestas recipiet.

Iste articulus ultimus est satis dignus et laudabilis, sed illud quod factum est per sacram maiestatem regiam Hungarie regem multo perfectius. Ideo inducere curent dominaciones vestre ut terram illam effectualiter dimittat serenissimo domino meo et realiter impossessionem det, cum hominibus cum quibus ipse recepit, dilacionibus et cautelis omnibus cessantibus; postea mittat suos nuncios ad serenissimum dominum meum et agat de neutralitate et tempore convencionis, salvumque conductum dare velit magis latum“.

CXCII

Lublin, 22 Noemvrie 1503.

Ştefan, trimiţând pe Luca în solie la regele Poloniei Alexandru, îi aduce aminte acestuia de bunele relaţii ce au fost între dânşii pe când erà numai principe al Litvaniei, de războiul ce a avut cu răposatul său frate Olbraht, de tractatul de pace încheiat prin mijlocirea celuilalt frate, al regelui Ungariei Vladislav, şi de faptul că în acel tractat n’a fost cuprinsă Pocuţia, asupra căreia aveà să se tracteze în special, în urma unei anchete făcute la faţa locului de delegaţii celor trei ţeri interesate. Murind însă Olbraht şi suindu-se în scaun Alexandru, Ştefan a stăruit în mai multe rânduri pe lângă dânsul să-şi trimeată plenipotenţiarii săi, cari împreună cu el şi cu plenipotenţiarii regelui unguresc să proceadă la ancheta primită în principiu de Olbraht. Plenipotenţiarii poloni neprezentându-se la ziua hotărîtă, Ştefan a considerat cauza ca pierdută pentru Polonia şi a pus stăpânire pe Pocuţia, ţară de baştină a Moldovei, deslipită cu puterea dela dânsa. La o nouă intervenţie a regelui Ungariei el a admis totuşi

un nou termin de anchetă, dar nici la acesta Alexandru nu şi-a trimes delegaţi cu depline puteri, ci a trimes un singur sol cu altfel de instrucţiuni. El îl roagă deci să renunţe odată pentru totdeauna la orice pretenţii asupra Pocuţiei şi să asigure astfel o pace perpetuă între ambele ţări. Il mai roagă să nu ocrotească pe Moldovenii refugiaţi la dânsul, iar celor ce ar vreà să se întoarcă de bună voie să le deà drumul. Din partea sa, el n'a tolerat nicicodată pe teritoriul său pe vreun duşman al regelui, conformându-se astfel tractatelor şi jurămintelor dintre dânşii.

ѠТЪ ВОЕВОДЫ ВОЛОСКОГО ПОСОЛЬСТВО ЛѸКАЧЕВО ДО ѦЛЕКСАНЪДРА, КОРОЛѦ ПОЛЬСКОГО.

Господаръ мой Стефанъ воевода, божъею милостью господаръ земли молъдавъское, прыятель вашое милости, далъ вашей милости поклонити ся, яко прыятелю своемѹ миломѸ, пакъ листъ верѹщый дати, за тымъ посольство [1]) правити.

Господаръ мой Стефанъ воевода, прыятель вашое милости, велелъ вашей милости говорыти:

Споминайте ваша милость якъ далъ богъ то есте стали ваша милость на великое кнѧзъство литовъское, мы вашей милости были есмо добрымъ прыятелемъ, а ваша милость такежъ были есте намъ добрымъ прыятелемъ. И мы есмо посылали нашыхъ пословъ кѹ вашей милости, а ваша милость такожъ прысылали своихъ пословъ до насъ, потверъжаючы промежы насъ прыятельство и миръ и покой вечный, и вчынили есмо промежы собою на то записы, и прысеги есмо прысегали; и мы, да ли богъ, до сихъ местъ на то стоимо и ѡ томъ ся деръжымо.

Пакъ ведайте ваша милость, какъ Ѹсталъ братъ вашое милости Ѡлъбрахътъ небощыкъ, король польский, и со всею радою польскою, та потоптали записы и прысяги ѡтъца своего Казимира короля и прышли на насъ и на нашѹ землю злостью; а за тымъ ѡнъ се вложылъ промежы нами братъ вашое милости Владиславъ, король вгоръский, господаръ нашъ милостивый, и послалъ свои послы, и мы такожъ есмо послали своихъ пословъ до Ѧльберъта короля небощыка Ѹ Кракове, и потокмили и вчынили промежы нами миръ, покой, и записы написали, и прысеги намъ прысегали.

И тогды тота бѹката | земли што ѡтъ Галицкого бѸковины

[1]) In ms. greşit полство.

долу межы Днестромъ и Пининами[1]), што изъ века прыслꙋхало ку молъдавъской земли, изъ силою ѡтлучена ѡтъ молъдавъское земли ѡтъ давныхъ часовъ, а то тую букату земли не вложыли ни въ записохъ ни въ прысягахъ, але ей лишыли[2]) ѡпроче, поки ся будеть ѡгледати.

И за тымъ ѡнъ прышолъ до насъ ѡтъ Владислава короля вгоръского въ посо[льстве] Цобръ Имъбры, а ѡтъ Ялъбрахъта короля небощыка прышолъ также въ посольстве князь Янъдрей Рожа, аръцыбискупъ Лвовъский, и мы также вчынили есмо Ѡлъбрахътови королеви небощыку записы, и прысяги есмо прысегали, и въ тыхъ записохъ и прысягахъ тота буката земли, што вышей пишемъ, естъ невписана, ни въ записохъ ни въ прысягахъ, але есмо ее лишыли ѡпроче, поки се бꙋдеть ѡгледати. И какъ есмо вчынили межы нами миръ и покой, мы се есмо силовали, и черезъ нашы земли не ймала Польская земля ни ѡдъну шкодꙋ, ни ѡтъ Туръковъ ни ѡтъ Татаръ, до сева.

И имали есмо день съ Ѡлъбрахътомъ королемъ небощыкомъ за тоту букату земли, абы се ѡгледало. А въ томъ Ѡлъбрахъту королю ему ся прылучы смеръть, и не могла ся ѡгледати.

А за тымъ богъ далъ вашей милости да есте стали королемъ польскимъ; и мы есмо послали до вашей милости своихъ пословъ исъ ынишыми посольствы, и за тоту букату земли тежъ есмо вашей милости ꙋспомянули, абы ся ѡгледало; а ваша милость такежъ послали есте вашое милости послы до насъ, пана Миколая Каменицъкого, старосту Краковъского, и пана Яна Бохотинъского и Янъдрея Кровицкого; и мы исъ тыми послы вашое милости говорыли, и ѡни съ нами ꙋтокмили и поставили день на день светого Михала, и право на то намъ дали, како на тотъ вышей писаный день абы се тая вышей писаная буката земли ѡгледала, и на тотъ день абы были и панове наяснейшого Владислава короля вгоръского, абы ѡни промежы нами ѡгледали и ѡсмотрели тую букату земли, како абы ся тому делу конецъ вчынилъ.

Мы тогдыжъ есмо послали нашого посла до наяснейшого пана нашого Владислава короля вгоръского, брата вашое милости, и дали есмо его милости знати, како послы вашое ми-

[1]) In traduccrea latină contimporană dela p. 492 *plonyny*, ceeace arată că traducătorul a cetit планинами. Cf. „inter fluvium Nyestr et inter *montes*" la No. CLXXXIX. Asupra Pininilor (Pieninen) cf. d. p. Die œsterreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild, Galizien, Wien 1898, p. 83 şi urm.

[2]) In ms. greş. лнчылн.

лости съ нами ѹмовили и день поставили на день светого Михала, како абы сѧ ѡгледала таѧ букӑта земли, и на тотъ день абы его милость наѧснейшы Владиславъ, король вгоръский, своихъ пановъ посла̀лъ, абы промежы нами ѡсмотрели и ѹтокмили тоту букатѹ земли[1]). И коли было на тотъ день, а господаръ нашъ Владиславъ, король вгоръский, братъ вашое милости, ѡнъ послалъ своихъ пановъ, и мы тежъ съ ними посполъ на тото место. И чекали смо и ѡтъ вашое милости абы прышли панове, абыхмо вси посполъ ѡсмотрели тоту букату земли, ѧко имали есмо и промежи насъ вмову. И много есмо чекали тутъ, до полъшесты недели; а [ѡтъ] вашое милости нихто не прышолъ. Про то мы такъ есмо знали на ѹвесь светъ: варе[2]) кто бы ималъ таковое ѹедънанье и рокованние и ѹмовеный день, и не прышолъ бы на тотъ день, ѡнъ былъ ималъ ѡтъ всего права стратити, а хто бы ималъ стати на тотъ день, и ѡнъ бы ималъ зыскати. И мы такъ есмо, ажъ есмо зыскали ѡтъ всего права, бо естъ наша правая зъ стародавна ѡтъчына. И тогды мы на тоту землю поставили смо нашы люди.

А еще за тымъ пакъ прыслалъ до насъ господаръ нашъ Владиславъ, король вгоръский, братъ вашое милости, и просилъ насъ, абыхмо вчынили за волю его милости и абыхмо лишыли на другий день, како бы сѧ таѧ землѧ ѡгледала. И мы за его милости волю и мы есмо лишили, како абы былъ промежы насъ и другий день за ѡгледанье тоето букаты земли.

И ѹ минувшыхъ часовъ недавно и ѡнъдакъ прыслалъ господаръ нашъ Владиславъ, король вгоръский, до насъ своего посла Фѹрътата Маръка, и Фуртатъ Марько тако зъ нами ѹтокъмилъ и поставилъ день на день всихъ светыхъ, како на тотъ день господаръ нашъ Владиславъ, король вгоръский, абы прызвалъ своихъ пановъ, и ваша милость такъже свои паны абы есте прыслали, и мы такожъ имали смо своихъ боѧровъ послати, како абы вси посполъ тамъ на тоту землю снимали се и абы ѡгледали тоту букату земли. А тотыи нашы люди еще смы были лишыли на тоту букату земли, абыхмо ихъ взѧли. И пры томъ былъ секретаръ вашое милости, сынъ Якуба Бучацкого. И такъ знаемо, ажъ вси речы и токъмежы, што при насъ ѹтокъмилъ Фѹрътатъ Марько, ѡнъ вашей милости все роскасалъ. И по тогожъ секретара

---

[1]) In ms. greşit землю.
[2]) In ms. greşit веое.

вашое милости, сына Икуба Бучацкого, и кглейтовный листъ паномъ и людемъ вашей милости, котории бы имали прыйти на тото рокование[1]), дали есмо вашей милости, гакожъ и просилъ насъ Фуръгатъ Маръко и секретаръ вашое милости.

И коли было на тотъ день на день всихъ светыхъ, а господаръ нашъ Бладиславъ, король вгоръский, wнъ послалъ своихъ пановъ, пана Телегы Ищвана и Балажъфи[2]) Френъць, и мы исъ ними посполъ на 8мовеный день были смо на тое врочное место; и люди нашы што есмо были лишыли на тоту букату земли,] мы смы ихъ всихъ взгали до насъ, какъже было намъ и 8едънанье зъ Фуръгатомъ Маръкомъ, поки сга б8де wгледати тота буката земли. А wтъ вашое милости таковыи знаменитыи люди нихто не естъ прышолъ на тое wгледанье, только прышолъ wтъ вашое милости панъ Фирълей, и ещо не пришолъ на 8мовеный день, и прынесъ wтъ вашое милости кглейтовный листъ нашымъ боıаромъ и людемъ, какъ же есмо его просили; а посольство што прынесъ wтъ вашое милости до насъ, не по тому было ıакъ 8 кглейту вашой милости написано, ни речи токъмежни говорылъ, але wсобныи речы ималъ.

И мы люди, которыи wтъ насъ были лишени на тоту букату земли, мы есмо всихъ поставили, [передъ посломъ вашое милости паномъ Фирълеемъ, пры посломъ нашого господара Бладислава королıа вгоръского, ıакъже было намъ и 8едънанье, ино лони и теперъ wтъ вашое милости панове на 8мовеный день не прышли. Можеть вжо быти тому делу и конецъ.

Про то и за тымъ просимъ вашое милости, ıако прыıателıа нашого милого, абы есте ваша милость вчинили длıа прыıательства тотъ кусъ земъли абы есте сıа ее лишыли, бо была нашой земли молъдавъской зъ стародавъна wтчына; але абы се потверъжало прыıательство и записы межы нами, которыи мамы зъ вашою милостью и съ Коруною польскою, абы ходили послы и купцы промежы насъ мирно и добровольно, ıакожъ и до сева.

Єщо паметайте ваша милость, ıакожъ намъ суть вмовы и записы зъ вашою милостью и съ Коруною польскою, ни wдинъ нашъ непрыıатель абы не ймалъ ни едну милость ни 8 вашой милости ани въ подъданиковъ вашой милости, и нигде ни въ землıаxъ вашое милости абы не ймали местъца и пожывленьıа. Такъже и wтъ

[1]) In ms. greşit рекованне.
[2]) In ms. greşit Галажъфи.

непрыгателей вашое милости и которыи бы се знаходили въ нашой земли, такожъ бы не ймали ни шдной милости въ насъ, ани въ нашыхъ подданъниковъ и нигде въ нашой земли абы не ймали местъца ни пожывленьга. И теперъ видимо и знаемо ижъ бы были близъ вашое милости нашыхъ людей, которыи бы намъ были непрыгатели. И ваша милость вспомганите на записохъ и тотыи нашы люди, которыи всхотгать прыйти до насъ и до нашое земли, ваша милость прышлите ихъ къ намъ, нашымъ слугою Лукашомъ. Пакъ хто не въсхочеть къ намъ прыйти, ваша милость тыхъ людей близъ вашое милости ихъ не деръжыте нигде, ни въ подъданьниковъ[1]) вашое милости, ни въ землгахъ вашое милости. Бо естли бы сга знаходилъ некоторый непрыгатель вашой милости въ насъ, мы того непрыгателга вашой милости не деръжали быхъмо близъко себе ни шдъного часу, и вспоминаючы на записы, гакоже имаемо промежы собою, записы записаны и прысгаги.

Solia voevodului Moldovei către Alexandru, craiul Poloniei, prin Lucaci.

Domnul meu Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, prietenul milostivirei voastre, mi-a poruncit să aduc închinăciune milostivirei voastre ca unui iubit prieten al său, să vă dau apoi scrisoarea de încredinţare şi să-mi îndeplinesc în sfârşit solia.

Domnul meu Ştefan Voevod, prietenul milostivirei voastre mi-a poruncit să grăesc milostivirei voastre următoarele:

Amintiţi-vă milostivirea voastră că, de când a dat Dumnezeu ca milostivirea voastră să vă suiţi în scaunul marei cnejii a Litvei, noi am fost bun prieten cu milostivirea voastră, iar milostivirea voastră ne-aţi fost deasemenea bun prieten. Şi ne-am trimes solii noştri la milostivirea voastră, iar milostivirea voastră aşişderea v'aţi trimes solii voştri la noi, întărind între noi prietenia şi pacea şi liniştea veşnică. Pentru aceasta am făcut între noi scrisori şi ne-am jurat unul altuia. Şi a dat Dumnezeu că până acum ne ţinem de jurăminte şi le păzim.

Milostivirea voastră mai ştiţi cum fratele milostivirei voastre Olbraht, răposatul craiu al Poloniei, s'a sculat cu tot sfatul Poloniei şi a călcat scrisorile şi jurămintele tatălui

[1]) Cuvântul acesta e scris în trei feluri: подъданнкъ, подданъннкъ, подъданьннкъ.

său, ale craiului Cazimir, şi a venit cu gând rău împotriva noastră şi împotriva ţării noastre; în urma acestora s'a pus între noi fratele milostivirei voastre Vladislav, craiul unguresc, domnul nostru milostiv, şi şi-a trimes solii săi. Am trimes atunci şi noi solii noştri la răposatul craiu Albert în Cracovia, ne-am înţeles, am făcut pace şi linişte între noi, am scris tractate şi am jurat pe ele.

Şi atunci bucata de pământ[1]) care se întinde dela bucovina[2]) Galiciului în jos între Nistru şi Pinini, care de veacuri s'a ţinut de ţara Moldovei şi a fost deslipită de multă vreme şi cu sila de ţara Moldovei, acea bucată de pământ n'am cuprins-o nici în tractate nici în jurăminte, ci am lăsat-o la o parte, până ce va fi cercetată.

Şi după aceea a venit la noi, din partea craiului unguresc Vladislav, solul Ţobr Imbri[3]), iar din partea răposatului craiu Olbraht a venit deasemenea în solie cneazul Andrei Roja, arhiepiscopul din Liov. Am făcut atunci răposatului craiu Olbraht scrisori şi cu jurăminte am jurat; în aceste scrisori şi în aceste jurăminte bucata de pământ de care scriem mai sus nu este cuprinsă, nici în scrisori nici în jurăminte, ci am lăsat-o la o parte, până ce va fi cercetată. Şi după ce am făcut pace şi linişte între noi, ne-am silit ca ţara leşască să nu sufere, prin ţara noastră, nici o pagubă nici dela Turci nici dela Tătari, până acum.

Şi puseserăm soroc cu Olbraht, răposatul craiu, pentru acea bucată de pământ, ca să se cerceteze; într'aceea însă i s'a întâmplat craiului Olbraht moartea, şi nu s'a putut cercetà. Apoi a dat Dumnezeu că milostivirea voastră v'aţi făcut craiu leşesc. Şi ne-am trimes solii noştri la milostivirea voastră şi odată cu alte solii am amintit milostivirei voastre şi de acea bucată de pământ, ca să se cerceteze. Milostivirea voastră aţi trimes deasemenea solii voştri la noi, pe dumnialui Micolai Cameniţchi, starostele de Cracovia, pe dumnialui Ian

---

[1]) Orig. буката земли, ceeace arată că solia a fost redactată de un diac moldovean; un Rutean sau un Polon ar fi zis, cum zic Polonii şi astăzi Bucovinei, „sztuka ziemi".

[2]) Făgetul.

[3]) Orig. Цобръ Имъбри; este *Csobor Imre* (Emericus), asupra căruia vezi E. Picot, Chronique de Moldavie, p. 248 n., şi Lexiconul Pallas, vol. IV, p. 835 *(Czobor)*. Cf. p. 492 şi Uljanickij, Materialy, p. 150 şi 220.

Bohotniţchi şi pe Andrei Croviţchi; noi am vorbit cu aceşti soli ai milostivirei voastre, şi ei s'au înţeles cu noi şi au pus soroc la ziua sfântului Mihai, şi ne-au dat dreptul, ca la mai sus scrisa zi mai sus scrisa bucată de pământ să fie cercetată, şi ca la ziua aceea să fie de faţă şi boierii prea înălţatului craiu unguresc Vladislav, ca să vază şi să cerceteze şi ei, împreună cu noi, acea bucată de pământ, şi să se pue odată capăt acestei trebi.

Noi am trimes atunci un sol al nostru la prea înălţatul nostru domn Vladislav, craiul unguresc, fratele milostivirei voastre, şi am dat de ştire milostivirei sale despre cele ce au vorbit solii milostivirei voastre cu noi, şi cum au pus soroc la ziua sfântului Mihai, ca să se cerceteze acea bucată de pământ, rugând pe milostivirea sa prea înălţatul craiu unguresc Vladislav să-şi trimeată boierii săi, ca la ziua hotărîtă să cerceteze şi ei, împreună cu noi, acea bucată de pământ, si să ajungem la o înţelegere asupra ei. Domnul nostru Vladislav, craiul unguresc, fratele milostivirei voastre, şi-a trimes boierii săi; noi am fost deasemenea împreună cu ei la acel loc. Şi am aşteptat să vie şi boierii milostivirei voastre, ca să cercetăm cu toţii împreună acea bucată de pământ, precum fusese înţelegerea dintre noi. Şi am aşteptat acolo multă vreme, aproape cinci săptămâni şi jumătate, dar din partea milostivirei voastre n'a venit nimenea. Noi ştim însă, ceeace se ştie de altfel în toată lumea, că dacă cineva are o asemenea învoeală şi sorocire şi zi hotărîtă, şi nu vine la acea zi, el pierde tot dreptul, iar cine este de faţă la acea zi, câştigă. Aşà suntem şi noi, că am câştigat toată dreptatea, de vreme ce este moşia noastră adevărată şi veche. Şi atunci am pus oamenii noştri în acea ţară.

După aceea domnul nostru Vladislav, craiul unguresc, fratele milostivirei voastre, a trimes din nou la noi şi ne-a rugat să facem pe voea milostivirei sale şi să lăsăm, ca acea ţară să se cerceteze într'o altă zi; am lăsat dar, după voea milostivirei sale, ca să se pue între noi încă o zi, spre cercetarea acelei bucăţi de pământ.

Şi după câtăva vreme, domnul nostru Vladislav, craiul unguresc, a trimes iarăşi la noi pe solul său Furtat Marco, şi Furtat Marco s'a înţeles cu noi şi a pus soroc la ziua

tuturor sfinţilor, ca la acea zi domnul nostru Vladislav, craiul unguresc, să cheme pe boierii săi, iar milostivirea voastră să trimeteţi deasemenea pe boierii voştri şi noi să trimetem deasemenea pe boierii noştri, ca să se întâlnească cu toţii acolo în acea ţară şi să cerceteze acea bucată de pământ. Astfel noi n'am ridicat pe oamenii noştri din acea bucată de pământ, ci i-am lăsat încă acolo. La acestea a fost de faţă secretarul milostivirei voastre, fiul lui Iacob Buciaţchi. Şi aşà ştim, că toate vorbele şi învoelele puse la cale în faţa noastră de Furtat Marco, el vi le-a povestit pe toate milostivirei voastre. Şi prin acelaş secretar al milostivirei voastre, prin fiul lui Iacob Buciaţchi, v'am trimes milostivirei voastre, pentru boierii şi oamenii milostivirei voastre cari aveau să vie la acel soroc, o scrisoare de trecere [1]), precum ne-a rugat Furtat Marco şi secretarul milostivirei voastre.

Şi când s'a apropiat ziua aceea, la ziua tuturor sfinţilor, domnul nostru Vladislav, craiul unguresc, şi-a trimes boierii săi, pe dumnialui Telegdi Iştvan şi pe Balaşi Ferenţ [2]); noi am fost împreună cu ei la ziua hotărîtă şi la locul hotărît; pe oamenii noştri, pe cari i-am fost lăsat în acea bucată de pământ, îi luasem pe toţi la noi, precum ne fusese înţelegerea cu Furtat Marco, până ce erà să se cerceteze acea bucată de pământ. Dar din partea milostivirei voastre n'a venit nici un om mai de seamă la acea cercetare, ci a venit din partea milostivirei voastre numai dumnialui Firlei, — şi nici el n'a venit la ziua hotărîtă, — şi ne-a adus din partea milostivirei voastre o scrisoare de trecere pentru boierii şi oamenii noştri, cum îl rugaserăm; dar solia ce ne-a adus dela milostivirea voastră nu erà aşà cum stă scris în scrisoarea de trecere a milostivirei voastre, nici vorbe de bună înţelegere nu ne-a grăit, ci a avut alte vorbe.

---

[1]) Un salv-conduct; orig. кглейтовный листъ.

[2]) In ms. Телегы Ищвана и Галажъфи Френъць, la Jabłonowski „Telehyi Iszczwana i Halaž Fidrenc“, ung. Telegdi István și Balassi Ferencz. In scrisoarea regelui unguresc Vladislav către plenipotenţiarii regelui polon, din 22 Sept. 1503, acești „honesti mediatores“ sunt numiţi „Stephan Thelegdi“ și „Balassa“ (cf. p. 481). Asupra celui dintâiu, care între 1481-98 a fost vicevoevod al Transilvaniei, vezi Lexiconul Pallas, vol. XVI, p. 27; asupra celuilalt, care la 1492 a fost ban de Severin iar la 1504 ban de Croaţia, ibid., II, p. 513.

Pe oamenii, cari fuseseră lăsaţi de noi în acea bucată de pământ, noi i-am pus îndărăt pe toţi, faţă fiind solul milostivirei voastre dumnialui Firlei, faţă fiind şi solii domnului nostru Vladislav, craiul unguresc, precum ne-a fost înţelegerea, căci acum un an şi acum boierii milostivirei voastre n'au venit la ziua hotărîtă. E vremea să se pue odată capăt acestei trebi!

Deaceea şi în urma acestora ne rugăm de milostivirea voastră, ca de un iubit prieten al nostru: faceţi milostivirea voastră, pentru prietenia noastră, şi vă lăsaţi de acea bucăţică de pământ, pentru că din vechime ea a fost moşia ţării noastre a Moldovei; întărească-se astfel prietenia şi tractatele, pe care le avem cu milostivirea voastră şi cu Coroana polonă, şi umble solii şi neguţătorii în pace şi în bună voie printre noi, ca şi până acum.

Mai amintiţi-vă milostivirea voastră că între noi şi între milostivirea voastră şi Coroana polonă sunt învoeli şi tractate, ca niciun vrăjmas al nostru să nu găsească milă nici la milostivirea voastră, nici la supuşii milostivirei voastre, şi nicăiri în ţările milostivirei voastre să nu găsească adăpost şi hrană. Tot aşà şi dintre vrăjmaşii milostivirei voastre dacă s'ar găsì cinevà în ţara noastră, acela să nu aibă nicio milă dela noi, nici dela supuşii noştri, nici să aibă vreundeva în ţara noastră adăpost şi hrană. Totuşi acum vedem şi ştim că în apropierea milostivirei voastre au fost oameni de-ai noştri cari ne sunt vrăjmaşi. Milostivirea voastră aduceţi-vă aminte de tractate şi pe acei oameni ai noştri cari doresc să vină la noi şi în ţara noastră, milostivirea voastră să-i trimeteţi la noi cu sluga noastră Lucaci, iar pe cei ce nu voesc să se întoarcă la noi, milostivirea voastră pe acei oameni să nu-i ţineţi aproape de milostivirea voastră, nicăiri, nici la supuşii milostivirei voastre, nici în ţările milostivirei voastre; căci dacă s'ar găsì vreun vrăjmaş al milostivirei voastre la noi, noi pe acel vrăjmaş al milostivirei voastre nu l-am ţineà nici măcar un ceas aproape de noi, aducându-ne aminte de tractatele scrise ce le avem între noi şi de jurămintele noastre.

Metrica Litvană, cartea V, f. 269 v.—271 v. — A. Jabłonowski, Sprawy wołoskie za Jagiellonów, No. 23, p. 79-83, după copia din

Varşovia a Metricei, c. 192, p. 484. In condica ambasadelor începută la 1502 din ordinul lui Jan Laski, secretarul regelui polon Alexandru, citată şi de noi ca „Liber legationum A" — titlul ei prescurtat este „Laski legationum A" — astăzi în Arhivele Ministeriului de Externe din Moscva, se află o traducere latină contimporană a acestei solii, urmată şi de răspunsul regelui, f. 162 v. — 164 v. Nu ştiu să fi fost publicate undeva aceste două bucăţi şi deaceea le tipăresc aici în întregime.

Interpretacio verbalis rutenice legacionis per Lucam Walachum a palatino Moldavie, in Lublin XXII novembris[1]) perorate.

Dominus meus Stephanus vaywoda, amicus caritatis vestre, iussit dicere[2]):

Recordetur caritas vestra quod Deus dedit ut effectus estis dominus magni ducatus Lithuanie; nos fuimus vestre caritati bonus amicus, et vestra caritas nobis similiter bonus amicus. Et mittebamus ad vestram caritatem nuncios nostros, et e contra vestra caritas ad nos, confirmando amiciciam mutuam, pacem perpetuam, et fecimus inscriptiones, juramenta juramentis confirmata; et nos in hactenus in eo stamus et istud tenemus.

Item sciat caritas vestra, quod postquam frater vestre caritatis Albertus effectus est rex Polonie, cum toto consilio regni Polonie[3]) conculcarunt inscriptiones et juramenta patris sui Kazmiri regis, et venerunt ad nos ac terram nostram malicia; et postea in medium nostri se posuit frater vestre caritatis Vladislaus rex Hungarie, dominus noster graciosus, et misit nuncios suos, et nos similiter nuncios nostros misimus ad Albertum olim regem in Cracoviam, et fecerunt contractum inter nos, pacem et quietem, et inscriptiones fecerunt et juramenta nobis jurarunt.

Et tunc illam modicam terram, a bukovina Haliciense foneam[4]) inter Nyester et plonyny, que ab eterno spectabat ad Moldaviensem terram et violenter alienata ab illa Moldaviense terra diuturnis temporibus, que terra non est imposita neque in inscriptiones nec in juramenta, sed in taciturnitate eam spoponderunt ad revisionem.

Postea venit in legacionem a Wladislao rege Hungarie Czobor Ymbri et ab Alberto rege mortuo similiter ad nos venit dominus Andreas Roza, archiepiscopus Leopoliensis. Nos similiter fecimus Alberto regi mortuo inscriptiones et juramenta juravimus, in quibus inscriptionibus et juramentis predicta paucitas terre superius nomi-

[1]) Data aceasta se confirmă prin notiţa contimporană a lui Erasmus Ciołek „(1503) November 22: orator Valachi auditus". Kwartalnik historyczny, XVI (1902), p. 450.
[2]) Alineatul întâiu a rămas netradus.
[3]) Cuvântul acesta e pus în ms. încă odată înainte de „consilio".
[4]) Sau *foveam*. E însă probabil *foneam*=funie, în loc de *funem*.

nate non est scripta, neque in inscripcionibus neque in juramentis, sed eam specialiter relinquimus ad revisionem. Et sicut fecimus inter nos pacem quietemque, tunc laborabamus per terram nostram, ut non haberet terra Polonie aliqua damna a Turcis et Tartaris in hactenus.

Et accepimus terminum cum Alberto rege pro ista paucitate terre, ut determinaretur de ea. Deinde mortuus est Albertus rex; sic non potuit ista res terminari.

Consequenter factum est voluntate divina vestram caritatem in regem Polonie; nos misimus ad vestram caritatem nuncios nostros cum alijs legacionibus et pro ista paucitate terre commemorans, ut de ea determinetur; et vestra caritas similiter misistis nuncios suos ad nos, dominum Nicolaum Camienyeczki capitaneum Cracoviensem, Ioannem Bochothnyczki et Andream Crowyczki; cum quibus nos loquebamur, et illi nobiscum contractum fecerunt et diem assumserunt pro festo Sancti Michaelis, et jus nobis super hoc dederunt, ut predicta paucitas terre revideretur et ut pro eodem die essent domini serenissimi domini Vladislai regis Hungarie, ut illi inter nos conspicerent de illa paucitate terre, diffinirent et finem facerent.

Nos tandem misimus nuncium nostrum ad serenissimum dominum nostrum regem Hungarie, fratrem caritatis vestre, cui noscere dedimus quomodo nuncii caritatis vestre nobiscum contractum fecerunt et terminum deputaverunt ad diem Sancti Michaelis, quod pro illa die paucitas terre revideri debuit, et ut pro illa die serenissimus Hungarie rex nuncios suos mitteret, ut illi inter nos diffinirent et reviderent de illa paucitate terre. Qui dies dum advenit, dominus noster Vladislaus rex Ungarie, frater caritatis vestre, misit dominos suos, cum quibus nos simul venimus ad illum locum. Expectavimus a caritate vestra dominos, ut simul revideremus illam terram iuxta contractum mutuo factum; in quo loco expectavimus ad quinque septimanas cum media; tunc a vestra caritate nullus venit. Ideo nos ita intelligimus, quod in toto mundo sic agitur, quod si quis haberet talem composicionem, contractum et diem deputatum, et pro illo die non compareret, jus suum ammittere debet, si quis autem pro die deputato compareret, ille debet lucrari. Sic nos intelligimus quia lucrati sumus secundum omne jus, quia illud est ex antiquo verum nostrum patrimonium. Ad quam terram nos exinde locamus homines nostros.

Postea misit ad nos dominus noster Wladislaus rex Ungarie, frater caritatis vestre, petentes ut sue maiestatis voluntati satisfacientes, ... ad alium diem transposuimus.

Temporibus non diu lapsis, dominus noster Vladislaus rex Ungarie misit ad nos nuncium suum Marcum Carwath [1]), qui nobiscum composuit et deputavit diem Omnium Sanctorum, pro quo die dominus noster Vladislaus rex Ungarensis misit suos dominos; caritas vestra eciam suos dominos mittere debuit; nos similiter bo-

[1]) In textul rusesc *Furtat.* Numele adevărat e Horvat (Horvát, Horváth); cf. No. precedent.

yaros nostros mittere debuimus, ut simul omnes convenirent in illam terram et eam reviderent. Illos autem homines nostros, quos in illa terra locaveramus, educere debuimus. Circa que fuit secretarius caritatis vestre, filius Iacobi Buczaczki. Et ita intelligimus quod omnes tractatus et composiciones inter nos per Marcum Carwath[1]) factas vestre caritati declara[vi]t. Per illum secretarium, filium Iacobi Buczaczki, dedimus literas nostras salvi conductus dominis et hominibus vestre caritatis, illis qui venire debuerunt, sic ut Marcus Carwath et secretarius ille vestre caritatis a nobis pecijt.

Pro quo die Omnium Sanctorum dominus noster Vladislaus rex Ungarie misit nuncios suos dominum Thele[gdi] Hysthvan et Balaszssy Franecz[1]), cum quibus nos simul pro die deputato fuimus in illo loco deputato, designato; et homines illos, quos in illa terra relinqueramus, eduximus iuxta compositionem nostram cum Marco Carwath factam, quoad illa terra revideretur. Et a vestra caritate nullus talis notabilis venit ad illam revisionem, tamen dominus Fyrlyey, sed non venit ad diem deputatum, attullit a vestra caritate literas salvi conductus nostris boyaris et hominibus, sic ut eas pecijmus; legacionem attulit a vestra caritate ad nos aliter quam litere salvi conductus sonabant; res contractas alias *rokowanych* non loquebatur, sed alia habuit.

Nos illos homines qui fuerunt locati in illa terra locavimus omnes coram nuncio caritatis vestre domino Firley et coram nuncijs domini nostri Wladislai regis Ungarie, iuxta contractum, a vestra tamen caritate neque anno preterito, neque presenti pro temporibus designatis domini venerunt. Potest iam huic rei satisfieri et finis.

Quapropter rogamus vestram caritatem, sicut amicum nostrum dilectum, faciatis causa amicicie, hanc paucitatem terre nobis dimittatis, alias *thego kassa zyemye abysczye ywsz postampili*[2]), quia ex antiquo nostre terre Moldaviensis fuit patrimonium; et iam confirmetur amicicia et inscripciones inter nos, quam et quas habemus cum vestra caritate et Corona Polonie, ut ambularent nuncii et mercatores inter nos pacifice et libere, sic ut in hactenus.

Memoratur eciam caritas vestra, que composiciones sunt cum vestra caritate et Corona Polonie, quod nullus inimicus noster deberet habere aliquam graciam apud caritatem vestram et homines caritatis vestre, neque locum in terra caritatis vestre aut victum. Similiter inimici vestre caritatis, qui transferentes se ad dominia nostra invenirentur in terra nostra, non debent habere amiciciam in nobis, neque hominibus nostris, neque in terra nostra debent habere locum aut victum. Nunc cognoscimus et videmus quomodo nonnulli homines nostri sunt in terra caritatis vestre, qui sunt nostri inimici. Memoretur caritas vestra ad inscriptiones et illos ho-

---

[1]) In ms. *Thele Hysthvan et Balasz Ssyfranecz;* cf. p. 490, n. 2.
[2]) Cu ortografia polonă actuală „tego kąsa ziemie abyście już postąpili". Această frază lipsește în textul rusesc.

mines, qui vellent venire ad nos et terram nostram, vestra caritas remittat nobis per servum nostrum Lucam. Quod si qui nollent ad nos venire, vestra caritas illos apud se non teneat, nec suis subditis tenere admittat, nec in terris vestre caritatis. Quia si quis inimicus vestre caritatis apud nos inveniretur, nos illum inimicum vestre caritatis non tenebimus apud nos ad aliquod tempus, memorando inscriptiones quas habemus inter nos scriptas et juramenta jurata.

Responsum oratori Walacho ad legacionem praecedentem, per regiam majestatem, in Lublin.

Dixisti Stephani vaywode nomine legacionem verbis quibus prolixioribus, narrando res gestas tempore serenissimi olim Ioannis Alberti regis et eas que maiestate regia regnante feliciter fuerant acte, quibus eciam, si prolixiores fuissent, faciliter responderi posset, presertim cum maiestas regia de sua et regni sui justicia non dubitat. Tamen quia maiestas sua non omnium est conscia, que tempore olim maiestatis fraterne acta erant, consiliarij eciam, uti vides, non sunt omnes qui tunc aderant maiestati olim fraterne regie, iccirco maiestas regia resciendo a consiliarijs qui veritatem sciunt actorum tempore olim maiestatis fraterne regie, ad omnes partes legacionis tue Stephano vaywode per nuncium proprium aut per nuncios respondebit.

Et nihilominus ad ea que recenti tempore et presertim hijs diebus sunt acta, sic dicit maiestas sua, quia de his tractatibus, que Bude per serenissimum dominum Vladislaum regem, fratrem maiestatis sue, ac per reverendissimum dominum archiepiscopum tunc Leopoliensem, nunc autem primatem regni, et per dominum Sychlyczki capitaneum Woyniczlensem fuerunt et sunt conclusa, scit ita maiestas regia quod Stephanus vaywoda restituere et dimittere debuit maiestati regie terram quam occupavit, debuit eciam gentes suas educere de illa et alia facere, que serenissimus dominus Ungarie rex dixit huic maiestati regie per Sthephanum vayvodam facienda; dixit eciam serenissimus dominus Hungarie rex et id in scripto domino nostro graciosissimo dedit, et eo facto, debuerunt consiliarii de regno et consiliarii de Valachia descendere pro die Omnium Sanctorum, alias secunda novembris, ad revidendum terram, iniurias et granicies, secundum consuetudines antiquas et privilegia antiqua. Cui condictamini maiestas regia satisfaciebat, consiliarios nobiles mittebat, quos tu Leopoli videre potuisti, aut audivisti propterea ibi constitui, videliczet magnificos Spythkonem de Iaroslaw castellanum, Nicolaum de Camyenyecz capitaneum Cracoviensem, Stanislaum castellanum et capitaneum Leopoliensem et Firley capitaneum Lublinensem, qui expectabant videre volentes si waywoda satisfecisset condictamini per serenissimum dominum Vladislaum Hungarie regem facto. Et unus ex istis dominis, dominus Firley qui nunc hic est, mandante maiestate regia premissus erat ad videndum et resciendum, si woyewoda satisfecisset condictamini illi per maies-

tatem regiam Hungarie facto. Qui Firley invenit nichil eorum factum per voyevodam, que facere debnit ante revisionem terre, quodque serenissimus dominus Hungarie rex concluserat faciendum ante revisionem terre. Et dum invenit ita terram non dimissam, Firley tempestive venit dicendo vaywode, quia consiliarij maiestatis regie ad revisionem terre, iniuriarum et granicierum venirent ibi ubi debuerunt venire, si voyewoda, prout serenissimus dominus Hungarie rex condictamen fecerat, restitueret prius terram quam occupavit. Eratque Firley pro die Omnium Sanctorum et secunda die novembris in illa terra et in loco Colaczyn, et tandem usque ad palatinum venit. Dum nullum in Colaczyn vidit, hortabatur voyewodam ut condictamini per serenissimum dominum Ungarie regem facto satisfaceret, terram restitueret et salvum conductum daret meliorem dominis illis qui statim venissent. Vaywoda tum istud facere noluit, nolens hoc facere ad quod serenissimus dominus Ungarie rex condictamen fecit, sed aliquid aliud per se habuit, quod Marcus Carwath cnm voyewoda presente Iacobo Buczaczki secretario condixit. Ad quod condictamen nec Marcus Carwath nec Iacobus Buczaczki aliquam facultatem habnit a domino nostro graciosissimo, ut hec immutassent, ad quod serenissimus dominus Hungarie rex condictamen fecit illud quod in scripto dedit, quod condictamen maiestas regia dominus noster graciosissimus semper tenere voluit et illi satisfecit, voyewoda tamen non satisfecit.

Et nichilominus miratur maiestas regia quod voyewode est ille affectus et voluntas sic cum maiestate regia procedendi, cum tamen sciat, quia si maiestas regia non haberet consideracionem ad rempublicam christianam ac ad maiestatem fraternam serenissimi domini Hungarie regis, posset tale habere consilium, ut tante levitates, que fieri consuerunt, non essent. Tamen cum placet voyewode sic agere cum maiestate regia et regno, cumque respectum habere non vult ad id quod licet ad presens non fit, in futurum tamen fieri posset, ac ad id quod per serenissimum dominum Hungarie regem est conclusum, maiestas sua intelligendo a consiliarijs qui hic non sunt id quod in veritate actum est tempore olim Alberti regis, ad omnes partes legacionis tue, quam satis p[r]olixe dixisti et in scripto dedisti, per nuncinm aut nuncios proprios Stephano vaywode respondebit. Optat tamen maiestas regia, ut dum vaywoda amicicie meminit, faceret id quod amiciciam parit, non inimiciciam.

De his qui hostes sunt vel non sunt voyewode in curia aut in regno maiestatis sue quique vellent aut nollent redire ad palatinum, maiestas sua nesciebat neque scit qui essent hostes vaywode; si enim hostes vaywode sciret, non servaret illos maiestas sua; et eos qui ire volunt ad vaywodam, maiestas regia non prohibebit; est bene contenta ut vadant.

GREŞELI DE TIPAR, INDREPTARI ŞI ADAOSE

LA VOLUMUL I

P. 14, r. 14. *Citeşte* цигани *în loc de* Цигани.

P. 43, r. 11. *Cit.* CCXXXIX *în loc de* CCXL.

P. 49, nota. La cele spuse aci despre satele Molniţa, Stroinţii şi Urvicolesa adaug urmatoarele ştiri, imprumutate dintr'o lucrare inedită a părintelui Ant. H. Dubău din Molniţa despre «Buda Mare şi Codri Cozminului»: Stroinţii din Moldova (in sec. XV probabil aceiaşi cu cei din Basarabia) se numesc azi Buda (pl. Herţa, jud. Dorohoiu), iar Urvicolesa eră unde este astăzi Noua-Suliţa. Cf. «Stroinţii ce se numeşte acmù Buda» (doc. din 10 Ian. 1764); «Noua-Seliţă numită mai de mult Urvicoleso» (doc. din 2 Iunie 1833); «Buda din ţin. Cernăuţului, ce se hotărăşte din jos cu Şărbăuţii şi din sus cu Nova-Seliţă» (doc. din 25 Aug. 1743).

P. 51. Nota 1 dela această pagină se rapoartă la Goian dela pagina precedentă.

Documentul dela 16 Sept. 1461 (No. XXXI), păstrat numai în traducere, fiind identic ca cuprins cu cel dela 16 Sept. 1491 (No. CCXXXVI), păstrat tot in traducere, s'ar puteà să avem a face în aceste două cazuri cu un singur original, dela 1491. Greşala traducerei dela No. XXXI s'ar explicà prin cetirea lui ҂ѕцчѳ (6999 = 1491) ca ҂ѕцѯѳ (6969 = 1461). Contrarul e mai greu de admis.

P. 78. Documentul de sub No. XLVII, păstrat numai într'o traducere cu data 1463, ar puteà să fie din 1483, şi este de bună sama din acest an, dacă într'insul e vorba de Luca Arbure, care e pomenit in documente odată la 1486 (I, 290), iar mai des abià dela 1498 încoace (II. 126 şi urm.). Greşala din dată s'ar explicà prin lectura ҂ѕцоа (6971 = 1463), în loc de ҂ѕцча (6991 = 1483). Dacă insă lectura 6971 este exactă, atunci trebue să fie vorba în document de Arbure, tatăl lui Luca.

P. 110, r. 12 şi 13. In loc de Кръханѣ şi Анчковѣ [2]) trebue cetit Кръханѣ [2]) şi Анчковѣ. Cf. cu acest Кръханъ *Cărhăneştii* pe Elan, ap. Gh. Ghi-

bănescu, Cuzeștii, p. CLX-CLXI, după acte mai nouă, și *Corhană* cel dela 8 Oct. 1488 în colecția noastră (I, 353).

P. 123, r. 8. *Cit.* господства *în loc de* носподства.

P. 135, r. 15. *Cit.* CLXXXI *în loc de* CLXXX.

P. 151, r. 14. *Cit.* semiuncială *în loc de* seminucială (tot așa p. 207, r. 12).

P. 172, r. 15. *Cit.* Бланкꙋл *în loc de* Бланкꙋл.

P. 193, r. 15. *Cit.* Васлоѵи *în loc de* Басłоѵи.

P. 199. Documentul dela 3 Fevr. 1495, citat aici, a fost publicat în textul slav de Gh. Ghibănescu, Cuzeștii, p. 184-185. Comparația lui cu cel dela 11 Martie 1475 (No. CX) ne-ar împrăștiă îndoeala exprimată în nota dela p. 199 asupra datei acestui din urmă; trebue să știm însă că cel dela 1495 este autentic, ceeace fără a vedeà originalul nu putem afirmà. Dacă admitem că documentul dela 1495 este autentic și că e bine cetit de d-l Ghibănescu, trebue să admitem că cel din 1475 este, cel puțin în parte, falș (cf. notele din ediția noastră, p. 198, asupra martorilor Alexandru și Bogdan și asupra pisarului Ion Timotin): în loc de *Scolofindie* avem Popăscul, în loc de *Tămășel* Tămășeni, în loc de *Pătiul (Pitiul)* Pântelei (Pânte), în loc de *unchiul Negrilă Medeleanul* nepotul Negrilă Medeleț.

P. 237, r. 22. *Cit.* Drăgălina *în loc de* Dăgălina.

P. 260, r. 13. *Cit.* заплатилъ *în loc de* злаплатилъ.

P. 273, nota. Pentru documentul dela 23 Sept. 1483, cf. Dacia Literară pe 1840, Suplement, p. 28, și R. Rosetti, Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova, p. 110.

P. 282, r. 6-7. *Cit.* au rămas însă neșterse *în loc de* a rămas însă neștearsă.

P. 303, r. 31. *Cit.* Bahluiu *în loc de* Buhluiu.

P. 304, nota. Vultureștii se citează sub forma Hulturești în documente dela 1637, 1689 și 1721 în hotar cu Bărboșii la ținutul Fălciului (Ghibănescu, Cuzeștii, p. 2, 3, 9, 200).

P. 313, r. 27. *După* țiganii *să se adauge* pe cari i-a dat bunicul nostru Alexandru Voevod acestei sfinte mănăstiri, și.

P. 322. Presupunerea din nota dela documentul cu No. CLXXIX, că Volhoviceștii se aflau în Bucovina de azi, cade înaintea unui document dela 6 Aprilie 1637, care ne arată un sat *Vâlcoviceștii* pe Crasna aproape de Cordăreni. în ținutul Fălciului (Ghibănescu, Cuzeștii, p. 200).

P. 359, r. 31. *Cit.* noastre *în loc de* noastră.

P. 371, r. 2. *Cit.* (Suceava), 24 Ianuarie 1489 *în loc de* 24 Ianuarie 1489.

P. 382, r. 37. *Cit.* ispisoc *în loc de* ipisoc.

P. 385. Vitolteștii dela 9 Ianuarie 1490 sunt cei din jud. Fălciu; cf. documentele dela 1640 și 1639 la Ghibănescu, Cuzeștii, p. 133 și 134: «Viltotești din gura Bujorului, unde dă în Elan; Vitolteștii în gura Bujorului, pre Elan, ce este în țănutul Fălciului». Cf. ibid., p. 224, an. 1718: «moșia mea dela Bujor, din coada iazului Vitolteștilor care se hotărăște cu Căpșeștii pe din sus».

P. 387. Din documentele dela c. 1682 şi 1691, publicate de d-l Ghibănescu în Cuzeştii, p. 162-164, se vede că satul Hăndreşti dela 1490 şi-a schimbat între anii 1546-1682 (cf. ibid., p. 159) numele în Ciocani, Ciocăneşti (ţin. Fălciului). Prin urmare, presupunerea făcută, la p. 386-387, asupra satului Hăndreştilor şi asupra apei Bujorului trebue înlăturată.

P. 398, r. 7. *Cit.* прѣвъзлюбленнх *în loc de* врѣвъзлюбленнх.

P. 406 şi urm. Documentul de sub No. CCXIV e publicat şi de D. Dan în Cronica episcopiei de Rădăuţi, Viena 1912, p. 146 şi urm., însă cu foarte multe şi mari greşeli. Tot aşà documentele de sub No. CXXVI şi CLXXV, acesta cu data greşită 1486 în loc de 1487 (ibid.. p. 140 sq., 143 sq.), şi cel de sub No. CV din vol. II. Interpretările părintelui Dan n'au nici o valoare.

P. 424, r. 36. *Cuvintele* lângă sf. Ilie *trebuesc şterse.*

P. 430, r. 18. *Cit.* ţinutul Cernăuţilor *în loc de* ţinutul Sucevei.

P. 433, r. 16. *Să se adaoge* Cf. vol. II, No. VI.

P. 434, nota 5. Cf. un *Vlodnic* în jud. Vaslui la Ghibănescu, Cuzeştii, p. 243.

P. 435, r. 3. *Cit.* părtaşii lui *în loc de* a părtaşilor lui.

P. 437, nota. Numele traducătorului poate să-l fi cetit greşit Raşcovici, în loc de Daşcovici. Tot aşà la p. 181 din vol. II. Cf. însă Ghibănescu, Cuzeştii, p. 299: Andrei Râşcăvici, pisar în cancelaria Hotinului, la 1772.

P. 456, r. 2. *Cit.* Suceava, 17 Ianuarie 1491 *în loc de* 17 Ianuarie 1491.

P. 460, nota 2. Баговын рогъ din documentul dela 20 Dechemvrie 1437 ar puteà să fie traducerea românescului «Cornul Băgăului»; cf. satul Băgau în jud. Fălciu, între dealurile Moisia şi Zgura (Marele Dicţionar Geografic I, p. 272; Ghibănescu, Cuzeştii, p. LXII).

P. 468. Asupra Mâneştilor dela obârşia Ialanului excursul d-lui Ghibănescu din Cuzeştii, p. XII-XIV, nu aduce nimica nou.

P. 484, r. din urmă. *Cit.* 482 *în loc de* 842.

P. 489, r. 29. *Cit.* Soloneţ *în loc de* Oloneţ.

P. 487-490. Autenticitatea documentului dela 26 Oct. 1491 (No. CCXLIII) poate să fie pusă la îndoeală, atât din pricina citării ca martor a mitropolitului Teoctist în loc de Gheorghe — la 15 Martie 1490 este acesta, — cât şi din pricina formelor româneşti de genitiv «*lui* Bucur, *lui* Isac», neobişnuite în documentele din timpul lui Ştefan cel Mare, şi a mai multor forme slavoneşti greşite. La cele citate în nota 1 dela p. 488 se pot adăogà exemplele de construcţie necorectă a prepoziţiilor до şi над. Se înţelege că dacă documentul e autentic, trebue să admitem, cum am făcut în Indice, un Teoctist II la 1491. Cf. N. Iorga, Istoria bisericii româneşti, I, p. 88.

P. 495 şi urm. Documentele de sub No. CCXLVII şi CCXLVIII sunt din 17 Martie (cum cetim în copia dela p. 496), nu din 17 Fevruarie 1492; aceasta se vede din originalul No. CCXLVIII (pentru Şerbăneşti), pe care îl cunosc acum dintr'o fotografie, comunicată de părintele D. Dan din Straja. Data de «Martie 1492» o confirmă şi documentul de sub No. CCXLIX, p. 501. Cf. II, p. 89.

LA VOLUMUL II

P. 66, r. 21. *Cit.* șes *în loc de* șe.

P. 66, r. 26. *Cit.* făgetul Leahului (ca la p. 65) *în loc de* dumbrava Leahului. Лахова бѫкоукина din orig. ar puteà să însemne însă și «făgetul (s. codrul) Lahovei», Lahova fiind o localitate din împrejurimile Bârladului. Cf. seliştea Lăhoveni II, p. 247-248, și Ghibănescu, Cuzeștii, p. 232. Părintele I. Antonovici mi-a comunicat o hotarnică dela 11 Sept. 1823 a moșiei Banca din jud. Fălciu (azi în jud. Tutova), în care e deseori vorba de valea, moşia şi satul Laova (din *Lahova).

P. 93, nota. Fragmentul de document de sub No. XLVIII, pus de mine la 1495 s. 1496, se poate dată și mai precis cu 1495, din pricină că între martori e pomenit Micotă pârcalabul de Neamţ, care moare la 1495. Cf. N. Iorga, Contribuţii la istoria bisericei noastre, p. 5 din ed. sep., p. 457 din Anal. Acad. Rom., ser. II, tom. XXXIV, Mem. secţ. ist., București 1912.

P. 125. r. 17. *Cit.* Lăţeştii *în loc de* Lățești.

P. 152, r. 26 *Cit.* cumpărate *în loc de* cumpărat.

P. 176 nota. Boteștii sunt identificaţi de d-l Ghibanescu, l. c., p. CLXII, cu satul Crețana.

P. 184, r. 16. *Cit.* блнз нен *în loc de* блнзнен.

P. 189-191. Documentul de sub No. XCIV (1502) este suspect ca data, întru cât între martori se citează cei doi fii ai lui Ștefan cel Mare: Alexandru și Bogdan-Vlad, cari se găsesc în documente numai până la 1496. Dela 1497 încoace e numai Bogdan-Vlad. S'ar puteà ca documentul să fie dela 1495; el a avut atunci data ꙁг (7003), care a fost cetită greșit ꙁі (7010). La 22, deci probabil și la 23 Ianuarie 1495 Ștefan se află însă in Vaslui, însoţit de pisarul Alexa. Indoeala asupra deplinei autenticităţi a documentului dela 1502 o întăreşte şi faptul că acest document s'a găsit la un loc cu altele fără doar şi poate falşe. Cf. totuși documentul dela 15 Iunie 1692, ap. Ghibănescu, Cuzeştii, p. 183.

P. 197, r. 11. *Cit.* Бѣрзлъ *în loc de* Бѣрзѣ.

P. 209. Asupra Micşineștilor vezi mai multe documente. in cari sunt citaţi lângă Grozești, ap. Ghibănescu, Cuzeştii, p. 139, 147, 148; la p. 153 și urm. se dă o hotarnică a lor din 1783. Cf. p. LVIII-LIX, unde sunt identificaţi cu Futeleștii.

P. 229. Documentul de sub No. CXIV, pe care l-am găsit nu de mult în original, este dat in Badeuţi; donatarul e numit Іѡн талмачь; diac este Ion Popovici; în loc de Vlai avem *Vlad.*

P. 231. Un sat Gvozdauţi = Văzdăuţi e citat la 1721 în ţinutul Orheiului (Ghibănescu, Cuzeștii, p. 271).

P. 247. Documentul de sub No. CXX e tipărit și de d-l Ghibănescu în Cuzeştii, p. 231-232, însă cu multe greşeli; textul e urmat de o traducere dela 1828 a condicarului Toader Gaşpar (p. 232-233), completată de d-l Ghibănescu.

P. 260, nota. Scrisoarea lui Ștefan dela 1457 e pusă de d. N. Iorga «după 25 Noemvrie» (Acte și scrisori din arhivele orașelor ardelene, I, București 1911, p. 48).

P. 265, r. 36. *Cit.* Zbiarea *în loc de* Zbiară.

P. 278, r. 20. La nota 4 să se adaoge: «brâne ferecate» corespunde orig. поѧсн покочннн, care este o greșală de copist, în loc de поѧсн покованн». Cf. indicele de cuvinte slave sub покованъ.

P. 283, r. 35. *Cit.* панꙋ *în loc de* пана.

P. 291, r. 34. *Cit.* părintele (reverendus) *în loc de* cneazul.

P. 299-300, nota. Scrisoarea lui Ștefan din 1468 e pusă de d-l Iorga la «17 Iulie» (l. c., p. 67).

P. 306, r. 37. *Cit.* (Ginda) *în loc de* (Ghinda).

P. 317. D-l Iorga datează scrisoarea dela 15 Sept. 1474 (No. CXLI) cu «11 August sau 22 Septemvrie» și traduce pe Nemil (cuvânt de origine slavă: не-милъ ne-plăcut) cu Nămilă (Acte și scrisori din arhivele orașelor ardelene, I, p. 83).

P. 318-319. Scrisoarea aceasta e pusă de d-l P. Cancel, cu foarte multă probabilitate, în anul 1472. Vezi broșura d-sale «Data epistolei lui Uzun-Hasan cătră Ștefan cel Mare și misiunea lui Isak-Beg», București 1912, p. 8-14.

P. 329-330. Pentru salv-conductul de sub No. CXLV d-l P. Cancel propune an. 1473 (l. c., p. 38-39).

P. 330, r. 10. *Cit.* sint et *in loc de* sintet.

P. 337, r. 16. *Cit.* Васлꙋн *în loc de* Баслꙋн.

P. 339-340, nota. Scrisoarea lui Ștefan din 1476 e pusă de d-l Iorga la «Iunie» (l. c., p. 91).

P. 342. Scrisoarea lui Ștefan dela 1477 e pusă de d-l Iorga la «26 Ianuarie» (l. c., p. 96).

P. 363, r. 7. *Cit.* мн н вѣра *în loc de* мн н вѣра.

P. 366, r. 35. *Cit.* format din Kafa *în loc de* format de Kafa.

P. 367, r. 4. *Sterge* cartea IV.

P. 379-380. Scrisoarea lui Alexandru, fiul lui Ștefan, o pune d-l Iorga la 1481, apropiindu-o de cea dela 18 Ianuarie 1482 (No. CLXIV în colecția noastră). Amândouă lecturile sunt posibile, cum am arătat la p. 380, n. 5.

P. 398, r. 21. *Cit.* Volcovâisc (= Волковыйскъ Volkovyjsk) *în loc de* Volcov. Este probabil orășelul din gubernia Grodno în Rusia.

P. 414, r. 31. *Cit.* răsplătească *în loc de* resplătească.

P. 437, r. 38. *Cit.* non debet *în loc de* nonde bet.

P. 439, r. 6. *Cit.* Thurcorum sed *în loc de* Thurcorumsed.

P. 476. Andrei Roja (polon. Róża) erà din familia Boryszewski. Cf. Quartalnik Historyczny pe an. XVI (1902), p. 450, unde se află și o notiță dela 15 Iulie 1503: «rediit de Hungaria (se înțelege în Polonia) dominus Roza».

NUME DE PERSOANE

(La documentele traduse se citează numai originalele).

A.

B.

D.

E.

F.

G.

H.

M.

N.

O.

P.

R.

Ș.

Ț.

U.

V.

W.

Z.

NUME GEOGRAFICE

(La documentele traduse se citează orig. şi trad.)

C.

D.

G.

H.

N.

O.

P.

R.

S.

Ş.

T.

Ț.

U.

V.

Z.

LUCRURI

A.

B.

C.

D.

R.

S.

Ş.

T.

Ţ.

CUVINTE SLAVE

арцивȣри : недѣлѣ — 72. săptămâna lui Arţivuri, ἡ ἑβδομάς τοῦ 'Αρτζιβουρίου (cea care precede săptămâna brânzii). Vezi asupra acestui cuvânt armenesc Eusebie Popovici, Istoria bisericească, II, p. 515-516.

аръцыбискѹпъ (арцибискоупъ) arhiepiscop II, 301. 484. polon. *arcybiskup*.

аспръ aspru (monetă) 162.

баволна bumbac II, 274. polon. *bawełna*.

бантовати a bântuì 200. ung. *bántani*, maloros. бантувати.

бархатъ catifea II, 273. polon. *barhat*, *barchan*, maloros. бархат.

берестки pl. ulmuşori: dat. берестким II, 148.

берестъ ulm 334. 338 n. 7. 374. II, 100. Cf. ȣ Берести II, 36. la Ulmi. Pentru „ulm“ se mai întrebuinţă un alt cuvânt rusesc вязъ: «viaz, adică ulm» 329.

билица helgie (un fel de nevăstuică ce samănă cu veveriţa; Hasdeu traduce „veveriţă“) 96. 98. II, 273. 278 n. 12. Maloros. білиця Hausmarder (Želechowski).

бискȣпъ episcop 30. II, 301. polon. *biskup*.

близчатъ îngemănat, îmbinat (despre un copac) II, 63. 66. Cf. balta *Blişceatul*=Geamănul 179.

блото baltă 183. polon. *błoto*. Altfel rus. болото 464. II, 234.

болница bolniţă, şpital 162.

боѧре, болѣре pl. boieri (foarte des). — раднїи II, 371. 425. boieri de sfat. Sg. боѧринъ, болѣринъ 4. 230. 256. II, 262.

братанича,-чѣ nepoată de frate II, 38. 57. 74. 102. братаничєва (dat. sg. -чєви) II, 74.

братаничь nepot de frate 387. 403. 447. II, 14. 59. pl. -чєвє 458.

броваръ berărie II, 276. 281 n. 5. polon. *browar*.

бродъ vad 45. 159. 183. 184. II, 135.

бȣковина făget «codru» 334. 338. 456-457. II, 184. 188. 234. = fagina II, 470. bukovina Haliczka (de unde „Bucovina“ de azi) II, 456. 465. 477. 479.

бȣкъ fag (deseori).

боургаре pl. pârgari, burgări (Bürger) II, 272.

бȣргъмистръ, бȣръмистръ burmistru, primar (Bürgermeister) II, 295. 365. polon. *burmistrz*.

бѵръкѵлабъ pârcalab II, 405.

валила pl. piuă 10. sg. *wałyło* 89. maloros. валило. Cf. în izvoare polone din sec. XV „Walke Mole“, în care se prepară un fel de „grawes Gewande“, ap. A. Lewicki, Codex epistolaris sec. XV, vol. III, p. 553.

верба salce II, 63. 66.

верхъ izvor, obârşie 351. 473. = ѡвръшїє 467.

вечернѣ vecernie 100.

вижь duce „dux“ II, 296. rus. вожь, вождь.

викȣпленїє (выкȣпленїє) cumpărătură 160.

221. 228. 243. 246. 347. II, 147. 196. greş. въкѹпленною ac. sg. 237.

вина pricină, vină, crimă 174. 408. 418.

вислѹженїе (выслѹженїе) proprietate câştigată prin slujbe facute domnului, i. e. prin donaţiune domneasca, 45. 108 n. 1. 117. 121. 219. Cf. за его слѹжбѹ II, 21. Tradus exact de Pavel Debriţ la 1799 şi 1802 prin „câştigare din slujba“ II, 24. 194. cf. 107-108. L'am putea traduce cu un singur cuvânt „vislujenie“, în germ. Schenkungsgut.

вистѣрникъ (вистїарникъ) wysthernik visternic (foarte des); vezi II, 425. 435 n. 1. 441. великыи — mare visternic 70. 211. 215. 216.

витѣзъ viteaz, miles 248. 445. ung. *vitéz*.

властелинъ boier (sinonim cu болѧринъ) 101. Cuvânt sârbesc.

воиска f., воиско n. oaste 14. 200.

волоскїи moldovenesc: волоскаѣ землѣ ţara Moldovei II, 301.

волость ţinut 24. 95. 132. 173. 230. 260. 280. 333. 406. 419. 420. 491. II, 144. 215. 221. власть 227. ocol II, 142. v. *ocol* la indicele de lucruri.

волоченїе дивкоу (дивкоу) răpire de fată 95. 173. 230. 231. 257.

Волошинъ (pl. Волохове) Moldovean 140. II, 412. 453.

волха (ѡлха) arin 440. 504. greş. „Olhul“ 22 n. 1 şi „Volha“ 504. Cf. *arini* 328.

волшїе arinış: потокомь волшїємь долѹ „pe pârâul Arinilor la vale“ 228. 229.

врѣдникъ v. оурѣдникъ.

Вънгри = Оугри pl. Unguri II, 262.

вънѣтръже (= -тръжїе) teritoriul afară de târg (afară de vatra târgului), ocolul târgului, II, 64.

глентовати a da trecere II, 269. 305.

глентъ = листъ глентовныи scrisoare de trecere, salv-conduct II, 258. 269. 295. 305. кглентъ II, 412. polon. *glejt* Geleitsbrief. v. листъ.

глоба gloabă, amendă 10. 29. 30. 173. 174. 230. 231. 256. II, 262. ş. a.

глобникъ globnic i. e. cel ce adună sau incasează gloabele 4. 10. 29. 95. 173. 200. 231. 257. Cf. sârb. vechiu глобарь.

глодъ glod 473. 510. II, 78.

глота gloată 79.

годѹвлѧ îndestulare 166.

голдовати a face jurământ de credinţă II, 351. ѡлдовати II, 284. polon. *hołdować*, germ. *huldigen*. cf. кголдовати într'un document al lui Dimitrie Olgĕrdovič din 16 Dech. 1388 (orig. în biblioteca Krasiński din Varşovia).

голдъ jurământ de credinţa II, 302. 371. polon. *hołd* Huldigung. Cf. голдованию în doc. din 1388 al lui Olgĕrdovič şi голдовникъ = vasal în Metrica litvana, d. p. Akty Zapadnoj Rossii, I, p. 108; Litovskaja Metrika, ed. I. I. Lappo, col. 367 şi 368.

городище grădişte 130. v. градище.

городъ cetate 14. 65. 200. 231. II, 398. градъ 101. 144. II, 261. Cf. Белогородъ (II, 273), белогорѡдски (156) cu obişnuitul Бѣлоградъ, бѣлоградски Cetatea Albă, al Cetăţii Albe. lat. castrum II, 267. 317.

градище grădişte i. e. locul unde a fost un градъ, o cetate 206.

градъ v. городъ.

граматикъ grămătic, diac 144. 146. 400. II, 4. 15. 17. 20. 28

гривна grivnă (marcă) 8. 37. 39. II, 273. Am zis altădată că grivna aveà 20 de groşi (Documente moldoveneşti în arhivul Braşovului, p. 4 n. 2); d-l Nistor, Handel und Wandel, p. 116 sq., admite cu mai multă dreptate că aveà 48. Cf. de altmintrelea nota dela vol. I, p. 39.

грошъ groş (monetă) 29. 37 n. 3. 159. 167. II, 261. 262. 273. pl. хроши 273. In Ungaria în sec. XIV un grossus (bohemicalis) avea trei denari, în Moldova mai mulţi; cf. Nistor, l. c., p. 122.

грълло gârlă : гырло 130. гръла 75. гырла 8. 105-106.

гоумнникъ clucer de arie, vornic de arie, jitnicer 136 n. 2. 458. 459. 461. II, 135.

дамаска damască, stofă de Damasc 70.

дань dajdie, dare 10. 140. 142. 200. 408. 418. 420. II, 210.

даскалъ dascal 209. 266. 270. 273. 276. 283.

двадесѣтнна slujba (parastasul) de ziua a douazecea după moarte 100.

двери pl. zvere (perdelele dela altar) 69. 70.

двораннн curtean, dvorean (d. p. la Miron Costin) II, 396.

дворнще curte s. locul unde a fost o curte, un дворъ, 264. 497. „dvoriștea Calimanului" 496. Cf. maloros. дворнщче (къде Доброславецъ сидѣлъ) la 1473, ap. A. Prochaska, Lenna i maństwa na Rusi, p. 30, și polon. *dworzyszcze* curia, d. p. în Mon. Medii Aevi hist. Polon. X, p. 109; XVII, p. 607.

дворннкъ 1) vornic (foarte des). дворннк supremus judex curie II, 425. 435 n. 1. 441. marchio II, 299. 2) vornic de târg : шолтоузн н пръгарн н дворннцн 17. дворннцн ѡт тнх двох търгох (sc. Suceava și Seret) 230. нн боıарнн ннн дворннк ннн шолтоуз II, 262. cf. ibid. ннкто ѡт боıаръ ннн оурѣдннк. Vezi *vornici* la indicele de lucruri.

двороке pl. curți (sc. domnești) 231.

девѣтнна slujba (parastasul) de ziua a noua după moarte 100.

деренъ corn (arbore) II, 16 n. 1.

десѣтнна (десѧтнна) dijmă, desetină, „a zecea" 9. 14. 30. 75. 76. 342. *desătină* 77.

десѣтннкъ (десетннкъ) dijmar, cel ce adună dijma 8. 75. 76. *desătnic* 77.

десıатое „a zecea" (taxă) II, 405.

днцковатн a pune zălog, a zălogi 96. 98.

дїıакъ (дїѧк, днıак, дьıак, днѧкь, дїакъ) diac, scriitor, pisar 11. 92. 113. 158. 160. 165. 191. 260. 294. 378. 386. 401. 421. 437. 440. 443. 460. 469. 488. 492. 507. 511. II, 6. 27. 30. 72. 74. 222. 229. 409.— ѡт внстѣрѣ 442. diac de visterie.

довнднтн a urmări 175.

доконъчанье tractat de pace (rom. vechiu «legătură de pace») II, 409. 410 n. 2.

доходъ venit 420. — църкювнн 408. 418. venit bisericesc, adecă venitul dela biserici.

дробъ drob (de sare) II, 210.

дръжава (дрьжава) ținut 215. 221. II, 361. 362. держава 217.

доуброва (доброва) stejeriș, dumbravă 449. 450. 456-457. II, 234. Ințelesul vechiu al cuvântului cred că a fost pădure de stejar, mai ales cu copaci rari sau cu pâlcuri de copaci, printre cari creștea iarba. Cf. polon. *dambrowa* = quercetum, d. p. Kodeks dyplomatyczny małopolski, II, Kraków 1886, p. 259. v. доубъ.

доубъ stejar (deseori). красный — stejarul roșu II, 192. Cf. Dumbrava Roșie II, 67.

доукатъ, ducat, galben (= zlot) 99.

доуховенство preoțime, cler II, 301.

доушегоубство moarte de om (homicidium), ucidere, crimă de moarte 95. 173. 230. 231. 257. E sinonim cu доушегоубнна „sugubină". Intr'un document moldovenesc din 27 Iunie 1449 (Arh. Stat.) se zice „съмъртное дѣло".

дѣдина moșie II, 90. 126. днднна 157.

дѧл (дıал), днл deal 439. II, 119. 240.

жолдъ jold, leafă 95. polon. *żold*, ung. *zsold*.

жоупанъ jupân, în loc de obișnuitul панъ, 101. 294. 511. II, 4. 6. 15. 28. 44. 49. 54. 60. 77. 85. 97.

забороннтн a opri, a confisca 96; cf. rom. vechi *zăbor*, *a zăberì*.

завѣска (завѧзка, завѣзска, завезка, завеска) zavească, legătură = *heria*, *feria* (*herâia*, *ferâia*) de mai târziu 32. 41. 67. 192. Cf. rus. завязка legătură.

законъ lege, așezământ, obiceiu 192 (— по ѡбычаю). 239. 258. II, 261. —

волоскы 140. obiceiul moldovenesc. стоꙗти на — II, 262. a sta la judecată, a se judecá. v. право.

замокъ castel II, 413. Cf. rus. замокъ, polon. *zamek* castel, cetate.

записъ a) = листъ tractat II, 289. 397. 483. *zapis* II, 461. e sinonim cu lat. *inscripcio* II, 483. b) articol „articulus“ II, 434 n. 2.

землѣне pl. (sg. землѣнинъ) oameni de ţară, ţărani 231, 232. 257. Cf. polon. *ziemianin* Landmann, Landedelmann, şi sârb. людие землıане „ţărani“ în zakonikul lui Ştefan Duşan.

златъ zlot (foarte des). златыи 17. 228. v. *zloţi* la indicele de lucruri.

зрада trădare II, 434 n. 4. 443. polon. *zdrada*.

zuppa ocnă II, 465. maloros. жупа Salzbergwerk, Salzsiederei (Želechowski). Cf. Nistor, Die moldauischen Ansprüche auf Pokutien, p. 17 şi 64.

zupparius şef de «zuppa» II, 465.

изємъ opreala, oprire, confiscare II, 315. 316. v. I. Bogdan, Relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul, I, p. 385, şi Documente moldoveneşti în arhivul Braşovului, p. 41 n. 2.

изискъ câştig 192.

измѣна schimb 408. 436. v. проминѣниє.

илїинъ дєнь ziua Sf. Ilie 10.

инбиръ scorţişoară II. 273. rus. инбирь Ingwer.

искати a da în judecată 175.

исписокъ scrisoare, carte II, 113 n. 5. cf. ibid. исписати = писати a scrie şi rom. *ispisoc* = document original, d. p. «suret de ispisoc» = traducere din original 330. Cf. II, 60. 125. 129. 171. 187. 241.

исправа apel 95. 98.

исходникъ iscoadă II, 356. Cf. sârb. vechiu исходьникъ speculator, ap. Miklosich, Lexicon.

италєнскїи italian, italienesc: -скиѧ строны părţile Italiei (Italia) II, 410.

ишкод(а) pagubă, pierdere II, 262. maloros. шкода pierdere, pagubă, polon. *szkoda*.

кадєльница cădelniţă 70. 211. кадилница 217.

камха camhă II, 273. — дамаскы 70. — de Damasc.

кантаръ cântar (germ. Zentner, Kentner) II, 273. 274.

катастихъ catastif 17.

Кафинъскїи din Caffa II, 365.

кєлтовати a cheltui II, 315. ung. *költeni*.

килїа chilie 285. In textele slave mai vechi келиıа, grec. κελλίον.

ключникъ clucer 246. 324. 325. II, 118. *kluсznyk* II, 464.

кнѣгынѣ (кнѧгина, кнѣгина, кнєгина) doamnă 105. 148. II, 422. soţie, jupâneasă 70. 211. 361. 376. II, 147. 153. 154.

кнѣгининъ al doamnei 148.

коливо colivă 100.

колода „coloadă, cloada“ 140. 142. 143. Este a) o măsură de capacitate, d.p. pentru grâu, orz etc. (lat. truncus), sau însamná b) buştean. Insemnarea întâia e mai probabila. — In Galiţia колода, polon. *kłoda*, aveá de obiceiu 4 găleţi; la Lemberg trăgeà 532 funţi polonezi. Vezi amănunte la Linde, Słownik, II, p. 379, şi cf. Nistor, Handel und Wandel, p. 148.

комисъ comis (foarte des). agazonum magister alias comiss II, 425. 435 n. 1. 441.

конвица cofiţă II, 273. 278 n. 3.

конопищє câneparie II, 252.

копа „sexagena“, marcă, germ. Schock=60 de groşi (primitiv grămadă, Haufe) II, 280 n. 2. Cf. Nistor, l. c., p. 121.

копиıа copie II, 401. 402. cf. polon. *kopia*.

корда sabie ungurească II, 278 n. 6. ung. *kard*. v. Relaţiile cu Braşovul, p. 386—387, sub корда.

коропина (=крапина) crap 105. trad. greş. somnu 107.

корочинъ corocin (măsură de lungime, poate *pas*; cf. кракъ, polon. *krok*) 150. 151. 152.

корѹна Korona sc. Polska, Coroana Polona, II, 284. 285. 289. 293. 301. 302. 329. 371.—полска II, 420. 421. 486.

корчма cârciumă II, 276. 281.

крамъ negoț de mărunțişuri II, 273. 278. Cf. крамныѧ рѣчи = дробныѧ рѣчи mărunțișuri II, 273. 275. In maloros. крам, крамний.

кривда strâmbatate, nedreptate 174.

крьница fântână, izvor 24. 127. 136. 190. 206. 221. 348. II, 39. 119. maloros. криниця, кирниця, керниця, polon. *krynica*.

коуница jder 96. II, 275. 276. 281.

кѹпежъ cumpărătură 286. 347. II, 2.

кѹпленіе cumpărătură 117.

кѹтъ cut, parte de sat 243. 248. 249. 265. 266. 267. Sinonim cu часть parte și cu жѹдеціа judecie; cf. „amândoao părțile“ 281. și v. жѹдеціи pl. la Cuv. rom. In maloros. кут insamnă unghiu, colț.

кфасъ (=maloros. квас, rus. квасъ): — грецкы (= малмазіа) vin grecesc II, 273. 278 n. 9.

кѵвωтъ (кивотъ) chivot 211. 215. 217.

лахати a aştepta, a pândi II, 356. Cf. Relațiile cu Brașovul, p. 387.

липъ teiu 440. 497. II, 239. rus. şi maloros. липа, polon. *lipa*.

листъ scrisoare, carte (foarte des). —вѣрѹцный II, 483. creditiva.—глейтовный, кглейтовный II, 257. 258. 295. 486. salv-conduct. — привилный II, 295. privilegiu, hrisov.

литоургіа (ле-) liturghie 100. 211. 215. II, 234.

логофетъ logofăt (foarte des). logoffet II, 425. 435 n. 1. 441. greș. лагафета II, 398.

лозіе lozii, salcii de apă, tufe de salce 334. 338 n. 9. Cf. *lozii* 329.

лозници pl. loznițe, sălcii 473; cf. 476.

локотъ cot II, 261. 275.

лѹгъ luncă 348. II, 234.

лѣскіи leșesc: лѣска землѣ țara leșască 140.

мажа a) maja (greutate), b) car de peşte 98. 105. 143. 144 (возове = мажи). 166. 167. II, 66. — соленаѣ 96. car de peşte sărat. ung. *mázsa*, în documentele ungurești medievale *masa*, *massa*. v. Relațiile cu Brașovul, p. 387, și Fejér, Codex diplomaticus, VII, 2, p. 232: de una masa cerae, quae continet ducentas marcas in pondere. Cf. Nistor, l. c., p. 150 sq.

манстатъ, мнстатъ hrisov, pecete II, 285. 287 n. 3. 301.

маршалекъ a) mareşal (polon) II, 386. 388. 391. b) = дворникъ vornic II, 383.

мерьзечка ură, dușmănie II, 258. 270.

мешчанинъ (мѣсчанинъ) târgovăț, orășan II, 63. 154. polon. *mieszczanin*.

мистичь orășan 10. maloros. містич = міщанин Bürger, Städter.

митникъ (мытникъ) vameş 4. 159. 166. maloros. митник.

могила, мохила movilă (deseori).

молдовлахіискіи moldovenesc 99. II, 356. 361. 362. 467.

моунтѣнскыи muntenesc II, 275.

мыто vamă (locul unde se ia) II, 315.

мѣсто (место, мисто) oraş, târg II, 63. 276. 351. 398. Sinonim cu тръгъ (cf. d. p. II, 261). maloros. місто, polon. *miasto* Stadt. lat. oppidum II, 267.

намѣсникъ (намѣстникъ) urmaş II, 276.

нарѫквица mânecă, mânecuță, rucavița, „naraclița“, în vechime probabil și „naracvița“ 69. 70.

наставникъ năstavnic, proistos 212. 216. 217.

непорѹшенъ nestricat, neatins (foarte des). Tradus rău de vechii tălmaci cu *nerușeit* 50. *nerușuit* 233. 370. II, 13. *nerușluit* 197.

нива pământ, țarină, pl. pământuri, 228. 356. II, 63. 67. Cf. polon. *niwy* = iugera, ap. Piekosiński, Codex dyplom. małopolski, IV, p. 182. 619.

ногавици pl. nădragi II, 273. 277 n. 9.

ωбочїє costişe 334. 338 n. 6. II, 78. Cf. *costişă* 328.

ωброкъ mertic 34. 99. 105 (trad. „tain“ 107). 162. 181.

ωбрѣжїє obrejie, obreje, muche de deal 334. 337 n. 4. Cf. Al. Ştefulescu, în revista Jiul, an. I, No. 4, p. 16.

ωбчина obcină, opcină, opchină 420. II, 63. 210. ωпчина 488. „Opcine“ se numesc în Moldova „vârfurile ce despart obârşiile apelor curgătoare“ (C. Conachi, Noţiuni de hotărnicie, în volumul de Poezii, Iaşi 1887, p. 342 şi urm.). D-l G. T. Kirileanu îmi defineşte opcina aşa: „culmea care leagă două vârfuri de munte, cumpăna apelor“. Cuvântul se întrebuinţă în vechime şi în Pocuţia sub forma викчина; v. I. Bogdan, Câteva observaţiuni asupra îndatoririlor militare ale cnejilor şi boierilor moldoveni în sec. XIV-XV, în Anal. Acad. Rom., ser. II, tom. XXIX, mem. secţ. ist. (1907), p. 615. 626. Cf. коулмє la indicele de cuvinte româneşti.

ωживати, пожививати a se aşeză, a trăi (foarte des). Tradus rău de vechii tălmaci cu *a pojovăi*, *a se pojovăi*, *a se ojovăi*, d. p. 50. 60. 455.

окопъ şanţ, «ocop» (în cronica lui Ureche) 334. 338 n. 1.

ωлдовати v. голдовати.

ωпчина v. ωбчина.

ωргїа mânie, urgie 96. II, 262.

ωрменски armenesc II, 275. polon. *ormiański*.

ωрѫжїє arme II, 337. 468.

ωслоухарь (pl. -арє) osluhar = executor al celor ce nu se supuneau sau călcau poruncile domneşti 10. 95. Cf. rus. vechiu ослуха neascultare, sinonim cu непослушаніє παρακοή.

ωтмωкъ mlaştină, bahnă, prelucă: — грѫла II, 215. rus. отмока. Asupra lui „prelucă“ cf. Convorbiri Literare, an. XLV, p. 1180.

ωтнина ocină, moşie (foarte des). ωтчина 80. ωтъчьина II, 485. ωчина 262. ωтнина и дѣдина „ocină şi moşie“ II, 126.

ωтраслиє odraslă 217. Sinonim cu рωдъ.

павечерница pavecerniţă=scurtă slujbă de sară 100.

падчерица fată vitregă, fiiastră 282.

панъ a) boier (foarte des); b) stăpân 140. велики—66. boier mare. панове и рада II, 272. пани рада II, 301. панове раднїи II, 419. boierii sfetnici, boierii de sfat, i. e. boierii cei mari. Cf. боꙗрє раднїи II, 371. 425. polon. *pan*, maloros. пан.

параклисъ paraclis 211. 356.

парастась parastas 211. 215. 234. 356.

парсоуна persoană II, 285. 302. 423.

пасика prisacă, stupină 8. 24. 25 n. 1. 75. 113. 275. 334. ş. a. Asupra întinderii unui loc de prisacă vezi articolul citat al lui C. Conachi, p. 348.

пасичка prisăcioară (deminutiv din пасика) 145.

пасичникъ prisacar, stupar 9.

патрїархъ patriarh 408.

перевозъ trecere II, 275. polon. *przewoz* = naulum II, 267.

переемъ staţie, haltă 338 n. 4. maloros. переем, перейом.

перекопъ v. прѣкопъ.

перепись numărătoare, inventar 37. 39.

перероубци pl. cei ce mână pe oameni la lucru de cetate, de mori domneşti ş. a. 10. 231. 232. 257; v. explicarea dela p. 231 n. 1. La sing. ar fi перероубець. Cuvântul este format din роубити a tăià «a face semn pe răboj»; cf. într'un doc. din 8 Apr. 1449 (Arh. Stat.): кто имет роубити десѧтиноу ωт вина=cine are să strângă dijma din vin. In Muntenia sinonim cu перероубець îmi pare a fi fost зарѣзатель; ambele corespund ung. medieval *dicator*. Cu aceste două cuvinte sunt de comparat polon. *narub (naramb)* şi *naraz (naras)* în înţeles de «exactio», d. p. în Mon. Medii Aevi

hist. Polon. III, 53. 72. 74. 100. 123; 47. 63. 94. 125. ș. a.

перехрестъ încrucișare, răspântie: — ѹ дорогах II, 240. încrucișarea drumurilor.

писарь scriitor, pisar, diac 83. II, 70. 71. 192. 407.

плавъ plută 96. 98.

планина plaiu, munte (mons) II, 484 n. 1.

платно (rus. полотно) pânză II, 261. 273.

племеника vară, verișoară II, 57. v. племеница.

племеникъ (-еникъ -еньникъ -нникъ) văr 52. 155. 198. 324. II, 14. 16. 22. ș. a. Tradus deseori greșit în vechile surete cu „seminţie", dar și exact cu „văr", d. p. 60. II, 50. пръвын — 267. 268. var primar.

племеница vară, verișoară 52. 306. 307. 376. 491. II, 14. 84. ș. a. In ultimul pasagiu pl. племнинници este tradus exact de tălmaciul Pavel Debriț cu „verele".

плотъ gard, navod 8. II, 41. Poate să însemne și *plută*, ca actualul rus. плотъ. cf. плавъ.

поворозъ funie II, 468; cf. maloros. поворізка, поворізочка Schnur, Bindfaden.

подвода (подводъ) podvoadă, podvadă, cărătură 10. 14. 29. 95. 200. cf. rus. подвода, polon. *podwoda* car. In actele vechi polone *poduode* (angaria), *podwodi, podwody* = equitaturae, d. p. Mon. Medii Aevi hist. Polon. I, p. 26; VII, p. 6. 156; XII, p. 189. 230. 310. Cf. și *podwodi* alias subveccionales, ap. Fr. Piekosiński, Rachunki dworu króla Wł. Jagiełły, Kraków 1896, p. 589.

поклисарь sol II, 336. v. Relaţiile cu Brașovul, p. 382 și 390.

поклонъ poclon, plocon, dar 408. 418.

покованъ ferecat: помси покочини II, 273. e o greșală de copist în loc de — поковани = brâne ferecate: îndreptare făcută de Hasdeu (Arh. ist. II, 172) și adoptată de Kałužniacki și de mine; v. поковати περιχαλκοῦν la Miklosich, Lexicon.

покровецъ acoperemânt, pocrovăț 70.

полничьное lucru furat și găsit II, 405. 406 n. 3.

полотно v. платно.

полоунощница slujbă bisericească la miezul nopţii, polonoșniță 100.

поменникъ (помѣникъ) pomelnic 100.

помочное ajutorinţă 140. 142.

попадїа preoteasă II, 134. 135.

поромъ (порѹмъ) pod umblător 10. 342. II, 275. 280. maloros. пором, пором, polon. *prom* Prahm, Fähre. Cf. navis magna alias *prom*, ap. Fr. Piekosiński, Rachunki, p. 605.

посада (посадъ) posadă, suburbie (dare sau angarie) 14. 95. 200. 202. De ce natură era aceasta dare, nu se poate preciză. Cf. I. Bogdan, Organizarea armatei moldovene în sec. XV, p. 52-54.

послѣдовать (rus.) a urmări, a compară; tradus rau de vechii talmaci *a posleduì, a poslăduì* (=a colaţioná) II, 95 n. 1. 129. 178.

поставъ (— соукна) bucată de postav (lat. stamen, pecia) II, 273. 277.

постелникъ postelnic (deseori); cubicularius II, 425. 435 n. 1. 441. Cf. ibid. 471.

потропопа potropop, protopop 420. протопопа 11.

помсъ brâu II, 273. 278. v. покованъ.

право dreptul 192. — земское dreptul ţerii, obiceiul pământului 239. 240. 258. — татарское, — холопское dreptul tătarilor, — robilor 140.

прашѹрѫ (-рѣ) răstrănepot = прашоуръ „pronepotis filius": отъ правноука роднвы се глаголеть се прашоуръ cel născut din strănepot se numește răstrănepot (Miklosich, Lexicon). Tradus greșit în vechile surete cu „împrăștiat", d. p. 60. II, 104. 253 (traducere dela 1704/05).

прелатъ prelat II, 301. cf. polon. *pralat*.
привилїе „privilegium“, scrisoare, carte, diplomă, privilie (deseori). — данное II, 216. de danie. — кѹпежное, — ѡт кѹпеж II, 22. 216. 265. 347. de cumpărătură. — за марторїю, — ѡт мартѹриѹ 165. 452. de mărturie. — великое 7. 219. II, 272. mare. ѹси привилїи II, 215. „pancarta“; cf. 195. In traducerile vechi găsim pentru привилїе deseori cuvintele *uric, ispisoc, dires:* uric de stăpânire 49. uric s. ispisoc de întăritură 299. 394. 490. II, 139. ispisocul cel de cumpăratură II, 94. diresuri 13. direse 60. II, 178. Vezi прївилиа la indicele de cuvinte româneşti.
прикѹтокъ cătun 289. 394. v. кѹтъ.
приливокъ băutură 100.
припасъ, припасни pl. vite de pripas (rătăcite) 30. 231. 232. 257. v. припашар la Cuv. rom.
приселокъ catun II, 225. v. прикѹтокъ.
приставъ pristav (păzitor, ispravnic) II, 392. 395. 405. Cf. Akty Zapadnoj Rossii I, p. 108—109.
присѣжникъ jurător, cojurător 192.
приходище a) cărare, potecă, „drum prin pădure la deal“ 488. 489 n. 1. In unele părţi din Moldova *prihodă* însamnă strâmtoare, d. p. la Stăneşti, jud. Bacău (comunicare a d-lui C. Krupensky), în altele *prihod* însamnă locul pe unde vine vânatul, d. p. pe la Tazlău. b) vărsarea unei ape în alta: ѡт приходища Моловатцѹ вода Вишнивцѹ 145.
приходъ venit 9. 10. 14. 17. II, 210. 216. — поповски 408. 418. venit popesc. Pentru приходъ = venit sunt interesante două pasage din documentele dela 25 Martie 1651 şi 30 Ianuarie 1698 în Βυζαντινὰ Χρονικά, XIII, p. 180 şi 185.
проводникъ prohod 100.
проминѣнїе schimb 249. 325.
проскомидїа proscomidie 100.
прѣкопъ, rus. перекопъ, şanţ 145. 228.
поустиня loc pustiu (necultivat, nelocuit, neocupat, „desertum“) 114. II, 147.
пѧтидесѧтница Rusalii 72.
работа «condicio» II, 434 n. 2.
рада sfat, sfetnici (consilium, consiliarii) 105. 239. 258. 406. 419. II, 261. 272. 277 n. 2. 301. 443. 483. — стараа, — молодаа II, 289. sfetnicii bătrâni, — tineri. наивиша — II, 305. sfetnicii cei mari. панове — II, 425. =domini consiliarij II, 441. maloros. рада, polon. *rada*.
радца sfetnic (consiliarius) II, 295. рѧдца тръговскїи 10. sfetnic al târgului, consilier comunal. polon. *radca*, maloros. радца Rathsherr, Rath.
распѹтїе răspântie II, 184.
робити a lucra, a face robotă 199.
ровнина şes II, 136.
рѡвня şes II, 63.
родитель părinte, greş. bunic 199 n. 1.
рѡдъ neam, rudenii 215. II, 47. dat. рѹдѹ II, 41. Cf. rom. *rudă*.
росохатъ (росохатыи) îmbinat 334. 337 n. 2. II, 240. Tradus greşit „crengos“ II, 243. In maloros. росохатий gabelig, ästig.
росоховатыи îmbinat 108 n. 4. In maloros. росоховатий gabelförmig, vieläÄstig.
ruban lemne tăiate 497. maloros. рубань. La p. 498 n. 1 am presupus că *ruban* dela p. 497 este o greşală în loc de *hrab*, de oarece traducerea dela p. 498 are „carpăn“. Dintr’o fotografie a originalului, primită în timpul din urmă, văd însă că acesta are рѹбан. Acelaş cuvânt ar puteà să fie în doc. orig. dela 1488 (p. 328), unde traducerea lui Debriţ are „pădureţi“, a lui Wickenhauser „Gehölze“.
роубль rublă (probabil identică, în ce priveşte valoarea, cu o lira de argint genoveză = c. ½ marcă) 192. II, 273. 274. Cf. Nistor, l. c., p. 123 sq.

рѹда baie = mină, în vechia românească probabil și „ruda" 334.
рѣчь „punctum", pont, capăt II, 434 n. 2. 435 n. 2.
санжакъ sanjac, sangeac II, 424.
свада ceartă, sfadă 10. 230. 257.
свариті сѧ a se certà, a se fierbe II, 358.
селище seliște, adecă loc unde a fost un село, un sat, o așezare (cf. dvoriște, grădiște) 117. 130. 208. 209. 223. 269. 270. 274. ș. a. селишче II, 17. селища f. (după rom. *seliștea)* 345. 347. 373. II, 31. 143. силище 223. II, 83. силищь n. II, 6 (едно —). „O seliște este pururea un trup de loc încăpător de un sat, în care au fost odinioară locuință" (C. Conachi, l. c., p. 345).
село așezare, sat (foarte des). Marea majoritate a satelor din sec. XV erau așezări foarte mici, fie că erau simple curți ale unui neam (cf. germ. Einœde, Einzelhöfe), fie că erau sate cu mai multe case.
сестричича nepoată de soră (deseori).
сестричичь nepot de soră (deseori).
сижь colibă 8. Poate să însemne însă și „năvod"; cf. rus. сѣжь Fischernetz, geflochtener Fischbehälter, pe lângă Sitz, Sitzplatz des Fischers, la Pawlowsky. La Želechowski lipsește acest cuvânt.
сиромакъ (-хъ) sărac II, 361.
скарбъ visterie II, 422. polon. *skarb*, maloros. скарб.
складъ deposit, descărcare II, 273, 433 n. 1.
скоулище sculă II, 358. v. Relațiile cu Brașovul, p. 392, sub скѹла, скѹлище.
сладница sladniță, berărie 333. 336 n. 2.
сладъ malt, fermentul de bere sau de rachiu, 336, n. 2. v. сладница.
слатина slatinà, sărătură 45. 203. 340 n. 3. Cf. „sărătură" II, 25.
слидогонецъ gonitor de urmă, cel ce se ia după urma cuiva, cel ce urmărește pe cineva, 95. Cf. „ни слид злодиискых да не гонѣт 14. nici urmele răufăcătorilor să nu le caute", și expresia veche rusească слѣдъ гънати a face cercetare, anchetă, ap. I. I. Sreznevskij, Materialy, tom. III, col. 441.
слобода slobozie, imunitate, scutire 29. Cf. ac. слобозию 14. dela rom. слобозиѧ „imunitate, scutire".
слово „articulus" II, 435 n. 2.
слověположитель logofăt II, 193.
содъшъ, содышъ a) chezaș, sodăș II, 196. 197. 262. Forma совдыш într'un document din 12 Aug. 1452 ne duce la orig. unguresc *szavatos, szovatos* chezaș; vezi I. Bogdan, Documente moldovenești în arhivul Brașovului, p. 28 n. 1. b) copărtaș, răzeș (?) II, 106. 107.
солотвина sărătură, slatină II, 204. deminutiv солотвинка II, 184.
сома soma, ital. *sommo*, 211. 212. 213. 215. 216. 217.
соранный (сѹранный) crud (despre piele) II, 278 n. 13.
спатарь (спатаръ) spătar (deseori); spatharius II, 425. 435 n. 1. 441. бившый — 122. fost spătar.
списокъ copie II, 396. 397. cf. исписокъ.
ставъ heleșteu 125.
староста staroste (deseori). capitaneus II, 425. 435 n. 1. 441.
старшїи „senator" 338. II, 365.
столникъ stolnic (deseori). dapiffer II, 425. 435 n. 1. 441.
столпъ stâlp 114. 128. 206. II, 78. 119.
сторожа straje II, 273. 279. сторожъ 200.
стрименин pl. scări de șea II, 468.
стрѹга ochiu de apă 464. 465 n. 1.
сѹдецъ judecător, județ 9. 10. 29. 159. 166. 174.
сѹкно postav II, 261.
сѫндїа judecător II, 361.
сѫродствїе rude, rudenie, 118. 134. Sinonim cu родъ.
сѣтникъ năvod 106. 107. Cf. rus. сѣть Fischernetz, сѣтникъ Stange zum

Aufhängen und Trocknen der Fischernetze (Pawlowsky).

тарѫ povară, „ce se poate încărca pe un cal", II, 261. 263. ung. *tár*. v. Relaţiile cu Braşovul, p. 393. v. терхъ.

тарканство scutire 4. 5. 95.

тарканъ scutire 4.

татба furtişag 230. 257. тадба 95.

таха=тахнграфъ (?) 214 n. 9. Cf. pe lângă cele zise în notă, D. Russo, Elenismul în România, Bucureşti 1912, p. 26-27. Explicarea d-lui Russo din τάχα „chipurile" e mai bună.

тебенка tebencă (mătase) II, 273. 278 n. 8.

темникъ căpitan II, 292. 293. Cf. cuvântul vechiu rus. темникъ „comandant peste mai mult de o mie de ostaşi" (la Tătarii din Ordă, stăpânii Ruşilor), în Лѣтопись по Лаврентіевскому списку, St.-Peterburg 1872, p. 451. 495. 503.

терхъ povară, sarcină II, 274. 279 n. 4. ung. *terh*. Vezi Bogdan, Documente moldoveneşti în arh. Braşovului, p. 12 n. 1. Cf. rom. *tărhat*= povară.

товаръ vite 421. maloros. товар vite cornute.

токмежъ tocmeală, învoeală (deseori). тъкмеж 387.

толока (s. тлака) „toloacă" 329. In maloros. толока însamnă ogor, loc de păşune „Brachfeld als gemeinsamer Weideplatz" (Želechowski).

топлица topliţă, izvor de apă caldă (care nu înghiaţă iarna) 183. II, 135. 136. Cf. *topliţă* 329.

тополѣ (тополь) plop 348. 440. II, 3. 4. 15. 234. maloros. тополя, тополь.

третина a) tretină, i. e. a treia parte (taxă de judecată) 10. 29; cf. третье. b) slujba (parastasul) de ziua a treia după moarte 100. Cf. третины pl. tertia dies mortis, ap. Miklosich, Lexicon, şi maloros. третини Seelenamt nach drei Tagen.

третье a treia parte (taxă de judecată) II, 405.

тръгъ (торгъ) târg (deseori). cf. мѣсто.

тѹрскый, тѹрецъкый turcesc II, 365.

тѧгати (тѣг- тег-) a chemá în judecată, a face plângere 174. 175. 192.

тѧгнѹти a purtá o sarcină, a plăti o dare, o taxă, II, 281-282. Cf. maloros. тягло dare, Steuer, Zins; în vechia ruseaşcă тягло însamnă повинности, iar тягнути = нести повинности. Sreznevskij, Materialy, tom. III, col. 1097 şi 1098.

тютка mătuşe 147. maloros. тїтка şi тютка.

ѹзлѣсїе margine de pădure II, 15. maloros. узлїсє Waldrand. Altfel край лѣса II, 63.

оуйко unchiu 272. II, 168. bunic 269. II, 57. In limba veche slovenească оуйка însamnă unchiu şi mătuşe, θεῖος şi θεία; cf. оуй θεῖος.

оуланъ ulan II, 292. 293.

оурѧдникъ (оурѧдникъ, оурeдникъ) orânduit, orânduitor, diregător 4. 9. 11. 95. 166. 173. 174. 176 n. 1. II, 262. — монастырскый 4. diregător mânăstiresc. крѧдникъ граничный II, 443. diregător de graniţă. Cf. врадникъ în Akty Zapadnoj Rossii, I, p. 108-109 (an. 1486).

оутрънїе utrenie 100.

фертанъ fârtal, cïvert II, 147. 148. 150. 153. ung. *fertály*.

флѹрь florin II, 453. 454. Cf. grec. φλώριον ducat. Asupra florinilor v. Nistor, l. c., p. 127 sq.

фоурманскы cărăuşesc II, 275. 280 n. 4. Sinonim cu немецкїи nemţesc. Cf. maloros. фурман, фірман.

харсъ hars (o stofă de lână) II, 273. 277 n. 10.

хижа casă, bordeiu 45. maloros. хижа.

хытрѣнство hiclenie, hiclenşug, trădare II, 22. 434 n. 4. v. Relaţiile cu Braşovul, p. 395.

хлабникъ curătură (?) 456. 457. II, 163. 165. 166. v. *hlăbnicel* la Cuv. rom.

холдꙋнокъ omagiu (homagium) II, 284. 286.

холдꙋнъ feud II, 284. 286.

холопство robie, şerbie 140. 141.

холопъ rob 140. malor. холоп şerb, rob, rus. холопъ. Cf. „holop ţigan“ şi „rob ţigan“ în traducerea unui document dela 1560, ap. Ghibănescu, Cuzeştii, p. 234.

храбъ carpen 439. 441. *grab* 497. maloros. граб carpinus betulus.

хрисовоулъ=листъ hrisov 99. 101.

хтиторъ ctitor 100.

царина ţarină 114. 348. II, 136 (полѥ,—, синожать câmp, ţarină, fânaţ). 148. v. нива.

цивка=цѣвка ţavă II, 278 *n*. 5. polon. *cėwka*.

циновии de cositor II, 273. maloros. циновий, polon. *cynowy*.

цръковникъ ţârcovnic, i. e. slujbaş bisericesc, cleric, 356.

чашникъ ceaşnic, paharnic (deseori). tisifer II, 425. 435 n. 1. 441. бывшїи — II, 57. fost ceaşnic.

чревлинъ roşu, galben (i. e. de aur): ꙋгръскыи — II, 148. galben unguresc. Cf. maloros. червоний galben, ducat, polon. *czerwony złoty*.

чѥсникъ dignitar II, 301.

чѥтиридесѧтина slujba (parastasul) de ziua a patruzecea după moarte 100.

члонокъ articol, pont II, 302. 405. 406 n. 1. члѣнокъ II, 258. 259. polon. *członek*, maloros. член.

шаблꙗ sabie II, 403.

шапка şapcă II, 273.

шафранъ şofran II, 273.

юнакъ ostaş II, 398. Vezi I. Bogdan, Documentul Râzenilor din 1484 şi organizarea armatei moldovene în sec. XV, p. 370 (ed. separată, p. 10).

ꙗблонь măr (pomul) 334. II, 119.

ꙗзъ iaz :— ставовъ 456. 457. iazul heleşteului.

ꙗма groapă II, 63. 119.

ꙗсѥнь frasin II, 184. rus. ясень fraxinus excelsior, Esche. Unele surete vechi îl traduc cu „paltin“.

ꙗткы pl. măcelărie II, 276. 281 n. 4. maloros. ятка măcelărie. Cf. «cameras alias *yathky* pannorum, institorum et *mensas carnium* ac panum» la an. 1375 (Mon. Medii Aevi hist. Polon., X, p. 283).

CUVINTE ROMÂNEŞTI

Gruñĭ e forma veche a cuvântului românesc, trecută în limba malorosiană, unde *gruny, hruny* însamnă *gruiŭ*=Kranich. Vezi H. Tiktin, Rumänisch-deutsches Wörterbuch, sub *gruiŭ*.

гырла, гръла *gârla* 8. II, 170. Sinonim cu gârla pare a fi *şomoldoaca, şămăldoaca* 178. 179.

даанїа *daaniĭa, daniĭa* II, 120.

дрѹм *drum* 184. дрѹмол возним 183. pe drumul de care.

жидовинъ *jidovină* 449. Cf. *jidovină* II, 94.

жѹде *jude* 19. 52. 237. 361. II, 13. 27. 57. 115. pl. жоудеи II, 173. Cf. *giude* II, 25 (trad.).

жоудечи *judecĭ*, pl. dela *judec, judece:* dat. жоудечим II, 361 (=жѹдецим de la *judeţ*, pl. *judeţĭ* II, 362).

жѹдечїи, жѹдѣчїи *judecĭĭ*, pl. dela *judecie*, art. *judecia*, 19. 281. 356. pl. art. жѹдечїиле *judeciile* 361. 362. 363.

зъподїе, зъподїа, заподїа *zăpodie, zăpodiĭa, zapodiĭa:* gen. зъподїи 127. pl. заподїи 334. ac. sg. зъподїю 439. 510. II, 27. заподїю II, 184. Vezi explicările dela p. 337 n. 3, la care adaog următoarea definiţie din com. Măgureni, jud. Prahova: «un loc plan situat pe un deal sau munte se mai numeşte zăpodie» (Chestionarul Hasdeu la Acad. Rom., comunicaţie a d-lui G. T. Kirileanu). Cf. *zăpodie* 482. *zăpodie* îngimănată II, 141.

илиш, илїшъ *iliş* 10. 95. 200. Eră o dare, a cărei natură n'o cunoaştem mai de aproape; cf. într'un tetraevangheliu dela 1685 „pecetea *ilişului*" = „catastihul *dăjdiei*" din alte texte, τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου (Melchisedec, Chronica Romanului, I, p. 121—122). A fost derivat din ung. *élés* proviant (L. Şăineanu, Influenţa orientală asupra limbei române, I, CCXLV; H. Tiktin, Rumänisch-deutsches Wörterbuch); ar fi însemnat deci, la început, o „dare pentru proviant, pentru aprovisionarea armatei", ca ung. *élés* = annona, victualia, tábori élés, ap. Szarvas et Simonyi, Lexicon linguae hungaricae aevi antiquioris, I, col. 595: între citate este „uti vagy tábori élést, eleséget"; cf. cu acesta rom. „îndestulare". D-l H. Tiktin, în urma unei întrebări a mele, dacă acest cuvânt n'ar puteà să fie de origine tătărească, mi-a comunicat că e aplicat acum a deduce pe *iliş* din tătăr. *ülüš* (ölöš, üläš) parte, Theil, Antheil, referindu-se la Radloff, Wörterbuch der türkischen Dialekte, I, 1341, 1847.

илишар *ilişar* (=cel ce adună ilişul): pl. илишари 14.

кнѧзъ (кнѣзъ) *cneadz (cnedz)* = judec 157. 355.

коулме *culme:* до—, на коулми 206. 207. Corespunde slavicului вьчина; cf. Arhiva istorică I, 1, 48: deacĭ culmea pre deal.

кѹмнатъ *cumnat* 152.

кѹтѹлѹ *cutulu* 130.

лак *lac* 127.

мартоурия (-ѹрїа) *marturia* (nom. sg.) 115. 241. марторїа 52. 172. 187. 192. Cf. мартѹрисати 239. *a mărturisi*.

матка *matca* (sc a râului) 128. 206. 374.

меденичарь *medenicearĭŭ:* dat. -арю II, 121. Forma veche rom. pentru *medelnicear*, din ung. *medencze* lighean.

межїаш (-їаш, -їиш, -иаш) *mejiaş, mejiĭaş* (= vecin): pl. nom. межїаши (-иаши, -иши, -ыши, -иаше, etc.) 239. 258. II, 27. 33. 100. 148. 155. 402. instr. межиишми 45. 80. Forma *megiaş* nu se găseşte. Cf. serb. *medžaš*, neoslov. *mežaš*, ung. *mesgyes* vecin.

мѣзѹнїа *mĭedzunia* =miedzuină, miezuină = hotar între două ogoare 488. Cf. viezunie—vizuină.

могнлъ *moghilă* 221 (єдна—).

монастнрѣ *monastirea* (= mânăstirea, nom. sg.) 113.

морѹн *morun* 105. In slav. e морѹна, din neogrecul μουρούνα.

мѹнчєлѹл *muncelul* 183. pl. instr. мѹнчєлн 351.

мѹѧрє *muiare:* gen. мѹєрїєн *mueriei* 488 (nesigur).

мъстєкѫнѹл *măstecânul* 184. gen. мъстакннѹлѹн *măstachinului* 183. Cf. мъстѣкъря = măsteacăni, într'un doc. din 5 Fevr. 1528 (Arh. Stat.).

нєпоата *nepoata* II, 26. 55. нєпота 244. 347. 355. 376. 509. Intrebuințat pentru slav. оуноука, demin. оуноучка.

нєпот *nepot* 114. 198. 260. 301. 354. 376. 385. 386. 387. 397. 442. 445. 504. 509. (sg. dat. нєпотѹ, instr. нєпотомъ, pl. nom. нєпотовє, нєпотн, instr. нєпотн). Intrebuințat pentru slav. оунноукъ, въноукъ.

ѡбършїє, ѡбръшїє *obârşie* 129. 241. 244. II, 211. art. обръшїа *obârşia* (nom. sg.) 420. ѡбнршїє 183. Sinonim cu връхъ izvor II, 211.

ѡкна *ocna* (sc. de sare): gen. sg. ѡкнн II, 210.

ѡкол *ocol* 463.

ѡрѫшан *orăşan* II, 315.

палтєн *palten*: gen. палтєнѹлѹн *paltenului* 488 (nesigur).

паров *parău (părău)* 113. Cf. бобок = boboŭ, Бакок = Bacău, etc.

пнск *pisc* II, 78. 148. 170. 240. пнскь *piscŭ* 100. 119. art. пнскѹ *piscu* 374.

пнтар *pitar* 510. art. пнтарюл *pitarĭul* 208.

плоскарь *ploscariŭ* 84. gen. плоскарѣ 323. 354. 355. II, 162.

порта *poarta*: ѡт портѹ 144. ѡт портн 488. Pentru o = oa, cf. нєпота.

портар, -арь *portar, portariŭ* II, 198. 199. Foarte des în titlul portarului de Suceava.

послѹшннк *posluşnic* (slugă, servitor): pl. послѹшннчн *posluşnicii* 11. E vorba de posluşnicii episcopiei de Roman.

поꙗна, поєнн *poĭana, poenĭ* 19. Pentru forma românească cu *e*, cf. pl. Полєнн *Poleni* = Poieni 289.

прївнлна *privilia* (nom. sg.) 66. v. прнвнлїє la Cuvintele slave.

прнпашар,-аръ *pripaşar* 10. 29. 173. pl. прнпашарн, - арє 95. 200. Pripaşari erau diregătorii domneşti cari incasau gloabele pentru vitele de pripas, adecă pentru vitele ce se găsiau păscând pe locuri asupra cărora stăpânii vitelor n'aveau nici un drept. Cf. vb. *a se pripăşi*.

пръгар, паргар *pârgar, pargar* 10. 17. 230. II, 63. 64. 315. 356. Probabil din ung. *polgár;* v. Relaţiile cu Braşovul, p. 391.

пръкалабъ, паркалабъ *pârcalab, parcalab* (foarte des); cf. *porkolab. porcolab* II, 425. 435 n. 1. 441. Probabil din ung. *porkoláb;* v. Relaţiile cu Braşovul, p. 389.

пѹтѹрѡсь, пѹторось *puturos, putoros* II, 6.

пъхърннчєл, пахарннчєл *păhărnicel, paharnicel* 436. 437. 438. 439.

ѓнпъ *ripă* 449; pentru *i=î*, cf. numele proprii *Urita, Pojerita.*

рѹнкь *runcŭ* II, 210. gen. sg. рѹнка 473. art. рѹнкѹ *runcu* 420. рѹнкѹшорѹл *runcuşorul* 19.

рѹптѹра *ruptura* II, 63. Cf. satul Ruptura 487. „Ruptura" trebue să fi fost şi în orig. documentului dela 31 Martie 1481 (I, 251), unde traducerea românească are „tăietură". Cf. *rupturi* II, 26.

ръспънтїа *răspântia (răspăntia):* loc. ръспънтїн II, 63; v. распѹтїє, forma rusească, la Cuv. slave.

ракнтнш *răchitiş* 473.

рѣдь *rediŭ*, apoi *rădiŭ* (pădure tânără) 374. 439. II, 63. 100. 204. рѧд II, 184. gen. sg. рѣдю 114. Din ung. *rét* livade. „O pădure întinsă a cărei copaci sunt groşi şi mari o numesc *codru*, aceea a cărei copaci sunt mai mici *pădure*, iar

o bucată de pământ acoperită cu tufe *rădiu (rediu)*; acesta e o pădure tânără" (G. T. Kirileanu).

скърншоаръ *scărişoară* 488.

слобозиꙗ, слобозиꙗ *slobozia, slobodzia*: ac. -зию, -зию 14. 95.

сочи *soci*: gen. сочилѡр *socilor* 510.

спатарел *spatarel*: dat. -релȣ 172.

спътаръ *spătar* (deseori), pe lângă спатар *spatar*.

сȣлџар *sulgear* 317. Pentru џ, cf. Giamira, Urgiceani la numele geografice.

сȣрларюл *surlarĭul* II, 53.

съкътȣра *săcătura* 488. Săcătură însamnă aci «tăietură», adecă o pădure tăiată, ciungită, ca să se usuce şi locul să poată fi transformat în fânaţ (G. T. Kirileanu).

талмачь *talmacĭŭ* II, 229. 500.

троıан, троıан *troĭan* 374. 449. II, 228. Cf. *troian* 276. II, 94. şi Troian la indicele de nume geografice.

тълхарь *tâlharĭŭ, tălharĭŭ*: adj. тълхареи al tâlharilor 510.

ȣлми *ulmĭ*: gen. ȣлмилѡр *ulmilor* 510.

ȣрикъ *uric* (foarte des). De două ori ȣрыкъ *urâc* 282. II, 144. Că înţelesul vechiu al acestui cuvânt este «moşie de veci, moşie ohabnică», se vede, intre altele, din expresia «ѿт ȣрика и не привилїа», din care resultă că «privilia» era hrisovul prin care se da sau se confirma o moşie, un «uric»; vezi mai ales p. 420, 436, 439. In curând însă uric a luat inţelesul de «document», din motive uşor de înţeles. Astfel la 1600 găsim ȣрик за даанїе и потвръжденїе (uric de danie şi de întăritură), în acelaş loc cu привилїе за потвръжденїе, исписокъ за даанїе (Zapiski Odesskago Obščestva istorii i drevnostej, IV, p. 340). Cf. єдинъ ȣрикъ, си рѣчь хрисовȣлъ, la 30 Ian. 1698 (Βυζαντινὰ Χρονικά s. Византійскій Временникъ, an. 1906-1907, p. 185).

ȣшар, ȣшарь *uşar, uşarĭŭ* 262. II, 41.

фалча *falcea*: pl. фалчїи *falcĭĭ* 151. ac. sg. фалчоу, фалчȣ II, 147. 148. 153. La Ruteni фальча, o suprafaţă ceva mai mare decât десятина, şi фальчарь, fălcer, lucrătorul unei fălci de pământ, sunt elemente imprumutate din limba moldovenească. Cf. I.-A. Candrea şi Ov. Densusianu, Dicţionarul etimologic al limbii române, Bucureşti 1907, p. 89-90.

хлъбничел *hlăbnicel* II, 34. cf. хлабникъ la Cuv. slave.

холтѣюл *holteĭul* 312. 342.

хотар *hotar* (foarte des). art. хотарȣ *hotaru* 190 (а хотарȣ да єст = iar hotarul să fie). pl. хотаре *hotare* 187. ung. *határ*. Cf. хотарити *a hotărî* = a hotărnici, formaţie moldovenească din хотар, II, 100. 148. 155.

черѣте pl. *cerete* II, 63. sg. *ceret* (din *cer*, cf. brădet, făget), azi demin. *ceretel*, pl. *ceretei (ciritei)* «tufiş mărunt», probabil la început «tufiş de cer», apoi orice tufiş, d. p. ciritei de brad. Din lat. cerrus, quercus cerrus.

четъциле *cetăţile* II, 240.

шипот *şipot* 420.

шолтȣз *şoltuz* 10. 17. II, 63. 64. 230. 262. 315. 337.

щаза *ştadza* (şteadza, şteaza = o piuă mai mică) 183. щєза 464. 465 (probabil după pl. *ştedze*). Cf. monografia d-lor A. Popovici şi G. T. Kirileanu despre moşia regală Broşteni, Bucureşti 1906, p. 30 n. 1.

ꙗзер, art. ꙗзерȣ *ĭazer, ĭazeru* II, 170.

FORME GRAMATICALE ROMÂÑEȘTI

Forme articulate de substantive.

A. Masculine.

Sg. a) forme în **-lu**: *cutulu*.
b) forme în **-l**: *bradul, holteiul, măstecănul (măstachinul), muncelul, pitarîul, runcuşorul, surlarîul, voînicul* şi foarte multe nume de persoane, ca *Creţul, Frâncul, Triful, Uliul* etc.
c) forme în **-u**: *buoru, hotaru, îazeru, piscu, runcu, Urdîugaşu* (272). Din aceste şase forme unele pot fi şi nearticulate.

B. Feminine.

Sg. *braniştea, daniîa, gârla, miedzunia, monastirea, obârşia, privilia, slobodziîa, ştadza*.
Pl. *cetăţile, judeciile*.
(Vezi citatele, pentru aceste cuvinte, la indicele precedent).
Fântăneanele = Fântănealele s. *Fântănelele (Fântânelele)* 263.

Genitive sing. feminine în **-eĭ**:

градищеен *gradişteeĭ* 516.
Калюгерицеи *Caluugheriţeĭ* II, 6.
Кобълїеи *Cobâlieĭ* 122. 123.
Ларџиеи *Largieĭ* 136.
мѹерїеи *muerieĭ* 488.
Мъриикъеи *Mărincăeĭ* II, 38.

Genitive sau dative sing. feminine în **-ăĭ (âĭ) -iĭ -i**:

Воикы = *Voĭcâı* s. *Voĭchiĭ* II, 160.
еи Марѹшкы *eı Maruşcăĭ* s. *Maruşchiĭ* (dat.) 192.
браниџии *braniştiĭ* (dat.) 473.
Злътъроныи *Zlătăroniı* s. *Zlătăroaniĭ* 120 (dela *Zlătăroañe)*. Cf. Златароаꙗ *Zlataroaĭa* 122.
Къпъцъроаси *Căpăţâroasi* s. *Căpăţăroasi* II, 228.
Марини Лолкї *Marini Lolchi* (dat.) 249.
Жѹржии *Jurjiĭ* (dat.) II, 87.

Genitive sing. masculine în **-luĭ**:

Бръкачелѹи *Bârcaceluĭ* 183.
Фъгѹлецѹлѹи, Фагѹлецѹлѹи *Făguleţuluı, Faguleţuluı* 183.
Мѹнчелѹлѹи, Мѹнчелелѹи *Munceluluı, Munceleluĭ* 183.
Мъстакинѹлѹи *Măstachinuluĭ* 183.
палтенѹлѹи *paltenuluĭ* 488.
Рѹнкѹлѹи *Runculuĭ* 183.
Џерманѹлѹи *Germanuluĭ* 488.
(съкътѹра) лѹи Боукѹр, (полѣна) лѹи Исакъ *(săcătura) luĭ Bucur, (polıana) luĭ Isac* 488. Aceste două exemple îmi sunt suspecte. Vezi Indreptári şi adaose, p. 499.

Nominative plur.

A. **Masculine**.

judecĭ, posluşnicĭĭ.

B. **Feminine**.

falciĭ, judecĭĭ, poenĭ.
Fântânițe 164.

C. **Neutre**.

glodure, hotare, vârtoape.
(Vezi citatele, pentru aceste cuvinte, la indicele precedent).

Genitive plur. masculine
în -lor, -loru:

Арѣмєщилѡрь *Arămeştilorŭ* 449.
Борхинєщилѡр *Borhineştilor* II, 252.
Бъхнѣнилѡрь *Băhneanilorŭ* s. *Băhnenilorŭ* 356.
Гигоєщилор *Ghigoeştilor* 398.
Гостилєщилѡрь *Gostileştilorŭ* 356.
Дръгоєщилѡр *Drăgoeştilor* II, 27.
Корнилорь *Cornilorŭ* 297.
Ѡничанилор *Oniceanilor* II, 22.
Пєтрєщилорь *Petreştilorŭ* 297.
Плъвъцєщилорꙋ *Plăvățeştiloru* 295.
сочилѡр *socilor* 510.
Сꙋхолєцилор *Suholeților* 367.
Сълъжанилор *Sălăjanilor* II, 78.
Титєщилорь *Titeştilorŭ* 292.
Тодорєщилѡр *Todoreştilor* II, 135.
Томєщилѡр *Tomeştilor* II, 99.
оулмилѡр *ulmilor* 510.
Оунгꙋрашилор *Unguraşilor* 398.
Ꙋргичѣнилѡрь *Urgiceanilorŭ* s. *Urgicenilorŭ* 449. Pentru *gi=zi* cf. *gicĭ*, *gice* în codicele Voronețean, ed. Sbiera, p. 191-192.